

De sancta trinitate dialogi
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ <περί αγίας τε
καὶ ὁμοουσίου Τριάδος>

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

383 Δυσέφικτα μὲν κομιδῇ τὰ περὶ Θεοῦ καὶ τοῖς ἄγαν ἐξησημένως καὶ ἀρτίως ἔχουσιν εἰς τὸ δύνασθαι καταθρεῖν μυστήρια, καὶ τὰ παντὸς ἐπέκεινα νοῦ καὶ γοῦν "ἐν ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι" βλέπειν, κατὰ τὸν σοφώτατον Παῦλον. Παχὺς δὲ δὴ λίαν ὁ ἀνθρώπινος λόγος καὶ τῇ τῶν ἐννοιῶν ἰσχνότητι συμπαρομαρτεῖν οὐχ οἶός τε. Τοιγάρτοι πολὺ τὸ δέος φάναι τὰ περὶ Θεοῦ, καὶ σοφὸν μὲν λίαν τὸ ἐν γε τούτοις ἐλέσθαι σιγᾶν· πλὴν οὐ τί που τοῖς διδάσκειν ἐπιτεταγμένοις ἀζήμιον. Καὶ τοῦτο εἰδὼς ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος· "Οὐαὶ γὰρ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι." Ἀφῖγμαί δὴ οὖν ἐπὶ τὴν τοῦδε τοῦ προκειμένου βιβλίου συγγραφὴν, καὶ σοι πάλιν, ὦ φιλομαθέστατε ἀδελφὲ Νεμεσίνε, τὸν περὶ τῆς αγίας τε καὶ ὁμοουσίου Τριάδος ἐκπεπόνηκα λόγον. Κατὰ γένος δὲ ὡσπερ ἦτοι κατ' εἶδος τὰς ἐφ' ἐκάστῳ τῶν ζητουμένων συνενεγκόντες ἐννοίας, ἐν ἑπτὰ λογιδίοις 384 τὸ σύμπαν τοῦ βιβλίου συντεθείκαμεν σῶμα· φιλολογωτάτῳ δὲ ὄντι λίαν καὶ φιλοπευστοῦντι τὰ τοιαῦδε συχνῶς τῷ ἐπιεικεστάτῳ Ἑρμείᾳ προσπεφωνήκαμεν. Καὶ ἔστι μὲν ἀνειμένος ὁ λόγος, ὡς πρὸς πεῦσιν δὲ καὶ ἀπόκρισιν διὰ δυοῖν προσώπων ἔρχεται· καὶ τοῦ μὲν πρώτου τὸ α προτέτακται στοιχεῖον, τοῦ δὲ δευτέρου τὸ β. Ἐπειδὴ γὰρ πολλή τις ἄγαν ἐν τοῖς ζητούμενοις ἐστὶν ἡ λεπτότης, ἵνα ταῖς ἐρωτήσεσι καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν ἀεὶ τὸ βασανιζόμενον κατασκευάζεται τε καὶ ἀνασκευάζεται πικρῶς, ἀναγκαῖα γέγονεν ἡ τῶν προσώπων εἰσκομιδῇ. Παραφυλακτέον οὖν ἀκριβῶς τὰ προτεταγμένα αὐτῶν στοιχεῖα. Ἀσύγχυτον γὰρ οὕτω καὶ ἐν τάξει τῇ παναρίστη κειμένην τηρήσομεν τὴν τῶν ἐννοιῶν εὕρεσιν, καὶ τὴν τοῦ παντὸς βιβλίου σύνταξιν τε καὶ δύναμιν. Ἐρρῶσθαί σε ἐν Κυρίῳ εὐχομαι, ἀγαπητέ.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΗΙΔΕ ΤΗ ΒΙΒΛΩ ἁ'. Ὅτι συναΐδιός τε καὶ ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ὁ Υἱός. β'. Ὅτι καὶ συναΐδιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν γεννητὸς ὁ Υἱός. γ'. Ὅτι Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Υἱὸς καθὰ καὶ ὁ Πατήρ. δ'. Ὅτι οὐ κτίσμα ὁ Υἱὸς οὐδὲ ποίημα. ε'. Ὅτι τὰ τῆς θεότητος ἴδια καὶ ἡ δόξα φυσικῶς ἐν τῷ Υἱῷ καθὰ καὶ ἐν τῷ Πατρὶ. ς'. Ὅτι τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια καὶ τὰ μὴ σφόδρα θεοπρεπῶς εἰρημένα περὶ τοῦ Υἱοῦ πρόπει ἂν μᾶλλον τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ, καὶ οὐκ αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ Λόγου καθ' ὃ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός. ζ'. Περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὅτι καὶ Θεὸς καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν.

Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου πρὸς Ἑρμείαν πρεσβύτερον,
κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ Ὅτι ὁμοούσιος καὶ συναΐδιος
τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ὁ Υἱός.

{Α.} Τὸν ἱερὸν ἡμῖν Ἑρμείαν χθές τε καὶ τρίτην ἰδεῖν μὲν οὐκ ἦν, μήτε ἀγοράζειν, οἶμαί που, μήτε μὴν ἐξοίχεσθαι 385 δοκοῦν, ἀλλ' οἴκοι μὲν δὴ κατεσόβει τὸ χεῖμα· πεπραῆχθαι γὰρ ὧδε καὶ μάλα εἰκός. Λαμπρὰ δὲ νῦν μόλις ἔδειξεν εὐδία. {Β.} Λέγεις ἀληθῆ. Γῆράς τε γὰρ ἀεὶ δυσπέμφελον, καὶ ἐς τὸ ἔξω ἰέναι δυσοκνότατα ἔχον, ἦν μάλιστα ὕοι. {Α.} Εὐχαρι δὴ οὖν καὶ εὐθυεπὲς τό, εἴπερ τις ἔλοιτο, τοῖς ἐν τῇ ἀλί σε παρειαίξειν ἰχθυῖσιν, οἱ πνεύματος μὲν ἀπηνοῦς καὶ δυσηχεστάτου διακυκῶντος τὸ ρόθιον καὶ ροιζηδὸν καταθρῶσκοντος, χηραμούς τε τοὺς ἐν βυθῷ καθ' ἓνα τε καὶ

ἀγγελῆδὸν εἰσχέονται, καὶ ὡσπερ τινὰ δρυμὸν ἢ λόχμην τὴν εὐανθῆ πόαν εἰσδύνοντες, ἐκμηχανῶνται τὸ ὠφελοῦν· ἐπειδὰν δὲ τοῖς ὕδασι τὸ τῆς ἡλίου βολῆς ἐπι νήχηται σέλας, ὅλην τε αὐτὴν ἤδη καταθρήσειαν οἶονεὶ γελῶσαν τὴν θάλασσαν, ἀναθαρροῦσί τε καὶ ἀνανήχονται, καὶ ἐπ' ἄκρων σκαίρουσι κυμάτων, δεῖμά τε ὁμοῦ καὶ ὄκνον ἀποπεμφάμενοι. {B.} Ὡς εὖ ἴσθι τοι μὴ ἐτέρως τό γε ἐμόν, ὦ τᾶν, ἢ οὕτως ἔχειν. {A.} Ὅχλου δὲ δὴ καὶ πραγμάτων εἴ τέως ἀπωτάτω, καὶ ἐνηρημεῖ σοι κατὰ τὴν ἐστίαν ὁ νοῦς, καθάπερ ἐγῶμαι. {B.} Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; {A.} Πλείστη τις ὄση καὶ ἀγιοπρεπὴς ἢ ὄνησις. Ἡ οὐχὶ δὴ τι τῶν ἀγαθῶν καὶ ταῖς ἡρεμίαις δώσομεν; {B.} Μάλιστά γε. {A.} Τὸ γὰρ τοι παρὰ Θεοῦ διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος ἀδόμενον λύρας ἀληθῆ που πάντως τὸν ἐπὶ τούτῳ λόγον ἀποφανεῖ. {B.} Τὸ ποῖον δὴ φῆς; 386 {A.} "Σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγὼ εἶμι ὁ Θεός." Ὅψις μὲν γὰρ ἡ σωματικὴ, κόνεώς τε καὶ καπνοῦ καὶ ἐτέρου παντὸς τοῦ καταθολοῦν ἰσχύοντος ἐλευθέρα, λεπτὴν καὶ ἀπαρεμπόδιτον ἐνίησι τὴν ἐνέργειαν τοῖς ὑποπίπτειν εἰωθόσιν αὐτῇ. Εἰ δὲ δὴ πού τι κατασίνοιτο τῶν παθῶν, μείον μὲν ἢ χρὴ τοῖς ὀρωμένοις προσβαλεῖ, ἀφαρμαρτήσει δὲ ὅτι καὶ αὐτῆς τῆς ἀκριβείας ἔσθ' ὅτε τὸ ἀπαικὸς οὐδέν. Νοῦς γε μὴν ὁ ἀνθρώπινος, εἰ μὲν ἡρεμαῖός τις εἴη καὶ καθεστηκώς, καὶ φαντασίας ἐώλου καὶ βδελυρᾶς ἀποφοιτᾶν εἰθισμένος, ὁξὺ τε καὶ διειδὲς ἐμβλέψεται, καὶ ἀπλανῆ τῶν ὄντων εἰσδέξεται γνῶσιν. Εἴ γε μὴν ὑπὸ του καταπαχύνοιτο τῶν παθῶν, οὐτ' ἂν αὐτό ποτε τὸ θεῖον διόψεται κάλλος, ἐνιζήσει δὲ ὡσπερ τοῖς γεωδεστέροις, καθάπερ τὰ τῶν στρουθίων διάβροχα τὴν εἰς τὸ ἄνω πτῆσιν τῷ δεδέσθαι παρηρημένα. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Ἄρ' οὖν, ὦ Ἑρμεία, σχολαῖος οἴκοι διατελῶν, ταυτησὶ τῆς θείας ἀπομεμνησθαι φωνῆς ὅτι προσῆκεν ἡγῆ; Καὶ σοι καθὰ χθὲς καὶ πρώην βίβλοι μὲν μετὰ χειρᾶς εἰσιν ἱεραὶ, φιλομαθεστάτη δὲ τις ἐντρέφεται προθυμία τῷ νῶ, καθάπερ τινὰ τῶν εὐρινοτάτων παραθίγουσα κυνῶν, εἰς φιλοθηρίαν ὧν ἂν δέη σε μαθεῖν; Ἡ τάχα που καὶ τῆς ἐπὶ τούτοις ἀφιλεργίας ἀνάψομεν τὰς αἰτίας, ἀφηρηκότι τῷ χρόνῳ τῆς τοῦ σώματος ἡλικίας, ἢ γοῦν ἕτερόν τι καὶ οὐκ ἀληθὲς ἐρεῖς; Κατακερτομοίην δ' ἂν ὡς ἡδιστά σε, τοιόνδε τι λέγων ὡς φιλοψευδὲς τι χρῆμα καὶ τὰ ἐφ' οἷς ἂν βούλοιτό ποτε καὶ λέγοι πιστὸς ἐτοιμότητα δέχεσθαι ζητοῦν ἀνθρωπος γέρων. {B.} Πολλὰ μὲν ἂν ἔχοιμι τῆς τοῦ σώματος ἀρρωστίας κατηγορεῖν· ἐπ' αὐτὰς γὰρ ἤκομεν τὰς τοῦ βίου δυσμάς· τὸ δ' οὖν ἀναγκαῖον ἐρῶ, παρὲς τὰ τοιαῦτα νυνί. Χρηστομαθῆς γὰρ ἀεὶ πως ὁ νοῦς μὲν ἐμοί, γλίχεται δὲ οὐδενός πω τάχα πλὴν τοῦδέ τε καὶ μόνου· ἀλλ' ὡσπερ τινὰ πῶλον εὐγενῆ τε καὶ δρομικώτατον, καίτοι ποδῶν ἀρετὴν ἀναφαίνειν ἐθέλοντα, τὰ μὴ σφόδρα τῶν πεδίων ἐψιλωμένα καὶ οὐχ ἐκόντα παραβιάζεται διακεκομμένην ὡσπερ καὶ οὐκ εἰς ἅπαν τεθραυσμένην τῆς ἐνούσης εὐσθενείας αὐτῷ ποιῆσθαι τὴν ἔνδειξιν· κατὰ τὸν ἴσον, οἶμαι, τουτονὶ τρόπον, καὶ αὐτὸν ἐμὲ θερμῇ τι καὶ ἀσχέτῳ προθυμῖα κατισχημένον εἰς τὸ δεῖν ἐλέσθαι πολυπραγμονεῖν τὰ παρὰ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, δυσέμβατά τε καὶ ἀστιβῆ κατάγχει χωρία, οὐχ 387 ἀπλῆν, ὡς ἂν τις εἰκάσαι, καὶ εὐκατάδρομον ἔχοντα τὴν προσβολὴν, οὔτε μὴν τοῖς ἐθέλουσιν ἐκκειμένην ἐλεῖν. Ταύτη τοι κατασοβεῖ μὲν εἰς ὄκνον ἔσθ' ὅτε τὸν νοῦν οἶονεὶ πως ἢ δυσχωρία· καταπέφρικα δὲ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὅτι μάλιστά γε τὸν περὶ πίστεως λόγον, καίτοι κεφάλαιον ὄντα τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος. {A.} Ναι δὴ οὖν, φαίην γὰρ ἂν ἀληθῆ λέγοντί σοι. Πλὴν ὅτι τὸ κατακτῆσασθαί τι τῶν ἄνωθέν τε καὶ θεοσδότην ἀγαθῶν, οὐκ ἂν, οἶμαι, τίς ἀνιδρωτὶ πορίσαιτο, παντί που σαφές. Τὰ γὰρ τοι λίαν ὑπερφυᾶ καὶ ἀνωκισμένην ἔχοντα τὴν δόξαν οὐχὶ τοῖς ἐθέλουσιν εὐστιβῆ, ἀλλ' ἐλεῖν μὲν οὐ ῥάδια, δυσεισποίητα δὲ καὶ ἀνάντη· καὶ τί γὰρ οὐχὶ λαχόντα τῶν εἰς δυσχέρειάν τε καὶ πόνον; {B.} Εἶτα τί δρῶεν ἂν οἷς ἔνεστι μὲν ἔφεσις τε καὶ προθυμία τῶν ἀρίστων τουτωνὶ καὶ παγκάλων εὐρημάτων, τό γε μὴν ἐφικέσθαι δυσάλωτότατον; {A.} Τί δὲ ἕτερον οἶει χρῆναι δρᾶν αὐτοὺς ἢ τοῖς τῶν ἀγίων καταπέιθεσθαι λόγοις, ἐπικεκραγόντων εὖ μάλα τὸ "Εἴ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτεῖτω παρὰ τοῦ διδόντος

Θεοῦ πᾶσιν ἀπλῶς καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ;" Φωτὶ γάρ που πάντως τῷ θείῳ καὶ νοητῷ καταφωτίζεται τὰ φωτὸς ἐπιδεᾶ, καὶ μὴν καὶ Σοφία τελείται σοφὰ τὰ συνέσεώς τε καὶ σοφίας τητῶμενα. Φῶς δ' ἂν νοοῖτο καὶ σοφία Χριστός, "ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως αὐτοῦ." Ἐξείλετο γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, ὡς γοῦν ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος, "ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκοτούς, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τῆς ἀγάπης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτί." Καὶ μὴν καὶ ἡμέρας Διαυγασμὸν ἀπεκάλεσέ τις τῶν ἁγίων αὐτόν, καὶ Φωσφόρον ἐπὶ τούτῳ. Φησὶ γὰρ ὅτι "Ἔως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ Φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν." ἡμέρας, οἶμαι, διαυγασμὸν καὶ φωσφόρον ἀνίσχοντα, τὸν ἐν Πνεύματι διὰ Χριστοῦ φωτισμὸν ὀνομάζων. {B.} Ἄλλ' ὅτι μὲν φῶς ὁ Χριστός, καὶ μὴν καὶ ἡμέρα καὶ ἀγὴ καὶ φωσφόρος τῶν ἅπαξ τελούντων εἰς τοὺς διὰ πίστεως κεκλημένους οὐκ ἐνδοιάσαι τις ἂν. Εἰ δὲ δὴ σου δεηθῆμεν, παραδείξαις ἂν ἡμῖν εὐσυνοπτότατα τὸν ἀπροσκλητὴν τε καὶ ἀμώμως ἔχοντα τῆς πίστεως λόγον, ἢ καταρνήσῃ τὸ φάναι, καὶ τὸν ἐμοὶ συνήθη καὶ πρέποντα καὶ ἀεὶ πως τῷ γέγραπτο προσπεφυκότα τιμήσεις ὄκνον; Μυρία γὰρ ὅσα τὰ παρὰ πολλῶν θρυλλούμενα, οἱ τὸν ὀρθὸν τῆς 388 ἀληθείας ἐκκολλακεύοντες, λόγον παρατρέπουσι ποικίλως ἐπὶ τὸ σφίσι δοκοῦν, καὶ σφηκῶν ἀγρίων διπτάμενοι δίκην, πόλεις τε ὁμοῦ καὶ χώρας καταβομβοῦσι δεινῶς, "τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν λαλοῦντες, καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος Κυρίου," κατὰ τὸ γεγραμμένον. {A.} Ὡς ἄγαμαί σε τῆς ἀσυγκρίτου φιλοθείας, ὦ τᾶν, καὶ σου δέομαι μὴ καταλήξαι πώποτε τῆς οὕτως ὀρθῆς καὶ ἀξιεπαινετώτατου γνώμης. Πλήν, ὦ ἐταῖρε, παρὰ σοι μετέχειν καὶ λίαν ἀμογητὶ καὶ ἀμφιλαφῶς ὦν ἐρᾶς, καὶ οὐ τί πού φημι τὸν νοητὸν ἐκβασανίσαι λόγον, ὡς δὴ τι τῶν πρὸ ἡμῶν ἄμεινον ἐρεῖν καὶ ἐκδιδάσκειν ὑπισχνούμενος. Ἄλις γάρ, ἄλις αἱ τῶν ἁγίων Πατέρων εἰς τοῦτο συγγραφαί, αἷς εἶπερ τις ἔλοιτο νουνεχῶς ὁμιλεῖν καὶ ἐγρηγορότως προσφέρεσθαι, φωτὸς ἂν τοῦ θεοῦ τὸν οἰκεῖον εὐθὺς ἀναμεσώσειε νοῦν. Ἦσαν γὰρ οὐκ αὐτοὶ "λαλοῦντες," κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνήν, "ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ λαλοῦν ἐν αὐτοῖς." "Πᾶσα δὲ Γραφή θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος." Ἦ γάρ; {B.} Ναί, καὶ τοῦτο ἀληθές· ἄλλ' εἰ κατοκνήσεις αὐτὸς καὶ συνεργάσῃ μὲν τὸ παράπαν οὐδέν, κατεγκλείσας δὲ ὡσπερ ὀδόντων εἶσω τὴν γλώτταν, ἀπρακτεῖν ἀναπέσεις, τὸ διαρκῶς τε καὶ ἀποχρώντως περὶ τῶν τοιούτων ἡμῖν τοὺς Πατέρας εἰπεῖν, ὡς δυσανάτρεπτόν τε καὶ δυσκαταγώνιστον σκῆψιν, τοῖς τῶν τοιούτων φιλακροάμοσιν ἐπιτειχίζειν ἐπιχειρῶν, οὐτ' ἂν ἐπαινεῖσαιμι τοῦτο δρᾶν ἡρημένον, ἐρομένῳ τε εἰπεῖν ἐκεῖνο ἀξιῶ. {A.} Τί γὰρ ἂν μου διαπύθοιο; Μὴ γὰρ δὴ κατάθει τοῦ μετρίου φρονήματος, ὦ γενναῖε. {B.} Καταθεῖν μὲν οὐ σκοπὸς ἐμοί, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀποκρίναί δ' οὖν, καὶ μὴ με ποικίλως ἀποκόμιζε τῆς θήρας ὦν ἂν χρήζοιμί σου διαπυθάνεσθαι. {A.} Ἄλλ' ἔρου λοιπόν, εἴ σοι δοκεῖ. {B.} Ἄρ' εἴ τῳ τῶν καθ' ἡμᾶς φέρβειν ἐδόκει τὰς κατ' ἀγρούς οἷς τυχόν ἢ αἴγας, οὐκ ἂν ᾧου δεῖν καλαύροπός τε καὶ σκυλάκων αὐτῷ, ἴν' ἐξαμύνοιτο μὲν αὐτὸς εἰ δῆπου τι τῶν ἀτιθάσων ἐπιθρῶσκοι θηρίων· οἱ δὲ προεκδειματοῦντες ταῖς παρὰ σφῶν ὑλακαῖς, κατακολούοιεν μὲν τῆς ἐφόδου τὸ θράσος, ἀλώβητον δὲ τὴν ἀγέλην τῷ κεκτημένῳ διατηρήσειαν; {A.} Ὁρθῶς ἔφη. {B.} Εἰ δὲ δὴ καιροῦ διππεύσαντος ἐκτεθάναι τινὰς τῶν σκυλάκων συνέβη, εἴθ' ἑτέρους εἰσέφρησεν ὁ ποιμὴν, ἄρ' εἰκαῖον ἐν τοῖς δευτέροις ἢ ὑλακῆ καὶ ἐγρηγορσις, ἐπεὶ τοι τοῖς πρὸ αὐτῶν τὸ εὐδοκιμεῖν ἐν τούτοις ἐδόκει; 389 {A.} Καὶ πῶς εἰκαῖον τὸ ὠφελοῦν νοοῖτ' ἂν ἢ λέγοιτο; {B.} Εἴτα σιωπήσεις ἀνεγκλήτως αὐτὸς, μόνους ἡμᾶς τοῖς τῶν Πατέρων συγγράμμασιν ἐφιστάς, τό γε μὴν ἐν ἴσοις ἰέναι θέλειν φιλοθεωτάτοις σπουδάσασιν χρῆμα περιττόν εἶναι λέγων, καίτοι τῶν ἀγρίων αἰρετικῶν ἀθυρώτῳ τε καὶ ἀπυλώτῳ στόματι τὰς τῶν ἀπλουστέρων δαπανώντων ψυχάς; {A.} Οὐκοῦν, ἐπεὶ με δριμύς εἰσέδου πόθος· παρατέθηγμαί γὰρ οὐ μετρίως καὶ παρωρμήθην ἱκανῶς εἰς τὸ ἐθελῆσαι πονεῖν τοῖς

σοῖς, ὦ οὗτος, ῥήμασι· φέρε δὴ, φέρε, παροῖς θέντων εἰς μέσον τῶν ἀκριβῶς καὶ ἐξητασμένως διωρισμένων ἐν τῇ ἀγία τε καὶ πανευφήμῳ συνόδῳ, τῇ συνειλεγμένη κατὰ καιροῦς ἐν πόλει τῇ Νικαέων, καταθρήσωμεν, εἰ δοκεῖ, τί τοῖς ἐλομένοις ἑτεροδοξεῖν οὐκ ἀδιαβλήτως ἔχειν δοκεῖ. Τὴν γὰρ ἄριστα τε καὶ μετὰ Θεοῦ διωρισμένην τε καὶ ἐκτεθεῖσαν πίστιν παρὰ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης ἐκείνης συνόδου κρηπίδα καὶ ὑποβάθραν ἀκατάσειστον τε καὶ ἐρηρυσμένην τῶν ἡμετέρων ψυχῶν εἴ γε τῷ φάναι σκοπός, δοκιμώτατα μὲν ἐρεῖ, καὶ ἐπαίνων τεύξεται τῶν παρὰ Χριστῶ, πιστότατος δὲ καὶ ἀληθινὸς ἀναλάμψει προσ κυνητῆς. Ἐπ' αὐτῆς δὲ ἡμῖν ἀναγεγράφθω λέξεως τὸ θεῖον καὶ ἱερώτατον τῆς ἀγίας ἐκείνης συνόδου χρησμῶδημα, τουτέστι τὸ ἀπεξεσμένον καὶ τετορευμένον ταῖς εἰς πᾶν ὄτιοῦν ἀληθῆς ἐννοίαις τῆς πίστεως Σύμβολον, ὡς ἂν τοῖς ἐθέλουσι φιλοψογεῖν τῆς καθ' ἡμῶν γλωσσαλγίας μηδεὶς τὸ παράπαν εἰσδεχθεῖη λόγος, ὡς ὀθνεῖοις τισὶν ἐπιπηδόντων δόγμασι καὶ παρέντων μὲν ἰέναι τὴν βασιλικὴν <ὁδόν>, ἐπὶ θάτερα δὲ παρεκτετραμμένων, κατὰ τὸ μόνῳ καὶ ἰδίᾳ δοκοῦν. Τουτὶ γὰρ δὴ καὶ αὐτὸς ἐγὼ λογισαίμην ἂν οὐκ εὐμεταχείριστον ἀληθῶς ἀρρώστημα νοῦ. "Σοφία γὰρ ἀνεξέλεγκτος πλανᾶται," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἔχει δὲ οὕτως ἡμῖν ἢ τῆς πίστεως ἔκθεσις· Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητὴν· καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς Μονογενῆ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, Θεὸν ἐκ Θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ τε ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ· τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς 390 ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· ἀνελθόντα εἰς οὐρανοὺς, ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς· καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Τοὺς δὲ λέγοντας· Ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, ἢ· Οὐκ ἦν πρὶν γεννηθῆναι, ἢ· Ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἐτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστόν, ἢ τρεπτόν, ἢ ἀλλοιωτόν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τοὺς τοιοῦτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. {B.} Βαβαὶ τῆς ἀκράτου νήψεως καὶ εἰς λῆξιν ἠκούσης τὴν ἀνωτάτω. Βοανεργές, τουτέστιν υἱὸς βροντῆς, ἕκαστος, οἴμαί που, διακεκλήσεται τῶν ταῦτα τεθεσπικόντων. Ἐξαίσιον γὰρ τι καὶ ὑπερφυῆς ἐφθέγγαντο. {A.} Ἄριστα δὴ οὖν μοι διεσκέφθαι τε οὕτω καὶ δράσαι δοκῶ. Τὸ γὰρ τοι μὴ δεῖν ἕτερα ἄττα παρὰ ταῦτα φρονεῖν, ἡγουν ἐπὶ γλώττης ἔχειν, ἔπεσθαι δὲ μᾶλλον κρίσει τε καὶ λόγοις τοῖς διὰ τοῦ Πνεύματος εὐρημένοις τιμησαίμην ἂν, εὖ ἴσθι τοι, τοῦ παντὸς λόγου. {B.} Ὁρθῶς ἔφης· ἀλλ' οὐκ ἂν ἀναπεισῶσαι ταῦτά σοι φρονεῖν ἐλέσθαι τοὺς διεναντίας. Μόσχοι γὰρ ὥσπερ ἀτιμα γέλοι καὶ ἀγέρωχοί τινες, ἴενται μὲν εὐτόνως ἐπὶ τὸ σφίσι αὐτοῖς δοκοῦν, τὴν ἀρίστην δὲ ὥσπερ καὶ παγκάλην ἀληθῶς παρεκθέοντες νομὴν ἐπ' ἀκάνθας σπεύδουσι καὶ τριβόλους, ἀσυνέτων τινῶν ψευδοδιδασκάλων καταφερβόμενοι λόγοις, οἷς τάχα που καὶ ὁ τῆς Σοφίας αὐτῆς ἐπεδάκρυσεν λόγος. Ἔφη γάρ· "Ὡ οἱ ἐγκαταλιπόντες ὁδοὺς εὐθείας τοῦ πορεύεσθαι ἐν ὁδοῖς σκότους, οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ κακοῖς καὶ χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ, ὧν αἱ τρίβοι σκολιαὶ καὶ καμπύλαι αἱ τροχιαὶ αὐτῶν." {A.} Εὖ λέγεις. Πρέποι δ' ἂν καὶ μάλα κατοιμῶζειν αὐτοὺς ὁμοῦ τῷ προφήτῃ λέγοντας Ἱερεμία· "Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρύων καὶ κλαύσομαι τὸν λαὸν τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτός;" Ὁ γάρ, παρὸν ἐλέσθαι τῆς ἀληθείας τὴν γνῶσιν, ἀσυνέτως ἐκνευκῶς εἰς ἀπάτην καὶ παραφθορὰν καὶ εἰς βεβήλους ψευδοδοξίας, πῶς οὐκ ἂν εἴη λοιπὸν καταθρηνεῖσθαι πρέπων; "Καὶ ἐξ ἡμῶν μὲν ἐξῆλθον," ὡς γέ τις τῶν ἀγίων τοῦ Σωτῆρος ἐπέστειλε μαθητῶν, "πλὴν οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν." Κατὰ τί δὲ ἄρα καὶ ἐπιτιμᾶν ἐγνώκασι τῇ οὕτως ὀρθῇ καὶ ἀκριβεστάτῃ καὶ οὐδαμῶθεν ἐχούσῃ τὸ εὐθύνεσθαι πίστει, 391

ἡγουν τῆ τῆς πίστεως ὁμολογία; {B.} Ναί, φασίν. Ἐπιτιμήσομεν γὰρ εἰκότως τῆ τοῦ ὁμοουσίου λέξει, καινοφωνουμένην τε καὶ ἄγραφον εἶναι διαβεβαιούμενοι, τουτέστι ταῖς θεοπνεύστοις οὐκ ἐγκειμένην Γραφαῖς. {A.} Ἀνοητότατά γε ταυτὶ φαῖεν ἄν, ὧ ἑταῖρε. Λυπεῖ γὰρ ἡ λέξις τὸ σύμπαν οὐδὲν ἔνθαπερ ἄν ὅλως ἀληθὲς ὑπάρχη τὸ ἐξ αὐτῆς δηλούμενον. Ἡ γὰρ οὐχὶ δοίης ἄν εἶναι καὶ αὐτὸς ἀληθὲς ὁ φημι; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Σκόπει δὴ οὖν, εἰ μὴ καὶ ἑτέρας τῆ τοῦ Θεοῦ φύσει τοιαυτασί πως φωνὰς ἐφαρμόττειν ἔσθ' ὅτε κατειθίσμεθα, καίτοι τοῖς ἱεροῖς τε καὶ θείοις οὐκ ἐγνωσμένας Γράμμασι. {B.} Τὰς ποίας δὴ φῆς; {A.} Ἄρα γάρ, εἴ τις ἀσώματόν τε καὶ ἀσχημάτιστον, ἄποσόν τε καὶ ἀμέγεθες ὀνομάσαι τὸ Θεῖον, ἐξοίχοιτο ἄν τοῦ πρόποντος ὁ λόγος αὐτῷ; Εἰ δὲ δὴ καὶ ἀπεριόριστον καὶ ἀβασίλευτον λέγοι, οἰηθείη τις ἄν εἰπεῖν τῶν ἀναγκαίων οὐδέν, καίτοι δοξάζοντα τάληθῆ; {B.} Καὶ μὴν λῆρος ἄν εἴη τοῦτό γε. {A.} Τί οὖν ἔδει μᾶλλον αὐτοὺς προχειρότατα κινδυνεύοντας μειρακιωδῶς ἐπιτιμᾶν τῷ ὁμοουσίῳ τὸ ξένον καὶ ἄηθες τῆς οὕτως εὐσημοτάτης καὶ ἐμφιλοσόφου λέξεως καταγράφοντας, καίτοι πράγματος ἀληθοῦς ὄντος τε καὶ ὁμολογουμένου, παρά γε τοῖς τὰ θεῖα σοφῶς ἐξηκριβωκόσι καὶ πεπαιδευμένοις μυστήρια, ὡς ἐξ αὐτῆς ἀναφύς τῆς οὐσίας ἡμῖν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὁ Υἱὸς οὐκ ἔκφυλος ἔσται κατὰ τὸ αὐτοῖς εὖ ἔχειν δοκοῦν, οὔτε μὴν ὀθνεῖος τοῦ γεγεννηκότος, ἀλλ' ὁμοουσίος τε αὐτῷ, σύμμορφός τε καὶ ὁμοφυής; Ἀπερυθριάσω γὰρ οὐδαμῶς τὸ ἀπάση κεκρῆσθαι λέξει πρὸς τὴν τοῦ καλῶς τε καὶ ἀληθῶς ἔχοντος τελούση δήλωσιν. Γένους μὲν γὰρ καὶ διαφορᾶς εἰδοποιοῦ παντελῶς τὸ Θεῖον ἀνώκιστα; ἀλλ' εἰ παραιτεῖσθαι μέλλοιμεν τὰ δι' ὧνπερ ἄν τις κἄν γοῦν εἰς βραχεῖαν καλοῖτο γνῶσιν τῆς τὰ πάντα ὑπερκειμένης οὐσίας, ἄπιστοί τε καὶ ἀμαθεῖς τούντεῦθεν ἐσόμεθα, τίς μὲν ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς ὑπάρχει Θεὸς οὐδαμόθεν ἐκπαιδευόμενοι, "κλυδωνιζόμενοι δὲ ὡσπερ καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Καταδείσαντες δὲ καὶ διωσάμενοι, καὶ τοῦτο εἰσάπαν, τὸ κἄν γοῦν "ἐν ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι" βλέπειν καὶ γινώσκειν "ἐκ μέρους," κωφοῖς τε καὶ ἀναισθητοῖς ἐν ἴσῳ που πάντες ἐσόμεθα λίθοις, ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, 392 καθάπερ τις ἔφη τῶν παρ' Ἑλλησι ποιητῶν. {B.} Ἀλλὰ γὰρ ποῦ, φασίν, ἡ Γραφή τὸ ὁμοούσιον λέγει; {A.} Ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἡμᾶς ὑπονοσθῆσαι λόγον ἀναπέιθεις, ὧ τᾶν. Ποῦ γὰρ ὠνόμασε τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἀσώματόν τε καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἀπεριόριστον καὶ ἀβασίλευτον; Ἀλλ' ἔστι ταῦτα τῆ φύσει, καὶ οὐχ ἐκόντων ἐκείνων. Εἴπερ οὖν ἐλοίμεθα φρονεῖν ὀρθῶς, παραιτητέον οὔτι που τὰ εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας τελούντα τῶν ὀνομάτων. Ἄρα γὰρ οὐκ οἰηθείεν ἄν οὐ ψευδοεπῆσαι τὸν Θεὸν τὸ "Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν," πρὸς τὸν ἱερόν εἰ λέγοι Μωσῆα; "Τοῦτο γὰρ μού ἐστι τὸ ὄνομα, φησί, καὶ μνημόσυνον αἰώνιον γενεῶν γενεαῖς." Ἀλλ' οἴμαι γε δεῖν μὴ ἄν εἰς τοῦτο κατολισθεῖν ἀποπληξίας αὐτοὺς ὡς μηδὲ ὅτι ὢν ἐστὶν ὁ Θεὸς κατατολμῆσαι φρονεῖν. Ὡν γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς, ὧδέ τε καλεῖσθαι πρόποι ἄν αὐτῷ τε καὶ μόνῳ κυρίως τε καὶ ἰδικῶς, εἰ καὶ καθ' ἑτέρων διάττοι τυχόν ὡς ἐν καταχρήσει τοῦνομα. Ἐκ δὲ τουτουῖ καὶ τὸ τῆς οὐσίας ὄνομα τοῖς ἀρχαιότεροις ἐκπεποιθῆσθαι φαμεν, καὶ μάλα εἰκότως, ὥστε εἰ καὶ τις ὁμοφυᾶ τε καὶ ὁμοούσιον εἶναι λέγοι τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, οὐκ ἀσύνηθές τι κεκαινουργηκῶς ὡς ἐν ὀνομάτων θέσει νοοῖτ' ἄν ἡμῖν, ἀλλ' ἴν' οὕτως εἴπωμεν, τὰς πρώτας ἔδρας ἐχούση παρά γε τῆ θεοπνεύστῳ Γραφῇ τῆ τοιαῦδε λέξει χρήσεται. Τὰ γὰρ τοῖ τῶν ὀνομάτων εἰς παραγωγὴν ἡγμένα, οὐκ αὐτὰ που πάντως ἐφ' ἑαυτοῖς διερῆρῆσται κατὰ θέσιν ἰδιάν, ρίζης δὲ ὡσπερ ἐξέφυ τῆς πρώτης καὶ ἐν ἀρχαῖς. Εἰ τοίνυν ἔξω τριβῆς τε καὶ συνηθείας τῆς ἱερᾶς τὸ ὁμοούσιον εἶναι δισχυρίζαιντο, μάλιστα μὲν ἀδικοῦσι τῆς τῶν ὀνομάτων παραγωγῆς τὸν εὐφυᾶ τρόπον. Ἐκ γὰρ τοῖ τοῦ ὄντος οὐσία καὶ ὁμοούσιον. Ἀμαθαίνοντες δὲ οὕτω λίαν, συναναιροῦσιν αὐτῷ καὶ τὰς ἑτέρας φωνὰς δι' ὧνπερ ἄν ἡμῖν ὑπάρξαι τό, κἄν γοῦν "δι' ἐσόπτρου καὶ αἰνίγματος," καθορᾶν καὶ ἰσχνὰς τῆς θεότητος φαντασίας εἰσδέχεσθαι κατὰ νοῦν. {B.} Τί γὰρ εἰ μὴ ὁμοούσιον

μὲν τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, λέγοιεν δὲ μᾶλλον ὡς ἔστιν ὁμοιοούσιος; {A.} Οὐκ ὀρθῶς ἐροῦσιν, ὧ τᾶν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν αὐτοὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἑτερογνωμοῦντες ἀλώσονται, κακουργότατα παραιτούμενοι τὴν λέξιν ὡς ἄγραφον. Εἴτε γὰρ ὁμοούσιον τὸν Υἱόν, κἂν εἰ τοῦτο μὲν οὐδαμῶς, ὁμοιοούσιον δὲ χρῆναι λέγειν, κατὰ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν, οἷοτό τις, οὐδὲν ἦττον ἡμῖν δι' ἀμφοῖν τὸ τῆς οὐσίας ὄνομα παρειστρέχει. Κατὰ 393 κιβδηλεύοντες δὲ τὴν φωνήν, φημί δὴ τὸ ὁμοούσιον, νόθην, καὶ ἡμαρτημένην, καὶ τοῖς θείοις Γράμμασιν ἀπωδόν, καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν τοιῶνδε κατακεκραγότες, προσίενται πάλιν αὐτήν, καὶ ταῖς ὅτι μάλιστα δοκιμωτάταις ἐγγρά φουσιν. "Ἦν ἄρα τις ἐφήη λέγειν αὐτοῖς ὁμοιοούσιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, εἶτα τί σοι δρᾶν οἶ γε δὴ τοιοῦτοι δοκοῖεν ἄν; {B.} Οὐ μετρίως ἀδικεῖν, καὶ τὴν ἐκ τῆς λέξεως καταπεφρικέναι δύναμιν, ἅτε δὴ γεννικῶς τε καὶ μάλα σαφῶς ὑποφαινούσης τὸ ἀληθές. {A.} Μὴ ἑτέρως ἔχειν ὑπολάβης ἢ οὕτως, ὧ τᾶν· νεανιευόμενοι δὲ ὡσπερ ἐπὶ ταῖς σφῶν αὐτῶν ἀθυροστομίαις καὶ τοῖς τῶν ἰδίων καθηγητῶν ἀνοσιωτάτοις δόγμασι, τῆς μὲν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα σχέσεώς τε καὶ οἰκειότητος φυσικῆς ἐκκόπτουσι τὸν Υἱόν, ἐξεικονισμόν δὲ μόλις καὶ ὁμοίωσιν αὐτῷ τάχα που καὶ ἐποικτεῖροντες ἐφιᾶσιν ἔχειν, ἴν' ὀρῶτο λοιπὸν τῶν κατ' εἰκόνα διεκτισμένων, ἢ γοῦν κατὰ τρόπων ποιότητα διαπεπλασμένων, ὡς πρὸς τὸ θεῖον τε καὶ ἀκήρατον κάλλος ὀλίγα διενεγκῶν. {B.} Πῶς λέγεις; {A.} Οὐ γὰρ ἐπαίεις, ὧ τᾶν, διακελυομένου τε καὶ μάλα ἐναργῶς φάσκοντος τοῦ Χριστοῦ· "Γίνεσθε οἰκτίρμονες καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστὶ;" {B.} Ναί. {A.} Ἄρ' οὖν οὐ συνίης ὅτι καὶ τρόπων ἡμᾶς ποιότης διαμορφοῖ καὶ οἰονεῖ πως ὁ θεῖος ἡμῖν ἐνθλίβεται χαρακτήρ, διὰ τῆς κατ' ἐνέργειαν ἀρετῆς; Χρῆμα μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἀπαραποιήτως τε καὶ οὐσιωδῶς τὸ Θεῖον· τοῦτο δὲ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς κατὰ μίμησιν εἴη ἂν τῶν ἐνδεχομένων, ἐξ ἡθῶν ὀραῖσθαι καὶ τρόπων, προαιρετικὴν εἰ ποιούμεθα τὴν ἐφ' ἅπασιν τοῖς τεθουμασμένοις ἔφεσιν τε καὶ προθυμίαν. Οὐ γὰρ δὴ που νομιοῦμεν, εἰ νοῦ καὶ φρενῶν ἐσμεν ἐν καλῷ, τοὺς τὸν θεῖον ἔχοντας ἐξεικονισμόν ἐν ἰδίαις ψυχαῖς, τῇ τῶν ἡθῶν ποιότητι διαστίλβοντα, τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμφύρειαν ἔχειν οὐσιώδη τε καὶ ἀμετάστατον, καὶ εἰς πᾶν ὅτιοῦν ἰσομέτρως τῶν ἐκείνῳ προσόντων προήκουσάν τε καὶ ἐκτεινομένην· ἐπεὶ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς τὸ Θεῖον εἶναι δώσομεν, οὐδενὸς τὸ παράπαν διατειχίζοντος εἰς διαφοράν. Ἐκτίσμεθα γὰρ "κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν" αὐτοῦ. Ἄλλ' οὐκ ἂν ὧδε ἔχοι ταῦτα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· μυρία γὰρ ὅσα τὰ μεταξύ. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, οὐχ ἀπλοῖ τὴν φύσιν, τὸ δὲ γε Θεῖον, ἀπλοῦν καὶ ἀσύνθετον κομιδῇ, πλουτεῖ δὲ αὐτὸ τὸ παντέλειον ἐφ' ἑαυτῷ, δεηθὲν οὐδενός. Σωματικὴ δὲ γε πᾶσα σύγκειται φύσις ἐκ μορίων τινῶν, εἰς ἑνός τινος 394 τοῦ τελείως ἔχοντος συνθεόντων πλήρωσιν. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐκ γῆς, κατὰ γε τὴν σάρκα, φθαρτοὶ καὶ εὐμάραντοι, χλόαις ἐν ἴσῳ καὶ κρίνοις ἐξεικασμένοι τοῖς ἐν ἀγρῷ. Θεὸς δὲ τούτων ἀνώκισται. Καὶ εὐπαράφορος μὲν ἢ ἀνθρώπου ψυχῇ, καὶ ποικίλας ἔχουσα τὰς μεταβολὰς ἐκ τε τῶν ἀρίστων ἐπὶ τὸ φαῦλον καὶ ἐκ φαυλότητος αὖ πρὸς τὸ ἀγαθόν. Πέπηγε δὲ ὡσπερ καὶ ἐρήρεισται Θεὸς ἐν ἰδίῳ ἀγαθοῖς, τὴν ἐφ' ἕτερα μεταχώρησιν ὑπομένειν οὐκ ἀνεχόμενος· καὶ οὐσιώδης ἢ ἐδραιότης, οὐ προαιρετικῆς ἀσφαλείας εὐρημα. Πρόδηλον οὖν ὅτι τοῖς εἰς τὸ εἶναι παρενηνεγμένοις οὐ φυσικὴ τίς ἐστίν ἢ πρὸς Θεὸν ἐμφύρεια, ἀλλ' οἰονεῖ πως ἐν τῷ πράγματι καὶ ἐν τῇ τῶν τρόπων ποιότητι διαφαίνεται. {B.} Οὐκ ἂν ὁ λόγος ἡμῖν ἀμάρτοι τοῦ πρέποντος, ἐπεὶ τοὶ διώλισθον μὲν τῆς πρὸς Θεὸν οἰκειότητος, "ἀγγέλων τε οἱ μὴ τηρήσαντες τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν," καὶ μὴν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἡδίκημεθα δὲ εἰς τὴν φύσιν οὐδέν. Ὁχόμεθα γὰρ οὐδαμῶς εἰς τὸ μὴ ὑπάρχειν ὄλως, ἀλλ' ἔσμεν καὶ δίχα τοῦ κεκτηθῆναι τὴν ἀρετὴν. Ἐπιστήμης δὲ οἰονεῖ πῶς τινος καὶ τέχνης εἶδησιν ἐκ τῆς ἄγαν ῥαστώνης καὶ τῆς εἰς φαυλότητα ῥοπῆς ἀπημποληκότες, κεκλήμεθα πάλιν εἰς ἀνάληψιν τῶν πάλαι διὰ Χριστοῦ πρὸς ἐκεῖνο μεταπαί δεύοντος ἀναμορφοῦσθαι τὸ κάλλος, τὸ πρῶτόν τε καὶ ἀρχέτυπον. Καὶ οὐ τί πού

φαμεν ὡς εἰς ἑτέραν τινὰ φύσιν ἐξ ἀνθρωπότητος μεταθρώσκοντας ἐφικέσθαι τῆς τοιαύτης δίδωσιν εὐκλείας, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως μοχθηρᾶς ἐπὶ τὸ ἐλέσθαι δρᾶν καὶ φρονεῖν τὰ ἀμείνω μεθορμιζομένους. {A.} Οὐκοῦν, οὐκ ἀσυμφανές, ὧ Ἑρμεία, ὅτι τῆς θείας ἡμῖν εἰκόνας οἱ χαρακτῆρες ἐλλάμπουσι νενευκόσι προθύμως ἐπὶ τὸ δρᾶν ἐλέσθαι τὸ ἀγαθόν, καθὰ καὶ αὐτὸς διωμολόγηκας ἀρτίως, καὶ οὐκ ἀπαράλλακτοι πρὸς Θεὸν ἡμεῖς διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοίωσιν. Ἀπεῖρξε γὰρ ἂν οὐδέν, εἴπερ οὕτως γε ἔχει κατὰ τὸ ἀληθές, τῆς αὐτῆς ἡμᾶς εἶναι φύσεως τῷ Δημιουργῷ. Τὰ γάρτοι πρὸς ἄλληλα τὴν εἰς πᾶν ὅτιοῦν ὁμοίωσιν ἔχοντα φυσικὴν, οὐδεὶς ἄν, οἴμαι που, τῆς πρὸς ἄλληλα φυσικῆς οἰκειότητος ἀποτεμεῖ λόγος. Ἦ γὰρ οὐχ ὁμοῖος κατὰ φύσιν, ἄγγελος μὲν ἀγγέλῳ τυχόν, ἄνθρωπος δὲ ἑτέρῳ τῷ τῶν καθ' ἑαυτόν; {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Ταύτη τοι τὸ ὁμοούσιον, καίτοι ταυτότητα φυσικὴν εὖ μάλα καταδηλοῦν, παρέντες ὡς ἕωλον οἱ μόνον φρονούντες τὰ διεστραμμένα, προσίενται μὲν ὡς ἥδιστα τὸ σφίσιν 395 ἐξευρημένον, φημὶ δὴ τὸ ὁμοιούσιον, τὸν θύραθεν ἐξεῖκο νισμὸν ἐπιρριπτοῦντες τῷ Λόγῳ, κατασκιάζοντες δὲ πανούργως τὴν κατάρρησιν, καὶ Θεὸν καὶ Υἱὸν ὀνομάζουσι, καὶ μὴν καὶ Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν, μήτε κατὰ τὴν φύσιν Υἱόν, μήτε κατὰ τὴν ἀλήθειαν Θεὸν ὑπάρχειν αὐτὸν ἐξ ἀθλίων τινῶν ἀναπεπεισμένοι σκεμμάτων ἃ παρὰ τῆς ἐν κόσμῳ σοφίας συλλέγουσι, συντάττουσι δὲ τό γε ἦκον εἰς αὐτοὺς οἱ δειλαιοὶ τοῖς ἐξ ὁμοιότητος προαιρετικῆς μεμορφωμένοις πρὸς Θεόν, καὶ τῇ κτίσει συγκαταγράφουσι, καταπεφρικότες οὐδέν, τὸν τῶν ὄλων Δημιουργόν, ὁμοούσιον μὲν οὐκ εἶναι λέγοντες, ὁμοιούσιον δέ. Καίτοι τί δήποτε, καὶ μάλα εἰκότως ἔροιτο' ἂν τις αὐτοὺς, διωθόμενοι τὴν λέξιν, καὶ τὸ ἄηθές τε καὶ ξένον κατηγοροῦντες αὐτῆς, οὐκ ἀθαύμαστον ἔατε τόν, εἴπερ τις ἔλοιτο, καθ' ὑμᾶς ὁμοιούσιον λέγειν; Ἄλλ' οἴμαι πρὸς τοῦτο διαπορήσειν αὐτοὺς. Συνιέναι γε μὴν χαλεπὸν οὐδέν, κἂν αὐτοὶ μὴ λέγοιεν, ὅτι τοῦ ὁμοοουσίου τὴν δήλωσιν ἐκδεδίασάν τε καὶ κιβδηλεύουσιν, οὐκ ἐπέπερ ἡμῖν, καθάπερ οἴονται καὶ φασιν, ἐξ ἀγράφου πεποιήται λέξεως, ἀλλ' ὅτι τῆς ἀληθείας ἐστὶ παραστατική, οὐχ ἑτέρας εἶναι φύσεως τὸν Υἱὸν ἀποφαίνουσα πλὴν ἐξ αὐτῆς ἀληθῶς τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. {B.} Ἄριστα ἔφης. {A.} Ἐπιλελησθαι γὰρ οἴμαι, κατὰ γε τὸ εἶκός, τοὺς θεομαχεῖν ἠρημένους τῆς τοῦ Σωτῆρος φωνῆς, διαρρήδην ἀνακεκραγότες ὡς τῆς ἀρρήτου φύσεως εἴη καρπός, καὶ οὐχὶ τῆς εἰς τὸ εἶναι παρενηνεγμένης καὶ τὴν ἐν χρόνῳ λαχούσης ὑπαρξιν. "Ἐγὼ γάρ, ἔφασκεν, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ." Καὶ αὐ· "Ἦμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμὶ." Καὶ μὴν καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης γράφει περὶ αὐτοῦ· "Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστὶ." Τί γὰρ ἂν εἴη τὸ ἄνωθεν ἢ ὅτι που πάντως ἐκ τῆς ἀνωτάτω καὶ ὑπερα νισχύσεως τὰ πάντα φύσεως; Τί δὲ τὸ μὴ εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου ἢ ὅτι τῆς πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν γεννητῶν ὁμοφυΐας ἀπήλλακται, πηγὴν ἔχων μόνος τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα Θεόν; {B.} Εἰ δὲ δὴ βούλοιντο τὸ ἄνωθεν οὐχ οὕτω νοεῖσθαι δεῖν καθὰ νῦν ἔφης αὐτός, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐκ τῆς κάτω καὶ περὶ τὴν γῆν ἀνθρωπότητος, ἀλλ' ἢ ἐξ οὐρανοῦ τυχόν, ἢ ἐκ φύσεως ἑτέρας πολὺ τὸ μείζον ἢ καθ' ἡμᾶς ἐχούσης, τί φαίμεν ἂν καὶ πρὸς τοῦτο αὐτοῖς; {A.} Τί δὲ ἕτερον ἢ τοῦτο; Καὶ τί τὸ ἐξαιρετὸν ἐν τῇ τοῦ Υἱοῦ καταθρήσαι τις ἂν φύσει τε καὶ δόξῃ, εἰ τῆδε 396 ἔχειν ἐροῦσι, καθὰ καὶ νοεῖν ἐγνώκασιν; Ἦ γὰρ οὐχὶ καὶ ἕκαστος τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἄνωθεν τέ ἐστι καὶ ὡς ἡμᾶς ἔρχεται, τουτέστιν ἐξ οὐρανοῦ; Ἐν ἀμείνοσι δὲ πολὺ λίαν ἢ καθ' ἡμᾶς, κατὰ γε τοὺς ἐνόοντας τῇ φύσει λόγους, Θρόνος τε καὶ Ἐξουσία, καὶ Κυριότης, καὶ αὐτὰ τὰ Σεραφίμ; Εἰ μὴδὲν οὖν ἄρα τὸ ὑπερκεῖμενον ἐν Υἱῷ, ἀλλ' ἐν τουτοῖσι καὶ αὐτὸς τοῖς φυσικοῖς ὀρῶτο μέτροις, διοίσει μὲν δὴ, καθάπερ ἐγῶμαι, κατ' οὐδέν ἔτι τῶν λογικῶν κτισμάτων, ἄπερ ἄνωθεν ὡς ἡμᾶς ἦκει κατὰ καιροῦς, "εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα πνεύματα λειτουργικά, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν." Ἐπακτὸν δὲ ὡσπερ τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα περικεῖσεται, καὶ ψευδομυθῆσει λέγων· "Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια." Ποῦ γὰρ ἢ πῶς

ἀλήθεια τὸ μὴ οὕτως ἔχον ὡς ὀνομάζεται παρά γε ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς; Τί δὲ δὴ ὅλως καὶ τὸ μὴ εἶναι φασιν ἀπὸ τοῦδε τοῦ κόσμου τὸν Υἱόν; {B.} Ἐγὼ φράσω. Ὅμοοῦσιον μὲν γὰρ οὐκ εἶναι φασὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, τῆς γε μὴν ἀρρήτου φύσεως οὐκ οἶδ' ὅπως ὑποβιβάζοντες, τετηρήκασι τι τὸ ἐξαιρετικὸν αὐτῷ παρά τὴν κτίσιν. Οὐ γὰρ εἶναι λέγουσιν ὁμοφυᾶ τοῖς πεπονημένοις, μέσην δὲ ὡσπερ τινὰ χώραν ἐπέχειν, ἥτοι φύσεως ἐκβεβηκέναι λόγον, οὔτε προσεχῶς εἰσάπαν καὶ οὐσιωδῶς συνείροντα τῷ γεγεννηκότι, οὔτε μὴν ὀλοτρόπως ἰέντα πρὸς τὸ κάτω, τουτέστι ἐν κτίσμασιν. {A.} Οὐκοῦν εἴπερ ἔλοιτο σαφῶς καὶ ἀναφανδὸν εἰπεῖν τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν, ἀπερυθριάσαντες, οἴμαι που, φαῖεν ἂν ὡς οὔτε Θεὸς ἐστὶ κατὰ φύσιν, οὔτε μὴν γενητός. Εἰ γὰρ ἐξοίχοιτο μὲν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀμείνων δὲ αὐτῷ ἢ κατὰ τὴν τῶν γενητῶν ἐστὶ φύσιν, ἀπώλισθε μὲν ἀραρότως τοῦ κατ' ἀλήθειαν εἶναι Θεόν, διαφεύξεται δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ ἐναριθμεῖσθαι κτίσμασιν. {B.} Συνίης εὖ μάλα. Καὶ δὴ καὶ φασιν ἐπαγωνιζόμενοι τῷ λόγῳ, "μεσίτην" αὐτὸν ὀνομάσθαι "Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων" οὐχ ἑτέρου του χάριν ἢ ὡσπερ ἐγῶμαι τουτουί. {A.} Εἶτα τί τῶν τοιούτων ἀποπληκτότερον; "Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀνόητοι," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Πῶς γὰρ οὐχ ἀπάσης εἶεν ἂν ὡς ἀπωτάτω σοφῆς καὶ ἀδιαβλήτου φρενός, ψυχροῖς ἐννοιῶν εὐρήμασι καταθλεῖν δύνασθαι τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ὑποτοπήσαντες; Ὁ μὲν γὰρ ἱερός τε ἡμῖν ἀληθῶς καὶ σοφώτατος Παῦλος, μᾶλλον δὲ σύμπας ὁ τῶν ἀγίων χορός, διττὸν οἰονεῖ πως ἡμῖν τὸν ἐφ' Υἱῷ λόγον ἐγνώκασι τε καὶ εἰσκομίζουσι, μετὰ τὸ ἐνωθῆναι σαρκί, 397 τουτέστι καθ' ἡμᾶς γενέσθαι καθ' ὀλόκληρον ὁμοίωσιν, δίχα μόνης ἀμαρτίας. Τοιγάρτοι, ποικίλην ἡμῖν ἐξυφαίνοντες τὴν μυσταγωγίαν, ποτὲ μὲν ἔτι γυμνὸν καὶ τῶν τῆς κτίσεως μέτρων ἀφεστηκότα καὶ ἀσύμπλοκον παντελῶς τῇ καθ' ἡμᾶς φύσει παραδεικνύουσι τὸν Μονογενῆ, ποτὲ δὲ αὐτῷ τῷ δούλῳ μορφῇ μονονουχὶ κατεσκιασμένον, πλὴν ἐχόμενον τε καὶ ἐξημμένον ἀπρίξ τῶν τῇ ἰδίᾳ φύσει πρεπόντων ἀγαθῶν, καὶ τοῖς τῆς θεότητος ἀξιώμασιν ἀπαραποιήτως κατεστεμμένον. Ἀεὶ γὰρ ὡσαύτως ἔχοντα καὶ τροπῆς ἀποσκίασμα καὶ παραλλαγὴν οὐκ εἰδότα παθεῖν ἀποφαίνει λέγων ὁ πνευματοφόρος: "Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας." {B.} Τί οὖν τοῦτο πρὸς τὰ παρ' ἐκείνων; {A.} Ὅτι τοῖς ἱεροῖς Γράμμασιν οὐ ῥάθυμόν τε καὶ ἀναπεπτωκότα τὸν νοῦν ἐγκαθιέναι δεόν, οἰονεῖ πως ἀθύρουσιν ἐν γε τοῖς οὕτω σεπτοῖς, ἐκτρεπόμενοι μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν εἰς τὸ εὐθύ, διεκπίπτοντες δὲ καὶ κατασειόμενοι πρὸς τὴν ἐφ' ἐκάτερα τρίβον. Τὸ γὰρ, οἴμαι, δεῖν ὁδὸν ἰέναι βασιλικήν, οὐχ ἕτερον εἶναι τι φαῖμεν ἂν ἢ τὸ μήτε ἄγαν εἰς δεξιὸν μήτε μὴν εἰς εὐώνυμον ἀποκλίνειν. Θέα γὰρ ὅπως ἀπερινοήτως ἴενται πρὸς τὸ δοκοῦν, οὐκ ἀναμετροῦντες ἢ δοκιμάζοντες τίνα μὲν ἂν ἀρμόσαι τῶν γεγραμμένων γυμνῶ τῷ λόγῳ, τουτέστι πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ὄντι τε καὶ νοουμένῳ· τίνα δὲ αὐτῷ ἤδη τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑποδεδυκότι. Εἰ γὰρ οἶονται μηδένα μὲν δεῖν τουτωνὶ ποιεῖσθαι λόγον, ἀτέχνως δὲ οὕτω καὶ ἀπερισκέπτως πᾶν ὀτιοῦν ἐκδέχεσθαι τῶν γεγραμμένων, τί τὸ ἐμποδῶν, εἰπέ μοι, διδασκόντων αὐτοί, κἂν ἐσθίειν λέγηται, καὶ ὕπνον εἰσδέχεσθαι, καὶ διαστείχειν ἀμογητὶ μὴ δύνασθαι (κεκο πίακε γὰρ ἐκ τῆς ὀδοιορίας), καὶ τὸ ἔτι τούτων ἐπέκεινα, τὸ ἐκτεθνάναι φημί, καὶ τροφῆς ἐπιδεᾶ, πόνου τε καὶ ἀσθενείας δεκτικόν, καὶ μὴν καὶ θανάτῳ κάτοχον ὁμολογεῖν εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον. Ἄρ' οὖν οὐχὶ τῶν τοιούτων ἡμῖν ἀναγκαιοτάτην εἶναι φῆς τὴν διαστολήν, τὸ ἐκάστῳ πρέπον καιρῷ καθηκόντως διανεμούσαν τε καὶ ἀποκρίνουσαν; {B.} Ἀναγκαιοτάτην· πῶς γὰρ οὐ; {A.} Ἀναγκαίου τοιγαροῦν καὶ ἀρίστου παντάπασιν ἀπο δεδειγμένου τοῦ διακρίνειν ἕκαστα τῶν περὶ αὐτοῦ κεχηρησμένων, ἀκούοις ἂν ἤδη τὸ τίς κατὰ φύσιν ἐστίν, ἀναγράφοντος τοῦ Παύλου: "Ὅς ὢν γὰρ, φησίν, ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως 398 αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ," ἐτέρωθι

δὲ αὐτῷ· "Ζῶν γὰρ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργῆς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ δικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ σώματος, ἀρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. Καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος." Καὶ ταυτὶ μὲν δὴ περὶ τοῦ Μονογενοῦς οὕτω νοουμένου μετὰ σαρκός. Περὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ καθ' ἡμᾶς ἤδη γεγεννημένου καὶ ἐν σαρκί· "'Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν Υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν." Ἄρ' οὐκ ἀραρότως κατὰ γε τὸ ἐξ ἀμφοῖν δηλούμενον ἐαυτῇ διαμαχεῖται τῶν πραγμάτων ἢ φύσις; Τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὁ τῆς θείας ἡμῖν ὑποστάσεως χαρακτήρ, ὁ φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὁ ζῶν τε καὶ ἐνεργῆς καὶ τομώτατος Λόγος, δεήσεις λέγεται καὶ ἱκετηρίας ἀνασχεῖν, καὶ τοῦτο δεδακρυμένος, ὡς ἂν διακρούσαιτο τοῦ θανάτου τὴν ἔφοδον· ἀλλ' "ἐν ταῖς ἡμέραις, φησί, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ," τουτέστιν ὅτε Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, γέγονε σάρξ, κατὰ τὰς Γραφάς, καὶ οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ γέγονε, καθὰ καὶ ἐν τοῖς ἀγίοις, οἷς κατὰ μέθεξιν ἐναυλίζεται, τὴν διὰ γέ φημι τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Διττὸς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ ἐφ' Υἱῷ λόγος. Ἀναθετόν δὴ οὖν ὡς Θεῷ τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς καθ' ἡμᾶς γεγονότι τὰ καθ' ἡμᾶς, τουτέστι τὰ ἀνθρώπινα. Τὴν δὲ ἄρρυθμόν τε καὶ οὐκ εὐκρινῆ τῶν πραγμάτων ἀνάχυσιν εὖ μάλα παραιτητέον, τὴν ἀκριβῆ καὶ ἐξητασμένην τῶν νοημάτων κατάληψιν ὑποκλέπτουσιν καὶ τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος οὐ μετρίως παραπημαίνουσιν. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} "Ὅταν οὖν λέγηται μεσίτης, οὐχ ὀριστικὸν τῆς οὐσίας τοῦ Μονογενοῦς οἰηθεῖται τις ἂν εἶναι τοῦνομα· πολλοῦ γε καὶ δεῖ· περιτρέψειε δ' ἂν μᾶλλον αὐτὸ εἰς ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ. Καθαίρησει γὰρ οὕτω λογισμοὺς ἀσυνέτους, "καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζει πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοήν τοῦ Θεοῦ," καθὰ γέγραπται. {B.} Ἀληθὴς ὁ λόγος. Ἄλλ', ὦ γενναῖε, τούτων μὲν ἄλις, ἐπεῖτοι γε μηδὲ ἀμφίλογα. Ἦδιστα δ' ἂν σου διαπυθοίμην 399 τῆς τοῦ Υἱοῦ μεσιτείας τίς ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ὁ τρόπος. Τουτὶ γὰρ ἔωλον ἀποφανεῖ τῶν ἑτεροδόξων τὸν ἀπατεῶνα λόγον. {A.} "Ἴτω δὴ οὖν εἰ δοκεῖ, καὶ τετράφθω νυνὶ πρὸς τοῦτο ἡμῖν ὁ λόγος. Ἐκβασανιστέον δὲ καὶ πρό γε τῶν ἄλλων πότε τὸν Υἱὸν ἐν μεσίτου τάξει τέθεικεν ἢ Γραφή. Ἐφη τοίνυν ὁ Παῦλος ὅτι "Μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δὸς ἐαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ ἡμῶν," καιρὸν οὐχ ἕτερον, οἶμαι, πρέπειν τῇ τοῦ Υἱοῦ μεσιτεία διοριζόμενος πλὴν ὅτι τὸν ἐν ἐσχάτοις, ὅτε, καθὰ φησιν αὐτός, "ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμόν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν," καίτοι Θεὸς ὢν καὶ Κύριος, ἴν' ἡμᾶς δι' ἐαυτοῦ κατακτήσῃται τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ ἀποκαταλλάξῃ τὰ πάντα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, "εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ σταυροῦ τὰ τε ἐν οὐρανῷ τὰ τε ἐπὶ τῆς γῆς," μεσιτεύων ὡς ἄνθρωπος. "Δεόμεθα γοῦν ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ," τὸ Χριστοῦ πρόσωπον ἀναλαβὼν ἔφη πάλιν ὁ Παῦλος. Ἐπειδὴ γὰρ οἰονεῖ πως γυμνῆ καὶ ἀκράτῳ τῇ τῆς θεότητος δόξῃ προσβαλεῖν οὐχ οἶα τε ἦν ἡ ἀνθρώπου φύσις, διὰ τὴν ἐνοῦσαν ἀσθένειαν, ὑπέδου χρησίμως τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὁ Μονογενῆς, ὡς ἂν τὴν ἀπόρρητον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός διεκκαλύπτων θέλησιν, πνευματικὸς ἀποδείξῃ προσκυνητὰς, οὐ τύπων ἀποσκιάσμασι προσκειμένους ἔτι, καὶ τὸν οὐδὲν τελειοῦν ἰσχύοντα προσιεμένους νόμον, ἀλλ' ἴν', ἐπεὶ ἐστὶ πνεῦμα ὁ Θεός, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ προσκυνεῖν τε ἅμα καὶ λατρεύειν ἐπειγόμεθα. Ἦ γὰρ οὐχὶ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ πανάριστος Ἡσαΐας παιδίον γεγεννησθαί φησιν Υἱόν, καὶ καλεῖσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ "μεγάλῃς βουλής Ἄγγελον;" {B.} Ἄριστα ἔφη. Εἰ δὲ δὴ πρὸς τούτοις ἔλοιο πληροφορεῖν εὖ μάλα, καὶ τι τῶν ἀρχαιοτέρων παρατιθεῖς εἰς παράδειγμα τῆς Χριστοῦ μεσιτείας, ὡς πλείστην ὄσην εἰδείην ἂν εὖ

ἴσθι τοι χάριν. {A.} Οὐκοῦν, ἐπ' αὐτὸν ἰόντες τὸν ἱεροφάντην Μωσέα, καὶ τῶν δι' αὐτοῦ πεπραγμένων τε καὶ εἰρημένων τὴν δύναμιν φανοτάτην ὡσπερ εἰκόνα τῆς ἐν Χριστῷ μεσιτείας ἀνορθοῦν σπουδάζοντες, ἐκπεποιημένον ὀρθῶς τὸν ἑαυτῶν ἤδη πως ἀποφώνωμεν λόγον. Τὸ γάρ, οἶμαι, τοῖς δι' ἐναντίας ἐπιτιμᾶν καὶ κατονειδίζειν αἰεὶ τὸ φρονεῖν ἐλέσθαι τὸ σφίσιν αὐτοῖς ἡδύ, κἂν εἰ τοῖς ἱεροῖς ἀπάδοι Γράμμασιν, εἴτα 400 τοῖς ἴσοις ἀλῶναι πταισμάσιν, οἰηθείην ἂν ἔγωγε τῆς ἀνωτάτω μωρίας οὐκ ἄμοιρεῖν. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Ὅτε τοίνυν τῆς τῶν Αἰγυπτίων ἀπέδραμον γῆς οἱ ἐξ Ἰσραήλ, τὸ τῆς ἀναγκαίας θητείας ἄχθος ἀποσεισάμενοι καὶ τὰ τῆς δουλείας ἀπορρήξαντες ζυγά, κατηυλίζοντό τε περὶ τὸ Σινᾶ καλούμενον ὄρος, νόμους τε ἤδη διατυποῦν τῶν πρακτέων τοὺς ὀριστὰς ἐδόκει Θεῷ, συναγείρεσθαι μὲν ὑπὸ τὸ ὄρος, ἀποπλύνεσθαι δὲ δεῖν τὰ ἐσθήματα, οὕτω τε κεκαθαρμένους ἐπὶ θεοπτίαν ἰέναι τότε τὴν ἀσυνήθη διεκελεύετο. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο διεπεραίνετο, προηγορευκότος αὐτοῖς τοῦ Μωσέως, "κατέβη μὲν Κύριος ἐν εἴδει πυρός· καπνοὶ δὲ ἦσαν ἐξελιττόμενοί τε καὶ ἀναθρόσκοντες, καὶ νεφέλη γνοφώδης, καὶ πυρὸς διαδρομαί, καὶ σκότος, καὶ θύελλα, καὶ τὰ τῆς εἰς ἄκρον πτοίας ἐμποιητικά, διαπρύσιός τε σαλπίγγων ἡχή. Καὶ ἐξεκόμιζε μὲν ὁ Μωσῆς τὸν λαὸν εἰς συνάντησιν τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τὸ ὄρος." Γέγραπται γὰρ ὡδί. Μεσιτείας δὲ τῆς Χριστοῦ τύπος ἦν, οἶμαι, τὸ χρῆμα. Φάσκει γὰρ ἐναργῶς· "Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ." Πρόσιμεν γὰρ οὐχ ἑτέρως ἢ διὰ Χριστοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, πάντα μὲν ἀρχαῖον ἀφανίζοντες μῶλωπα, καὶ ἅπαν μὲν εἶδος προεκθλίβοντες μολυσμοῦ, μεταμφιεννύντες δὲ ὡσπερ τὸν νοῦν τῆ ἐν Χριστῷ καθα ρότητι. "Ἐνδύσασθε δὲ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν," θεῖος ἡμῖν ἔφη λόγος. Ταύτη τοι καὶ ἡ τῶν ἱματίων ἔκπλυσις τῆς ἐν πνεύματι καθαρότητος τὴν δύναμιν ὑπεπλάττετο. Ἥ οὐκ εἶναι φῆς καὶ τοῦτο ἀληθές, ἐκ γε τοῦ εἰκότος ἀναπεπεισμένος; {B.} Φαίην ἄν. {A.} Ἐν εἴδει τοίνυν πυρὸς καταβεβηκότος τοῦ Θεοῦ, καίτοι δόξαν αἰσθητὴν καὶ οὐ σφόδρα τοῖς τεθεαμένοις ἀσυνήθη δεικνύοντος, δυσφόρητον κομιδῆ τὴν αὐτοπρόσωπον ἐποιεῖτο θέαν ὁ Ἰσραήλ, περίφοβοι δὲ καὶ τρέμοντες ἐλιπάρουν τὸν δημαγωγόν, φημι δὴ Μωσέα, καὶ δὴ καὶ ἔφασαν· "Λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, μήποτε ἀποθάνωμεν." Ἴδου δὴ σαφῶς, μεσιτεύεσθαι παρεκάλουν, ὡς ἀκράτῳ δηλονότι τῆ τοῦ Θεοῦ δόξῃ προσ βαλεῖν οὐχ οἰοί τε. Ἴθι δὴ οὖν καθάπερ ἐξ ἐμφανοῦς εἰκότος τῶν ἀρτίως ἡμῖν εἰρημένων ἐπὶ τὸν Μονογενῆ, ὃς ἐπέπερ οὐκ ἦν γυμνῆ πρὸς ἡμᾶς ἀφικέσθαι τῆ θεία δόξῃ, ὡς ἂν τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπαιδεῦσαι βούλησιν, γέγονε καθ' ἡμᾶς, μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. "Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν," κατὰ τὰς Γραφάς. Οἴου δέ με μὴ 401 ψευδομυθεῖν, τῆ Χριστοῦ διακονία τὴν διὰ Μωσέως εἰκά ζοντα. Ἐντεῦθεν δέ, οἶμαι, ῥᾶον ἂν μάθοις. Ἀνακεφαλαιούμενος γὰρ ἐν τῷ καλουμένῳ Δευτερονομίῳ τὰ περὶ τῆς συνόδου τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ὧδε πῆ φησι· "Τέλειος ἔση ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. Τὰ γὰρ ἔθνη ταῦτα, οὓς σὺ κατακληρονομεῖς αὐτούς, οὗτοι κληδονισμῶν καὶ μαντειῶν ἀκούσονται· σοὶ δὲ οὐχ οὕτως ἔδωκε Κύριος ὁ Θεός σου. Προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ἐμέ, ἀναστήσει σοὶ Κύριος ὁ Θεός σου, αὐτοῦ ἀκούσεσθε. Κατὰ πάντα ὅσα ἠτήσω παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐν Χωρήβ, τῆ ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας, λέγοντες· Οὐ προσθήσομεν ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ τὸ πῦρ τὸ μέγα τοῦτο οὐκ ὀψόμεθα ἔτι, οὐδὲ μὴ ἀποθάνωμεν. Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς με· Ὅρθῶς πάντα ὅσα ἐλάλησαν. Προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ μέσου τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ὡσπερ σέ· καὶ δώσω τὸ ῥῆμά μου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, καὶ λα λήσει αὐτοῖς καθότι ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὃς ἂν μὴ ἀκούσῃ τῶν λόγων αὐτοῦ, ὅσα ἂν λαλήσῃ ὁ προφήτης ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ἐκδικήσω ἐξ αὐτοῦ." Ἄρ' οὐκ ἐμφανῶς, ὡς ἐν τύποις ἔτι καὶ σκιαῖς, ἔν γε τοῖς κατὰ Μωσέα, τὴν τοῦ μεσιτεύοντος χρεῖαν ἀναγκαιοτάτην ἀπέδειξε τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἀσθενές; Πλὴν ἐκεῖνο διασκεπτέον. {B.} Τὸ ποῖόν τι φῆς; {A.} Μωσῆ μὲν γὰρ προσιόντες· "Λάλει σὺ πρὸς

ἡμᾶς, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεός, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν," ἔφασκεν ὁ Ἰσραήλ· καὶ τοῦτο ἐζήτουν ἐν Χωρήβ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐκκλησίας, ὅτε Θεὸς ἦν ἐν εἴδει πυρὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ. Ἄλλ' ὡς ἄριστα τουτὶ λέγοντάς τε καὶ διεσκεμμένους ἀπεδέχετο μὲν ὁ Δημιουργός, προαναπλάττων δὲ ὡσπερ καὶ αὐτὴν ἡμῖν ἐν τύποις τὴν ἀλήθειαν, τὴν διὰ Χριστοῦ μεσιτείαν ὑπισχνεῖτο λέγων· "Ὁρθῶς πάντα ὅσα ἐλάλησαν. Προφήτην αὐτοῖς ἀναστήσω ἐκ μέσου τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὡσπερ σέ·" μεσίτην δηλονότι, καὶ τοὺς ἄνωθέν τε καὶ θεῖους διαπορθμεύοντα λόγους, καὶ κατασημαίνοντα τῷ λαῷ τὸ τῇ ἀφράστῳ τε καὶ ἀρρήτῳ φύσει δοκοῦν, ὃ καὶ ἀταλαίπωρον κομιδῇ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τετελεσμένον ἰδεῖν. Ἀνεκεκράγει γὰρ ἐναργῶς ὅτι "Ἐγὼ ἐξ ἑμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με Πατὴρ, αὐτὸς μοι ἐντολὴν δέδωκε τί εἶπω καὶ τί λαλήσω." Καὶ πάλιν· "Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ οὐκ ἔστιν ἐμά, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με." Γράφει δὲ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ· "Ὁ λαβὼν 402 αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθὴς ἐστίν. "Ὄν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ." Ἄρ' οὖν, ὧ φιλότης, ἐπιψηφιεῖ τῷ λόγῳ τὸ ἀληθές, ἢ καταρνήσῃ τὸ συναινεῖν; {B.} Οὐδαμῶς. {A.} Οὐκοῦν ταυτὶ μὲν ἡμῖν Μωσέως εἰρήσθω πέρυ. Βούλει τι καὶ ἕτερον ἐπὶ τούτῳ φῶμεν, τῆς τοῦ Υἱοῦ μεσιτείας ἀπορρήτως ἡμῖν ἀνατυποῦν τὸν τρόπον; ἢ τοῦτο μηθέντας, ἑτέραν ἡμᾶς οἶει χρῆναι διαττεῖν ὁδόν; {B.} Ἄλλ', ὧ γενναῖε, τί δὴ παρέντες τὸ ἐν χερσὶ, καίτοι λίαν ἡμᾶς ὀνήσειν προσδοκώμενον, ἐφ' ἑτέραν ἴμεν τε καὶ διασπεύδομεν νοημάτων θήραν, ὅτε καὶ σχολαίως τοῦτο δρᾶν ἄμεινον ἔσται που, παραποδίζοντος οὐδενός; {A.} Τετράψομαι τοίνυν ἐπὶ τὸ αὐτῷ σοὶ φίλον, καὶ δὴ καὶ ἐρῶ. Κορὲ γὰρ δὴ, Δαθάν τε καὶ Ἀβειρῶν φυλῆς μὲν καὶ γένους ἐξέφυσαν τοῦ Λευί, ἐτετάχαντο δὲ οὐκ ἐν τοῖς ἱεραῖσθαι λαχοῦσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς τὴν ὑπουργικὴν διαπεραίνουσιν λειτουργίαν ἐν τῇ τοῦ μαρτυρίου σκηνῇ· Λευῖται δὲ οὗτοι, καὶ μέτριον ἦν τοῦτο αὐτοῖς. Εἶτα τῆς ἱερωσύνης τὴν δόξαν οὐκ ἐν καιρῷ διψήσαντες, καὶ μέτρον τιμῆς ἀσυνέτως οὐ προσιέμενοι τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ, αὐτόμολοι καὶ θρασεῖς ἐπὶ τὸ μέσον ἦσαν καὶ δὴ κατεξανιστάσι Μωσέως τε καὶ Ἀαρῶν τὴν συναγωγὴν, πικροῖς δὲ τὸν προσηνῆ καταπαίοντες λόγοις, κατηρέθιζον ἤδη πως εἰς δυσθυμίας. Δίκας δὲ οὗτοι πραττόμενοι τοῦ τολμήματος παρὰ τοῦ τὰ δίκαια κρίνοντος, πανοικὶ διολώλασι. Διοίξασα γὰρ ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς, κατέπιεν αὐτοὺς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν καὶ πάντα ὅσα ἦν αὐτοῖς. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ὀσίως κεκολασμένοις ἐκτόπως ἐπιστυγνά ζοντες, ἐχίων, οἶμαι, δίκην ἐπέθρωςκόν τε καὶ ἐπεφύοντο τοῖς ἀμφὶ Μωσέα τῶν ἰσοφρόνων τινές, ἢ θεία λοιπὸν εἰς ὄργας ἐκαλεῖτο φύσις. Γέγραπται δὲ οὕτως· "Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωσῆν καὶ Ἀαρῶν λέγων· Ἐκχωρήσατε ἐκ μέσου τῆς συναγωγῆς ταύτης, καὶ ἐξαναλώσω αὐτοὺς εἰσάπαξ. Καὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν. Καὶ εἶπε Μωσῆς πρὸς Ἀαρῶν· Λαβὲ τὸ πυρεῖον, καὶ ἐπίθεσ ἐπ' αὐτὸ πῦρ ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἐπίβαλε ἐπ' αὐτὸ θυμίαμα, καὶ ἀπένεγκε τὸ τάχος εἰς τὴν παρεμβολήν, καὶ ἐξίλασαι περὶ αὐτῶν. Ἐξῆλθε γὰρ ὄργη ἀπὸ προσώπου Κυρίου, καὶ ἤρκεται θραύειν τὸν λαόν. Καὶ ἔλαβεν Ἀαρῶν, καθάπερ ἐλάλησεν αὐτῷ Μωσῆς, καὶ ἔδραμεν εἰς τὴν συναγωγὴν. Καὶ ἦδη ἐνήρκετο ἢ θραῦσις ἐν τῷ λαῷ· καὶ ἐπέβαλε τὸ θυμίαμα, καὶ ἐξίλασατο περὶ τοῦ λαοῦ, καὶ 403 ἔστη ἀναμέσον τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ζώντων, καὶ ἐκόπασεν ἢ θραῦσις." Ἄρα σοὶ λοιπὸν τῆς τοῦ Υἱοῦ μεσιτείας τὸ χρῆμα καὶ μετὰ τοῦτο ἀσυμφανές, ὧ Ἑρμεία; {B.} Ναί. Δεῖν γὰρ ἔγωγέ φημι κατιδεῖν ἀστείως τὸ ἐκ τῆς ἱστορίας ὑποδηλούμενον. Οὐκοῦν διασάφει· σὺ γὰρ ἔση δρᾶν καὶ τοῦτο πρέπων. {A.} Οὐ γὰρ οἶει τὸν Ἀαρῶν εἰς εἰκόνα καὶ τύπον τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἱερωσύνης τεθεῖσθαι τὸ ἐν ἀρχαῖς, τὸν τε ποδῆρη διεζωσμένον, καὶ τὴν καλουμένην ἐπωμίδα, καὶ τὸ πέταλον τὸ χρυσοῦν ἐπὶ μετώποις ἄκροις, καὶ τοὺς λίθους τῆς γλυφῆς, καὶ τὸ ἔτι τούτων εὐσυνοπτότερον, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων εἰσελθεῖν ἐπιτετραμμένον, αἵματός τε οὐ δίχα τὴν ὑπὲρ παντὸς τοῦ λαοῦ πληροῦντα θυσίαν;

{B.} Εὖ λέγεις, ἐπεὶ τοι καὶ ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος· "Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειότερας σκηνης, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ Ἅγια, αἰώνιαν λύτρωσιν εὐράμενος." Καὶ ὅτι τύποι μὲν τὰ ἀρχαῖα καὶ σκιαί, ταυτὶ δὲ δὴ, τουτέστι τὰ διὰ Χριστοῦ, λαμπρά τε ἤδη καὶ ἐμφανεστάτη λίαν ἀλήθεια, τίς ἂν ἐνδοιάσαι τῶν εὐμαθεστέρων; {A.} Παραδεξάμενοι τοίνυν εἰς ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστὸν Ἰησοῦν, καὶ ταῖς τῶν τύπων ἀκαλλεστέραις ἔτι σκιαῖς οἰονεῖ πως ἤδη τὰ παμποίκιλα τῆς ἀληθείας ἐπιπάττοντες χρώματα, φέρε λέγωμεν ὅτι τοῖς θείοις δόγμασι καὶ δεσποτικοῖς θεσπίσμασι ἀντεξάγοντες ἀπηνῶς τὸ ἴδιον θέλημα πάντες ὅσοι τὴν πλατεῖαν ταυτηνὴν καὶ ἀμέτρητον οἰκοῦμεν γῆν, προσκεκρούκαμεν οὐ μετρίως τῷ Δημιουργῷ, καίτοι τιμῆς τε καὶ δόξης ἐφέντι λαχεῖν ἃς ἦν ἀνθρώπους ἔχειν εἰκός. Ἐντεῦθεν ἡμῶν ἡ δαπανῶσά τε καὶ τῷ θανάτῳ συνθραύουσα κατεξανέστη φθορά· "Καὶ βεβασίλευκεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδάμ καὶ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἀμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ," "Καὶ ἐπλάτυνε μὲν ὁ ἄδης τὴν ψυχὴν αὐτοῦ," καθὰ φησιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας, "διήνοιξε δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ τοῦ μὴ διαλιπεῖν." Κἂν εἰσάπαν ὠλόθρευσε τὴν γῆν, ἀδιάφυκτόν τι καὶ ἀνεξίτητον ἀπλώσας τὸ λίνον, εἰ μὴ καθάπερ ἀπὸ τινος σκηνης τῆς ἄνω καὶ ἐν οὐρανοῖς, κατ' εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, 404 ἐκπεφοίτηκέ τε καὶ καθίκετο πρὸς ἡμᾶς ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος. "Κεκένωκε γὰρ ἑαυτὸν, μορφήν δούλου λαβών," ἵνα καὶ χρηματίσας ἀρχιερεὺς καὶ ὡς ἐν τάξει θυμιάματος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἱερουργήσας τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἐκδυσωπήσῃ τὴν θραῦσιν. "Ἔστι γάρ, φησίν, ἀναμέσον τῶν ζώντων καὶ τῶν τεθνηκότων, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις." Ἄρ' οὖν οὐχὶ καὶ διὰ τούτων εὖ μάλα καταθρήσαι τις ἂν ὅτι μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γέγονεν Ἰησοῦς; Δελυμένης γὰρ ὡσπερ τῆς διαμάχης, καὶ παντὸς ἀρχαίου διατειχίσματος κατασσεισμένου, ἀλλήλοις συνέβη τὰ πάλοι διωκισμένα, τουτέστι Θεός τε καὶ ἀνθρωπότης, μεσολαβοῦντος Χριστοῦ, καὶ δι' ἑαυτοῦ τοῖς ἄνω τὰ κάτω συνδέοντος. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος ἔφη Παῦλος ὅτι "Αὐτὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας." Καὶ αὖθις αὖ· "Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ." {B.} Ἄρ' οὖν, ὅτι τὸ μεσολαβοῦν καὶ ἐξεῖργον ἡμᾶς τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης τε καὶ οἰκειότητος, φημὶ δὴ τὴν ἀμαρτίαν, ἐκποδῶν ἐλάσας, ὁ Μονογενὴς ἀνεκόμισέ τε πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἡμᾶς καὶ κατήργηκε τὴν ἔχθραν, κατ' αὐτὸ δὴ τουτὶ καὶ μόνον νοοῖτ' ἂν μεσίτης, ἢ καὶ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον; Φράσαις ἂν ὡς ἡδιστα ἐρομένῳ τε καὶ δεδι ψηκότι μαθεῖν. {A.} Καὶ μάλα, κατοκνήσαιμι γὰρ ἂν ἠκιστά γε. Ἐρῶ δὲ ὅτι κατήργηκε μὲν τὴν ἔχθραν ὁμολογουμένως ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται, καὶ οἰονεῖ τις διαλλάκτικος εἰς ἡμᾶς καὶ μεσίτης γεγωνῶς τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ὠλισθηκότας ὡς ἀπωτάτω, διὰ γε φιληδονίας τῆς κοσμικῆς καὶ ἐπεὶ περ τῆς κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα λελατρεύκαμεν, προσκεκόμικε δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ δικαίωσας, τῇ πίστει κατεκτήσατο· πλὴν οὐ τί πού φαμεν μεσίτην αὐτὸν δι' οἰκονομίαν κεκλησθαι τὴν ἐπὶ τῷδε μόνην, ἀλλὰ τις αὐτῷ καὶ ἕτερος ἐπὶ τῷδε λόγος ἀπόρρητός τε καὶ μυστικός πρὸς τὸ τῆς μεσιτείας ὄνομά τε καὶ χρῆμα προσπορίζεται. {B.} Πῶς δὴ ἄρα καὶ τοῦτο φῆς; {A.} Καὶ πῶς ἂν ἐτέρως ἢ κατ' ἐκεῖνό που πάντως τὸ γεγραμμένον· "Τοῦτο φρονεῖτε ἕκαστος ἐν ὑμῖν αὐτοῖς ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφήν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος;" Αὐτὸς γὰρ ὑπάρχων 405 τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ ἀκήρατον κάλλος καὶ ἡ μορφή καὶ τὸ εἶδος, ὃ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ Θεὸς Λόγος, καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, οὐχ ὑπὸ του πρὸς τοῦτο βεβιασμένος, ἀλλ' εὐδοκία

Πατὴρ κατ' ἰδίαν βούλησιν, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλώβητον μὲν παντελῶς καὶ ἀπαραποίητον ἐν ἑαυτῷ τὸ τῆς ἰδίας φύσεως ἀνασώζων ἀξίωμα, προσλαβὼν δὲ τὸ ἀνθρώπινον οἰκονομικῶς, καὶ εἷς ἐξ ἀμφοῖν νοούμενος Υἱός, συνδεδραμηκότων καὶ συνενεχθέντων εἰς ἓν φύσεως τε θείας καὶ ἀνθρωπίνης ἀφράστως τε καὶ ἀπορρήτως, καὶ ὡς οὐκ ἔστι νοεῖν εἰς ἐνότητα συντεθειμένων. Καὶ οὐ δήπου φαμὲν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον εἰς τὴν τῆς ἐπιγείου σαρκὸς μεταπεποιῆσθαι φύσιν, ἥγουν εἰς αὐτοῦ τοῦ Λόγου τὴν σάρκα· φρενοβλαβείας γὰρ δοίην ἂν ἔγωγε τῆς ἐσχάτης νόσημα τουτί· ἑκατέρου δὲ ὡσπερ ἐν ἰδίῳ μένοντος ὄρω τε καὶ λόγῳ, τὴν εἰς ἄκρον τε καὶ ἀδιασπάστως ἔχουσαν εἰς ἐνότητα συνδρομήν, τὸ τῆς λεγομένης ἐνθάδε συμβάσεως ὄνομα δηλοῖ. Θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός· οὔτε δὲ Θεὸν εἰπὼν ἀνθρωπότητος ἀπαλλάξεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὔτε μὴν ὀνομάσας ἄνθρωπον τῶν τῆς θεότητος ἀποσοβήσεις ἀξιομάτων, εἴπερ ἔλοιο φρονεῖν ὀρθῶς. Καὶ ἔστι Μονογενῆς μὲν καὶ Λόγος ὡς ἐκ Θεοῦ Πατὴρ ἀναφύς καὶ γεγεννημένος, Πρωτότοκος δὲ αὐτῷ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. Καὶ ὡσπερ ὄνομα τὸ Μονογενῆς, ἴδιον ὄν τοῦ Λόγου, τετήρηται πάλιν αὐτῷ καὶ ἐνωθέντι σαρκί· οὕτω τὸ Πρωτότοκος, αὐτοῦ κυρίως οὐκ ὄν, γέγονεν ἴδιον αὐτοῦ μετὰ τῆς σαρκός. Μεσίτης ἄρα οὖν καὶ τῆδε νοεῖται τὰ πολὺ διωκισμένα κατὰ τὴν φύσιν καὶ ἀμέτρητον ἔχοντα τὸ μεσολαβοῦν, τουτέστι θεότητά τε καὶ ἀνθρωπότητα, συνενεχθέντα τε καὶ ἠνωμένα δεικνύων ἐν ἑαυτῷ, καὶ συνείρων ἡμᾶς δι' ἑαυτοῦ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Θεῷ μὲν γὰρ ἐστὶν ὁμοφυῆς, ἐπέιτοι καὶ ἐστὶν ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, ἀνθρώποις γε μὴν ὡς ἐξ ἡμῶν τε καὶ ἐν ἡμῖν. Οὐ γὰρ παρ' ἡμᾶς ἑτεροῖος κατὰ γε τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἐοικώς κατὰ πάντα, δίχα μόνης τῆς ἀμαρτίας, ὁ Ἐμμανουήλ. {B.} Ὁρθότατα ἔφη. Ἦκει δὲ ἤδη πρὸς τοῦτο ἀνάγκης ἡμῖν ὁ λόγος, ὡς καὶ ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρί εἶναι φάναι τὸν Υἱόν. {A.} Ὁμοούσιον γὰρ, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ κατὰ φύσιν καὶ οὐσιωδῶς. Ὡσπερ γὰρ οὐκ ἀληθῶς καὶ ἐξητασμένως, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τάξει τῇ πρεπούση νοεῖται ἂν ἢ λέγοιτο πρὸς ἡμᾶς ὁμοούσιος εἰ μὴ γέγονεν 406 ἄνθρωπος, οὕτως οὐκ εἴη ποτ' ἂν ἐκ Θεοῦ τε καὶ ἐν Θεῷ μὴ φυσικοῖς εἰς ἐνότητα τὴν πρὸς αὐτὸν συνδούμενος λόγοις· ἀλλ' οὐδ' ἂν ἑτέρως ἢ ἀνθρωπότης θείας εἴη φύσεως μέτοχος, εἰ μὴ πεπλούτηκε τοῦτο διὰ μεσίτου τοῦ Υἱοῦ, φυσικὸν ὡσπερ τινὰ τὸν τῆς συναφείας λαχοῦσα τρόπον. Ἀταλαίπωρον δὲ κομιδῇ διαπυθέσθαι λέγοντος τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα· "Ἴνα πάντες ἐν ὧσι καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοὶ κάγω ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν, ἵνα πιστεύσῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Κάγω τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν· ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἓν." {B.} Εἰ δὲ δὴ λέγοιεν τὴν ἐνότητα τοῦ Υἱοῦ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα τοιαύτην εἶναι τυχὸν οἴαπερ ἂν νοεῖτο καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν, τί δὴ ἄρα λογιούμεθα; Γέγραπται γὰρ ὅτι "Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν καρδία μία, καὶ ψυχὴ μία." Πλείστων γὰρ ὄσων ἐν ἅπασιν οὐσῶν ψυχῶν, μίαν ἔφη τὴν ἀπάντων γενέσθαι, τὸ τῆς ἐνώσεως ὄνομά τε καὶ χρῆμα οὐ τί που πάντως αὐτῆς καθορίζων τῆς φύσεως, ἀπονέμων δὲ μᾶλλον ταῖς ἐκ θελημάτων ἀδιασπάστοις ῥοπαῖς καὶ τὸ μίαν ἔχειν καὶ τὴν αὐτὴν σκέψιν τε καὶ βούλησιν. Καὶ ἐπειδήπερ ἐστὶ συνευδοκητῆς καὶ ὁμόφρων ἐν ἅπασιν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί, ταύτη τοι καὶ ἐν ἔστι πρὸς αὐτόν. Ταυτὶ γὰρ ἐκεῖνοι περιβομβοῦσιν οἱ δείλαιοι. {A.} Ἄλλ' ἠλιθιότητος τῆς εἰς ἄκρον ἠκούσης ἤδη καὶ ἀνωτάτης τὸν οἰκεῖον εὐθύς ἀναμεστῶσαντες νοῦν κὰν τούτῳ δὴ πάλιν ἀλοῖεν ἂν. Οὐδὲν γὰρ τῶν ἐκτόπων, ὡς ἔοικεν, ἔστι νοημάτων ἀδρανές τε οὕτω καὶ κατερριμμένον ὃ μὴ τὸν τῶν ἀσυνέτων καταλιζέται νοῦν, καὶ τοῦτο ἀμογητί. "Ὁ γὰρ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει, τοῦ λαλεῖν πρὸς Κύριον πλάνησιν," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Πῶς γὰρ οὐχὶ μωρίας τε καὶ εἰκαιό τητος τῆς ἀπασῶν ἐσχάτης οἰηθεῖ τις ἂν ἀναπεπλησθαι λοιπὸν τὸ φάναι τε καὶ διατείνεσθαι φιλεῖν ἥκιστα μὲν

φυσικήν, προαιρετικήν δὲ μᾶλλον τὴν ἔνωσιν εἶναι τοῦ Υἱοῦ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεόν; Διοίσει γάρ, οἶμαι, κατ' οὐδένα τρόπον, εἴπερ ὧδέ τε ἔχει καὶ ἔστιν ἀληθές, τῶν εἰς υἰότητα κεκλημένων, καὶ εἰς τὸ τῆς θεότητος ὄνομα διὰ βουλῆς τοῦ Πατρὸς εἰσπεποιημένων, οἳ καὶ τοῖς ἐκ τῆς ἀρετῆς αὐχήμασι τὴν οὕτως εὐκλεᾶ καὶ περίοπτον ἐξεπρίαντο δόξαν. Τί δὲ δὴ τὸ ἀπεῖργον ἔτι, λεγόντων ἐκεῖνοι, καὶ τῶν ἀγίων ἕκαστον τὰ ἐφ' οἷσπερ ἂν ἠσθεῖη Θεὸς φρονεῖν τε καὶ δρᾶν ἠρημένον, καὶ τὸ τῷ Δεσπότη 407 δοκοῦν ἴδιον ὡσπερ τι ποιησάμενον θέλημα, τὴν οὕτως ὑπερφυᾶ τοῦ Υἱοῦ φθέγξασθαι φωνήν, ἀνακραγεῖν τε πρὸς τὸν Πατέρα· "Καθὼς ἐγὼ καὶ σὺ ἔν ἐσμεν;" Παρακομι ζόντων δὴ οὖν τοιάνδε τινὸς ἡμῖν ἀγίου φωνήν. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοιεν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Τούναντίον γάρ, οἶμαι, κατα θρήσαι τις ἂν, καίτοι τῆς εἰς λῆξιν εὐσεβείας ἐπειλημμένους, ὅτι τε εἶεν ἀμαρτωλοὶ πολυτρόπως ἐξάδοντας, καὶ τῆς οἰκείας φύσεως οὐκ ἔν ἀγνοίᾳ κειμένους. Καὶ ἦν μὲν ἴσως χαλεπὸν οὐδὲν μυρίας μὲν ὄσας κατασρωεῦσαι φωνὰς ἐκ τῶν ἱερῶν ἀναλεξαμένους Γραμμάτων· τό γε μὴν ἐφεῖναι τοῖς φιλομαθέσι διαγυμνάζεσθαι λογισαίμην ἂν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τοῦ πρέποντος. Τετράψομαι δὲ πρὸς τὰ παρ' ἐκείνων· ἄμεινον γὰρ ἤδη τουτί· καὶ δὴ καὶ ἐρῶ, τὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐνότητος ἀνακυκλήσας λόγον. Πρὸς ἐνότητα μὲν γὰρ τὴν διὰ πίστεως συγκεκομίσμεθά τε καὶ συνηνέχθημεν ὁμολογουμένως, διοίσομεν δὲ κατ' οὐδὲν ἀλλήλων ἑτερότητι τῆς οὐσίας, καὶ εἰ τέμνεται πῶς ἕκαστος εἰς ἰδίαν ὑπόστασιν. Ἐσμέν γὰρ ὁμοειδεῖς, καὶ τῆς ἀπάντων οὐσίας ὅρος τε καὶ λόγος εἷς, ὁ πάντων ἐν ἴσῳ κατηγορούμενος. Ἐνότητα δὲ τὴν ὡς πρὸς Θεόν, οὐκ ἐν ψιλαῖς καὶ μόναις ταῖς ἐκ θελημάτων πλουτοῦμεν ῥοπαῖς, ἀλλὰ τις καὶ ἕτερος εἰς τοῦτο συνείρει λόγος, ἀπόρητος τε καὶ ἀναγκαῖος. Ὡς γὰρ ὁ θεῖος ἡμᾶς μεμυσταγώγηκε Παῦλος, "Ἐν σῶμά ἐσμεν οἱ πολλοὶ διὰ τὸ ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχειν." Ἡ γὰρ οὐκ οἶσθα ὅτι σύσσωμα γενέσθαι Χριστοῦ καὶ τὰ ἔθνη φησί, τὴν πρὸς αὐτὸν ἐνότητα λαχόντα διὰ τῆς πίστεως, δῆλον δὲ ὅτι καὶ μυστικῆς εὐλογίας; {B.} Κομιδῆ μὲν οὖν. {A.} Οὐκοῦν, φυσικήν τε ἅμα καὶ προαιρετικήν τὴν ἔνωσιν ἐν τε σφίσι αὐτοῖς κεκτήμεθα, τοιαύτην δὲ οὔσαν ἡμῶν καὶ τὴν ἐν Χριστῷ διοψόμεθα. {B.} Πῶς λέγεις; Ἐπομαι γὰρ οὐ λίαν. {A.} Καὶ μὴν οὐδὲν εἶναι φημι τὸ ἀναντες ἐν γε δὴ τούτοις, ὧ τᾶν ἀναμάθοι δ' ἂν ὁ φημι καὶ λίαν εὐκόλως ἀπαστισοῦν, οἶμαι, σοφὸς καὶ ἀρτίφρων ἀνὴρ, ἐννενοηκῶς ὅτι πρῶτον μὲν εἰς ταυτότητα τὴν πρὸς ἀλλήλους οἱ τελοῦντες ἐν ἀνθρώποις θεσμῷ φυσικῷ διεσφίγμεθα, συνενούμεθα δὲ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον. Διατετμημένοι γὰρ ὡσπερ εἰς ὑπόστασιν ἰδικήν, τὴν καθ' ἕκαστον λέγω, καθ' ἣν ὁ μὲν τίς ἐστι Πέτρος ἢ Ἰωάννης, ὁ δὲ Θωμᾶς ἢ Ματθαῖος, σύσσωμοι γεγόναμεν ἐν Χριστῷ, τὴν μίαν σάρκα τρεφόμενοι, καὶ ἐνὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι πρὸς ἐνότητα κατεσφραγισμένοι, καὶ 408 εἴπερ ἐστὶν ἀμέριστος ὁ Χριστός-μεμέρισται γὰρ οὐδαμῶς-ἐν οἱ πάντες ἐσμέν ἐν αὐτῷ. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα· "'Ἰνα ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν.'" Ἄθρει γὰρ ὅπως ἐν τε τῷ Χριστῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι οἱ πάντες ἐν ἐσμεν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα. Ἐπαιτιατέον οὖν ἄρα τοὺς ἕτερα ἄττα φρονεῖν ἐλομένους, ὡς μηδὲ ἐκεῖνα συνέντας ὀρθῶς τὰ περὶ ἡμῶν γεγραμμένα. {B.} Ἐπαιτιατέον μὲν οὖν· ἔφης γὰρ ὀρθῶς. Φιλοπευστήσας γε μὴν οὐδὲν ἦττον ἐρῶ, πότερα τὸν Υἱὸν ἠνώσθαι παρα δεξόμεθα τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡμᾶς ἀλλήλοις, ἢ καὶ ὑπὲρ τοῦτο δοίη τις ἂν ἐπ' αὐτῶν τὴν ἔνωσιν; {A.} Ἠνώσθαί φαμεν τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν καθ' ἡμᾶς τε ἅμα καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς. Ἔστι μὲν γὰρ ὁμολογουμένως τῷ γεγεννηκότι πάντως που καὶ ὁμοούσιος, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς Υἱός τε καὶ ἐξ αὐτοῦ. Ἐν ἰδίᾳ δὲ ὧν ὑποστάσει, τῆδὲ τε ἔχειν εὐ μάλα πεπιστευμένος, οὐ καθάπερ ἡμεῖς ἀλλήλων, ἦτοι κατὰ νόμον σωμάτων, διεστήξει καὶ αὐτὸς τοῦ Πατρὸς, τὴν εἰσάπαν ἔχων διατομήν, εἰς ἑτερότητα δὲ τὴν καθέ καστον λέγω, φυσικήν δὲ καὶ ἄρρητον ἔχει τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἀνάχυσίν τινα τὴν εἰς ἀλλήλας παθουσῶν τῶν ὑποστάσεων, κατὰ γε τό τισι δοκοῦν, ὡς τὸν αὐτὸν εἶναι

Πατέρα καὶ Υἱόν, ἀλλ' ὄντος τε καὶ ὑφεστηκότος ἑκατέρου, καὶ ἰδίαν ἔχειν λεγομένου τὴν ὑπαρξιν, ἢ τῆς οὐσίας ταυτότης βραβεύει τὴν ἔνωσιν. {B.} Ἐν ἰδίᾳ φῆς οὖν εἶναι τὸν Υἱὸν οὐσίᾳ παρὰ τὴν τοῦ Πατρὸς; {A.} Οὐκ ἐν οὐσίᾳ μᾶλλον ἑτέρα παρὰ τὴν ὡς Θεοῦ, ἀλλ' ἐν ὑποστάσει τῇ ὡς Υἱοῦ. {B.} Ἐτερον γὰρ τί ἐστὶ οὐσία καὶ ἕτερον ὑπόστασις; {A.} Ναί· πολὺ γὰρ τὸ διεῖργον καὶ διὰ μέσον χωροῦν, εἴπερ ἐστὶν ἡ οὐσία τῶν καθέκαστα περιεκτικῆ. {B.} Τίνα φῆς τρόπον; Βραδὺς γάρ, ὡς ἔοικεν, ἐν γε τοῖς τοιοῦτοις, ἐγώ. {A.} Ἡ γὰρ οὐκ οἶσθα ὅτι κάμοι πως οὐκ ἐντριβῆς ὁ περὶ τούτων λόγος; Ἰτέον δ' οὖν ὅμως ἐπὶ τὴν ἐγγωροῦσαν βάσανον ὡς ἐν εἰκόνι τυχὸν ἐν ὑπερτάτοις οὔσης ὑψώμασι τῆς θείας ὑπεροχῆς. Οὐκοῦν τῆς οὐσίας ἡ δήλωσις, κατὰ κοινοῦ τινος ἔοικεν ἰέναι πράγματος· τὸ δὲ τῆς ὑποστάσεως ἑκάστου τυχὸν ὄνομα τῶν ὑπὸ τουτὶ τὸ κοινὸν κατηγορεῖται καὶ λέγεται· οἷου δέ με νῦν ἐκεῖνο δηλοῦν. {B.} Τὸ ποῖόν τι δῆ; {A.} Ὀριζόμεθα τὸν ἄνθρωπον, ζῶον λογικὸν θνητόν, κατὰ τὸν αὐτῷ πρόποντα τιθέμενοι λόγον, καὶ τοῦτο οὐσίας ὄρον εἶναι φαμεν κατὰ παντὸς ἰοῦσαν τῶν κατὰ μέρος ὑφεστη κόντων. Ὑπὸ οὖν τὸ κοινὸν δὴ τουτὶ, τουτέστι τὸν ἄνθρωπον 409 ἦτοι τοῦ ἀνθρώπου τὸν ὄρον, πίπτει μὲν, οἶμαι, Θωμᾶς τε καὶ Μάρκος, ἢ φέρε εἰπεῖν, Πέτρος τε καὶ Παῦλος. Καὶ τὴν μὲν οὐσίαν ὡδὶ κατασημήναι τις ἂν τῶν δὲ καθέκαστον νοουμένων, οὐπω σαφῆ τε καὶ ἐναργῆ τὴν δήλωσιν ἐποίησατο. Οὐ γὰρ ἔτι ἄνθρωπος ἀπλῶς, τοῦτό ἐστὶ Πέτρος καὶ Παῦλος· Θωμᾶν δὲ ἢ Πέτρον εἰπὼν, τῶν μὲν τῆς οὐσίας ὄρων οὐκ ἐξοίσει τὸ δηλούμενον· ἄνθρωπος γὰρ οὐδὲν ἡττόν ἐστιν· ἐν εἶδει δὲ ὄντα τῷ τοιῷδε τυχὸν καὶ ἐν ὑποστάσει τῇ ἰδικῇ καὶ μεμερισμένως ὑπέδειξεν. Ἡ οὐσία τοιγαροῦν καὶ κατὰ ἀνθρώπου παντός, ἄτε δὴ τὸν κοινὸν τοῦ γένους ὡδίνουσα λόγον· ἢ δὲ ὑπόστασις καθ' ἐνὸς ἂν νοοῖτο πρεπωδέστερον, οὔτε τῆς κοινότητος ἐξιστάσα τὸ δηλούμενον, οὔτε μὴν ἀναχέουσά τε καὶ ἀνακίρ νῶσα πρὸς τὸ ἀσυμφανὲς ἔτι τὸ καθέκαστόν τε καὶ ἰδικῶς. {B.} Συνήμι νῦν· εἰρησθαι γὰρ οὐ μοι ἀκόμψως δοκεῖ. {A.} Ὀμοούσιον τοίνυν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ὁμολογοῦντες ὑπάρχειν, ἐν ἰδίᾳ τε ὑποστάσει, συναφῶς τε ἅμα καὶ διωρισμένως ἠνώσθαι φαμεν, τοῖς τῆς ταυτότητος λόγοις ἀναγκαιοτάτως εὖ μάλα συνάπτοντες τῶν προσώπων ἦτοι τῶν ὀνομάτων τὴν διαστολὴν καὶ τὴν τῶν ὑποστάσεων ἑτερότητα, τὴν ὡς ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ κατ' αὐτὸ δὴ τουτὶ καὶ μόνον· ἵνα μὴ τὸ τῆς οὐσίας εἰς πᾶν ὀτιοῦν ἐμφορὲς καὶ τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχον ἀπαραλ λάκτως ἐν τε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καταλαίβη τρόπον τινὰ τὴν διαφορὰν καὶ δυσδιάκριτον κομιδῇ τὸ ἀναμέρος ἴδιον ἑκατέρου κατεργάσαιτο πως. Ὁ μὲν γὰρ ἐστὶ Πατὴρ, καὶ οὐχ Υἱός· ὁ δὲ αὖ Υἱὸς καὶ οὐ τίς ποὺ Πατὴρ. {B.} Οὐκοῦν, εἰ δοκεῖ, λέγωμεν οὐσίας εἶναι δύο· μίαν μὲν τοῦ Πατρὸς, μίαν δὲ τοῦ Υἱοῦ. Εὐκρινεστέρα γὰρ οὕτως καὶ οἰονείπως εὐσαφεστέρα παντὶ τῷ γένοιτ' ἂν μᾶλλον ἢ διαφορὰ. {A.} Οὐκ εὐκρινεστέρα ποθέν· μὴ γὰρ τοῖς ἐκείνων ἀποκομίζου λόγοις εἰς κίβδηλον νοῦν καί, τρίβον ὡσπερ ἀφεις τὴν ἀμαξιτόν, τὰ ἀστιβῆ καὶ δυσπόρευτα διαστείχουν ἀνέχου. {B.} Πῶς ἢ τίνα τρόπον; {A.} Εἰ γὰρ μία μὲν ἢ τοῦ Πατρὸς ἔσται φύσις, μία δὲ αὖ καὶ ἑτέρα παρ' αὐτὴν ἢ τοῦ Υἱοῦ, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον καὶ τὸν εἰς δύο τὰ ἀλλήλοις ἀνισοφυῆ διστάντα τε καὶ διατειχίζοντα συνεπινοεῖσθαι λόγον; Πῶς γὰρ ἂν ἢ αὐτὴ μία τοι καὶ μία νοηθεῖ ἂν; Οὐ γὰρ θέμις ἐπ' ἀνθρώπων, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τὸν τῆς ὁμοουσιότητος λαχόντων λόγον, 410 μίαν καὶ μίαν οὐσίαν εἰπεῖν, καὶ ἑκάστῳ τῶν ὄντων καθάπερ ἴδιόν τινα λόγον τὸν τῆς κοινότητος ἀπονέμειν. Εἰ γὰρ τοῦτο δρώμεν καὶ καθάπερ ἀναγκαῖον διαφορᾶς τρόπον ἐπισφορὰν τινα ποιοίμεθα ταῖς οὐσίαις τὸ μίαν τε καὶ μίαν, διοιχῆσεται τὸ σύμπαν εἰς τὸ μηδέν. Ἡ οὐχ ἑτερότητα μὲν ἢ οὐσιώδης διαφορὰ, τὸ δὲ γε ἀλλοίως ἔχον ἐν ὄρω τῷ κατὰ φύσιν ἢ ἑτερότης ἐν τούτοις ἀποφανεῖ τε καὶ τέξεται; {B.} Οἶμαι γε. {A.} Περιέσται τοιγαροῦν καὶ οὐχ ἔκοῦσιν εἰπεῖν ὁμοούσιον μὲν οὐκ ἔτι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸν Υἱόν, ἑτεροῖον δὲ μᾶλλον καὶ ἑτεροφυᾶ καὶ τῶν τῆς θεότητος ὄρων ἐξωκισμένον, εἴπερ ἐν ἰδίῳ

κείσεται λόγῳ, τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἐξεστηκότι. {B.} Ἐτεροίως γὰρ ἔχειν ἢ ὡσπερ ἂν νοοῖτο ὑπάρχειν κατὰ φύσιν ὁ Πατὴρ διατείνονται τὸν Υἱόν. Τοιγάρτοι παρέντες τοῦ ὁμοουσίου τὴν δὴλωσιν, καὶ τὸ ξένον αὐτῇ καὶ ἀσύνηθες ἐπιπλέκοντες, φασὶ δεῖν ὁμοιοούσιον ὁμολογεῖν ὑπάρχειν αὐτόν, ἀναθέντες ὡς τι τῶν ὅτι μάλιστα σεπτῶν καὶ πρεπωδεστάτων αὐτῶ καὶ τὸ τῆς μεσιτείας ὄνομα. {A.} Καὶ τί δὴ ἕτερον ἢ λῆρος ἔσται ταυτί, καὶ γραοπρεπὲς ἀληθῶς μυθάριον; Εἰ γὰρ τινα μέσσην ἐπινοοῦσιν φύσιν αὐτῶ, διὰ τε τοῦτο μεσίτην ὀνομάζεσθαι δεῖν ἀσυνετώτατα λέγουσι, τί δὴ ἄρα τὸ ἐντεῦθεν ἢ ποδαπὸς ἡμῖν θεωρίας εἰσκρίνεται λόγος ἐγὼ μὲν οὐχ ὀρῶ· φράσαις δ' ἂν αὐτὸς ὡς ἡδιστα γε μανθάνειν ἐθέλοντί μοι. {B.} Τί ἂν φράσαιμι πρὸς ταῦτα; {A.} Ἔρου τοιγαροῦν καὶ μανθάνειν ἐπέιγου πότερα γενητὸς ἢ ἀγένητος ὁ μεσίτης ἐστί, Θεὸς ἀληθῶς ἢ τελεῖ γε καὶ αὐτὸς ἐν κτίσμασιν. Ὁ γὰρ ἐστί, κατ' ἐκείνους, οὔτε Θεὸς καθαρῶς οὔτε ποιήμα σαφῶς, ποῖον ἂν ἐκδέξαιτο παρ' αὐτῶν ἐν τοῖς οὔσι τόπον, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν ἐν ψιλαῖς ἐννοίαις, κἂν γοῦν ἐλεῖν μόνον, οἷός τ' ἂν εἶην ἐγώ. {B.} Τὸν ἀμφοῖν ἀναμέσον, Θεοῦ τέ φημι καὶ κτίσεως· ταύτη γὰρ τοι καὶ μεσίτην αὐτὸν κεκληῖσθαι φασιν. {A.} Ἀσυμφανεστάτα τε ἐροῦσι καὶ ἀμαθέστατα δια κείσονται, φρονοῦντες ὡδί. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν, ἄνω τε καὶ κάτω τὸν νοῦν περιστρέφοντα καὶ τὴν τῶν ὄντων ἅπασαν τὸ ὅπως ἂν ἔχοι πολυπραγμονοῦντα φύσιν, κἂν γοῦν ἐν ἐννοίαις καὶ λόγῳ ληπτὴν τοιαύτην τινὰ φύσιν ἰδεῖν, ἢ καὶ τῶν τῆς ἀληθοῦς θεότητος ἔξω βέβηκεν ὄρων, καὶ τοὺς τοῦ πεποιοῦσθαι λόγους διανήξεται, καὶ ἀμείνω τοῦ κεκληῖσθαι πρὸς γένεσιν τὴν οἰκείαν ἡμῖν ἐπιδείξειεν 411 ὑπαρξιν. Ἄρ' ἔστι τι τὸ μεταξὺ γενητοῦ τε καὶ ἀγενήτου, ἀποιήτου καὶ ποιήματος; {B.} Οὐκ ἂν δοίην ἔγωγε· λέγεις γὰρ ὀρθῶς. {A.} Δύο τοιγαροῦν ἐν ὄλοις τοῖς οὔσι καταθεώμεθα φύσεις· τὴν μὲν τοῦ αἰεῖ τε καὶ ὡσαύτως ὄντος τε καὶ ἔχοντος· ἑτέραν δὲ αὖ, τὴν τῶν εἶναι λαχόντων δημιουργικῶς· καὶ τὴν μὲν τοῦ ὄντος ἀγενήτως, ὑπερκεῖσθαι τε καὶ ἀνακύπτειν τὰ πάντα, καὶ ταῖς εἰς τὸ ἄνω καὶ μείζον ὑπεροχαῖς ἀνανήχασθαι· τὴν δὲ ὑποπίπτουσάν τε καὶ οἰονεῖ καταβεβλημένην ὡς ὑπὸ πόδας Δεσπότου. Εἴση δὲ δὴ τοῦτο καὶ μάλα σαφῶς φάσκοντος τοῦ Χριστοῦ ταῖς Ἰουδαίων ἀγέλαις· "Ἑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ· ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί." Ἄνωθεν δὲ ἦκειν ὡς ἡμᾶς τὸν Μονογενῆ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης διεσάφει λέγων· "Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν." Ὡς το γὰρ δεῖν ἀπονέμειν οὐσιωδῶς τῶ γε ὄντι κατὰ φύσιν Θεῶ καὶ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν ἐκπεφυκότι τὴν εἰς ἄκρον ὑπεροχὴν καὶ εἰς λῆξιν ἰοῦσαν τὴν ἀνωτάτω. Ὅτι γὰρ τὸ ἄνωθεν οὐχ ὑψωμάτων ἐστὶ τοπικῶν σημαντικόν, ἀλλ' αὐτὴν ὑποδηλοῖ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίαν, πῶς οὐκ ἀναμφίλογον ἐνὸς τῶν ἀγίων μαθητῶν διεπιπόντος σαφῶς· "Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστί, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα;" Εἴτε γὰρ ἀγγέλους εἴτ' οὖν ἔτι τὰ ἀνωτέρω καὶ τὰ διὰ μέσου πάντα διαδραμών, ἐπ' αὐτὰ τις ἴοι τὰ Σεραφίμ, καὶ τὰς ἀνωτάτω κατασκέψαιτο δόξας, τὴν τῶν γενητῶν οὐχ ὑπεραλεῖται φύσιν. Ἡ γὰρ ἄνωθέν τί ἐστί, τουτέστιν ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, καὶ διὰ τοῦτο Θεός· μόνος δὲ εἷς ἄνωθεν ὁ Υἱός· ἡγουν κάτω τι νοεῖται καὶ κάτωθεν, τουτέστι κτίσις τε καὶ ἀπὸ κτίσεως· διὰ μέσου δὲ τὸ σύμπαν οὐδέν. Εἰ δὲ δὴ τις ἔροιτο τοὺς δι' ἐναντίας καὶ φιλοπευστοίη λέγων· Τί δὴ ἄρα ἡμῖν, ὧ οὔτοι, φατέ; Πότερα γενητὸς ἐστὶν ὁ τοιοῦδε καθ' ὑμᾶς Υἱὸς καὶ μεσίτης, ἢ ἀγένητος; Ἄμεσα γὰρ αἰεῖ πως ὀράται τουτί· τί δὴ ἄρα φαῖεν ἂν; {B.} Ἀπορήσειν οἶμαι, καὶ μάλα εἰκότως. {A.} Ἀπορήσειαν γὰρ οὖν. "Ζῆ γὰρ ἡ ἀλήθεια καὶ νικᾷ," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἡμεῖς δὲ αὐτοί, τὴν ἐπ' ἄμφω διακομίζουσαν διερευνώμενοι τρίβον, τὰ εἰκότα περὶ τούτου φέρε διενθυμώμεθα. Ἀγένητον μὲν γὰρ εἰ δοῖεν εἶναι τὸν οὕτω μεσίτην, τὸ μόνης ἴδιον τῆς κατὰ φύσιν θεότητος ἀνατιθέντες αὐτῶ, τῶν τῆς μεσότητος ὄρων ἐπέκεινα παρα 412 δείξουσι, καὶ ἐν μείζοσιν ἢ χρῆν ὄντα λοιπόν. Τὸ γὰρ πάντων ἀνωτάτω

δόξη τε καὶ φύσει Θεός, ὧ πάντη τε καὶ πάντως παρέποιτο ἄν ὡς ἴδιον ἀγαθὸν τὸ ἀγέννητον· ταύτη τοι καὶ τοῖς ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν ἀσυντελής καὶ ἀσύντακτος εἴη ἄν ἢ τοιάδε φύσις. Εἰ δὲ δὴ παρέντες τουτί, γενητὸν εἶναί φασι, πῶς ἄν νοοῖτο πρὸς τινος ἀσυμφυῆς τῇ κτίσει τὸ ὁμογενὲς αὐτῆ; Πῶς οὖν ἔτι μεσίτης μείων μὲν ἢ Θεὸς κατὰ φύσιν, μείζων δὲ αὐτῆ κατὰ ποιήματος δόξαν τε καὶ φύσιν; Εἰ διὰ μὲν τοῦ ἀγενήτου πρὸς τὴν τῆς θεότητος δόξαν ἀναφοιτᾷ καὶ τῶν τῆς μεσιτείας ἀναθρώσκει μέτρων ἐπὶ τὸ ἐπέκεινα πολὺ, διὰ δὲ τοῦ γενητοῦ πρὸς τὸ κάτω βαδιεῖται, καὶ τὸν τῆς τοιαύτου μεσότητος ὑφίζησει τόπον, ἐν τοῖς γεγονόσιν ἀναμετρούμενος· εἴπερ ἔστιν ὁμογενὲς παντὶ γενητῶ τὸ γενητόν, κατὰ γε τὸν τοῦ γεγονέναι λόγον, τί τὸ ληρώδες τουτί καὶ ἀσοφώτατον σόφισμα, τὸ ἀνέφικτον ὡς ἐφικτὸν εἰσφέρον, καὶ φύσεως ἡμῖν ἀναπλάττον τόπους, ὧν οὐκ ἄν, οἶμαι, τις ἐφίκοιτο νοῦς; Καινὸς γὰρ ὁ λόγος καὶ ἀσυμφανής· ἔπεσθαι δὲ δεῖν ἐναργῆ τὴν ἀπόδειξιν τοῖς περὶ τούτων λόγοις, ἀναγκαῖον εἶναί φημι. Εὐμήχανον δὲ καὶ εἰς ἀπάτην αὐτοῖς ἀστείως διεξεσμένον κατίδοι τις ἄν τὸ κακούργημα. Ἐπειδὴ γὰρ δρῶντες ἀνοσιώτατα καὶ φρονοῦντες ἀλογώτατα, πεπαρωνήκασιν εἰς τὸν Υἱόν, τῆς πρὸς τὸν Πατέρα <καὶ> Θεὸν ὁμοουσιότητος ῥίψοκινδύνως ἐκπέμποντες, ὑποκλέπτουσί πως ἔξ ἀναισχυντίας βραχὺ δοξάριον αὐτῶ, καὶ ἀνακομίζουσι μὲν ἡρέμα τῆς τῶν γενητῶν σμικροπρεπείας· ἀποκλείοντες δὲ ὡσπερ τῆς εἰς τὸ ἀνωτάτω διαδρομῆς, ἵνα μὴ νοοῖτο κατὰ φύσιν Θεός, τὸν μέσον αὐτῶ κληροδοτοῦσι τόπον, τσαύτην ἐπιμετροῦντες ὅσηνπερ ἄν ἔλοιτο δόξαν αὐτῶ· νομοθέται δὲ ὡσπερ τῶν τοιούτων καθεστηκότες καὶ ὀρισταί, τὸ ἐν τίσιν ἄν εἶναι πρέποι διασκέπτονταί τε καὶ ὀρίζουσι τὸν Υἱόν. Ὅνπερ γὰρ, οἶμαι, τρόπον οἱ τῶν ἀγαλμάτων δημιουργοὶ καὶ φιλοτεχνίας τῆς ἐν γε τούτῳ λαχόντες τὴν δόξαν, ξύλῳ τυχὸν ἢ λίθῳ τὸ τῆς ἀνθρωπείας μορφῆς ἐντορνεύσαντες εἶδος, ταῖς εἰσποιήτοις αὐτὸ μετὰ τοῦτο κομψείας κατακαλλύνουσιν, ἢ χρυσῶ διαπάττοντες, ἢ γοῦν ἐτέραις τισὶν εὐχροίαις καθωραΐζοντες· οὕτω τε τὸν τῶν θεωμένων κατακληλίσαντες νοῦν, ἐπιμειδιᾶν μὲν ταῖς ὕλαις ταῖς εἰς τὸ εἶσω καὶ κεκρυμμένον οὐκ ἐφιαῖσιν ἐκ τέχνης, ἐπαγάλλεσθαι δὲ μᾶλλον ταῖς ἐπικῆ ροῖς καὶ ἐξωφανεστέραις τοῦ κόσμου μαρμαρυγαῖς μονονουχί 413 περισαίνοντες ἀναπείθουσι· τὸν αὐτόν, οἶμαι, καὶ τουτουσί τρόπον ἀστείως εὐ μάλα τὸ τοῦ μεσίτου σκιαγραφοῦντας εἶδωλον, τὸν τῶν ἀπλουστέρων καταληΐζεσθαι νοῦν, καὶ ἐν δορυκτῆτων ποιεῖσθαι μοῖρα τοὺς ἐξακριβοῦν οὐκ ἔχοντας τὰ φιλοκακούργως ἐξηρτυμένα καὶ διὰ τῆς αὐτῶν μοχθηρίας ἐξευρημένα. {B.} Ἄριστα ἔφη. {A.} Ἔδει δὴ οὖν αὐτούς, εἰ λόγου τινὸς ἀξιοῦν ἐδόκει τὸ φρονεῖν ὀρθῶς, καὶ δόξαν ἔχειν οὐ διαβεβλημένην, μὴ τὰ ἀνέφικτα περὶ αὐτοῦ φαντάζεσθαι καὶ ἀναπλάττειν ἐπιχειρεῖν, ἃ μηδεὶς οἶδε λόγος, ἀπίθανον δὲ κομιδῆ καὶ ἐν ψιλαῖς ἐννοίαις καὶ μόναίς ἔχειν τὴν ἔκφασιν, ἐπιτρέπειν δὲ οὕτως ἀτεχνῶς ἐν τοῖς φυσικοῖς ὑψώμασι τῆς θεότητος νοεῖσθαι τὸν Υἱόν, ὑπολογισαμένους ὅτι γεννηθεὶς ἐκ τοῦ Πατρὸς, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καὶ τὸν τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοουσιότητος ἀκριβῆ καὶ ἀπαραποίητον ἔξει λόγον, ἐπεὶ τοι καὶ Υἱὸν ἀληθῶς διωμολόγηκε τὸν Υἱόν, καὶ οὐχ ἕτερόν τι παρὰ τοῦτο, φάσκων ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ· "Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ ἠυδόκησα." Καίτοι τί μὴ μᾶλλον ὀράται βοῶν· Οὗτός ἐστιν ὁ μεσίτης, εἰ μεσίτην ὄντα κατ' αὐτοὺς ἠπίστατο, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα καλῶς ἄν ἔφη καὶ οὕτως; Γεγονότα γὰρ ἤδη μεσίτην παρέδειξεν ἄν· ἐνανθρωπήσαντι δὲ τῷ Υἱῶ, καὶ τὴν τοιαύτην ἄν εἰκότως ἐπεφθέγγετο φωνὴν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ. Φράζε δὲ δὴ μοι καὶ τότε σαφῶς, μὴν ἠλιθιότητος εἰς τοῦτο παρώλισθον ὡς μὴδὲ Υἱὸν ὄλως ὁμολογεῖν αὐτόν; {B.} Υἱὸν μὲν εἶναι καὶ γεγεννησθῆναι φασι, κατερυθριῶντες, ὡς γέ μοι φαίνεται, τὸ ἀναφανδὸν καὶ μετὰ γυμνῆς ἀναισχυντίας ἀπάσαις, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ταῖς ἀγίαις ἀντιφέρεσθαι Γραφαῖς, πλὴν οὐκ ἔξ αὐτῆς ἡμῖν ἠέκειν τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας, οὔτε μὴν τὸ τῆς γεννήσεως

χρήμα παραδέχεσθαι τε καὶ νοεῖν ἀξιοῦσι φυσικῶς. {A.} Κατάπλαστον οὖν ὡσπερ τό τε τῆς υἰότητος καὶ τὸ τῆς γεννήσεως ὄνομα σφᾶς τε αὐτοὺς ἀναπειθουσι καὶ ἑτέρους φρονεῖν. Ἀποφέρουσι γάρ, ὡς ὄραξ, τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν ἀληθῆ τῆς γεννήσεως κατασεῖοντες τρόπον, καὶ μὴν καὶ τὸ εἶναι κατὰ φύσιν Υἱὸν παραιρούμενοι τὸν Μονογενῆ. Πικροὺς δὲ ὄντας αὐτοὺς καὶ ἰσχνολόγους, ὡσπερ οὖν οἴονται, καὶ φιλοκομποῦντας οἷς φασι, πῶς δὴ ἄρα κάκεῖνο παρελάσαν ὥχето; Οὐ γὰρ ὑπαισθάνονται, κατὰ τὸ εἶκος, ὅτι καὶ αὐτὴν ἐν τούτῳ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς συνατιμάζουσι φύσιν, εἴπερ οὐκ ἔχειν αὐτὴν δια 414 τείνονται τὸ καρπογόνον, καὶ τοῦ δύνασθαι τεκεῖν ἀπο γυμνοῦσιν αὐτὴν, ἧς τοὺς τύπους εἰς ἑαυτὴν ἀνεμάξατο, κύουσά τε καὶ καρποφοροῦσα τῶν γεννητῶν ἢ φύσις. {B.} Ἄλλ' ἴσως καὶ πρὸς γε τοῦτο ἐροῦσιν ὡς εἴπερ ἐστὶ τὸ τῆς γεννήσεως ὄνομα πάντη τε καὶ πάντως ἀληθές, καθ' ὧν ἂν τάττοιτό τε καὶ λέγοιτο, μυρίους ἀνάγκη παρα δέξασθαι καὶ φρονεῖν γεννηθέντας ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Εἴρηται γάρ που καὶ περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ· "Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα." {A.} "Προφασιζομένους προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, καὶ εἰς λόγους πονηρίας ἐκκεκλικότας" αὐτοὺς εὐρήσομεν, κατὰ τὸ ἐν Ψαλμοῖς ἀδόμενον τῷ μακαρίῳ Δαβίδ. Εἰ μὲν γὰρ ἦν ἕτερόν τι κατὰ φύσιν ὁμολογουμένως ὁ Υἱὸς ἢ ὅπερ ἐστὶ καὶ πεπίστευται πρὸς ἡμῶν, εἶτα μεθ' ἡμῶν τὴν κλῆσιν διέλαχε τῆς τε υἰότητος ὁμοῦ καὶ τῆς γεννήσεως, ἦν ἔτι τὸ ἐμποδῶν οὐδὲν καταχρηστικώτερον εἰρηῆσθαι καὶ ἐπ' αὐτοῦ διακεῖσθαι ταυτί. Ἐπειδὴ δὲ παραβιασάμενοι τὰληθές καὶ φιλοκακούργως αὐτὸν ὑφ' ἑτέραν τινὰ φύσιν, τό γε ἦκον ἐπ' αὐτούς, μεταστήσαντες, μεσίτην ὠνόμαζον, εἶτα φληνάφως τὸν ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ πλαστοουργήσαντες μῦθον οὐ μετρίως ἐλέγχονται· τί τῆς ἐνούσης τε καὶ οὐσιώδους ὑπεροχῆς ἐξωθοῦντες οὐ καταλήγουσι, καὶ νόθοις ὡσπερ τισὶν ἀξιώμασιν ἐξυβρίζοντες εἰς τὸν ἐκ Πατρὸς ἀληθῶς, οὐ καταναρκῶσιν οἱ δειλαιοί; Οὐ γὰρ ἐν μοίρα καὶ τάξει τῇ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἴσῳ τοῖς πεπονημένοις εἰς τὴν τῆς υἰοθεσίας ἐκκέκληται δόξαν ὁ Μονογενῆς, οὔτε μὴν εἰσποιητὴν αὐτῷ τὴν ὑπεροχὴν καὶ ἡ ἐπωνυμία προξενεῖ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Θετὸς γὰρ ἂν εἴη, καὶ ἐν τοῖς κατὰ χάριν υἰοῖς, εἴπερ ὧδέ τε ἔχοι, καὶ τοῖς τῆς κτίσεως περισχοινίζοιτο μέτροις. Ἄλλὰ ταυτί μὲν ὕθλος τέ ἐστὶ καὶ βαττολογία καὶ δυσφημιῶν ὄχλος καὶ ἕτερον οὐδέν. Ὡς δὲ ἐν τοῖς κατὰ θέσιν υἰοῖς ἑαυτὸν καταμετρεῖν οὐκ ἠξίωσεν ὁ Μονογενῆς, ἀλλ' οἶδεν ἔχοντα θείαν τε καὶ ἄρρητον τὴν κατὰ πάντων ὑπεροχὴν καὶ τὸ τῆς υἰοθεσίας ἀληθές ἀξίωμα, μάθοις ἂν εὐκόλως, Ἰουδαίοις λέγοντος Μωσέως τε περί και προφητῶν ἀγίων· "Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή, ὃν ὁ Πατὴρ ἠγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον ὑμεῖς λέγετε ὅτι Βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον· Υἱὸς εἰμι τοῦ Θεοῦ;". Εἰ γὰρ ἐπεὶ τοι παρ' ἐκείνοις γέγονεν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, θεοὺς ἀπέδειξε καὶ υἰοὺς, πῶς οὐκ ἂν μᾶλλον αὐτὸς Υἱὸς τε εἴη καὶ Θεὸς ἄμεινόν τε καὶ 415 ἀληθέστερον ὁ δι' ὃν ἐκεῖνοι θεοὶ καὶ υἰοί; Οὐκ ἐπακτὸν οὖν ἄρα τῷ Μονογενεῖ τὸ Υἱός, ἀλλὰ τοῦ εἶναι τοιῶσδε σημαντικὸν ἂν εἴη τὸ ὄνομα αὐτῷ, καθάπερ ἀμέλει καὶ αὐτῷ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ Πατήρ. Πατήρ μὲν γὰρ ὁ Πατήρ ὅτι τέτοκε τὸν Υἱόν· Υἱὸς δὲ αὐτῷ ὁ Υἱὸς ὅτι γεγέννηται παρὰ τοῦ Πατρὸς. Ταύτης τοι τῆς αἰτίας, ὡς ἐγῶμαι, χάριν, καίτοι παμπόλλαις τε ὄσαις καὶ διαφόροις λέξεσι τὰ προσόντα τῇ θείᾳ φύσει διερμηνεύοντες ἀγαθὰ, κἂν γοῦν εἰς μετρίαν τὴν περὶ αὐτῆς ἤκομεν γνῶσιν, ἀλλ' οὐκ ἐκείναις συντεταγμένον ἐρῶ τό τε τῆς υἰότητος καὶ τὸ τῆς πατρότητος ὄνομα, καίτοι τῶν ἄλλων ὀρθῶς τε καὶ ἀνεγκλήτως ἐπ' ἀμφοῖν λεγομένων. {B.} Πῶς ἔφης; {A.} Φράσαιμι' ἂν ὡς ἥδιστα φιλοπευστοῦντί σοι. Κατὰ διττόν, οἶμαι, τρόπον τὰ οὐσιωδῶς προσόντα τῇ θείᾳ φύσει πλεονεκτήματα καταδηλοῦν εἰθίσμεθα. Ἡ γὰρ ἀφ' ὧν ἐστὶν ἢ ἀφ' ὧν οὐκ ἔστιν αἰεὶ πρὸς ἡμῶν ἐπιγινώσκειται. Ζωὴν μὲν γὰρ εἶναι λέγοντες καὶ φῶς αὐτὴν ὀνομάζοντες, ἀφ' ὧν εἶναι πεπίστευται φαιμέν ἀληθεύοντες. Φθαρτὴ δὲ ὅτι μὴ ἐστὶ μῆτε μὴν ὀρατὴ, ἀφ' ὧν οὐκ ἔστι λαλοῦμεν. Ὅτι γὰρ φθορᾶς

ἀμείνων καὶ τοῦ καθορᾶσθαι πρὸς τινος, ἢ τῶν λέξεων ἡμῖν ὑποφαίνει δύναμις· ἢ γάρ; {B.} Ἀληθές. {A.} Εἴ τις οὖν ἄρα λέγοι ζῶν εἶναι καὶ φῶς τὸν Πατέρα καὶ Θεόν, καὶ μὴν ὡς ἔστι πρὸς τούτοις ἄφθαρτος καὶ ἀόρατος, οὐκ ἐν κόσμῳ τι δρᾶν οἰησόμεθα πού τὸν τοιοῦτον ἡμεῖς, εἴπερ ἔλοιτο φρονῶν ὀρθῶς, καὶ τῇ τοῦ Υἱοῦ φύσει προσάπτειν αὐτά, ὡς καὶ τοῖς ἴσοις ὀνόμασιν ἀποσεμνύνειν εὖ μάλα τὸν ἐκ Πατρὸς Θεὸν Λόγον; {B.} Ναί. {A.} Εἰ δὲ δὴ καὶ βασιλέα λέγοι, καὶ ταῖς εἰσάπαν εὐκλείαις βούλοιο τιμᾶν δι' ὧν περ ἂν ἡμῖν ἡ θεία φύσις καταγεραί ροιτο, ἄρ' οὐχὶ μετεῖναί φαμεν καὶ αὐτῶν τῷ Υἱῷ; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Ἀμαθὲς οὖν ἄρα παντελῶς κᾶν γοῦν ἐνδοιάζειν ὅλως ὅτι κοινὰ μὲν ἀμφοῖν τὰ πλεονεκτήματα, τὰ τε εἰς δόξαν καὶ ὑπεροχὴν. Διαψεύσεται δὲ οὐδαμῶς ἡ ἀλήθεια, τουτέστι Χριστός, πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα λέγων ὅτι "Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς." Εἴπερ οὖν ἐν ἀξιώματος νόμῳ, καθάπερ καὶ τὰ λοιπά, προσεῖναί φαμεν τῷ μὲν Πατρὶ τὸ Πατήρ, τῷ δὲ Υἱῷ τὸ Υἱός, τί τὸ ἐμποδῶν, εἶπέ μοι, καὶ τί τὸ ἀπεῖργον ἐκ μέσου ποιῆσθαι τοῖν ὀνομάτοιν τὴν διαφορὰν, ἄμφω τε Πατέρας καὶ Υἱοὺς ἀποκαλεῖν, κοινὰ καὶ ἐν ἴση τάξει 416 λαχόντας τὰ γέρα, καὶ ταῖς τῶν ἀξιομάτων ὑπεροχαῖς ἰσομέτρως κατεστεμμένους; {B.} Καὶ μὴν τοῦτό γέ ἐστι παντελῶς ἀπίθανον εἰπεῖν ἢ νοεῖν. Εἴη γὰρ ἂν οὐχ ἑτέρως ἔχων ὁ Πατήρ ἢ ὅπερ ἐστὶ, τουτέστι Πατήρ· καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως· μένει γὰρ Υἱός, καὶ οὐκ ἂν νοοῖτο Πατήρ. {A.} Ὅρθότατά γε καὶ ἀληθῶς, ὧ Ἑρμεία. Συναινέσεις οὖν ἄρα καὶ συναθλήσεις τῷ λόγῳ, παραδεικνύντι σαφῶς ὡς οὐκ ἀξιώματος ἔσται σημαντικὸν τῷ Πατρὶ τὸ τῆς πατρότητος ὄνομα-δεῖν γὰρ οἶμαι καὶ ὧδε λέγειν, προ τετιμηκότας τοῦ πρέποντος τὴν ἀναγκαίαν τοῦ πράγματος δήλωσιν-, οὔτε μὴν τῷ Υἱῷ ἢ τῆς υἰότητος κλήσις, καθάπερ ἦν ἐπ' ἀμφοῖν λεγόμενα, τὸ ζωή, τὸ φῶς καὶ τὰ τούτοις συντεταγμένα· ἀλλ' ἴδιον ἑκατέρῳ τούνομα, τὸ ὅπως ἂν ἔχοι παραδηλοῦν. {B.} Καὶ μάλα. {A.} Τὸ γὰρ ἀποσεῖσθαι τρόπον τινὰ τὴν ἀνάχυσιν τῶν ὀνομάτων τὴν δύναμιν, μόνιμον δὲ ὡς περ ἐξαιτεῖν ἐφ' ἑαυτῇ τὴν ἔδραν, ἀπαραποίητον ἑκατέρῳ τὸ εἶναι τοιῶσδε προσ νέμει. Πατήρ γὰρ ὁ Πατήρ, καὶ οὐχ Υἱός, ὅτι γεγέννηκεν· Υἱὸς δὲ αὖ πάλιν ὁ Υἱός, καὶ οὐ Πατήρ, ὅτι γεγέννηται. Φέρε γάρ, εἰ δοκεῖ, βραχὺ τοῦ Πατρὸς, ὡς ἐν ἐννοίαις καὶ λόγῳ, τὸ Πατήρ ἀποστήσαντες, καὶ μὴν καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ Υἱός, ἐννοῶμεν, ὧ τᾶν, τὸ ὅπως ἂν ἡμῖν ἀναμέρος τὸ ἑκατέρου πρόσωπον κατασημῆναι τις ἂν. Ἄρα τῷ φάναι Θεὸν ἢ ζῶν ἢ ἄφθαρτον ἢ ἀόρατον ἢ βασιλέα τυχόν; Ἄλλ' οὐκ εὐδιάκριτον ἐντεῦθεν εἶη ἂν τὸ δηλούμενον. Τὸ γὰρ ἐπ' ἀμφοῖν ἀληθές, τοῦ ἑκατέρῳ προσόντος ἰδικῶς πῶς ἂν ἐναργῆ ποιῶτο τὴν δήλωσιν; Μόνως δὲ καὶ ἀληθῶς ὁ Πατήρ σημαίνεται διὰ τοῦ νοεῖν ὡς τέτοκε· μόνως δὲ καὶ ἀληθῶς ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ νοεῖσθαι γεγεννημένος. Ἴδιον οὖν ἑκατέρῳ τὸ αὐτοῦ καὶ μόνου, καίτοι τῶν ἄλλων οὐ διωρισμένως ἐπ' ἀμφοῖν λεγομένων. Παρελήφθη μὲν γὰρ ἐν τῇ τῶν φυσικῶν ἀξιομάτων ἐκεῖνα τάξει· τὰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τὸν μὲν γεννήτορα, τὸν δὲ τεχθέντα παρέδειξεν.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ Ὅτι καὶ συναΐδιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν γεννητὸς ὁ Υἱός.

417 {A.} Ἄρ' οὐκ ἀληθές εἰπεῖν, ὧ Ἑρμεία, ὡς ἀπλοῦς τε ἔφω τῆς ἀληθείας ὁ μῦθος καὶ ἀρίστην ὅτι μάλιστα τὴν ἔδραν ἐν καρδίαις ἔχει ταῖς ἀπλαῖς, παρὰ πολὺ δὲ ἡδίων ἢ μελιττῶν ἐστὶ πόνος; Ἀληθές δὲ ὅτι τὸ χρῆμά ἐστὶν ἀναπεισεῖ λέγων ὁ Θεῖος Δαβὶδ πρὸς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Θεόν· "Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου." {B.} Ναί. Τῆς ἀληθείας κομιδῇ μὲν ἀπλοῦν καὶ κηρίων αὐτῶν ἡδίωνα συμφήσαιμ' ἂν εἶναι καὶ αὐτὸς τὸν λόγον· ἀπλόττος δὲ τῆς ἐν γε

τουτοιῖ ποδαπὸς ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ὁ τρόπος; {A.} Τί γὰρ ἕτερον ἀπλοῦν ἡμῖν ὄντα τῆς ἀληθείας τὸν μῦθον παραδείξειεν ἂν ἢ τὸ πολυπλόκων μὲν ἀπηλλάχθαι διασκεμμάτων καὶ οἰονεὶ βλοσυρόν τι καὶ ἀμειδῆς ὀρώσης ἐννοίας καὶ φιλοκακούργως συντεθειμένης καὶ τῆς ἐνούσης εὐσθενείας αὐτῇ ποιουμένης τὴν ἔνδειξιν οὐκ ἔφ' οἷς ὀνήσει πρὸς ἀληθείας εὗρεσιν, ἀλλ' ἔφ' οἷς ἂν οὐ μετρίως καταλωβῆσαιτο τοὺς ἀκρωμένους; Πάρα δέ, εἴ σοι δοκεῖ, καθάπερ ἐν πίνακι λαμπρῶς καθιδεῖν τὸν ἐμὸν τοῦ πρέποντος οὐχ ἡμαρτηκότα λόγον εἰ τὴν Ἀρείου τε καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν καταθρήσεις αἴρεσιν, οἷς καὶ εὖ ἔχειν εἰπεῖν οἰήσομαι δεῖν. "Εἰ ἀλλάζεται Αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς, καὶ ὑμεῖς δυνήσεσθε εὖ ποιεῖν, μεμαθηκότες τὰ κακά." Παρδάλεως γὰρ οἶμαι διενεγκεῖν οὐδὲν τῶν δι' ἐναντίας τὸν νοῦν. Ἡ μὲν γὰρ ποικίλως κατεστιγμένη, παμμιγῆ καὶ πάμμορφον χρωμάτων συνδρομὴν ἐπὶ νῶτα φέρει· οἱ δὲ ἀνόμιόν τε καὶ ἀσυναφῆ καὶ αὐτὸν ἔχουσι τὸν νοῦν, καὶ τὸν ἐκ καρδίας ἰεῖσι πρὸς τὸ ἄνω λόγον. "Βόλις γὰρ τιτρώσκουσα ἢ γλῶσσα αὐτῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, δόλια τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτῶν. Τῷ πλησίον αὐτοῦ λαλεῖ εἰρηνικά, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὴν 418 ἔχθραν." Ὑποπλάττονται μὲν γὰρ κατ' οὐδένα τρόπον τῆ τοῦ Μονογενοῦς ἀντιφέρεσθαι δόξη· τιτρώσκουσι δὲ καθάπερ ὀξεία βολίδι, παλίμφημά τε καὶ δυσασχθῆ τὰ ἀπὸ γλώττης ἰέντες ῥήματα. {B.} Τὰ ποῖα ἄττα φῆς; {A.} Ὅρθως γὰρ δὴ λίαν Υἱὸν ὀνομάζοντες τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον, καὶ μὴν καὶ ὡς εἴη γεγεννημένος συνομο λογεῖν οὐ παραιτούμενοι, τὸν τῆς ἀληθείας παραβιάζοντα λόγον, περιτρέποντες ἀνοσίως εἰς πᾶν τὸνναντίον τὴν ἐπ' αὐτῷ δόξαν, καὶ εἰς ἑτέραν τινὰ μεθιστάντες φύσιν παρὰ τὴν ἐν Πατρὶ νοουμένην, ὡς ἐξούσιόν τε εἶναι καὶ ἑτεροφυά, μᾶλλον δὲ εἰσάπαν ἐξεστηκότα τῆς τοῦ λεγομένου τεκεῖν σχέσεως φυσικῆς, οὐκ ἔτι δὲ κατ' αὐτοὺς καὶ γεγεννηκότος. Τὸ δὲ δὴ πρὸς τοῦτο ἡλιθιότητος καθικνεῖσθαι φιλεῖν, φαίην ἂν ἔγωγε προξενεῖν αὐτοῖς ἕτερον οὐδὲν ἢ ἐκεῖνο. {B.} Τὸ ποῖον δὴ; {A.} Τὸ κατωφρυῶσθαι λίαν, οἷεσθαι δέ τι τῶν ἄλλων εἰδέναι φρονεῖν τε καὶ λέγειν ἀπορρητότερον, ἐπησκῆσθαι τε καὶ λόγων ἀμίλλας καὶ μὴν καὶ δοκησισόφοις ἐντεθράφθαι τέχναις, καὶ ταῖς τῶν ἐννοιῶν πρὸς πᾶν ὀτιοῦν εὐκόλοις περιστροφαῖς κατὰ κράτος ἐλεῖν δύνασθαι τοὺς ἀπλῆ συνέσει διαβιοῦν ἐλομένους, καλαμίνην δὲ ὡσπερ ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ὑποστήσαντες ῥάβδον τὴν ἐν κόσμῳ σοφίαν καὶ νενοθευμένων ἐννοιῶν συρφετοὺς συλλέγοντες, τῆς τῶν δογμάτων ὀρθότητος τὸ μὴ χρῆναι διαμαρτεῖν οὐδὲν, οἶμαι, καταλογίζονται. Οὐ γὰρ ἐννοοῦσιν ὅτι ξυνωρὶς μὲν ἱερὰ τῶν Ἀαρῶν κατεφλέχθη παίδων, ἐπεὶ τοι τὸ Θεῷ δοκοῦν ἐβιάζετο καὶ ὀθνεῖον τῷ θυσιαστηρίῳ προσεκόμιζε πῦρ, οὔτε μὴν ἐπαΐειν τάχα που λοιπὸν ἀνέχονται διακεκραγός τοῦ νόμου. "Καὶ οὐκ εἰσοίσεις βδέλυγμα εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ἀνάθεμα ἔση ὡσπερ καὶ τοῦτο. Προσοχθίσματι προσοχθιεῖς καὶ βδελύγματι βδελύξη, ὅτι ἀνάθεμά ἐστι." Πῦρ γὰρ ἀληθῶς ἀλλότριον καὶ ἀπάδον Θεῷ θερμὸν διανοίας κίνημα, τῆς δαιμονιώδους σοφίας ἐκμεμεστωμένον καὶ οὐ τί που τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἐκκεκαυμένον. Βδέλυγμα δὲ αὐτὸ εἰς Θεοῦ τύπον πλαστοῦ γούμενον ἄγαλμα. Τοιουτονὶ δὲ κάκεῖνοι διαπλάττουσι τὸν Υἱόν, τιμῆ μὲν καὶ δόξη λαμπρᾷ καὶ θεοπρεπεὶ κατὴ γλαῖσμένον {καὶ θεοπρεπῶς}, πλην οὐκ ἀληθῆ, νόθοις δὲ ὡσπερ ὀνόμασι καὶ θεοπρεπέσι φωναῖς εἰδοποιηθέντα Θεόν. Τὸ γάρτοι φάναι μὲν ὅτι γεγέννηται, καὶ Υἱὸν ὀνομάζειν αὐτόν, μὴ μὴν ἔτι καὶ οἷεσθαι γεγεννησθαι τε καὶ Υἱὸν 419 εἶναι κατὰ φύσιν, τί ἂν εἴη λοιπὸν ἢ τοῦτο; Ἡμῖν δὲ ὁ θησαυρὸς ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσι, καὶ γυμνῆ σοφίας κοσμικῆς καὶ δαιμονιώδους ἀπάτης ἢ ἀλήθεια φίλη. {B.} Φίλη γάρ, καὶ ἄριστά γε ἔφης. Ἄλλ' ἴοις ἂν ἤδη καὶ πρὸς βάσανον τῶν ἐκείνοις ὑπειλημμένων περὶ τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Τὸ γὰρ δὴ μάλιστα τελοῦν εἰς ὄνησιν τοῖς ἐντευξομένοις τουτὶ δοίην ἂν. {A.} Ὅνήσειεν ἂν οἶδ' ὅτι μάλιστα γε τουτί. Καὶ ἐπεῖπερ ὧδε ἔχειν ἄριστά σοι δοκεῖ, φέρε καθάπερ Ἑλλήνων οἱ

ποιηταί φασι, πείσι' ἀπολυσάμενοι, καὶ οἰάπερ ἀκτῆς καὶ ὀρμητηρίων ἀπαίροντες, ἀφῶμεν εἰς πέλαγος ὀλκάδα ὅπως τὸν λόγον. {B.} Ἰτέον δὴ οὖν. {A.} Ἰδιον μὲν δὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ Πατὴρ ὄνομά τε καὶ χρῆμα διὰ τῶν ἤδη προεξεσμένων διεβεβαιούμεθα, καὶ οὐχ ἑτέρου του χάριν ἢ ὅτι γεγέννηκεν ἐξ ἑαυτοῦ τὸν Υἱόν, ἴδιον δὲ αὐτῷ τοῦ Υἱοῦ τὸ Υἱὸς ὄνομα τὴν αἰτίαν ἐπάγοντες ὅτι γεγέννηται παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Ἐδόκει δὲ ἡμῖν ἢ τοιαύτη φαίνεσθαι δόξα διαβολῆς ἀπάσης ὡς ἀπωτάτω. {B.} Ἐδόκει γὰρ οὖν καὶ μάλα· πλὴν ἐκεῖνο ἐρῶ. Δέδια γὰρ δὴ καὶ τετάραραμαι καθορῶν ὅποι ποτὲ ἡμῖν ἢ τῶν νοημάτων ἐκτελευτήσει διεκδρομή. Οἶου γὰρ ὅτι πάντως που φήσειεν ἂν ὁ διεστραμμένος· Εἰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ Πατὴρ ἴδιον ὄνομά τε καὶ χρῆμά ἐστιν ὅτι γεγέννηκε, τῷ γε μὴν Υἱῷ, τὸ Υἱὸς ὅτι γεγέννηται, καὶ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι τὴν εἰς ἄλληλα μεταβολὴν ἀνεπίδεκτον ἔξει τὰ δηλούμενα, ἔσται γὰρ αἰὲ Πατὴρ ὁ Πατήρ, εἰς Υἱόν οὐ μεταπλαττόμενος, καὶ μὴν καὶ ὁ Υἱὸς Υἱός, εἰς Πατέρα μὴ μεθιστάμενος· ἴδιον ἔσται τοῦ Πατρὸς τὸ ἀγέννητον, ἐπεὶπερ ἴδιον τοῦ Υἱοῦ τὸ γεννητόν. Καὶ ἐπεὶπερ ἐστὶν ἕτερον ἀληθῶς τὸ ἀγεννήτως εἶναι παρὰ τὸ γεννητῶς, ἑτεροίως ἔξουσι καὶ αὐτοί, καὶ οὐκ ἔν γε τοῖς ὁμοίοις ἀπαραλλάκτως ὄντες νοηθεῖεν ἂν. {A.} Εἴτα τί δρῶεν ἂν οἱ γε τοιοῦτοι πάλιν ἢ τὸ τῆς ἐν Χριστῷ νοουμένης ἀπλότητος παρασημαίνειν τὸ κάλλος, καθὰ καὶ οἱ τὸ χρυσοῦν νόμισμα κιβδηλεύοντες; Ἄθρει γὰρ ὅπως τὸν ὀρθὸν τῆς ἀληθείας παρευθύνουσι λόγον, καὶ νόθης σοφίας εὐρήμασιν ἐπαγάλλονται· λαλοῦντες δὲ τὰ ὑπέρογκα, καταπτοεῖν οἴονται τὴν συναγωγὴν Κυρίου, κατὰ τὸν ἀλαζόνα Γολιάθ. {B.} Ἔχει μὲν ὧδε. Πλὴν ἴσθι τοῦτο ἐροῦντας καὶ οἷς ἔφην ἀρτίως ἐνστησομένους. {A.} Ἄλλ' ἔξεστι δὴ που παντὶ τῷ λοιπὸν ἐκκεκρου σμένους ὄραν καὶ λογισμοῦ τοῦ καθήκοντος καὶ φρενὸς 420 ἀγαθῆς, καὶ αὐτοὺς ταῖς σφῶν ἀμαθίαις ἐπομιώζειν ὀφείλοντας, εἰ ταυτί τε ἔχειν ἐροῦσιν ὀρθῶς, καὶ κατ' ἐκείνους ἔσονται τοὺς οἷσπερ ἐδόκει λέγειν· "Ἐθέμεθα ψεῦδος τὴν ἐλπίδα ἡμῶν καὶ τῷ ψεύδει σκεπασθῶμεθα." Ἦγνοῖσθε γὰρ, ὡς ἐγῶμαι, πρῶτον μὲν ὅτι οὐ ταυτόν ἐστιν οὔτε τὴν ὁμοίαν ἂν ἔχοι δῆλωσιν ἀγέννητος καὶ πατήρ. Οὐ γὰρ εἴ τι πατήρ ἔσται δὴ που καὶ ἀγέννητον πάντη τε καὶ πάντως· οὔτε μὴν εἴ τι ἀγέννητον, τοῦτό ἐστι καὶ πατήρ. Ἦ εἴπερ οὐχ ὧδε ἔχει, πολλὰ μὲν ἀγέννητα, πολλοὶ γὰρ πατέρες. Μυρίοι δὲ ὅσοι πατέρες τοσαῦτα δὲ εἶναι καὶ τὰ ἀγέννητα παραδείξειεν ἂν ἡμῖν τῶν νοημάτων ἢ βάσανος. Τὴν γάρτοι τῶν ὄντων εἰ διασκεψαίμεθα φύσιν καὶ τὸν ἐφ' ἐκάστῳ λόγον ὡς ἐνὶ διαγινώσκοιμεν, οὐ πάντα διὰ γεννήσεως παρενηνεγμένα πρὸς ὑπαρξιν καταθρήσαιμεν ἂν. Εἰ καὶ ὅτι μάλιστα ψυχρὸς τε καὶ ἀναλκίς τῶν διεστραμμένων ὁ λόγος, οὐχ ἔν τι κυρίως τοῦ ἀγεννήτου σημαίνοντος· πολλὰ γὰρ ἀγέννητα καὶ ταῖς κατ' εἶδος διαφοραῖς ἕτερα κατὰ τὴν φύσιν· τί δὴ οὖν ἄρα φαῖεν ἂν εἴ τις ἔροιτο τυχόν· Τὸ πατήρ ὄνομα τί ἂν βούλοιο δηλοῦν; Πότερα τὸ μὴ γεγεννηθῆαι πρὸς τινος, ἢ μᾶλλον ὅτι γεγέννηκεν; {B.} Τό, οἶμαι, ὅτι γεγέννηκεν. {A.} Ὀρθῶς. Εἰ μὲν οὖν ὁ τῆς πατρότητος νόμος πάντη τε καὶ πάντως πρὸς τὸ ἀγεννήτως εἶναι τοὺς πατέρας μεμελέτηκεν ὑψοῦν, τί μὴ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ πρὸς τὸ ἀγεννήτως εἶναι διάττομεν, ἀναδεδειγμένοι πατέρες; Εἰ δὲ ὁ τῆς φύσεως θεσμὸς ἐπ' ἐκεῖνο μὲν οὐδαμῶς, ἀποφέρει γε μὴν ἐπὶ τὸ ἔχειν ἐξ ἑαυτῶν τὰ τικτόμενα, καὶ οὐκ ἂν ἑτέρως ἔχοι, τί τὴν ἀλήθειαν παραφθείροντες, ἴδιον εἶναί φασι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ ἀγέννητον, καίτοι τῆς πατρὸς ἐπω νυμίας καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἕτερον οὐδὲν καταδηλοῦν δυναμένης ἢ μόνον ὅτι γεγέννηκεν; {B.} Οἶε δὲ δὴ τι χρῆναι λέγειν ἡμᾶς, εἴ τῳ καὶ ἔρεσθαι δοκοίη πότερα γεννητὸς ἢ ἀγέννητος ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ; {A.} Φαίην ἂν ὅτι, κατὰ γε τὸν ἀμωμήτως ἔχοντα νοῦν, ἀγέννητος μὲν, πλὴν οὐχ ὅτι πατήρ διὰ τοῦτο πάντως καὶ ἀγέννητος, ἀλλ' ὅτι μὴ ἐγεννήθη πρὸς τινος· ἀλλ' <ὡς> ἔστιν ἀγεννήτως, γεννητῶς ἔχων ἐξ ἑαυτοῦ καὶ ἐν ἑαυτῷ τὸν ἴδιον Υἱόν, ταύτη γὰρ δὴ τοι καὶ Πατήρ ὀνομάζεται. {B.} Καὶ ἔστω ταῦτα, φησί, πλὴν τὸ ἀγεννήτως εἶναι

παρὰ τὸ γεννητῶς ἑτεροίως ἔξει καὶ οὐ ταῦτὸν ἂν νοοῖτο. Εἰ γὰρ μὴ ἕτερόν ἐστι καὶ ἕτερον, οἷε δὲ εἶναι ταῦτόν, 421 χωρεῖτω πάλιν ἐπ' ἀμφοῖν ἀδιάκριτος ἢ μεταβολή, καὶ ἢ τῶν ὀνομάτων ἰδιότης ὁμοίως ἔστω τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καθὰ καὶ τὸ ἄφθαρτος καὶ ἀόρατος καὶ τὰ λοιπὰ. {A.} Ἐτερον μὲν τι τὸ ἀγεννήτως εἶναι παρὰ τὸ γεννητῶς ἀνευδοκίως καὶ ὁμολογουμένως· τὴν γὰρ τοῦ πρέποντός τε καὶ ἀληθοῦς τάξιν οὐ παραλύσομεν. Πλὴν ἔν γε τοῖς τοιοῦτοις ἢ τῶν ὀνομάτων διαφορὰ οὐχ ἑτερότητα τὴν ὡς Θεοῦ καθὸ Θεὸς ὑπεμψήνειεν ἄν, σημαίνει δὲ μόνον ὅτι μὴ τοιῶσδε ἐστὶ, τουτέστι μὴ γεγεννημένος. Τί δὴ οὖν ἄρα πρὸς τοῦτό φασι οἱ πάντα φύρδην ἀλλήλοισι συναναχέοντες, καίτοι δεινὸν ἔχοντες περὶ ταῦτα τὸν νοῦν, ἔξωφρυωμένοι τε ἄγαν καὶ ἀναφυσῶντες μέγα; {B.} Συμβέβηκεν οὖν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ ἀγέννητον. {A.} Ἦκιστα γὰρ ἄμα γὰρ νοεῖται Θεός, καὶ σὺν αὐτῷ πάντα τὰ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἂν νοοῖτό τι συμβεβηκὸς ἐπ' αὐτοῦ. Καὶ μὴ θαυμάσης, ἐπεὶ τοι καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν οὕτω ἔχον κομιδῇ τοῖς ἐθέλουσιν ἀταλαίπωρον ἰδεῖν. Καίτοι γὰρ ἐν χρόνῳ τὸ εἶναι λαχόντες, ὁμοῦ τοῖς οὐσιωδῶς ἐνυπάρχουσι καὶ ἀχωρίστως προσπεφυκόσιν ἀπογεννώμεθα. Οὐδὲν οὖν ἄρα νοοῖτ' ἂν εἰκότως ἐπὶ Θεοῦ τὸ συμβεβηκὸς αὐτῷ. Καὶ εἴπερ ἐστὶ τὰ συμβεβηκῶτα ἢ καὶ φυσικῶς ἐνόντα ταῖς τινῶν οὐσίαις οὐκ ἐν ὑπάρξει δὴ πάντως αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ τῇ ἰδίᾳ καὶ διωρισμένη, καθάπερ ἐπ' ἀνθρώπου νοοῦμεν ἢ γοῦν ἐφ' ἑτέρου τῶν ὄντων τινός, ὁρᾶται δὲ μᾶλλον περὶ τὰς τῶν ὄντων οὐσίας, ἡγουν ἐν αὐταῖς, ποῖον ἔχειν ἐν Θεῷ τόπον τὸ ἀγέννητον ὑποτοπητέον; Εἰ γὰρ ἐστὶ τι τὸ ἀγέννητον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ ἐν ὑπάρξει τῇ ἰδίᾳ κείμενον· ἔστι δὲ τοῦτο, καθάπερ ἐκεῖνοί φασι, ἴδιον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· ἕτερον ἂν εἶη παρὰ τὸν οὗ ἔστιν ἴδιον. Τὸ γὰρ τινος ὄν καὶ ὑπάρχον ἰδιοσυστάτως ἕτερόν που πάντως ἐστὶ παρὰ τὸν οὗ ἔστι. Καὶ δεδίπλωται λοιπὸν ἢ ἀπλή τοῦ Πατρὸς φύσις, ἐκ πατρὸς ἡμῖν καὶ ἀγεννήτου συντεθειμένη. Προσεκτέον δὲ οὐχὶ ταῖς ἐκείνων δοκησιοφίαις, ἀλλὰ ταῖς τοῦ Σωτῆρος φωναῖς, εὖ μάλᾳ διαγινώσκοντος τὴν τε ἑαυτοῦ καὶ τοῦ τεκόντος φύσιν. Ἀγέννητον μὲν γὰρ οὐδαμῶς, Πατέρα δὲ ἡμῖν ὠνόμαζεν αὐτόν. {B.} "Ἀμελγε γάλα καὶ ἔσται βούτυρον," ὁ τοῦ Σολομῶνος ἡμῖν ἐξάδει λόγος, καὶ σοφόν, ὡς γέ μοι δοκεῖ, τὸ χρησιμῶς δημα. Τὸ γὰρ τοι κατερεθίζειν ἐπὶ τὸ χρῆναί τι τῶν ἀναγκαίων εἰπεῖν, τὸν ἀπορρήτοις ἐννοίαις μεθύοντα νοῦν καὶ μαθήμασι 422 τοῖς θείοις μεμεστωμένον, εἴη ἄν, κατὰ γε τὸ αὐτῷ μοι δοκοῦν, ἕτερον οὐδὲν ἢ ἐκεῖνο δρᾶν, τῶν εἰς εὐσέβειαν ἠκόντων οἷά τινος γάλακτος ἐμφορεῖσθαι λόγων οὐ μετρίως ἐρᾶν. Οὐκοῦν, ἦν ἐφίης, ἔσομαι τοιοῦτος, πρόσκλησιν ὡςπερ τινὰ ταῖς εἰς τὸ νοεῖν προθυμίαις τὸ ἀντιφύρεσθαι δοκοῦν ἀεὶ πως παρεντιθείς. Ἀπόκριναι δὴ οὖν ἐρομένῳ καὶ τόδε· Ἄρ' οὐκ οἶδε, φησίν, ἀγέννητον ὄντα ὁ Υἱὸς τὸν Πατέρα; {A.} Naί, καταρνήσομαι γὰρ οὐδαμῶς, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀλοίην πώποτε τοῖς ἐναργέσι φιλονεικῶν· πλὴν οἶδεν ὄντα ἀγέννητον ὡς ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον καὶ ἀόρατον· ἀλλ' ἐμέμνητο μὲν τῶν τοιοῦτων οὐδενός, κατωνόμαζε δὲ Πατέρα λέγων· "Πάτερ ἄγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου." Καὶ αὖ· "Ἐξομολογοῦμαί σοι, Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς." Καὶ μὴν καί· "Ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἦκω." Τί δέ; Οὐχὶ καὶ τὸν ἐπὶ τῷ ἀγίῳ βαπτίσματι θεσμοθετήσας ὄρον, καὶ τῆς ἀμωμότητος πίστεως τὴν ἐν ἀρχαῖς ὑποβάθραν τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίον κατατιθείς, οὐ παρὲς ἐκεῖνα καὶ παριπεύσας, τό τε ἀφθαρτόν φημι καὶ τὸ ἀγέννητον καὶ τὰ λοιπὰ, βαπτίζειν ἐκέλευσεν "εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος," τά, οἶμαι, δι' ὧν μὲν ἦκιστα χρῆν τὴν ἀγίαν ἡμῖν Τριάδα καταδηλοῦν προμηθέστατα παρῶ θούμενος, ἀπολεξάμενος δὲ καὶ προθείς τῶν ἄλλων τὰ τῶν ὀνομάτων εὐκρινεστάτην ἡμῖν καθιστάντα τὴν ἐκάστου τῶν σημαυνομένων ἰδίαν ὑπαρξιν; Κοινὰ γάρ, ἴν' οὕτως εἴπω, τῆς ὅλης θεότητος λέγοιτ' ἂν τὰ τῇ οὐσίᾳ τῇ ἀνωτάτῳ προσπεφυκῶτα, καὶ τὴν θεῖαν μὲν τις εἰ κατονομάσαι φύσιν, ὀλόκληρον ἡμῖν ὡς ἐν ἐνὶ τῷ σημαυνομένῳ παρέδειξεν εὐθύς τὴν ἀγίαν Τριάδα, τὴν ἐν μιᾷ θεότητι

νοουμένην, πλὴν οὐπω διεσταλμένως τὸ ἐνὸς πρόσωπον ἰδικῶς. Πατέρα δὲ καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον λέγων, οὐκ ἀφ' ὧν ἐστὶν ἀδιακρίτως ἢ πᾶσα τῆς θεότητος φύσις ποιεῖται τὴν δήλωσιν, ἀλλ' ἐξ ὧν τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος διαγινώσκειται ταύτων εἰς οὐσίαν ἐν ὑποστάσει ἰδικαῖς, ἐκάστῳ τῶν νοουμένων ἀποκρίνοντος τοῦ λόγου τὸ αὐτῷ προσῆκον ὄνομα, καὶ ἐν ἰδικαῖς τιθέντος ὑποστάσει τὰ οὐσιωδῶς ἠνωμένα. Τὴν μὲν γὰρ ἀνωτάτῳ ρίζαν ἧς ἐπέκεινα τὸ σύμπαν οὐδὲν ἐννοήσεις τὸν Πατέρα, τὸν δὲ γε τῆς ἀνωτάτῳ ρίζης ἐκπεφυκότα καὶ γεγεννημένον παραδέξῃ τὸν Υἱόν, οὐκ ἐν ἴσῃ τάξει τοῖς πεποιημένοις τὴν ἐν χρόνῳ λαχόντα γένεσιν, οὔτε 423 μὴν ἐν ἐλάττωσιν ἢ ἐν οἷς ὁ Πατήρ τὸ τῆς ἰδίας φύσεως ἐκφαίνοντα κάλλος, ἀλλ' ἅμα τε καὶ συναΐδιον καὶ κατὰ πᾶν ὀτιοῦν ἰσομέτρως ἔχοντα, δίχα μόνου τοῦ τεκεῖν· προσήκει γὰρ ἂν τοῦτο μόνῳ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Ἄγιον δὲ Πνεῦμα προσερεῖς τὸ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ προχεόμενον φυσικῶς καὶ καθάπερ ἐν τύπῳ τῆς ἐκ στομάτων διεκπνοῆς τὴν ἰδίαν ἡμῖν κατασημαῖνον ὑπαρξίν, οὕτω τε σαφῆ καὶ ἀσύγχυτον τὴν τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐν ὑπάρξεσιν ἰδικαῖς ἰδιότητα τηρῶν, μίαν τε καὶ ὁμοούσιον τὴν ἀπάντων βασιλίδα προσκυνήσεις φύσιν. {B.} Κάλλιστα ἔφησ'· οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπως ἂν οὐχ ὧδε ἡμῖν ταῦτ' ἔχοι. Φασὶ δ' οὖν ὅμως διὰ τῆς τοῦ ἀγεννήτου φωνῆς τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἰδικῶς ὀρίζεσθαι φύσιν, οὕτω τε ἀμογητὶ διαφανεῖσθαι λοιπὸν ἕτεροφυᾶ τὸν Υἱόν, εἴπερ ἐστὶν οὐ ταύτων τῷ ἀγεννήτῳ τὸ γεννητόν. {A.} Οὐκοῦν, ὦ βέλτιστοι, φαῖμεν ἂν αὐτοῖς καὶ ἡμεῖς εἰκότως, εἰ τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν ὀρίζει τὸ γεννητόν, ἕτεροφυᾶ δὲ ταύτη τοι καὶ ἀλλότριον εἶναι φασὶ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, τὸ ἐντεῦθεν ἤδη τί; Δεινὰ μὲν ἀποπληξίας ἐγκλήματα, παλίμφημοι δὲ τῆς τοῦ Μονογενοῦς οὐσίας καταθρασύνονται δόξαι, κατασειούσαι πρὸς τὸ κάτω τὸν ἀνωτάτῳ, καίτοι λέγοντα σαφῶς πρὸς ἡμᾶς μὲν ὡς πεποιημένους· "Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ," ὑποστάσεως δὲ τῆς ἰδίας πέρι· "Ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί." Ὅπως δὲ ἡμῖν ὁ ἄνω τε καὶ ἄνωθεν κατοικήσεται πρὸς τὸ κάτω καὶ ἀλλότριον αὐτοῦ, παντὶ τῷ συνιέναι ῥᾶον ἐκεῖνο διεσκεμμένῳ. Ἴσως γὰρ οὐχ ὡς περ ἀγέννητον ἅπαν ἀγεννήτῳ παντὶ δοίη τις ἂν κοινὸν ἔχειν λόγον, κατὰ γε τὸ ἀγεννήτως εἶναι φημι, οὕτως ἂν εἴη, κατὰ γε τὸν τοῖς διαλογισμοῖς ἐπόμενον λόγον, καὶ παντὶ τῷ γεννητῷ τὸ γεννητόν ἴσον τε καὶ ὁμοίως ἔχον; {B.} Εἶτα πῶς τοῦτο ἀμφίλογον; Ὅμοιος γὰρ δι' ἀμφοῖν καὶ ἀπαραποιήτως ἔχων ὁ συλλογισμός. {A.} Ἄρ' οὖν, ὦ Ἑρμεία, δυσκάτοπτον ἔτι τὸ δυσσέβημα ἔρεῖς, ἠγουν οἷοι διαλήσειν δύνασθαι τὸν ἀπατεῶνα λόγον τῶν δι' ἐναντίας, κατάπλαστον μὲν ἔχοντα τὸν ὠραϊσμόν καὶ θεοπρεπέσι λεξειδίῳις κατηγλαῖσμένον, ὡς ἂν ἀποφέρειν δύναιτο τῶν ἀπλουστέρων τὸν νοῦν, ἀκαλλεστάτην δὲ σφόδρα τὴν δυσφημίαν ὠδίνοντα; Κατεκομίσθη γὰρ ἡμῖν ὁ Υἱὸς εἰς ποίημα, καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν κατελογίσθη λοιπὸν ὁ ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. Εἰ γὰρ ὄρος ἔσται τοῦ Υἱοῦ κατ' ἐκείνους τὸ γεννητὸς ὄνομα, καὶ 424 τῆς οὐσίας σημαντικὴν παραδεξαίμεθα τὴν φωνήν, τὸν αὐτὸν ἔξει λόγον, καθὸ νοεῖται γεννητός, παντὶ γεννητῷ. Μυρία δὲ ταῦτα, καὶ ἀριθμοῦ κρείττονα, καὶ μέχρις αὐτῶν διήκοντα τῶν εὐτελεστάτων, ἐμπίδος λέγω καὶ μυίας καὶ τῶν αἰσχίωνων ἔτι. {B.} Ὁρθῶς ἔφησ'. {A.} Ἄνθ' ὅτου δὲ διὰ καὶ Υἱὸν ὀνομάζουσιν, ἠγουν οἷονται Πατέρα ὑπάρχειν τὸν Θεόν, εἰ μὴ τέτοκεν ἀληθῶς ἐξ ἰδίας ἡμῖν οὐσίας τὸν Υἱόν; Οὐκοῦν μήτε Πατέρα, μήτε μὴν Υἱὸν ὀνομαζόντων ἔτι· φίλη γὰρ αἰεὶ Χριστιανοῖς ἡ ἀλήθεια. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς παρ' ἐκείνων ἐμέτους πῶς οὐκ ἀμείνων ἢ σιωπῆ; "Μὴ ἀποκρίνου γὰρ ἄφρονι, φησί, κατὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ." Ἄλλ' ἵνα μὴ ὡς περ οἱ τὴν ἐρήμην διώκοντες, ἀκρατέστερόν τε καὶ ἀπηνέστερον ἐπιφύωνται τοῖς πολλοῖς, ἐπιτείχισμα ποιούμενοι τὸ ἐν λόγοις εὐτριβές, οἰόμενοι τε ὑπάρχειν δυσανάτρεπτον κομιδῆ τὸν οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτοῖς ἐκπορισθέντα λόγον καὶ συλλογισμοῖς ἀθλίους ἐπικουρούμενον· φέρε δὴ, φέρε τοὺς ταῖς ἐξ ἀπάτης καὶ δόλου παντευχίαις ἐνηρμοσμένους ψιλοί τινες ὡς περ καὶ ἀθώρηκτοι πολεμισταὶ ταῖς ἀπὸ

κοινωνῶν ἐννοιῶν ἀνθυπο φοραῖς, Χριστοῦ συνόντος τε καὶ συνασπίζοντος, ὡς ἔνι καταδηώσωμεν, ἀναμελωδοῦντες εὐκαίρως τὸ διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ· "Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἔλπῳ, καὶ ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με. Ἔσωσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς καὶ τοὺς μισῶντας ἡμᾶς" τε καὶ σὲ "κατήσχυνας." {B.} "Ἴθι δὴ οὖν εὖ μάλα γεννικῶς· συναντιτάξεται γὰρ καὶ σύνοπλος ἡμῖν ὁ πάντων ἔσται Δεσπότης. {A.} Εἶμι μὲν δὴ, καὶ μάλα προθύμως· ὀκνητέον γὰρ ἡκιστα γε· οἶμαι δὲ δεῖν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐκεῖνο εἰπεῖν. {B.} Τὸ ποῖον δὴ; {A.} Ὡς ἀνούστατά τε καὶ ἀτεχνέστατα ὄρον εἶναί φασιν ἐπὶ Θεοῦ τὸ ἀγέννητον· ὄρον δὲ εἶναί φημι τὸ ὀρισμοῦ δύναμιν ἔχον. Ἡ οὐχὶ τοιοῦτος ὁ παρ' αὐτοῖς ἔφω λόγος καὶ ἀναισχυντίας εἰς τοῦτο διεληλακότες ἀλοῖεν ἄν; {B.} Ναί. Καταδείσαντες γὰρ οὐδέν, ὧδέ τε ἔχειν ἐροῦσι, καὶ μὴν καὶ ἐνστήσονται. {A.} Οὐκ ἂν διαψεύσαιο. Θρασύ γάρ τι χρῆμα καὶ αἰδοῦς ἀπάσης ὡς ἀπωτάτω βεβηκός, ἀμαθία, ὄκνον τε πεφροντικὸς οὐδ' ὀπωστιοῦν. Ἡκιστα γὰρ δὴ δεδιέναι φιλεῖ τὸ καὶ αὐτῆς, εἰ τύχοι, τῆς ὄντως ὀρθῆς τε καὶ ἀμωμήτου καταψηφίζεσθαι δόξης, καταθεῖ δὲ μᾶλλον ἀπεριεργάστως πρὸς πᾶν τὸ δοκοῦν, καὶ εἰ φαίνοιτό τι τῶν λίαν ἀπηχεστάτων. 425 Θέα δὴ οὖν τοῖς ἐξ ἀμαθίας ἀλόντας βρόχοις, ἔν γε τούτῳ μάλιστα δεινῶς. Τοὺς γάρτοι τῶν οὐσιῶν ὄρους οὐκ ἐν ὀνόματί τε καὶ λέξει μιᾷ ποιουμένους εὐρήσομεν τοὺς οἱ γε ταῦτά εἰσιν ὅτι μάλιστα σοφοὶ καὶ οἷς ἐν λόγῳ τὸ ἐν τούτοις εὐδοκίμειν καὶ ἐξακριβοῦν ἐπέιγεσθαι ταυτὶ ἀπαῖδον εὐρήσομεν. Καὶ οὐ τί που μόνον τὸ ἐν λέξει μιᾷ ποιεῖσθαι τοὺς ὄρους, ἀλλ' εἰ καὶ τις ἴοι διὰ δυεῖν, οὐκ εἰσάπαξ γὰρ καὶ τελείως καταδηλοῦσθαί φασιν, ἀλλ' ἐν τρισὶ που μᾶλλον ἢ καὶ ἔτι πλείοσιν· ἀριδηλότατα γὰρ εἶεν ἂν οὕτω τὰ ὀριζόμενα. {B.} Οἷον δὴ τί; {A.} Εἰ γὰρ ἐξαιτοῖτό τις ἀποφήνασθαι τυχὸν τὸ τί ἐστὶν ἄνθρωπος· εἶτα ποιῶν τὴν ἀπόκρισιν στενοτάτην ὡσπερ καὶ ἐν λέξει μιᾷ, καὶ ὀρίσαιτο λέγων ζῶν· ἀσημότατα ἐρεῖ. Ὁμολογουμένως μὲν γὰρ ζῶν ὁ ἄνθρωπος, πλὴν οὐ μόνως τε καὶ ἰδικῶς, ἀλλὰ συνωνύμως ἑτέροις. Πλείστα γὰρ ὄσα καὶ ἕτερα ζῶα. Καὶ γὰρ καὶ κύων καὶ βοῦς καὶ πάρδαλις ζῶν. Εἰ δὲ δὴ καὶ δευτέραν τῇ πρώτῃ λέξει προστιθείς, ζῶν εἶναι διορίσαιτο θνητόν, οὐδὲν ἦττον ἀτονήσει περὶ τὴν ἀκριβῆ καὶ ὀλοκλήρως ἔχουσαν ἔνδειξιν, καίτοι λέγων τᾶληθές. Ζῶα γὰρ εἶναί φαμεν θνητὰ κύνα τε καὶ βοῦν καὶ τὰ λοιπὰ. Εἰ δὲ δὴ προήκοι καθεξῆς διὰ πάντων ὁ λόγος τῶν ἀνθρώπων προσόντων οὐσιωδῶς, γενικῶς τε καὶ ἰδικῶς, ὁμοῦ μὲν ζῶν λογικόν, ὁμοῦ δὲ θνητόν ἀποκαλῶν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων ἐπιδεᾶ πρὸς δήλωσιν τὸν ὄρον ἐξηνέγκατο. Συνίης οὖν ἄρα λοιπὸν ὡς ὀρθός τε ἡμῖν καὶ ἀληθής ὁ λόγος; {B.} Συνίημι· πῶς γὰρ οὐ; {A.} Ὅτε τοίνυν ἀτεχνές τε καὶ ἀκαλλές καὶ τῆς φιλαιτάτης αὐτοῖς ἐπιστήμης ἀμοιροῦν τὸ ἐν μιᾷ λέξει τὴν ὀρισμοῦ γράφεσθαι δύναμιν, τί δὴ ἄρα φαῖεν ἄν, καίτοι δοκησισο φούντες λίαν, εἰ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ὄρον εἶναι διαβεβαιώσαιτο τὸ ἀγέννητον; Ἐοίκασι δὲ τοῖς τοιοῦτοις ἐπιθρῶσκεν λόγοις ἀπερισκέπτως ἄγαν, καίτοι καὶ ἰσχνόν, ὡς οἶονται, καὶ κατερρινημένον ἔχοντες νοῦν. Παριππεύει γὰρ, οἶμαι, καὶ διαθεῖ καὶ τοῦτο αὐτούς. {B.} Τὸ τί δὴ φῆς ἢ ποῖον; {A.} Οἱ γὰρ τοι τῶν οὐσιῶν ὄροι, εἰ κατὰ λόγον ἐκφέροιντο τὸν οἰκειῶς ἔχοντα καὶ φίλα αὐτοῖς, ἄρχονται μὲν ἀπὸ γένους, συνεισκομίζουσι δὲ τῷ γένει τὴν ἐκάστου τῶν σημαινομένων οὐσιωδῆ διαφορὰν, ἦτοι διαφορὰς· οἷου δὲ με πάλιν ἐκεῖνο θέλειν εἰπεῖν. {B.} Διασάφει. Χρῆναι γὰρ ὧδέ φημι τόν γε ἐπὶ τούτοις ἡμῖν ἰέναι λόγον. {A.} Ἄρα γὰρ, εἴ τίς σε ἔροιτο προσίων βούλοιτό τε 426 φράζειν αὐτῷ τί μὲν δὴ κύων, τί δὲ καὶ βοῦς, τί ἔφησθα ἄν, ὧ Ἑρμεία; {B.} Ἐφην ἂν ὅτι ζῶα. {A.} Εἶτα, εἰπέ μοι, τουτὶ καὶ μόνον εἰπὼν, ἀποχρῶσαν οἴησει ποιεῖσθαι τὴν δήλωσιν; {B.} Οὐ πάνν· προσθεῖν γὰρ ἂν εἴπερ οὖν ἐλοίμην τὰ εἰκότα λέγειν καὶ τὰς ἐκατέρω πρεπούσας φυσικὰς διαφορὰς. {A.} Ἀληθέστατά τε καὶ εὖ ἔχει. Οὐκοῦν ἀμφίμαχον μὲν οὐδαμῶς, εἴη δ' ἂν μᾶλλον οὐκ ἀσυμφανές, ὅτι τοῖς τῶν οὐσιῶν ὄροις διὰ γένους μὲν πρότερον, ἔπειτα δὲ διὰ τῆς ἐκάστῳ πρεπούσης εἰδοποιῶν διαφορᾶς

ίτεον. {B.} Οὐχ ἐτέρως ἔχει. {A.} Ἄθρει δὴ οὖν, μᾶλλον δὲ ἀποφηνάσθων ἡμῖν οἱ τὸ ἀγέννητον ἀμαθῶς εἰς ὄρου δύναμιν ἀποφέροντες, πότερα γένους εἶναι βούλονται τὴν λέξιν ἢ διαφορᾶς σημαντικὴν. Εἰ μὲν οὖν ὡς γένος εἶναι φασι, σημαίνετω μηδὲν τῶν ἄλλων ἐξηρημένον, ἵνα μὴ ἀλισκοίμεθα τῆς εἰδοποιοῦ διαφορᾶς τὴν δύναμιν τῷ γένει προσάπτοντες, αὐτὸ τε τῆς ἰδίας ἰσχύος ἐξωθούμενοι. Εἰ δὲ δὴ παρέντες τουτί, διαφορὰν εἶναι λέγοιεν, προσαποδεικνύντων ἡμῖν τίνος ἔσται διαφορὰ, μὴ προὔπτου κειμένου τῷ λόγῳ τοῦ γένους. Πῶς δ' ἂν καὶ ὄρος ἡμῖν οὐσίας ἀποχρώντως τε ἔχοι, καὶ κατὰ τὸν ἴδιον ὄρωτο λόγον, ἀπὸ μόνης διαφορᾶς συγκείμενος; Ἄρ' οὐ γέλωτα ὄφλειν ἀναγκαῖον αὐτοὺς εἰ τῆδε ἔχειν ἐνστήσονται; {B.} Ὀφλήσουσι γάρ, ἐπεὶ τοι τοῦτό ἐστιν οὐκ ἀμφίβολον. {A.} Εἴπερ οὖν τις βούλοιο πρὸς τοῦτοις εἰπεῖν ὅτι καὶ αὐτὸ τῆς ἐσχάτης διαβολῆς ἐκμεμεστωμένον εἰσάπαν ἀσχημονήσει τὸ δόγμα αὐτοῖς, πῶς οὐκ ἀληθέστατα ἐρεῖ; {B.} Τί παραδείξας; Εἰπέ. {A.} Ὡς γὰρ ἔφην φθάσας, ἀπὸ μόνης διαφορᾶς ὁ ἡστιν οὖν οὐσίας ὄρος οὐκ ἂν ὑγιῶς γένοιτό ποτε. Προεπινοεῖται γὰρ πως αἰεὶ τῆς ἰδίας διαφορᾶς τὸ γένος, ἐξ οὗ καθάπερ ἀπὸ βαλβίδος ἐπιτροχάδην ἰὼν ὁ λόγος καὶ τοῖς καθεξῆς ἐνδιακρίτως ἐμβάλλων, ὀρθὴν καὶ ἀνενδοιάστως ἔχουσαν ποιεῖται τὴν δήλωσιν. Εἰ τοίνυν ὄρου δύναμιν ἀποπληροῦν τὸ ἀγέννητον ἀμαθῶς διατείνονται, διαφορὰ μὲν οὐκ ἔσται· σημαίνει γὰρ ἡμῖν οὐκέτι μὲν ὅτι μὴ γεγέννηται, ἀλλ' οὐδὲ δύναμιν ἔχειν τῇ λέξει τοιαύτην παραχωρήσομεν· παραληφθεῖη δ' ἂν μᾶλλον τό γε ἦκον ἐπ' αὐτοῖς ὡς γένος ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα λογισμοῦ τοῦ καθήκοντος ἀμοιρήσειεν ἂν καὶ μάλα εἰκότως τὸ γένος ἐθέλειν ὀνομάζειν ἐπὶ Θεῷ, εἴπερ ἐστὶ κατ' αὐτὸν ἢ γοῦν 427 πρὸ αὐτοῦ τῶν ὄντων οὐδέν. Πλὴν ὑποκείσθω γένος ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἀγέννητον, κατὰ γε τὸ ἐκεῖνοις ἀπεριμερίμνως συνδοκοῦν, γένος δὲ ὅλως ἡμῖν ὑποσημαῖνον οὐδέν, ἵνα μὴ διαφορᾶς ἐπέχοι τόπον τε καὶ δύναμιν. Οὐκ εἰσκομιζούσης οὖν ἔτι τῆς τοῦ ἀγεννήτου φωνῆς τοῦ μὴ γεγεννησθαι τὴν δήλωσιν, ποῖαν ἂν ἡμῖν ἐπιδείξειε τὴν διαφορὰν Πατρὸς πρὸς Υἱόν, ἢ πῶς ἂν ἔχοι τὸ μείον κατὰ τι γοῦν ὅλως, κἂν εἰ ὑπάρχειν νοοῖτο γεγεννημένος, συνήμι μὲν οὐ σφόδρα ἐγώ· σὺ δὲ δὴ τί φῆς, ὦ Ἑρμεία; {B.} Τί ἂν ἔχομαι πρὸς τοῦτο εἰπεῖν; {A.} Ἄλλ' ὅτι μὲν δὴ τὸ ἀγέννητον τὴν ὄρου δύναμιν οὐκ ἂν ὑγιῶς ἐπιδέξαιτο καὶ ἐπιστημόνως σαφῶς τε καὶ διαρκέστατα διηλέγξαμεν, καθάπερ ἐγῶμαι, ἄηθες μὲν ἔχοντες τὸ διὰ τῶν τοιούτων ἰέναι λόγων, χαριζόμενοι δὲ ταῖς ἀνάγκαις τὸ παρὰ βούλησιν καὶ τῶν ἐπιστήμης καὶ τριβῆς ἐπέκεινα χρειωδῶς ἀπτόμενοι. Ἐτέρας δ' οὖν ὅμως ταῖς ἤδη προεωρημέναις ἐπισωρεύειν ἐννοίας οὐκ ἀταλαίπωρον μὲν, πλὴν, ὡς ἂν οἶός τε ὦ, πειράσομαι. Φασὶ τοιγαροῦν οἱ σφόδρα δεινοὶ τε καὶ ἀκριβεῖς καὶ σχολαῖοι περὶ ταῦτα παντὶ πρέπειν ὄρω τὴν καλουμένην ἀντιστροφὴν. {B.} Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν ὡς ἤδιστα ἂν σου διαπυθοίμην. {A.} Οὐκοῦν διὰ τῶν αὐτῶν εἴμι δὴ λόγων, καὶ ἀνακυκλήσας ἐρῶ. Ὀριζόμεθα γὰρ ἄνθρωπον μὲν τῷ τοιῷδε λόγῳ, ζῶον λογικὸν θνητόν· ἵππον δὲ αὖ τῷ τοιῷδε, ζῶον χρεμετιστικόν. Ποιησόμεθα δὲ καὶ ἐτέρως τῶν προκειμένων τὴν δήλωσιν, καὶ οὔτι που πάντως ἀπὸ τῶν πρώτων, ἀλλ' ἐκ τῶν τελευταίων φωνῶν, ἀνόπιν ἰόντες ἐπὶ τὰς τῶν ὄρων ἀρχάς. Εἰ γὰρ τί ἐστι θνητόν τε καὶ λογικὸν ζῶον, τοῦτον νοήσεις ἄνθρωπον, καὶ αὖ εἴ τι χρεμετιστικὸν ζῶον, τοῦτο τὴν ἵππου παραδείξει φύσιν. Ὅρος οὖν εἴπερ ἐστὶ τὸ ἀγέννητον, τί μὴ δέχεται τὴν ἀντιστροφὴν; Μὴ γὰρ κατοκνούτων ὁμολογεῖν ὡς εἴ τί ἐστιν ἀγέννητον, τοῦτο καὶ ὄρος ἐστὶ καὶ οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἄλλ' οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος. Μυρία γὰρ ὄσα ταυτί, καὶ ἀριθμοῦ κρείττονα, καὶ ὀχληρὸν οἶμαι τὰ καθέκαστα λέγειν. Αἰσθάνη δὴ οὖν εἰς ὄσσην αὐτοῖς διώλισθεν ἀτοπίαν ὁ λόγος; {B.} Ναί, δεινὴν γε σφόδρα. {A.} Ὅρος δὲ αὖ καὶ ἐτέρως οὐκ ἂν εἶναι δύναιτο τὸ ἀγέννητον, εἰ τῆδέ πη πάλιν αὐτὸ διασκεψαίμεθα. Ὀριζόμεθα γὰρ τῶν ὄντων ἕκαστον ἀφ' ὧν εἶναι πεπίστευται καὶ ἔστιν ἀληθῶς, οὐκ ἀφ' ὧν εἶεν μὲν ἂν οὐδαμῶς, στερηθῆναι δὲ ὡς περ τινῶν

συμβέβηκεν. {B.} Πῶς λέγεις; 428 {A.} Τὸ γάρτοι πῦρ ἦτοι τὸ ὕδωρ τυχόν, ὃ τι ποτέ ἐστιν ἐκάτερον ἦτοι ποδαπὸν τὴν φύσιν ἀγορεύειν ἐθέλοντες, πυρὸς μὲν πέρι φαμέν ὅτι σῶμα θερμόν τε καὶ ξηρόν· θατέρου δὲ αὖ, ὡς ὑγρόν τε εἶη καὶ ψυχρόν. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἔστι τὸ ἀφ' ὧν εἰσὶν ὀρίζειν αὐτά. Εἰ δὲ δὴ φαῖμεν, τὴν μὲν τοῦ πυρὸς ἐξηγούμενοι φύσιν, ὅτι μήτε ψυχρόν μήτε ὑγρόν ἐστι, παρέντες τὸ λέγειν ὅτι θερμόν τε καὶ ξηρόν, περὶ δὲ αὖ ὕδατος ὅτι μήτε θερμόν μήτε ξηρόν, καίτοι δέον εἰπεῖν ὅτι ψυχρόν τε καὶ ὑγρόν, πόθεν ἄν σοι δοκοῖμεν ποιεῖσθαι τὴν δήλωσιν; {B.} Ἀφ' ὧν ἐστέρηται καὶ οὐκ εἰσὶν ὁμολογουμένως. {A.} Οὐκοῦν, εἴ τω δοκεῖ περὶ ὄτουσιν τῶν ὄντων ὧδέ τε φρονεῖν καὶ λέγειν, παραδείξειεν ἄν εὐκρινέστατά τε καὶ ἀπλανῶς τὸ ἐφ' ἐκάστῳ τυχόν ἀληθές; {B.} Οὐδαμῶς. {A.} Εἰ δὴ οὖν ἐπὶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ ἀγέννητον μόνον ἡμῖν τὸ μὴ γεγενῆσθαι δηλοῖ, πῶς ἄν καὶ ὄρου δύναμιν ἔχοι, ὡς οὐχὶ τί ἐστιν, ἀλλὰ τί οὐκ ἔστι τοιῶσδε κατα σημαῖνον; {B.} Ὅτι μὴ γεγέννηται πάντως που φῆς; {A.} Οὕτως ἔφην· τουτὶ γὰρ ἡμῖν ἢ τῆς λέξεως ὠδίνει δύναμις. Τί δὲ δὴ καὶ λογιούνται πάλιν, εἰ προσθέντες λέγοιμεν ὅτι τῶν οὐσιῶν οἱ ὄροι πρὸς οὐδὲν ἀναγκαίως ἔχουσι τὴν ἀντιδιαστολήν, οὔτε μὴν ἐν τάξει τῶν πρὸς τι καταδειχθεῖεν ἄν, ὧν εἶπερ τις ὀνομάσαι τὸ ἐν θατέρου δὴ πάντως οἶονεῖ πως διαμεμνήσεται; Συνεισκρίνεται γὰρ αἰεὶ δι' ἀμφοῖν ἢ ἐκατέρου δήλωσις. {B.} Οὐ σφόδρα ἔμοιγε σαφῆς ὁ λόγος. {A.} Καὶ μὴν τὸ ἐμποδῶν οὐδὲν συνιέναι γὰρ δὴ πάρα σοὶ σαφῶς. Πατέρα μὲν γὰρ εἴ τις ὀνομάσαι τυχόν, ἐνεβίβασέ πως τῶν ἀκροωμένων τὸν νοῦν εἰς ἐννοίας τὰς περὶ υἱοῦ, ἦτοι ἀπλῶς τε καὶ ἀτέχνως γεννήματος. Ἀληθές δ' ἄν εἶη καὶ τὸ ἔμπαλιν· συνεισδραμεῖται γὰρ πάντως τῆ τοῦ γεννήματος σημασία καὶ τὸ γεννῶν. Ἐξεῖ δὲ ὁμοίως καὶ κατὰ τὸν ἴσον, οἶμαι, τρόπον τὸ δεξιὸν καὶ εὐώνυμον· ἅμα γὰρ τι τούτων ὀνομάσεται, καὶ συνεισέφυ τὸ ἕτερον. Ὁ δὲ γε τῆς ἀνθρώπου, φέρε εἰπεῖν, οὐσίας τὸν ὄρον ἐξενεγκῶν, ἦτοι τῆς ἐτέρου ὄτουσιν τῶν ζῶων, οὐδὲν αὐτῷ συμπαρέζουξε τὸ διεσταλμένον, ἦγουν ἀναγκαίως ἀντανιστάμενον, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τὸ εὐώνυμον, ἦγουν τοῦ πατρὸς τὸ υἱός, ἢ τοῦ τεκόντος ἀπλῶς τὸ γεννώμενον. Ἄνθρωπος γὰρ ὁ ἄνθρωπος καὶ λίθος ὁ λίθος, πρὸς οὐδὲν ἔχοντα τὴν διαστολήν, ἀλλ' ὅτι κύριά πως αὐτοῖς, καὶ ἰδικὰ τὰ ὀνόματα. Ἡ δὲ γε ἀγέννητος φωνή, 429 τοῦ μὴ γεγενῆσθαι τινα τὴν ἐννοίαν ἔχουσα, συνυπαί νίττεται πως τὸ γεννητόν, οὗ τὴν ποιότητα διεκφεύγουσα αὕτη τοῖς ἰδίοις ἐγκαθορμίζεται. Εἶτα, πῶς ὄρος ἢ ἀγέννητος ἄν εἶη φωνή, οὐχ ὁμοίως ἔχουσα τῷ γεννητῷ, κατὰ γε τὸ ἐξ ἀμφοῖν δηλούμενον; {B.} Τὸ μηδὲν οὖν εἶναι φῆς ἐπὶ Θεοῦ Πατρὸς τὸ ἀγέννητον; {A.} Οὐχὶ τὸ μηδὲν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Φαίην δ' ἄν ἔγωγε τετηρηῆσθαι μόνῳ καὶ ἀνήφθαι πρέπειν αὐτῷ, κατὰ γε τὸν τοῦ μὴ γεγενῆσθαι λόγον, πλὴν ἠκιστὰ γε οἰστέον εἰς ὄρου δύναμιν αὐτό. {B.} Ἄλλ' εἰς ὄρου μὲν δύναμιν μὴ δὴ τετάχθω, φασίν, τὸ ἀγέννητον ἐπὶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὐσία δὲ ὅμως ἔστω τοῦτο αὐτοῦ· καὶ εἶπερ ἐστὶν ἀντικείμενον τῷ ἀγεννήτῳ τὸ γεννητόν, οὐκ ἄν εἶη κατὰ φύσιν ὁ αὐτὸς τῷ Πατρὶ ὁ Υἱός, τῆς τῶν ὀνομάτων ποιότητος ὀριζούσης ἡμῖν εὖ μάλα τὴν οὐσιώδη διαφοράν. {A.} Ὡς δριμύς ἄγαν ὁ λόγος καὶ ταῖς τῶν ἐννοιῶν ἐξ ἐτέρων εἰς ἕτερα πολυστρόφοις διαδρομαῖς εὐκόλως δια ποικίλλεται. Καί μοι δοκοῦσιν οἱ τῶν ἀνοσίων τουτωνὶ δογμάτων ὑπασπιστὰ ὑποστῆναί τι τοιοῦτον ὁποῖόν τί φασὶ κατειθίσθαι δρᾶν καὶ τοὺς οἷς ἢ τέχνη τὰ εἰς πίνακας καὶ γραφήν, οἱ ἐπειδὰν ἑτερόχρουν ἀποφίνωσί τι τῶν ζῶων, διαμαρτούσης αὐτοῖς τῆς ἐννοίας καὶ μὴν καὶ χειρὸς εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἑτεροίαις αὐθις αὐτὸ μεταχρωννύντες βαφαῖς εἰς τὸ ἀμεινόνως ἔχειν δοκοῦν, τότε δὴ μόλις ἐφικέσθαι νομίζουσι τοῦ μὴ διεψεῦσθαι δοκεῖν τοῖς θεωμένοις τὴν γραφήν καὶ μὴν καὶ εὖ ἔχειν τὰ τῆς ἐμπειρίας αὐτοῖς. Ἄλλ' ἐξ ὧν εὐδοκιμεῖν οἴονται τῶν ἤδη προεπταισμένων λελήθασιν σφᾶς αὐτοὺς δεινὴν οἶονεῖ πως ποιούμενοι τὴν καταβολήν, καὶ ὁ τῆς ἐπανορθώσεως ἔπαινος τῶν ἀτέχνως αὐτοῖς εἰργασμένων ἀποφανεῖ τὸ ἀκαλλές. Ἡ οὐκ ἀληθές ὅπερ ἔφην; {B.} Ἀληθές μὲν οὖν. Πλὴν ἀνέντες

ἀμνησικάκως τὸ καὶ εἴπερ ἔλοιτο μεταχωρεῖν ἐφ' ἕτερα, πρὸς ἐκεῖνα ἴωμεν, ὡς ἂν μή τις αὐτοῖς τῆς καθ' ἡμῶν ὀφρῦος ἐκπορισθεῖη λόγος διὰ τοῦ καὶ κατοκνησαι τὸν ἀγῶνα δοκεῖν. {A.} Ἐφῶμεν δὴ οὖν, οἶει γὰρ ὧδε ταῦτ' ἔχειν ὀρθῶς. Καὶ δὴ καὶ ἀγορευόντων ἀμαθῶς οὐσίαν εἶναι Θεοῦ τὸ ἀγέννητον, ἀλλ' εὐθύς, οἶμαι, τις καὶ πρὸς γε τουτὶ πλατὺ γελάσας ἐρεῖ· Εἰ τὸ ἀγέννητον οὐσία Θεοῦ, μυρία δὲ ὅσα τὰ ἀγεννήτως ὄντα κατὰ τὸν κόσμον, πᾶν εἴ τι ἀγέννητον, τοῦτό ἐστιν οὐσία Θεοῦ, ἡγουν ἔξει τὸ ἀγέννητον εἰς λόγον οὐσίας. Ἔστι τοίνυν ἀγεννήτως μὲν οἶον ἥλιος, πεποιήται δὲ κατὰ τὸν ἴσον σελήνην τρόπον, ἄστρα τε καὶ οὐρανοί· 430 παρήμι γὰρ Ἄρχας τε καὶ Θρόνους καὶ κτίσιν ἄπασαν τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς, οὐ διὰ γεννήσεως καθάπερ ἡμεῖς τὴν εἰς τὸ εἶναι λαχοῦσαν εἰσβολήν. Ἄλλ' οὐ πᾶν ἀγέννητον οὐσία Θεοῦ, οὔτε μὴν τοῖς ἀγεννήτως οὖσιν εἰς οὐσίας ὄρον τὸ ἀγέννητον καταλογισθεῖη ἄν. Τὸ ἄρα ἀγέννητον οὐκ ἂν εἰς τοῦτο παραδεξαίμεθα, τὸν ὑγιᾶ τε καὶ ἀπαράφθορον ἔτι σῶζοντες νοῦν. Ἄλλως τε—δεῖν γὰρ οἶμαι καὶ τοῦτο ἐπενεγκεῖν—εἰ τὸ ἀγέννητον οὐσία, τὸ δὲ τῆς οὐσίας ὄνομα, μήτε γένους, μήτε εἴδους, μήτε μὴν διαφορᾶς ἢ διαφορῶν ἐπενηγεμένων, ὑποφανεῖ τοῖς ἀκρωμένοις τὸ σύμπαν οὐδέν, πλὴν ὅτι μόνον οὐσία, καταδηλούτω μηδὲν ἐπὶ Θεοῦ τὸ ἀγέννητον, μήτε μὴν τοῦ μὴ γεγεννησθαι καταλογιζέσθω σημαντικόν, ἀλλ' ἢ ὅτι μόνον οὐσία, καὶ τίνος ἀσυμφανές· γένους γὰρ ἔτι, καὶ εἴδους, καὶ διαφορᾶς ἀμοιρεῖ. Λέγωμεν δὲ ὧδε καὶ ἐφ' Υἱοῦ τὸ τῆς γεννήσεως ὄνομα, καὶ νοεῖσθω μόνον οὐσία, ψιλῶς ἔτι καὶ οὐδαμόθεν διωρισμένως. Ἐκατέ ροιν οὖν ἡμῖν τοῖν ὀνομάτοι ἀπλῶς καὶ ἀδιαστόλως ἐκπεφωνημένοι, καὶ τὴν οὐδενὸς εἰσποιοούντων ἔννοιαν πλὴν ὅτι μόνον οὐσία, τίς ἂν εἴη ἢ διαφορὰ λοιπὸν Πατρὸς πρὸς Υἱόν; Οὐσία γὰρ ὡς πρὸς οὐσίαν, ἐπενηγεμένου μηδενός, οὔτε τὸ μεῖζον, καθά φησιν, οὔτε τὸ ἔλαττον, οὔτε τὸ κατατέμνον εἰς ἑτερότητα τὴν κατὰ τι γοῦν ὅλως διακεκτήσεται, ἀλλ' ἢ εἰσάπαν ὁμοίότης οὐσία πρὸς οὐσίαν ἐνδοιασμοῦ τινος δίχα προσεῖη ἄν, κατὰ γε τὸν ὀρθῶς ἔχοντα λογισμόν, ἔστ' ἂν οὐσίαι νοῶνται μόνον καὶ ὄνο μάζωνται. Οὐκοῦν ἀτέχνως καὶ ἀδιακρίτως οὐσίαν τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγέννητον ἐκδεξάμενοι, κατερυθριάτωσαν ἀμαθαίνοντες, καὶ μὴ ἐπιτείχισμα τῆ τοῦ Υἱοῦ φύσει τὴν λέξιν ἀναδει μάμενοι τῶν τῆς ἀληθείας καθυλακτούντων δογμάτων, τὴν οὐδαμόθεν ἡμῖν ὀρωμένην διαφορὰν ὡς ἐμφανῆ παραφέροντες, εἰ μήτε τὸ ἀγέννητον ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ μὴ γεννηθῆναι τυχόν, μήτε μὴν θάτερον ἐφ' Υἱοῦ τὸ γεννηθῆναι δηλοῖ, οὐσίαι δὲ ἄμφω, καὶ τοῦτο ἀδιαστόλως. Παρέδειξε γὰρ ἀρτίως ἡμῖν ὁ λόγος ὡς διῖστησιν οὐδὲν οὐσίαν οὐσίας, εἷς γε τὸ ἑτεροίως ἔχειν, καθὼ φαμέν τε εἶναι καὶ νοοῦμεν οὐσίας. Οἶει δὴ οὖν ἄρα σαφῆ τε εἶναι καὶ ὑγιᾶ τὸν λόγον, ἢ ἐπανορθώση καὶ μεθαρμόσεις ἐπὶ τὸ ἄμεινον; {B.} Οὐδαμῶς. Ἐχει γὰρ ὀρθῶς. {A.} Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐκκλέψειαν αὐτοὶ τῆς τοῦ ἀγεννήτου φωνῆς τοῦ μὴ γεννηθῆναι τὴν δήλωσιν καὶ οὐσίαν ἀπλῶς 431 ὑπάρχειν ἐνστήσονται, ποῖος ἂν ἡμῖν ἐκδυσωπήσειε λογισμὸς τοὺς ἐθέλοντας ἀφελεῖν τοῦ γεννητοῦ τὴν γέννησιν καὶ εἰς οὐσίας αὐτὸ καταγράφειν δύναμιν, καθάπερ ἀμέλει καὶ αὐτοὶ τὸ ἀγέννητος; Εἶτα πῶς ἔτι διαγνωσόμεθα καὶ ποῖος ἡμῖν ἀποτεμεῖ λόγος τὴν ἐν προσώπῳ τε καὶ ὑποστάσει διαφορὰν τοῦ Πατρὸς πρὸς Υἱόν, ἡγουν τοῦ Υἱοῦ πρὸς Πατέρα; Τίς γὰρ ὁ γεννήσας ἔτι, καὶ τίς ὁ γεγεννημένος, ἀσυμφανές ἤδη πως. Φροῦδος δὴ οὖν ὁ σύμπας ἡμῖν τῆς πίστεως διοίχεται λόγος. Πόθεν γὰρ ἔτι καὶ πῶς εἷς τε τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν πιστεύομεν ὡς εἰς γεννήτορα καὶ γεγεννημένον; Οὐ γὰρ ψιλὴν καὶ περεφθαρμένην ἔν γε δὴ μάλιστα τουτοισὶ τὴν τῶν ὀνομάτων σημασίαν παραδεξόμεθα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Φαίην δ' ἂν εἰκότως ὡς ἀκριβῆ τε καὶ ἀναγκαίαν, εἴπερ ἐστὶν ἡμῖν εἰς ἀλήθειαν ἢ πίστις καὶ θεογνωσίας τῆς ὄντως οὐ διημαρτήκαμεν, εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα βεβαπτισμένοι. {B.} Εὖ λέγεις· ἐπυθόμην δὲ ὅτι κάκεῖνό φασιν, ὅτι κέκληται Πατὴρ ὡς δημιουργὸς καὶ τοῖς ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρενηγεμένοις οἶονεῖ τις ἀρχὴ καὶ γένεσις

πεφηνώς. Καὶ γοῦν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ δεδιδάγμεθα, φησί, κατονομάζειν οὕτω τὸν Θεὸν καὶ ἀγορεύειν ἐν προσευχαῖς· "Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς." {A.} Εἶτα, ὃ βέλτιστοι, φαίμεν ἂν πρὸς τοῦτο αὐτοῖς, πότερα καλεῖν κεκελεύσμεθα Πατέρα τὸν Θεὸν ὡς εἰς τὸ τῶν ποιημάτων τελοῦντες γένος, ἢ ὅτι τῇ τῆς υἰοθεσίας δόξῃ κατεστέμμεθα, καὶ κατελογίσθημεν ἐν τέκνοις; {B.} Ὡς ποιήματα μὲν διὰ τὴν φύσιν, υἱοὶ δὲ διὰ τὴν χάριν. {A.} Ἄλλ' ἔνθαπερ ἂν ὀνομάζοιτο πατήρ, καὶ μὴν καὶ υἱός, μὴ συνεισβαλλέτω τὸ ποιηθέν, μήτε μὴν ὁ τοῦ πεποιῆ σθαι λόγος παρειακεκριμένος ὀράσθω τέως, ἐπεὶ τοι πατρὶ μὲν ἡ σχέσις πρὸς υἱόν, υἱῷ δὲ αὖ πρὸς πατέρα, μεσολαβοῦντος οὐδενός, καθάπερ ἀμέλει καὶ ποιητῇ πρὸς ποίημα καὶ ποιήματι πρὸς ποιητήν. Εἰ δὴ οὖν τὸ ἐκάστω πρέπον ἄφαι ρήσομεν, καὶ τὴν τῶν καλουμένων πρὸς τι δύναμιν ἀτέχνως ἀτιμάζοντες, πρὸς πατέρα μὲν τῷ πεποιημένῳ, υἱῷ δὲ πρὸς ποιητήν τὴν ἐκ τῶν σημαινομένων σχετικὴν δύναμιν ἀπονέμοντες ἀλωσόμεθα, πῶς οὐκ ἂν ἐντεῦθεν καὶ μάλα εἰκότως τὸν ἐπὶ ταῖς ἀνωτάτω φρενοβλαβείαις ὀφλήσαιμεν γέλωτα; {B.} Ὡς υἱοὶ Πατέρα καλέσομεν τὸν Θεόν· φληνάφων γὰρ οἶμαι τὸ διατείνεσθαι περιττά. {A.} Ἄλλ' οὔτε πατήρ εἶη ἂν κατὰ γε τὸ ἀληθές, οὔτε μὴν υἱός, εἰ μὴ τις νοοῖτο γεγεννηκώς καὶ γεγεννημένος. 432 {B.} Ὁρθῶς ἔφησ. Κεκλήσθω δὴ οὖν, φασί, Πατήρ ὁ Θεός, εἰ βούλει, τρόπῳ καταχρηστικῷ. {A.} Πόθεν, ὃ τᾶν, τὴν ἐπωνυμίαν εὐράμενος, εἴπερ ἐστὶν αὐτὸς κατὰ φύσιν οὐ Πατήρ; Ἡ τάχα που παρ' ἡμῶν ἐροῦσι τῶν φύσει τε καὶ ἀληθείᾳ πατέρων; {B.} Εὖ ἴσθι τοι καὶ τοῦτο ἐροῦντας. {A.} Ποῖ δὴ οὖν ἄρα θήσομεν τὸν μακάριον Παῦλον, οὐχ ἡμῖν ἀπονέμοντα τῆς πατρότητος τὴν ἀρχήν, ἀλλ' οὐδὲ ἐτέρῳ τινὶ τῶν κτισμάτων, ἀφιερῶντα δὲ ὥσπερ καὶ ἀναθέντα μόνῳ τῷ γε ἀληθῶς Θεῷ καὶ πρώτῳ Πατρί· γεγραφότος δὲ ἡμῖν ἐπαῖοι τις ἂν· "Ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἔν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται." Ἀπόκριναι γάρ, ὃ Ἑρμεία, διαγυμνάσεις δὲ οὕτως ἡμῖν τὸν λόγον, εἰ ἐλοίμην ἀναμαθεῖν ἄρ' ἐν χρόνῳ γέγονεν ἀγέννητος ὁ Θεός, τοῦτο οὐκ ὦν ἐν ἀρχαῖς, ἢ γοῦν ἅμα νοεῖται Θεὸς καὶ ἦν ἀγεννήτως; {B.} Ἀγεννήτως ἦν· τὸ γὰρ ἕτερόν τι παρὰ τοῦτο φάναι πῶς οὐκ ἀβέλτερον κομιδῆ; {A.} Τῆς τοῦ ἀγεννήτου φωνῆς τὸ μὴ γεγεννησθαι δηλούσης, ἢ πῶς; {B.} Τὸ μὴ γεννηθῆναι δηλονότι. {A.} Τί γὰρ ὅλως ἔδει τὸν ἀνάρχως ὄντα Θεὸν ὀρᾶσθαι τοιοῦτον; Ἡ ποίαν ἂν αὐτῷ καὶ τὴν κατὰ τίνων διαστολὴν προσεποίησεν ἢ λέξις, ἢ γοῦν ἢ φύσις, εἴπερ αὐτοῦ φύσις ἐστὶ τὸ ἀγέννητον, οὐδενός πω τῶν γεννητῶν γεγονότος ἢ συνυπάρχοντος, εἴπερ οὐκ εἶναι φασὶ γεννητόρα τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα; Πρὸς τί γὰρ ἀγέννητος, τῆς τῶν γεννητῶν οὐσίας οὕτω τὸ σύμπαν εἰσκεκριμένης; Οὐ γὰρ δὴ που φαῖεν ἂν, ὡς γέ μοι φαίνεται, συνάναρχά τε καὶ συναΐδια τῷ ἀγεννήτῳ Θεῷ τὰ γεννητῶς ἐκτισμένα. Καὶ εἴπερ ἦν ἀγέννητος ἀεὶ Πατήρ ὦν ὁ Θεός, ὑφεστάναι δὴ πάντως ἀνάγκη λέγειν καὶ τὸν δι' ὃν ἦν ἀγέννητος, τουτέστι τὸν γεννητῶς ὄντα Υἱόν, οὗ τὴν εἰκόνα καταπλουτήσαντες καὶ διὰ τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀρετῆς λαχόντες τὴν μόρφωσιν, Πατέρα καλοῦμεν τὸν Θεὸν καὶ ἡμεῖς αὐτοί, καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ἀνωτάτω τε καὶ πρώτου Πατρὸς πατέρες ὀνομασμένοι. Πρεσβύτερα γὰρ ἀεὶ τῶν εἰκόνων τὰ ἀρχέτυπα. {B.} Καὶ τί τὸ ἀπεῖργον τοὺς δι' ἐναντίας Πατέρα κεκλησθαι λέγειν καταχρηστικῶς τὸν Θεόν, ἐπεὶπερ ὅλως ἐσμὲν ἡμεῖς κατὰ φύσιν πατέρες, κεκλημένος δὲ Πατήρ ὡς τοῖς γεγονόσιν αἴτιος εἰς τὸ εἶναι καὶ ὑπάρχειν, ἔχει τὸ ἀγέννητον εἰς οὐσίας δύναμιν; {A.} Ἄλλὰ μεμαρτύρηκεν ἡμῖν ἀληθῆς ὦν ὁ Παῦλος ὡς 433 διῆκει παρ' ἐκείνου τὸ τῆς πατρότητος ὄνομα κατὰ παντὸς ποιήματος λογικοῦ κατ' εἰκόνα καὶ μίμησιν τοῦ πρώτου δεικνύοντος ἐναργῶς τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς. Ἐφη δὲ οὐδαμῶς ὅτι καὶ πᾶσα ἀγεννησία παρ' αὐτοῦ ἔν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ἢ χρῆν ὅλως γεννηθῆναι μηδέν, ἵνα καὶ ἐνσημαίνοιτο τοῖς πεποιημένοις ἢ τοῦ ἀγεννήτου εἰκόν. Τὸ γὰρ δὴ μάλιστα κατακαλλύνειν εἰδὸς τὴν κτίσιν ἢ πρὸς τὸ πάντων ἐστὶν ἀνωτάτω συμμορφία τε καὶ ἐμφέρεια. {B.} Ἀναιρήσομεν οὖν τὴν κτίσιν, ἀποσυλῶντες αὐτῆς τὴν γέννησιν ἵνα

διαπλάττοιο πρὸς τὸ ἀγεννήτως ἔχον; {A.} Οὐ τοῦτό φημι, νοημάτων δὲ τῶν ἐντεῦθεν τὴν ἀτοπίαν ῥήθητι ἔγωγε παραδείξαι δεῖν, ὧν ὅτι προσῆκεν ἀποφοιτᾶν ἰέναι τε ὡς ἀπωτάτω σοφὸς ἡμᾶς ἀναπέθει λόγος: "Σεαυτὸν ἀγνὸν τήρει," καὶ τό: "Μὴ χρήναι κοινωνεῖν ταῖς ἐτέρων ἀμαρτίαις," εὖ μάλα παραφωνῶν. Καίτοι γὰρ δεόν ἡμᾶς ἀπρίξ ἠρτῆσθαι φιλεῖν τῆς τῶν ἀγίων Πατέρων ἀδιαβλήτου δόξης, τί τοῖς ἀλλοτρίοις ἐφήδεσθαι χρή, καὶ ἀγρίας οὕτω μετασχεῖν φρενός; Ἀγρία γὰρ φρήν ἢ τῆς τοῦ Υἱοῦ καθυλακτοῦσα δόξης, καὶ "λαλοῦσα κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἐδόκει γάρ, οἶμαι, καὶ μάλα ὀρθῶς τοῖς διαβοήτοις ἐκείνοις ἀνδράσιν, οἳ τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μυστηρίων ταμίαι γεγονάσιν, εὖνοι τε καὶ δοκιμώτατοι, οὐσίαν μὲν οὐδαμῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ ἀγέννητον, φωνὴν δὲ εἶναι μόνον τοῖς ἀκρωμένοις τὸ μὴ γεννηθῆναι κατασημαίνουσιν. Ὁ δὲ καὶ ἐνεῖναι φαμεν τῷ λόγῳ τῷ περὶ γε τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὐκ αὐτόχρημα εἶναι τὴν Θεοῦ οὐσίαν. Ἔστι γὰρ δὴ τοῖς ἐθέλουσιν ἀνασκοπούμενοις ὄραν ὡς ἀπάντων ἡμῖν τῶν ὄντων ἢ καὶ ἐν μόναις ὄντων ὑποψίαις τοῦ εἶναι καὶ μονονουχὶ τὸ τῆς ὑπάρξεως πλαττο μένων σχῆμα, τὰ μὲν ὡσπερ ἐν ἰδίαις ἔδραις ἐστὶ καὶ μὴν καὶ τὸ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ἐνυποστάτως διεκκληρώσατο, τὰ δὲ ὧδε μὲν οὐκ ἔχει ποθέν, ἔξεδρα δὲ μᾶλλον ἐστὶ, καὶ ἐν ἰδίαις μὲν οὐκ ἐρηρυσμένα φύσει, τὰς δὲ γε τῶν ὄντων οὐσίας περιποτώμενα, καὶ διὰ τοῦ συμβῆναι δύνασθαι τῷ δεῖναι τυχὸν ἢ φέρε εἰπεῖν τῷ δεῖναι, μονονουχὶ καὶ συνυφε στάναι τοῖς ἔχουσι δοκεῖ, ἰδίαν δὲ ὡσπερ φύσιν τὴν ἀλλοτρίαν ψεύδεται. {B.} Πῶς λέγεις; {A.} Οὐ γὰρ δὴ διαμεμνήση πεπονηκότος ἡμῖν τοῦ λόγου καὶ ὡς ἐνὶ καλῶς ἀποδεδειχότος ὅτι τὰ ἐν τάξει τῶν συμβεβηκότων, ἢ καὶ ἐνόητων ἀπλῶς κατηριθμημένα, ἢκιστα μὲν σφίσιν αὐτοῖς, ἐτέροις δὲ μᾶλλον ἐνυπάρχοντα κατὰ 434 θρήσαι τις ἄν, καὶ δοκεῖ μὲν εἶναι τι καθ' ἑαυτὰ καὶ λέγεσθαι, φύσιν δὲ τὴν τοῦ λαχόντος ὡς ἰδίαν ἔχει. Οὐ γὰρ αὐτό τι καθ' ἑαυτὸ καὶ ἐνυποστάτως ὑπάρχον τὸ γεννητὸν καὶ ἀγέννητον, μόνην ἡμῖν τὴν τοῦ γεγεννησθαι δῆλωσιν, ἢ γοῦν τοῦ μὴ γεγεννησθαι τυχόν, εἰσφέροντα. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Καταλογιστέον δὲ οὖν τὴν ἀγεννησίαν, ὡς ἐνυπαρ χούσαν τῷ λόγῳ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ αὐτῆς μὲν, οὐκ αὐτὴν δὲ εἶναι θετέον. Ἀνασκόπει γὰρ ὧδε τὴν ἀτοπίαν, εἰ δοκεῖ. Εἰ γὰρ δὴ κατὰ τὸ ἀληθὲς οὐσίαν εἶναι φασι τὸ ἀγέννητον, μυρία δὲ ὅσα τῶν ὄντων ὑπάρχειν γεννητῶς, τί τὸ ἀπεῖργον ἔτι παρανοοῦντας εἰπεῖν μηδὲ ὑφεστάναι τῶν ὄντων τινά, καίτοι τὸ εἶναι λαχόντα γεννητῶς, εἴπερ ἕκαστον ἀποδραμεῖται τε καὶ ἐξολισθήσειεν ἂν τοῦ εἶναι οὐσία, μὴ ὄν ἀγέννητον; {B.} Ἐξολισθήσειεν ἂν, πῶς γὰρ οὐ; {A.} Πῶς δὲ οὐχὶ κάκεῖνο φράζειν αὐτοῖς τῶν ὅτι δὴ μάλιστα πρεπωδεστάτων; Εἰ γὰρ οὐσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καταλογιοῦνται τὸ ἀγέννητον, ταύτην δὲ ὡσπερ ἰδίαν ἀπετέμετο φύσιν, τῶν ἄλλων εἰσάπαν ἀνωκισμένην, ὑπερούσιος ὧν καὶ πάντων ἐπέκεινα Θεός, γεννητῶς εἶναι τὰ λοιπὰ διανοεῖσθαι χρή καὶ ἐν ἰδίᾳ τινὶ κεῖσθαι φύσει, οὐδὲν ἐχούση κοινὸν φυσικῶς πρὸς ἐκείνην. Γεννητῶ γὰρ πρὸς ἀγέννητον, τίς ἂν γένοιτο καὶ ποῖος ὁ λόγος, τό γε ἦκον εἰς ποιότητα, δῆλον δὲ ὅτι τὴν κατ' οὐσίαν; Εἶτα τί φαῖεν ἂν οἱ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν εὐκόλοι τῶν κακῶν, τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἴδια καὶ ἐν τῷ γεννήματι βλέποντες, τουτέστι τῷ Υἱῷ; Ζωὴ μὲν γὰρ καὶ φῶς καὶ Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Πατήρ· ἀλλ' ἔστι ταῦτα καὶ ὁ Υἱός, οὐ μεθεκτῶς ἢ παρηλλαγμένως, ἀλλ' οὐσιωδῶς καὶ ἐν ἴσῳ τρόπῳ. Ἄρ' οὖν αἰσθάνη λοιπὸν ὅτι τὰ τῆς θεότητος ἴδια καὶ ἐξαίρετα οὐχὶ λόγῳ τε καὶ τρόπῳ τῷ τῆς ἀγεννησίας πρόποι ἂν μᾶλλον, ἵνα μὴ καὶ ἐτέρων εἶναι φῶμεν, ἃ δίχα γεννήσεως ὄντα τε καὶ ὑφεστηκότα φαίνεται, ἀρμόσαι δ' ἂν μᾶλλον ὡς Θεῷ τῷ Πατρί; Ὡδε γὰρ ἂν διήκοι λοιπὸν ὡς εἰς Υἱὸν τε καὶ ἐξ αὐτοῦ, φύσεως οἶμαι νόμῳ, τὸ ἐν οὐσίᾳ ταύτόν. Ἔστι τοίνυν οὐσία μὲν ἢκιστα γε τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγέννητον, σημαντικὸν δέ, ὡς ἔφην, τοῦ μὴ γεγεννησθαι μόνον τὸν Πατέρα, καὶ οὐχ ὑφεστηκὸς ἰδικῶς. {B.} Ὁρθῶς ἔχει. Φαῖεν δ' ἂν ἴσως οἱ δι' ἐναντίας· Εἰ γεννητῶς ὄντα τὸν Υἱὸν

ἐν ταυτότητί τε καὶ ὁμοούσιον εἶναι φησὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, οὐκ ὀκνήσεις ἔτι, κατὰ γε τὸ 435 εἰκός, ὅτι καὶ αἰεὶ συνυπάρχει νοεῖν, καὶ οὐ δίχα πάθους καὶ ἀπορροῆς, τῆς ἐκ τοῦ τεκεῖν λεγομένου γεγέννηται, καίτοι παντὸς ἡμᾶς ἀναπεύθοντος λογισμοῦ τό τινος αἴτιον προϋπάρχειν ἠγεῖσθαι τοῦ αἰτιατοῦ καὶ ὡς ἅπαν τὸ γεννῶ μενον κατασίνεται πῶς τὴν τοῦ τεκόντος φύσιν· πρόεισι γὰρ ὡς μέρος. Παρείσθω δὴ οὖν ἡ φύσει τε καὶ ἀληθείᾳ γέννησις, πάντη τε καὶ πάντως τὸ χρῆναι παθεῖν τὴν ἀπορροὴν εἰσκομίζουσα τὴν τοῦ παθεῖν ἀνωτάτω καὶ ἀλώβητον φύσιν. {A.} Εἶτα οὐχὶ τοῦτο ἐστὶν ἐναργῶς ὅπερ ἔφη; Οἷς γὰρ ἂν ποιοῖντο λόγοις τὸ ὅτι ἂν βούλωνται νοεῖν καθάπερ τινὰ βαφὴν ἐπιχρωματίζοντες, εἰς ἕτεροίας αὐτοὺς μεθιστᾶσι μορφὰς καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν μετακλίνουσιν εὐπετῶς, τὸ οἶμαι δονάκων διενεγκεῖν οὐδὲν ἐν σμικρῷ κομιδῇ ποιούμενοι λόγῳ, καίτοι χρῆν δῆπου καὶ διαπεπῆχθαι φιλεῖν, καὶ τὸ τοῖς νηπίοις ἐξομοιοῦσθαι δεῖν ὡς ἀχρεῖον ἀπορρίπτειν καὶ τῶν ὅτι μάλιστα κεκιβδηλευμένων. Ἐκεῖνά τε γάρ, νοῦ καὶ φρενὸς τῆς ἀρίστης ἔτι τητῶμενα, πρὸς πᾶν τὸ κινοῦν ἀπερινοήτως ἵεται· οἱ δὲ τὸ ἦκον εἰς νοῦν ἀβασανίστως ἀρπάζουσι, πάντα τε σαθρὸν καὶ ἀναλκιν ἐκτετιμῆκασιν λόγον· ἀνδραποδῶδες δὲ οἶμαι τουτί, καὶ νοῦ τὸ ῥέγγειν ἠρρωστηκότος. Ἡμῖν δὲ ὁ Παῦλος· "Ἀδελφοί, φησί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε." Τὸ γὰρ τοι φρονεῖν μὲν ἦττον ἢ χρῆν, μείον δὲ ἢπερ ἦν εἰκός τῆς ἀληθοῦς ἐφικέσθαι γνώσεως, καίτοι τελοῦντας εἰς ἀνδρας, οὐκ ἐφήβους ἔτι καὶ ὀλιγογνώμονας, ἦκοντας δὲ ἤδη πρὸς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἀγιοπρεπὲς μὲν οὐ τί που· δυσἀπότριπτον δὲ ὅτι προσοίσει τὸ βλάβος οἷσπερ ἂν ὄλως ἐνιζήσειεν οὐκ ἀμφίβολον. {B.} Οὐχ ἐτέρως ἂν ἔχοι, λέγεις γὰρ ὀρθῶς. {A.} Βούλει δὴ οὖν ταυτὶ μὲν ἐν τούτοις ὅπως ἂν εἶεν ὧδε μὲν ἔχειν ἐῶμεν, ἴωμεν δὲ αὖ ταῖς ἐκείνων ἀθυρο γλωττίαις ἀντεκκομίσοντες τὴν ἀλήθειαν; {B.} Καὶ μάλα. Τοῦτο γὰρ που καὶ ἄμεινον. {A.} Τὸ αἴτιον τοίνυν καὶ τὸ αἰτιατόν, οὐκ οἶδ' ὅθεν ἡμῖν ἐλόντες τε καὶ ὀνομάζοντες· οὐ γὰρ που παρά γε τῆς θείας ἐροῦσι Γραφῆς· τί δὴ ἄρα καὶ φρονεῖν ἐγνώκασιν; {B.} Καὶ μὴν ἀρτίως ἐπύθου λέγοντος ὡς αἰεὶ πῶς ἐστὶν ἐν πρεσβυτέρᾳ νοήσει τε καὶ ὑπάρξει τὸ αἴτιον τοῦ αἰτιατοῦ· καὶ ὅτι τὸ γεννῶν οὐκ ἂν δίχα πάθους καὶ ἀπορροῆς διαγεννήσει ποτέ. Καὶ ταυτὶ παραφέροντες, ἐν ἐλάττωσι μὲν ἢ 436 ἐν οἷς ὁ Πατὴρ ἀπεφαίνοντο τὸν Υἱόν, ἠξίουσαν δὲ εἶναι δεύτερον καὶ οἰονεῖ πῶς ὀψιγενῆ, καὶ τάχα που καὶ αὐτὴν οὐκ ἀληθῆ τὴν γέννησιν ἀνοσίως ἐπιφημίζοντες, καὶ τὸ ἐκ τῆς οὐσίας συκοφαντοῦσι γνήσιον. {A.} Ἀγορευόντων δὴ οὖν ἐρομένοις ἐκεῖνο· αἴτιον τοῦ εἶναι πεπιστεύκασιν τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα· πότερα τὴν τοῦ ποιητοῦ τάξιν ἐπέχοντα καὶ πρὸς τὸ εἶναι διακομίσαντα δημιουργικῶς ἐν ἴσῳ τοῖς κτίσμασιν, ἠγουν ὧδε μὲν οὐχί, συνεροῦσι δὲ ὅτι κατὰ γε τὸν ἀληθῆ τῆς γεννήσεως τρόπον ἐξ ἰδίας ἡμῖν οὐσίας προιέντα τὸ γεννῶμενον; {B.} Ὡς Πατέρα φασίν, ἦτοι δημιουργόν. Ἀπλοῦς γὰρ ὑπάρχων τὴν οὐσίαν ὁ ἀνωτάτω Θεός, ὡς ἂν νοοῖτο κτίζειν, οὕτω καὶ γεννᾶν. Τὸ γὰρ τοι τῆς ἐνεργείας οὐ ταυτοειδὲς συνθήσει που πάντως ἀπλοῦν ὄντα, φησίν. {A.} Καὶ μὴν τοῦτο γέ ἐστὶν ἄνω τε καὶ κάτω διακυκῆσαι τὸ πᾶν, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων εὐδιάκριτον φύσιν ἀσυνθέτως κομιδῇ φύρδην ἀναχέαι, καὶ ἅ τῆς ἀλλήλων ποιότητος μακρός τε καὶ ἀκριβῆς ἀπονοσφίζει λόγος, ποταμίους ἐν ἴσῳ νάμασιν εἰς μισγάγκειαν ἐνεγκεῖν· ἔφη γὰρ οὕτω τις τῶν παρ' Ἑλλησι σοφῶν. Ἔτερον γὰρ, οἶμαι, τὸ κτίζειν παρά τὸ γεννᾶν ἅπας τις οὖν ἡμῖν ἀποφανεῖ λόγος. Οἶμαι δὲ δεῖν μὴ τὸ ἀπλοῦν ἀλόγως προσνέμοντας τῷ Πατρί, πρὸς ἐκτόπους ἐννοίας ὀρθῶς ἔχοντά τε καὶ ἐν καλῷ δόξης ἐρηραιομένον τὸν ἐπ' αὐτῷ κατασεῖειν λόγον. Εἰ γὰρ ὡς κτίσει καὶ τέξεται, καὶ ταῦτόν ἄμφω νοεῖται, διστάντος οὐδενὸς εἰς διαφορὰν καὶ τὸ ἕτεροίως ἔχειν, καταδείξαιμ' ἂν οὐδαμῶς ἐκεῖνο εἰπεῖν ὡς ὦνπερ ἂν εἴη δημιουργός, τούτων ἔσται δῆπου καὶ πατήρ, καὶ πᾶν τὸ πεποιημένον νοοῖτ' ἂν αὐτοῦ καὶ γέννημα. Τὰ δὲ ὀπόσα τέ ἐστὶ καὶ ἐν ὀπόσοις εἶδεσι καὶ διαφοραῖς φράσαι

μὲν οὐ ῥάδιον, πάρα δ' οὖν ὅμως τοῖς ἐθέλουσιν ἀναμετρεῖν. Οὐδὲν γάρ ἐστι τῶν ὄντων ὃ τὸν τοῦ πεποιοῦσθαι διελάσει λόγον. Τελεῖ δὲ ὅτι πάντη τε καὶ πάντως ἔν γε τοῖς οὖσι καὶ τὰ ἐν ἐσχάτοις καὶ κατερ ριμμένα, τίς ὁ καταρνούμενος; Ἀπάντων οὖν ἔσται, καὶ εἰ τῆδε ἔχοι τινά, πατήρ ὁ Θεός. {B.} Καὶ πῶς ἀτοπίας οὐ σφόδρα μεστός ὁ λόγος; {A.} Δυσσεβείας μὲν οὖν τῆς ἐσχάτης ἐπέκεινα θεῖν φαίης ἂν μᾶλλον, εἰ τὰ εἰκότα λέγεις. Εἰ γάρ, ὡς οἴονται, παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τό τε κτίζειν καὶ τὸ γεννᾶν ἀδιάκριτον ἀληθῶς καὶ οὐχ ἑτεροίως ἔχον, διὰ τὸ ἀπλοῦν ἐν οὐσία, πρῶτον μὲν εἰκαδιόμυθον τὴν ἀγίαν ἡμῖν ἀποφαίνουσι 437 Γραφήν, μονογενῆ τὸν Υἱὸν ὀνομάζουσαν, τόν, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὃ δὴ φασιν οἱ δι' ἐναντίας, ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, μᾶλλον δὲ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς εἶναι πεπιστευμένοις, ἢ γεννηθῆντα τυχόν, ἡγουν ἐνεργεῖα δημιουργικῆ παρενεχθέντα πρὸς ὑπαρξιν. Δοκεῖ γὰρ ἐκείνοις ἄμφω τε εἶναι ταῦτόν καὶ οὐχ ἑτεροίως ἔχειν. Εἴη δ' ἂν καὶ αὐτὸς ἀμαρτοεπής, ὡς ἔοικεν, ὁ μέγας ἡμῖν μυσταγωγὸς Ἰωάννης, οἷά τι τῶν ἀπορρήτων ἐξενεγκῶν τὸ μονογενὲς ἐφ' Υἱοῦ· ὃν καὶ "ἐν κόλποις" εἶναί φησι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, οὐ διεψευσ μένον, οἶμαι, τὸν ἐπ' αὐτῷ τόκον καὶ διὰ τούτου δεικνύς· διελάσει δ' ἂν ἡμῖν εἰς θράσους ἤδη τουτί, καίτοι σοφὸς ὢν ὁ λόγος, ὡς ἐπιθρῶσκειν ἀποτολμᾶν καὶ αὐτῷ τῷ Υἱῷ. Φαίην γὰρ ἂν ὅτι τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀκρίτους ὀρμὰς καίτοι παρὸν ἀποσεῖσθαι, καὶ μάλα ῥαδίως, αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ παρα θήγων ἀλώσεται. Τί γὰρ μὴ μᾶλλον ἔφασκεν· Ἐγὼ εἶμι τὸ κτίσμα καὶ ποίημα τοῦ Θεοῦ, Πατέρα δὲ ἴδιον ὠνόμαζε τὸν Θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ Θεῷ; Τί δὲ ἔδει μᾶλλον ἐπιφωνεῖν ἐν συναγωγαῖς· "Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν οὐ κρίνεται," καὶ μὴ ὅπερ ἦν εἰκὸς καὶ λίαν εὐκόλως κατευνάσαι δύνασθαι τῶν ἀκρωμένων τὸν ἀτίθασσον φθόνον· Ὁ πιστεύων εἰς τὸ κτίσμα οὐ κρίνεται; Οἶμαι γὰρ ἂν, εἰ ταυτὶ διακεκραγὸτος διεπύθετό τις, οὐκ ἂν οἶεσθαι φορτικόν, οὐδὲ ἐθελῆσαι καταλεύειν αὐτόν, καὶ μέχρις ὀφρῦος τοῦ ὄρους ἀποκομίζοντας, κρημνοῖς ἐνιέναι παραλόγοις ἐπιχειρεῖν. Τί δὲ δὴ καὶ ἔδρων οἱ σοφώτατοι μαθηταί, δόξαν ἔχοντες ἐπ' αὐτῷ τὴν Υἱοῦ που πάντως καὶ οὐχὶ τὴν κτίσματος; Ἐπειδὴ γὰρ ἐπ' ἄκρω κύματι βαίνων, καὶ τὴν ὑγρὰν τε καὶ εὐδιάχυτον τῶν ὑδάτων φύσιν ἀφράστῳ δυνάμει τοῖς ἰδίους ὑποστορέσας ποσί, τὸ πλατὺ διεθεῖ πέλαγος, ἀσύνηθες μὲν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐδίδου τὸ θαῦμα, συνεισήλατο δὲ μόλις ἐκὼν καὶ ὀλκαδίῳ διέπλει, καίτοι καὶ ῥᾶστα μετόν, εἴπερ ἔλοιτο κατορθοῦν, τὸ καὶ αὐτοῖς ἐποχεῖσθαι κύμασι. Κατατεθηπότες δὲ ἤδη καὶ τὴν ἄμαχον ἐξουσίαν ἀναλογισάμενοι, προσεκύνουν λέγοντες· "Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς εἶ." Ἄρ' οὖν οὐχὶ καὶ ἐνώμοτον ὠδὶ τὸ χρῆμα ποιούμενοι, εἶναί τε Υἱὸν ἀληθῶς διειπόντες Θεοῦ, διαβεβλήσονται μὲν εἰκότως ὡς ψευδοεπεῖς, διημαρτηκότες δὲ τάληθοῦς ἀλώσσονται τε καὶ ἐλεγχθήσονται; Εἰ γὰρ ἐστὶν οὐχ Υἱός, ἐκ τῆς τοῦ γεννήσαντος οὐσίας ἀναφύς, ποίημα δὲ μᾶλλον, τῆ τῆς υἰότητος δόξῃ κατακεχρωσμένος καὶ ἐν ψιλαῖς εὐφημίαις τὴν ἐπωνυμίαν λαχών, τί μαθόντες 438 προσεκύνουν; Τί δὲ Υἱὸν ὠνόμαζον οἱ μυσταγωγοὶ καὶ τῆς ἀληθείας κήρυκες; {B.} Ὡς ἄριστα ἡμῖν ὁ λόγος ἔχει. {A.} Ὁ δὲ δὴ θεῖός τε καὶ ἱερώτατος Παῦλος, καίτοι "σκευὸς ἐκλογῆς" ὠνομασμένος παρὰ Θεοῦ, καὶ τεταγμένος ἱερουργὸς εἰς τὰ ἔθνη καὶ ταμίας ἀκριβῆς τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν μυστηρίων, τί ἂν βούλοιο δηλοῦν ὅταν ἡκεῖ βοῶν περὶ τε αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων· "Ὁς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καθαρισμόν τῶν ἀμαρτιῶν ποιησάμενος, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσοῦτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων ὅσω διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα; Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων· Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε· καὶ πάλιν· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;" Καὶ πάλιν· "Εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεῖς

λόγος ἐγένετο βέβαιος καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας;" Πῶς γὰρ ἂν ὄλως νοοῖτο πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων τῆς ἀρρήτου δόξης ὁ χαρακτήρ, καὶ μὴν καὶ ἀπαύγασμα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός, εἰ τὴν τοῦ γεγεννησθαι δύναμιν οὐκ ἐν πράγματι ἀληθείᾳ διακεκτῆσεται, ψιλᾶς δὲ καὶ μόναις καταχρυσουῖται φωναῖς, ἑτεροίως ἔχων κατὰ τὴν φύσιν καὶ συντεταγμένος τοῖς κτίσμασιν; Οὐδὲν γάρ, ὡς ἔοικε, τὸ ἀπεῖργον ἔτι καὶ αὐτὸν ἐν κτίσμασι τελεῖν τὸν Πατέρα, χρῆναί τε νοεῖσθαι γενητόν, εἴπερ αὐτοῦ καὶ χαρακτήρ καὶ ἀπαύγασμα γενητὸς ὑπάρχων ἐστὶν ὁ Υἱός. Ὅνομα δὲ πῶς διαφορώτερον ἔτι κεκληρονόμηκε παρὰ τοὺς ἀγγέλους; Εἰ γὰρ ἐν ἴσῳ τοῦ κτίζειν παρὰ Θεῷ τὸ γεννᾶν, δῆλον ἂν εἴη δῆπουθεν ὡς τὸ ἐν Υἱοῦ τάξει λελογισμένον ἀδιακρίτως ἔσται καὶ ποιήμα, καὶ τὸ ἐν κτίσμασιν ἀληθῶς κατηριθμημένον οὐδὲν ἧττόν ἐστι καὶ γέννημα. Τί οὖν ἔτι διαμέλλει Θεὸς εἶς γε τὸ χρῆναι τυχόν καὶ ἐκάστῳ τῶν ἀγίων ἀγγέλων εἰπεῖν· "Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε;" Ὁ γὰρ ἔχουσι ἐλόντες οἴκοθέν τε καὶ οὐσιωδῶς, τί μὴ νέμων ὁράται, μᾶλλον δὲ –θερμότερον γὰρ εἰρήσεται– τί παραιρεῖται καὶ ἀδικεῖ 439 τοὺς ἤδη λαχόντας τὴν τῆς γεννήσεως δόξαν καὶ τὸ ἐν υἱοῦ τετάχθαι λόγῳ; Διοίσει γὰρ ὄλως οὐδὲν, εἴπερ ἀπλοῦς ὁ Θεός, τὸ γεννᾶν τοῦ κτίζειν παρ' αὐτῷ, κατὰ γε τὸν ἐκείνων ἡλίθιον νοῦν· ἀναχεῖται δὲ ἄμφω πρὸς ἓν τι τὸ δηλούμενον, καὶ τὴν εἰς ταυτότητα δέχεται συνδρομήν. {B.} Ναί· δοκεῖ γὰρ ὡδὲ πη νοεῖν τε καὶ φράζειν αὐτοῖς. {A.} Ἄλλ' οὐχ ὡδὲ ἔχειν ἐροῦμεν ἡμεῖς· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Πλειστή γὰρ ὄση τοῖν τε ὀνομάτοιν ἡμῖν καὶ αὐτοῦ τοῦ χρήματος ἢ διαφορά. Ἀπόκριναί δέ, εἴ σοι δοκεῖ, φιλοπευστοῦντί μοι. {B.} Πύθου δῆτα. {A.} Ὁ τῶν θείων ἡμῶν μυσταγωγῶν ἄριστός τε καὶ ὑπέρτατος Ἰωάννης ἀναγέγραφε περὶ τοῦ Υἱοῦ· "Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον· ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι." Ἄρ' οὖν τοῖς οὐκ ἔχουσι τὸ ἐν υἱοῦ κεῖσθαι δόξῃ δεδωρῆσθαι φήσομεν τῆς υἰοθεσίας τὴν χάριν, ἢ τοῖς ἡκιστα δεομένοις τοῦ λαβεῖν, οἴκοθέν τε καὶ οὐσιωδῶς πεπλουτηκόσιν αὐτό, καὶ εἰ μὴ ὑπὸ του δέχοντο τυχόν; {B.} Τοῖς οὐκ ἔχουσι. Τοῦτο γὰρ οἶμαι καὶ ἀληθές. {A.} Εἴτα τίς ἐν γε τοῖς οὖσιν ὄλως οὐκ ἔχων ἀλώσεται, εἴπερ οὐδὲν ἢ γέννησις παρὰ τὸ ἐκτίσθαι ἐστί, μᾶλλον δέ, εἴπερ ἐν ἄμφω καὶ ταυτόν, διίστάντος ὄλως πρὸς ἑτερότητα μηδενός; Γεγεννησθαι γὰρ δώσομεν πᾶν ὅπερ ἔστι, κἂν εἰ παρήχθη πρὸς γένεσιν. {B.} Ἄρ' οὖν ἐξ αὐτῆς ἡμᾶς τῆς ἰδίας φύσεως γεγέννηκεν ὁ Πατήρ; {A.} Οὐ γεγέννηκε μὲν ἡμᾶς ἐξ ἰδίας φύσεως ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ· πλὴν οὐχ ὅπερ ἂν φαίνοιτο νοσοῦν ἐφ' ἡμῶν τὸ ἀπρεπὲς καὶ ἀμήχανον τοῦτο δὴ πάντως ἀντιτάσσεται κατὰ τὸν ἴσον λόγον καὶ τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ. Ἐκτίσμεθα μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἡμεῖς· ὁ δὲ τῆς οὐσίας ἐξέφυ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, πρὸς ὃν καὶ ἡμεῖς διαμορφούμεθα καὶ ἐν γεννήσεως τάξει τὴν ἐξ ἡμερότητος δεχόμενοι χάριν, ἐν υἰοῖς τετάγμεθα Θεοῦ, θύραθεν μὲν καὶ εἰσποιητὸν κομιζόμενοι τὸ ἀξίωμα, θεοὶ δὲ υἰοί, διαπεπλασμένοι πρὸς ἀληθινὸν καὶ εἰσκεκλημένοι πρὸς δόξαν τὴν τοῦ κατὰ φύσιν. Θεοὶ δὲ ὄλως οὐκ ἂν εἶεν υἱοὶ μὴ τοῦ κατὰ φύσιν προϋφεστηκότος καὶ τῆς ἀληθοῦς γεννήσεως τῆς ἐσύστερον εἰκόνας προϋποφαινούσης ἐν ἑαυτῇ τὸ ἀρχέτυπον. Εἴπερ οὖν οὐ τέτοκεν ἀληθῶς ὁ Πατήρ, διὰ γε τοῦτο παρ' αὐτῷ τὸ γεννᾶν τῷ κτίζειν οὐχ ἕτερον, οἴχεται μὲν ἡμῖν ἐκποδῶν ὁ ἐφ' Υἱῷ λόγος, ἄγονος δὲ καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς καταφωρᾶται 440 φύσις. Φρούδη δὲ ὡς περ καὶ ἡ τῶν τὴν πίστιν παραδε δεγμένων ἐλπίς. Ποῦ γὰρ ὄλως υἰότης ἔτι; Ποῦ δὲ τὸ ἐντεῦθεν ἀξίωμα, πρὸς τὸ ἀμεινόνως ἔχειν ἀνακομίζειν δυνάμενον τὸ ἐν κτίσμασι τελοῦν, εἴπερ ἐν ἴσῳ λόγῳ τε καὶ μέτρῳ τῷ τεχθέντι τὸ ποιηθέν, συνθεοῦσης κατ' ἐκείνους εἰς ἓν τι τὸ χρῆμα κτίσεώς τε καὶ γεννήσεως; Ἄρ' οὖν οὐχὶ λῆρόν τε εἶναι ταυτὶ καὶ τῶν ἄγαν αἰσχυρῶν φαίη τις ἂν αἰσχίονα; {B.} Κομιδῆ μὲν οὖν. {A.} Εἰ δὲ δὴ καὶ συνέδρος εἶναι λέγοιτο καὶ ἔστιν ἀληθῶς ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί, τῆς

ἐν ἀληθείᾳ γεννήσεως οὐκ εἰσκομι ζούσης αὐτῷ τὸ δεῖν πάντη τε καὶ πάντως τῆ τοῦ τεκόντος ἐναγλαΐζεσθαι φύσει διὰ τῆς εἰσάπαν ὁμοιότητός τε καὶ ἰσότητος, οὐκ ἀναφανδὸν ἤδη πως ἐροῦσι τὴν τῷ γενεσιουργῷ πρέπουσάν τε καὶ ἐνυπάρχουσαν δόξαν καὶ ἐπ' αὐτὴν ἤδη διήκειν τὴν τῶν γεννητῶν φύσιν καὶ ἀξίωμα τὸ δεσποτικὸν ἀνῆφθαι τὸ δοῦλον; Καὶ μὴν ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος: "Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων· Υἱός μου εἶ σύ," ἢ "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου;" Ἄνθ' ὅτου γὰρ δεῖν ὠήθη Θεὸς τοὺς μὲν ἐν τῷ παρεστάναι τε καὶ λειτουργεῖν τὴν αὐτοῖς πρεπωδεστάτην ἀποκληρώσασθαι δόξαν, τὸν δὲ τοῖς ἀνωτάτω καὶ τοῖς τῆς θεότητος ἐναβρύνεσθαι θώκοις καὶ τὸν οὐδαμόθεν ἰσοφυᾶ σύνεδρόν τε καὶ ὁμόθρονον ἔχειν; Ῥοπή τις, ὡς ἔοικεν, ὑποδραμοῦσα καὶ θέλησις τὴν τοῦ Πατρὸς ἐξουσίαν τὸν μὲν ἐν ἐκείνοις ἐτίθει, τοὺς δὲ ἐν οἷς εἰσι, καίτοι μὴ κατεγνωσμένους. Ἐπιψηφίζεται γὰρ τοῦτο αὐτοῖς τὸ ἀδιαβλήτως ἐστάναι καὶ τὸ σῶζειν δύνασθαι τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ἄνω τε καὶ κάτω διαθεῖν λειτουργοῦντας Θεῷ. Ἠδίκησεν οὖν, κατὰ τὸ εἶκός, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, μὴ οὐχὶ τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι καὶ αὐτοῖς ἐφεῖς; Ἄλλ' οὐχ ὧδε ἔχει ποθέν. Μὴ γὰρ ἔρημοι φρενὸς τῆς ἀρίστης ἡμεῖς κατ' ἐκείνους εἴημεν· πλεῖστον γὰρ ὅσον ἐστὶ τὸ μεσολαβοῦν καὶ διστῶν ἀμέτρως τοῦ ποιηθέντος τὸ γεννηθέν. Καὶ ὁ μὲν ἔστιν Υἱός, καὶ ὡς τοῦτο ὑπάρχων ὁμόθρονος· οἱ δὲ παρεστᾶσι, κεκλημένοι πρὸς τὸ εἶναι δημιουργικῶς. Τί τοίνυν ἀνακίρνασι τὰ ἄμικτα καὶ συνδεῖν ἐπιχειροῦσιν εἰς ταυτότητα παρα λόγως τὰ τῆς ἀλλήλων ὁμοφυΐας ἐξεστηκότα τοσοῦτον ὅσον αὐτῆ τῶν πραγμάτων ἢ φύσις αὐτομάρτυς οὔσα διαβοήσειεν ἄν; Ἄλλ', ὡς ἔοικεν, ἰδρῶς ἐκείνοις καὶ σκοπὸς τὸ οὐ τί που διειδέναι φιλεῖν καὶ ἐπείγεσθαι τάληθές, ἐντροφᾶν δὲ ὡσπερ δυσσεβῶς ἐναθύροντας πολυπλόκοις εὐρεσιλογίαις καὶ ἀχαλίνοις ἀθυροστομίαις. 441 {B.} Διαψεύδη μὲν οὐδαμῶς· σπουδάζεται γὰρ παρ' ἐκείνοις τῶν ἀναγκαίων οὐδέν. Ἐρεῖν δ' οὖν ὅμως ἐκεῖνο ὑπολαμβάνω, πῶς ἂν τὸ ἀπλοῦν διαφόρους ἡμῖν ἐκτέκοι τὰς ἐνεργείας, καὶ γεννήσει μὲν ἑτεροίως ἢ ὡς ἂν ἐργάσαιτο τυχόν, ἐργάσεται δὲ οὐχ οὕτως ἢ ὡσπερ ἂν τέκοι, καὶ τὸν τῆς ἀπλότητος οὐ καταφθερεῖ λόγον; {A.} Καὶ μὴν τοῦτο γέ ἐστιν, ὡς ἐγῶμαι, πάλιν ἕτερον οὐδέν ἢ τὸ καλαμίνην μετὰ χεῖρας ῥάβδον ἐλεῖν, καθά φησιν ὁ προφήτης Ἡσαΐας. Τὸ γὰρ τοι τοῖς οὕτω σαθροῖς καὶ εὐδιακλάστοις ἐπιθαρσήσαντας λογισμοῖς ἐν βεβαίῳ κείσθαι νομίζειν τοῦ φρονεῖν ὀρθῶς, πῶς οὐ καλαμίνην ταῖς ἰδίαις ψυχαῖς ὑποστήσασθαι ῥάβδον ἀσυνέτως ἐλομένους ἀποφήσειεν ἄν; Εὐανάτρεπτον γὰρ κομιδῆ τὸ σοφὸν εἶναι δοκοῦν καταθρήσεις πρόβλημα, δοκιμάσας ὡδὶ καὶ τοῖς οὖσιν ἐνείεις περιεργότατόν τε καὶ ἀκριβῆ τὸν βασανίζοντα νοῦν. Μυρία μὲν γὰρ ὅσαι τῶν ὄντων αἱ φύσεις εἰσίν, ὧν αἱ μὲν εἰς διαφορὰν ἀλλήλαις καὶ διαμάχην ἤκιστα μὲν ἡγμέναι πρὸς τοῦ καλοῦντος εἰς γένεσιν τὰ οὐκ ὄντα ποτέ, διωκισμένοι δὲ μᾶλλον εἰς ἰδικὴν ἀποκλήρωσιν καὶ ἐτέρως ἔχουσιν ἢ αἱ λοιπαί· αἱ δέ, οὐχὶ τοῦτο λαχοῦσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλλήλας ἀναιροῦσαι ταῖς συμπλοκαῖς καὶ ἀσύμβατον ἔχουσαι τὴν εἰς ταῦτόν συνδρομήν· νόμος γὰρ αὐταῖς ὁ φύσεως ἀνακαίει τὴν ἔχθραν. Ἄρά σοι κατ' ἴχνος τῶν εἰρημένων εἰσίν ὁ νοῦς; {B.} Οὐ πάνυ. {A.} Σύνες οὖν ὁ φημι, φράσαιμι γὰρ ἂν ὀκνήσας οὐδέν. Οὐκοῦν κέκληνται πρὸς τὸ εἶναι τέχνη τε καὶ ἐνεργεῖα Θεοῦ ἄγγελός τε καὶ ἄνθρωπος, οὐρανὸς ὁμοίως καὶ γῆ, βοῦς τε καὶ ἵππος, ξύλον τε καὶ λίθος. Τούτων δὲ ἕκαστον ἐν ἰδίᾳ μὲν καὶ διωκισμένη νοεῖται φύσει, καὶ οὐχὶ πάντη τε καὶ πάντως ἀπαραλλάκτως ἐν ἅπασιν ἢ ἐν οἷς αἱ λοιπαί, οὐ μὴν ἐναντίως ἐχούση πρὸς τὰς ἑτέρας. Χρῆμα γὰρ οὐκ ἀσύμβατον οὔτε ἄλλως ἀμιγῆς ἀνθρώπῳ μὲν ἄγγελος, ἀγγέλῳ δὲ ἄνθρωπος· ἐναντία γὰρ οὐδαμῶς ἀλλήλαις αἱ φύσεις· οὐρανοῦ δὲ ὑπαρξίς, ἡγουν ὁ τῆς ὑπάρξεως λόγος, οὐ διαμαχεῖται τοῖς ἄλλοις. Οὐ γὰρ διεστήξει πρὸς ἔχθραν γῆ μὲν οὐρανῶ, γῆ δὲ ἐκεῖνος, ἡγουν τῷ λίθῳ τὸ ξύλον, ἐπεὶ τοι τὸν τοῦ εἶναι λόγον οὐκ ἐκ τῶν ἀνθεστηκότων καὶ εἰς ἐναντιότητα φύσεως ἀποτετημένων διεκλήρωσατο. Πρὸς δὴ τούτοις ἅπασι πεποιῆσθαι φαμεν ἐξ

ἐνεργείας Θεοῦ πῦρ τε τὸ καυστικὸν καὶ μὴν καὶ τὸ ὕδωρ διαψύχειν 442 εἰδός, ἀλλ' ἐνὸς ἄμφω ποιήματα, τοῦ ἀπλοῦ. Καὶ εἶπερ ἔστιν ἀπλῆς ἐνεργείας ἔργα ταυτί, καίτοι πρὸς τὸσαύτην διεστηκότα τὴν πρὸς ἄλληλα διαφοράν, πῶς ἂν ἔτι τὸ τῆς ἐνεργείας πολυειδῆς τὴν ἀπλῆν οὐσίαν παραιρήσομεν, εὐσεβείας ἀφορμὴν τὴν τῆς ἀληθείας ἀναίρεσιν οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπειληφότες; Ἄθρει δὲ, εἴ σοι δοκεῖ, καὶ ἕτερόν τι πρὸς τούτοις. Εἰ γὰρ ἐπέπερ ἔστιν ἀπλοῦς ὁ Θεὸς ἐνεργήσει μονοειδῶς καὶ πρέπειν ἐροῦσι τοῦτο δὴ μάλιστα αὐτῷ, τί μὴ καὶ ἀπλῆν ἐνεῖναι πιστεύουσι τὴν διάθεσιν αὐτῷ; {B.} Πῶς λέγεις; {A.} Οὐ γάρ, ὦ βέλτιστε, καταμυσάττεται μὲν καὶ κατασκώπτει τοὺς πονηροὺς, καὶ κατεστυγημένον ποιεῖται τὸν ἀλιτήριον, ἐπιγάννυται δὲ τοῖς ὀσίοις, καὶ τὸ ἐπαινέσθαι πρέπειν τοῖς τὴν ἕξιν ἀγαθοῖς ἀπονέμει; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Συγχωρήσεις δὲ εἶναι κίνημα μὲν εἰς ὀργὴν, τὴν κατὰ τῶν πλημμελούντων κόλασιν, πραότητος δὲ καρπὸν ἢπερ ἂν γένοιτο τυχὸν εἰς ἀγίους τιμὴ τε καὶ χάρις; {B.} Συγχωρῶ, καὶ γὰρ ὧδε ἔχει. {A.} Οὐκοῦν, ἐπέτοι φασὶ τὴν θείαν ἀπλῆν εἶναι φύσιν, ἐξέστησάν τε διὰ τοῦτο αὐτῆς τὸ τῆς ἐνεργείας πολυειδῆς, ἀπλῆν ἔχειν οἰέσθωσαν καὶ οὐ πολλὴν ἐν ἑαυτῷ τὴν διάθεσιν. Οὐκοῦν, οἷς ἂν ἐπαινῆ, τούτοις ἂν, οἶμαι, καταμωμήσαιο; καὶ οἷς ἂν ἀγάσαιο, πάντως που καὶ καταψέξειε. Καὶ τὸ μὲν θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐνέργημα, πραότητος ἔσται καρπός, εἶναι δὲ ταῦτόν καταλογιούμεθά που τῇ πραότητι τὴν ὀργὴν. Προσθεῖν δ' ἂν ἔγωγε τοῖς εἰρημένοις καὶ τότε· φύσις μὲν γὰρ θεότητος μία καὶ ἀπλῆ· φαμέν δὲ αὐτὴν εἶναι ζωὴν τε καὶ δύναμιν καὶ σοφίαν καὶ δόξαν. Καὶ ζωὴ μὲν ζῆ τὸ ζωοποιούμενον, δυνάμει δὲ δυναμοῦται τὸ δυναμοῦμενον καὶ σοφία σοφουταὶ τὸ σοφούμενον, δόξῃ δὲ δοξάζεται τὸ δόξης ἐπίδεός, ἦτοι τὸ δοξαζόμενον. Ἦ οὐκ ἀληθὲς ὃ φημι; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Οὐσίας δὲ τῆς ἀπλῆς πῶς ἂν γένοιτο καρπὸς τὸ πολυειδῆς εἰς ἐνέργειαν, κατὰ γε τὸ ἐκείνοις εἶ ἔχειν ὑπειλημμένον; Ἐνεργεῖ δὲ πολυτρόπως, καίτοι τὴν φύσιν ἀπλοῦς ὦν ὁ Θεός. Ἄρ' οὖν, ὦ Ἑρμεία, δοίης ἂν εἶναι τι τῶν τοιούτων τὸ παραλογώτερον; Οὐ γὰρ ἄμεινον παραπολὺ καὶ λογισμοῦ τοῦ καθήκοντος ὁράται μεμεστωμένον τὸ ἀπλοῦν μὲν εἶναι τὴν φύσιν οἶεσθαι τὸν Θεόν, τὸ δὲ ὅπως ἔχει καὶ ἐνεργεῖ διαφόρως ἐξεπίστασθαι παραχωρεῖν αὐτῷ δὴ καὶ μόνω, πολυπραγμονεῖν δὲ οὐκ ἔτι; Θεὸς γὰρ καὶ τὰ αὐτοῦ πάντως που καὶ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον. 443 {B.} Εὖ ἔφη. {A.} Διακεισόμεθα τοίνυν οὐκ ἀσυνετοῦντες ἡμεῖς ξηρὰν οὐ τί που καὶ ἄγονον τοῦ αὐτῇ πρέποντος καὶ ἰδίου καρποῦ τὴν τῶν ὄλων γενεσιουργὸν ἀπομείναι φύσιν, πρὸς ἣν δὴ πάντα τὰ καρπογόνα μεμόρφωται, καὶ κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο καρπογόνα. {B.} Ἄμεινον δὴ που καὶ ἀσυγκρίτως· προσαπαιτήσουσι δέ, κατὰ τὸ εἰκὸς εἰπεῖν, πῶς ἂν νοοῖτο γεγεννηκῶς ὁ Πατήρ. Εἴτά τι μὴ πεπονθῶς τῶν ὅσα παρέπεσθαι τοῖς γεννώσι φιλεῖ, μερισμὸν δὴ λέγω καὶ ἀπορροήν· ἢ πῶς ἂν εἴη τοῦ αἰτιατοῦ πάντη τε καὶ πάντως οὐκ ἐν πρεσβυτέρᾳ νοήσει τε καὶ θέσει τὸ αἴτιον αὐτοῦ; {A.} Παγχάλεπον, ὦ Ἑρμεία, καὶ δυσδιεξίτητον κομιδῇ τὸ χρῆμά ἐστι, καὶ τοῖς ὅτι μάλιστα κατεγλωττισμένοις ἀστιβὲς εἰπεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ συνιέναι μόνον. Νῶν τε γὰρ δὴ τὰ ὑπὲρ νοῦν οὐχ ἀλώσιμα, λόγῳ τε τὰ ὑπὲρ λόγον διατρανοῦν οὐκ ἔνεστιν. Ὅτι μὲν γὰρ Πατὴρ ὁ Θεὸς καὶ γεγέννηκεν ἀληθῶς ἐξ ἰδίας ἡμῖν οὐσίας τὸν Υἱὸν παραδέδωκεν ἢ πίστις, κατεσφράγισε δὲ καὶ ἀληθῆς ὃν ἀπέφηνεν ἢ θεόπνευστος Γραφή, Πατέρα καὶ γέννησιν ὀνομάζουσα πανταχῇ. Οἶμαι δὲ δεῖν οὐκ ἔτι τὸ πιστεῖν παραδεχθὲν θρασύτεραις ὥσπερ ἐκβασανίζειν ἐρεῦναις. Πίστις γὰρ οὐκέτι τὸ ζητούμενον. Ὅνπερ γὰρ τρόπον "ἐλπίς βλεπομένη οὐκ ἔστι ἐλπίς· ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ὑπομένει;" κατὰ τὴν τοῦ σοφωτάτου Παύλου φωνήν, οὕτω δὴ πίστις ἐρευνημένη καὶ οὐκ ἔχουσα τὸ ἀζήτητον πίστις οὐκ ἂν εἴη, κατὰ τὸν ἴσον ἐλπίδι λόγον. Τὸ γάρτοι πιστεῖν τετιμημένον βασάνου πάντως ἐλεύθερον. Χρῆναι δὴ οὖν ἔγωγέ φημι, καθάπερ ἀμέλει τὸν προσιόντα Θεῷ, πιστεύειν μὲν ὅτι ἔστι, ζητεῖν δὲ οὐκέτι· οὕτω διακεισθαι καὶ φρονεῖν ὅτι καὶ Πατὴρ ὁ Θεὸς καὶ γεγέννηκε, τὸ δὲ ἀνορύττειν ὅπως, ὡς

ἀνέφικτον ἔαν. Καταμειδιάσειν γὰρ οἶμαι παντελῶς οὐδένα τῶν ὅτι προσῆκε τοῖς ἄγαν ὑπερκειμένοις χαρίζεσθαι τὸ νικᾶν σωφρόνως διεσκεμμένων. Νοῦ δὲ δὴ παντὸς ἀμείνων ὁ τῆς θείας γεννήσεως νοοῖτ' ἄν τρόπος. Ἔστι γοῦν διαπυθέσθαι σαφῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἐκπεφνηνῶτα διαβοῶντος Λόγον· "Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε." Τὸ μὲν γὰρ οἰονεῖ τῆς ὠδίνος γνήσιον καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς ἡμῖν τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς ἐκτετέχθαι τὸν Υἱὸν παραδείξειεν ἂν εὖ μάλα τὸ "ἐκ γαστρὸς," ὡς ἐκ παραδείγματος τοῦ καθ' ἡμᾶς χρωιδέστατα παραληφθέν. Τὸ δὲ γε "πρὸ ἑωσφόρου" τὴν 444 ἀπότεξιν εἰπεῖν σημαίνει τάχα πού τὸ ἐν ἀφανείᾳ καὶ ἀκαταληψίᾳ καὶ καθάπερ ἐν σκότῳ βαθεῖ τὸν τῆς γεννήσεως κατακεκλεισθαι τρόπον. Ἐωσφόρου μὲν γὰρ ἐξ ἑῶν ἄρτι τερμάτων λαμπροῦ πρὸς τὸ ἄνω διαπηδήσαντος, ἀνγαί κατασκιδνάνται τὸν αἰθέρα λεπταὶ καὶ φῶς ἀραιὸν τε καὶ ἀδρανὲς ἔτι τῆς ἡλίου μαρμαρυγῆς συναναθρώσκει προάγγε λον, ἀφηβήσαντος ἤδη τοῦ τῆς νυκτὸς σκότους. Ὀφθέντος δὲ οὐπω κατ' οὐρανόν, ἐν ἀκμαῖς ἔτι κείσεται τὰ νυκτὸς, ὅτε καὶ παχὺς τῶν ὀμμάτων καταχεῖται σκότος καὶ ἐν ἴσῳ τοῖς τὰς ὄψεις λελωβημένοις καὶ οἱ τοῦ πάθους ἀπείρατοι. Ἐπεὶ λέγοις ἂν ἡμῖν αὐτὸς τί τὸ θαῦμα τὸ θεοπρεπὲς ἐν τῷ γεγεννηθῆναι τὸν Υἱόν, εἰ καὶ νοοῖτο "πρὸ ἑωσφόρου;" {B.} Οὐκ ἀθαύμαστον, ὦ τᾶν, τὸ τῆς γεννήσεως χρῆμα. Τὸ γὰρ ἀρχαῖον αὐτῆς καὶ πρεσβύτατον ἀναμάθοι τις ἂν διὰ τοῦ νοεῖσθαι "πρὸ ἑωσφόρου." {A.} Εἶτα πῶς οὐκ ἄμεινον πρὸ ἡλίου καὶ σελήνης, μᾶλλον δὲ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς εἰπεῖν; Πρεσβύτερα γὰρ ἄστρων τε καὶ ἑωσφόρου ταυτί. Μᾶλλον δὲ καὶ τὸ πρὸ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ καὶ ἀπάσης ἀπαξαπλῶς τῆς κτίσεως εἶναι λέγεσθαι τὸν Υἱὸν οἰηθείην ἂν ἔγωγε σμικρόν τε καὶ εὐτελές· ἐξ ἀνάρχου γὰρ πέφηνε Πατρός, ἀφραστόν τε καὶ ἀπερινόητον παντελῶς τὸν τῆς γεννήσεως ἔχει τρόπον. Τοιγάρτοι καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ διαβόητος Ἡσαΐας· "Τὴν γενεάν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; φησὶν, ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ." γενεάν, οἶμαι πού, τὴν γέννησιν, ζῶην δὲ τὴν ὑπαρξιν εὖ μάλα διακαλῶν, ἦν καὶ ἀπὸ πάσης αἴρεσθαι τῆς γῆς, τουτέστιν ἀνακουφίζεσθαι τε καὶ ὑπερφέρειν ἅπαντα νοῦν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἄνω πού κείσθαι τῶν καθ' ἡμᾶς ἐννοιῶν, ἀστιβῆ δὲ καὶ ἀνέμβατον τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, ἀληθέστατά μοι φάναι δοκεῖ. Ὅτι δὲ καὶ χρόνου παντὸς ἐπέκεινα καὶ ἀρχῆς ἀμείνων τῆς τοιαύσδε πέφηνεν ὁ Υἱὸς οὐ μείον ἢ ὁ Πατήρ, ἕτερός τις ἡμᾶς τῶν ἀγίων προφητῶν ἀναπέσει βωῶν· "Καὶ σύ, Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Ἐφραθαῖ, ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα. Ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραήλ, καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος," τὴν ἐκ Πατρὸς ὑπαρξιν ἰδικὴν ἔξοδον ὡσπερ τινὰ γεγενῆσθαι λέγων, καθ' ἣν ἀπ' ἀρχῆς ἧς οὐδὲν ἐπέκεινα παντελῶς τῷ ἰδίῳ γεννήτορι συνυφεστῶτα νοοῦμεν, οὐκ ἀγεννήτως, ἀλλὰ γεννητῶς. Πόσον οὖν οἶει δεῖν γέλωτα ὄφλειν αὐτοὺς ἀνθρωπίνους διασκέμμασι καὶ 445 πεποσωμέναις ἐννοίαις ἐφικνεῖσθαι δύνασθαι τῶν οὕτως ὑπερκειμένων οὐκ οἶδ' ὅπως ὑπειληφότας; Τίνα γὰρ ἂν τις εἰδείη τρόπον τὸ ὅπως ἂν τέκοι Θεός, μὴ οὐχὶ δὴ πρότερον ἐκμεμαθηκῶς ὃ τί ποτε ἄρα κατὰ φύσιν ἐστίν; {B.} Ἄλλ' ἔστι τοῦτο ἀμήχανον· "Ἔθετο γὰρ σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ," καθὰ γέγραπται, "καὶ κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ," τό, οἶμαι, δυσκάτοπτον, μᾶλλον δὲ ἄποπτόν τε καὶ ἀκατάληπτον καὶ σκότος εἰπὼν καὶ σκηνὴν ὀνομάσας, ὑφ' ἣν τρόπον τινὰ καὶ εἰσδύς ὁ πάντα πληρῶν, αὐτὸς τε ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ ὑπὸ μόνου γινώσεται τοῦ ἰδίου γεννήματος. Ἐφη γὰρ ὅτι "Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τίς ἐστίν ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τίς ἐπιγινώσκει τίς ἐστίν, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς καὶ ᾧ ἂν ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψῃ." {A.} Εὖ λέγεις, καὶ σὲ δὴ μάλιστα νυνὶ τῶν τοιούτων ἄγαμαι λόγων. Οὐκοῦν, εἰ περιεργάζοιτό τις καὶ ριψοκιν δύνως ἰχνηλάτοι τὰ νῶ μὲν οὐκ ἐφικτά, δυνάμει δὲ λόγων οὐ καταθλούμενα, τὸν τοιοῦτον ἐροῦμεν ἥκιστα μὲν ὡς εἴη φιλομαθής, εἰκαίοις δὲ μᾶλλον καὶ περιττοῖς ἐπινήχοιτο πόνοις. Εἰρήσεται δὲ περὶ γε τοῦ

τοιούτου παντός καὶ οὐκ ἀπὸ σκοποῦ· "Ὁς ἐρείδεται ἐπὶ ψεύδεσιν, οὗτος ποιμανεῖ ἀνέμους, ὁ δ' αὐτὸς διώξεται ὄρνεα πτερωτά. Ἀπέλιπε γὰρ ὁδοὺς τοῦ ἑαυτοῦ ἀμπελώνος, τοὺς δὲ ἄξονας τοῦ ἰδίου γεωργίου, πεπλάνηται, διαπορεύεται δὲ δι' ἀνύδρου ἐρήμου καὶ γῆν διατεταγμένην ἐν διψώδεσι, συνάγει δὲ χερσὶν ἀκαρπίαν." Ἐρρώσθαι γὰρ ὡσπερ τοῖς ἀναγκαίοις εἰς ὄνησιν καὶ τοῖς ἀληθείας μεμεστωμένοις ἀνοητότατα φράζοντες, περιέπουσι τὸ ψεῦδος καὶ τὸ καρπὸν εὐσεβείας οὐκ ἔχον ὡς ἀναγκαῖον εἰσδέχονται, ἀναθρώσκει δὲ δὴ πρὸς τοῦτο αὐτοῖς ἀλαζονείας ὁ νοῦς, ὡς τάχα που καὶ ἠγεῖσθαι λοιπὸν ἐπίκλημα καὶ γραφήν τὸ ὅπως ἂν ἔχοι φύσεως μὴ αὐτῷ διειδέναι καὶ μόνῳ παραχωρεῖν τῷ Θεῷ, καίτοι τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἀνεκφράστους εἶναι βοώσης καὶ λίαν ἀμείνους ἢ κατὰ νοῦν τὸν ἀνθρώπινον τὰς θείας ὁδοῦς, τουτέστι τὴν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν γεγονότων διεξαγωγήν ὡσπερ τινὰ καὶ οἰκονομίαν. Ἀναμελωδεῖ γὰρ που καὶ ἀναμέλπει λέγων ὁ θεῖος Δαβίδ· "Ἐν τῇ θαλάσῃ ἡ ὁδός σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται." Ὀλκάδος μὲν γὰρ τοῖς ἐξ οὐρίας πνεύμασιν εὖ μάλα συνωθουμένης καὶ εἰς τὸ βαθὺ δὴ τουτὶ διαττούσης πέλαγος ἀσυμφανὲς τὸ ἴχνος ἐστίν. Ἀρότρου γὰρ δίκην ἐπιχαράττουσα μόλις τῆς θαλάττης τὸν νῶτον, ὑπόπτερος τρόπον τινὰ διὰ 446 μέσων ἴεται τῶν κυμάτων, ἃ καὶ ταῖς εἰς ἄλληλα συνδρομαῖς ἀνακινῶσιν εὐθύς τὸ διατετμηθῆαι δοκοῦν. "Ἡ οὐχ ὧδε ἔχει; {B.} Κομιδῆ μὲν οὖν. Σκόπει δὲ ὅπως ἂν ἡμῖν ἡ γέννησις δίχα πάθους ἔσται καὶ ἀπορροῆς, καὶ εἶπερ ἐνδέχεται μὴ προῦφεσθῆναι λέγειν τοῦ αἰτιατοῦ τὸ αἴτιον αὐτοῦ. {A.} Οὐ προῦφεστήξει ποθέν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀλλ' οὐδ' ἂν τῷ τόκῳ συμπαρομαρτήσαι ποτὲ τομὴ τε καὶ πάθος, εἰ ἐπὶ Θεοῦ τὸ χρῆμα νοοῖτο, ἐφ' οὗ καὶ τὸ δύνασθαι παθεῖν καὶ τὸ δεῖν ἐν χρόνῳ τίκτεσθαι τὸ γεννώμενον ἀσθενεῖ. Σωμάτων μὲν γὰρ περὶ λόγος ἦν εἶπερ τις εἰς τὸ παρόν, οἷς ἂν ἀρμόσαι καὶ τὸ παθεῖν, οὐκ ἀμελετήτως ἐχούσης τῆς φύσεως εἰς ἀπορροήν, καὶ μὴν καὶ ἀραρότως ἀκολουθοῦν τῷ χρόνῳ τὸ χρόνῳ περιορίζεσθαι, καὶ τὴν τῆς γεννήσεως ἀρχὴν οὐκ ἀναρχον ἔχειν, φαίην ἂν εἰκότως ὡς οὐκ ἂν ἐξοίχοιτο τυχὸν τοῦ πιθανῶς ἔχειν τὰ τῆς ὑποψίας αὐτοῖς. Ἐπειδὴ δὲ περὶ φύσεως ἡμῖν ὁ λόγος τῆς ἀνωτάτω παντὸς ἀπτοῦ τε ἅμα καὶ ὀρατοῦ σώματος, ἢ καὶ αὐτῶν αἰώνων ἐστὶ τεχνίτις καὶ χρόνου παντὸς τὸ πρεσβύτατον, πῶς οὐκ ἀπόπληκτον παντελῶς τὸ γοῦν οἶεσθαι τι παθεῖν γεννῶσαν αὐτὴν καὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν ἔχειν τὸ ἐξ αὐτῆς ὡς ἴδιόν τε καὶ ἐνυπάρχον αὐτῇ; Αἴτιον δὲ καὶ αἰτιατόν, οὐδὲ ὀνομάσαι θέμις, πρέποι δ' ἂν μᾶλλον ἐπὶ Θεοῦ Πατέρα τε εἰπεῖν καὶ γεννηθέντα Υἱόν. {B.} Ἄλλ' ἴσθι τοι καὶ ἐφιέντας τυχὸν ὧδε μὲν τοῦτο ἔχειν, εἰ δοκεῖ· ἐρεῖν δ' οὖν ὅμως πῶς ἂν γεννήσειεν ὁ Πατὴρ ἐξ ἑαυτοῦ καθ' ὑμᾶς, καὶ οὐκ ἂν τι πρόοιτο διακοπήν ὑπομείνας καὶ ἀπορροήν, τὴν εἰς ἕτερόν τι παρ' αὐτόν, εἶπερ ἐστὶν ἀληθῶς ἐξ αὐτοῦ κατ' οὐσίαν ἰδιοῦ στάτως ὁ Υἱός· πῶς δὲ οὐχὶ τὸ γεννῶν πάντη τε καὶ πάντως τοῦ γεγεννημένου προῦφεστήξει καὶ προεπινοηθῆσεται. {A.} "Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει," κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. Οἷς γὰρ ἦν εἰκὸς οὐ μετρίως ἐπερυθριᾶν, εἶπερ τι μετὴν εὐβουλίας αὐτοῖς, τούτοις οὐκ οἶδ' ὅπως ἀσυνέτως ἐπισημνύονται, τομὰς καὶ ἀπορροήν καὶ τὸ ἐν χρόνῳ δεῖν ἀποτεκεῖν ἐπ' αὐτῆς ἡμῖν τῆς θείας διοριζόμενοι φύσεως. Εἶτα πῶς οὐκ ἄμεινον ἐννοεῖν ὅτι μήτε ἐν χρόνῳ μήτε κατὰ σῶμα τὴν γέννησιν ἢ νοεῖν ἢ φράζειν ἄξιον; Οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν ὡς ἐν χρόνῳ γέγονε Πατὴρ ὁ Θεός, ἀλλ' ἦν ἀχρόνως τε καὶ ἀνάρχως τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ, συνυφεστηκότος αὐτῷ δηλονότι τοῦ δι' ὃν ἐστὶ Πατὴρ. Ἐξέλαμψε γὰρ τρόπῳ τε τῷ ὑπὲρ 447 νοῦν καὶ ὡς οὐκ ἂν τις φράσαι τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ὁ Υἱός, οὐ κατὰ μερισμὸν ἢ διαίρεσιν τοῦ γεγεννηκότος τὴν ἰδίαν ὑπαρξιν ὡς ἕτεραν ἔχων, ἀλλ' ὑπάρχων μὲν ἰδιοῦ στάτως, γεννηθεὶς δὲ οὕτως ὡς ἂν ἀποτέκοι τὸ ἀσώματον, ὃ τομῆς τέ ἐστὶ καὶ μερισμοῦ παντελῶς ἀπείρατον. Εἰ γὰρ ὅλως τομῆς τε καὶ μερισμοῦ καὶ ὧν ἐκεῖνοί φασιν ἡ θεία φύσις ἀνέχεται, νοεῖσθω καὶ σῶμα· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἐν

τόπω πάντως που, καὶ ἐν μεγέθει καὶ ποσῶ. Καὶ ἐπειδὴ πεπόσωται, μὴ φευγέτω περιγραφὴν. Ἐψεται δὲ τούτοις καὶ ἐτέρων ἡμῖν ἐννοιῶν ἐσμός, τὰ σωματῶν ἴδια καταχέων αὐτῆς, καὶ λογισμῶν ἀτοπία δεινὴ. {B.} Σύμφημι κάγω. {A.} Οὐ γάρ, ὦ φιλότης, καὶ τότε εἰπεῖν καταδείσαιμ' ἂν οὐδαμῶς. {B.} Τὸ ποῖον; {A.} Εἰ γὰρ τοῖς τῶν σωματῶν ἔθεσί τε καὶ νόμοις καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπενεχθεῖσα φύσις, τέξεται μὲν καὶ οὐ δίχα πάθους, ὑπομενεῖ δὲ τὸν μερισμὸν, ἔσται που πάντως καὶ ἐν ἰδίᾳ τινὶ θέσει τε καὶ τόπῳ τὸ γεννώμενον, ἄτε δὴ καὶ εἰσάπαν τῆς τοῦ τεκόντος ποσότητος ἐκπεφοι τηκός· τίκτεται γὰρ ὡδε τὰ ἀπὸ σωματῶν. Εἴπερ οὖν οἴονται τὰ πάντα πληροῦν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ποῖ ποτε ἡμῖν τὸ ἐξ αὐτοῦ κείσεται καὶ τίνα τὸν ἴδιον εὐρήσει τόπον; {B.} Ἄριστα ἔφης ὡς ἔσται τις ἐντεῦθεν οὐ μετρία πληθὺς ἀνοσιῶν ἐννοιῶν. Παραιτητέον γὰρ οὖν τὸ τῆς γεννήσεως χρῆμα καὶ μὴ νοεῖσθω, φασίν, ἀληθὲς ἐπὶ Θεοῦ. Συνοικήσεται γὰρ οὕτως καὶ ἡ τῶν λογισμῶν ἀτοπία. {A.} Καὶ μὴν τοῦτό γέ ἐστιν ἕτερον οὐδὲν ἢ τὸν ἀκριβῆ τῆς πίστεως διαλακτίσαι λόγον. Πῶς γὰρ ἂν ἔτι τὸ ἐν Τριάδι ταῦτόν ἢ θεία τε καὶ ἄφραστος κεκτήσεται φύσις, εἰ τὸν ἀληθῆ τῆς γεννήσεως ἀναιρήσομεν τρόπον; Τερθρεία δὲ οἶμαι ταυτί, καὶ φρενοβλαβείας ἰουδαϊκῆς ἀπαίδευτον θράσος. Ἐν ἴσῳ δὴ οὖν ἐσόμεθα καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς τοῖς ἕνα μὲν εἶναι δοξάζουσι τὸν τῶν ὄλων γενεσιουργὸν καὶ Πατέρα Θεόν, μὴ μὴν ἔτι παραδεδειγμένοις τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Τί δὲ δὴ καὶ τὸ καταλεύειν αὐτὸν διακωλύσειεν ἂν, ἐγκαλοῦντας ἰουδαϊκῶς· "Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθὰ ζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς ἑαυτὸν Θεόν;" Εἰ γὰρ δὴ τὸν ἀληθῆ τῆς γεννήσεως τρόπον ἀναιρήσουσι δυσσεβῶς, οὐκ ἂν, οἶμαι, τις εἰς τοῦτο λοιπὸν ἐννοιῶν ἐλαφρίας καταφοιτήσειεν ὡς Θεὸν εἶναι κατὰ φύσιν οἶεσθαι τὸν Υἱόν, διακεκλήσθαι δὲ μόνον, καθὰ καὶ ἡμᾶς αὐτούς, καὶ εἰσποίητον ἀληθῶς τὸ τῆς 448 θεότητος ὄνομα λαχεῖν, ὡς οὐκ ἐξ αὐτῆς πεφηνότα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἐκείνους Υἱὸς μὲν οὐκ ἔτι, τελεῖ δέ, ὡς ἔοικεν, σὺν ἡμῖν ἐν κτίσμασι, λελυτρώμεθα μὲν οὕτω τοῦ λατρεύειν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, προσκυνοῦντες αὐτῶ, δυσσεβείας δὲ τῆς ἐπὶ τούτῳ γράφεται μὲν ἡμᾶς οὐκ ἐν δίκῃ Θεός, ἑαυτῶ δὲ μᾶλλον ἀναθήσει τὰς αἰτίας, ἐπεὶπερ εἰσάγων τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην λέγει· "Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῶ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ." Ὁ δὲ καὶ πρὸς αὐτῶν τῶν ἀγίων ἀγγέλων προσκυνούμενος, καὶ τὴν τῶ Θεῶ καὶ Πατρὶ πρέπουσαν δόξαν ὡς ἴδιαν ἔχων, πῶς οὐκ ἂν εἴη καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς φυσικῶς, διὰ τε τοῦτο Θεός; Αἰσθάνη δὴ οὖν εἰς οἶον αὐτοῖς καταστρέφει τέλος τὸ δεῖν οἶεσθαι μήτε ἀληθῆ τὴν γέννησιν ἐπὶ Θεοῦ, μήτε μὴν ἐθέλειν ἔαν τὸ ὅπως ἂν ἔχοι φύσεως ἀποτίκτειν αὐτόν, πολυπραγμο νοῦντας οὐδὲν, ἐπιρρίπτειν δὲ ὡσπερ ἐξ ἀφύκτου λοιπὸν ἀνάγκης αὐτῶ τομὰς καὶ ἀπορροὴν καὶ τὰ τῶν σωματῶν ἴδια πάθη. {B.} Συνήμι μὲν· πῶς δ' ἂν τέκοι, φασί, καὶ οὐχὶ πάντη τε καὶ πάντως ἔψεται τὸ παθεῖν; {A.} Ὅτι, καθάπερ ἔφθην εἰπών, οὐχὶ τοῖς σωματῶν νόμοις ὑπεξεῦχθαι τὸ ἀσώματον ὑπονοεῖν εὐσεβές, οὐδὲ ἐπεὶ τοι κατὰ πάθος καὶ μερισμὸν ἀποτίκτει τὸ σῶμα, τέκοι ἂν ἀπαραλλάκτως ὡδὶ τὸ ἀσώματον· ἀλλ' ὡσπερ ἐστὶ κατὰ γε τὸν τοῦ πῶς εἶναι λόγον ἑτεροίως ἔχον παρὰ τὸ σῶμα, καὶ τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον ἔξει που πάντως αὐτῶ πρέποντά τε καὶ ἴδιον. Καὶ ἐπειδήπερ ἐν χρόνῳ τὸ σῶμα γεννᾷ, τέξεται που πάντως οὐχ ὁμοίως τὸ ἀσώματον. Ἐκαστον γάρ, οἶμαι, τῶν ὄντων οὐχὶ τοῖς ἐτέρου πάντως, ἀλλ' ἰδίῳις τισὶν ὑποκείσεται νόμοις· καὶ κοινὸν μὲν τοῖς οὖσι τὸ εἶναι, διανέμει δ' οὖν ὅμως ἡ φύσις ἐκάστῳ τὴν ἑτερότητα, θεσμοῖς ἰδίῳις ἐξείργουσα πρὸς τὸ μὴ οὕτως ἔχειν εἰσάπαν ὡσπερ ἂν εἴη τὸ ἕτερον· ὑπεξεῦχθω δὴ οὖν ἔθει μὲν καὶ νόμοις τοῖς τῶν σωματῶν τὰ σώματα, καὶ γεννάτω καθ' ἑαυτά, καὶ πασχέτω τοὺς μερισμούς, ἀνείσθω δὲ τὸ ἀσώματον εἰς ἰδίους αὐτῶ λόγους, καὶ γεννάτω καθ' ἑαυτό, πάθους καὶ τομῆς ἐλευθέραν ἔχον τὴν φύσιν. Καὶ εἰ ἐφίκοιτο μὲν ὁ νοῦς εἰς τὸ διειδέναι δύνασθαι τίνα μὲν τρόπον τὸ σῶμα γεννᾷ, συνήσι δὲ οὐκέτι τὴν τῆς

άσωμάτου φύσεως γέννησιν, τί μὴ μάλλον ἑαυτὸν ἀμαθίας γράφεται; Τὸ δὲ δὴ
 μείζον τε καὶ ἄμεινον ἢ κατὰ σῶμα, πολὺ μάλλον δὲ ἀσυγκρίτως ὑπερκείμενον, εἰς
 τὸν τοῦ 449 χεῖρονος καταβιάζεται τόπον, καὶ τὰ μηδαμόθεν αὐτῷ προσήκοντα πάθη
 προσάπτων οὐκ ἐρυθριά. Καὶ εἰ, ὅπερ ἡμῖν οὐ συνιέναι ῥᾶον ἢ ἀνέφικτον εἰδέναι,
 τοῦτο δὴ πάντως καὶ ἀναιρήσομεν; Ἐπειδὴ δὲ τί κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Πατὴρ οὐκ ἂν τις
 ἐκμάθοι, μείων γάρ, οἶμαι, τοῦ τοιοῦδε πᾶς νοῦς, δυσσεβούντων ἀναιδέστερον καὶ
 μηδὲ αὐτὸν εἶναι λεγόντων, ἢ γοῦν, ἐπεὶ τοι τῶν ὄντων δημιουργικῶς ἀπαθὲς
 οὐδέν, διατεινέσθων ὅτι πείσεται τι καὶ αὐτὸς εἰς ἰδίαν φύσιν καὶ τοῖς τῶν γεννητῶν
 ὑποπεσεῖται θεσμοῖς, ἀγέννητος ὢν. Ἄλλ' οἶμαι, λόγος οὐδεὶς καταθήσειεν ἂν εἰς γε
 δὴ τοῦτο Θεόν· μένει δὲ πάντως ἐρηρυσμένως ἐν οἷς εἶναι πεπίστευται. {B.} Μένει
 γάρ, ἐπεὶ τοι φύσις ἢ θεία παντελῶς ἀκλόνητος. Ἄλλ' εἰ γεγέννηκε, φησίν, ὁ Θεός,
 προεπινοηθήσεται πάντως τοῦ Υἱοῦ καὶ προῦφεστήξει τοῦ ἰδίου γεννήματος. {A.}
 Οὐκοῦν ἐρῶ δὴ πάλιν ὡς εἰ μὴ τοῖς τῶν σωμάτων ἔποιτό τε καὶ ὑποπίπτει θεσμοῖς τὸ
 ἄσώματον, γεννήσει που πάντως καθ' ἑαυτὸ καὶ οὐ κατὰ σώματος φύσιν. Τὰ μὲν γὰρ
 προεπινοεῖσθαι τε καὶ προῦφεστάναι τῶν γεννωμένων, ἀναγκαῖος, ὡς ἔοικε, καὶ
 δυσδιεξίτητος κομιδῇ διαδείξει λόγος, καὶ πρεσβυτέραν ἔχει τοῦ εἶναι τὴν δόξαν,
 εἴπερ ἐστὶν ἐν ἑξ ἑνὸς καὶ ὡς ἐκ πρώτου τὸ δεύτερον πρόεισί τε κατὰ χρόνον, οὐκ
 ἀνάρχως ἐκφυόμενα τοῖς εἰωθόσι γεννᾶν, ἐπεὶ τοι μηδὲ αὐτὴν τῆς ἑαυτῶν
 γεννήσεως ἀναρχον ἔχει τὴν ρίζαν. Τὸ δὲ ἀνάρχως ὑπάρχον καὶ τελευτᾶν οὐκ εἰδός,
 φημί δὴ Θεός, πῶς ἂν, εἶπέ μοι, τοῖς τῆς ἰδίας φύσεως ἀντιφέροίτο νόμοις, ἀρχὴν τῷ
 ἰδίῳ καὶ κατὰ φύσιν Υἱῷ τὴν ἐν καιρῷ τε καὶ χρόνοις εἰσδεδεγμένον; Εἴη γὰρ ἂν
 ἑτεροφυεὲς ἔκφυλόν τε οὕτω τὸ γεννώμενον, εἰ τὴν τοῦ τεκόντος αὐτὸ διαψεύσαιτο
 φύσιν· κείσεται δέ, οἶμαι, τὸ χρῆμα λοιπὸν τερατολογίας οὐ μακράν. Τὸ γὰρ τοι πρὸς
 ἑτερότητα φυσικὴν διατετμηθῆσθαι δοκεῖν τοῦ γεννῶντος τὸ γεννώμενον ἀμοιρήσειεν
 ἂν οὐ σφόδρα τοῦ τερατολογεῖσθαι πρέπειν. Οὐκοῦν ἀποτέξεται κατ' ἰδίαν φύσιν τὸ
 ἄσώματον, οὐ τὴν ἐν χρόνῳ γέννησιν ἔχοντος τοῦ γεννήματος, ἀλλὰ τῆ τοῦ
 γεννῶντος ὑπάρξει συνεπινοουμένου τε καὶ συνυφεστη κότος, καὶ οὐ τί που κατόπιν
 ἰόντος, εἴπερ ἐξ ἀνάρχου πέφηνεν ἀρχῆς, τῆς καὶ αὐτῶν τῶν αἰώνων ἀνωκισμένης.
 {B.} Ὅρθῶς ἔφησ'· πλὴν εἰ γένοιτο σαφῆς ὁ λόγος καὶ καταβιβάζοιτό πως ἐπὶ τὴν τῶν
 γεννητῶν φύσιν, παραδείξειεν ἂν εὖ μάλα τὸ ζητούμενον. Τὰ γὰρ τοι τῶν νοημάτων
 450 διεκθρώσκοντα πολὺ τῶν ἀκρωμένων τὸν νοῦν κατα φανεστέραν ἂν ἔχοι τὴν
 δῆλωσιν εἰ δι' ἑναργῶν ἴοι παραδειγμάτων. {A.} Ἀληθῆς μὲν οὖν ὁ λόγος, ὦ ἰαθὲ,
 ἀλλ' εἰ τὴν τῶν ὄντων διασκέψαιο φύσιν, ἄρα ἂν ἔχοις ἀκριβῶς εἰπεῖν ὅτω μάλιστα
 τῶν πάντων εἴκασται Θεός, ὡς τὴν εἰς πᾶν ὅτιοῦν ἐμφέρειαν δύνασθαι λαχεῖν καὶ
 ἀπαραλλάκτως ἔχειν; {B.} Οὐδαμῶς, ἐπεὶ τοι Θεὸς κατὰ φύσιν οὐδέν ἔν γε τοῖς
 τελοῦσιν ἐν γεννητοῖς. {A.} Ἄγασθαι δὴ οὖν εὖ μάλα δεήσει τὸν ἱερὸν ἡμῖν
 ὑποφωνοῦντα Παῦλον· "Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι" καὶ μὴν
 καὶ τὸ "Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους," οὐκ ἀθαύμαστον ἔαν ὄσιον ἂν εἴη καὶ σοφόν. {B.}
 Εὖ γε δὴ. {A.} Ἰτέον δὴ οὖν ἐπ' αὐτὴν ἢ τάχος τὴν ἀγίαν Γραφήν. Λειμῶνα δὲ ὅπως
 εὐφυᾶ τε καὶ εὐάνθη, τοῖς ἐξ ὠρῶν βλαστήμασιν ἐκπεποικιλμένον, μελιττῶν ἐν
 τάξει διαπο τώμενοι, καὶ τοῖς ὅτι μάλιστα τῷ λόγῳ πρεπωδεστάτοις ἐνιζήσαντες
 παραδείγμασι, τὸν τῆς ἀρρήτου καὶ ὑπὲρ νοῦν γεννήσεως ἐξεικονίζωμεν τρόπον· καὶ
 καθάπερ οἱ λεπτοῖς ἐνιέντες γράμμασι τὸν τοῦ σώματος ὀφθαλμόν, φέρε καὶ αὐτοὶ
 τὸν νοῦν ἀπερείδοντες, κἂν γοῦν ἐκ μέρους καὶ ὡς ἐν αἰνίγμασι τὴν θεῖαν ἡμῖν ὅπως
 ἔχει καταθρήσωμεν φύσιν. Λόγῳ τοίνυν παρεικάζων τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ·
 "Ἐξηρεύξατο, φησίν, ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν." Ἴθι δὴ οὖν, ὦ ἑταῖρε, καί μοι
 σπουδαίως ἐρομένῳ φράσον, ποῖος ἐν γε τουτοιῖσι διακοπῆς καὶ ἀπορροῆς
 ἐπινοηθεῖ ἂν ἢ τρόπος ἢ τόπος; Τέξεται μὲν γὰρ καὶ προήσει λόγον τὸν ἐξ ἑαυτοῦ
 νοῦς ὁ ἀνθρώπινος, καὶ τὴν ἰσχνὴν ὠδίνα κινήσας ἀπερεύξεται τὸ δοκοῦν, καὶ ταῖς

μὲν ἐκ βάθους εἰς τὸ ἄνω τε καὶ ἔξω διαδρομαῖς οὐσιώδη πως τὴν γέννησιν ὁ λόγος ἡμῖν ὑπο πλάττεται. Καὶ εἶναι μὲν τις ἕτερος παρὰ τὸν προέοντα δοκεῖ, διατετμήσεται δὲ οὐδαμῶς· οὔτε μὴν τοῦ πρὸς τὸ ἄνω διαπηδήσαντος λόγου τὴν πρεσβυτέραν ὁ νοῦς ἀποίσεται δόξαν. Ἔστι γὰρ ἐκ νοῦ καὶ εἰς νοῦν ὁ λόγος αἰεὶ, καὶ μὴν καὶ ὁ νοῦς ἐν λόγῳ. Ἡ εἰ τοῦτο φαῖεν ἂν ὡς οὐκ ἄριστα ἔχοι, νοῦς μὲν ἄλογος ἔσται, λόγος δὲ ἄνους, καὶ ὅπερ ἄμφω τοῦθ' ὅπερ εἰσὶ νοεῖσθαι ποιεῖ φροῦδόν πως ἤδη διοιχέσεται καὶ ἐλάσει πρὸς τὸ μηδέν. Νοῦς μὲν γὰρ αἰεὶ λόγου ρίζα τε καὶ γένεσις, νοῦ δὲ αὐτὸς λόγος καρπὸς τε καὶ κῆμα. Ὁ μὲν γὰρ ἄλογος οὐδαμῶς, καὶ εἰ λόγον ἐκτέκοι, ὁ δὲ τὴν τοῦ τεκόντος ποιότητα καὶ ἰδέαν φύσιν ὥσπερ 451 ἰδίαν διεκκληρώσατο, πρόεισι τε τὸν τεκόντα παραβλάψας οὐδέν. Τὸ δὲ δὴ καὶ φάναι τολμᾶν, ἔν γε δὴ μάλιστα τούτοις, ὡς ἔστι που πάντως τοῦ γεννωμένου τὸ γεννῶν πρεσβύτερον ἠλίθιον οἶμαι παντελῶς. Πρόεισι μὲν γὰρ ἐκ νοῦ λόγος. Ἐπειδὴ δὲ ἔστιν νοῦς ὅτι λόγον ἔχει, λόγος δὲ αὐτὸς πάλιν ὅτι μεμέστωται νοῦ, πῶς ἂν νοοῖτο ποτε δίχα μὲν λόγου νοῦς, λόγος δὲ νοῦ τητῶμενος; Τὰ μὲν γὰρ ἔχοντά τι τῶν ἔχουσι λεγομένων πρεσβυτέραν πως ἐφ' ἑαυτοῖς ἀπαιτεῖ τὴν τοῦ εἶναι διάληψιν, καὶ ἐν ψιλαῖς ἐννοιῶν φαντασίαις πεπολιώται πως οὐ μείον ἢ ὥσπερ ἂν ἔχοιεν πρὸς υἱοὺς πατέρες, ἀλλ' οἷς συνυπάρχειν ἀνάγκη, καὶ πάντη τε καὶ πάντως τὸ ἀλλήλοις συνεπινοεῖσθαι πρέπει. Ἀποπεραίνεται δὲ οὕτω τὸ εἶναι τε καὶ συνεστάναι τι, ἂν τις ἀνάπτει τὸ μείον ἐν χρόνῳ καὶ τὸ πρεσβύτερον, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ὅτι καὶ συνδιολεῖται φαμὲν ἀλλήλοις, εἰ ἑτέρου τὸ ἕτερον προανίσχοι καὶ φαίνοιτο. {B.} Βραδύς εἰμί πως εἷς γε τὸ ἀναμαθεῖν δύνασθαι ταυτί, συνήμι δὲ οὐ λίαν ὅ τί ποτ' ἔστιν ὃ λέγεις. Οὐκοῦν διασάφει, καὶ μή μοι νωθεῖαν ἐγκάλει, μηδὲ ὥσπερ τινὰ δίκην ἐπαρτήσης τὴν σιωπὴν. {A.} Καὶ μὴν ἐγὼ φράζεις ἔτοιμος, ὅκνου γὰρ λόγος οὐ πολὺς ἐν γε τοῖς οὕτω λεπτοῖς ἔστ' ἂν ἡμῖν ἴοι κατὰ ῥοῦν ὁ λόγος. Τὸ γὰρ ἄνω τε καὶ κάτω καὶ οἰονεῖ πως ἐν κύκλῳ περιφοιτᾶν τὰ δυσέφικτα τῶν θεωρημάτων βλάβος μὲν οὐδέν, οὐ μετρίαν δ' ἂν ἡμῖν ἐμποιῆσαι τὴν ὄνησιν. Οὐκοῦν ἴδοις ἂν ὅπερ ἔφην εὔ μάλα καὶ σαφῶς εἰ τὴν τῶν χρωμάτων διασκέψαιο φύσιν. Εἰπέ γὰρ ἐκεῖνο, τὴν λευκότητα τυχόν ἦτοι τὴν μελανίαν, οὐπω τοῖς ἔχειν αὐτὰς εἰωθόσιν ἐνιδρυμένας, αὐτὰς που καθ' ἑαυτὰς ἄρ' ὑπάρχειν οἴησι δύνασθαι; {B.} Οὐδαμῶς. Συμβαίνει γὰρ τὰ τοιάδε μᾶλλον ἑτέροις, εἴτα τοῦθ' ὅπερ εἰσὶ, τότε δὴ μόλις ἐκφαίνονται. {A.} Ὅρθως ἔφης. Οὐκοῦν, οὐσίαι μὲν τινες εἶεν ἂν προεπινοηθεῖσαι τε καὶ προὑποκείμεναι τῷ λόγῳ, τὴν τε λευκότητα καὶ τὴν μελανίαν εἰσδεδεγμέναι· αἱ δὲ εἰσὶν ἐν τοῖς ἐχομένοις. Ἄλλ' εἰ βούλοιτό τις ἀναμέρος διατεμῶν τό τε ἔχον ἐν τούτοις καὶ αὐτὸ ἐχόμενον, καὶ τὸ μὲν ἔχον ὅτι πρεσβύτερον εἴη λέγοι, τό γε μὴν ἐχόμενον ὑστερίζειν οἶοιτο, εἰς ποῖον ἡμῖν οὐσίας καταθήσει τόπον τὸ πεφυκὸς εἶναι λευκόν, εἰ μήπω ἐστὶ λευκόν; Ἡ πῶς ἢ λευκότης εἴη ἂν ὅπερ εἶναι καὶ λέγεται, εἰ μὴ διὰ τοῦ συμβῆναι 452 τοῖς ἔχειν εἰδόσι καὶ πεφυκῶσι αὐτὴν ὅτι λευκότης εἴη γνωρίζοιτο; Ἰσόχρονον γὰρ εἰ μὴ λάβοι τὴν συνδρομὴν τὰ πρὸς ἑνὸς ὄτουοῦν συνθέοντα σύστασιν καὶ οὐχ ἑτέρως ἔχειν δυνάμενα, θεωρία μὲν ἔσται ληπτὰ, ἔξει δὲ οὐπω τὸ εἶναι καθ' ὑπαρξιν, κατὰ γε τὸν σφισι πρέποντα λόγον. {B.} Ἄλλ' ὥδε μὲν ἔχει καὶ ἀληθῶς εἰρησθαι ταυτὶ διακείσομαι τε αὐτός, οἶμαι δ' ἂν καὶ ἑτέρους οὐ μείον ἢ ἐγώ. Πατρί γε μὴν καὶ Υἱῷ πῶς ἂν ἡμῖν ἢ ἀμφοῖν τοῖν παραδειγμαῶν ἀρμόσοι δυνάμεις; {A.} Ὅτι λόγου μὲν ἢ ἐκ νοῦ πρὸς τὸ ἔξω φορὰ καὶ τὸ ἀπαθὲς τῆς γεννήσεως καὶ μὴν ὅτι τὸ γεννηθὲν οὐ διατετμήσεται, μενεῖ δὲ μᾶλλον αὐτό τε ἐν τῷ γεννήσαντι νῶ καὶ τὸν γεννήσαντα νοῦν ἔξει που πάντως ἐν ἑαυτῷ, διαρκέστατά τε μάλα σαφῶς ἐκδειξείεν ἂν, καὶ πρὸς γε δὴ τούτοις ὅτι συμφυᾶ τε ἀμέσως καὶ συνυφεστῶσαν ἔχει ταῖς ἐννοίαις τὴν ὑπαρξιν. Τὸ δὲ γε τῶν ὄντων τισὶν ἀναγκάως ἐμφῶναι τὸ χρῶμα λέγειν, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἔχοιεν ἐκάτερον ἐκατέρου κατὰ σφῶν αὐτῶν τὸ πρεσβύτερον, ἀναγκαιοτάτην λαχόντα συνυπαρξιν-ἰσοδρομήσει γὰρ πάν τως εἰς ἰσόχρονον ἀρχήν-, τὸ μὲν τῆς

θείας γεννήσεως τίς ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ὁ τρόπος οὐκ οἶμαι σαφηνεῖν, ἐκεῖνο δὲ μάλλον ὡς εἴπερ ἔστι Πατήρ ὁ Θεός, οὐκ ἐν χρόνῳ τὸ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἔστιν εὐράμενος· ἔστι γὰρ ἀεὶ κατὰ ταῦτα καὶ ὡσαύτως ἔχων καὶ τροπῆς ἀμείνων τῆς ἐπ' ἀμφοῖν νοουμένης· παντέλειος γάρ, οὔτε τῆς εἰς ὀτιοῦν τῶν ἀγαθῶν πληρώσεως ὑπάρχων ἐπιδείης, οὔτε μὴν τὸν ἐπὶ τοῖς πεφυκόσι λυπεῖν ὑπομένων ὄλισθον· συνεισκρίνεται που πάντως αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ τεχθέντος δήλωσις τε ὁμοῦ καὶ ὑπαρξίς οὐχ ὑστερίζουσα κατὰ χρόνον, οὔτε μὴν κατόπιν ἰοῦσα τῆς τοῦ τεκόντος δόξης διὰ γε τὸ χρῆναι πάντη τε καὶ πάντως ἐπὶ Θεοῦ συνεπινοεῖσθαι τε καὶ συνυπάρχειν ἀεὶ Υἱῷ μὲν Πατέρα, Πατρὶ δὲ αὖ τὸν Υἱόν, πρὸς ἄναρχον ἀρχαιότητα δι' ἑαυτοῦ μαρτυρούμενον, εἰ καὶ ἔστι γεννητῶς, ὡς ἐκ Πατρὸς κατὰ φύσιν. Ἀπαύγασμα δὲ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὀνομάζων ἡμῖν τὸν Υἱὸν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, καὶ μὴν ὅτι καὶ χαρακτήρ ἔστι τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, κατασφραγιεῖ δὴ που, καθάπερ ἐγῶμαι, τὸν ἀρτίως ἡμῖν γεγονότα λόγον, ὡς πεποιήται μὲν ἀμωμήτως κομιδῇ, μεθύει δὲ ψήφοις ταῖς εἰς ὀρθότητα καὶ ἀλήθειαν. {B.} Πῶς ἔφη; {A.} Οἴου δέ με πάλιν ὧδέ πη διεσκεμμένον τὸ χρῆμα εἰπεῖν· ὅτι τὸ ὑπὸ του τυχὸν ἐξηγασμένον εἶη δ' ἂν που φῶς, οἶμαι, τουτί, τῆς ἀπαυγαζούσης οὐσίας αὐτὸ διακομίζον 453 τοῖς ἔξω τὴν εἴδησιν, καὶ ταῖς δι' ὀμμάτων αἰσθήσεσιν ἐγχρίμπτον ἀεὶ, ἢ γοῦν καθ' ἕτερόν τινα τρόπον προσβολῆς ὀμιλοῦν τοῖς σώμασι· τὸ τί κατὰ φύσιν ἔστιν ἢ προἰεῖσά τε καὶ ἔξαστράπτουσα ρίζα τε αὐτοῦ καὶ γένεσις ἐφήκε νοεῖν. Συντετάχθω δὲ ὁ λόγος εἰς παράδειγμα λαβὼν τὴν ἡλίου φύσιν καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ προχεομένην ἀυγὴν. Τί γὰρ κατὰ φύσιν ἐκεῖνος τὸ ἐξ αὐτοῦ προἰέμενον σέλας ἀποφήνειεν ἂν. Διαίρεσιν δὲ ὄλως, ἦτοι τὴν τομὴν καὶ ἀπορροὴν καὶ πάθος, οὐδ' ὅσον εἰδέναι τυχὸν ἀνάσχοιτο ἂν ἢ ἡλίου φύσις, καίτοι χυδὴν καὶ οὐσιωδῶς τὸ ἐξ αὐτῆς προἰεῖσα φῶς, ἀλλ' ἔστι μὲν ὀλοκλήρως ἐν αὐτῷ, καὶ εἰ προχέοιτο τυχόν, ἔχοι δὲ αὖ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἴδιον φῶς, οὐκ ἀπορριζούμενον ἐν τῷ διαχεῖσθαι καὶ δοκεῖν πως ἤδη διὰ τούτου καὶ εἰς ἰδικὴν ἕτερότητα δραμεῖν. Ἀποδιελὼν γὰρ ὁ λόγος ἡλίον μὲν ἀναμέρος αὐτὸν καθ' αὐτόν, τὴν οὐσίαν ὃ τί ποτὲ ἔστι φαντάζεται, τὸ δ' ἐν αὐτῷ τε καὶ ἐξ αὐτοῦ προχεόμενον φῶς, ἴδιον μὲν αὐτοῦ, πλὴν εἰς ἀμέριστον ἕτερότητα τὴν ὡς ἐν ψιλαῖς καὶ μόναις ἐννοίαις, εὐ μάλα διοικιεῖ, διὰ τοι τὴν ἐξ αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔξω πρόοδον. Ὅτι δὲ δὴ γελοῖον ἂν εἶη παντελῶς τὸ πρεσβυτέραν μὲν τὴν ἡλίου φαντάζεσθαι γένεσιν, ὑστερίζουσαν δὲ κἂν γοῦν τι βραχὺ τῆς ἐνούσης αὐτῷ φωτοειδοῦς ἐνεργείας τὴν δύναμιν, οὐκ ἂν οἰηθεῖν ἐνδοιάσειν ὄλως τὸν ᾧπερ ἂν εἶη σώφρων τε καὶ ἐρρωμένος ὁ νοῦς. Ἴσον γὰρ ἡλίον μηδὲ εἶναι λέγειν, εἰ μὴ συνυπάρχον ἔχοι τὸ δι' ὃ νοεῖται τοῦθ' ὅπερ ἔστιν. Οὐκοῦν, ἀνατύπωσιν ὡσπερ τινὰ διαπεπλασμένην ὀρθῶς τῶν ἐν αἰσθήσει παραδειγμάτων τὴν δύναμιν ὡς ἐν ἐννοίαις ἐλὼν ταῖς εἰς λῆξιν ἰούσαις τὴν ἀνωτάτω, τὴν θεῖαν γέννησιν οὐ καταφθερεῖς, τομὰς ἐπ' αὐτὴν καὶ ἀπορροὴν καὶ πάθος ἀσυνέτως εἶσδε δεγμένος. Ἐπὶ γὰρ τοι τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας ἀπαθῆς μὲν ἢ γέννησις, καὶ μὴν καὶ οὐσιώδης ἢ τοῦ γεννήματος ὑπαρξίς καὶ διατομῆς ἐλευθέρα, καὶ τῷ τεκόντι συνθέουσα καὶ ἀπαραιτήτως συννοουμένη τε καὶ συνεισβαίνουσα. Τὸ γὰρ ἄναρχον ἐν χρόνῳ μεμαρτύρηκε τῷ Υἱῷ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης, "Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος" εἰπὼν, καὶ αὖ ἐπὶ τούτοις· "Ὁ ὢν, ὁ ἦν, ὁ ἐρχόμενος." {B.} Ἐκπεπόνηται μὲν ἡμῖν ὡς ἄριστά γε, ὧ τᾶν, ὁ περὶ τούτου λόγος. Οἶε δὲ που, κατὰ τὸ εἰκός, ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, καὶ ἑτέρου δεῖσθαι μηδενὸς εἰς ἀπόδειξιν τοῦ προῦφεστηκέναι μὲν οὐδαμῶς τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα δοκεῖν, 454 συμφυᾶ δὲ δεῖν καὶ συνυπάρχοντα νοεῖν· ἀφικνεῖται δὲ οὕτω κατὰ νοῦν ἐκεῖνα, δυσπρόσιτον κομιδῇ καὶ ἀνάντη λίαν ἔχοντα τὴν προσβολήν. {A.} Τὰ ποῖα ἄττα φῆς; {B.} Ἐρησομένους ἴσθι τοι, δριμεῖς γὰρ εἰς λόγους, πότερόν ποτε θελητῶς ἦγουν ἀνεθελήτως ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ ἐκτέτοκε τὸν Υἱόν. {A.} Εἶτα, ὅποι ποτὲ ἄρα κατασκήψειεν ἂν τὸ κακούργημα αὐτοῖς τῶν οὕτω δεινῶν εὐρημάτων, ὡς ἡδιστα ἂν

ειδείην. {B.} Προσθέντες γάρ, οἶμαι, κάκεινο ἐροῦσιν, ὡς εἶπερ ἐστὶν ἀνεθέλητος ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, τέτοκεν οὐχ ἑκόν, ἀλλ' ἐκ τοῦ πρὸς τοῦτο συνωθούμενος, ἢ φέρε εἰπεῖν ἀνάγκης ἢ τι καὶ παθῶν τῶν ἀβουλήτων ἀλώσεται. Περιενεγκόντες δὲ οὕτως εἰς ἀτοπίαν τὸν λόγον, καθείρξουσιν εἰς ὁμολογίαν τοῦ χρῆναι λοιπὸν εἰπεῖν τὸ μὴ ἀβουλήτως γεγενῆσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, καὶ τελευτῶντες ἐπάγουσιν· Εἰ μὴ ἀνεθελήτως τέτοκεν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱόν, θελητῶς δὲ καὶ κατὰ βούλησιν, πάντως που καὶ προηγήσεται καὶ προαναφανεῖται τῆς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως ἢ θέλησις τοῦ Πατρὸς. Ὡν δὲ δή που, φησί, καὶ προὔφεστηκὸς ἐσκέπτετο καὶ πρεσβυτέραν ἔχει τοῦ τόκου τὴν θέλησιν. {A.} Ὡς ἀνόσιά γε τοῖς διεστραμμένοις ἐκμεμηχάνηται καθ' ἡμῶν τὰ εὐρήματα. Κατορχεῖται δὲ οὕτω τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ὁ λόγος ὥστε, εἴ τω δόξειεν ἔν γε τοῖς ἄγαν ἀπηχεστάτοις τὴν ἀπασῶν ἐπέκεινα ψῆφον ἐλεῖν, οὐκ ἂν οἶμαι δράσειν ἄμεινον ἢ οὗτοι. Ἀκλεᾶ δὲ οὕτω τὴν νίκην ἀράμενοι καὶ ταῖς εἰς δυσσέβειαν ὑπερβολαῖς τῆς τῶν ἄλλων ἀμαθίας προὔχοντές τε καὶ προεκκείμενοι, λοιπὸν ἀκουόντων· "Ἐδικαιώθη Σόδομα ἐκ σοῦ." Ἄλις γάρ, ἄλις πικρίας, ὧ οὗτοι, καὶ διεστραμμένων ἐννοιῶν. Φέρε κατευθὺ τῆς ἀληθείας ἴωμέν τε ἤδη καὶ λέγωμεν ὡς οὐκ ἂν νοοῖτό ποτε δίχα τοῦ συνόντος τε ἀεὶ καὶ συνυφεστῶτος αὐτῷ γεννήματος ὁ ἀνάρχος τε καὶ αἰδῖος Πατὴρ. Ἄλλ' εἰ καὶ ἔστιν οὐκ ἀνεθελήτως τοῦ Υἱοῦ Πατὴρ, οὐ προανακύψει καὶ προαναηξέται πάντως τοῦ γεννηθέντος ἢ θέλησις. Εἰ γὰρ ἦν ἐν σοφίᾳ καὶ λόγῳ τὸ θέλειν τοῦ Πατρὸς· οὐ γὰρ ἄσοφόν γε καὶ ἄλογον τὴν θείαν ἐροῦσι θέλησιν· Σοφία δὲ καὶ Λόγος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός, αὐτὸς ἄρα ἐστὶν ὁ ἐν ᾧ πᾶσα θέλησις τοῦ Πατρὸς. Ὡστε τοῖς ἐκεῖνα πεφλυαρηκόσι περιτρέπεται πῶς ἢ σκέψις καὶ τὸ δεινὸν ἐγχείρημα πρὸς τὸ ἔχον ἐναντίως. Ἀναπυθέσθαι γὰρ δὴ καὶ ἡμᾶς, ὡς ἔοικεν, ἀπείρξειεν ἂν οὐδὲν τῆς τῶν λογισμῶν ἀτοπίας ἠφειδικότας, πότερα 455 θελητῶς ἤγουν ἀνεθελήτως ὑπάρχει τε καὶ ἔστιν ὁ Πατὴρ. Καὶ εἰ μὲν οὐ θελητῶς, ἐκβεβίασται που πάντως ἐξ ἀνάγκης εἰς ὑπαρξιν. Εἰ δὲ ὧδε μὲν οὐχί, θελητῶς δέ, προηγήσεται που τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ τὸ θέλειν αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ τὸ θέλειν ἐπράττετο σοφῶς δηλονότι καὶ οὐ δίχα λόγου, Σοφία δὲ ἐστὶ καὶ Λόγος ὁ Υἱός, προὔφεστήξει τοῦ Πατρὸς. Βουλὴν δὲ καὶ θέλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Υἱόν ὁ θεῖος ἡμῖν ὀνομάζει λόγος. Ψάλλει γὰρ ἐν Πνεύματι καὶ φησιν ὁ θεσπέσιος Δαβίδ, ὡς ἐκ προσώπου τῶν πεπιστευ κόντων· "Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου, ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με." Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι· "Κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν." Πεποδηγήμεθα γὰρ ἐν Χριστῷ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, καὶ εἰς ὑπερκόσμιον κάλλος ἐν αὐτῷ μορφούμεθα, πρὸς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἀγαθῶν δι' αὐτοῦ νευρούμενοι. Οὐκοῦν, ὅσον ἦκεν εἰς ἐννοιῶν σαθρότητα καὶ λογισμῶν ἀτοπίαν, προὔφεστήξει τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, αὐτὸς ὢν ἢ θέλησις· εἶτα πῶς τοῦ γεννήσαντος προαναφανεῖται τὸ γεννηθέν; Ἄθρει δὴ οὖν ἴν' εἰσὶ κακοῦ, τὸ "Ἐαυτοὺς δοκιμάζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει" μεθέντες ὡς ἀπωτάτω. {B.} Ἔοικεν. {A.} Περιτρέψειε δ' ἂν τις καὶ οὐ σὺν ἰδρῶτι μακρῷ καὶ πρὸς ἑτέραν αὐτοῖς ἀτοπίαν τὴν γραῶδη πρότασιν, ἀποκρίνεσθαι δεῖν ἐκεῖνο εἰπών. {B.} Τὸ τί δή; {A.} Πότερα δημιουργὸς καὶ βασιλεὺς φιλοικτίρμων τε καὶ ἀγαθὸς νοοῖτ' ἂν καὶ λέγοιτο πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἢ οὐ; {B.} Ἄλλὰ ταυτὶ μὲν ὡς ἔστιν ἀμελητὶ φαῖεν ἂν, ὡς ἐγὼμαι. Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Φραζόντων οὖν ἔτι προσερήσομαι γάρ, ἀνεθελήτως ἄρα ταῦτά ἐστιν ἢ θελητῶς; Εἰ μὲν γὰρ ἀνεθελήτως ἐροῦσι, πεπονθέναι δώσουσι τὴν ἀνεθελήσιαν αὐτόν, τὸ ὡς ἐξ ἀνάγκης πάθος. Εἰ δὲ μὴ ἀβουλήτως οἰήσονται, προὔπηρχε δὲ ἢ βούλησις τοῦ εἶναι αὐτόν ἢ ἐστὶν, οὐκ ἀεὶ δυνάμει δημιουργός, οὔτε μὴν ἀνάρχος βασιλεὺς, ἢ φιλοικτίρμων, ἢ ἀγαθός· χρόνος δὲ ἴσως προεισελάσειέ τις καθ' ὃν ἔτι ταῦτα οὐκ ὦν, τὸ δεῖν εἶναι διεσκέπτετο. Τίς δὴ οὖν ἄρα τῶν τοιούτων ἂν ἐπαῖοι λόγων, εἶτα ταῖς ἐκείνων τερθρείαις οὐκ ἐποϊμώξει μέγα, καὶ δὴ καὶ ἐρρῶσθαι φράσας, ἄμεινον μὲν ἢ ἐκεῖνοι διασκέπτεται

καὶ τὴν τῶν πραγμάτων εὖ μάλα καταθρήσει φύσιν, διαλογιέται δὲ ὅτι τῶν μὲν πρακτέων ἢ μὴ θέλησίς τε καὶ ἀνεθελήσια κρατεῖ, γεννήσεως δὲ οὐκ 456 ἔτι; Τοῖς δὲ τὸ ἀνθ' ὅτου λέγουσιν, ἔν γε τουτοισί, σοφὸν ὑπειπεῖν τό τισιν ὑμνούμενον· "Ἡ φύσις ἐβούλετο, ἢ νόμων οὐδὲν μέλει" προσθεῖν δ' ἂν ὅτι βουλής καὶ ἀβουλησίας οὐδ' ὀπωσιοῦν ἐμπάζεται. Ἡ οὐκ ἂν σοὶ δόξαιμι νοεῖν ὀρθῶς, εἰ ἀποφηνάιμην ὅτι εἰ ὅσα ἐστὶν οὐσιωδῶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ οὐκ ἐξ ἐπιδόσεως ἔχει τῆς κατὰ θέλησιν, τετραμμένος ἐπὶ τὸ ἄμεινον, οὐδὲ τὸ εἶναι Πατὴρ θεληματικῶς κερτήσεται; {B.} Πῶς ἔφης; {A.} Ἄγιον ἄρα τὸν Πατέρα εἶναι φῆς, καὶ μὴν ὅτι καὶ ἀγαθός; {B.} Καὶ πάνυ. {A.} Οὐσιωδῶς ἄρα προσπεφυκυῖαι αὐτῶ ταῖν ἀρεταῖν, ἢ εἰσκεκριμέναι ἐξωθεν κατὰ θέλησιν, ὡς εἰ καὶ πάθοι τυχὸν τὴν ἀνεθελήσιαν ἐξοιχησομέναι; Κίνησις γὰρ ἦδε θεληματική. {B.} Οὐσιωδῶς καταμεδιάσαι γὰρ οἶμαι τῶν οὐχ ὧδε ἔχειν κατατολμώντων εἰπεῖν ὁ τῆς ὀρθότητος λόγος. {A.} Εὐγε, ὦ ἑταῖρε, ἔφης, καὶ σε τῆς φιλομαθείας ἄγαμαι. Εἶτα πῶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ θελητῶς ἂν εἴη τυχὸν ἦγουν ἀνεθελήτως Πατὴρ καὶ οὐχὶ μᾶλλον οὐσιωδῶς, εἴπερ ἐστὶν οὕτως ἅγιός τε καὶ ἀγαθός, καὶ οὐκ ἐν ψιλαῖς θελήσεσιν ἔχει τὸ εἶναι ἅ ἐστι; Τί δὲ δὴ αὖ, πῶς ἐκεῖνο οὐχ ὀρθῶς, καίτοι δεινῶς ἄγαν ἐκλελυττηκός καὶ οἰονεῖ πως καθυλακτοῦν τῶν δι' ἐναντίας; {B.} Οὐπω μανθάνω. {A.} Ἄλλ' εἴση μὲν δὴ φράσαιμι γὰρ ἂν ὡς ἤδιστα σοὶ χρηστομαθεῖν ἥρημένω. Σύνες δὲ αὐτὸς ὁ φημι. Ἄρα γὰρ οἰήσονται δεῖν ὅτι γεννήτωρ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁμολογεῖν τὸν Πατέρα καὶ οὐσιῶδες αὐτῶ τὸ χρῆμα ἐροῦσιν; Ἡ καὶ τοῦτο καταρνήσονται, φρονοῦντες ἀνοσιώτατα; Εἰ μὲν γὰρ οὐκ εἶναι φασιν οὐσιωδῶς γεννήτορα, ἀναιρήσουσιν εἰσάπαξ τὴν ὑπαρξιν τοῦ Υἱοῦ, οὐκ ἀγεννήτως τὸ εἶναι λαχόντος, ἀλλ' ὄντος τε καὶ ὑφεστηκός ἐκ Πατρός, κατὰ γε τὴν πίστιν τῶν ἱερῶν Γραμμάτων. Εἰ δὲ φύσιν οὐκ ἔχων τὴν γεννητικὴν ἀληθῶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ βουλήσει κεκίνηται πρὸς τὸ δύνασθαι γεννᾶν, ὥρα λέγειν ἤδη πως ὡς αὐτὸς που τάχα τὴν ἰδίαν εἴργασται φύσιν, γεννητικὴν ἀποφίνας, καὶ εἰς ὅπερ οὐκ ἦν ἐνεγκών, καὶ δὴ νοοῖτ' ἂν εἰκότως καὶ ἑαυτοῦ πρεσβύτερος, εἴ γε ὢν καὶ ὑφεστηκός, ὅπερ ἐστὶν εἶναι βεβούληται, φημι δὴ Πατὴρ. Ἄλλ' εἰς ὄρος μὲν ἐρρίφθω καὶ κύμα ταυτί, φορητὴν οὐκ ἔτι νοσοῦντα τὴν ἀτοπίαν. Ἡμεῖς δὲ τοῖς ἐξ ὀρθότητος ἐπόμενοι λογισμοῖς, φαμέν ὅτι περιττὸν ἂν εἴη καὶ ἀμαθὲς τὸ γοῦν ἀνεθελήτως ἢ θελητῶς γεννήτορα ὑπάρχειν οἴεσθαι τὸν Πατέρα, φύσει δὲ μᾶλλον καὶ οὐσιωδῶς. Ἔστι γὰρ οὐκ 457 ἀνεθελήτως ἅ ἐστι φυσικῶς, σύνδρομον ἔχων τῆ φύσει τὴν θέλησιν τοῦ εἶναι ἅ ἐστιν. {B.} Ὡδὶ ταῦτ' ἔχειν καὶ αὐτῶ μοι δοκεῖ. {A.} Καὶ πρὸς γε δὴ τούτοις, κατακινδυνεύσειεν ἂν καὶ εἰς ἑτέραν αὐτοῖς ἀτοπίαν, τὸ δὴ χρῆναι λέγειν ἐπὶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πρεσβυτέραν οἴεσθαι τοῦ τόκου τὴν θέλησιν. Διασκεπτέον γάρ, εἰ δοκεῖ, πότερόν ποτε νυνὶ δὴ καὶ μόλις ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν τοῖς αὐτῶ πρέπουσιν ἐστὶν ὅτι γεγέννηκεν, ἢ πρεπωδεστέραν αὐτῶ τὴν ἀγεννησίαν εὐρήσομεν. Εἰ μὲν οὖν ὅτι γεγέννηκε τὸ τῆ ἰδία φύσει πρέπον οὐκ ἐξοιχῆσεται, τί τὸ ἐκ τῆς ἀγεννησίας αὐτῶ προσ νέμοντες ἀκαλλές, οὐκ ἐρυθριῶσιν οἱ τάλανες; Εἰ δὲ ἦν ὅτι μὴ τέτοκεν ἐν ἀμείνοσι καὶ ἐν τοῖς πρεπωδεστέροις, τί πρὸς τὸ γεννᾶν ἐκάλει τὸ ἐν χείροσί που πάντως ἐσόμενον εἰ πείσαιτο τὸ γεννᾶν; Οὐκοῦν διημάρτηκε καὶ λογισμοῦ τοῦ πρέποντος, καὶ εἰσδέδεκται θελητῶς τὸ πεφυκός ἀδικεῖν, καὶ τοῦτο, τὴν αὐτοῦ δόξαν τε καὶ φύσιν, καὶ ξένη τις ὡς ἔοικεν ἀνέφυ γραφὴ κατὰ τῆς ἀρρήτου βουλῆς τοῦ Πατρός. Ἄρ' οὖν οὐχὶ παντὸς μὲν ἐμέτου ταυτὶ βδελυρότερα, παντὸς δὲ εἰς λῆξιν ἤκοντα κακοῦ δυσσεβείας τε ὁμοῦ τῆς ἄγαν εἰς ὑπερβολὴν ἰγμένα; {B.} Ναί. {A.} Φέρε δὴ οὖν, ταυτὶ μεθέντες ὡς πορρωτάτω, πρὸς ἐκεῖνο ἴωμεν. {B.} Τὸ ποῖόν τι φῆς; {A.} Τὸ χρῆναι φημι τὴν ἀπασῶν ἀρίστην περὶ Θεοῦ δόξαν ταῖς ἰδίαις ἡμᾶς ἐγκατακλείειν ψυχαῖς, ἐννοοῦντας ὅτι τῆς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως προηγῆσεται μὲν οὐδέν, οὔτε μὴν προανατελεῖ τοῦ γεγεννηκότος ἢ θέλησις τῆς τοῦ γεννηθέντος ὑπάρξεως, ἦν δὲ ἅμα Πατὴρ ὁ Θεὸς καὶ θελητῆς τοῦ εἶναι Πατὴρ· ἔστι

γὰρ οὐκ ἀνεθελήτως ὁ ἔστιν, οὐκ ἀναγκαίαν ὑπομένων ἔν γε τούτῳ τὴν θέλησιν, καθάπερ ἀμέλει καὶ εἰ νοοῖτο τυχὸν ἁγίός τε καὶ ἀγαθός. Ἄμα γὰρ καὶ οὐσιωδῶς ἁγίός τε ἔστι καὶ ἀγαθός, καὶ θελητῆς τοῦ εἶναι ἅ ἔστι, καὶ οὐχ ἑτέρως ἔχειν ὑποτοπητέον ἐπὶ Θεοῦ. Ἄμα γὰρ ἔστι Θεός καὶ ἅμα Πατήρ, οὐχ ὑστερίζουσιν ἔχων τοῦ εἶναι τὴν γέννησιν, ἀλλ' ὁμοῦ τὸ εἶναι Πατήρ καὶ ὑφ' ἑστώσ καὶ νοοῦμενος. Τῷ γε μὴν ὧδε φύσεως ἔχοντι πάντως που δοτέον συνυφ' ἑστωσ ἀνάρχως τὸ γεννηθέν, τουτέστι τὸν Υἱόν. {B.} Ἄλλ' εἰ βούλει, φασίν, ὧδε πη καὶ τότε ἔχέτω, καὶ νοεῖσθω συνυπάρχειν. Ἦν γὰρ αἰεὶ δυνάμει Πατήρ ὁ Θεός, ψιλῆ δὴ οὖν ἄρα θεωρία ληπτὸς καὶ ἐν μόνῃ τοῦ εἶναι δοκῆσει πρὸ τῆς γεννήσεως ὁ Υἱός, γεγέννηται δὲ μετὰ τοῦτο. {A.} Οὐκοῦν, ἀληθῆς μὲν τέως καὶ ἐκ Πατρὸς ἀληθῶς 458 ὁμολογείσθω λοιπὸν ἡ γέννησις. Ὁ γὰρ εἶναι πεφυκῶς δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ πατὴρ οὐ θέλησιν ἔχει τὸ ἐπ' ἀμφοῖν βραβεύουσαν, φύσεως δὲ μᾶλλον ἔψεται νόμοις, οἷς ἂν νοοῖτο καὶ τὸ τεκεῖν. Ἄλλ' οὐδ' ἂν ὀθνεῖο του γένοιτο πατήρ, εἴπερ αἰεὶ τὸ γεννώμενον ὁμοφυῆς εἶναι τῷ γεννῶντι δεήσει. Ὅτι δὲ καὶ αὐτῷ τῷ Πατρὶ τὸν ἐκ τοῦ τετράφθαι δυσκλεᾶ προσάπτουσι μῶμον, καίτοι τῆς θείας λεγούσης Γραφῆς: "Παρ' ᾧ οὐκ ἔστι παραλλαγή ἢ τροπῆς ἀπο σκίασμα," κἀντεῦθεν εἴσοιτο. Τί γὰρ δὴ τοῦτο ἔστι, ᾧ τᾶν, ἢ τροπῆ καὶ παχεῖα τις ὡσπερ ἐξαλλαγή, τὸ ἐκ τοῦ δυνάμει φημι μεταχωρεῖν εἰς ἐνέργειαν; Τὸ μὲν γὰρ εἶναι τι δυνάμει τῆ κατὰ φύσιν ὑπειλημμένον, μὴ μὴν ἤδη τοῦτο καὶ ἐνεργείᾳ δεχθέν, ἔστηκεν ἐν τῇ δυνάμει τέως, εἰσδεδεγμένον μὲν οὐπω τὴν εἰς ἐνέργειαν κίνησιν, ἐμφιλοχωροῦν δὲ ἔτι τῷ ἐν ἀρχαῖς τε καὶ πρώτῳ. Εἰ δὲ εἰσδέξαιτο τυχὸν τὴν εἰς ἐνέργειαν κίνησιν, μεταφοιτήσειεν ἂν εἰκότως ἐφ' ἕτερον, οἶμαι, τι παρ' ὅπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς, εἴπερ οὐχ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀπονέμουσι τόπον τῷ τε κατὰ δύνάμιν καὶ τῷ κατ' ἐνέργειαν. {B.} Οὐκ οἶμαι. {A.} Εἰ μὲν οὖν εἶναι φασὶ τὸ διίστων οὐδέν, ἀλλ' οἴσουσι τε ὁμόσε καὶ εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐγκαθιδρύσαιντο τόπον, ἐνεργείᾳ Πατήρ καὶ ἀνάρχως ἦν ὁ Θεός. Ἀπείρξει γὰρ ἔτι τοῦτο λέγειν οὐδέν, εἰς ταῦτόν ἡμῖν ἡγμένον τοῦ τε κατὰ δύνάμιν καὶ τοῦ κατ' ἐνέργειαν. Εἰ δὲ ἡκιστα μὲν ὠδί, διεστήξει γε μὴν ἀλλήλοιν καὶ οὐ μετρία διαφορᾶ, πῶς οὐ παρήλλακται τὰ Θεοῦ, στάσιν μὲν οὐκέτι τὴν ἐν τῷ κατὰ δύνάμιν ἀποσώζοντα, πεπονθότα δὲ ὡσπερ τὴν εἰς ἐνέργειαν κίνησιν; {B.} Ἐφης μὲν εἰκότα, πλὴν οἶμαι που κάκεῖνο εἰς νοῦν τοῖς δι' ἐναντίας ἐλθεῖν καὶ μὴν καὶ ἐλέσθαι λέγειν: Ἄρ' οὖν, ἐπειδήπερ αἰεὶ μὲν ἔστι κατὰ φύσιν καὶ ἀνάρχως δημιουργὸς ὁ Πατήρ, εἴργασταί γε μὴν οὐκ ἀχρόνως τὰ πεποιημένα; Οὐ γὰρ συναΐδιον ἔχει τὴν κτίσιν, ἀλλ' ἐν καιρῷ παρεκόμισεν ἐξ οὐκ ὄντων αὐτήν· κενιῆσθαι δώσομεν καὶ "τροπῆς ἀποσκίασμα" παθεῖν τὴν ἄτρεπτον αὐτοῦ φύσιν; Εἶτα τίς ὁ φάναι τοῦτο τολμῶν; Οὐκοῦν εἰ προήκοι, φησί, καὶ ἐπὶ τὸ λέγεσθαι γεννᾶν ἐκ τοῦ κατὰ δύνάμιν εἰς ἐνέργειαν, οὐ τροπῆ τὸ χρῆμα καὶ κίνησις εἰς μεταβολήν, ἀλλὰ φύσεως μᾶλλον ἐπιτηδειότης ἐχούσης ὧδε περὶ τὴν γέννησιν. {A.} Ὡς εὐκόλος σοι πρὸς ἐλαφρίαν ὁ νοῦς, εἴπερ τι τῶν ἀναγκαίων ἐντεθυμῆσθαι δοκεῖς τοὺς διεστραμμένους. 459 Ἐκβασανιστέον γὰρ ὅτι μάλιστα γε τὸν τῆς ἐπ' ἀμφοῖν κινήσεως τρόπον, καὶ τί τὸ μεσολαβοῦν καὶ τὴν μεταξὺ κειμένην ἐμφανίζει διαφορᾶν· εἴση τε οὕτω λοιπὸν τῆς ἐκείνων ἀμαθίας τὸν γραῶδη λόγον. Τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ τι τεκεῖν λεγόμενον καὶ ἐκ τοῦ κατὰ δύνάμιν προβεβηκὸς εἰς ἐνέργειαν ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει σεσάλευται. Πάθοι γὰρ ἂν οὐκ ἐφ' ἑτέροις τισίν, ἀλλ' ἐφ' ἑαυτῷ τὴν κατ' ἐνέργειαν κίνησιν. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ τι μὴ δρᾶν ἐπὶ τὸ δεῖν ἐργάζεσθαι παρελθὸν οὐκ ἐφ' ἑαυτῷ τὴν κίνησιν, ἀλλ' ἐφ' ἑτέροις ἔχον τε καὶ ποιῶν εὐρήσομεν. {B.} Ὀνήσαις ἂν οὐχ ἦττον ἢ πάλαι σαφεστέραν ἡμῖν ποιούμενος τὴν ἀφήγησιν. {A.} Οὐκοῦν φέρε λέγωμεν ὡς ἐπ' ἀνθρώπου τυχόν. Γεννητικὸς μὲν γὰρ κατὰ φύσιν καὶ δυνάμει τοῦτο ὦν ἐν ἀρχαῖς, πάρεισιν ἐν χρόνῳ καὶ εἰς ἐνέργειαν. Οὐκ ἀνεπιτήδευτον δὲ τὴν σοφίαν ἔχων, ἐμπεφυκὸς δὲ μᾶλλον οὐσιωδῶς τὸ καὶ δύνασθαι τι δρᾶν τῶν ἐξ ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἀνθρωποπρεποῦς, ναυπηγεῖται μὲν ὀλκάδα,

χαλκῶν δὲ ἐκτυπωμάτων ἰδέας διαμορφοῖ ἢ γοῦν ἕτερόν τι τῶν ὁμοίων ἐργάζεται. Ἄρ' οὖν ἐν ἴσῳ τρόπῳ τε καὶ λόγῳ κεκινήσθαι σοι δοκεῖ, καὶ εἰς τὸ εἶναι πατήρ κατ' ἐνέργειαν ἐκ τοῦ κατὰ δύναμιν παρενηνεγμένος, καὶ εἰς τὸ εἶναι δημιουργὸς τῶν ὅσα ἐστὶν ἐκ τέχνης ἀναφοιτῶν; {B.} Οὐκ ἂν οἰηθείην πώποτε. Ὁ μὲν γὰρ οὐκ ἐφ' ἑαυτῷ κέκίνηται, τῆς ἐνούσης δὲ μᾶλλον ἐπιστήμης αὐτῷ τὴν ἔκφανσιν περὶ τὰ ἕξω ποιεῖται. Ὁ δὲ ἐστὶν οὐσιωδῶς ἐφ' ἑαυτῷ οἰονεὶ κινούμενος, καὶ μετάστασιν τινα καὶ τροπὴν περὶ αὐτὴν ἡμῖν ἐξεργάζεται τὴν φύσιν, ἥτοι τῆς φύσεως τὴν ἐφ' ὄτωσιν ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν. {A.} Καὶ μὴν τοῦτό γέ ἐστιν ὅπερ ἔλεγον ἀρτίως, τὴν τοῦ κενήσθαι διαφορὰν ἀνασκοπεῖσθαι δεῖν ἐπ' ἀμφοῖν ἐθέλων. Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ ὡς ἐξ ἀνάγκης ὠθοῦν τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν κενήσθαι λέγειν καὶ τὸν κλόνον ὑπομεῖναι περὶ τι τῶν ὄντων οὐσιωδῶς, εἰ προήκοι κατὰ χρόνους ἐπὶ τὸ χρῆναι δημιουργεῖν. Πάθοι δ' ἂν εἰς οὐσίαν αὐτὴν τὴν κίνησιν, ἐκ τοῦ κατὰ δύναμιν εἰς ἐνέργειαν τοῦ γεννᾶν οὐκ οἶδ' ὅπως παρενηνεγμένος. {B.} Ὁρθῶς ἔχει. {A.} Καὶ ἐτέρως δέ-χρῆναι γὰρ οἶμαι τὰς ἄγαν εὐρινοτάτας ἀπομιμεῖσθαι κυνῶν τοὺς οἴπερ ἂν ἔλοιντο τὰ ἐκ τῆς ἀληθείας φιλοθηρεῖν εὐρήματα-κατίδοι τις ἂν ἀδρανῆ τε καὶ ἄκομψον τῶν δι' ἐναντίας τὸν λόγον. Τὸ μὲν γὰρ θεῖόν τε καὶ ὑπερκόσμιον γέννημα ἀπείρξειεν ἂν, οἶμαι, παντελῶς 460 οὐδὲν τῶν εἰς ἀναγκαίους ἠκόντων λόγους τῷ ἰδίῳ συνυφαστάναι γεννήτορι, αἰεὶ καὶ ἀνάρχως Πατρὸς νοουμένου τε καὶ ὄντος Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν ἡ κτίσις εὐσθενείας ἐνέργημα δημιουργικῆς, πῶς ἂν καὶ πόθεν ἔχοι τὸ συνυφαστάναι Θεῷ καὶ τοῦ ἀϊδίως εἶναι τὴν δόξαν, ἐπεὶ μήτε ἀναρχος ἐν χρόνῳ καὶ τὴν εἰς τὸ εἶναι κίνησιν ἐξ οὐκ ὄντων ἔχει; Ἡ οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι φῆς προεπινοεῖσθαι τε καὶ προὑφαστάναι πάντη τε καὶ πάντως τὴν δημιουργοῦσαν φύσιν παντὸς τοῦ καλουμένου πρὸς ὑπαρξιν δημιουργικῶς; {B.} Ναί, φημί. {A.} Οὐκοῦν, οὕτω μὲν ἡ κτίσις παρήκτο πρὸς γένεσιν, ἦν δὲ καὶ τότε δημιουργὸς ὁ Θεός. Καὶ οὐχ ὅτι δημιουργός, ταύτη τοι Πατήρ, ἀλλ' ὅτι γεγέννηκεν. Υἱὸς δὲ ὅτι γεγέννηται. Ὅτε τοίνυν ἐν μὲν τῷ δημιουργός τε καὶ κτίσις, τὸ συνυπάρχειν οὐκ ἀναγκαῖον, ἀπαραίτητον δὲ τὴν συνύπαρξιν τὸ τῶν ἐννοιῶν ἀκριβὲς εἰσκομίσειεν ἂν ἐπὶ Θεοῦ κἂν εἴτε Πατήρ εἴτε Υἱὸς ὀνομάζοιτο, πῶς ἂν προανίσχοι τὸ ἐν καὶ προαναφανοῖτο πῶς θατέρου θάτερον, εἴπερ ἐστὶν ὃ ἐστὶν ἐκάτερον ἐν τῷ νοεῖσθαι συνυπάρχοντα, καὶ οὐχὶ τῆς ἀλλήλων συνδρομῆς τητώμενα; Πατήρ γὰρ ὡς πρὸς Υἱόν, καὶ τὸ ἔμπαλιν. Μῶν ἐκβεβιάσθαι σοι δοκεῖ πρὸς τὸ οὐκ ἔχον ὀρθῶς ὁ λόγος; {B.} Ἡκιστά γε. {A.} Εἰ δὲ δὴ καὶ χρῆναι γεννᾶν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ Υἱοῦ τοῦ κατὰ φύσιν ὀραῖσθαι Πατέρα σοφὸν εἶναι τι καὶ παγκάλως ἔχον κατεφαίνετο τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, τίς ὁ ἐπὶ τὸ χρῆναι τεκεῖν ἢ πόθεν ἂν γένοιτο μελησμός; Τί τὸ ἐμποδῶν καὶ τὸ οὕτω δεῖν εἶναι Πατέρα τὸν Θεὸν χρησίμως τε καὶ ἀναγκαίως ἐκδυσωποῦν; Ἄνθρωποι μὲν γὰρ αἰεὶ μὲν ὅτι δυνάμει πατέρες, οὐ μὴν ἔτι καὶ ἐνεργεία, οὐδενὶ τῶν ὄντων ἀσυμφανές· ἐναργῆς δὲ λίαν ἢ παρὰ πόδας κειμένη καὶ διακωλύουσα πρόφασις. Ἀφιγμένης γὰρ οὕτω πρὸς ἥβην τῆς τοῦ σώματος ἡλικίας, καταμύει πῶς ἔτι καὶ ἐνηρεμῆ τῆ φύσει τὰ αὐτῆς, καὶ οἰονεὶ τὸν πρέποντα ταῖς εἰς ἐμφάνειαν ἀναδείξει περιμένει καιρόν. Ἐπὶ δὲ γε Θεοῦ, τοῦ τελείως ἔχοντος αἰεὶ καὶ ὄντος ὃ ἐστὶν, οὐκ ἐξ ἐπιδόσεως τῆς ἐπὶ τι τῶν οὕτω προσπεφυκότων καὶ τὴν ἐν χρόνῳ διάδειξιν ἀπαραίτητόν τε καὶ ἀναγκαίαν ἐχόντων, ἐκλάμ ποντος δὲ τῆς ἰδίας οὐσίας ἡμῖν τὸν Υἱὸν καὶ ἐν τάξει χαρακτῆρος οὐσιωδῶς ἐμπεφυκὸς αὐτῷ τὸ ἴδιον ἔχοντος γέννημα, πῶς ἂν ἐπινοηθεῖ τὸ μὴ αἰεὶ τε καὶ ὁμοῦ τῷ εἶναι τεκεῖν κατ' ἐνέργειαν, ἐστάναι δὲ μᾶλλον ἐν τῷ κατὰ 461 δύναμιν, καὶ οὐσιώδη παθεῖν τὴν κίνησιν, τὴν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν ἐν ἀρχαῖς εἰσδεδεγμένον μετάστασιν; Δυσσεβήσομεν δὲ οὐ μετρίως καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Υἱὸν εἰ μὴ ταῖς τῶν δι' ἐναντίας ἀντιταττόμεθα δόξαις. Οὐκέτι γὰρ ἔσται ποιητῆς αἰῶνων ὁ Μονογενῆς, παρεισδεδυκότος οὐκ οἶδ' ὅπως τοῦ χρόνου καὶ πρεσβυτέραν ἔχοντος τὴν ὑπόληψιν τοῦ κατ' ἐνέργειαν λέγεσθαι γεννᾶν τὸν Πατέρα καὶ Θεόν·

εἴπερ ἐξ ἀγεννησίας ἔτι, τουτέστιν ἐκ τοῦ κατὰ δύναμιν, εἰς γέννησιν κατ' ἐνέργειαν οὐκ ἀχρόνως προήκοι ἄν, καὶ εἰ βραχὺ κοιμηθῆ καὶ ἀκαριαῖον νοοῖτο τὸ μεταξὺ. εἶναι δέ φημι πάναισχρόν τε καὶ ἀκαλλῆς ἥλιον μὲν οἶεσθαι καὶ πῦρ οὐ ποτε μὲν ὅπερ εἰσὶν οὐκ εἶναι τυχόν, ἀλλ' οὐδὲ στάσιν καὶ ἔδραν ἐσχηκέναι πώποτε, τὴν ἐν μόνῳ τῷ κατὰ δύναμιν νοουμένην, ἡκεῖν δὲ οὕτως εἰς ἐνέργειαν ὡς ἐν κινήσει τῇ κατὰ χρόνον καὶ φύσει, συμπεφυκότα δὲ μᾶλλον καὶ τῇ τῆς γενέσεως ἀρχῇ συντρέχοντα τὰ ἐνόητα λαχεῖν, Θεὸν δὲ σωμάτων μὴ ὑπερκεῖσθαι λέγειν, μήτε μὴν ὑπονοεῖν φύσεως ἰδίας ὥσπερ ἔπεσθαι θεσμοῖς ἐν γε τῷ χρῆναι τεκεῖν, ἢ περ ἂν αὐτῷ τε καὶ μόνῳ πρέποι.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ Ὅτι Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Υἱὸς καθὰ καὶ ὁ Πατήρ.

{A.} Ἄριστον μὲν, ὧ Ἑρμεία, φαίης ἂν οἶδ' ὅτι καὶ αὐτὸς που τάχα τοῖς εἰς ἀρετὴν σπουδάσασιν ἐναγλαΐζεσθαι δεῖν, ἐμφιλοχωρεῖν δὲ μάλιστα τοῖς εἰς εὐσέβειαν λόγοις, εἶεν δ' ἂν οὗτοι οἱ περὶ Θεοῦ. Τοιγάρτοι καὶ Γράμμα φησὶν ἱερόν· "Καὶ λαλήσεις ἐν αὐτοῖς καθήμενος ἐν οἴκῳ καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενος καὶ διανι στάμενος." Τὸ γὰρ οἶμαι δεῖν ἀκαταλήκτως ἔχειν τὸν θεῖον ἡμᾶς ἐπὶ γλώττης λόγον οὐκ ἀσυντελῆς εἰς ὄνησιν καὶ οὐχ ἑτέροις ἂν πρέποι μᾶλλον, ἢ οἷς ἐν φροντίδι τὸ διαβιῶναι θεοφιλῶς. {B.} Σύμφημι κἀγώ· τοῦδε γὰρ ἄμεινον οὐδέν. Ἐπειδὴ 462 δὲ ἀποχρώντως ἡμῖν εἶς γε τὸ παρὸν ὁ περὶ τῆς θείας τε καὶ ἀπορρήτου γεννήσεως ἐκβεβασάνισται λόγος, ὡς ἐξέφυ μὲν ἐτέρωθεν οὐδαμῶς, ἐξ αὐτῆς δὲ ἡμῖν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀνέλαμψεν ὁ Υἱός· ὧδε γὰρ ἔχων ἐφαί νετο· τί τὸ ἀναπεῖθον ἔτι τοὺς δι' ἐναντίας, ἓνα μὲν ὑπάρχειν οἶεσθαι Θεὸν τὸν Πατέρα κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινόν, συναριθ μείν δὲ αὐτῷ μηδένα παντελῶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ πόρρω που τῆς ἀληθοῦς θεότητος, τὴν τοῦ μόνου καὶ ἀληθῶς Υἱοῦ παρωθεῖσθαι φύσιν; {A.} Τί τὸ ἀναπεῖθον, ἐπεὶ περ ἔρεσθαι σοι δοκεῖ, φαίην ἂν ἔγωγε περὶ τῶν ὧδε διειληφότων, ὡς εἶη μὲν "Ἐξ ἀμπέλου Σοδόμων ἢ ἀμπελος αὐτῶν, καὶ ἢ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας. Ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας ὁ οἶνος αὐτοῖς." Ἐκμεμεθυσμένοι γὰρ ὥσπερ τοῖς οὐκ οἶδ' ὅθεν ἐξευρημένοις ψευδηγορήμασιν, ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτῶν ἐρεύγονται πονηρά. Ἀχάλινοι δὲ ταῖς ἐφ' Υἱῷ δυσφημίαις ἀνέντες τὴν γλῶτταν, κἂν ἀδελφὴν καὶ γείτονα τῆς τῶν Φαρισαίων ἀφιλοθείας νοσοῦντες ἀπόνοϊαν, ἀκούοντων σὺν ἐκείνοις· "Γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λέγειν πονηροὶ ὄντες;" Καίτοι χρῆν δὴ που ταῖς οὕτω σεπταῖς τε καὶ ἀπορρήτοις ἐρεύναις ἐνιέντας τὸν νοῦν τὸ μὲν σφίσι δοκοῦν οὐχὶ δὴ που πάντως οἶεσθαι καλῶς καὶ ἀδιαβλήτως ἔχειν, ἐν κύκλῳ δὲ ὥσπερ τὸν ἔσω καὶ κεκρυμμένον περικομίζοντας ὀφθαλμὸν καὶ μυρίων ὄσων ἐννοιῶν διαθέοντας πλάτος, ἀποφοιτᾶν μὲν ὡς ἀπωτάτω τῶν ἐξ ἐλαφρίας συντεθειμένων, δοκιμάσαντας δὲ ἀκριβῶς τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν καὶ τῆς εἰς εὐθὺ διαλήψεως καὶ ἀκραιφνῶς ἔχοντος λόγου ποδηγούντων εἰς κατάληψιν, μόνους ἐφιζῆσαι τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασιν. Ἀποπληξία γάρ, οἶμαι, νοῦ καὶ παρακοπὴ Θεὸν μὲν οὐκ εἶναι λέγειν κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινόν τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα Υἱόν, ὡς λόγον ἐκ νοῦ ἢ ὥσπερ ἂν εἶη τοῦ φωτὸς ἀπαύγασμα τυχόν, εἰκαίοις δὲ ὥσπερ ἐπινήχεσθαι λογισμοῖς καὶ κιβδήλοις ἐννοιῶν ἐπαυχεῖν εὐρήμασιν. Ἡ γὰρ οὐκ ἄμεινον ἐξ εὐμαθοῦς διανοίας ἐκεῖνο ἰδεῖν, ὡς ἔνθα περ ἂν εἶη τὸ γεννᾶσθαι κατὰ φύσιν οὐ διεψευσμένον, ἐκεῖ δὴπου πάντως καὶ τῷ γεννω μένῳ πρὸς τὸ γεννῶν εἶη ἂν οὐ σχετικὴ μᾶλλον ἢ ψευδώνυμος ἢ οἰκειότης, ἀλλὰ φυσικὴ; Ἐξ αὐτῆς γὰρ ἔσται τῆς οὐσίας τοῦ τεκόντος τὸ ἀληθῶς γεννώμενον. Πῶς ἂν οὖν ἁμάρτοι καὶ ἐξοίχοιτο κατ' αὐτοὺς τοῦ κατ' ἀλήθειαν εἶναι Θεὸς τὸ ἐκ Θεοῦ γεννηθέν; 463 {B.} Ναὶ καὶ αὐτὸν φαίεν ἂν ἴσως ὡς Θεός τε εἶη καὶ ἐκ Θεοῦ, πλὴν ἑτεροίως καὶ παρηλλαγμένως.

{A.} Οὐκοῦν, τὸ μὲν ἑτεροίως ὃ τί ποτ' ἐστὶ συνήμι μὲν οὐ σφόδρα ἐγώ, φράσαις δ' ἂν ἴσως αὐτός, εἴπερ οἴσθ᾽ αὖ. Διαπεπύσθαι γὰρ δὴ σε καὶ μάλα εἰκός. {B.} Ἐπυθόμην. Θεὸν μὲν γὰρ εἶναί φασιν ἀληθινὸν τὸν Πατέρα, τὸν δέ γε Υἱὸν οὐχ ὥδε ἔχειν, καὶ εἰ καλοῖτο Θεός, εἶναι δὲ καὶ ἐκ Θεοῦ. Καὶ γὰρ τοί φασι· Καὶ τὰ πάντα ἐκ Θεοῦ. {A.} Καὶ μὴν τοῦτό γέ ἐστιν ἀπημφιασμένως ἀνακεκράγειν ὡς οὔτε Θεός ἐστιν ὁ Υἱός, ἀλλὰ καὶ ἐν ἴσω τοῖς ἄλλοις ἐκ Θεοῦ, κατὰ τρόπον δὲ δηλονότι τὸν τῆς δημιουργίας, παρήκται δὴ οὖν εἰς γένεσιν καὶ παρακεκόμισται πρὸς τὸ εἶναι μὴ ὦν, καὶ κτίσει λοιπὸν ὡς ἀδελφῇ συντετάζεται. Κατασκιασμάτων γὰρ ἤδη τῶν ἐκ πανούργου τέχνης ἀπαμ φιάσαι τὸν λόγον ἄριστον οἶμαί που καὶ σοφόν, ῥηματίοις δὲ τοῖς κεκομψευμένοις καταχρυσοῦν οὐκ ἔάν τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν τοὺς δι' ἐναντίας, οὐδὲν ἀληθὲς ἐπ' αὐτῷ δοξάζοντας, διαρρήδην δὲ μᾶλλον ἀναπεῖθαι εἰπεῖν ὅπερ εἶναι πιστεύου σιν. Ἄπας γὰρ οἶμαί που τῆς ἐκείνων ἡλιθιότητος κατορ χήσεται λόγος. Καὶ ὅτι μὲν τὸ ἐκ Θεοῦ πεφηνέναι τὸν Υἱὸν οὐχ ἕτερον τι δηλοῦν ὑπολάβοι τις ἄν, εἴ γε νοῦν ἔχοι τὸν ἀπαραφθορον, ἢ ὅτι γεγέννηται καὶ ὡς αὐτῆς ἐξέφυ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, ὁ γείτων ἡμῶν καὶ πεπερασμένος ἀρτίως παρέδειξε λόγος. Ἀτέρω γε μὴν τὸν ἐμβασανίζειν εἰδόντα καταθῆξαι νοῦν, οἰήσομαι δεῖν. {B.} Ὡς ἠδισταί γε δρώης ἂν ἐπὶ τοῦτο παρορμώμενος. Ὁ δὲ δὴ δεῖν ἐγνώκασι τοῖς παρ' ἡμῶν ἀντεξάγειν λόγοις ἐκεῖνό ἐστιν. Εἷς γὰρ ὠνόμασται, φασί, Θεὸς ἀληθινός, ὁ Πατήρ, ἔν γε τοῖς Ἀρχαιοτέροις καὶ τοῖς Νέοις Γράμμασιν. Ἐφη μὲν γὰρ ὁ Μωσῆς· "Ἄκουε, Ἰσραήλ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστὶ." Καὶ μὴν καὶ ἐν ὠδαῖς αὐτὸν εἰσκεκόμικεν ἀνακεκραγότα τὸν Θεόν· "Ἴδετε, ἴδετε ὅτι ἐγώ εἰμι καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς πλὴν ἐμοῦ." Καὶ πάλιν· "Ἐγὼ Θεὸς πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ οὐκ ἔστι πάρεξ ἐμοῦ." Καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ Υἱός φησι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα· "Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν." Παραθεῖεν δ' ἂν ἀμογητὶ συμφέροντες μύρια μὲν ὅσα τοιαῦτα, νεανικώτερον δὲ τοῖς σφῶν αὐτῶν ἐπαγωνιοῦνται λόγοις, καὶ μὴν καὶ ἐλπίδος αὐτοῖς οὐ μακρὰν οἰχήσεται τὸ συμφρονεῖν ἐλέσθαι τινὰς ὡς εἴη μὲν εἷς τε καὶ μόνος ἀληθῶς καὶ φύσει Θεὸς ὁ 464 Πατήρ, ἕτερος δὲ πρὸς αὐτῷ τὸ σύμπαν οὐδεῖς. {A.} Κενὰ δὲ ἰδροῦν, εἰπέ μοι, τί τὸ ἀναπεῖθον αὐτούς; Οὐ γὰρ, ὦ ἰγαθέ, δεηθείμεν ἂν οὐδενὸς ἔν γε τούτῳ πόνου, συνθεόντων ἐτοιμότατα καὶ ἡμῶν αὐτῶν, ἕνα τε καὶ φύσει καὶ ἀληθινὸν εἰσδεδεγμένων ἐν πίστει Θεὸν τὸν Πατέρα. Πῶς γὰρ ἢ πόθεν ἐνδοιάσαι τις ἄν; Εἰ δὲ δὴ καὶ φαῖεν ὅτι Θεὸς ἕτερος ἐπ' αὐτῷ τὸ σύμπαν οὐδεῖς, ἠκισταί γε τουτὶ τῆ τοῦ Υἱοῦ διαλυμανεῖται φύσει. Ἐξω γὰρ πάντων καὶ οὐκ ἔν γε τοῖς πᾶσιν ἐστὶ, τῷ ἰδίῳ Πατρὶ συνυφεστηκῶς καὶ συναναλάμπων ἀεὶ, καὶ ἐν τῇ μιᾷ τῆς θεότητος φύσει τῷ τεκόντι συννοούμενος. Εἷς τοιγαροῦν ὁ Θεός, καὶ οὗτος ὁ ἀληθινός. Ἐκλελυτρώμεθα γὰρ ἐκ πολυθεΐας, καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ κηλίδα διανιψάμενοι, ὁψὲ μὲν καὶ μόλις, τὸν δ' οὖν ἕνα καὶ ἀληθῶς Δεσπότην ἐγνώκαμεν. Ταυτὶ δὲ μεθέντες εἰς τὸ παρόν, ἐπ' ἐκεῖνο ἴωμεν· ὥδε γὰρ δὴ σοὶ χρῆναι δοκεῖ. {B.} Τὸ ποῖόν τι φῆς; {A.} Μόνον ἔφη Θεὸν ἀληθινὸν ὁ Υἱὸς τὸν Πατέρα. {B.} Ἐφη γὰρ. {A.} Καὶ μὴν ὅτι Θεὸς ἕτερος παρ' αὐτὸν οὐδεῖς τὸ ἀρχαῖον ἡμῖν ἀνεφώνει λόγιον. {B.} Ἀληθές. {A.} Ἰτέον δὴ οὖν, ὦ φιλότης, καὶ ἡμῖν οὐτοῖς ἐπὶ τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν, καὶ τοὺς τῶν ἀγίων πολυπραγμονοῦντες λόγους, φέρε δὴ, φέρε καταθρήσωμεν εἰ δὴ πῆ τις ἄρα μόνον ἔφη Θεὸν τὸν Υἱόν, ἐπὶ ὠνόμασε δὲ καὶ ἀληθινόν. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Οὐκοῦν αὐτίκα δὴ μάλα παρέσται μὲν ἡμῖν ὁ σοφὸς Ἰωάννης, ὁ καὶ βροντῆς υἱὸς κατωνομασμένος, διαρρήδην ἀνακεκραγώς· "Καὶ οἶδαμεν, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος." Συνεισδραμεῖται δὲ αὐτὸ καὶ ὁ μέγας ἡμῖν Βαροῦχ καὶ σαφῆ ποιήσεται τὴν ἀνάρρησιν τῆς τοῦ Υἱοῦ φύσεώς τε καὶ δόξης, ὡδὶ καὶ αὐτὸς ἀναβοῶν, μονονουχὶ δὲ καὶ δακτύλῳ καταδεικνύς· "Οὗτος

ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. Ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη." Καὶ μὴν ἔχοιμ' ἂν εἰπεῖν ὡς ἓνα μὲν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ὁ ἱερός ἡμῖν ἔφη Παῦλος. Ψάλλει δὲ καὶ ὁ Δαβὶδ ἐν Πνεύματι ὅτι "Τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Κυρίου; καὶ τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν;". Ἄρ' οὖν οὐχὶ σαφέστατά γε καὶ ἐναργέστατα διὰ τῆς τῶν θεολόγων 465 φωνῆς εἰς τε καὶ μόνος καὶ ἀληθινὸς ἀνεκκηρύχθη Θεὸς ὁ Μονογενής; {B.} Ἀληθές. {A.} Ὅτε τοίνυν μόνος ἡμῖν καὶ ἀληθινὸς εἰσκεκόμισται Θεὸς ὁ Πατήρ, ἰσοτρόπως δὲ αὐτῷ καὶ ἀπαραλλάκτως ἔχων ὁ Υἱός· καταλογισθεῖν γὰρ ἂν ἕτερος ἐπ' αὐτῷ τὸ σύμπαν οὐδεὶς· ποῖ ποτε ἄρα δραμεῖται τῶν πιστευόντων ὁ νοῦς, εἴπερ ἄμφω διὰ σφῶν αὐτῶν ἐξωθεῖεν ἄν, καὶ οὐκ ἐν βεβαίῳ τῆς θεοπροποῦς ἔσονται δόξης, εὐκατάσειστον τε καὶ εὐανάτρεπτον κομιδῇ λαχόντε τὴν φύσιν; Ἥ οὐκ ἀληθές εἰπεῖν ὡς εἴπερ εἶναι παραδεξαίμεθα μόνον καὶ ἀληθινὸν Θεὸν τὸν Πατέρα, κατασφραγιούμεν εὐθὺς τὸ ἕτεροφυές τῷ Υἱῷ, καὶ τῶν τῆς ἀληθοῦς θεότητος ὄρων ἀποσοβοῦντες αὐτόν, ἐν ἑτέρῳ που φύσει γεγονότα διοψόμεθα; Εἰ δὲ δὴ μόνῳ τῷ Υἱῷ τὸ τῆς ἀληθοῦς θεότητος ὄνομα τε καὶ χρῆμα προσνέμοντες, οὐδένα τὸ σύμπαν ἐπ' αὐτῷ καταλογισαίμεθα, ἄρ' οὐχὶ καθοριούμεν τῆς τοῦ Πατρὸς δόξης ἢ μὴ θέμις εἰπεῖν; {B.} Ἔρπει μὲν εἰς τοῦτο τῶν ἐννοιῶν ἢ δύναμις· πλὴν τάχα που κάκεῖνο εἰκὸς τοὺς δι' ἐναντίας εἰπεῖν, ὡς περιεστήξει πάντως ἡμῖν εἴπερ ἐστὶ Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Υἱός, οὐχ ἓνα δὴ λέγειν, ἀλλὰ δύο τοὺς θεοὺς. {A.} Ἀνεπιτήδευτον μὲν τῶν ἄγαν ἐκτόπων ἐκείνοις οὐδέν, δυσφημίας δὲ τρόπος ἀπαστισοῦν βάσιμός τε καὶ ἱπήλατος. Σκοπὸς δὲ ἡμῖν οὐχὶ τοῦτο φάναι ποθέν, συνωθεῖ δὲ μᾶλλον εἰς ὁμολογίαν ὁ λόγος τοῦ χρῆναι νοεῖν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας διὰ τῆς ἀληθοῦς γεννήσεως ἀναφύναί τὸν Υἱόν, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, οὐκ εἰς ὀθνεῖαν τινὰ καὶ ἔκφυλον ἐκπεφυκότα φύσιν, ἀλλ' ὄντα τοῦτο οὐσιωδῶς ὅπερ ἂν εἶναι νοοῖτο καὶ ὁ Πατήρ, δίχα μόνου τοῦ εἶναι Πατήρ. Συναριθμουμένου γὰρ ὧδε καὶ συναναθρόσκοντος εἰς θεολογίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μία λοιπὸν ἢ ἀληθινή καὶ φύσει θεότης ἐν ὁμοουσίῳ προσκυνεῖται Τριάδι. {B.} Ἄλλ' εἰ τρεῖς εἶναι, φασί, τὰς ὑποστάσεις δώσομεν, καὶ ἢ θεότης ἐν τριπλῷ νοηθεῖ ἄν, κατὰ γε τὸν εἰκότα λογισμόν. {A.} Ἄλλ' ὅ γε τῆς ἀληθοῦς μυσταγωγίας ἡμᾶς οὐχ ὧδε ταῦτ' ἔχειν ἐκπεπαίδευκε λόγος. Βεβαπτίσμεθα γὰρ εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὐ τί πού φαμεν εἰς τρεῖς ὅτι θεοὺς ἢ πίσις, ἀλλ' εἰς μίαν θεότητα, τὴν ἐν Τριάδι προσκυνητήν. Τί τοίνυν ἀποβιβάζει, καὶ λογισμοῖς ἀνθρωπίνοις ὑποφέρειν πειρᾶ τὰ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, ἢ καὶ οἶμαι δεῖν ἀπεριεργάστῳ καὶ μόνῳ τιμᾶσθαι τῇ πίστει; 466 Ἀνόσιον γὰρ κομιδῇ καὶ δυσσεβείας εἰς λῆξιν ἤκον τὴν ἀνωτάτω τὸ φάναι περιεργότατα, πῶς ἄρα καὶ τίς ἢ Τριάς, ἔχει δὲ ὅπως καθ' ἑαυτὴν ἢ τῆς θεότητος φύσις; Εὐσεβὲς δὲ μᾶλλον τὸ περινοεῖν ἐθέλειν ὀρθῶς, κατὰ τῆς δὴ τῶν ἁγίων Τριάδι μίαν προσκυνεῖται θεότητος φύσις. Φάθι δὴ οὖν, ὦ Ἑρμεία, τουτὶ μὲν ἡμᾶς οἴεσθαι τε καὶ δοξάζειν ὀρθῶς, ἀνοσιουργεῖν δὲ τοὺς δι' ἐναντίας, τὰ καὶ νοῦ παντὸς ὑπερφέροντα λογισμῶν ἀθλίων εὐρήμασιν ἀσυνέτως ἐκβασα νίζοντας. {B.} Εὐ λέγεις. Φημί γὰρ οὖν ἔγωγε, τοῦτο δρᾶν αὐτούς. Πῶς οὖν ἄρα Θεὸς εἰς ἐν ἡμῖν, εἴπερ ἐν ἰδίαις ὑποστάσεσι καὶ ὁ Πατήρ νοοῖτο καὶ ὁ Υἱός; {A.} Συλλήπτορά τε καὶ ἄρωγὸν ἀναγκαίως εἰς τοῦτο παραληψόμεθα τὸν τῆς ὁμοουσιότητος τρόπον, τὸ διττὸν ἐν ὑποστάσεσιν εἰς ἐν τι τὸ δι' ἀμφοῖν κατασφίγγοντα καὶ τὸ διαχεῖσθαι δοκοῦν εἰς ἰδιότητα τὴν ἐφ' ἑκατέρῳ καὶ ἀναμέρος εἰς ταυτότητα συλλέγειν εὖ μάλα δυναμένον, ὡς ἂν μήτε τὸ διπλοῦν τῇ ἀπλῇ τε καὶ ἀσυνθέτῳ πρὸς τινοσοῦν ὅλως ἐπιφημίζοιτο φύσει, μήτε μὴν αἰδοῖ τοῦ μὴ δοκεῖν τὸν τῆς ἀπλότητος κατασίνεσθαι λόγον, τὸ διττὸν ἐν ὑποστάσεσιν ἀναιροῦντες ἀλισκοίμεθα. Ἀληθῆ δὲ ὄντα τὸν τῆς ὁμοουσιότητος λόγον, καὶ αὐτὰ που μάλα διεκφήνειεν ἂν τὰ ἐφ' Υἱῷ μαρτύρια, τῶν

ιερών ἡμῖν παρακεκομισμένα Γραμμάτων. Μόνος γὰρ ὢν ὁ Πατήρ φύσει τε καὶ ἀληθῶς Θεός, μόνον ὄντα Θεὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς τὸν Υἱὸν παραδέξαιτο ἂν οὐχ ἑτέρως εἶς τε τὸ ὑπάρχειν ἰδιοσυστάτως καὶ εἰς ταυτότητα φυσικὴν, εἰ μὴ ὑπάρχοι μὲν αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ, ἔχοι δὲ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἐν ἰδίᾳ φύσει τὸν γεγεννηκότα, ταύτη τοι νοοῖτο λέγεσθαι τε καὶ ὑπάρχειν ἓν. Καὶ γοῦν ὁ χρηστός ἡμῖν ἐπετιμᾶτο Φίλιππος, τὸ τῆς διανοίας εὐμαθὲς οὐ τοῖς ἄγαν ἐξητασμένοις κατακαλλύνων ῥήμασι. Καίτοι γὰρ ἐνὸν ἐν Υἱῷ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καταθεᾶσθαι φύσιν, ἐλιπάρει λέγων· "Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν." Καὶ πρὸς γε ταῦτα Χριστός· "Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοὶ ἐστίν; Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἓν ἐσμεν" καὶ ἀληθῆς ὁ λόγος. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἐκπέφηνεν ὁ Υἱός, ἐνυπάρχει μὲν αὐτὸς τῷ ἰδίῳ Πατρὶ, παραδείξει δ' ἂν ἐν ἑαυτῷ διὰ ταυτότητος φυσικῆς καὶ τὴν τοῦ γεγεννηκότος. 467 Νοηθεῖ δ' ἂν ὁ Πατήρ οὐχ ἑτέρως ἢ δι' Υἱοῦ τε καὶ ἐν Υἱῷ, ἐπεὶ ἐστὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, τὴν ὅθεν ἐξέφυ διαστίλβων φύσιν ἐν ἰδίᾳ μορφῇ. Χρῆναι γὰρ οἶμαι καὶ καθ' ἡμᾶς εἰπεῖν· τοιγάρτοι καὶ ἐπ' ἀμφοῖν ὅπερ ἂν ὑπὸ του λέγοιτο τυχόν, χωρήσει δὴ πάντως καὶ ἀναμέρος ἐφ' ἑκατέρῳ, καὶ τὴν οὐδενὸς ἀδικήσει δόξαν. {B.} Πῶς δὴ ἄρα καὶ τοῦτο φῆς; {A.} Οὐ γὰρ ἐπαίεις ἀνακεκραγός, ὦ τᾶν, τοῦ μακαρίου Παύλου περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· "Ἴνα ἦ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν;" {B.} Ἀλλὰ τί μὴν; {A.} Ἴθι δὴ οὖν, καὶ ἄθρει τὸ ἰσοστατοῦν εἰς δόξαν ἀπονέμοντα τῷ Υἱῷ, καὶ τὴν τοῦ Μονογενοῦς καταχρυσοῦντα φύσιν, οἷς ἂν καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ εὖ μάλα κατασεμνύνοιτο. Ἐφη γάρ που περὶ αὐτοῦ· "Τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου." {B.} Ἐφη γάρ. {A.} Οὐκοῦν ἀπορήσειεν ἄν, οἶμαί που, πᾶς τισοῦν, ὧδέ πη διενθυμούμενος τὸ ὅπως ἂν ἔχοι τὸ χρῆμα. Ἀναπιμπλάντος γὰρ ἡμῖν τὰ πάντα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἐν πᾶσιν ὄντος τε καὶ νοουμένου θεοπρεπῶς, ὅποιπερ ἂν ἔτι χωρήσειεν ἢ δι' Υἱοῦ πλήρωσις κατιδεῖν οὐκ ἔχω. Ἄρ' οὖν ἀνάγκη περινοεῖν ὡς, εἰ μὴ ἐστίν ἐν ἀμφοῖν οὐσιωδῶς ἐκάτερος, περιττὴ τις, ὡς ἔοικεν, ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀναφανεῖται πλήρωσις, ἀποχρώσεως εὖ μάλα πρὸς τοῦτο ἡμῖν τῆς δι' Υἱοῦ, ἥγουν ἐπεισφέρεται τοῖς οὖσιν εἰκὴ καὶ οὐκ ἔτι καθηκόντως ἢ δι' Υἱοῦ πλήρωσις, διαρκέστατά τε καὶ οὐκ ἀνικάνως ἔχοντος τοῦ Πατρὸς εἰς τὸ πληρῶσαι τὰ πάντα. Τίνος δ' ἂν ἔτι καὶ δεδεῆσθαι τὰ πάντα καταδειξαί τις ἄν, τὴν πλήρωσιν ἔχοντα τὴν παρὰ Πατρός; Ἄρ' οὖν, ὦ ἐταῖρε, περιττὸς εἰς λόγους ἀναφανεῖται λοιπὸν καὶ ἐρραψώδηκε μάτην ὁ σοφὸς Ἰωάννης, ἀγίων τε πέρι καὶ τοῦ Υἱοῦ λέγων· "Ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν;" Τίνος γὰρ ἔτι δεδεημένοι τὰ ἐκ τοῦ πληρώματος δέχονται τοῦ Υἱοῦ, καίτοι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀποχρώντως ἔχοντος ἐν γε τοῖς καθ' ἑαυτὸν εἰς τὸ κατα στήσαι τὴν κτίσιν, τῶν παρ' ἑτέρου τινὸς ἀνεπιδεᾶ; {B.} Ὁρθότατα ἔφη. {A.} Εἰ δὲ δὴ καὶ αὐτὴν ἥτις ποτέ ἐστι τὴν δι' ἑκατέρου πλήρωσιν πολυπραγμονεῖν ἐθέλομεν, ἄρ' οὐκ ἂν γένοιτο παντὶ τῷ σαφὲς ὡς εἶπερ ἀμφοῖν ὁ τῆς οὐσίας διώκισται λόγος εἰς τὸ ἑτεροίως ἔχειν, ὡς ἂν ἑκάτερος ἔχοι φύσεως οὕτω τὴν εἰς ἡμᾶς ἐνεργήσει πλήρωσιν; {B.} Ἀναγκαίως. {A.} Καὶ εἶπερ ἐστὶ Θεὸς μὲν ἀληθινὸς ὁ Πατήρ, θεία τις ἔσται πάντως που καὶ ἡ ἐνέργεια, διεκπίπτοντός γε μὴν 468 τῆς ἀληθοῦς θεότητος τοῦ Υἱοῦ, θεία μὲν οὐκ ἔτι, κατ' αὐτὸν δὲ πάντως, καὶ ἡ τῆς πληρώσεως δύναμις. Ἐνηργήμεθα δὴ οὖν εἰς πλήρωσιν, διττῶς τε καὶ ἀνομοίως. Καὶ εἰ μὲν ἀποχρήσειν ἔμελλε τοῖς ἐνεργουμένοις εἰς σωτηρίαν ἢ πλήρωσιν τοῦ Πατρὸς, θεία τις οὖσα καὶ τῆς ἑτέρας ἀμείνων, τί καὶ ὄλως ἐνήργηκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Υἱός, καίτοι τὴν χεῖρω προστιθείς, εἶπερ οὐχ οὕτως ἐνεργήσειεν ἂν καθὰ καὶ ὁ φύσει Θεός; Εἰ δὲ δὴ χρησιμὸν τε καὶ ἀναγκαῖον εἰς σωτηρίαν ἐφόδιον τὴν δι' Υἱοῦ πλήρωσιν πεπλουτήκαμεν, περιέσται δὴ που νοεῖν τε καὶ λέγειν ὅτι τοῦ χείρονος ἐδεῖθη τὸ ὑπερτεροῦν, καὶ τὸ ἐλλελοιπὸς τῷ προὔχοντι προσετίθει τὸ

ἔλαττον, εἴπερ ἡμᾶς οὐκ εἰσάπαν ἐξήρκεσεν ἂν ἡ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς διασῶσαι πλήρως. Ἄλλ' εἶναι φημι τῆς ἐσχάτης ἀποπληξίας αἰτίαμα καὶ γραφὴν τὸ ἄμω μῆτως ἔχειν οἴεσθαί τε καὶ φάναι ταυτί. Οὐκοῦν, διερρίφθω μὲν ὡς ἀπωτάτω τὸ ὦδε ληρεῖν. Διακεισόμεθα δὲ καὶ πιστεύομεν μίαν εἶναι τὴν εἰς ἡμᾶς δι' ἀμφοῖν ἐνέργειαν τε καὶ πλήρωσιν. Μία γὰρ ἡ φύσις. Φύσεις γὰρ ἀλλήλαις εἰς διαφορὰν ἰγμέναι τὴν καθ' ἑτερότητα νοουμένην, καὶ εἰς ὀθνηιότητα τὴν εἰσάπαν ἐκπεφορημένοι, τὸ ταῦτοειδὲς κατ' ἐνέργειαν καὶ ἀπαραλλάκτως ἴσον οὐκ ἂν ἔχοιεν τὴν ἐπὶ τισὶ τῶν ὄντων, ἀλλ' ἔνθαπερ ἂν ὁ τοῦ πῶς εἶναι τισὶν ἑτεροφανῆς εἴη λόγος ἔψεταιί που πάντως ἐκεῖ καὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν οὐχ ὁμοίως ἔχειν. {B.} Ἀληθές· πλήν ὡς ἥδιστα ἂν σου διαπυθοίμην τὸ ὅπως ἂν ἐν ἡμῖν ἢ τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ πλήρως νοοῖτό τε καὶ πράττειτο μία τις οὐσα καὶ οὐ διάφορος. {A.} Καὶ μὴν οὐδ' ὀπωσιτοῦν ἐν γε δὴ τούτῳ τὸ χαλεπὸν ἢ δυσέφικτον. Πῶς γὰρ ἂν ἐτέρως ἢ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θείων ἡμᾶς χαρισμάτων ἀναπιμπλάντος δι' ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἀρρήτου φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαίνοντος; Ὡδε γὰρ πού φησι τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητής· "Ἐν τούτῳ γινώσκουμεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστίν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν." {B.} Δι' ἐνὸς οὖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἢ παρ' ἀμφοῖν ἐνεργεῖται πλήρως, οὐ μεμερισμένως; {A.} Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Ἑρμεῖα· τὸ δὲ δὴ χρῆναι φιλοπευστεῖν ἀναπειθὸν καὶ ἀναμανθάνειν ἐπείγεσθαί σε, τὸ ὅπως ἂν γένοιτο δι' ἐνὸς τοῦ Πνεύματος ἢ παρ' ἀμφοῖν ἐνέργεια, τελοῦσα πρὸς πλήρωσιν, ἐκεῖνο, οἶμαι, ἔστιν. {B.} Οἶει δὲ δὴ τί; {A.} Διανοῆ γάρ που, κατὰ τὸ εἶκόσ, ὡς εἴπερ ἀλλήλοισιν 469 οὐχ ὁμοίαν λαχόντες φύσιν, ἄτε δὴ τὸ μείον οὐσιωδῶς ἔχοντος τοῦ Υἱοῦ, κατὰ γε τό, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐκείνοις δοκοῦν, ἐνεργήσειάν τι τῶν εἰς ἡμᾶς, οὐκ ἐν ἴσῳ τρόπῳ καὶ ἀπαραλλάκτως ἔχοντι κατὰ πᾶν ὅτι οὖν, ἐκπεπεράνθαι τυχὸν τὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῖς νοηθείη ἂν. Εἶτα πῶς ἂν ἔτι δι' ἐνὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἢ παρ' ἀμφοῖν ἐν ἡμῖν ἔσται πλήρως, οὐχ ὑπουργικῶς ἐνημαίνοντος τὰ ἐκατέρου τυχὸν καὶ τὴν διακοικὴν ἐν ἡμῖν ἀποπληροῦντος χρεῖαν, ἀλλ' ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει καὶ τὴν ἀμφοῖν εἰσκομίζοντος; {B.} Προμηθέστατα ἔφη. Τουτί γὰρ δὴ μοι στρέφεται κατὰ νοῦν. {A.} Τετράφθω δὴ οὖν ἐπ' αὐτὸ δὴ τουτί τοῦ λόγου τὸ σπούδασμα· φαίην δ' ἂν ὅτι τό τινος ἐτέροις ἐμποιοῦν δι' ἑαυτοῦ τὴν μέθεξιν τῆς μὲν πρὸς ἐκεῖνο συμφυΐας ἀποφοιτήσκειν ἂν οὐδαμῶς, ἐνεργήσει δὲ οὕτως ὡς εἴπερ ἦν ἴσως κάκεῖνο τυχόν. Ἀναγκαίῳ γὰρ, οἶμαι, πρὸς οὐσιώδη ταυτότητα συντετάχεται νόμῳ τὰ ὅσαπερ ἂν ἀλλήλοισιν ταῦτοσθενῆ τὴν ἐνέργειαν διαλαχόντα φαίνοιτο. {B.} Ἴθι μοι διὰ παραδειγμάτων, ἔπομαι γὰρ οὐ λίαν. {A.} Οὐκοῦν εἰμί τοι, καὶ δὴ καὶ ἐρῶ. Ἥλιος μὲν γὰρ αὐτὸ τι καθ' ἑαυτὸ νοεῖται τε καὶ ἔστι καὶ ἀνωκισμένην μὲν τινα διέρπει τρίβον, τοῖς τοῦ πεποιηκότος νεύμασι τὸ τῆδε ἔχειν διαλαχόν. Καθιεῖς δὲ τὴν ἀκτῖνα καὶ τῶν ἐπὶ γῆς ἐπαφώμενος, ἐνήσι μὲν τῆς θερμότητος τὴν αἴσθησιν. Εἰ δὲ δὴ τίνα τε καὶ ποδαπὴν τὴν φύσιν διεκκληρώσατο πολυπραγμονεῖν ἐθέλομεν, ἀνιδρωτὶ κατορθώσομεν. Ὅτι γὰρ θερμὸς καὶ πυρῶδης, ἀπαστισοῦν εὐκόλως τῶν γε ἅπαξ μετεσχηκότων περινοήσκειν ἂν, τὴν ἐξ αὐτοῦ προεκκύπτουσαν καὶ προχεομένην ἀκτῖνα θερμὴν παραλαβὼν εἰς ἀπόδειξιν. {B.} Εὖ λέγεις. Συνήσει γὰρ οὖν, ἐπεῖτοι καὶ ἀταλαίπωρον τὸ χρῆμά ἐστιν. {A.} Εἶτα πῶς ἐκεῖνο λοιπὸν τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν οὐκ ἐμφανές; {B.} Τὸ τί δὴ φῆς; {A.} Ὅτι τῆς ἡλίου φύσεως, ἣτις ποτέ ἐστιν, ἑτεροφυῆς οὐ τί που τὸ ἐξ αὐτοῦ προχεόμενον εἰς τὰ τῆς αἰσθήσεως δεκτικά. Πῶς γὰρ ἂν ἐτέρως ἔχοι τὸ ἐνεργεῖν ὡς ἐκεῖνος, μὴ οὐχὶ τὴν ἡλίου φύσιν τῆς ἰδίας ἐκδρομῆς ρίζαν ὡσπερ τινὰ καὶ μητέρα λαχόν, ἴν' ἐξ ὧν εἶναι πεπίστευται, τῆς τοῦ προέντος οὐσίας ὄλην ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὴν ποιότητα διεκφαίνοιτο; {B.} Οὐχ ἐτέρως ἂν ἔχοι. {A.} Ἰτέον δὴ οὖν ἐπ' αὐτὴν ἤδη πως τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος φύσιν, καὶ περιεργότερον βασανίζοντες, ἐκεῖνο διασκεψώμεθα, οὐκ ἐξαγωνίοις τισὶν ἐπιθρώσκοντες λόγοις, 470 καιροῦ δὲ διέρπειν ἐφ' ἕτερα πρεπωδέστατα παραθήγοντος, πότερὸν ποτε Πατρὶ

καὶ Υἱῶ τὸ Πνεῦμα συντετάζεται καὶ ἐν τῇ μιᾷ τῆς θεότητος φύσει καταγραφτέον ἢ μὴ; {B.} Ἔνα φασὶν ἀληθινὸν εἶναι Θεόν, τὸν Πατέρα, ἐπαριθμοῦσι δὲ αὐτῶ τὸ σύμπαν οὐδένα. {A.} Οὐκοῦν ἐξωσθήσεται κατ' αὐτοὺς τῆς ἀληθοῦς θεότητος σὺν Υἱῶ καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ εἰς τὴν τῶν γεγονότων ἀπολισθήσει πληθύν, καὶ ὁμοφυῆς μὲν ἔσται κατ' αὐτοὺς τῶ Υἱῶ, κατὰ γε τὸν τοῦ πεποιῆσθαι λόγον, τῆς δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ὡς πορρωτάτω. Ποῖος οὖν ἔτι Θεὸς ἐν ἡμῖν εἰ καὶ ἐναυλίζοιτο τοῖς βαπτιζομένοις καὶ ἐγκατοικῆσαι τὸ Πνεῦμα, παραδεικνύοντων ἐκεῖνοι. Περὶ μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐδὲ αὐτοὶ φαῖεν ἄν, καθάπερ ἐγῶμαι. Τῆς γὰρ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθοῦς θεότητος τὴν μέθεξιν οὐκ ἄν τις ἔλοι ποτὲ διὰ γεννητοῦ τοῦ Πνεύματος, ἐπεὶ μὴ τοῦτο ἐκείνου μέθεξις φυσικὴ. Λείπεται τοίνυν εἰπεῖν ὡς εἴη μὲν ὁ μόνος ἐν ἡμῖν ὁ Υἱός, καίτοι κατ' ἐκείνους ὠνομασμένος ἑτεροφυῆς καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἐκβεβηκῶς, διὰ τε τοῦτο τῇ κτίσει συναριθμούμενος. Κτίσις οὖν ἐν ἡμῖν, οὐκ ἔτι Θεός, καὶ διὰ κτιστοῦ τοῦ Πνεύματος καταπλουτεῖ τὸν ἁγιασμόν ἢ κτίσις, οὐδὲν ἔχουσα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. Εἰ δὲ δὴ μεθέντες τουτί, παρατρέποντο πρὸς τὸ ἄμεινον καὶ Θεὸν εἶναι λέγοιεν τὸν Υἱόν, φραζόντων ἐκεῖνο, πότερα θεῶν ἐν ἡμῖν ἔσται δύο, ἐγκατοικισθέντων ἡμῖν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἢ γοῦν εἷς τε καὶ ὁ μόνος; Ἐφη γὰρ ὁ Χριστός: "Ἐάν τις ἀγαπᾷ με τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μόνην παρ' αὐτῶ ποιησόμεθα." {B.} Δύο μὲν, οἶμαι, θεοὺς οὐδ' ἂν αὐτοὺς ἐκείνους ἐλέσθαι νοεῖν· τετράψονται δὲ ἴσως πρὸς γε τὸ εὐθὺ καὶ ἀμωμήτως ἔχον, Θεὸν ἐν ἡμῖν ἕνα διδόντες, τὸν ἀληθινόν τε καὶ φύσει, προσθεῖεν δ' ἂν ἴσως αὐτοὶ τὸν Πατέρα καὶ μόνον. {A.} Οὐκοῦν ἀνάγκη καὶ οὐχ ἐκόντας ἤδη πως ἐκεῖνο φάναι τολμᾶν ὡς εἴπερ ἔστιν εἷς ἐν ἡμῖν καὶ ὁ μόνος Θεὸς ὁ Πατήρ, συνεισβαλεῖ μὲν οὐκέτι χρησίμως, μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ περιττῶς ὁ Υἱός, καίτοι τὸ εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς οὐκ ἔχων, ὅχλος δὲ ὡς περ εἰκαῖος ἐν ἡμῖν ἔσται τυχὸν ἢ παρ' αὐτοῦ πλήρωσις. Εἴη δ' ἂν καὶ ἐτέρως οὐκ ἐν κόσμῳ τῶ καθήκοντι τετελεσμένα τὰ τῆς εὐκαίρου συνεισδρομῆς. Ναοὶ γὰρ εἴπερ ἔσμεν τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐ τί που θεῶν, ἐξιτητέον 471 τῆς ἀπάντων καρδίας ἐπιφωνεῖτω τίς ἤδη τῶ Υἱῶ, μᾶλλον δὲ τί γὰρ ὅλως καὶ συνειβάλλειν ἐπαγγέλλεται τὴν ἀρχὴν, εἴπερ οὐδεὶς ἔσται συνεισβαλὼν, Θεοῦ κατὰ φύσιν ὄντος τοῦ Πατρὸς καὶ ἀποχρώντως εὐ μάλα τὸν ἐν ᾧ περ ἂν γένοιτο πληροῦντος ναόν; Οὐκοῦν-ἀνακυκλήσω γὰρ αὐθις τὸν ἐπὶ τῶδε λόγον-, οὔτε Θεὸς ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ Πνεύματος· ἐνεργήσει γὰρ οὐδαμῶς τῆς θείας φύσεως ἐν ἡμῖν τὴν μέθεξιν, τὸ μὴ ἐξ αὐτῆς κατ' ἐκείνους· περιττὸς δέ, ὡς ἔοικε, τῶ ἰδίῳ Πατρὶ συνειστρέχων ὁ Υἱός, καὶ οὐδὲν ἔτι τὸ ἀπειργὸν εἰπεῖν ἀμαρτοεπιή τε καὶ εἰκαίόμυθον τὸν μακάριον Παῦλον, γεγραφότα σαφῶς ὅτι Χριστὸς ἐν ἡμῖν ὡς Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος, καλοῦντος δι' ἑαυτοῦ πρὸς μέθεξιν τῆς κατὰ φύσιν τε καὶ ἀληθοῦς θεότητος. {B.} Λῆρός που ταυτὶ καὶ δυσσεβείας εἰς ἄκρον ἤκοντες λόγοι. {A.} Διακεισόμεθα τοίνυν, μία μὲν ὅτι θεότητος φύσις, ἢ καὶ τὸ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν τοῦθ' ὅπερ ἔστι καὶ λέγεται πάντη τε καὶ πάντως ἔποιτο ἄν, ἔκφυλός γε μὴν οὐκ ἔτι κατ' ἐκείνους ὁ Υἱὸς τῶ Πατρὶ, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῶ Θεὸς ὑπάρχων ἀληθινός, συντετάζεται τῶ γεγεννη κῶτι πρὸς ταυτότητα φυσικὴν. Ὡδε γὰρ ἐν ἡμῖν δύο μὲν οὐκ ἔτι θεοὶ νοηθεῖεν ἄν, εἷς δὲ καὶ ὁ μόνος ἐν ἀγία Τριάδι προσκυνούμενος. Οἶει τι χρῆναι τούτοις ἐπιτιμᾶν ἢ ὡς οὐκ ἂν εὔ ἔχοι πειρᾶσθαι λέγειν; {B.} Οὐδαμῶς. {A.} Ἄθρει δὴ οὖν, εἰ δοκεῖ, καὶ αὐτόν, ᾧ φιλότης, Μωσέα τὸν ἱερώτατον τῇ ἀπλῇ τε καὶ ἀσυνθέτῳ τοῦ Θεοῦ φύσει τὸν ἐοικότα προσώπῳ τῶ μὴ ἀπλῶ προσάπτοντα λόγον. Ἐνεστι γὰρ δὴ κἀντεῦθεν ἀμογητὶ διασκοπούμενοις ἰδεῖν τὸ ἐν μιᾷ τῇ θεότητι τριπλοῦν καθ' ὑπόστασιν. {B.} Καὶ μὴν ὅτι ποτὲ ἔστιν ὃ φῆς ἐθέλοισι' ἂν ἐπαῖειν ἔτι. Φράζε δὴ οὖν μοι σαφέστερον. {A.} Ἦ γὰρ οὐχὶ τὸ πρῶτον ἡμῖν τῆς ἑαυτοῦ συγγραφῆς συντιθεὶς βιβλίον, γενεσιουργὸν μὲν καὶ τεχνίτην τῶν ὅλων ἀναγράφει τὸν Θεόν; Ἐφη δὲ εἰπεῖν ἐπὶ μόνῃ τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ, καίτοι τὴν τῶν

ἄλλων ἀπάντων ἀποσχεδιάσαντα γένεσιν· "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν." Καὶ τι διὰ μέσου προσρίψας βραχύ· "Καὶ ἐποίησεν, ἔφη, τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν." {B.} Μανθάνω. {A.} Πύργον δὲ ἀναδείμασθαι τὸν οὐρανομήκη προτε θυμημένων τινῶν ἐξ ἀποπληξίας ποτέ, "Δεῦτε," φησὶν ὁ τῶν ὄλων Θεός, "καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν ἐκεῖ 472 τὰς γλώσσας." Τίς δὴ οὖν ὁ λέγων καὶ τίσιν ἄρα τὸ "Δεῦτε, καὶ καταβάντες συγχέωμεν;" Οὐ γὰρ δὴ φαῖεν ἄν, οἴμαι που, τινὲς τῆς τῶν ἀγίων ἀγγέλων δεδεῆσθαι χειρός, ἢ γοῦν ὄλως τῆς παρά του τῶν ὄντων συμποίας καὶ συνδρομῆς εἰς τὸ κατισχύσαι τὸν Θεὸν διαπεράναι τὸ δοκοῦν. Παναλκῆς γάρ που τὸ Θεῖόν ἐστι πρὸς πᾶν ὅτιοῦν, καὶ καταπλουτοῦν ἐν ἑαυτῷ τὸ ὅπερ ἂν βούλοιο κατορθοῦν εὐκόλως, καὶ αὐτὸ τῶν ὄντων ἐστὶν ἡ πᾶσα δύναμις. Ὡσπερ γὰρ εἶναί φαμεν σοφίαν αὐτὸ καὶ ζωὴν, καὶ οὐκ ἂν τι δύναιτο διαζῆν ἢ γοῦν τῶν σοφίας μετασχεῖν ἀγαθῶν μὴ οὐχὶ παρ' αὐτοῦ καθάπερ ἀπὸ πηγῆς ἀναβρῦσαν ἔχον τὴν χορηγίαν, κατὰ τὸν αὐτόν, οἴμαι, τρόπον, οὐκ ἂν ἔλοι τι τῶν ὄντων ἰσχὺν οὐδ' ἂν εἰς τὸ δύνασθαι τι κατορθοῦν προήκοι ποτὲ μὴ οὐχὶ παρὰ τῆς τῶν ὄλων ἰσχύος εἰς τοῦτο ἡγμένον. Ἐξέσται δὴ οὖν ἀδιαβλήτως εἰπεῖν ὡς οὐκ ἂν ἀγγέλοις ἢ γοῦν ἑτέροις τισὶ δυνάμεσι λογικαῖς τὸ "Δεῦτε, καὶ καταβάντες συγχέωμεν αὐτῶν τὰς γλώσσας" ἔφη Θεός, ἀλλ' οἶονεῖ πως ὡς ἐν ἀπλῇ κινήσει φύσεως μιᾶς ἑαυτὴν εἰς ἐνέργειαν τὴν ἐπὶ τισὶ διεδόνησέ πως ἡ ἀγία Τριάς, ἐπεὶ τοι καὶ μόνης δημιουργικῆς ἐξουσίας ἔργον ἦν καὶ γλώττης εὐρυθμον κίνημα μεταπλάσαι πρὸς τὸ δοκοῦν καὶ λόγου φύσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς τε καὶ ἐν ἡμῖν ἐξ ἀπλῆς τῆς τότε φωνῆς εἰς πολυειδῆ καὶ πολυηχεστέραν ἀπλῶσαι διεκδρομήν, ὥστε καὶ ἀήθη τινὰ καὶ οὐ πάλαι διεγνωσμένην οἶμον ἐλθεῖν τὸν ἐκάστου τῶν διεστραμμένων παρασκευάσαι νοῦν. Ἴνα τοίνυν ἔχοιμεν ἐννοεῖν ὡς ἦκιστα μὲν ἀγγέλων, αὐτουργίας δὲ μᾶλλον κατόρθωμα θεϊκῆς τὸ δρώμενον ἦν, τὸ "Δεῦτέ" φησὶν αὐτὴ πρὸς ἑαυτὴν ἡ ἀγία τε καὶ ὁμοούσιος Τριάς. {B.} Ὁρθῶς ἔχει. {A.} Πῶς δ' ἂν καὶ ὄλως τὴν ἀνθρώπου φύσιν διαμεμορ φῶσθαι πρὸς Θεὸν οἰηθεῖεν ἄν; Τὴν τίνοσ ἐροῦσιν ἐνσεση μάνθαι τοῖς ἐπὶ γῆς εἰκόνα; {B.} Τί γὰρ εἰ λέγοιεν τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς; {A.} Ἄλλ' εἰ δὴ μόνον φαῖεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πρὸς ἐσχάτην ἀθλιότητα κατοικήσονται λογισμῶν. {B.} Τίνα τρόπον; {A.} Πρῶτον μὲν ὅτι τὸ "Ποιήσωμεν" καὶ μὴν καὶ τὸ "κατ' εἰκόνα τὴν ἡμετέραν" οὐχ ἐνὶ προσώπῳ, πρέποι δ' ἂν μᾶλλον τοῖς ὑπὲρ ἓνα καὶ δύο. Πρὸς δὲ γε τούτῳ, φαμέν ἐκεῖνο διενθυμούμενοι. Τὸ ἀναμορφούμενον, διαμαρ τούσης αὐτῷ τῆς πρώτης ἰδέας καὶ λελωβημένης εἰς τὸ ἀκαλλές, ἄρ' οὐκ εἰς ἐκεῖνο καθηκόντως ὑπονοστήσειεν ἂν 473 πρὸς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς, καὶ τὸ ἐκ τοῦ πεπηρῶσθαι βλάβος ἀποπεμφάμενον, ἐπὶ τὴν ἀλώβητον τῆς φύσεως ὄψιν ἀνα θρώσκει πάλιν; {B.} Πῶς δὴ φῆς; {A.} Πεύση τοι καὶ μάλα σαφῶς· φράσω γὰρ ὡς ἐνι. Εἴ τις τῶν ἄριστα καὶ τελείως ἐξησκηκότων ἐπιστήμην, φέρε εἰπεῖν τὴν χαλκουργικὴν, ἀνδριάντα διατεχνήσαιτο, μορφὴν ἐγχαράξας τὴν ἰδίαν αὐτῷ, ὁ δὲ τῆς ἔδρας ὑπὸ του τῶν διεφθονηκότων ἐκμεμοχλευμένος, πεσὼν τε κατα δουπήσειε, καταπηρωθεῖ τε οὕτω καὶ μεταθεῖτο πρὸς τὸ ἀκαλλές· εἶτα τὸ χρῆμα οὐ φορητὸν εἰ ποιοῖτο τυχὸν ὁ τοῦδε τεχνίτης, βούλοιτό τε τὸν τοῦ κατασιναμένου κατατῆξαι φθόνον, ἀγριωτέρα φλογί, καὶ δὴ μεταπλάττοι πρὸς εἶδος αὐθις τὸ ἐν ἀρχαῖς τὸ τέχνημα, τὰ ἐκ τοῦ πεπηρῶσθαι βλάβη περιελών· ἄρα ἂν σοι δόξαι φρονεῖν ὀρθῶς εἰ, τὸ οἰκεῖον εἶδος ἀφείς, ἀτεχνῶς αὐτὸ πρὸς τὴν ἑτέρου του μεταστοιχειῶσαι μορφὴν; {B.} Οὐ πάνυ. {A.} Ἐντιθείς γε μὴν τὸ εἶδος αὐτῷ τὸ ἐν ἀρχαῖς, ἀνεμὸρ φωσέ τε κατὰ ἀλήθειαν καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῷ πάλιν ἐνεχάραξεν εἰκόνα; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Ὡδε τοιγαροῦν ἔχοντος ἡμῖν τοῦ τοιοῦδε λόγου, τί δὴ ἄρα πεπραχέναι δώσομεν τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ἐς γεγονότα τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῖ τε καὶ μόνου–τοῦτο γάρ που φῆς ἐννενοηκέναι τοῦ δι' ἐναντίας–ἐπεὶπερ ἠθέλησεν ἀναμορφοῦν διωλισθηκότα καὶ λελωβημένον, οὐχὶ δὴ μᾶλλον εἰς

εἶδος αὐτὸν κεκαὶ νούργηκε τὸ ἐν ἀρχαῖς, τουτέστιν, εἰς ὁμοίωσιν τὴν πρὸς ἑαυτὸν, ἐνετίθει δὲ μᾶλλον αὐτῷ μορφὴν τε καὶ εἶδος ἕτερον, εἴπερ οὖν ἕτερος παρ' αὐτὸν φυσικῶς ὁ Υἱός, πρὸς ὃν μεμορφώμεθα; Γράφει γὰρ ὧδέ τις ὁ σοφώτατος Παῦλος· "Τεκνία, οὐς πάλιν ὠδίνῳ ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." Καὶ πάλιν· "Οὐς γὰρ προέγνω, καὶ προώρισε, (δῆλον δὲ δὴ που πάλιν ὅτι ὁ Θεός) συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, τούτους καὶ ἐκάλεσεν." Ἀναμορφοῖ γὰρ ἡμᾶς διὰ τοῦ Πνεύματος εἰς ἰδίαν εἰκόνα Χριστὸς καὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ταῖς τῶν εὐσεβούντων ψυχαῖς νοητῶς τε καὶ ἀπορρήτως τὸ κάλλος ἐνσημαίνεται. Μεμορφώμεθα δὴ οὖν, οἴμαί που, πρὸς Θεὸν μὲν οὐκέτι τὸν ἀληθινόν, εἶδος δὲ ἡμῖν ἐμπρέπει τὸ κτίσματος. Τόδε δὴ καὶ πάλαι διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς ὑμνούμενον· "Ἀνακαὶ νισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου," οἴχοιτο ἂν ἤδη πρὸς τὸ μηδέν, εἰκαῖον ὡς ἔοικεν ἀναδεδειγμένον. Ἀνακαινισμὸς γὰρ οὐ τί που, κατὰ τὰς Γραφάς, καινουργία δὲ μᾶλλον 474 τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀναφοίτησιν μὲν οὐδαμῶς τὴν εἰς τὸ ἄνω 474 λαχόντα καὶ ἀναδρομὴν οὐκ ἔχοντα τὴν εἰς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς, ἐκβεβιασμένα δὲ πως ἐπὶ τὸ μείον ἢ πρὶν καὶ πολὺ νοσοῦντα τὸ ἀκαλλές. Εἴη δ' ἂν ἔτι καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερκεῖ μὲν τὸν διὰ Χριστὸν καινισμὸν ἢ πρεσβυτέρα ποιήσεις, εἴπερ ἡμῖν ἐνετίθει μὲν ἐκείνη τὸ ἐν μορφῇ διαπρέπειν τῇ τοῦ μόνου τε καὶ ἀληθῶς Θεοῦ, ἢ δὲ πρὸς εἶδος ἡμᾶς ἀναζωγραφεῖ τὸ μὴ οὕτως ἔχον, μεταστοιχειοῦσα πρὸς τὸν Υἱόν. Τί δὴ οὖν ἄρα διὰ Χριστοῦ πεπλουτήκαμεν, καὶ αὐτήν, ὡς ἔοικεν, ἐκλεληστευμένοι τὴν πρὸς Θεὸν ὁμοίωσιν καὶ εἰσάπαν ἤδη τὸ περιφανές τῆς φύσεως ἀποδύσασμενοι καύχημα, εἴπερ ἐστὶν ἡμῖν ἢ πᾶσα μακαριότης ἐν γε τῷ καθ' ὁμοίωσιν γενέσθαι Θεοῦ; Ἄλλ' ὕθλος, οἴμαι, καὶ γέλως ἤδη ταυτί, καὶ γραῶδη μυθάρια. Ἀναστοὶ χειούμεθα γὰρ εἰς εἰκόνα τὴν πρώτην, ἀκριβεῖ σημάντρω κατασφραγιζόμενοι τῷ Υἱῷ πρὸς τὸ τῆδε ἔχειν, ὅς ἐστι καὶ χαρακτήρ καὶ ὁμοίωσις τοῦ Πατρὸς καὶ οὐχ ἕτερος παρ' αὐτόν, κατὰ γε τὸ ἐν οὐσίᾳ ταυτόν. {B.} Ἀκριβέστατα ἔφησ. {A.} Θέα γὰρ δὴ πρὸς ὄσσην αὐτοῖς ἀτοπίαν ἐξολισθήσειεν ἂν ὁ λόγος, ἐπιτιμᾶν ἐγνωκόσι τοῖς τῆδε δοξάζουσι καὶ φρονεῖν ἐλομένοις. Θεὸς γὰρ εἴπερ ἐστὶ μόνος τε καὶ ἀληθινὸς ὁ Πατήρ-ὧδέ τε ἔχειν ἐξ ἀποπληξίας ἐροῦσιν-, ἐξωσθεῖ ἂν, οἴμαί που, καθάπερ ἐξ ἀναγκαίου λόγου τοῦ κατὰ ἀλήθειαν εἶναι Θεὸς ὁ Υἱός. {B.} Ἀνάγκη. {A.} Ἄλλ' ἔσται που πάντως ἐν μείοσιν ἢ ἐν οἷς ὁ Πατήρ, ἐπεὶ τοι τὸ πάντων ἐπέκεινα Θεὸς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς. {B.} Ἔσται γὰρ οὖν· ἀποφέρει γὰρ πως εἰς τοῦτο λοιπὸν ὁ λόγος. {A.} Ἄθρει δὴ οὖν ὅτι κινδυνεύομεν, ὧ Ἑρμεία, κατὰ γε τὸ ἐκείνοις ἀσυνέτως δοκοῦν, καίτοι μειονεκτούμενον τὸν Υἱόν, ἀμείνω πως ἤδη καὶ προὔχοντα καὶ αὐτοῦ καταλογίζεσθαι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, εἰ ταῖς τῶν ἀγίων φωναῖς ἀμελλητὶ καταπειθεσθαι διαλογιζόμεθα δεῖν. {B.} Καὶ μὴν τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἀμφίλογον. {A.} Πεύση δὴ οὖν ἀνακεκραγός ὡδὶ τοῦ θεσπεσίου Παύλου ὡς γένοιτο μὲν "κατὰ νόμον Φαρισαῖος, κατὰ ζῆλον διώκων τὴν Ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος, ἀλλ' ἄτινα ἦν μοι κέρδη, ταῦτα ἤγημαι διὰ Χριστὸν ζημίαν. Ἀλλὰ μὲν οὖν γε καὶ ἠγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν." {B.} Ἔφη γὰρ οὖν, ἀλλὰ τί ἂν βούλοιο τουτί; 475 {A.} Οὐ γὰρ ὅτι Θεὸς καὶ Κύριος εἷς διακεχρησώδηκε τοῖς ἀρχαιοτέροις ὁ νόμος; {B.} Ναί. {A.} Τοῦτον δὲ εἶναί φασιν τὸν Πατέρα που τάχα. {B.} Φασίν. {A.} Ὁ δὲ δὴ τῶν ἀπορρήτων Χριστοῦ ταμίαν ἑαυτὸν ἡμῖν ἀναδεδείχθαι λέγων, ὁ τῆς οἰκουμένης μυσταγωγός, τί ἄρα μαθὼν ἢ διενθυμούμενος τῆς πρεσβυτέρας καὶ νομικῆς παιδεύσεως ἀσυγκρίτως ἐν ἀμείνοσι τὴν Χριστοῦ γνῶσιν ἐτίθει, καὶ ὑπερέχουσαν ὀνομάζει, καὶ σκύβαλα μὲν ἠγεῖται τὰ ἐν νόμῳ, κατατέθηπε δὲ καὶ ὑπερηγάσθη λίαν τὸ εὐαγ γελικὸν καὶ σωτήριον κήρυγμα; Ἡ οὐκ ἀναγκαῖον ἡμᾶς ὑπολογίζεσθαι καὶ φρονεῖν ὡς ὧνπερ ἂν εἴη μείζων ἢ γνῶσις, τούτοις ἔποιτο ἂν εὐθύς καὶ τὸ ὑπερκεῖσθαι πρέπειν τῶν συγκρινομένων; {B.} Οἴμαί γε. {A.} Εἶτα ὅπως εἰς τοῦτο καθίκοιτο ἂν ἡμῖν

ήλιθιότητός τε καὶ ἀμαθίας ὁ νοῦς ὡς ἀμείνω λέγειν ἢ γοῦν οἴεσθαί ποτε τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, τὸν οἰονεὶ ρίζαν ἔχοντα καὶ πηγὴν τὸν γεννήτορα; Συνυβριοῦμεν γὰρ πάντως τῷ φυτῷ τὸν καρπὸν καὶ ὁμοῦ τῇ ρίζῃ τὸ βλάστημα, τῇ πηγῇ τὸ ἐξ αὐτῆς προχέομενον νᾶμα καὶ οὐκ ἀλλότριον αὐτῆς, τῷ φωτὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ διαλάμπον καὶ ἀπαστράπτον ἀπαύγασμα. {B.} Συνυβριοῦμεν· πῶς γὰρ οὐ; {A.} Ἀναγκαιῶς οὖν ἄρα παραληψόμεθα τὸν εἰς ἐνότητα φυσικὴν συνεισδέοντα λόγον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν καὶ ἐν τῇ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινῇ θεότητι συνεισφέροντα; {B.} Ἀναγκαῖον μὲν οὖν ἔχει γὰρ ὧδε ταυτί. Πλὴν ἐκεῖνο λέγε τὸ ὅπως ἂν προῦχοι τε καὶ ὑπερκείσεται τῆς ἀρχαίας καὶ νομικῆς παιδεύσεως ἢ γνῶσις Χριστοῦ, καίτοι συμπαραληφθέντος εἰς ταυτότητα φυσικὴν τῷ Πατρὶ καὶ Θεῷ τῷ ἀληθινῷ συγκεκηρυγμένου διὰ τῶν ἀρχαίων Γραμμάτων; {A.} Ἀμείνων ἔσται παρὰ πολὺ καὶ ὑπεραλείται τὴν πρώτην. Φανερωτέραν γὰρ ἔχει τὴν ἀνάρρησιν καὶ εἰς γνῶσιν εὐρύνεται τὴν ἀσυνήθη τῷ νόμῳ. Τοιγάρτοι καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ ἱεροφάντης Μωσῆς ἐλιπάρει μὲν, καὶ μάλα συχνῶς, ἀκριβῆ τε καὶ ἀκατάσκιον τὴν περὶ τοῦ ὄντος γνῶσιν ἐλείν, καὶ δὴ καὶ ἔφασκε πρὸς τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα Θεόν· "Ἐμφάνισόν μοι σεαυτόν, γνωστῶς ἴδω σε." Προσετάττετό γε μὴν ὀρύττειν ἐν πέτρᾳ καὶ διὰ στενοτάτης ὀπῆς, εἰ βούλοιο, καταθρεῖν, ἀνιγματοδῶς ἡμῖν ὑποσημαί νοντος, οἴμαί που, κὰν τούτῳ Θεοῦ ὅτι βραχεῖαν ὁ νόμος τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν ἐναστράπτει τοῖς παιδευομένοις καὶ μονονουχὶ δι' ὀπῆς τὸν ἐπὶ τῷδε μόλις ἐνήσι φωτισμόν. 476 Ὅτι γὰρ μόνον εἰς ἐστὶ Θεὸς πιστεύειν ἤθελε τῶν ἐν ὑπολήψει θεότητος ἀφιστάς τοὺς πεπλανημένους· τὸ δὲ ὅπως ἐν τοῖς καθ' ἑαυτὴν ἢ θεία τε καὶ ἄρρητος ἔχει φύσις οὐ παρέδειξε σαφῶς, καθάπερ ἀμέλει τὸ σωτήριο κήρυγμα, φημί δὴ τὸ διὰ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐγνώκαμεν τὸν Υἱόν, πιστεύομεν ὅτι πέφηνέ τε καὶ ἀνέφυ καθάπερ ἐκ ρίζης τοῦ Πατρὸς, καὶ ἡ τοῦ γεννήματος δόξα τὴν τοῦ γεννήτορος φύσιν καθάπερ ἐν πίνακι καταγράφουσα τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἐφικνεῖσθαι παρεσκεύασε τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμόν. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καὶ Θεόν· "Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις;" πρὸς δέ γε τοὺς Ἰουδαίους· "Οὔτε ἐμὲ οἴδατε οὔτε τὸν Πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἂν ἤδειτε." Τὸ δὲ εἰδέναι μὲν τι τῶν ὄντων ὅτι ἔστι, μὴ μὴν ἔτι καὶ ὅπως ἔχει, μεῖον, οἴμαί που, παρὰ πολὺ πᾶς τισοῦν εἶναι φήσειεν ἂν τοῦ εἰδέναι δεῖν μετὰ τοῦ ὅτι ἔστι καὶ ὅπως ἔστιν. Οἴχεται δὴ οὖν κατόπιν ἡμῖν τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἢ διὰ νόμου παιδεύσεις, εἰς μὲν ὅτι δὴ μόνον ἐστὶ Θεὸς τοῖς ἀρχαιοτέροις διακηρύττουσα, ἀνευρύνουσα δὲ οὐδαμῶς τὴν τῆς θεότητος φύσιν εἰς τὸ τριπλοῦν καθ' ὑπόστασιν καὶ αὐτὴ συλλέγουσα πρὸς ἐνότητα φυσικὴν. Ταυτὶ γὰρ ἡμᾶς τὸ νέον ἐδίδαξε Γράμμα. Ἐνώσεως τοίνυν καὶ ταυτότητος φυσικῆς οὐκ εἰσδεδεγμένης ἐπὶ τε τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ–εἴμι γὰρ δὴ κατευθῦ τῶν ἐν ἀρχαῖς προκειμένων–, σύγχυσις ἔσται καὶ διαστροφή, καὶ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἢ πίστις οὐδαμῶθεν ἔτι, καθάπερ ἐγῶμαι, τὸ βέβαιον ἔξει καὶ ἐρηρυσμένον. {B.} Πῶς ἢ τίνα τρόπον; {A.} Ἐνα γὰρ εἶναι Θεὸν τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς τῆς θείας ἡμῖν ἀναβοώσης Γραφῆς, τῆς ἐπὶ τούτῳ τιμῆς τε καὶ δόξης τὸν Υἱὸν ἐκπέμψομεν, εἰ μὴ τὸ τῆς οὐσίας ταυτόν καὶ ἀπαραλλάκτως ἔχον συνεισφέρεισαι τρόπον τινὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ἡ οὐ διεπύθου τῶν ἀγίων ἡμῖν ἀνακεκραγόντων περὶ Θεοῦ, πῆ μὲν, ὅτι "Εἷς ἐστὶν ὁ νομοθέτης καὶ κριτής," πῆ δὲ αὖ, "Ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν;" Τίνα δὴ οὖν ὑποτοπητέον μόνον εἶναι νομοθέτην καὶ κριτὴν καὶ μόνον ἔχοντα τὴν ἀθανασίαν; {B.} Τὸν Πατέρα που πάντως· οἴμαι γὰρ αὐτοὺς οὐχ ἕτερόν τι παρὰ τοῦτο ἐρεῖν. {A.} Ἐροῦσι γὰρ οὖν καὶ αὐτὸς οἶδ' ὅτι· ἡκει γὰρ δὴ πρὸς τοῦτο αὐτοῖς δυσβουλίας ὁ σκοπός. Οἰησόμεθα δὴ οὖν ἡκιστα μὲν εἶναι νομοθέτην καὶ κριτὴν τὸν Υἱόν, τητᾶσθαι 477 δὲ καὶ ἀθανασίας καὶ θύραθεν εἰσπεπορισμένην ἔχειν ἐν 477 ἑαυτῷ τὴν ζωὴν; Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Ὑπὸ νόμον ἤδη πως καὶ κρίσιν ἔσται καὶ οὐχ ἐκὼν καὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι συντετάξεται κατὰ γε τὸ

τῆς ἰδίας φύσεως μέτρον. Εἶτα πῶς οὐκ ἀπάτη καὶ φενακισμὸς καὶ ἐν τοῖς ἔτι τούτων αἰσχίωσι τὸ θεῖον ἡμῖν ἔσται κήρυγμα, φημί δὴ τὸ εὐαγγε λικόν, τοῖς τοῦ Υἱοῦ λόγοις ἐπιψηφίζεσθαι δεῖν ἀναπειθόν ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν; Ἔφη γὰρ ὅτι "Εγὼ εἶμι ἡ ζωή," καίτοι κατ' ἐκείνους ἀθανασίαν οὐκ ἔχων, εἴπερ ἔστι μόνος ἀθάνατος ὁ Πατήρ. Καὶ μὴν ὡς ἔσται κριτῆς καὶ πέφηνε νομοθέτης, οὐδενός, οἶμαί που, δεηθείς ἂν εἰς γε τὸ συνιέναι πόνου. Ἦ γὰρ οὐκ ἐπύθου λέγοντος πῆ μὲν ὅτι "Ἐρρέθη· Οὐ μοιχεύσεις, ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμεῖσθαι ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ," πῆ δὲ αὖ, "Οὐδὲ γὰρ ὁ Πατήρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ Υἱῷ;" {B.} Ἐπυθόμην. Φράζε δὲ ὅμως ἐκεῖνο, βούλει ταῖς εἰς ἀντιλογίαν ἐνστάσεσι τὸν λόγον διαγυμνάζωμεν, ἢ καταθεῖν ὥσπερ ἐρήμην ἐώμεν τῶν δι' ἐναντίας παραποδίσματος δίχα; {A.} Καὶ μὴν ἴθι τοι πρὸς γε τοῦτο γεννικῶς. Καταθήξαι γὰρ ἂν τὸ χρεῖμα τὸν νοῦν, εἰς τὸ θερμότερον μὲν ἢ πάλαι τοῖς ἀντεξάγουσιν ἀντιφέρεσθαι, νεανικώτερον δὲ τοὺς τῶν ἀνθεστάναι δοκούντων ἀποκρούεσθαι λογισμούς. {B.} Οὐκοῦν ἀναμέρος ἕκαστά τε καὶ σαφῶς ἤδη λέγωμεν. {A.} Φράζε τὸ δοκοῦν. Καταλογοῦμαι γὰρ ἠκιστα μὲν εἶναι σὴν, δόξαν δὲ μᾶλλον αὐτὸ τῶν δι' ἐναντίας. {B.} Εἷς ἔστιν ὁ νομοθέτης καὶ κριτῆς ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ. Πρέποι γὰρ ἂν καὶ μόνη τῇ τῶν ὄλων βασιλίδι φύσει τὸ θεσμοθετεῖν καὶ τὸ κρίνειν. Ἀφίκται γε μὴν καὶ ὁ Υἱὸς εἰς τοῦτο δόξης, κατανεύσαντος αὐτῷ τὸ ἐλεῖν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. {A.} Καὶ τίνι τῶν εὖ φρονούντων ἀσυμφανές ὡς εἰκαίους ἡμῖν, ὧ φιλότης, ἐπαντλήσεις λόγους, ψυχρὰν δὲ καὶ ἄχρηστον ἐννοιῶν ἐπισωρεύσεις πληθύν, εἰ μὴ συνηχούσας οἷς ἔφης τὰς τῶν ἀγίων ἡμῖν ἐπιδείξαις συγγραφάς; Ἐψόμεθα γὰρ οὐχὶ τοῖς ἐθέλουσί τε καὶ εἰωθόσι τὰ ἀπὸ μόνης τῆς σφῶν αὐτῶν ἐρεύγεσθαι διανοίας, ἀλλὰ τοῖς λαλοῦσιν "ἀπὸ στόματος Κυρίου," κατὰ τὸ γεγραμμένον. {B.} Εὖ λέγεις. Οὐκοῦν ὁ μὲν θεῖος, φησίν, ὕμνησέ που Δαβὶδ (ἐποιεῖτο δὲ τοὺς λόγους ὡς πρὸς τὸν Πατέρα Θεὸν περὶ τῆς κλήσεως τῶν ἐθνῶν). "Κατάστησον, Κύριε, νομοθέτην ἐπ' αὐτούς, γνώτωσαν ἔθνη ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν." 478 Ἐκπεπεράνθαι δὲ τοῦτο καὶ μάλα σαφῶς ἐφ' ἑαυτῷ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ἀφικνεῖται λέγων ὁ Υἱὸς· "Εγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ, διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου." Ὁ δὲ τῆς ἐτέρου θελήσεως δῶρον ἔχων τὸ βασιλεύειν καὶ νομοθετεῖν, πῶς ἂν οὐκ εἰσποίητον ἔχοι καὶ φυσικὴν μὲν οὐδαμῶς, εἰσκεκριμένην δὲ μᾶλλον τὴν ἐπ' ἀμφοῖν ἐξουσίαν; {A.} "Ἐκνήψατε, οἱ μεθύοντες, ἐξ οἴνου αὐτῶν," ἐπιφω νείτω τις καὶ μάλα εἰκότως τοῖς διεστραμμένοις. Ὑπάρχων μὲν γὰρ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τῇ κατὰ πᾶν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί, κένωσιν μὲν ὑπέστη τὴν ἐθελοσύνην, καθεῖς ἑαυτὸν εἰς εἶδος τὸ καθ' ἡμᾶς, γέγονε δὲ ἄνθρωπος, ὧ τὸ βασιλεύειν καὶ νομοθετεῖν οὐχ ἐτέρως ἢ δοτόν. Ἐπειδὴ δὲ συνεπτώχευσέ τε ἡμῖν καὶ δουλοπρεπὲς ὑπέδου μέτρον οἰκονομικῶς, εἰσποίη τὸν ἔχειν ὁμολογεῖ τὸ φύσει προσόν, καὶ τοῖς τῆς κενώσεως ἔργοις τε καὶ λόγοις εὖ μάλα συμπλάττεται, καὶ οὐδὲν ἂν, οἶμαι, τὸ βλάβος ἔκ γε τουτουῖ τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν, εἰ τὸν τοῖς λόγοις πρέποντα περιαθροῖεν καιρόν. Πότε γὰρ νενομοθέτηκε μὲν τοῖς ἔθνεσιν ὁ Χριστός, πότε δὲ ἀφίκται διαγγέλλων ἐν Σιών τὸ πρόσταγμα Κυρίου; Ἦ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος; Καίτοι καὶ μάλα σαφῶς κατίδοι τις ἂν ἐν μωσαϊκοῖς συγγράμμασιν ὡς οὐ καθ' ἕτερόν τινα χρόνον ἐστάλη διαγγελῶν τὸ πρόσταγμα Κυρίου τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ὁ Υἱὸς ἢ ὅτε τὴν καθ' ἡμᾶς εἰσέδου πτωχείαν, καὶ ὁ προφητῶν δεσπότης προφήτης ὠνόμασται, καὶ τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἐναριθμῖος ὁ ἐν κόλποις ὦν τοῦ Πατρὸς ἀπεφάνθη Λόγος. Ἔφη γὰρ που Θεός, Μωσέα τὸν ἱερώτατον ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ πληροφορῶν· "Προφήτην ἀναστήσω αὐτοῖς ἐκ μέσου τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ὥσπερ σέ. Καὶ δώσω τὸ ῥῆμά μου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ καὶ λαλήσει αὐτοῖς καθὰ ἂν ἐντείλωμαι αὐτῷ." Ἄρ' οὖν, ὧ φιλότης, οὕτω τὴν πρὸς σάρκα σύνοδον ἔχων ὁ Λόγος καὶ ὑπὲρ νοῦν τε καὶ ἀπορρήτως τῇ ἀνθρωπεΐα φύσει συνηνωμένος, ἀδελφὸς ἂν νοοῖτο τῶν ἐξ Ἰσραὴλ

καὶ ἐξ αὐτῶν ἀνέφυ τῶν γηγενῶν; Ἡ γοῦν ἐκεῖνό που φησὶ ἄμεινόν τε καὶ ἀληθές, ὅτι κεχηρημάτικεν ἀδελφός καὶ ἐν τάξει γέγονε τῇ Μωσέως, παιδαγωγὸς δηλονότι, καὶ εἰς τὸ χρῆναι νομοθετεῖν ἡγμένος καὶ ὑπουρ γικὴν ὥσπερ τινὰ τὴν διακονίαν ἀποπληρῶν, ὅτε τῆς ἐμφύτου δόξης τὸ ὑπερφερές εὖ μάλα παρωθούμενος, ὡς ἐν καιρῷ τε καὶ χρεῖα καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς ἐκούσιον κένωσιν; {B.} Καὶ μὴν ὡς ἄριστα ἔφησ, ἴσθι τοι νοοῦντα κάμέ. 479 {A.} Οὐκοῦν εἴπερ ἔλοιντο τὸ ἐκάστῳ πρέπον καιρῷ διανέμειν ὀρθῶς, οὐκ ἄν, οἶμαι, διολισθήσειαν εἰς ἐξεστηκότα νοῦν καὶ καρδίαν διεστραμμένην· περιέσται δὲ σφίσις ἤδη πως καὶ τὸ νοεῖν ὀρθῶς δύνασθαι τῆς ἀληθείας τὸν λόγον. Προσθεῖς δ' ἄν οἷς ἔφην εἴποιμ' ἄν ἔτι καὶ τόδε ὡς εἶ γέ τῳ σμικρὸν εἶναί τε δοκεῖ καὶ λελόγισται παρ' οὐδὲν τὸ ἐκάστῳ χρῆναι τῶν γεγραμμένων παρά γε τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ τὸν αὐτῷ πρέποντά τε καὶ οἰκειότατον ἐφαρμόσαι καιρόν, τί τὸ ἐμποδῶν, κἂν εἰ νοοῖτο τυχὸν οὕτω καθ' ἡμᾶς γεγονῶς ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, τεθνάναι λέγειν αὐτόν, σταυρὸν ὑπομείναντα, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ πρὸ συνδρομῆς καὶ συνόδου τῆς εἰς τήνδε τὴν ἀπὸ γῆς σάρκα ἐμπαροινῆσαι μὲν ἀνοσίως τοὺς Ἰουδαίους αὐτῷ, δρᾶσαι δὲ καὶ εἰπεῖν ἅ τάχα που μόναις ταῖς ἐκείνων ἀπονοίαις πρέπει· ἐπεὶ τοι καὶ ὡς ἤδη πεπονθῶς ἔφη που Χριστός· "Τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μᾶστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων." Ἄρ' οὖν οὐκ ἀποπληξία καὶ γέλως εἶη ἄν εἰκότως τὸ οἶεσθαι ταυτὶ μὴ ἐν καιρῷ τῷ καθήκοντι, δῆλον δὲ ὅτι τῷ μετὰ σαρκός, ἀνατλήναι τὸν Υἱόν; {B.} Ἀληθές. {A.} Ἀλλὰ γὰρ ἀνέντες τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον, εἷς γε τὸ παρὸν ἴωμεν εἶ τοι φίλον δοκεῖ. {B.} Τὸ ποῖον; {A.} Τὸ καθικέσθαι φημί πρὸς βάσανον καὶ ἀναμαθεῖν ἀκριβῶς, ἔρεσθαί τε τοὺς δι' ἐναντίας εἰ ἐν τῷ καθίστασθαι βασιλέα καὶ νομοθέτην τὸ τοιῶσδε εἶναι κατ' οὐσίαν ἢ γοῦν τοιῶσδε τυχὸν ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ. {B.} Οὐκ ἐν τῷ καθίστασθαι, καθάπερ ἐγῶμαι, τὸ εἶναι τοιῶσδε τυχὸν ἢ μὴ φαῖεν ἄν εἶναι τοῦ Υἱοῦ· οὐ γὰρ, οἶμαι που, καθίκοιντο ἄν εὐηθείας εἰς τοῦτο, καίτοι ληροῦντες ἀμέτρως, ὡς καὶ οὐσίας ὄρον τὸ καθίστασθαι λέγειν ἀπο τολμᾶν· ἐκεῖνο δὲ ἴσως ἐροῦσιν ὅτι τεκμηριοῖ τοῦ καθιστα μένου τὴν φύσιν αὐτὸ τὸ καθίστασθαι. Οὐ γὰρ ἄν ἐδέξατο παρ' ἐτέρου, φασί, τὸ φύσει προσὸν αὐτῷ. {A.} Οὐκοῦν, ὦ γενναῖοι, πρὸς ἡμῶν εἰρήσεται πάλιν, ὡς ἤκιστα μὲν ἀρτίφρονες καὶ δογματικῆς ὀρθότητος ἐρασταί, κομιδῇ δὲ μᾶλλον εὐκόλοι πρὸς παραφορὰν καὶ ἀπάτην ὄντες ἀλώσεσθε. Ἐκλέλησθε γὰρ ὀξέως τοῦ χρῆναι καιροῖς τοῖς καθήκουσιν ἀπονέμειν τὰ γεγραμμένα, καὶ τοῖς τῆς ἐνανθρωπήσεως χαρίζεσθαι χρόνοις τὰ μὴ σφόδρα θεοπρεπῆ, κἂν εἰ λέγοιτο τυχὸν περὶ τοῦ Μονογενοῦς. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ 480 εἰσάπαν τῶν εἰς ὀρθότητα διεκνεύοντες λογισμῶν, οὐκ οὐσίαν εἶναι φατε τὸ καθίστασθαι, κατηγορούμενον τοῦ Υἱοῦ, πράγματος δὲ εἶναι σημαντικόν, τί τὸ ἐμποδῶν οἶεσθαί τε καὶ λέγειν ὅτι βασιλέα καὶ νομοθέτην οὐσιωδῶς ὄντα τὸν Υἱὸν ἠθέλησεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ἀναφαίνεσθαι τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς; Καὶ οὐ τί πού φημι τοῦ βασιλεύειν ἀρξάμενον, ἀλλὰ διανεύσοντά πως ἐπὶ τὸ χρῆναι λοιπὸν θεομοθετεῖν αὐτοῖς καὶ εἰς τὸ ἐθέλειν ἤδη τοῖς ἰδίους ἐγκαταζευξάσκειν τοὺς ἀρχῆς τε καὶ ἐξουσίας τῆς ὑπ' αὐτῷ διὰ τῆς πολυθέου πλάνης ἀπολισθῆσαντας. Ἄτοπον δὲ οἶμαι παντελῶς τὸν τοῦ Πατρὸς Λόγον, εἰ κατασοφοῦν ἔλοιτό τινος, εὐδοκία τοῦ γεγεννηκότος εἰς ἀρχὰς κεκλήσθαι λέγειν τοῦ νομοθετεῖν, μὴ μὴν ἔτι νομοθέτην οἶεσθαι κατὰ φύσιν ὑπάρχειν ὡς Θεόν. Ἄρα γὰρ εἰ ἐν οἰκίσκῳ ζοφῶδει καὶ ἀχλύος ἔμπλεω, κατὰ χρόνους μὲν τινος τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος οὐκ εἰσέδου τὸ φῶς, οὐδενὸς ἀνέντος τὴν εἰσβολὴν, εἶτα τοῦδε γεγονότος, εἰσέφρησέ τε εὐθύς καὶ ἀπελήλατο μὲν ὁ σκότος, τὸ δὲ ἀσύνηθες τοῖς τόποις ἐνεγέλασε φῶς, ὃ καί, εἴπερ ἔλοι φωνήν, ἐκδιηγοῖτο τυχὸν τοῖς τὸ χρῆμα κατατεθηπόσις ὡς εἶη τεθὲν παρὰ τοῦ τεκόντος ἡλίου πρὸς τὸ ἐγχεῖσθαι δεῖν καὶ ἐκείνῳ τῷ χώρῳ καὶ καταφαιδρύνειν ἀεὶ τὰ σκότῳ κεκρατημένα· ἄρα δοίη τις ἄν τότε δὴ πρῶτον αὐτὸ καὶ εἰς φωτὸς

παρήχθαι φύσιν, ὅτε καὶ πρῶτον εἰσέδου; {B.} Οὐ τί που, κατὰ τὸ εἶκος· ἦν γὰρ αἰεὶ φῶς. {A.} Τί δὴ οὖν ἡμῖν ὡς δυσάλωτον ἐπιτείχισμα κατεξάνι στᾶσιν ἐκεῖνοι τὸ λέγεσθαι τὸν Υἱὸν καθίστασθαι νομοθέτην ἤτοι βασιλέα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καίτοι τοῦ νομοθετεῖν ἤκιστα μὲν εἰς ἀρχὰς ἰόντα τότε τῆς κατὰ φύσιν εὐκλείας ἀποδεικνύοντος, τὸ δὲ γε χρῆναι λοιπὸν θεσμοῖς ἰδίους καὶ τὰς τῶν ἔθνων ἀγέλας ὑπενεγκεῖν σημαίνοντος, συνευδοκοῦντός τε καὶ συγκατανεύοντος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καίτοι μόνον κατὰ τοὺς ἄνωθεν ἔτι καιρούς τε καὶ χρόνους κατεζευγμένου τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῖς θείοις νόμοις ὑπέχοντος τὸν ἀρχένα; {B.} Ἄλλ' εἴπερ ἔλοιτο νομοθέτην ὄντα σαφῶς ἐπιδείκνυσθαι τὸν Υἱόν, πῶς ἂν ἢ πόθεν τοῦτο γένοιτο πρὸς ἡμῶν; {A.} Καὶ μὴν ἀποχρήσειν ἔν γε τουτωῖ τοῖς εὐμαθεστέροις οἰήσομαι δεῖν ὅπερ ἔφαμεν ἀρτίως. Νόμου γὰρ περί τε καὶ τῶν τοῖς ἀρχαιοτέροις τεθεσπισμένων Θεοῦ λέγοντος ἐναργῶς, ἐπ' αὐτῶν οὐκ ἔστι προσθεῖναι καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἀφελεῖν· πρέποι γὰρ ἂν καὶ μόνη τὸ χρῆναι θεσμοθετεῖν 481 τῆ τῶν ὄλων βασιλίδι φύσει, προσθεῖναι τε καὶ ὑφελεῖν τὰ ἅπερ ἂν βούλοιο· τεθεσμοθέτηκεν ὁ Υἱός, καὶ τὴν μὲν ἀρχαίαν ὑφείλεν ὡς ἀνόνητον ἐντολήν, ἐπεισέφρησε δὲ τὴν νέαν, τουτέστι τὴν εὐαγγελικὴν, καὶ τοῦτο ὡς νομοθέτης, οὐχ ὑπεσταλμένως, ἀλλ' ἐν ἐξουσίᾳ τῆ θεοπρεπεῖ. Κατὰ σφραγιεῖ δὲ τὸν λόγον καὶ ὁ σοφὸς ἐπιστέλλων Παῦλος· "Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίουκερδήσω, τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, μὴ ὦν αὐτὸς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὦν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω τοὺς ἀνόμους." Ἄθρει γὰρ ὅπως τὸ ἄνομος εἶναι Θεῷ παρωθούμενος, ἔννομος εἶναί φησι τῷ Χριστῷ, τὸ ἐπ' ἀμφοῖν εὐκλεῆς ἀπονέμων αὐτῷ καὶ ὡς Θεῷ κατὰ φύσιν τὸ χρῆναι θεσμοθετεῖν ἀνατιθεῖς ὡς ἐξαίρετον. Ὅτε τοίνυν, κατὰ τὴν τοῦ ἀγίου φωνήν, οὐκ ἄνομος ἂν εἴη Θεῷ Χριστῷ τις ἔννομος ὢν, ποῖος ἔτι λόγος ἐξώσειεν ἂν τοῦ καὶ νομοθέτην εἶναι καὶ Θεὸν τὸν Υἱόν; {B.} Οὐδεὶς, καθάπερ ἐγὼ μαι. {A.} Ἐποίησε δ' ἂν τις τοῖς εἰρημένοις εὖ μάλα καὶ τόδε. {B.} Τὸ ποῖον; {A.} Ὡς νομοθετοῦντα μὲν ἰδικῶς τε καὶ μόνον τοῖς ἀρχαιοτέροις ἢ τοῖς μετ' ἐκείνους ἔτι τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ἤκιστα μὲν δὴ καταδείξειεν ἂν, οἶμαι, τίς, καταθρήσαι δ' ἂν καὶ λίαν ἀμογητὶ σὺν Υἱῷ τε καὶ δι' Υἱοῦ. Ποῦ γὰρ ἢ τίσι τεθεσμοδότηκεν ὁ Πατήρ, σεσιγημένου τε καὶ ἀπόντος τοῦ Υἱοῦ; {B.} Καὶ μὴν ὁ σοφὸς ἡμῖν ἐπιστέλλει Παῦλος ὅτι "Πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις." Μωσῆς δὲ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ ἔφη που πάλιν· "Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Χωρήβ." {A.} Εὐγε, ὦ φιλότης. Τετηρηκότων γὰρ τῶν ἀγίων, ὡς φῆς, τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο καὶ ἐν σκιαῖς χρησιμώδημα, φέρε σοι δεικνύωμεν ἴδιον ὄντα λόγον ὀνομάσαντος αὐτὸ τοῦ Υἱοῦ. Ἀφίκται γὰρ δὴ καταλύσεων μὲν οὐδαμῶς τὸν νόμον, ἤκιστα δὲ ἀνατρέψων τὰ προφητῶν, ἀποπερανῶν δὲ μᾶλλον καὶ προφήτας καὶ νόμον· "Λέγω γὰρ ὑμῖν, φησὶν, ὅτι ἰῶτα ἐν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι." Συνίης οὖν ὅπως ἐκτελεσθῆσαι δεῖν πάντη τε καὶ πάντως ἅπαντα πρὸς ἀλήθειαν τὸν νόμον εἰπῶν, ἰδίους ἔφη λόγους αὐτόν; Ἴδοι δ' ἂν τις αὐτόν καὶ ἐτέρωθί που δι' ἑνὸς τῶν 482 ἀγίων προφητῶν ἀνακεκραγότα σαφῶς· "Αὐτὸς ὁ λαλῶν πάρεμι." –Ἐνηνθρώπηκά τε γὰρ καὶ ἐν εἴδει γέγονα τῷ καθ' ὑμᾶς, ὁ πάλαι λαλῶν, καίτοι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός τὰ διὰ τῶν ἀγίων προφητῶν κεχηρησιμωδηκότος. Ὅτι δὲ τῷ γε ἅπαξ τὴν τοῦ νομοθέτου δόξαν ἔχοντι, φυσικῶς ἔψεται που πάντως καὶ τὸ δεῖν εἶναι κριτὴν, τοὺς ἀτιμάζοντας τὸ διορισθὲν καὶ εἰς τὸ σφίσι δοκοῦν ἀποκλίνοντας πικραῖς ὑποφέροντα δίκαις, οὐδαμόθεν ἀμφίλογον. {B.} Παντάπασιν μὲν οὖν. {A.} Ὡσπερ οὖν εἰ καὶ λέγοιτο τυχὸν εἰς μὲν νομοθέτης, εἰς δὲ κριτῆς ὁ Πατήρ, κατ' οὐδένα τρόπον διολισθήσειεν ἂν τῆς ἐπ' ἀμφοῖν δόξης τε καὶ ἀληθείας ὁ Υἱός, ἐπεὶ τοῦ διατέμνον οὐδὲν τῆς πρὸς Θεὸν Πατέρα ταυτότητος φυσικῆς· κατὰ τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον,

κὰν εἰ μόνος ἔχειν τὴν ἀθανασίαν ὁ Θεὸς λέγοιτο καὶ Πατὴρ, οὐσιῶδες ἔσται καὶ ἐν
 Υἱῷ τὸ ἀξίωμα, καὶ συγχρηματιεῖ πάντως ἀθάνατος, ἤγουν αὐτὸ κατὰ φύσιν
 ἀθανασία, καὶ τοῖς τοῦ τεκόντος ὑψώμασι κατηγλαΐσμενος, πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ
 τῶν ἀγίων ἀγγέλων προσκυνηθήσεται. Εἰ δὲ δὴ φαῖεν ἄν οὐχ ὧδε ταῦτ' ἔχειν καὶ
 ψευδομουθίας ἡμῖν ἐπιπλέκουσι γραφήν, καίτοι πρεσβεύουσι τάληθές, φραζόντων
 ἐκεῖνο. {B.} Τὸ ποῖον αὐ; {A.} Πρῶτον μὲν εἰ τὸ ζωῆς καὶ ἀθανασίας τητῶμενον,
 οἴκοθέν τε τοῦτο οὐκ ἔχον, θνητὸν ἔσται πάντως, καὶ εἴσκε κριμένον ἔχει τὸ ζῆν, ὡς
 παρ' ἐτέρου δοτόν; {B.} Θνητὸν γὰρ ἔσται δυνάμει, τὸ μὴ ἀθάνατον φύσει. {A.} Καὶ
 πρὸς γε δὴ τούτοις, ἀποκρινάσθων ἔτι, τίς ἄν νοοῖτο τυχὸν ἢ ζωῆς ἐνέργεια εἰς τὰ
 ζωῆς ἐπιδεᾶ; {B.} Ἡ ζωοποίησις δηλονότι, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ φωτίζειν ἔργον ἄν
 εἴη φωτός. {A.} Εὖ λέγεις. Εἰ δὲ δὴ τις οἴοιτο ζωογονεῖσθαι μὲν πρὸς ἐτέρου τὴν
 ζωὴν, καταφωτίζεσθαι δὲ καὶ τὸ φῶς, ἄρα ἄν σοι δόξειεν εἰκάζειν ὀρθῶς; {B.} Οὐ τί
 που· λογισμοῦ δὲ μᾶλλον ἀπολισθεῖν τοῦ σώφρονος. Ζωὴ γὰρ οὐκ ἔτι τὸ πρὸς ἐτέρου
 ζωοποιούμενον. {A.} Ὅταν οὖν ἡμῖν εἰς μέσον ἦκη διακεκραγῶς ὁ Μονογενής· "Ἐγὼ
 εἶμι ἢ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή," ἀθανασίας ἐρήμην ὑποτοπητέον εἶναι τὴν εἰρημένην
 ζωὴν, ἢ πῶς; {B.} Οὐκ ἐρήμην, πόθεν; Ζωὴν γὰρ εἶναί φημι τὴν κατὰ φύσιν
 ἀθανασίαν. {A.} Μόνου δὴ οὖν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὴν ἀθανασίαν ἔχοντος-ὧδε γάρ
 που τὸ θεῖον ἡμῖν ἔφη λόγιον-, πῶς ἄν ἔχοι ταύτην καὶ ὁ Υἱός; Ἄλλ' οἶμαί που
 πάντως ὅτι τὸ τῆς ἐνότητος χρῆμα διαδείξειεν ἄν ἐπ' ἀμφοῖν, καὶ μάλα ῥαδίως,
 οὐσιῶδη τὴν ζωὴν καὶ ἔμφυτον τὴν ἀθανασίαν, οὐκ 483 εἰσποίητον, ἀγαθόν. Εἰ δὲ δὴ
 δεῖν οἴοιντο παραφρονοῦντες λέγειν ὡς ὀθνεῖός τε εἴη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός
 καὶ ἐτέραν τινὰ καὶ ἰδίαν ἀπετέμετο φύσιν καὶ τὸ ἀληθῶς εἶναι Θεὸς οὐκ ἔχει, καίτοι
 κατὰ φύσιν ἀθάνατος ὢν, μᾶλλον δὲ αὐτόχρημα ζωή, ἄρ' οὐχὶ τὰ μόνη τῇ θεῖα καὶ
 ἀρρήτῳ προσόντα φύσει, καὶ τὰ δι' ὧν εἰκότως τεθαύμασται πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ
 τῶν ἀγίων ἀγγέλων περιθεῖεν ἄν, καὶ ἐνυπάρχειν ἐροῦσι καὶ τῷ τελοῦντι λοιπὸν ἐν
 κτίσμασι, κατὰ γε τὸ αὐτοῖς φληνάφως δοκοῦν; {B.} Τίνα τρόπον; {A.} Πρέπειν, οἶμαί
 που, τῷ γε ὄντως φύσει τε καὶ ἀληθείᾳ Θεῷ καὶ αὐτοῖ φαῖεν ἄν οἶδ' ὅτι τὸ ζωογονεῖν
 δύνασθαι καὶ εἶναι ζωή. Εἴπερ οὖν τοῦτο ἔστιν οὐσιωδῶς ὁ πατήρ, ἐξώλισθε δέ, κατ'
 ἐκείνους, τῆς πρὸς αὐτὸν φυσικῆς ταύ τότητος ὁ Υἱός, καὶ σμικροπρεπείας εἰς τοῦτο
 τελῶν, καὶ ζωὴν ἑαυτὸν εἶναί φησι καὶ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας τὸ ἐξαίρετον τῇ ἰδίᾳ
 καταγράφει φύσει, πῶς οὐκ ἀληθές ὅπερ ἔφη; Ἐκκεκόμισται γὰρ ἤδη τὸ τῆς
 ἀρρήτου φύσεως ἴδιον καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν ἐξ αὐτῆς, κεκλημένον δὲ ὡςπερ ὁμοῦ τοῖς
 ἄλλοις εἰς γένεσιν. Νοηθεῖεν γὰρ ἄν ἔν γε τοῖς εἶναι πεπιστευμένοις, Θεὸς μὲν πρὸ
 πάντων, καὶ μετὰ τοῦτο κτίσις. "Ἐτερον δὲ μεταξὺ τὸ σύμπαν οὐδέν." Ἡ οὐκ ἀληθές
 ὅπερ ἔφη; {B.} Ἀληθές. {A.} Εἴπερ οὖν ἔστιν ἑτεροοῦσιος ὁ Υἱός καὶ οὐκ ἐν οἷς εἶναί
 φασὶ τὸν Πατέρα, πῶς ἄν νοοῖτο μία τε καὶ ἀπαράλ λακτος ἐνέργεια φυσικὴ τῶν
 τῆδε διεστηκότων, κατὰ γε τὸν τοῦ πῶς εἶναι λόγον; "Ὡςπερ γὰρ, φησὶν, ὁ Πατὴρ
 οὐς θέλει ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱός οὐς θέλει ζωοποιεῖ." {B.} Ἀλλὰ ναί, φασί. Ζωὴ
 μὲν ἔστιν ὁ Υἱός, ἔφη δ' οὖν ὁμοῦ. "Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατὴρ κἀγὼ ζῶ διὰ
 τὸν Πατέρα." Ζωὴ τοιγαροῦν ἔστι διὰ τὸν Πατέρα. {A.} Ἄρ' οὖν, ὧ γενναῖοι, καὶ
 αὐτὸν ζωοποιεῖσθαι τὸν Υἱὸν παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ὑποληψόμεθα, καὶ
 τοῖς ἐξωθέν τε καὶ εἰσκεκριμένην ἔχουσι τὴν ζωὴν ἐπαρι θμητέον τὴν ζωὴν;
 Συντετάχθω δὴ οὖν καὶ τοῖς ἀποθνήσκουσιν ὁ Υἱός· ἀπόβλητον γὰρ τὸ
 εἰσκεκριμένον καὶ ὧνπερ ἄν τις ἔλοιτο τὴν κτῆσιν ἀπεμπολήσειεν ἄν αὐτὴν κατὰ γε
 τὸ ἐγχωροῦν, ὅτε μὴ φυσικοῖς εἰς τὸ ἀραρότως ἔχειν διακρατοῖτο νόμοις. {B.} Πῶς
 οὖν οἴοιτ' ἄν τις αὐτὸν διὰ τὸν Πατέρα ζῆν, εἴπερ ἔστι καὶ αὐτὸς κατὰ φύσιν ζωή; {A.}
 Καὶ μὴν τοῦτο γέ ἐστι τῆς ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εὐγενείας ἀπόδειξις καὶ τῆς κατὰ
 φύσιν ταυτότητος μήνυσις ἀκριβής. 484 {B.} Πῶς λέγεις; {A.} Ἐφη γὰρ οὐ τί που
 σαφῶς ζωογονεῖσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς, πλὴν ὅτι "Ζῶ διὰ τὸν Πατέρα." {B.} Τί οὖν

τουτό γε; {A.} Ὅτι τῷ μὲν τὴν ἰδίαν ἔχοντι φύσιν ἀθανασίας ἐρήμην καὶ ζωῆς, εἰσποίητον δὲ παρ' ἐτέρου τὸ χρῆμα κερδαίνοντι, ἀρμόσαι ἂν οἶμαι καὶ μάλα ὀρθῶς εἰπεῖν· "Ζωὴν μοι δέδωκεν ὁ Πατήρ." Τοῦ γε μὴν εἰδότος ὅτι ζωὴ πέφηνεν ἐκ ζωῆς καὶ καρπὸν οὐσίας ἔχει τὴν ἀθανασίαν, τὸ φάναι θεοπρεπῶς· "Ζῶ διὰ τὸν Πατέρα." Ἄρα γάρ, εἰ τοῦ ἀνθρώπου γέννημα τυχόν, λογικὸν ἐκ λογικοῦ πεφηνὸς τοῦ ἰδίου πατρός, Λογικὸν εἶμι, λέγοι, διὰ τὸν πατέρα, ἢ γοῦν καθ' ἕτερον τρόπον ἢ πυρὸς εἰς τὸ ἔξω διεκφοιτῶσα θερμότης, εἰ φωνὴν ἰεῖσα λέγοι· Θερμὴν ἔχω τὴν προσβολὴν διὰ τὸ ἐξ οὗ πέφηνα πῦρ, οὐκ ἂν τῷ δόξειαν, εἴ γε νοῦν ἔχοι, φύσεων ἰδιότητα τὴν ἐξ ὧν εἰσι λαχόντα μᾶλλον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἢ γοῦν εἰσπεπορισμένην καὶ ἐν τάξει τῶν δεδωρημένων τὴν τοῦ εἶναι τοιῶσδε δόξαν ἐλείν; {B.} Ἔοικεν. {A.} Ζῆ τοιγαροῦν ὁ Υἱὸς διὰ τὸν Πατέρα. Ζωὴ γὰρ ἐκ ζωῆς πέφηνε τοῦ Πατρός, ἀληθινὸς ὢν Θεὸς καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ τεκῶν. Συλληπτορα δὲ τοῖς ἑμαυτοῦ ποιήσομαι λόγοις καὶ τὸν σοφώτατον Ἰωάννην, ὡδὶ γεγραφότα περὶ αὐτοῦ· "Καὶ οἶδαμεν ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν διάνοιαν ἀγαθὴν ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ἔσμεν ἐν τῷ ἀληθινῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, τῷ Υἱῷ αὐτοῦ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ ἡ αἰώνιος." Ἄρα δὴ σοὶ τι τοῦδε ἂν γένοιτο φανερώτερον ἔτι, ἡγουν εἰς ἐλέγχους εὐσθενέστερον, τοῦ μὴ ἑτεροίως ἔχειν οἶεσθαι τὸν Υἱὸν ἢ ὡσπερ ἂν ἔχοι κατὰ φύσιν ὁ Πατήρ; {B.} Οὐδέν, ὡς ἐγὼμαι, τῆς τοῦ Θεολόγου φωνῆς ἄμαχόν τινα τοῖς δι' ἐναντίας ἐξανιστάσης τὴν μαρτυρίαν. Πλὴν εἰ λέγοιτο Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Υἱός, διαγελῶσιν εὐθὺς καὶ φασιν οὐκ εἶναι Θεὸν μὲν ὄντως ἀληθινόν, κεχαρίσθαι δὲ αὐτῷ τοῦνομα κατὰ θέλησιν τοῦ Πατρός. Ἐφη γάρ που, φασίν, ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὅτι "Ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα." {A.} Κεχαρίσθαι μὲν αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα φαίην ἂν, ἴσθι τοι, καὶ αὐτὸς ἐγώ. Τὸ γάρτοι φληνάφως ἀντιφῆ ρεσθαι δοκεῖν ταῖς τῶν θεολόγων φωναῖς οἰηθεῖν ἂν οὐ τί που φρενὸς ἀγαθῆς, λογιμοῦ δὲ μᾶλλον παραπαίοντος ἤδη πως καὶ ἐξεστηκότος ἀδρανῆς ἐγχείρημα. Καταπέπληγμαί γε μὴν τὸ εἰς ἀπάτην εὐμήχανον τῶν δι' ἐναντίας, οἷ γε 485 τὴν μὲν τοῦ κεχαρίσθαι πρόφασιν οὐδ' ὅσον εἰς νοῦν ποιεῖσθαι σπουδάζουσι, λεξιθηροῦσι δὲ οὕτως καὶ τριποθήτως ἀρπάζουσι πάντων ὅπερ ἂν φαίνοιτο τῆ τοῦ Υἱοῦ τιμῆ τε καὶ δόξῃ καθεστηκὸς ἐναντίον, ὡς οὐδὲν ἠγεῖσθαι τὸ ἄμεινον, καίτοι τὸν τοῦ δεδωρῆσθαι καιρὸν οὐχ ἕτερον ἡμῖν τῆς θεοπνεύστου διοριζούσης Γραφῆς ἢ ἐκεῖνον αὐτὸν καθ' ὃν "Ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ὑπάρχων ὁ Μονογενῆς, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ," καθὰ γέγραπται "ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος καὶ σχήματι εὐρέθεις ὡς ἄνθρωπος, τεταπείνωκεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Τότε γὰρ δὴ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πάντων γόνου κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πάντα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός." {B.} Τί οὖν τουτό γε; {A.} Οἶμος ἂν εἴη ψιλή τε καὶ ὀμαλή τοῖς ὀρθῶς ἐθέλουσι νοεῖν, ἀναφέρουσα πρὸς τὸ ἀληθές. Σύνες οὖν, ὦ τᾶν, τὸ ὡς ἐν χάριτος τάξει λαβεῖν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα, τουτέστιν ἢ λαλουμένη κένωσις καὶ ἢ πρὸς ἡμᾶς οἰκονομικὴ τοῦ Λόγου ταπείνωσις. Εἰ δὲ ἐν τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις εὐρίσκεται τὸ λαβεῖν, ἐξεστηκότα που πάντως τοῦ χρῆναι λαβεῖν τὰ πρὸ τῆς κενώσεως ὀράται λοιπόν, διὰ γέ τοι τὸ κεκτῆσθαι φυσικῶς ὅπερ ἦν, τουτέστι τὸ ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Καὶ εἰ τεταπείνωκεν ἑαυτόν, ἐξ ἀνωκισμένου τινὸς καὶ ὑπερανέχοντος πράγματος ἐπὶ τὸ μείον ἐλθὼν, ὑπονοστήσει που πάντως εἰς ὅπερ ἦν ὑψούμενος, οὐκ εἰς ἄλλοτριαν ἀναθρώσκων τιμὴν τε καὶ δόξαν, ἀλλ' ὡς εἰς ἰδίαν τὴν ἐν ἀρχαῖς. Εἰ δὲ δὴ ποιοῖντο περὶ πολλοῦ τὸ ἰσχυρίζεσθαι δεῖν ὡς εἰς ἀσυνήθη τιμὴν τε καὶ δόξαν ἀναπεφοίτηκεν ὁ Υἱός, τὸ ὑπὲρ πάντων ὄνομα λαβὼν ὡς δοτὸν παρὰ τοῦ Πατρός, οὐδὲν

ἔτι τὸ ἀντιστοιχοῦν, κατὰ γε τὸν ἐν εἰκότι λόγον, ἀντίστροφον ἤδη πειραῖσθαι νοεῖν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον, καὶ μετατετράφθαι τὸ χρῆμα πρὸς πᾶν τούναντίον. Ἐρῶ δὲ καὶ ὅπως. Εἰ γὰρ μὴ ἔστι κένωσις τῷ Υἱῷ τὸ λαβεῖν, εὐρημα δὲ μᾶλλον αὐτῷ τῶν οὐδαμῶς προσπεφυκότων οὐσιωδῶς κενωθέντι συμβέ βηκε, κένωσις μὲν εἴη ἂν κατὰ γε τὸ ἀληθέστερον ὁ πρὸ τῆς κενώσεως καιρός, ὑπεροχῆς δὲ καὶ δόξης ὁ καθ' ὃν οὐκ οἶδ' ὅπως κεκενωῖσθαι λέγεται, καίτοι κατακτώμενος τὰ 486 ὑπὲρ φύσιν τε καὶ μέτρον τὸ ἐνὸν αὐτῷ, καὶ τοῖς ἀσυγ κρίτως ὑπερκειμένοις ἢ πρότερον ἦν ἀδοκῆτως ἐπιπηδῶν. Ἄραρεν οὖν ὅτι κατὰ γε τὸ ὀρθῶς ἔχειν καὶ αὐτῷ σοι δοκοῦν, πρέποι ἂν δὴ τότε δεδῶσθαι νομίζειν τὸ ὄνομα τῷ Υἱῷ τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ὅτε καὶ σχῆμα τὸ καθ' ἡμᾶς ὑποδύς, ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν εἰς υἴον ἐγράφετο Θεοῦ, θετὸς μεθ' ἡμῶν καὶ δι' ἡμᾶς, ὁ γνήσιος, ἵνα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτόν, υἱοὶ τῆς ὑπὲρ φύσιν εὐκλείας ἐπιδραττόμενοι καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως διαδεικνύμενοι κοινωνοί. Ἡ οὐκ οἶει κατευθῦ τοῦ πρέποντος διαστεῖχειν ἡμῖν τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον; {B.} Εἴσι γὰρ οὖν. {A.} Καίτοι τῆς ἐκείνων δυσβουλίας τὰ ἀμείνω φρονεῖν εὖ μάλα διεσκεμμένοι, ἀλώβητον μὲν τὴν τοῦ Μονογενοῦς τηρήσομεν δόξαν, λογισμοὺς δὲ καθαιρήσομεν, καὶ "πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον," καθὰ γέγραπται, καὶ "πᾶν αἶχμα λωτιοῦμεν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν αὐτοῦ." Εἰ δὲ δὴ τοῦτο δρᾶν οὐκ ἀνεξόμεθα, παραχωρήσομεν δὲ τὸ χρῆμα νικᾶν ταῖς ἐκείνων συκοφαντίαις, καὶ τοῦ εἶναι Θεὸν ἀληθῶς ἐκπέμψομεν τὸν Μονογενῆ, ἐροῦμέν τε οὕτω παρ' ἡμᾶς οὐδὲν διακεκτῆσθαι τὸ πλεῖον. {B.} Φράσαις ἂν ὅπως, ἢ κατοκνήσεις εἰπεῖν. {A.} Καὶ μὴν ἔγωγε προθύμως ἐρῶ, κατοκνήσαιμι γὰρ ἂν ἔν γε τούτοις οὐδαμῶς. Ἡ γὰρ οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὡς εἶπερ αὐτῷ κεχάρισται τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, καὶ δοτὸν ἤδη πως τὸ διακεκλῆσθαι Θεός, ἀπολισθήσειεν ἂν αὐτοῦ κατὰ γε τὸ ἐγχωροῦν; Τὸ γάρτοι δοτὸν οὐκ εἰσάπαν ἐρηρεῖ σμένον. Κατακινδυνεύσειε δ' ἂν καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ, ὅσον ἦκεν εἰς λογισμοὺς, εἰς ἃ μὴ θέμις εἰπεῖν. Ἔσται γὰρ μείων ἢ καθ' Υἱόν, καὶ τὴν τοῦ γεγεννηκότος ὑπερκεῖσθαι φύσιν ὁ κατ' αὐτοὺς ἐν ἐλάττωσι, μᾶλλον δὲ ὁ τὴν τῆς θεότητος δόξαν παράσημον ἔχων, καὶ νενοθευμένοις ἀξιώμασιν ἐπαυ χήσας μόλις, εἶπερ ἔστιν ἀληθῶς ἐν ψιλῷ καὶ μόνῳ τῷ κεκλῆσθαι Θεός. {B.} Ὡς δεινὰ γε ὁ λόγος ἡμῖν εἰσφέρει τὰ ἄτοπα. {A.} Δεινὰ γάρ, ὡς ἀληθῶς, πλήν ἀναγκαίαν ἔχοντα τὴν παράθεσιν. Μετασοβεῖ γὰρ ἔσθ' ὅτε τὸ μὴ ὀρθῶς ἔχειν ὑπειλημμένον ἐπὶ τὸ χρῆμα φιλοθηρεῖν τὸ νενευκὸς εἰς ἀλήθειαν. Εἶπερ οὖν, ὡς οἴονται, μεμισθοφόρηκεν ὁ Υἱὸς καὶ ἀντέκτισιν ὡσπερ τινὰ τῆς κενώσεως ἐκομίσατο παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, πρὸ τῶν τῆς κενώσεως χρόνων καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου τητῶμενος νοοῖτ' ἂν εἰκότως, εἶπερ ὀραῖται πεπλουτηκῶς ἐν χρόνῳ τῷ κατ' αὐτὴν τὴν εἰσποίητον ταυτηνὴ καὶ εὐαπόβλητον χάριν. 487 Εἶτα, πῶς ἦν ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, κένωσιν μὲν οὐπω τὴν ἐκούσιον ὑποστάς, μορφὴν δὲ καὶ μέτρον τὸ δουλοπρεπὲς οὐκ ἀξιώσας ἐλείν; Οὐ γὰρ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, καίτοι τοῦτο ἔχειν ἐξόν. Εἶπερ οὖν εἶναι φαμεν καὶ πρὸ τῶν τῆς κενώσεως χρόνων ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, ἐκτετίμηται δὲ κενωθεὶς καὶ ἀναπεφοίτηκεν εἰς μέτρον τῆς ἐνούσης αὐτῷ δόξης τὸ ὑπερτεροῦν, ὑπερήλατό που τάχα καὶ αὐτὸν τὸν Πατέρα. {B.} Ὡς δριμύς ὁ λόγος. {A.} Ἀληθὴς δ' οὖν ὅμως, τό γε ἦκον εἰς λογισμοὺς. Καὶ εἰ μὲν δὴ τι τὸ ἄμεινον ἀποκεκέρδακεν ὁ Υἱὸς τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα λαβῶν, ὑπερανεστήξει που πάντως ἔν γε τοῖς καθ' ἑαυτὸν καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πλεονεκτῆσει φύσιν. Τουτὶ γὰρ ἡμῖν ὁ δριμύς ἀρτίως κατέδειξε λόγος. Εἰ δὲ ἦκιστα μὲν ἐν ἀμείνοσιν ἤπερ ἦν, κἂν εἰ νοοῖτο λαβῶν, κατίδοι τις ἂν αὐτόν, προσετίθει δὲ τὸ σύμπαν ἢ χάρις οὐδέν, οὐκ ἀσύφηλοι καὶ ψευδοεπεῖς ἀλοῖεν ἂν οἱ θράσους εἰς τοῦτο προήκειν οὐ παραιτούμενοι ὡς ἤδη φάναι τολμᾶν ὅτι μικρὰ τὴν κτίσιν, ἵνα μὴ λέγοιμι παντελῶς οὐδέν, ἢ τῆς ἀρρήτου θεότητος πλεονεκτῆσει φύσις; Ὀνήσειε δ' ἂν ἦκιστὰ γε πρὸς τὸ λαμπρότερον ἀναφέρουσα καὶ εἴ τῳ τυχόν τῶν

ὄντων περιθεῖη τὰ ἑαυτῆς. Ἄλλ' ὥδε νοεῖν ἀπόπληκτον· ἀξιόληπτα δὲ τὰ Θεοῦ, καὶ εἰς λῆξιν ἀναφέρει τὴν ἀνωτάτω· ἑαυτοῦ πως ἤδη καὶ ἀμείνων ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ὀφθήσεται, καὶ τῶν ἀμεινόνων ἢ ἐν οἷς ἐστὶ δοτήρ. {B.} Τίνα τρόπον; {A.} Ἐν μορφῇ γὰρ ὄντα καὶ ἐν ἰσότητι τῇ πρὸς ἑαυτὸν τὸν Υἱὸν καὶ πρό γε τῶν τῆς κενώσεως χρόνων, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον τῆς ἐνούσης αὐτῷ δόξης μειονεκτούμενον, ἄνω που καὶ ὑψηλὸν ἐτίθει, τὸ ὄνομα δούς τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα αὐτῷ. Ἄρ' οὖν οὐχὶ συρφετός τε ἤδη ταυτί, καὶ δυσφημιῶν ἀγριότης, καὶ λογισμῶν ἀτοπία, τῆς ἀπασῶν ἐσχάτης ἀμαθίας ἐξόζουσα; {B.} Πάνυ μὲν οὖν. {A.} Καὶ ἐτέρως δ' ἂν τις τῆς ἐκείνων ἀτοπίας δικαιοτάτην ἂν, οἶμαι, ποιήσαιτο τὴν κατάρρησιν, κάκεινο διεσκεμμένος. Εἰ γὰρ οἶδεν ἑαυτὸν ψιλῶ διακεχρημένον ὀνόματι τῷ τῆς θεότητος ὁ Υἱὸς καὶ οὐ φύσεως ἔχοντα τὸ χρῆμα καρπὸν, τί τὸ ἀναπεῖθον ἀναφανδὸν ἤδη βοᾶν· "Ἐγὼ εἶμι ἢ ἀλήθεια;" Τὸ γάρτοι νόθον οὐκ ἀληθές, καὶ τὸ τοῖς ἔξωθεν καὶ εἰσκεκριμένοις ὠραῖσμοις οὐχ ὅπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν ὀρώμενον εἰσβιάζεται μὲν καὶ εἰσδύνειν ἀποτολμᾷ τῆς ἀληθείας τὴν δόξαν, ἔχει δ' ἂν οὐχ ὥδε κατὰ ἀλήθειαν, καὶ βασάνους τοῖς ἐκ λογισμῶν ἀκαλλῆς ἐξελέγχεται. Τί δὲ 488 οὐχὶ τοῖς κατὰ θέσιν θεοῖς ἑαυτὸν ἐπαριθμεῖν ὁ μὴ φύσει Θεὸς ὤετο δεῖν, τῆς δὲ τῶν ἀγίων ἀπαλλάξας πληθούς, καὶ εἰς τόπον ἴδιον ὡσπερ τινὰ καὶ οὐδενὶ τῶν ἄλλων βατὸν ἀνεφοίτα, λέγων· "Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο καὶ οὐ δύναται ἢ Γραφή λυθῆναι, ὃν ὁ Πατὴρ ἠγάσσε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι Βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον· Υἱὸς Θεοῦ εἶμι;" Εἰ γὰρ ἐκείνοι, φησί, διακέκληνται θεοί, τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον εἰσοικισάμενοι καὶ εἰσδεδεγμένοι κατὰ ψυχὴν, πῶς οὐκ ἂν εἶη Θεὸς ὁ δι' ὃν ἐκείνοι θεοί; "Θεὸς γὰρ ὁ Λόγος ἦν," κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν. Τὸ δὲ ἦν, οὐ νεωτέραν αὐτῷ τὴν δόξαν, ἀλλὰ παντὸς δὴ χρόνου πρεσβυτέραν ἀνάπτει. Δια πταῖσαι γὰρ ἂν ὅποι ποτὲ ἄρα τὸ ἦν, ἢ πρὸς ποῖον ἡμῖν ἀφίξεται τέλος, αἰεὶ προσωτέρω χωροῦν καὶ ἀσχέτω δρόμῳ πεμπόμενον, καὶ χρόνῳ χαρίζεσθαι τὸ πρεσβύτερον οὐκ εἰδός, προαναθρώσκειν δὲ ὡσπερ ἐννοίας ἀπάσης τῆς ἐπέκεινα καιροῦ μεμελετηκός; {B.} Εὐ λέγεις· χρόνου γὰρ ἄμεινον αἰεὶ πῶς ἐστὶ τὸ ἦν. {A.} Ὁ δὲ δὴ θεσπέσιος Παῦλος νόθοις μὲν οὐχὶ κατηγλαῖο μένον ἀξιώμασι τὸν Υἱόν, φύσει δὲ μᾶλλον οἶδεν ὄντα Θεόν, ἐνώσει συνδέων τῇ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν οὐσιώδει καὶ φυσικῇ. {B.} Τίνα τρόπον; {A.} Γράφει γὰρ ὥδε· "Καὶ γὰρ εἶπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοὶ ἐν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα." Εἶπερ οὖν ἠπίστατο τοῖς κατὰ χάριν θεοῖς ἐναριθμεῖσθαι πρέπειν αὐτόν, τί μὴ τοῖς ἄλλοις ἐφιεῖς ἀναμίξ, ἓνα καὶ μόνον ἡμῖν κατεδείκνυ Θεὸν καὶ Κύριον τὸν Πατέρα, ἀναμέρος δὲ ὡσπερ τὸ ἐκάτερον τιθεῖς, τὸ μὲν τῆς θεότητος ὄνομα τῷ Πατρί, τὸ δὲ τῆς κυριότητος ἀπονέμεσθαι δεῖν ἐδοκίμαζε τῷ Υἱῷ; Ἄλλ', οἶμαι που, σοφὸν ἂν νοοῖτο καὶ ἀναγκαῖον οὔτε τῆς κατὰ φύσιν καὶ ἀληθοῦς θεότητος τὴν τοῦ δύνασθαι κρατεῖν καὶ κυριεύειν τῶν ὄλων ἐκμοχλεύεσθαι δόξαν, οὔτε μὴν τῆς ἀληθοῦς κυριότητος ἔξω πέτεσθαι φιλεῖν τὴν τῆς θεότητος φύσιν· προσεῖη δ' ἂν μᾶλλον ἀμφοῖν τὸ ἐκάτερον, καὶ ἀναμέρος εἶναι δοκοῦν. Φύσεως δὲ μιᾶς ἀπόδειξις ἐναργῆς τὸ οἰονεὶ κατεστέφθαι τελειῶς οἷς ἂν ἐκάτερον ἔχει φυσικοῖς ἰδιώμασι, καὶ τὸ δι' ἀμφοῖν ἐν ἅπασιν ἰσοφυῆς καὶ ἀδιαβλήτῳ ταυτότητι μαρτυρούμενον τὸ κατὰ τι γοῦν ὅλως ὀθνεῖον οὐκ εἰσδέξεται. {B.} Πῶς γὰρ ἂν; 489 {A.} Ἐρομένῳ δὲ τῷ πότερα τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν περιθεῖης ἂν υἰότητα τῷ Υἱῷ, ἡγουν τὴν ἐν μόνῃ θελήσει τοῦ Πατρὸς, καθάπερ ἀμέλει δοίη τις ἂν καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν, τί ἂν ἔφης αὐτός, ὡς Ἐρμεία; {B.} Οὐσιώδη μὲν ἔγωγε φαίην ἂν, δόξαιμι δ' ἂν ἡκιστα γε τοῖς δι' ἐναντίας ἀληθῆς εἶναί τις. {A.} Δόξειας γὰρ ἂν. Προσθεῖεν δ' ἂν ὅτι καὶ φρενὸς ἐκκεκρούσμεθα καὶ παρατετράμμεθα λογισμοῦ τοῦ βλέποντος εἰς εὐθύ. Τίνα γὰρ, εἶπέ μοι, τῶν οὐ συμφρονεῖν ἐλομένων αὐτοῖς οὐκ ἂν κατασκώψειαν, οἷ γε τοσοῦτον διαλελυττή κασι καὶ μανίας ἀκράτου πρὸς τοῦτο

ἤκουσι μέτρον ὡς εἰσποίητον εἶναι δεῖν οἶεσθαι τὸν Υἱὸν καὶ συντετάχθαι τοῖς ἄλλοις, εἰ καὶ τοῖς ἰδίοις εὐρήμασιν ἐπερυθριῶντες, καὶ λελυπημένην ὥσπερ καταγοητεύοντες τὴν ἀλήθειαν, δόξαν αὐτῷ περιπλάττουσι τὴν ἐξαίρετον καὶ τοῖς ἄλλοις ἀστιβῆ, καὶ τοσαύτην αὐτοῖ καθ' ἑαυτοὺς ἐπινοοῦσι τὴν εὐκλειαν ὄσην περ ἂν βούλοιντο κατ' ἐξουσίαν ἐπιμετρεῖν. Ἄλλ' ὡς ἡδιστα ἂν ἠρόμην αὐτοὺς τῆς ἐπ' ἀμφοῖν νοουμένης υἰοθεσίας τὸν τρόπον τίνα δὴ ἄρα πεπράχθαι φασί. Κεκλήμεθα μὲν γὰρ εἰς υἰοὺς ἡμεῖς, τὸ δὲ ὅπως οὐχ ἡμεῖς ἐροῦμεν, μυσταγωγῆσει δὲ γράφων ὁ Παῦλος· "Ὅτι δὲ ἐστε υἰοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κράζον· Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ." Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ ἡμῖν ἀρρήτως ἐνώκισται διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος ὁ Υἱός, πρὸς υἰότητα τὴν πνευματικὴν ἑαυτοὺς εἰσκεκλήσθαι φαμεν. Ἥ οὐχ ὧδε πεπράχθαι τοῦτο ἐρεῖς; {B.} Καὶ μάλα. Μεμνήσομαι γὰρ καὶ τοῦ σοφωτάτου διακεκραγὸτος ἡμῖν Ἰωάννου περὶ τοῦ Υἱοῦ· "Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι." {A.} Ἄθρει δὴ οὖν, ὧ φιλότης, ὅποι ποτὲ ἡμῖν ὁ περὶ τοῦ Μονογενοῦς ἐκτελευτήσῃ λόγος, εἰ τοῖς εἰς υἰότητα κατακε κλημένοις ἰσοτρόπως συντετάχεται. Εἴη γὰρ ἂν οὐχ ἐτέρως ἐν υἱοῦ τάξει τὸ ποιηθὲν εἰ μὴ δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι. Καὶ μαρτυρήσῃ λέγων ὁ Παῦλος· "Ὅτι δὲ ἐστε υἰοί, ἐξαπέ στειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κράζον· Ἄββᾶ, ὁ Πατήρ." Ἐν τίνι δὴ οὖν εἰς Υἱὸν ἔσται καὶ αὐτός; Οὐ γάρ, οἶμαι, φαῖεν ἂν ὡς ἐν ἑαυτῷ τε καὶ δι' ἑαυτοῦ, καίτοι τοῖς κατὰ θέσιν ἐναρίθμιος ὢν, εἴπερ ἐξοίχοιτο κατ' αὐτοὺς τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς. {B.} Ἄλλ' εἰ φαῖεν ὅτι τὸν μὲν Υἱὸν ἡμεῖς, αὐτός γε μὴν εἰσοικίζεται τὸν Πατέρα, τί ἂν ἔχοις πρὸς τοῦτο εἰπεῖν; {A.} Φαίην ἂν ὅτι εἰ μὲν αὐτοῖ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς τὴν 490 θεῖαν ἡμῖν ὅπως ἔχει διορίζουσι φύσιν καὶ νόμους ἐπ' αὐτῇ κατὰ τὸ ἀβασανίστως δοκοῦν ἐκφέρουσι, βραχὺς κομιδῆ, μᾶλλον δὲ ὄλως οὐδεὶς γένοιτ' ἂν εἰκότως τῶν γε ἅπαξ εἰς τοῦτο ἠκόντων ὁ λόγος, ἐπεὶ περ ἐρεύγονται μὲν τὰ ἀπὸ καρδίας αὐτῶν, τῶν δὲ ἀπὸ στόματος Κυρίου λαλοῦσιν οὐδέν. Εἰ δὲ δεῖν οἶονται τὴν τῆς ἀκραίφνουθς θεογνωσίας διαστείχειν ὁδόν, ὃ φρονεῖν ἐγνώκασι ταῖς ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς κατασφραγιζόντων φωναῖς. {B.} Ναί, φησίν. Ἔφη γὰρ ὁ Υἱὸς πρὸς Φίλιππον· "Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί ἐστιν;" {A.} Ἄρ' οὖν ἀγιάζει τὸν Υἱὸν ὁ Πατήρ ἐν αὐτῷ γεγινώς; {B.} Ἐροῦσί που πάντως. {A.} Ἄγιος ὢν κατὰ φύσιν καὶ οἴκοθεν ἔχων τὸν ἀγιασμόν καὶ τὸ ἀγιάζειν δύνασθαι τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο τυχόν, ἢ γοῦν παρ' ἐτέρου τοῦτο τὸ χρῆμα πεπλουτηκώς; {B.} Ἄγιος δηλονότι κατὰ φύσιν αὐτὸς ὢν. {A.} Οὐκοῦν, ὧ γεννάδει καὶ πρὸς πᾶν ὅτιοῦν εὐκόλοι τῶν ἀπηχεστάτων, ἀγιότητος μὲν φυσικῆς ὁ Υἱὸς ἐστέρηται, καὶ τοῦ πλημμελεῖν οὐκ ἐλευθέραν, ἤγουν εἰσάπαν ἀπηλλαγ μένην τὴν φύσιν διεκκληρώσατο, τὸ γε ἦκον εἰς αὐτήν. Εἴπερ οὖν ἀπόνασθαι τι δοῖεν ἂν αὐτήν, ἔκ γε τοῦ ἡγιασθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τὴν ἐφ' οἷς τεθαύμασται πρὸς ἡμῶν ἴδρυσίν τε καὶ δόξαν ἐλεῖν, προστιθέντος δὲ τῷ Υἱῷ τοῦ ἡγιασθαι μηδέν, εἰκαῖον, οἶμαί που, τὸ φάναι λοιπὸν ἐνηλίσθαι τε καὶ ἐνοικεῖν αὐτῷ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. Ἄλλὰ μὴν αὐτός τέ ἐστιν ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν αὐτῷ. Καὶ τίς ἂν γένοιτο τυχόν ὁ τοῦδε τρόπος ἢ ὅπως ἂν ἔχοι τὸ χρῆμα ἄριστα ἂν ὧδε διασκεψαίμεθα. Ὁ μὲν γὰρ Υἱός, κατὰ γε τὸ αὐτοῖς τάχα που καὶ μόνοις ἀνοσιώτατα δοκοῦν, εἰσοι κίζεται τὸν Πατέρα δεδεημένος ἀγιασμοῦ. Τί δ' ἂν νοοῖτο πεπλουτηκώς καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ, τὸν Υἱὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ; Εἰ μὲν οὖν ὡς ἔστιν ἐροῦσι τρόπος οὕτοσι τοῦ τελείως ἀγιάζεσθαι δεῖν τὸ ἀγιάζεσθαι πεφυκός, τί μὴ καὶ ἡμεῖς τὸ Πνεῦμα δεχόμενοι μετακεχωρήκαμεν εἰς αὐτό, ὡς ἐκεῖνο μὲν ἐν ἡμῖν, ἡμᾶς δὲ αὐ κατοικεῖν ἐν αὐτῷ; Εἰ δὲ θορυβεῖ <μέντοι> ἐν τούτοις τὸ λίαν ἀπρεπές–τὸ Πνεῦμα γὰρ ἐν ἡμῖν, καὶ οὐχ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ φύσιν–, πῶς οὐχ ἐώλοις ἐπινήχονται λογισμοῖς, οὐχὶ τῇ ταυτότητι τῆς οὐσίας ἀπονέμεσθαι δεῖν οἰόμενοι τὸ ἐν Πατρὶ μὲν Υἱόν, Πατέρα δὲ αὐ καταγράφειν ἐν Υἱῷ, ἀλλ' ἐν μοίρα τῶν θύραθεν καὶ συμβεβηκότων ἀγαθῶν

ἐνοικίζεσθαι τῷ Υἱῷ τὸν γεγεννηκότα 491 διατείνεσθαι τε καὶ φρονεῖν ἡρημένοι; Ἄλλως τε κάκεῖνο γάρ, οἶμαι, δεήσει λέγειν· οὐχὶ τῇ πρὸς Υἱὸν ἐνότητι τῇ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐν τοῖς ἐλοῦσιν ἐνεργουμένη, πρὸς υἰότητα διαμορφούμεθα, πρὸς δόξαν ὡς περ ἰδίαν ἀναπλάττοντος ἡμᾶς τοῦ Υἱοῦ καὶ τοὺς τῆς ἰδίας μορφῆς χαρακτῆρας ἐνσημαινομένου καὶ οἰονεῖ πῶς ἐγγράφοντος ταῖς τῶν δεχομένων ψυχαῖς; {B.} Καὶ πάνυ. {A.} Ἀνακείσεται δὴ οὖν ὡς ἐνέργεια φυσικὴ τὸ υἰοποιεῖν δύνασθαι τῷ Υἱῷ, καὶ οὐχ ἑτέρου του χάριν, καθάπερ ἐγῶμαι, καλῶς τε καὶ ἀνωμήτως ἔχειν ἢ ἐπέπερ ἐστὶν Υἱός; {B.} Ἔστω. Τί δὴ οὖν ἐντεῦθεν; {A.} Ὅτι τὴν Πατρός ἐνοίκησιν κατὰ γε τὸν εἰκότα καὶ ἀκριβῆ λογισμόν οὐχ ἑτερουργὸν εἶναι δώσομεν, ἐπιτε λεισθαι δὲ οὕτως ὡς ἂν νοοῖτο καὶ ἐφ' Υἱοῦ τὸ δι' αὐτοῦ πληρούμενον. Πατέρα γὰρ πάντως καὶ οὐχ Υἱὸν διαδείξειεν ἂν ὁ Πατὴρ τὸν ἐν ᾧ περ ἂν ἔλοιτο κατοικεῖν καὶ εἰς ἰδίαν αὐτὸν εἰκόνα διαμορφοῦν. {B.} Ἄρ' οὖν, εἰπέ μοι, τὸν θεῖον ἐν ἡμῖν ἐξεικονισμόν, ὃν ἢ τοῦ ἀνθρώπου φύσις καταπλουτήσαι λέγεται– πεποίηται γὰρ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ–, πρὸς μόνην ἐμφέρειαν τὴν εἰς Υἱὸν εἶναι δώσομεν, ἢ καὶ εἰς τοῦτο συνεισδεξόμεθα τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα, καὶ πρὸς ὅλην ἐροῦμεν τὴν θεῖαν ἡμᾶς μεμορφῶσθαι φύσιν, καίτοι χρηματίζοντας υἱοὺς καὶ τεταγμένους ἐν τέκνοις; {A.} Εἶτα, ὦ φιλότης, οὐκ οἶε χρῆναι νοεῖν ὡς ὁ σύμπας ἡμῖν τῆς πίστεως ἔν γε τουτῶ ἰ λόγος εἰς μίαν μὲν βλέπει θεότητος φύσιν, τὴν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἰδικαῖς, αἱ σύμμορφοι καὶ ταῦτοειδεῖς ἀλλήλαις εἰς ἓν τι τὸ ἀνωτάτω συνθέουσι κάλλος, πρὸς ὃ καὶ ἡμεῖς μεμορφώμεθα, κατὰ τὰς Γραφάς, κατεσφραγίσμεθα δὲ πρὸς υἰότητα δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι; Εἴη γὰρ ἂν εἰκὼν Υἱοῦ μὲν υἰότης, Πατρός δὲ πατρότης· οὐκοῦν υἱοὶ δι' Υἱόν, εἰκὼν δὲ Θεοῦ καὶ ὁμοίωσις ἡμεῖς, πρὸς ὅλην οὕτω τὸ ἐν ἀρχαῖς πεπλαστουργημένοι τὴν φύσιν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἀνωτάτω. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Ἄδολεσχία τοιγαροῦν, τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν οὐδὲν ἔχουσα παντελῶς, τὸ ὑπερτείνεσθαι φιλεῖν εἰς τὴν τοῦ πρέποντος ἐπέκεινα ζήτησιν. Χρῆμα δὲ οἶμαι σοφὸν τὸ διασκέπτεσθαι καὶ φρονεῖν τὰ οἷσπερ ἂν ἔποιτο πάντη τε καὶ πάντως τὸ λυσιτελές. {B.} Κομιδῆ μὲν οὖν. {A.} Ὑθλοὶ δὴ οὖν τὰ ἐκείνων, καὶ διερρίφθω μακρὰν πρὸς αὐτό που τὸ λοῖσθον ἤκοντα τῶν κακῶν. Ἦκιστα δὲ ἡμεῖς οἰηθείμεν ἂν ποτε νόθον μὲν εἶναι Θεὸν καὶ ἀρτιφανῆ τὸν 492 Υἱόν, ἀγιάζεσθαι τε, ἡγουν εἰς υἰότητα διακεκλησθαι παρὰ Θεοῦ, καὶ δόξαν ἐλεῖν τὴν εἰσποίητον σὺν ἡμῖν, φύσεως δὲ μᾶλλον διακεκτῆσθαι νόμῳ τοῦθ' ὅπερ ἐστίν. Υἰοποιηθεῖ δ' ἂν οὐ τί που διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος. Ὅτι γὰρ ἴδιον τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστι, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῦ Πατρός, ἀναμάθοι τις ἂν, καὶ λίαν ἀμογητί, αὐτοῦ μὲν λέγοντος· "Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτουῦσιν αὐτόν;" Καὶ πάλιν· "Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρός ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν." Ὅδι δὲ καὶ Παύλου τοῖς πιστεύουσιν ἐπιστέλλοντος· "Ἔμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν Πνεύματι, εἶπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ τὴν ἀμαρτίαν, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην." Τὸ τοίνυν ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς τῇ τῆς υἰότητος δόξῃ καταχρυσοῦν, φημὶ δὴ τὸ Πνεῦμα, ἐπέπερ ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ, ἐνεργήσει μὲν εἰς ἑτέρους τὴν υἰοποίησιν, ἀπρακτῆσει δὲ παντελῶς περὶ τὸν οὐπὲρ ἐστίν, οὐκ εἰσκεκριμένον, οὔτε μὴν ἔξωθεν εἰσπεφοιτηκός, ἀλλ' οὐσιωδῶς ὑπάρχον αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ προχεόμενον τοῖς ἐλεῖν ἀξίοις ἐν εὐδοκίᾳ Πατρός. Ἦ οὐκ ὀρθῶς σοι ταῦτα φάναι τε καὶ ἐννεοῖσθαι δοκῶ; {B.} Παντάπασι μὲν οὖν. {A.} Ὁ δὲ δὴ τῶν θεῶν ἡμῖν μυστηρίων ἱερούργος Ἰωάννης, ὅταν εἰς μέσον ἦκη βοῶν περὶ τε Θεοῦ καὶ ἡμῶν· "Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστίν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν," πῶς οὐ παντελῶς ἀταλαίπωρον ἰδεῖν ὅτι Θεὸς ἀληθῶς καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός οὐσίας ἐκπεφοίτηκεν ὁ Υἱός, εἶπερ ἐστὶν ὡς Θεὸς καὶ οὐχ ἕτερόν τι

κατοικοῦν ἐν ἡμῖν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ; Καὶ πρὸς γε τούτῳ φημί, εἰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἐν ᾧ τὴν τῶν εἰς τὸ εἶναι παρενηνεγμένων ζωοποιεῖ τε καὶ ἀγιάζει φύσιν, ἴδιόν ἐστι καὶ τοῦ Υἱοῦ, τίς ἂν εἰς τοῦτο προήκοι χυδαιότητος λογισμῶν ὡς νοεῖν ἢ φράσαι τῆς πρὸς Πατέρα καὶ Θεὸν ὁμοουσιότητος ἐκπεφοιτηκέναι καὶ τελεῖν ἐν κτίσμασι, καὶ οὐχὶ τὰ τῆς θείας φύσεως ἴδια καὶ ἐξάιρετα τῶν ταύτης ὄρων ἐξοίσει τε καὶ χαριεῖται τῇ κτίσει, ὡς ὀραῖσθαι λοιπὸν τὸ παραλλάττον οὐδέν, ἰσομέτρως δὲ εἶναι λαμπρὰν κτίσιν τε καὶ φύσιν ἢ τὸ κατὰ πάντων ἔνεστι κράτος; {B.} Σφαλερὸν τὸ χρῆμα. Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ τοῖς τοῦ Πατρὸς ἰδιώμασιν ἐκλε 493 λαμπρυσμένον παρά γε τοῖς ἱεροῖς Γράμμασι καταθρῆσαι τις ἂν εὖ μάλα τὸν Μονογενῆ, φέρε δὴ, φέρε, καὶ ἑτέρας ἐννοίας τοῖς εἰρημένοις ἐπισυλλέγοντες, τὸν ἀδρανῆ καὶ ἀπόπληκτον τῶν δι' ἐναντίας ἐκπολιορκῶμεν λόγον, καὶ παραθῶμεν εἰς μέσον τὰ δι' ὧν ἂν φαίνοιτο καὶ ἰσοουργὸς καὶ ἰσοσθενὴς τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καὶ μὴν καὶ Θεός, οὐ τοῖς κατὰ χάριν εἰς τοῦτο ἡγμένοις ἐναρίθμιος ὢν, οὔτε μὴν εὐκλείαις ταῖς ἕξωθεν κατηγλαΐσμενος, ἀληθινὸς δὲ μᾶλλον, καὶ τὸ κατὰ τι γοῦν ὄλως μειονεκτεῖσθαι φυγῶν τῆς τοῦ τεκόντος ὑπεροχῆς, ἥσπερ ἀνέχειν νοοῖτο κατὰ παντὸς γενητοῦ. {B.} Ὡς πολλοῦ γε, ὧ τᾶν, μᾶλλον δὲ τοῦ παντὸς ἄξιον φαίην ἂν ἔγωγε τουτί. {A.} Οἶει δὴ οὖν, ὧ ἑταῖρε, μετεῖναι τινι τῶν κεκλημένων εἰς ὑπαρξιν τὸ ἐνεργεῖν δύνασθαι καὶ διαπεραίνειν εὐκόλως ἄπερ ἂν αὐτὴ καὶ μόνη κατορθώσειεν ἢ γε τῶν ὄλων κατὰρ χουσα φύσις; {B.} Οὐδενί. {A.} Ὁρθῶς ἔφης. Ἀνάπτει δὴ οὖν ὁ ἱερώτατος Παῦλος ὡς ὑπερφυῆς καὶ ἐξάιρετον καὶ τοὺς ὄρους ὑπερτρέχον παντός, οἶμαι, τοῦ πεπονημένου τῷ Θεῷ καὶ Πατρί τὸ ζωογονεῖν δύνασθαι τοὺς νεκρούς. Ἔφη δὲ οὕτως: "Οὐ δὲ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. Διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν, καθὼς γέγραπται ὅτι Πατέρα πολλῶν ἔθνων τέθεικά σε κατέναντι οὗ ἐπίστευσε Θεοῦ τοῦ ζωογονοῦντος τοὺς νεκρούς καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα." Ἴθι δὴ οὖν καὶ ἐπ' αὐτήν, εἰ δοκεῖ, τὴν τοῦ Υἱοῦ δόξαν. Ἦκιστα μὲν γὰρ ἐν μείοσιν ἢ ἐν οἷς ὁ Πατήρ, ἰσομέτροις δὲ μᾶλλον ταῖς ἐνεργείαις κατεστεμμένον κατόψει δὴ πάλιν. Ὁ αὐτὸς γὰρ ἡμῖν ἔφη Παῦλος: "Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται." Ζωὴ γὰρ ἐστίν, οὐχ ἑτεροίως ἔχων ἔν γε τοῖς καθ' ἑαυτὸν ἢ ὡσπερ ἂν εἴη καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ. Διεπύθου γὰρ που λέγοντος αὐτοῦ: "Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκρούς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὐς θέλει ζωοποιεῖ." Τοιγάρτοι τὸ θεοπρεπὲς εἰς ἐνέργειαν μὴνυσιν ἐναργῆ τῆς ἑαυτοῦ φύσεώς τε καὶ δόξης ἐποιεῖτο λέγων: "Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύετε." Ἦ γὰρ οὐχὶ διὰ τούτων ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡξίου γνωρίζεσθαι; Ὡς εἴπερ τῷ φαίνοιτο προσὸν τὸ ἰσοργεῖν δύνασθαι τῷ Θεῷ, ἰσοκλεῆς 494 πάντως που καὶ ἕτερον οὐδὲν εἴη ἂν ἢ Θεός. Ἄγει γὰρ, οἶμαι, πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ὁ λόγος. {B.} Ἔοικεν. Οὐ γὰρ ἂν ᾤθη δεῖν τοῖς ἴσοις ἀπαραλ λάκτως ἐπαυχεῖν κατορθώμασι, μὴ οὐχὶ τῆς ἴσης μετα ποιούμενος δόξης. {A.} Ἱεροῦ δὲ ἡμῖν ἐπιφωνοῦντος Γράμματος: "Πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ κατα βαῖνον ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔστι παραλ λαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα," πόθεν ἂν ᾤθησθε αὐτὸς τὴν τῶν θείων ἡμῖν χαρισμάτων πράττεσθαι διανομήν; {B.} Ἐκ Θεοῦ Πατρὸς δηλονότι. {A.} Καὶ μὴν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἐπ' ἐξουσίας ἐδίδου τὴν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων εὐσθένειαν ὁ Χριστός, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Καὶ τὸ ἔτι τούτων ὑπερτεροῦν, καὶ αὐτοῦ δύνασθαι καταθλεῖν θανάτου διεκελεύετο, θεοπρε πέστατα λέγων: "Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε καὶ νεκρούς ἐγείρετε, λεπρούς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε." Διωμολόγηκέ τε καὶ μάλα σαφῶς ὁ θεσπέσιος ἡμῖν Ἰωάννης λέγων: "Ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ πάντες

ἡμεῖς ἐλάβομεν." Δόσις δὲ ἀγαθὴ καὶ δώρημα τέλειον εἶη ἂν ἕτερόν τι, κατὰ γε τὸ αὐτῷ σοι δοκοῦν, πλὴν ὅτι τοι τὸ μεταλαχεῖν ἀγίου Πνεύματος; {B.} Οὐδαμῶς. {A.} Ἄθρει δὴ οὖν καὶ διὰ τούτων ἡμῖν, ὧ φιλότης, ἐξ ἰδίου πληρώματος προιέντα τὸν Υἱὸν τὸ ἴδιον αὐτοῦ καὶ ἀναποβλήτως ἐμπεφυκὸς ἅγιον Πνεῦμα, δι' οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνέβη ὁ καταλύσας τὴν φθορὰν καὶ τοῖς τοῦ θανάτου δεσμοῖς ἐρρῶσθαι φράσας, ἀνακομίζων ἡμᾶς εἰς ἀγιασμὸν καὶ τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως κάλλος καθάπερ ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους τοῖς ἀποστόλοις ἐντιθείς, ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν λέγων· "Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον." Ἄλλ' εἶπερ ἐστὶν ἄνωθέν τε καὶ παρὰ Πατρὸς πᾶν δώρημα τέλειον, ἐνεργεῖ δὲ τὴν τούτων διανομὴν οὐ διακονικῶς ὁ Υἱός, ἐν ἐξουσίᾳ δὲ μᾶλλον τῇ θεοπρεπεῖ, κατὰ τίνα δὴ ἄρα λοιπὸν ἀφεστήξει τρόπον τοῦ μὴ εἶναι κατὰ φύσιν τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ὁ γεννήσας αὐτόν, ἀληθινὸς δηλονότι Θεός, καὶ οὐ νόθαις τισὶ καθάπερ ἐν πίνακι κατακεχρωσμένος τιμαῖς; {B.} Κατ' οὐδένα, καθάπερ ἐγὼμαι. {A.} Ὁ δὲ δὴ τῆς πίστεως λόγος οὐκ ἂν διαρκέσαι πρὸς ἔνδειξιν τὴν τελεωτάτην τοῦ κατὰ φύσιν εἶναι Θεὸν τὸν Υἱόν; {B.} Πῶς φῆς; {A.} Ὅτι Χριστῷ πιστεύοντες, πρόσμιεν οὕτω Θεῷ τῷ 495 κατὰ φύσιν καὶ ἀληθινῷ, καὶ τῆς πολυθέου πλάνης ἀπηλ λάγμεθα, τὸ κτίσει λατρεύειν ἐκβεβηκότες, καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ γραφῆς ἐλευθέραν ποιούμενοι τὴν προσκύνησιν. Καὶ γοῦν τοῖς κεκλημένοις διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ὁ σοφὸς γράφει Παῦλος πῆ μὲν ὅτι "Διὸ μνημο νεύετε ὑμεῖς, τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ." Καὶ ἐτέρωθι δὲ πάλιν φησὶν· "Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες Θεόν, ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ οὔσι θεοῖς, νυνὶ δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἄσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε;" Ἄθεοι δὲ εἶπερ ἦσαν οἱ δῖχα Χριστοῦ, καὶ Θεὸν ἐπεγνώκασιν λοιπὸν διὰ τοῦ προσήκασθαι τὴν πίστιν καὶ συγκατανεῦσαι λέγοντι τῷ Υἱῷ· "Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν οὐ κρίνεται, ὅτι πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ," πῶς οὐκ ἂν νοοῖτο Θεός, οὐ ταῖς καταπλάστοις καὶ ἔξωθεν εὐφημίαις πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ <τῶν ἀγίων> ἀγγέλων τιμώμενος, ἀλλ' οὐσιωδῶς εἶναι πεπιστευμένος ὅπερ ἐστίν, ἀληθῶς Θεὸς δηλονότι καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν; Τί γάρ, εἰπέ μοι, δοίης ἂν ἐννεονηκέναι τὸν Παῦλον, γεγραφότα περὶ αὐτοῦ καὶ λέγοντα· "Ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ, κόσμον καταλλάσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. Ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν· ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ· καταλλάγητε τῷ Θεῷ." Ὅτε τοίνυν εἰ Χριστῷ τις ἴοι πρὸς καταλλαγὴν, Θεῷ καταλ λάσσεται, καὶ ἐν Χριστῷ τὴν σύμβασιν κόσμος ἔχει πρὸς Θεόν. Ἄρ' οὐκ ἂν γελῶτο, καὶ σφόδρα εἰκότως, τὸ δεῖν οἶσθαι τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας ἀπολισθεῖν τὸν ἐξ αὐτοῦ φύντα τε καὶ ἐν αὐτῷ Λόγον; {B.} Παντελῶς. {A.} Τὸ δὲ δὴ χρῆναι κατάρχειν τῶν ὄλων καὶ τὸ ἐκπρεπὲς ἐν ὑπεροχῇ κατὰ παντὸς τοῦ πεπονημένου καὶ κεκλημένου πρὸς γένεσιν, ἀναθείης ἂν ὄτῳ μάλιστα τῶν ὄντων, καὶ οὐκ ἂν ἀμάρτοις λογισμοῦ τοῦ καθήκοντος; {B.} Θεῷ δηλονότι. Ψάλλει γάρ που Δαβίδ· "Ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά." Καὶ μὴν ὅτι· "Δεῦτε, προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ, ὅτι αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς 496 καὶ οὐχ ἡμεῖς. Ἡμεῖς δὲ λαὸς νομῆς αὐτοῦ καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ." {A.} Εὐγε, ὧ ἑταῖρε· Θεὸς γὰρ ἡμῖν ἔν γε τουτοισί διαρρήδην ὁ ὑμνούμενος. Μέτεστι δὴ οὖν τῶν πεπονημένων οὐδενὶ τὸ ὡς ἐν ἰδίῳ εἶναι τοῖς κτίσμασιν, ἡγουν ἑαυτοῦ τὰ ὄντα λέγειν καὶ σκήπτροις ἰδίῳις ὑποφέρειν ἀποτολμᾶν. Ἡ εἶπερ ἔλοιτο τοῦτο δρᾶν τῇ τῆς βασιλείας δόξῃ μὴ κατεστεμμένος, οὐκ ἂν ὑπαίτιον εἶναι φήσομεν ἐγκλήματος καὶ γραφῆς; {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Εἶτα τί μαθῶν ὁ Υἱὸς οὐ τί που μᾶλλον ἔφη Πατρός, ἑαυτοῦ δὲ πρόβατα

τοὺς πεπιστευκότας; "Τὰ γὰρ πρόβατα τὰ ἐμά, φησί, τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι, κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι· κἀγὼ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἄρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου." Ἀφῖχθαί γε μὴν "εἰς τὰ ἴδια" φησιν αὐτὸν ὁ θεολόγος ἡμῖν Ἰωάννης, ἴδια λέγων αὐτοῦ τὴν τε ἐπὶ γῆς ἀνθρωπότητα, καὶ πᾶν, οἶμαι, τὸ πεποιημένον. Ἐνεργεῖ δὲ καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν Πατρὸς ἐνέργειαν οὐχ ὑπεσταλμένως, καὶ τὴν τῆς κυριότητος δόξαν οὐκ ὀθνεῖαν ἔχων ὁράται, ποιεῖται δὲ μᾶλλον ἰδίαν τῆδὲ τε ἔχειν ἀξιοῖ. Διαλεγόμενος γάρ που τοῖς συνθέουσί τε καὶ ἐπομένοις αὐτῷ μαθηταῖς· "Ὁ μὲν θερισμός, ἔφη, πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι. Δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ." Ἀλλὰ τὴν τῶν ἀμώντων ἀνάδειξιν, καίτοι τοῖς τοῦ Πατρὸς θελήμασιν ἀναθείς, ἑαυτὸν ἀπέφηνεν εὐθύς τοῦ θερισμοῦ τὸν δεσπότην, τὸ χρῆναι μυσταγωγεῖν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ἀπονέμων ὡς ἐξάϊρετον. Αὐτοῦ δὲ εἶναι τὴν ἄλλω καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης δισχυρίσατο λέγων· "Οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ." Καὶ πρὸς γε τούτοις, αὐτῷ τοὺς πεπιστευκότας ὡς Δεσπότη καὶ Θεῷ καταγράφει λέγων ὁ Παῦλος ποτε μὲν· "Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις." Ποτὲ δὲ αὖ· "Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ" καίτοι Θεῷ λέγοντός τινος, μᾶλλον δὲ ἀγίου παντός· "Σὸς εἰμι ἐγώ, σῶσόν με, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα." Ἄρ' οὖν ἔσθ' ὅπως οἶπερ ἂν, ἴδιοι νοοῖντο τοῦ Πατρὸς, εἶεν ἂν οὗτοι Χριστοῦ κατὰ τὸν ἴσον τρόπον μὴ οὐχὶ συνεισδουμένης εἰς ἐνότητα τῆς ἀμφοῖν οὐσίας; {B.} Οὐ φημι. Θεὸς γὰρ εἷς ἐφ' ἡμᾶς καὶ Κύριος εἷς. Διήκοι δ' ἂν ἐπ' ἀμφοῖν οὐσιωδῶς ἐκάτερον. {A.} Ἀληθὴς ὁ λόγος. Ἀνάπλεως γὰρ κυριότητος καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ δόξης μεμεστωμένος ὡς Θεὸς ὁ Πατήρ, καὶ 497 μὴν καὶ Θεὸς ὡς Κύριος ὁ Υἱός. Εἴη δ' ἂν οὔτε Θεὸς ὁ Πατήρ τοῦ κυριεύειν δίχα, οὔτ' ἂν ἀληθῶς Κύριος ὁ Υἱὸς τῆς κατὰ φύσιν καὶ ἀληθοῦς θεότητος ἐκμεμοχλευμένος. Τοιγάρτοι πρὸς ἀδιάσπαστον κοινωνίαν οἰονεῖ πως ἀνακρινὰς τὰ ἀμφοῖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὅτε μὲν Θεοῦ τοῦ Πατρὸς ὅτε δὲ Χριστοῦ τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι φησι. Βούλει, λέγωμεν τὰ ἐξ ἱερῶν ἐλόντες Γραμμάτων εἰς πληροφορίαν; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Ἐφη τοίνυν· "Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς Εὐαγγέλιον Θεοῦ." Μετακομίζων δὲ ὡσπερ τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐπὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ καὶ σὺν αὐτῷ νοούμενον Υἱόν, ἔφη πάλιν· "Ἄλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἵνα μὴ τινα ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ." Ἀμφοῖν δὲ τοῖν ὀνομάτοι τὴν δήλωσιν κατασφίγγων εἰς ἓν, διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας· "Τολμηρότερον δέ, φησίν, ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ εἶναι με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱεουργοῦντα τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν Πνεύματι ἀγίῳ." "Ἐν οὖν ἄρα τὸ Εὐαγγέλιον Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, καὶ ὅσπερ ἂν γένοιτο περὶ Θεοῦ λόγος, οὗτοσί ἤδη πρέπων ἂν εἴη καὶ τῷ Υἱῷ. Εἰ δὲ δὴ τι τὸ μεσο λαβοῦν καὶ διιστῶν εἰς ἀνομοιότητα κατεφαίνετο τοῦ τεκόντος τὸ γεννηθέν, γένοιτ' ἂν ἤδη πως οὐχ ὁ αὐτὸς ἐπ' ἀμφοῖν ἔτι λόγος. Ἡ οὐκ ἀληθὲς εἶναι φῆς, ὧ Ἑρμεία; {B.} Ἐγώ γε. {A.} Διεστήξει δὴ οὖν καὶ ἀποιχῆσεται ποι πρὸς τὸ ἑτεροίως ἔχον τὰ διηγήματα, καὶ οὐχ ὅπερ ἂν τις ὀρθῶς ἔχειν οἶοιτο τυχὸν περὶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τοῦτό τοι διανοεῖσθαι προσήκοι ἂν καὶ περὶ Υἱοῦ. "Ἐν οὖν ἄρα πῶς ἂν εἴη τὸ ἀμφοῖν Εὐαγγέλιον, προήκοι δ' ἂν ὅπως διὰ τῶν αὐτῶν ἡμῖν ἀπα ραλλάκτως διηγημάτων, εἰ μὴ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱός, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον καταπλανήσειεν ἂν τὸν μυσταγωγούμενον, ἢ γοῦν σαγηνεύσει πρὸς ἀληθείας ἐπίγνωσιν; {B.} Ἀληθές. {A.} Ὁ δὲ τὸ τοῦ Θεοῦ μυστήριον, τουτέστι τὴν ἐπ' αὐτῷ πίστιν, τοῖς οὕτω μαθοῦσιν ἱεουργῶν, πῶς ἂν λέγοιτο Χριστοῦ λειτουργὸς καὶ Χριστὸν διακηρύξῃ, Θεῷ τὴν δόξαν πραγματευόμενος καὶ Θεοῦ μὲν διάκονον ἑαυτὸν

ἀποκαλῶν; "Ἐν παντὶ γάρ, ἔφη, συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διὰ κοινοί." Ἐτέρωθι δέ που περὶ τινῶν· "Διάκονοι Χριστοῦ 498 εἰσι; παραφρονῶν λέγω, ὑπὲρ ἐγώ." Ἄρ' οὖν ἐστὶ τις ὡς ἔν γε τουτοιῖσι λόγος, πρὸς ἀνομοιότητα φυσικὴν διστὰς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Υἱόν; {B.} Οὐκ ἔχω νοεῖν. {A.} Ἐκτοπον δὲ καὶ ἐτέρως τὸ μὴ Θεὸν οἶσθαι κατὰ φύσιν εἶναι τὸν Υἱόν, Θεοῦ μὲν εἶναι τὴν Ἐκκλησίαν, Χριστοῦ δὲ αὐτὴν πάλιν ἀνακεκραγόντων αὐτῆν τῶν ἱερῶν Γραμμάτων. Ἐφη γὰρ ὧδε τισὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "Ἀπρόσκοποι καὶ Ἰουδαῖοις γίνεσθε καὶ Ἑλλησι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ." Ἐαυτῷ δὲ πάλιν παραστήσαι τὴν Ἐκκλησίαν ἄσπιλόν τε καὶ ἀρρυτίδωτον διουχυρίσατο τὸν Υἱόν. Καὶ μὴν καὶ Θεοῦ λέγοντος δι' ἑνὸς τῶν προφητῶν κατοικήσειν τε καὶ ἐμπεριπατήσειν ἐν ἡμῖν, Χριστὸς ἐνοικεῖ, καὶ τὸ πάλαι τεθεσπισμένον ὡς Θεὸς ἐνεργεῖ. "Πιστὸς μὲν γὰρ ἦν ὁ Μωσῆς ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὡς θεράπων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων· Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς." {B.} Τὸ ἀπεῖργον οὖν ἄρα παντελῶς οὐδὲν οἶσθαι τε καὶ φρονεῖν ἀληθῶς ὡς ἐπέειπερ ἡμῖν ἐξ αὐτῆς ἀνέφου τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ὁ Υἱός, οὐχ ἕτερος ἂν νοοῖτο παρ' αὐτὸν ὑπάρχειν, ὅσον εἰς ταυτότητα φυσικὴν. {A.} Εὖγε, ὦ φιλότης· ἐδόκει γὰρ ὀρθῶς ἔχειν τὸ τῆδε δοξάζειν καὶ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ· "Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, φησί, τίς καθ' ἡμῶν; Ὅς γε τοῦ ἰδίου Υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίζεται;". Εἴπερ οὖν ἴδιος ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐστὶν ὁ Υἱός, ἄρα ἂν ἐξοίχοιτο πρὸς ἀλλοτριότητα φυσικὴν, ἐπινοηθεῖν δ' ἂν λόγος τὸ καταψέγεσθαι δεῖν οὐκ ἔχων, εἰς ὀθνηιότητα διστὰς καὶ ἀλλότριον ἀποφαίνων τὸ τινος ἴδιον, οὐπερ ἂν ἴδιον νοοῖτο καὶ λέγοιτο; {B.} Οὐκ οἶμαι. {A.} Τί δέ; Οὐχὶ μυρίους εἶναι φαμεν τοὺς εἰς υἰότητα κεκλημένους τὴν ὑπὸ Θεῷ; {B.} Καὶ μάλα. Γέγραπται γάρ· "Ἐγὼ εἶπα· Θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες." {A.} Ἄρ' οὖν ἓνα τυχὸν ἢ δύο τῆς οὕτως ἀμέτρου πληθύος ἐξελών, κατατολμήσειεν ἂν τις ἰδίους υἱοὺς εἶναι λέγειν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ οὐκ ἂν ὄφλοι δίκην ἦνπερ ἂν τις ἐπαρτήσαι τυχὸν τοῖς παρασημαίνειν ἐθέλουσι τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος; {B.} Φαίην ἂν ἔγωγε· λέγεις γὰρ ὀρθῶς. {A.} Εἰ δὲ δὴ βουλοίμην ἀναμαθεῖν ἀνθ' ὅτου μυριοὶ μὲν ὅσοι διακέκλῃνται θεοὶ καὶ υἱοί, ἔρπει γε μὴν τὸ ἴδιον ἐφ' ἑνὸς κυρίως τε καὶ ἀληθῶς, τί ἂν ἔφης αὐτός; {B.} Ἐφην ἂν, ὅτι, οἱ μὲν γὰρ εἰσπεποίηνται πρὸς υἰότητα 499 φιλοτιμίας τῆς ἄνωθεν εὐρημά τε καὶ δῶρον τὴν ἐπὶ τῷδε κλῆσιν ἀποκερδαίνοντες· ὁ δὲ ἐστὶν οὐχ ὧδε ἔχων, ἀλλ' ἴδιος ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἅτε δὴ καὶ σὺν αὐτῷ τὴν ἐπέκεινα πάντων ἀποτεμόμενος φύσιν. {A.} Ἴδιον δὲ Θεοῦ φυσικῶς τὸ μὴ Θεὸς ἄρα, κτιστὸν δὲ μᾶλλον, ἢ πῶς; {B.} Καὶ μὴν τοῦτο ἀμφίλογον οὐδαμῶς. Θεότης γὰρ πάντως ἴδιον Θεοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ κτιστὸν κτίσεως. {A.} Εἰ δὲ δὴ τις οἶοιτο κτιστὸν ἢ κτίσιν ἴδιον εἶναι Θεοῦ φυσικῶς, τὴν ἀντίστροφον ἰέναι τῷ λόγῳ τρίβον ἀσφαλὲς οἶμαι που. Κτίσεως γὰρ ἴδιον θεότητα λέγειν, τὸ λυποῦν οὐδέν· ἀλλ' ὧδε φρονεῖν οὐ θέμις. Συνωθούσης οὖν ἄρα τῆς τῶν λογισμῶν ἀτοπίας ἐπὶ τὸ χρῆναι νοεῖν ὀρθῶς, ἴδιος ἂν εἶη λοιπὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός, οὐ τοῖς εἰσποιητοῖς ἐπαριθμούμενος, ἀλλ' ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ. Καὶ ἐπέειπερ οὐ διάφορόν τε καὶ διεσχοινισμένον εἰς ὀθνηιότητα φυσικὴν τὸν τοῦ πῶς εἶναι λόγον διεκκληρώσατο τὰ ὅσαπερ ἂν εἰς ἓν καὶ ἀπαραλλάκτως ἀναδεσμοῖτο γένος τε καὶ εἶδος· εἷς γὰρ ἂν γένοιτο κατὰ παντὸς ἀνθρώπου λόγος τε καὶ ὅρος τῆς οὐσίας σημαντικός· οὐκ ἄρα Θεὸς ἕτεροφυῆς παρὰ τὸν ἐξ οὗ πέφηνεν ὁ Υἱός, Θεὸς δὲ μᾶλλον ἀληθινός· ἴδιος γὰρ ὠνόμασται Θεοῦ τοῦ φύσει καὶ ἀληθῶς, καὶ πληθὺς μὲν εἰσποιητοῦ διενεγκῶν, εἰς δὲ τὴν τοῦ ἑνός τε καὶ ἀληθῶς ἀναθρώσκων δόξαν. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Τοιγάρτοι καὶ Γράμμα πάλιν ἡμῖν ἱερὸν οὐσιώδη τὴν ἔνωσιν ἀποσώζεσθαι δεῖν τῷ Υἱῷ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα φησίν. Ἐχει γὰρ ὧδε· "Παντὸς γὰρ ἀνδρός, φησίν, ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστι, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ ὁ Θεός;" τό, οἶμαι, γνήσιον τῆς

οὐσίας καὶ τὸ αὐτῆς ἐκπεφάνθαι κατ' ἀλήθειαν τὸν Υἱὸν διὰ τούτου σημαῖνον. {B.} Πῶς λέγεις; {A.} Βασανίζεσθαι γὰρ ὅλως οἶει χρῆναι πρὸς ἡμῶν τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον; Τί τὸ ἀναντες καὶ κατασοβοῦν εἰς δυσχέρειαν ἐρομένῳ φράσον. {B.} Φασὶ γὰρ μάλιστα τοῦτο ἐξοικιεῖν τῆς πρὸς Θεὸν Πατέρα ταυτότητος τὸν Υἱόν. {A.} Τίνα δὴ τρόπον, ἄρα ἂν ἔχοις εἰπεῖν; {B.} Καὶ μάλα. Εἰ γὰρ δὴ γυναικὸς μὲν, φησὶν, ὁ ἀνὴρ κεφαλὴ διάτοι τὸ πρὸς αὐτὴν ὁμοφυές τε καὶ ἐν οὐσίᾳ ταυτόν, εἰ καὶ ἐν μοίρᾳ τυχὸν νοοῖτο τῇ κρείττονι-χρῆμα γὰρ τίμιον καὶ ἐν δόξῃ πλεονεκτοῦν ἐν σώματι κεφαλῆ-ἀνδρὸς δὲ ὠνόμασται Χριστὸς κεφαλὴ, σχέσεως δὲ δηλονότι φυσικῆς καλούσης αὐτὸν εἰς ἀγχιστεῖαν τοῖς κτίσμασι, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπ' ἀνδρὸς τε καὶ γυναικὸς, πῶς 500 ἂν λέγοιτο Θεὸς ἔτι καὶ ἀληθινός, ἢ πῶς ἂν ἔχειν δύναιτο τὴν πρὸς Θεὸν Πατέρα ταυτότητα φυσικὴν, τοῖς ἐν γενέσει κατειλεγμένους, εἰ καὶ ἐν τάξει νοοῖτο τῆς κεφαλῆς; Ὑπερ κείσεται γὰρ, φησὶ, τὸ τῆς κτίσεως μέτρον ὡς ἐν ὑπεροχῇ δόξης, ὁ Υἱός. {A.} Βαβαὶ τῆς εὐροίας τῆς εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν ἐκτοπῶ τάτων. Ὡς δεινὸς ἡμῖν καὶ οἶον κατὰ πρᾶνουῶς ὁ παράσημος οὗτος τῶν δι' ἐναντίας διάττει λόγος. Ποίημα γὰρ ἐναργῶς τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνότα δεδυσφήμηκεν Υἱόν. Ἄλλα τοῦδε μὲν πέρι διαληψόμεθα, καιρὸν ἀπονέμοντες ταῖς θεωρίαις τὸν πρόποντα, καὶ σχολαῖοι πάλιν εἰς τοῦτο καθέντες καὶ νοῦν τε καὶ γλῶτταν. Ὁ δὲ δὴ μάλιστα θαυμάζειν ἔπεισιν ἐκεῖνό φημι· διημαρτήκασιν γὰρ τῶν εἰς ὀρθότητα λογισμῶν οὐδὲν ἦττον ἢ πάλαι καὶ νῦν, ὡς ἔοικεν, οἱ πρὸς πᾶσαν ἀμαθίαν εὐκόλοισιν. Ἄνδρὸς μὲν γὰρ εἴρηται κεφαλὴ Χριστὸς διὰ τὸ ἐν σχέσει φυσικῇ συναφές· ἔξαρνή σομαι γὰρ οὐ τί που τό γε ὡς ἄριστά τε καὶ ὀρθῶς εἰρημένον. Ἐπειδὴ δὲ Χριστοῦ κεφαλὴ τέθειται Θεός, τί τὸ ἀντιστατοῦν, ὧ γενναῖοι, φαίη τις ἂν αὐτοῖς, ἢ τί τὸ ἀπεῖργον ἐννοεῖν ὡς, εἴπερ ἐστὶν ὁμογενῆς τοῖς κτίσμασιν ὁ Υἱὸς ἐπεὶ ἀνδρὸς εἴρηται κεφαλὴ, καὶ αὐτὸν ἤδη κατακομίζειν ἀποτολμᾶν ἐν γενητοῖς τὸν Πατέρα; Κεφαλὴ γὰρ τέθειται τῷ Υἱῷ, καίτοι κτιστῶ καὶ πεποιημένῳ καθ' ὑμᾶς ὑπάρχοντι. Δοκεῖ γὰρ οἶεσθαι ταυτὶ καλῶς τε καὶ ἀμωμήτως ἔχειν παραληρεῖν ἠρημένους, ἀλλ', οἶμαι, τῆς δυσφημίας τὸν ὄγκον καταναρκήσειν αὐτούς, καίτοι λίαν ἀπεσκληρότας καὶ τοῖς οὕτως ἀναγκαίοις μειρακιωδῶς ἐναθύροντας. Φέρε δὴ οὖν, ταυτὶ διωθόμενοι καὶ μεθέντες εἰς ὄρος ἢ διαρριπτοῦντες εἰς κύμα, καταλογιζόμεθά τι τῶν ἐπιεικεστέρων. Κεφαλὴν μὲν γὰρ γυναικὸς τὸν ἄνδρα φαμέν, ἐπεὶ ἐξ αὐτοῦ πέφηνεν ἐν ἀρχαῖς καὶ διεμορφώθη πρὸς τὴν ἀνδρὸς εἰκόνα, Θεὸν τὸ ἀρχέτυπον ἔχοντος-πεποίηται γὰρ οὕτω, κατὰ τὰς Γραφάς. Ὁριζόμεθα δὲ κεφαλὴν ἀνδρὸς εἶναι Χριστόν, ὡς ρίζαν τοῦ γένους δευτέραν καὶ ἀπαρχὴν ἀνθρωπότητος ἀναθροσκούσης εἰς ἀφθαρσίαν δι' ἀγιασμοῦ ἐν Πνεύματι. Ὅνομα δὲ Χριστῷ δεύτερον Ἀδὰμ καὶ οὐχ ἑτέρου του χάριν, ἀλλ' ἢ τοῦδε τε καὶ μόνου. Χριστοῦ γε μὴν εἶναι κεφαλὴν τὸν Πατέρα διακείσομεθα καὶ πιστεύσομεν ὡς ὁμοούσιον αὐτῷ καὶ συναφῇ φυσικῶς, καθὸ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός, εἰ καὶ πέφηνεν ἐν σαρκὶ καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς. 501 Μεθόριον δὲ ὡσπερ τι θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος ὁ Χριστός, τὴν ἀμφοῖν ἔχων ὡς ἐν ἐνὶ σύνοδον, καὶ τῶν τῇ φύσει διεστηκότων εἰς ταυτότητα συνδρομὴν καθ' ἔνωσησιν οἰκονομικὴν, ἀστιβῆ μὲν νῶ καὶ ἀνέμβατον, γλῶττη δὲ καὶ λόγοις οὐκ ἐγνωσμένην. Θεὸς γὰρ ἅμα καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστός, πηγὴν μὲν ὡσπερ καὶ ρίζαν τῆς ἰδίας ὑποστάσεως Πατέρα ἔχων τὸν ἐν οὐρανοῖς, συνάναρχόν τε καὶ συναΐδιον, καὶ οὐ προτερεύοντα κατὰ χρόνον, εἴπερ ἀνάγκη συνυφαστᾶναι τῇ κεφαλῇ τὸν οὐπὲρ ἂν λέγοιτο κεφαλὴ, ἐξημμένος δὲ κατὰ σάρκα καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς σχέσεως φυσικῆς. Ὅτε τοίνυν Χριστοῦ Θεὸς κεφαλὴ νοεῖται τε καὶ ἔστιν οὐ διεψευσμένως, πῶς οὐκ ἂν εἴη Θεὸς ἀληθινὸς ὁ ρίζαν ἔχων θεότητα τὴν ἀληθινήν καὶ οὐσιωδῶς ἐξημμένος τοῦ γεγεννηκότος; Ὅμοφυᾶ γὰρ πως τῷ λοιπῷ νοεῖσθαι σώματι τὴν κεφαλὴν ἀναγκαῖον. Εἰ δὲ δὴ χρῆναι νομίζουσι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς φύντα Λόγον τῶν τῆς θεότητος ὄρων ἀπολισθεῖν καὶ εἰς τὸ τῶν ποιημάτων καθικνεῖσθαι μέτρον, ἀκουόντων ἐναργῶς· Ἦ ποιήσατε τὸ δένδρον

καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν." {B.} Ἄριστα ἔφη. {A.} Ἐμβροντησίας γὰρ ἀληθῶς τῆς ἐσχάτης καὶ τῆς ἄγαν ἠλιθιότητος ἀπόδειξις ἐναργῆς κατατεθηπέναι μὲν τὸ φυτόν, ὡς ἄριστόν τε εἶη καὶ εὐγενές, ἕτεροφυᾶ δὲ ὡσπερ ἀπονέμειν αὐτῷ τὸν καρπὸν. Θεὸς γὰρ που πάντως τέξεται Θεόν, ἢ οὐχ ὧδε ἔχειν ἐρεῖς; {B.} Ἐγώ γε φημι. {A.} Πῶς γὰρ οὐ Θεός, καὶ τοῦτο ἀληθινός, ὁ ἐν ᾧ καὶ μόνῳ γνοίη τις ἂν Θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς τὸν Πατέρα; Γράφει γὰρ ὡδὶ τοῖς πεπιστευκόσιν ὁ Παῦλος· "Τῷ δὲ Θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ." "Ὅτε τοίνυν ἐν Χριστῷ πέφηνεν ἡ ὁσμὴ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἐν αὐτῷ γινώσκειται, πῶς δὴ ἄρα καὶ τοῦτο διαπεραίνεσθαι δεῖν ὑποτοπητέον; Φύεται μὲν γὰρ ἐν τε λειμῶσι καὶ κήποις τὰ ἐξ ὠρῶν, μῆλον δὲ ἔστω ταυτὶ καὶ κρῖνον. Ἄρ' οὖν, ὧ ἑταῖρε, μῆλῳ μὲν ἐφιζήσειεν ἂν φυσικῶς ἢ κρῖνου τυχὸν ὁσμῆ, κρῖνῳ δὲ αὐτὸ μῆλον ἐκδανείσειε τὴν οἰκείαν, ἔσται δὲ ἐν ἀμφοῖν εἰσάπαν ἐκκεκριμένως τὸ ἐκατέρῳ προσόν; {B.} Οὐδαμῶς, ἐκδώσει γὰρ πάντως τὸ οἰκεῖον ἐκάτερον. {A.} Πῶς οὖν ἂν εἶη τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γνώσεως 502 ἀληθοῦς εὐωδία Χριστοῦ εἰ μὴ τῆς ἀληθοῦς θεότητος ἐκφύνη πιστεύοιτο; Δέδεικται γὰρ ὅτι τὴν οἰκείαν ἕκαστον οἰονεῖ πως ἀπόζει φύσιν· θεότητος δὲ τῆς κατὰ φύσιν ὁσμῆ πῶς ἂν γένοιτο διὰ κτίσματος καὶ φύσεως ἕτεροειδοῦς ἢ ὡσπερ ἂν ἔχοι Θεός; Ὡσπερ γὰρ οὐκ ἂν οἴοιτό τις, εἴ γε νοῦν ἔχοι, τὴν τῆς θεότητος εὐωδίαν τῇ τῶν γεννητῶν ἐνεῖναι φύσει, κομιδῇ γὰρ εὐήθης τὸ χρῆμά ἐστιν, οὕτως οὐκ ἂν τῇ ἀγεννήτῳ καὶ ὑπὲρ πάντα θεότητι δυσγενῆ τε καὶ ἕτεροφυᾶ τὴν ἀπ' αὐτῆς ἀπόδοσιν ὡς ἐν ὁσμῆς τάξει προσ ἄψειε τὸν Υἱόν. Ἐκπέφυκε γὰρ ἀπορρήτως τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ὁ Μονογενής, ὅλην ἡμῖν εὐωδιάζων ἐν ἑαυτῷ τοῦ τεκόντος τὴν φύσιν. Τοιγάρτοι καὶ πρὸς αὐτὸν ὡς ἐν προσώπῳ τῆς νύμφης ἢ ἐξ ἔθνῶν Ἐκκλησία φησί· "Μῦρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου, διὰ τοῦτο νεάνιδες ἠγάπησάν σε, εἴλκυσάν σε." Δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ τὸ εὐώδες τῆς γνώσεως τοῦ Πατρὸς εἰσδεδέγμεθά τε καὶ πεπλου τήκαμεν. {B.} Σύμφημι. Δοκεῖς γὰρ ὀρθῶς φράσαι τε ἅμα καὶ κατεσκέφθαι ταυτί. {A.} Εἶη δ' ἂν καὶ ἑτέρως οὐκ ἀσυμφανές ὅτι καὶ Θεὸς ἀληθῶς καὶ ἐκ Θεοῦ πέφηνεν ὁ Υἱός, εἰ καὶ τῆδέ πη τὸν ἐπ' αὐτῷ καταθρήσαιμεν λόγον. {B.} Τίνα φῆς τρόπον; {A.} Πρέποι ἂν, εἰπέ μοι, τῶν ὄντων τινὶ διανέμειν δύνασθαι τὰ ὅσαπερ ἂν ἡ θεία τε καὶ μόνη χαρίσασαιτο φύσις; {B.} Παντάπασιν μὲν οὖν. {A.} Οὐκοῦν ἐν ὑψώμασι τοῖς ἀνωτάτω καὶ ἐν τοῖς εἰς λῆξιν ἠκούσι δόξης τῆς θεοπρεποῦς εἶη ἂν καὶ σφόδρα εἰκότως ὁ ᾧπερ ἂν ὀρώτο προσὸν τὸ διαπεραίνειν δύνασθαι ταυτί; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Εἰρήνη τοίνυν θεόσδοτον ἀγαθὸν καὶ ξένιον οὐρανοῦ καὶ ἐκ μόνων ἦκον ἡμῖν τῶν θείων διανευμάτων. Ποιήσομαι δὲ τοῦ λόγου συλλήπτορα τὸν προφήτην Ἡσαΐαν διακε κραγότα καὶ λέγοντα· "Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· πάντα γὰρ ἀπέδωκας ἡμῖν. Κύριε, ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν·" ὡς ἐν γε τῷ τὴν εἰρήνην ἐλεῖν, μετόν, οἴμαί που, παντὸς ἀπόνασθαι καλοῦ τοῖς γε ὅλως εἰρηκόσι. {B.} Μέτεστι γὰρ οὖν. {A.} Ἐνεργείας οὖν ἄρα τῆς ἄνωθεν ἢ εἰρήνην καρπὸς καὶ ξένιον ἀληθῶς, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, οὐδενὸς μὲν τῶν πεποιημένων, Θεοῦ δὲ μόνου τοῦ κατὰ φύσιν. Τὸν γὰρ τοι δίδόντα μόνον ἔφη Θεὸν εἰδέναι, καὶ ἐπ' αὐτῷ μηδένα. {B.} Ἀληθές. {A.} Ἄθρει δὴ οὖν χορηγόν τε ἅμα καὶ πρύτανιν ὧνπερ ἂν ἡμῖν ἐπιδοίη Θεὸς ὁ Πατὴρ τὸν ἐξ αὐτοῦ πεφηνότα 503 Λόγον. Ἐφη γὰρ που τοῖς ἀγίοις μαθηταῖς· "Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν." Ἴδιον δὲ τὴν εἰρήνην ἀγαθὸν εἶναι φησι, θεόσδοτον γὰρ τὸ χρῆμα καὶ οὐχ ἑτέρως. Καὶ πρὸς γε τούτῳ φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ." Ὁ δὲ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ συγχωρηγός τε καὶ δοτὴρ καὶ διὰ τῆς ἴσης ἀπαραλλάκτως φιλοτιμίας τε ἅμα καὶ μεγαλοπρεπείας ἰών, πῶς ἂν, εἰπέ μοι, τῆς θεοπρεποῦς

μειονεκτοῖτο δόξης, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἐν ἴσῳ τε καὶ ἐν ὁμοίῳ κείσεται κατὰ πᾶν ὅτιοῦν τῷ γεγεννη κότε; {B.} Ὁρθῶς ἔχει. {A.} Ἴθι δὲ δὴ καὶ ἐπ' ἐκεῖνο αὖ. {B.} Τὸ ποῖον τί φῆς; {A.} Ἦ οὐκ ἀληθὲς εἶναι φῆς ὡς τό γε ταῖς τῶν ἀγίων συμφέρεσθαι δόξαις εὐστιβῆ μὲν ἡμῖν ἀπεργάσεται τὴν ἀλήθειαν, ἐπ' αὐτὸ δὲ ἀνοίσει τὸ Θεῶ δοκοῦν καὶ τὸ διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐφ' Υἱῶ χρησιμωδούμενον; {B.} Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστιν; {A.} Τὸ ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς ὁ Υἱός. Ὁ γάρτοι σοφὸς ἔφη Παῦλος, περὶ μὲν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· "Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν-ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας-ὅτι οὐ ψεύδομαι." Εἶτα τῆς τοιαύτης τιμῆς τε καὶ δόξης τὸν ἴσον εὐθύς ἀνα πλέκει στέφανον τῷ Υἱῶ, καταδείσας οὐδέν, ἐπεὶπερ ἔγνω Θεὸν ὄντα φύσει τε καὶ ἀληθῶς· ἐπιστέλλει περὶ αὐτοῦ, τὸν περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀποπομπῆς ἐξυφαίνων λόγον· "Εὐχόμεν γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλίται, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντας Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν." Τὸν τοίνυν ἐπὶ πάντας Θεὸν ὑπὸ Θεῶ μετὰ πάντων θήσομεν, εἶπερ οὐκ ἀληθῶς ἐστὶ Θεὸς καὶ τοῖς κατὰ χάριν συντετάξεται, καίτοι τὸ ἐπὶ πάντας εἶναι λαχόν, τὸ μέγα τοῦτο καὶ θεοπρεπὲς ἀξίωμα, τὸ εὐλογεῖσθαι φημι, καὶ τοῦτο διηνεκῶς καὶ ἀκαταλήκτως κατασφραγί ζοντος τοῦ Ἀμήν. Ἄρ' ἐξ ὑγιῶν οἶε φρενὸς ἐννεοῦσθαι ταυτὶ τοὺς δι' ἐναντίας; {B.} Οὐδαμῶς· ἔχοι δ' ἂν μᾶλλον ὑγιαῖ τὸν νοῦν ὁ Θεὸν ἀληθινὸν καὶ ἐκ Θεοῦ πεφηνέναι τοῦ κατὰ ἀλήθειαν ὁμολογῶν τὸν Υἱόν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῶ καὶ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ Ὅτι οὐ κτίσμα ὁ Υἱὸς οὐδὲ ποίημα.

504 {A.} Τὸν δὲ Θεὸν ἐκ Θεοῦ κατὰ τὴν ἄρρητον πεφηνότα γέννησιν, ἄρ' ἔσθ' ὅπως οὐκ ἐν Υἱοῦ μὲν δόξῃ τοῦ κατὰ φύσιν τιθείς, γενητὸν δὲ τις καὶ πεποιημένον εἰπών, οὐκ ἂν ὄφλοι δίκην ἦν τοῖς εἰωθόσι κατακερτομεῖν τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἐπηρτήσθαι φαμεν, ψηφηφορούσης ὡδὶ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς· "Ἄνθρωπος, ὃς ἂν καταράσθαι Θεὸν αὐτοῦ, ἀμαρτίαν λήψεται· ὀνομάζων δὲ τὸ ὄνομα Κυρίου θανάτῳ θανατούσθω, λίθοις λιθοβολησάτωσαν αὐτὸν πᾶσα ἡ συναγωγή· ἐάν τε προσήλυτος, ἐάν τε αὐτόχθων, ἐν τῷ ὀνομάσαι αὐτὸν τὸ ὄνομα Κυρίου τελευτάτω;" {B.} Οὐκ ἂν οἶμαι διαδράναι τὸ μὴ οὐχὶ πάντη τε καὶ πάντως ταῖς αὐτῷ πρεπούσαις ἀλῶναι δίκαις. {A.} Ἄριστον οὖν, ὧ Ἑρμεία, τὸ μὴ ταῖς ἐτέρων ἀθυροστομίαις ἀναπτοεῖσθαι φιλεῖν, ἐπεὶτοι πρὸς νοῦν ἡμᾶς τὸν ἀδόκιμον ἀποφέρουσι, πίστεως δὲ κανόνα τὸν εὐθυτενῆ τε καὶ ἀδιάστροφον τοὺς τῶν θεηγόρων ποιεῖσθαι λόγους. Πρέποι γὰρ ἂν, οὐχ ἐτέροις μᾶλλον ἡμᾶς, ἢ ἐκείνοις αὐτοῖς ἐπικροτεῖν τε καὶ λέγειν· "Οὐχ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν." {B.} Ὁρθότατα ἔφη. {A.} Οὐκοῦν, ἥκιστα μὲν γενητόν, ἤγουν τὴν εἰς τὸ ἐκτίσθαι λαχόντα πάροδον, προσκυνεῖν ἐγνώκασιν τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον, καρπὸν δὲ εἶναί φασι τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας σύνδρομόν τε καὶ συναΐδιον, καὶ Υἱὸν ὀνομάζουσι καὶ Θεὸν ἀληθινὸν καὶ ζωὴν αἰώνιον. Καὶ γοῦν ὁ θεῖος ἡμῖν μυσταγωγὸς Ἰωάννης· "Καὶ οἶδαμεν, φησὶν, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ἐσμεν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ Υἱῶ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ζωὴ ἡ αἰώνιος." Ἄλλ' εἶπερ ἐστίν, ὧ ἰαθέ, καὶ Θεὸς ἀληθινὸς ὁ Υἱὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος, διέδρα δὲ οὐχὶ τὸ εἶναι κτίσμα καὶ ποίημα, καίτοι τὴν οὕτως εὐκλεᾶ φύσιν ἀποτεμόμενος, 505 ἄρ' οὐχὶ καὶ αὐτὴν ἤδη πως καταλωβήσασιν' ἂν τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίαν τὸ κατηγόρημα, παραποδίζοντος οὐδενός; {B.} Τίνα τρόπον; {A.} Οὐ γὰρ δὴ Θεὸς μὲν ἀληθινὸς κατωνόμασται καὶ αὐτός, ζωογονεῖ δὲ τὰ πάντα, ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων; "Ζῶμεν

γὰρ ἐν αὐτῷ καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμεν," ὡς που καὶ σοφὸς ἔφη λόγος. {B.} Ἀληθές. {A.} Ἰτω δὴ οὖν καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀτεχνῶς, τῆς δυσφημίας ὁ λόγος, καὶ διακεκλήσθω γενητός· τὸ ἀπεῖργον γάρ, οἶμαί που, καὶ ἐμποδῶν οὐδέν, τῆς ἀληθοῦς θεότητος παθούσης ἅπαξ ἐν Υἱῷ τὸ τελεῖν ἐν γενητοῖς, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκμεμοχλευμένης τοῦ εἶναι ζωῆς, καὶ τοῖς ἄλλοις κτίσμασιν ἀναμιξ καθάπερ ἐξ ἀνάγκης εἰσδεδεγμένης ἐκμεμετρημένην χρόνῳ τὴν ὑπαρξιν. Τὸ γὰρ γενητὸν οὐκ ἄναρχον, οὔτε μὴν χρόνου παντὸς πρεσβύτερον. {B.} Ὡς δεινόν γε, ὦ τᾶν, τὸ χρῆμα, καὶ δυσδιάφυκτος ἀληθῶς ἢ τῆς δυσσεβείας γραφή. {A.} Εὐδιάφυκτος μὲν οὖν· ἐφεῖται γὰρ δὴ τοῖς ἐθέλουσιν εὐκόλως ἀποφοιτᾶν, καὶ τὸν ὀλετῆρα καὶ φθόρον τῶν δι' ἐναντίας διωθεῖσθαι λόγον, τὸ χρῆναι νικᾶν ἀπονέμουσιν εὐσεβῶς ταῖς τῶν ἀγίων φωναῖς. Ποιητὴν μὲν γὰρ οὐδαμῶς τοῦ Μονογενοῦς, Πατέρα δὲ μᾶλλον γεννητικῶς κεχρησ μωδῆκασι τὸν Θεὸν οἱ καὶ τοῦ κόσμου τέθεινται φῶς, παρὰ τοῦ τὴν ἰδίαν οὐκ ἠγνοηκότος φύσιν, φημί δὴ Χριστοῦ. Ἔφη γὰρ που πρὸς αὐτούς· "Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου." Καὶ μὴν καὶ μυσταγωγοὺς ἀποφαίνων αὐτοὺς ἀπλανεῖς τε καὶ ἀληθεῖς, "Πορευθέντες, ἔφη, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος." Ἐνθα δὲ Πατὴρ ἀληθῶς, καὶ γέννησις, καὶ μὴν καὶ Υἱός, οὐκ εἰσποιητὴν ἔχων τὴν τῆς υἰότητος δόξαν, ἀλλ' οὐσιώδη καὶ ἐκ Πατρὸς, ποῖον ἂν ἔχοι τόπον, ἢ ἐπὶ τῷ πεποιεῖσθαι συκοφαντία; {B.} Οὐδένα, καθάπερ ἐγῶμαι. {A.} Μὴ γὰρ δὴ τινες ὄλως τῶν ὀρθότητος ἐπιμελητῶν, εἰς τοῦτο ἠκόντων σκαιότητος λογισμῶν ὡς οἶεσθαι δεῖν ἡμᾶς τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἀπωτάτω ποιεῖσθαι τὴν ἀπότεξιν, ἥτοι τὸ τῆς γεννήσεως χρῆμα, κατερυθριῶντας ἀμαθῶς μὴ ἄρα τι καὶ πάθοι τῶν ἀβουλήτων ἐφ' ἑαυτῇ, καὶ ταῖς τῶν σωμάτων ἀνάγκαις ὑπενεχθεῖσα κάμοι. Ἐπιφημίζουσι γὰρ τῶν ἀσυνέτων τινὲς ἀποτομὰς αὐτῇ, καὶ τὴν θρυλλουμένην ἀπορροήν, οἱ καὶ σφᾶς αὐτοὺς διαλε λήθασί πως τοῖς τῆς ἀπωλείας ἐνιέντες βόθροις, οἱ γε τὴν 506 ἀπόρρητον καὶ παντὸς ἐπέκεινα νοῦ τοῦ Θεοῦ φύσιν, εἰ ἀπογεννώσα φαίνοιτο καὶ τι τάχα που καὶ παθεῖν τῶν τοιούτων ὑπειλήφασιν, ἠγνοηκότες παντελῶς τί μὲν ἐστι κατὰ φύσιν τὸ ἀσώματον, τί δὲ αὖ τὸ σῶμα καὶ τὰ σωμάτων. Μερισμοῦ μὲν γὰρ ἠγουν ἀπορροῆς καὶ ἀποτομῆς ἀνεπί δεκτον παντελῶς τὸ ἀσώματον, πρέποι δ' ἂν μᾶλλον ἀπτῇ τε καὶ παχεῖα φύσει τὸ καὶ τοιούτοις τισὶν ἀλῶναι τυχόν. Εἰ λέγοιτο τοίνυν ἐπὶ Θεῷ τὸ "γεγέννηκε," διερρίφθω μὲν πάθους ὑποψία παντός, ἐπικρατεῖτω δὲ λογισμὸς τῇ τοῦ Θεοῦ φύσει προσάπτων τὰ πρεπωδέστερα. Ἀποτέξεται γὰρ οὐ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὡς ἂν εἰδείη καὶ πέφυκεν αὕτη. Τερθρεῖαι δὴ οὖν καὶ γραῶδη δείματα τῶν ἑτεροδόξων αἰ σκήψεις. Ὑποπλαττόμενοι γὰρ τὸ ἐκδεδιέναι μὴ ἄρα τι καὶ πάθοι τεκοῦσα τυχόν ἢ τοῦ Πατρὸς φύσις, τῶν ὅτι μάλιστα φανοτάτων αὐτὴν ἀποστεροῦσι γερῶν. Γεννήτορα γὰρ μᾶλλον ἢ ποιητὴν τοῦ Μονογενοῦς ὁμολογεῖσθαι δεῖν τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ἀπαστισοῦν, οἶμαι, σοφὸς ἀναπέσει λόγος. Εὐκλεέστερον γὰρ ἂν ἀποφήνειε μὲν ὠδί, ψῆφον δὲ αὐτῷ δικαίως ἀπονεμεῖ, τὴν ἐπὶ τοῖς ἄγαν ὑπερκειμένους, εἶπερ ἀσυγκρίτως καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς ὑπερανεστήξει τε καὶ ὑπερκείσεται ποιουμένου παντὸς τὸ ἐξ ἡμῶν γεννώμενον. Εἰ δὴ ποιητῆς μὲν ἔσται Θεός, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ δύνασθαι δημιουργεῖν διακεκτῆσεται δόξαν, εἴη δ' ἂν γεννήτωρ οὐκ ἔτι, καταφρίζαμι μὲν ἂν τὸ παλίμφημόν τι καὶ ἀπηχῆς εἰπεῖν, ἐρῶ δ' οὖν ὅμως, οὗ τι που μάλα ἐκόν, ὅτι τοῦ πάντων ἀρίστου καὶ διαφανεστέρου διωλίσθηκεν ἀληθῶς ἢ τοῦ Θεοῦ φύσις, εὐρυτέρα δὲ πως εἰς εὐκλείας ἢ κτίσις, ἢ μέτεστι μὲν τοῦ τεκταίνειν δύνασθαι καὶ δημιουργεῖν τὰ ἐκ διαφόρου τέχνης, συμπαρομαρτεῖ δὲ καὶ τὸ γεννᾶν, ὅπερ ἐστὶν ἐναργῶς θατέρου λαμπρότερον. {B.} Εὐ λέγεις. {A.} Υἱὸς οὖν ἡμῖν, ὦ Ἑρμεία, καὶ οὐ ποίημα τὸ ἐκ Θεοῦ πεφηνὸς κατὰ φύσιν καὶ οὐσιωδῶς γέννημα κατ' ἀλήθειαν, οὐ σοφίας εὕρημα καὶ τέχνης καρπός, τοῦτο γὰρ εἶναι φαμεν τὴν σύμπασαν κτίσιν. {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Τοιγάρτοι καὶ ὁ σοφὸς ἡμῖν

Ἰωάννης τὸ ἥκιστα γε ψευδοπεῖν ἐπιψηφιεῖται, λέγων ἀναφανδὸν ὅτι· "Πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα σημεῖα πεποίηκεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ." Ἀριστεῖοις δὲ τοῖς ἀνωτάτω καταχρυσοῖ τὸν ᾧδε πεπιστευκότα. Γράφει γὰρ πάλιν· 507 "Τίς ἐστὶν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;" Καὶ πρὸς γε τούτοις, ᾧ τῶν, αὐτὸς ὁ Υἱὸς κατατέθηκεν οὐ μικρῶς τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. "Οὕτω γὰρ ἠγάπησε, φησὶν, ὁ Θεὸς τὸν κόσμον ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ δέδωκεν ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον." Καίτοι τί δήποτε κορωνίδος τρόπον τινὰ καὶ ὑστεροδόμιον τῶν ἰδίων ἡμῖν ἐποίησατο συγγραμμάτων, τὸ χρῆναι πιστεύειν ὡς ἔστι Θεοῦ κατ' ἀλήθειαν Υἱὸς ὁ ἐνανθρωπήσας Λόγος, εἴπερ ἐστὶν οὐχ Υἱός; Καταθλήσει δὲ ὅπως τοῦ κόσμου παντὸς ὁ μὴ τὴν δόξαν ἐλὼν ὡς ἔστι ποίημα καὶ γενητός, ἀξιόληπτον ἀντίδοσιν τῶν οὕτως ὀρθῶς ἐγνωσμένων εὖ μάλα κεκερδακῶς τὸ νικῆσαι τὸν κόσμον; Εἰ μὲν γὰρ ἐστὶν οὐκ ἐπισφαλὲς εἰπεῖν ὅτι φρονούντας διεστραμμένα καὶ τιμᾶ καὶ προσίεται Θεός, καὶ θείοις χαρίσμασι στεφανοῖ τῶν ὄντων τινὰς, φαίην ἂν ἔγωγε καὶ μάλα εἰκότως, παντὸς ἀξιοῦσθαι λόγου καὶ γερῶν τοὺς ἥκιστα μὲν Υἱόν, κτίσμα δὲ καὶ γενητὸν ὑπάρχειν τὸν Μονογενῆ φληνάφως ὑπειληφότας, κἂν εἰ γεγεννησθαι λέγοιτο, καὶ Υἱὸς ὠνομάσθαι πρὸς τε αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς καὶ ἀγίου παντός. Εἰ δὲ τοῦτο φράσαι μὲν οὐ θέμις, ἐννοεῖν δὲ δυσσεβές, ἀληθές που πάντως τὸ ἐναντίον. Στεφανοῖ γὰρ μόνους τῆς ἀληθείας τοὺς ἐραστάς, καὶ διὰ τοῦτο πεπιστευκότας ὡς εἰς Υἱὸν ἀληθῶς, οὐκ εἰς ἔργον εὐτεχνίας· νόσημα γάρ τι δεινὸν καὶ ἀποπληξία τοῦτό γε. Ταύτη τοι μεμακαρίσθαι θεῖος ἡμῖν ἔφη λόγος τῶν ἀγίων ἀποστόλων τὸν ἔκκριτον Πέτρον. Ἐπειδὴ γὰρ διεπυθάνετο μὲν ὁ Σωτὴρ, περὶ τὰ μέρη Καισαρείας τῆς καλουμένης Φιλίππου, τό· "Τίνα δὴ εἶναι φασιν οἱ ἄνθρωποι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;" καί· Τίς ὁ θρύλλος ὁ ἐπ' αὐτῷ τῶν Ἰουδαίων διαπεφοίτηκε χώραν ἦτοι τὰς ὁμόρους τῆ Ἰουδαία πόλεις; τὰ μειρακιώδη καὶ ἀπρεπῆ δοξάρια τῶν ἀγγελαιῶν ἀφείς, εὖ μάλα σοφῶς καὶ ἐπιστημόνως ἀνεκεκράγει λέγων· "Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος," καὶ τῆς ἀληθοῦς ἐπ' αὐτῷ διαλήψεως τὴν ἀντέκτισιν οὐκ εἰς μακρὰν ἐκομίζετο, Χριστοῦ λέγοντος· "Μακάριος εἶ, Σίμων Βᾶρ Ἰῶνα, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου ὁ οὐράνιος. Κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτη τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς." πέτραν, οἶμαι, παρωνύμως ἕτερον οὐδὲν ἢ τὴν ἀκατάσειστον καὶ ἐδραιωτάτην τοῦ μαθητοῦ πίστιν 508 ἀποκαλῶν, ἐφ' ἣ καὶ ἀδιαπτῶτως ἐρήρυσται τε καὶ διαπέπηγεν ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ, καὶ αὐταῖς ἀνάλωτος ταῖς ἄδου πύλαις εἰσαεὶ διαμένουσα. Πέτρου δὲ ἡ πίστις ὡς εἰς Υἱόν, οὐκ ἀπερισκέπτως ἐσχεδιασμένη καὶ ἐξ ἀνθρωπίνων νοημάτων ἀναπηγάζουσα, ἀλλ' ἐξ ἀπορρήτου μυσταγωγίας τῆς ἄνωθεν, διαδεικνύντος σαφῶς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν ἴδιον Υἱόν, καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ πληροφορίαν ταῖς τῶν γνησίων ἐνιέντος ψυχαῖς. "Ἦκιστα γὰρ ἂν διαψεύσαιτο Χριστὸς εἰπὼν ὅτι "Σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου ὁ οὐράνιος." Εἰ δὴ οὖν μακάριος Πέτρος καὶ τῶν οὕτως ὑπερφερεστάτων ἀξιοῦται γερῶν, Υἱὸν Θεοῦ ζῶντος διωμολογηκῶς αὐτόν, πῶς οὐ τρισάθλιοι καὶ ἀπερριμμένοι, καὶ τὸ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ δοκοῦν καὶ εὖ ἔχον ὡς ἀληθῶς προχειρότατα καθυβρίζοντες, οἱ τὸν τῆς οὐσίας αὐτοῦ καρπὸν εἰς ποίημα κατασύροντες καὶ τὸ ζωῆς βλάστημα συναΐδιον ἐν τοῖς ἐπακτὸν ἔχουσι τὸ ζῆν ἀνοητότατα καταλογιζόμενοι; "Ἡ οὐκ ἀμαθεῖς οἱ τοιοῖδε λίαν; {B.} Παντάπασι μὲν οὖν. {A.} Ἐπεῖτοι καὶ δόξαν ἔχοντες ἐφ' Υἱῷ καταβεβλημένην οὕτω καὶ σμικροπρεπῆ, καὶ αὐτὸ τὸ μέγα καὶ ἐξάισιον τὸ ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀγάπῃ καταστρέφουσι θαῦμα, ἀλώσονται δὲ καὶ αὐτοῖς ἐπιθήγοντες τοῖς τῆς θεότητος ἀξιώμασι τὸ ἀπύλωτον στόμα. {B.} Φράσεως ἂν ὅπως, ἔπομαι γὰρ

οὐ τί που. {A.} Καὶ μάλα προθύμως· τὸ ἄναντες γὰρ οὐδέν. Δέδωκεν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς τὸν ἴδιον Υἱόν; {B.} Καὶ πάνυ. {A.} Ἄμεινον δὲ δήπουθεν τὸ γεννηθὲν οὐπὲρ ἂν φιλο τεχνήσαιτό τις, παντί τῳ δόξειεν ἂν, εἴπερ ἔστι τὸ μὲν ἐξ ἡμῶν καὶ τῆς τοῦ τεκόντος ὑποστάσεως καρπός, τὸ δὲ τῆς ἀρίστης εὐρημα βουλῆς καὶ σοφίας ἔργον, οὐ βλαστὸς οὐσίας. {B.} Τί οὖν τοῦτό γε; {A.} Ἦ οὐκ ἐννοεῖς ὡς μείον μὲν ἂν τις ἀγάσαιτο τυχὸν τὴν ἀγάπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς προεμένου πρὸς λύτρωσιν τῆς ὅλης κτίσεως μέρος ὄντα κτίσεως τὸν Υἱόν, εἴπερ ἔστι γενητός, πλουσιώτερον δὲ κατατεθήποι ἂν καὶ σφόδρα εἰκότως τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς ἀντάλλαγμα, καὶ αὐτὸν εἰ μάθοι δεδωκότα τὸν Υἱόν καὶ ἀφειδήσαντα μὲν ἰδίου καρποῦ, κατὰ γε τὸ ἐν σαρκὶ γεγονότα καὶ ἐντεθνάναι δοκεῖν, δεδιψη κότα δὲ μᾶλλον τοῦ κόσμου τὴν εἰς τὸ εὖ εἶναι διαμονήν; {B.} Συνίημι. {A.} Οἶμαι δὲ ἔγωγε–καὶ νεμεσάτω μηδεὶς ἀνακαιομένῳ πρὸς θράσος ἐκ φιλοθείας τῷ λόγῳ–ὡς οὐδ' ἂν ἀντάξιος 509 εἴη ἂν τῆς ὅλης κτίσεως ὁ Χριστός, οὐδ' ἂν ἔχοι διαρκῶς εἰς τὸ ἐκπρίασθαι καλῶς τὴν τοῦ κόσμου ζωὴν, εἰ καὶ αὐτὴν κατάθοιτο καθάπερ ἐν τάξει τιμῆς τὴν ἰδίαν ψυχὴν, πρόοιτό τε ὑπὲρ ἡμῶν τὸ τίμιον αἶμα, εἰ μὴ ἀληθῶς Υἱός ἐστι, καὶ ὡς ἐκ Θεοῦ Θεός, κτίσμα δὲ καὶ κτίσεως μέρος. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Προσθεῖν δ' ἂν ὅτι καὶ διασέσωσται κτίσις οὐδὲν τὸ σύμπαν λαβοῦσα παρὰ Θεοῦ καὶ τῆς ἄνωθεν συνεργείας οὐ δεδημένη. Πῶς γὰρ ἢ πόθεν, εἴπερ αὐτὴ δι' ἑαυτῆς καὶ ἐξ ἑαυτῆς τὴν λύτρωσιν ἔχει, καὶ τὴν εἰς τὸ εὖ εἶναι διαμονήν; Διασέσωκε γάρ, ὡς φασι, τὴν σύμπασαν κτίσιν, μέρος ὧν κτίσεως ὁ Υἱός. Ἄνθ' ὅτου δὴ οὖν τὰς χαριστηρίους ὠδὰς ἀνίεμεν τῷ Θεῷ; Τί δὲ οὐχὶ τοῦτο παρέντες ὡς περιττόν, ὑμνολογοῦμεν τὴν κτίσιν, πρόσιμεν δὲ μᾶλλον ἐκλιπαροῦντες καὶ λέγοντες, περὶ τοῦ πάντων Δεσπότης Θεοῦ· "Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον, καὶ μὴ ἐπιλαν θάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ, τὸν εὐιλατεύοντα πάσαις ταῖς ἀνομίαις σου, τὸν ἰώμενον πάσας τὰς νόσους σου, τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν σου." Ἄλλ' ἐκεῖνο μὲν δρῶντες, καὶ φρενὸς ἀναμφιλόγως τῆς ἀρίστης ἐξεώσωμεθα καὶ Θεῷ προσκρούσομεν· ἀνάπτοντες δὲ μᾶλλον αὐτῷ τὰς ἐπὶ τῷδε δοξολογίας, σοφοί τε καὶ ἀληθεῖς ἐσόμεθα προσκυνηταί. Πῶς οὖν ἔτι ποίημα μεθ' ἡμῶν ὁ εἶς καὶ πάντων ἀντάξιος, ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ καὶ Υἱὸς ἀληθῶς; Ἦ οὐχ ὠδε ἔχει; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Φέρε δή, εἴ τοι δοκεῖ, καὶ τόδε δὴ τούτοις προστιθέντες, λέγωμεν ὅτι τὰ πρὸς τι πῶς ἔχοντα τῶν ὀνομάτων αὐτὰ δι' ἀμφοῖν σημαίνεται, τὴν ἀλλήλων ἐκάτερα συνωδί νοντα γνῶσιν. Ὡστε δὴ ῥᾶον, εἴ γέ τις μάθοι τὸ δεξιόν, εἰδείη που πάντως ἂν δι' αὐτοῦ τὸ εὐώνυμον, καὶ μὴν ὅτι καὶ τὸ ἔμπαλιν ἀληθές, συνερεῖ πᾶς ὅστισοῦν. Ὄνομα τοίνυν τῶν πρὸς τί ἐστι τὸ Πατὴρ, ἰσοτρόπως δὲ τούτῳ καὶ τὸ Υἱός. Ποῖ δὴ οὖν ἄρα καὶ πρὸς ὃ τι βλέπουσαν ταυτὶ ποιήσεται τὴν ἀναφορὰν, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν, καὶ τὸν αὐτοῖς πρέποντα λόγον διεξιόχοιτο ἂν οὐδαμῶς; {B.} Καὶ τίνι τοῦτο ἀσυμφανές; Πατὴρ γὰρ ὡς πρὸς υἱόν, καὶ μὴν καὶ υἱὸς ὡς πρὸς πατέρα νοοῖτ' ἂν καὶ λέγοιτο. {A.} Εἶτα τί μαθόντες οἱ διεστραμμένοι καὶ παράκοποι τὸν νοῦν, Πατέρα μὲν ἡμῖν ὀνομάζουσι τὸν Θεόν, ποίημα δὲ εἶναι διατείνονται τὸν Υἱόν; Ἦ οὐκ ἀμαθὲς καὶ ἀνὰρ μοστον κομιδῆ, Πατρὶ μὲν τὸ ποιηθέν, Πατέρα δὲ αὖ τῷ 510 πεπονημένῳ συντετάχθαι λέγειν κατὰ γε τὸν τοῦ πρὸς τι λόγον; {B.} Κομιδῆ μὲν οὖν, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸν ποίημα λέγωμεν τὸν Πατέρα, σχέσιν ἤδη λαχόντα φυσικὴν τὴν πρὸς τι τῶν ποιημάτων, ὅσον ἦκεν εἰς λογισμούς. {A.} Οὐκοῦν ἀκουόντων καὶ αὐτοῦ βοῶντος Χριστοῦ· "Οὔτε ἐμὲ οἶδατε, οὔτε τὸν Πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ἤδείτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἂν ἤδείτε." Ἐρομένοις δὲ τῆς ἐπιπλήξεως τὴν αἰτίαν, ἀποκρινεῖται λέγων· "Ὁ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν· καὶ ὁ τὸν Υἱὸν ἀρνούμενος, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει." Καὶ εἰκότως γε σφόδρα καὶ ἀληθῶς. Εἰ γὰρ μὴ ἔστι Πατὴρ, ὅτι φύσει γεγέννηκεν, οὐδὲ τὸν Υἱὸν ὑφεστάναι δοίη τις ἂν. Υἱὸς γάρ, ὅτι γεγέννηται· καὶ εἰ μὴ ἔστιν Υἱὸς ὡς γεγεννημένος, οὐδὲ Πατὴρ εἴη ἂν κατὰ γε τὸν τοῖς νοήμασιν ἐμπρεπῆ τε καὶ ἐπόμενον λογισμὸν. Πατὴρ μὲν ὅτι γεγέννηκεν.

Οὐκοῦν καὶ συνυφε στάναι καὶ συναναιρεῖσθαι δι' ἀμφοῖν ἐκάτερον ἀληθές, καὶ ἐνὸς ὑφεστηκότος, ὑφεστήξει που πάντως καὶ τὸ δι' ὃ λέγεται καὶ ἔστιν ὃ ἐστι. Τί δὲ δὴ ἄρα καὶ φρονεῖν ἔλονται' ἂν εἰ διαπύθοντο λέγοντος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν ἀπειθῆ καὶ δυσήγιον τῶν Ἰουδαίων δῆμον· "Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου καὶ οὐ λαμβάνετε με;" Καίτοι Πατέρα μὲν οὐδαμῶς ἑαυτὸν ὀνόμαζεν ὁ Χριστός, Υἱὸν δὲ καὶ ἐκ Πατρὸς. Πῶς δὴ οὖν ἄρα φησὶν ὡς ἡμᾶς ἀφίχθαι λοιπὸν "ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς;" Ἡ δηλονότι τὸ ἐν ὀνόματι νοητέον ἐν δόξῃ τε καὶ ἐν εὐφημίᾳ τοῦ Πατρὸς; Ὅνομα γὰρ ἔσθ' ὅτε τὴν διαπύθειον εὐφημίαν καὶ τὸ περίοπτον ἐν εὐκλείαις ἢ θείᾳ λέγει Γραφή, καθάπερ ἀμέλει τὸ ἐν βίβλῳ Παροιμιῶν ὑμνούμενον· "Αἶρετὸν ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολὺς." Ἄρ' οὖν διαπέπτωκε τοῦ εἶναι σοφός τε καὶ ἀληθῆς τοῦ Σωτῆρος ὁ λόγος, ὡς ἀφίκοιτο πρὸς ἡμᾶς "ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς" ἀναφανδὸν εἰρηκότος; {B.} Καὶ μὴν ὑγιὲς εἶπειν ὡς οὐκ ἂν ἀμάρτοι τάληθοῦς ἢ ἀλήθεια. {A.} Εἴπερ οὖν ἐστὶν ἀληθῆς ὁ λόγος, ἢ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα κατακομιστέον ἐν κτίσμασιν, ἵνα μὴ φαίνοιτο πλεονεκτῶν ἐν δόξῃ τὸν Υἱόν, ἤγουν τὸν Υἱὸν ἀνακομιστέον ἤδη πως εἰς ἀξίωμα τὸ θεοπρεπὲς καὶ εἰς υἰότητος φύσιν, τὴν οὐσιωδῶς νοουμένην. Μειονεκτοῖτο γὰρ ἂν ἡκιστὰ γε κατὰ τρόπον οὐδένα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἰ τῆδε ἔχων ὀρῶτο· καὶ συναθλήσει λέγων ὁ σοφὸς ἡμῖν Ἰωάννης· "Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν." Ὅτι δὲ τὸ ἄνωθεν τὴν ὑψοῦ τε καὶ ἀνωτάτω παρίστησι φύσιν διαδείξει λέγων τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητής· "Πᾶσα δόσις ἀγαθῆ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ 511 Πατρὸς τῶν φώτων." Ἦκει δὴ οὖν ἐκ Πατρὸς ἡμῖν ὡς ἀπὸ πηγῆς ὁ Υἱὸς καὶ ρίζης ἐκπεφυκῶς τῆς ἀνωτάτω, τὴν ὅθεν ἐξέφυ λαμπρότητα διαδείκνυσιν ἐν ἑαυτῷ, τὸ ἐπάνω πάντων εἶναι λαχόν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Πατήρ. Ἐπάνω δὲ πάντων ἔν γε δὴ τούτῳ μάλιστα φαμεν οὐ τί που κατὰ μόνην τὴν δόξαν οὔτε μὴν ταῖς κατ' εὐκλείαν ὑπεροχαῖς πλεονεκτοῦντα τὴν κτίσιν, ἀλλὰ τῷ τῆς οὐσίας ὑπερτάτῳ ὑπερανεστηκότα καὶ ὑπερανέχοντα τῶν ὅλων ὁμοῦ τῷ τεκόντι Πατρί. Εἰ δὲ ἐπάνω πάντων ἐστί, πῶς ἂν ἐν πᾶσι νοοῖτο; Κτίσμα γὰρ εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς, κτίσμασιν ἑτέροις συντετάσσεται. Πῶς οὖν ἕτερος παρὰ πάντα καὶ ἐπάνω πάντων ἐστίν, εἰ μὴ διάλλοιτο φυσικῶς τὸ ἐναριθμεῖσθαι τοῖς πᾶσιν; Ἡ τοπικοῖς ὑψώμασι τὴν ἀσώματον τοῦ Υἱοῦ φύσιν ἐκτετιμηκότες, οὐκ εἰκὴ ῥαψωδήσομεν; {B.} Πῶς φῆς; {A.} Βούλει τὸ ἄνωθεν ὡς ἐκ τόπου λέγωμεν, ἀντινοουμένου πρὸς τὸ κάτω καὶ μετρητοῦ διαστήμασιν; {B.} Εἶτα τί δράσομεν τὸν Υἱόν, εἴπερ ἐστὶν ἐν τόπῳ τοιοῦτῳ; Σωμάτων γὰρ ἴδιον τοῦτό γε. {A.} Οὐκοῦν ἄριστά φαμεν, ὡς ἐκ Πατρὸς νοεῖσθαι τὸ ἄνωθεν. Τοιγάρτοι, καὶ ὑπὸ μόνου γνωρίζεται τοῦ Πατρὸς καὶ γνωρίζει μόνος τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα καὶ Θεόν. Ἄποπτον γὰρ τι χρῆμα καὶ οὐδενὶ τῶν ὄντων διεγνωσμένον ὃ τί ποτὲ ἐστὶν ἀληθῶς αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν ἢ ἀνωτάτω φύσις. Ὅτι μὲν γὰρ ὑφέστηκέ τε καὶ ἔστι Θεός, πιστεύομεν· τί δὲ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀπηχὲς ἐρευνᾶν, ἐπεὶ μηδέ ἐστὶν ἀλώσιμον. Νοῦ γὰρ ἐπέκεινα παντὸς ἢ Θεοῦ φύσις. Εἶτα πῶς, εἴπερ ἐστὶν ἐκτισμένος καὶ γενητός, εἰδεῖν μὲν ἂν αὐτός τε καὶ μόνος τὸν Πατέρα, μόνος δὲ αὖ ὑπὸ μόνου γνωρίζοιτο τοῦ Πατρὸς; Καίτοι τὸ μὲν φύσιν εἰδέναι Θεοῦ παντὶ δήπου πάντως ἀνέφικτον γενητῷ, τὸ δὲ ἐξεπίστασθαι τι τῶν κεκλημένων εἰς γένεσιν ὃ τί ποτ' ἐστὶν οὐκ ἂν ὑπερθρώσκοι πάντα νοῦν, εἰ καὶ ἀνώκισταί πως τοῦ καθ' ἡμᾶς. Οὐκοῦν εἰ μόνος αὐτὸς ἔγνωκε τὸν Πατέρα, καὶ αὖ ὑπὸ μόνου γινώσκειται τοῦ Πατρὸς, διαπέφευγεν εἰκότως τὴν ἐπὶ τῷ πεποιεσθαι γραφὴν τε καὶ δόξαν. Μόνη γὰρ οἶδεν ἑαυτὴν ἢ ἀνωτάτω καὶ ἀπόρρητος φύσις, καὶ τοῖς εἰς τὸ εἶναι παρενηνεγμένοις ἀστιβὲς τὸ χρῆμα παντελῶς. {B.} Ἀστιβὲς μὲν οὖν καὶ ἀνέμβατον, ἐπεῖτοι νοῦ παντὸς προσωτέρω Θεός. {A.} Ἐκτίσθαι δὲ ὅλως πῶς ἂν καὶ λέγοιτο πρὸς ἡμῶν ὁ Υἱός, καίτοι διακεκραγόςτος ὡδὶ τοῦ σοφωτάτου Παύλου· 512 "Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νηπιός ἐστὶν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὢν, ἀλλ' ὑπὸ

ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός· οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἤμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἤμεν δεδουλωμένοι· ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν." Οὐκοῦν, ἀρρωστοῦντες μὲν ἔτι τὸ ἀμαθὲς καὶ τοῖς τῆς ἀρχαίας νηπιότητος αἰτιάμασι καθεστηκότες ἔνοχοι, τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις ὑπενηνέγεμθα, τῇ κτίσει λελατρευκότες, καίτοι δέον ἀνάπτειν τὸ σέβας τῷ γε ἀληθῶς καὶ μόνῳ κατὰ φύσιν Θεῷ. Ἐπειδὴ δὲ ἡμῖν ἐπέλαμψεν ὁ Υἱός, τότε δὴ, τότε κρείττους τε καὶ προφερέστεροι τῆς ἐν νηπιότητι φρενὸς ἀναδεδειγμένοι καὶ εἰς τὸ τῆς ἀληθείας διελάσαντες φῶς, ἀπηλλάγεμθά που, καθάπερ ἐγῶμαι, συναινέσεις δὲ καὶ αὐτὸς οἶδ' ὅτι, τοῦ κατεζεύχθαι στοιχείοις κοσμικοῖς. Τοῦτο γὰρ ἡμῖν ὁ ἱερὸς ἀρτίως διεσήμηνε λόγος, ὃν καὶ ὡς εἶη σοφός τε καὶ ἀληθῆς φαῖεν ἂν ἴσως οἷς ἂν ὀρθότητος μέλοι· λαλεῖ γὰρ ἐν Χριστῷ μυστήρια. {B.} Φαῖεν γὰρ ἂν. {A.} Ἄρ' οὖν, ὧ Ἑρμεία, πᾶν εἶ τί φαμεν διακεκλήσθαι πρὸς ὑπαρξιν τοῖς τοῦ πεπονηκότος νεύμασιν, οὐχὶ τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις ἐναριθμητέον, ἢ καὶ ὡς μέρος τοῦ κόσμου τῷ παντὶ συντετάξεται; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Λελυτρώμεθα δὲ πρὸς τελειότητα νοῦ καὶ φρενὸς ἰγμένοι, κιβδηλεύοντές τε τὸ ὑποκεῖσθαι θέλαιν τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις; {B.} Οὕτω φημί. {A.} Ἄρα τὴν εἰς Υἱὸν ὡς εἰς Υἱὸν ἀληθῶς παραδεδεγμένοι πίστιν, ἢ πῶς; {B.} Οὕτως. {A.} Οὐκοῦν ἀγένητος εἶη ἂν ὁ Μονογενής, ἵνα μὴ φαίνοιτο μὲν αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων στοιχείων καὶ τελῶν ἐν κτίσμασι, νήπιοι δὲ ἡμεῖς καὶ ἀύχημάτων ἔτι τῶν εἰς τελειότητα νοῦ τητῶμενοι, εἰκαίοις τε λογισμοῖς πεφανακισμένοι μᾶλλον ἢπερ οὖν ἀληθῶς ἐλπίδα βεβαίαν καὶ γνῶσιν πεπλουτηκότες, δῆλον δὲ ὅτι τὴν εἰς Υἱὸν. Τί γὰρ ὅλως ὀνήσειεν ἂν ἡμᾶς ὁ Μονογενής, καίτοι δι' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος, εἰ μὴ τοῦ λατρεύειν τῇ κτίσει λελυτρώμεθα; Τὴν δὲ εἰς αὐτόν, εἶπέ μοι, προσηκάμενοι πίστιν ὡς εἰς Υἱόν, ἄρ' οὐ πεπλανήμεθα; {B.} Ἔοικεν, εἴπερ ἐστὶ γενητός. {A.} Τί δὲ, οὐκ ἀμείνων παραπολὺ τῆς διὰ Χριστοῦ παιδεύσεως ἢ διὰ Μωσέως, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς εἰς ἓν τι 513 τῶν γενητῶν ἢ πίστις; Φαίην δ' ἂν ὅτι κενολογοῦσιν οἱ ἅγιοι, κατόπιν τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ριπτοῦντες αἰετὴν τὴν ἀρχαιοτέραν ἐντολήν. Τετελείωκε δὲ πῶς ὁ νόμος οὐδέν, ἀλλ' ὁ δίκαιος ἡμῖν ἐκ πίστεως ζήσεται; Καίτοι διόλλυσι μὲν ἢ πίστις ἢ εἰς Υἱὸν τοὺς εἰσδεδεγμένους αὐτήν, ὠφέλησε δὲ τοὺς ἀρχαιότερους ὁ νόμος, εἰ τοὺς τῶν διεστραμμένων παραδεξαίμεθα λόγους. {B.} Φράσαις ἂν ὅπως. {A.} Ἄοκνότατά γε καὶ μάλα προθύμως. Φάθι δέ με ταυτὶ βεβουλησθαι λέγειν. {B.} Τὰ ποῖα ἄττα φῆς; {A.} Τοῖς μὲν γὰρ ἀρχαιοτέροις ὁ διὰ τοῦ πανσόφου Μωσέως κατεχρησμάδῃσε νόμος· "Ἄκουε, Ἰσραὴλ· Κύριος ὁ Θεὸς σου Κύριος εἷς ἐστὶ." Καὶ πρὸς γε δὴ τούτοις· "Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδῶλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω." Ἀποκομίζων δὲ ἔτι πρὸς τὸ ἀμεινόνως ἔχον καὶ μὴν καὶ αὐτῶν ἀφιστάς τῶν τοῦ κόσμου στοιχείων· "Πρόσεχε σεαυτῷ, φησί, μὴ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, πλανηθεὶς προσκυνήσῃ αὐτοῖς." Εἰς ἓνα τοιγαροῦν τὸν ἀληθῶς καὶ φύσει Θεὸν ὁ νόμος ἐκάλει, μεθιστάς εἰσάπαν τοῦ σφαλεροῦ καὶ χειρόνος· ἐπεψηφίζετο γὰρ οὐδαμῶς τὸ χρῆναι τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα προσκυνεῖν, καὶ μὴν καὶ ἀσφαλεστέρους εἰς τὸ ἐρηρεῖσθαι καλῶς ἔν γε τουτῷ τοὺς κεκλημένους ἐτίθει, ποινήν ἐπαρτήσας τοῖς ἐθέλουσι ῥαθυμεῖν τὴν εἰς αἷμα ζημίαν. Ἄλλ' ἐκεῖνα μὲν ὁ νόμος· παρήκται δὲ ὅποι τὰ καθ' ἡμᾶς, φέρε δὴ λέγωμεν. Παρώχεται μὲν ὁ νόμος, ὡς ἐπὶ σκιαῖς καὶ τύποις κατηγορούμενος, ἀνέλαμψε δὲ τῆς ἀληθείας τὸ φῶς, ἐπεῖτοι τὴν εἰς Υἱὸν παραδεδεγμεθα πίστιν, καίτοι, κατ' ἐκείνους, γενητὸν ὄντα καὶ πεπονημένον. Ἄρ' οὐ τρισάθλιοι μὲν ἡμεῖς, οἱ ἐν δοκῆσει καὶ μοίρᾳ τῇ κρείττονι, πολλῶν δὲ ἀμείνων οἱ κατὰ τὸν νόμον Θεὸν τὸν ἓνα καὶ φύσει δεδιδαγμένοι προσκυνεῖν; Καὶ τό γε

παραλογώτερον, οί μὲν γὰρ οὕτω πεπλουτηκότες τῆς ἀληθείας τὸ φῶς τὸν ἀληθῶς
 καὶ φύσει Θεὸν ἐγνώκασιν· ἡμεῖς δὲ οἱ περιττοί, καίτοι λαχεῖν ἀυχήσαντες τὴν τοῖς
 πρὸ ἡμῶν οὐ δεδωρημένην ἀλήθειαν, δι' αὐτῆς πεπλανήμεθα καὶ φωτὶ τῷ θείῳ
 κατεσκοτισμένοι μᾶλλον ἤγουν ἐκλελαμ πρυσμένοι διατελοῦμεν, οἱ δέιλαιοι. {B.} Ὡς
 δριμύς ὁ λόγος. {A.} Εἰ δὲ δὴ κάκεῖνο μάθοις, καταθαυμάσαις ἄν, οἶμαι, μειζόνως. {B.}
 Τὸ ποῖον; 514 {A.} "Παιδαγωγὸς ἡμῖν ὁ νόμος γέγονεν εἰς Χριστόν." Γεγραφότος γὰρ
 ὡδὶ διεπύθου που πάντως τοῦ μακαρίου Παύλου. {B.} Ἐπυθόμην. {A.} Βασανιστέον
 δὴ οὖν ἐφ' ὅ τι τε καὶ ὅπως παιδοκόμος ἦν εἰς ἡμᾶς ὁ νόμος εἰς Χριστὸν ἀναφέρων,
 τουτέστιν εἰς λόγον καὶ γνῶσιν τὴν ἐπὶ Χριστῷ. Ἄρ' ὡς εἰς ἀμείνω καὶ
 ὑπερτρέχουσιν τῆς ἐνούσης αὐτῷ καὶ ἐγκεχωσμένης ἔτι τοῖς τύποις, ἤγουν εἰς
 αἰσχίονα καὶ χθαμαλωτέραν; {B.} Εἰς ἀμείνω καὶ φανοτέραν. {A.} Εὐγε, ὦ φιλότης·
 ἅπας γὰρ, οἶμαι, σοφὸς καὶ ἀρτίφρων ἀνὴρ συννεύσειεν ἂν ὧδέ τε ἔχειν τὸ χρεῖμα
 ἐρεῖ. Οὐκοῦν εἰ νόμος ἡμᾶς ὁ παιδαγωγός, καίτοι τὸν ἕνα καὶ φύσει διακηρύττων
 Θεόν, οὐχ ὡς εἰς αἰσχίονα γνῶσιν εἰς τὸ ἐπὶ Χριστῷ διακομίζει μυστήριον, Υἱὸς ἂν
 εἶη μᾶλλον οὐ γενητός, ἵνα μὴ νόμος ἡμᾶς ἀδικήσας ὀρῶτο, μήτε μὴν ὡς
 προφερεστέραν τῆς εἰς Θεὸν γνώσεως τὴν εἰς ποίημα τιθείς, πάγη καὶ θήρατρον
 διαβολικὸν εὐρίσκοιτο, καίτοι λαληθεῖς δι' ἀγγέλων καὶ δοθεῖς ἡμῖν εἰς ἐπικουρίαν.
 "Νόμον γὰρ εἰς βοήθειαν δέδωκε," τῶν ἀγίων τις ἔφη. Καὶ εἰ πλήρωμα νόμου καὶ
 προφητῶν ὁ Χριστός, πῶς ἂν ἔχοι τὸ εἶναι σεπτὸς τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ὁ λόγος;
 Ἐκτελευτᾷ γὰρ εἰς πλάνησιν τῆς ὅλης γνώσεως οἶονεὶ τὸ συμπέρασμα κατακλεῖον
 ἡμᾶς εἰς γενητὴν καὶ οὐκ ἄκτιστον φύσιν. {B.} Ὁρθότατα ἔφης. Πλὴν οἶμαί τι
 τοιοῦτον ἐρεῖν τὸν δι' ἐναντίας, τὸ πρωτότοκος ὄνομα, τί ἂν βούλοιο δηλοῦν; {A.}
 Τὸ προὔχειν ἐν ἀδελφοῖς τὸν δεῖνα τυχὸν καὶ πρεσβυτέραν λαχεῖν ἐτέρων τὴν διὰ
 γεννήσεως ὑπαρξιν. {B.} Εἶτα πῶς ὠνόμασαι, φασί, πρωτότοκος πάσης τῆς κτίσεως
 ὁ Υἱὸς εἰ μὴ ἀδελφὴν ὡσπερ ἔχει τὴν κτίσιν ὡς ὁμογενῆ καὶ ὁμοφυᾶ; {A.} Φροῦδον
 οὖν, ὡς ἔοικε, καὶ ἀχρεῖον παντελῶς ἐπ' αὐτοῦ διαφανεῖται λοιπὸν τὸ Υἱὸς ὄνομα,
 καὶ φενακισμὸς ἢ γέννησις, καὶ θρύλλος εἰκαῖος ὁ περὶ Πατρὸς ἡμῖν ἦκει λόγος. {B.}
 Οὐδαμῶς, φησί. Πατὴρ γὰρ κέκληται τοῦ Υἱοῦ καταχρηστικῶς, τοιγάρτοι καὶ περὶ
 τῶν Υἱῶν Ἰσραὴλ "Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψῶσα" φησίν. {A.} Ἄρ' οὖν εἰσποιητὸς εἰς
 υἰοθεσίαν μεθ' ἡμῶν ὁ Μονογενὴς καὶ νεῦμα μόνον ἢ γέννησις, τὸ δὲ ἀληθὲς ἐπ'
 αὐτῷ τὸ πεποισθῆναι ἐστίν; {B.} Οὕτω φασί. {A.} Καίτοι τί δὴ ποτε παρέντες ὡς
 ἀκερδῆς τὸ αὐτὴν ἐπείγεσθαι καταθρεῖν τὴν ἀλήθειαν, μονονουχὶ τὸ προφητικὸν
 ἐκεῖνό φασίν· "Ἐθέμεθα ψεῦδος τὴν ἐλπίδα ἡμῶν, καὶ τῷ ψεύδει σκεπασθησόμεθα;"
 Εἴρηται γὰρ πρωτότοκος 515 πότε καὶ ἐν τίσιν γεγονῶς ὁ Λόγος, χρῆν, οἶμαί που, καὶ
 πρό γε τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀναμαθεῖν, οὕτω τε λοιπὸν εἰς ἐννοιῶν εὐθύτητα τὴν
 τῶν μυστηρίων πρεπωδεστάτην ἀπορθοῦν ἐπείγεσθαι τὴν καρδίαν. Καιροὶ γὰρ ἡμῖν
 καὶ μὴν καὶ προσώπων διαφοραὶ καταδειξίαι ἂν καὶ μάλα εὐκόλως τὸν ἀπλανῆ τε
 καὶ ἀπράφθορον καὶ ἐξ εὐθείας ἦκοντα λόγον τῶν ἱερῶν Γραμμάτων· ἢ εἴπερ ἐστὶν
 οὐκ ἀληθὲς ὃ φημι, καιροὺς δὲ καὶ χρόνους οὐ βασανιστέον καθ' οὓς ἄσαρκός τε ἦν
 ἔτι καὶ μετὰ σαρκὸς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος καταπτοεῖτω μηδένα κἂν ἀδιακρίτως τὰ ἐπ'
 αὐτῷ λαλῆται τυχὸν καὶ δυσφημιῶν ἀπέστω γραφή· κἂν οἰοιτό τις ἐκτεθάναι κατ'
 ἀλήθειαν, καίτοι ζῶν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν ἐκ Πατρὸς Λόγον, αἰτεῖτω κρότους τοὺς
 πρὸς ἡμῶν, καὶ τοὺς τῆς ἀψευδείας ἐπαίνους· εἰκαιομυθήσει δὲ ἄρα καὶ ὁ σαρκὶ
 τεθάναι λέγων αὐτόν. Πᾶν γὰρ ἤδη πως τὸ ἐπ' αὐτῷ πέφηνεν ἀδιάκριτον. {B.} Ἐχοι
 ἂν ὀρθῶς, εἰ τῆδε νοοῖτο, ψόγου γε μὴν καὶ γραφῆς οὐκ ἔξω τὸ χρεῖμα. {A.} Οὐ γάρ, ὦ
 Ἰαθῆ, καὶ εἰς ἐτέραν αὐτοὺς ἀτοπίαν κατωθήσειεν ἂν καὶ μάλα νεανικῶς ὁ λόγος;
 {B.} Εἰς τίνα δὴ φῆς; {A.} Δασμολογοῦσί τινες, κατὰ νόμον εἰς τοῦτο τὸν διὰ Μωσέως
 ἰγμένοι καὶ τὴν τοῦ διδράχμου συνεισφορὰν συλλέγουσιν ὑπὲρ δυεῖν κεφαλαῖν
 ἐξαιτοῦντες τὸ ἔν. Ἐπειδὴ δὲ τῷ Πέτρῳ προσήεσαν-ἀναπυθάνεσθαι γὰρ ἐδόκει,

πότερα καὶ αὐτὸς τοῖς εἰσφέρουσι συντετάξεται καὶ δασ μολογοῖτο Χριστός, ἤγουν ἀποφάσκει τὴν εἴσπραξιν-, εἰσέθορε μὲν εὐθύς ὁ θεσπέσιος μαθητὴς τὸ τί ἂν βούλοιο δρᾶν αὐτοὺς ἔν γε τουτωῖ διαμαθεῖν ἀξίων· ἤρετο δὲ φθάσας ὁ Ἰησοῦς· "Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἰῶν αὐτῶν ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;" Πέτρου δὲ εἰπόντος· "Ἐκ τῶν ἄλλο τρίων," ἔφη προστιθείς· "Ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί· ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βαλὲ ἄγκιστρον καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον καί, ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ." Αἰσθάνη δὴ οὖν ὅτι τῆ οἰκεία φύσει προσμεμαρτύρηκε τὸ ἐλεύθερον; Τοῦτο δ' ἂν εἴη τὸ ὑπὲρ κτίσιν· δοῦλον γὰρ τοῦ πεποιηκότος τὸ παροισθὲν εἰς γένεσιν. Οὕτω καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν ἀνακε κράγει Δαβὶδ πρὸς τὸν τῶν ὄλων κατεξουσιάζοντα Θεόν· "Ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά." Οὐκοῦν ἐν μέτροις ἡμῖν οὐχὶ τοῖς δουλοπρεπέσιν, οὐδὲ ἐν τοῖς ὑπὸ ζυγὸν ὁ Υἱός, 516 ἄλλ' ἐν φύσει τῆ θεία καὶ ὑπερτάτη καὶ ὑπερθρωσκούση τὰ γενητά. {B.} Ἀληθές. {A.} Ἄρ' οὖν, ὦ Ἑρμεία, τὸν οὕτω σεπτῶ κατηγλαϊσμένον ἀξιώματι τοῖς τῆς δουλείας ζυγοῖς ὑποθήσομεν, εἰ καὶ ἐν τῆ τοῦ δούλου μορφῇ καθικέσθαι λέγοιτο; Καίτοι πῶς τοῦτο οὐκ ἀμαθές; Εἰ γὰρ γέγονεν ἐν δούλου μορφῇ, φαίην ἂν ὅτι πρὸ τῆς τοῦ δούλου μορφῆς διετέλει που πάντως ἐν ἐλευθέρῳ τε καὶ ἀνειμένῃ φύσει. Οὐδὲ γὰρ ἂν γένοιτό τι τῶν ὄντων ὃ ἦν, τὸ δὲ ἐν οἷς ἦν εἰ πρόοιτο, τὴν ἐφ' ἕτερόν τι μεταδρομὴν ποιοῖτ' ἂν εἰκότως. Ἦκει τοίνυν ἡμῖν, οὐκ ἐξ οἰκετῶν εἰς οἰκέτην, ἀλλ' ἐξ ἐλευθέρας φύσεως ὁ Υἱὸς εἰς τὴν τοῦ δούλου μορφῇ. Ἄλλ' εἴπερ οὐδὲν τὸ μεσολαβοῦν, εἰ μηδὲν ὁ χρόνος, εἰ προσώπων ἔρευνα τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν ἐν τούτοις οὐκ ἔχει, καὶ εἰ γυμνὸς ἔτι νοοῖτο λοιπὸν καὶ δίχα σαρκὸς ὁ Λόγος, ἐλεύθερος μὲν οὐχί, διακεκλήσθω δὲ δοῦλος καὶ ἐπαριθμείσθω τοῖς ὑπὸ ζυγόν. {B.} Εἶτα πῶς οὐχ ἀπάσης ἡμῖν ἀτοπίας ἀνάμεστα ταυτί; {A.} Οὐκοῦν, ἀκουόντων οἱ δι' ἐναντίας· Καιροὺς καὶ πρόσωπα βασανίζειν οὐκ ἀνεχόμενοι, ποῖ φέρεσθε, τί δρᾶτε, ὦ παντὶ πνεύματι πονηρῶ παράφοροι καὶ ἀλώσιμοι; Τί συγχεῖτε τὰ ἄμικτα, καιροῦ καὶ προσώπων καὶ λογισμῶν ἀφειδήσαντες, δι' ὧν ἂν γένοιτο σαφῆς καὶ λίαν εὐκρινεστέρα τῶν ἐφ' Υἱῶ λαλουμένων ἢ θεωρία; Ὅπου μὲν γὰρ οὐκ ἐν σαρκὶ γεγωνὸς Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, γεγεννημένος ἐκ Πατρός, ἐκεῖ κατασκέπτου τὸ ἀμίκτως ἔτι θεοπρεπὲς ἀξίωμα, τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀσύγχυτον δόξαν, τὸ ἐξηρημένως ἐλεύθερον, τὸ ἰσοσθενὲς τῷ Πατρί. Παρήχθη γὰρ δι' αὐτοῦ πρὸς γένεσιν τὰ οὐκ ὄντα ποτέ. Κοινοβουλία τε καὶ ἰσουργία καὶ ἡ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ὁμοιότης γέγραπται διὰ Μωσέως. Εἰσκεκόμικε γὰρ ἡμῖν λέγοντα Θεόν, δῆλον δὲ ὅτι, πρὸς τὸν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ ἐν ἑαυτῷ συνυφεστῶτα Λόγον· "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν." Τὸ γάρτοι ποιήσωμεν οὐχ ἐνί, πρέπει δ' ἂν μᾶλλον τοῖς ὑπὲρ ἕνα καὶ δύο τισίν. Ἐπειδὴ δέ, φειδοῖ καὶ ἀγάπῃ τῆ εἰς ἡμᾶς, ἐξ ἐμφύτου καὶ θεοπρεποῦς ἡμερότητος οἰονεὶ κεννημένος, "ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφῇ δούλου λαβὼν καὶ, σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, τετα πείνωκεν ἑαυτόν," ποῖος ἡμᾶς ἀναπείσει λόγος, τοὺς οἱ γε φρονεῖν ὀρθὰ περὶ αὐτοῦ διεσκεμμεθα, τοῖς τῆς κενώσεως 517 μέτροις ἐπιτιμᾶν καὶ κατασμικρύνειν ἐπείγεσθαι τὸν δι' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν καθέντα πρὸς κένωσιν τὴν ἰδίαν ὑπεροχὴν; Τότε γὰρ δὴ καὶ πρωτότοκος ὁ Μονογενής, λελόγισται δὲ καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς ὁ εἰς τε καὶ μόνος, ὡς Υἱὸς ἐκ Πατρός. Καθίκετο γὰρ εἰς ταπεινώσιν καὶ πέφηνε καθ' ἡμᾶς, οὐχ ἵνα τι πάθοι τῶν ἀδικεῖν εἰωθότων, τὸ εἶναι Θεὸς ἀποβαλὼν καὶ Υἱὸς ἀληθῶς, ἀλλ' ἵνα τὸ φύσει δοῦλον καὶ γενητόν, τουτέστιν ἡμᾶς, εἰς τὴν ἑαυτῷ τε καὶ μόνῳ κυρίως ἐνοῦσαν ἀνακομίσειε δόξαν, υἱοὺς ἀποφήνας Θεοῦ. Ὅταν οὖν ἡμῖν συντάττηται διὰ τοῦ καλεῖσθαι πρωτότοκος, οὐχ ἡμεῖς αὐτὸν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκβιασόμεθα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἀνακομίσει δὲ μᾶλλον αὐτὸς ἡμᾶς πρὸς τὸ ὑπὲρ φύσιν ἀξίωμα. Τὸ γάρ τοι

τὴν θεΐαν καὶ ἀπόρρητον φύσιν ἐκβεβιάσθαι λέγειν ἤγουν ἠττησθαι τῇ κτίσει, πῶς οὐκ ἀπόπληκτον παντελῶς; Οὐκοῦν γενόμενος καθ' ἡμᾶς, οὐ καθ' ἡμᾶς ἔσται ποθέν, τὸ ἴδιον ἀποβεβληκῶς, ἀλλ' ἡμεῖς δι' αὐτὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τῇ τοῦ τιμῶντος χάριτι τὸ τῆς ἰδίας φύσεως ὑπερθρώσκοντες μέτρον, καὶ πρὸς τὸ ἄνω καὶ ὑπερκείμενον ἀναθέοντες. {B.} Πῶς ἔφη; {A.} Ἦ γὰρ οὐχὶ Πνεύματος γεννητοὶ καὶ τέκνα Θεοῦ διακεκλήμεθα; {B.} Ναί. {A.} Τοιγάρτοι καὶ προστετάγμεθα πατέρα μὲν ἐπὶ γῆς ἀποκαλεῖν μηδένα, Θεῶ γε μὴν ὡς Πατρὶ τὰ καθ' ἑαυτοῦ προσνέμειν, διὰ τὸν ἐν ἡμῖν γεγονότα πρωτότοκον, καὶ οὐχ ἑτέρου του χάριν ἢ ἵνα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτὸν υἱοί. Πρέποι γὰρ ἂν οὕτως τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομία ὁ σκοπός. Ποῦ γὰρ ἔτι σοφὸν τὸ Χριστοῦ μυστήριον εἰ πρό γε τῶν ἄλλων τὴν ἰδίαν αὐτὸς ἠδίκησε φύσιν, οὐδὲν ὀνήσας τὰ καθ' ἡμᾶς; Κατέθορε γὰρ εἰς τὸ εἶναι πρωτότοκος, ἵνα πολλοῖς συντάττηται, καίτοι τὸ ἕτερος εἶναι καὶ ἀμείνων κατὰ φύσιν, παρὰ τὰ οἷς ἂν συντάττοιτο, κατὰ γε τὸ ἐκείνοις δοκοῦν, οὐδαμῶθεν ἔχων. {B.} Ἄλλ' ὡς ἐν δόξῃ φησὶν οὐ μετρίως διενεγκῶν καὶ ἀσυγκρίτοις ὑπεροχαῖς τὰ συντεταγμένα νικῶν τῆς ὅλης κτίσεως καλεῖται πρωτότοκος. {A.} Καὶ ποῦ τὸ ἀσύγκριτος ἐν δόξῃ, ἢ ποῖον ἂν εἴη τῆς ὑπεροχῆς τὸ μέγεθος, ἔστ' ἂν ἐν ἴσοις ἡμῖν τοῖς λόγοις κατὰ τε αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τὸ δεῖν ἐκτίσθαι κατηγοροῖτο; Πολυπραγμονεῖ δὲ ἡμῖν ὁ λόγος εἰς τὸ παρὸν οὐχὶ τί τὸ ὑπερκύπτον ἢ μειονεκτούμενον κατὰ γε τὸ ἐν τιμῇ καὶ δόξῃ, ἀλλὰ τί μὲν ἂν εἴη τὸ φύσει κτιστὸν καὶ παροισθὲν εἰς γένεσιν, τί δὲ τὸ ὑπὲρ τοῦτο καὶ ἐπέκεινα, 518 καὶ εἰ φύσιν ἀπετέμετο τῶν ἄλλων ἐξηρημένην ὁ Μονογενής, ἧς ἂν ἴοι κατόπιν πᾶν τὸ ἐκτίσθαι πεπιστευμένον. Ἄρα γάρ, εἴ τις ἀναμαθεῖν ἀξιῶν τί μὲν ἥλιος κατὰ φύσιν, ὧ τᾶν, τί δὲ καὶ ἵππος, λέγοι, πότερα γενητὰ καὶ ἐξ οὐκ ὄντων τὴν φύσιν, ἤγουν ἕτερόν τι παρὰ τοῦτο; Τί ἂν ἔφησεν αὐτός; {B.} Ἐφην ἂν ὅτι γενητὰ. {A.} Εἰ δὲ δὴ προσπεριεργάζοιτο καὶ προσερωτῶη λέγων· Τί δὴ οὖν ἄρα τὸ ἐν ἀμφοῖν θατέρου προτετάξεται, κατὰ γε τὴν δόξαν; ἄρ' οὐκ ἂν ἡμῖν καὶ προσόφλοι γέλωτα, πεῦσιν οὕτω προθεῖς τὴν ἐναργεστάτην καὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἐτοίμην εἰπεῖν; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Λῆρος δέ, οἶμαι, τὸ χρῆμά ἐστιν. Ἴππος γὰρ δὴ πρὸς ἡλίου δόξαν, πῶς ἂν ἢ πόθεν ἀμιλλήσεται; Μέτρου γὰρ ἄμεινον τὸ μεσολαβοῦν, ἀλλ' εἰ ταλαντεύοιτο τυχὸν τῆς ἀμφοῖν οὐσίας ὁ λόγος καὶ τί δὴ τούτων ἐκότερον εἴη ἂν κατασκέπτοιτό τις, οὐχ ἕτεροῖως ἔξει πρὸς ἄλληλα, κατὰ γε τὸν τοῦ πεποιῆσθαι λόγον, καίτοι τοσοῦτον ἐν δόξῃ διενεγκόντος ἡλίου. Ὅταν οὖν ἡμῖν ἐκβασανίζοιτο λόγος, ὁ ἐφ' Ἰγῶ, καὶ τί κατὰ φύσιν ἐστὶ προκέοιτο βλέπειν, ψυχρὸν ἀληθῶς καὶ κατάπλαστον αὐχνημα τὸ προὔχειν ἐν δόξῃ καὶ προτετάχθαι τῶν ἄλλων οἶσθαι δεῖν αὐτόν, εἰ κτίσει συντάττοιτο καὶ νοοῖτο μεθ' ἡμῶν ὡς πεποιημένος. Ὑπεροχαῖς γὰρ αὐτὸν ταῖς ἔξωθεν καταχρυσουσίτινες, πλήττοντες μὲν ὡσπερ εἰς τὰ καιριώτατα, δοξαρίων δὲ καὶ εὐφημιῶν λαμπρότησι κατακαλλύνειν ὑποκρινόμενοι τῆς εἰς αὐτὸν δυσφημίας τὸ ἀτερπές. Τὸ γὰρ ὅλως τῇ κτίσει συντεταγμένον οὐσιωδῶς καὶ τελοῦν ἐν γενητοῖς οὐτ' ἂν κατὰ φύσιν εἴη Θεός, οὔτε μὴν Υἱὸς καὶ Κύριος ἀληθῶς, ἀλλ' ὡς ἐν οἰκέταις ἐξαίρετον καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ ζυγόν, ψιλῆ τε καὶ μόνη τῇ δόξῃ διενεγκόν. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Ἐπεισι δὲ δὴ μοι κάκεῖνο καταθαυμάσαι. {B.} Τὸ τί δὴ; {A.} Παρέντες γὰρ ὡσπερ τὸ διειδέναι καὶ φρονεῖν ὅτι καὶ Μονογενής ἐστιν ἀεὶ, λέγουσι φληνάφως τὸ πρωτότοκος ὄνομα, τοῖς ἀπλουστέροις ἐπιτειχίζοντες. Καίτοι πῶς οὐκ ἀψευδῆς εἴη ἂν εἴ γέ τις ἔλοιτο πρὸς τοῦτο εἰπεῖν· Εἰ τὸ πρωτότοκος ὄνομα συγκαταγράφει τῇ κτίσει τὸν Υἱόν, ὡς ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς καὶ διὰ τοῦτο πρωτότοκον, ἀσύντακτον ἄρα καὶ ἀσυμφυᾶ παντελῶς τὸ μονογενῆς ἀποφανεῖ. Ὡς γὰρ οὐκ ὄντος ἑτέρου παρ' αὐτὸν κατὰ φύσιν εἴη ἂν μονογενῆς. Εἰ δὲ δὴ μέλλοι πρωτότοκος μὲν οὐκ εἶναι διὰ τὸ 519 μονογενῆς, ἀλλ' οὐδ' αὖ μονογενῆς διὰ τὸ εἶναι πρῶτό τοκος, ὥρα που τάχα μηδὲ ὑπάρχειν ὅλως οἶσθαι τὸν Υἱόν. Ἀντιφέρεται γὰρ ἀλλήλοισιν, καὶ οἰονεῖ συνδιόλλυται, σφίσις αὐτοῖς προσπταίοντα καὶ τὴν τῶν σημαιομένων ἀντεξάγοντα

δύναμιν, τὸ πρωτότοκος καὶ μονογενής. Πῶς γὰρ ἂν ἐφ' ἑνὸς καὶ ταύτου τάττοιτό τε ἑκάτερον καὶ ἀληθὲς ὄν νοοῖτο; {B.} Οὐκ ἂν ἐτέρως δύναιτο, καθάπερ ἐγῶμαι, μὴ παρῆς τρεχούσης τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας. {A.} Καὶ μὴν ἴσθι τοι πεφρονηκῶς οὐχ ἕτερόν τι παρά γε τὸ τοῖς ἀγίοις καὶ θεηγόροις δοκοῦν, οἱ τὸν περὶ τούτων ἡμῖν παρέδοσαν τε καὶ διεσάφησαν λόγον. Ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος Ἰωάννης καὶ μονογενῆ καὶ Θεὸν κατωνόμασε τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, καὶ μὴν καὶ τὸ ἀναρχον ἐν χρόνῳ προσμεμαρτύρηκεν ὡς Θεῶ. Παῦλος δὲ ἡμῖν ὁ καὶ Χριστοῦ γέμων, ἔμπλεως τε Πνεύματος ἀγίου καὶ ἄριστος ἐν μυστα γωγοῖς· "Ὅταν δὲ, φησίν, εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην λέγει· Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ," καιρόν, οἶμαί που, τὸν πρέποντα τῷ πρωτότοκος ἀπονέμων τὸν μετὰ σαρκός. Παρήχθη γὰρ οὕτως εἰς κόσμον, καίτοι πάλαι τε καὶ διαπαντὸς ἐν αὐτῷ τε ὢν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ μὴ γινωσκόμενος. Δέδεικται δὲ οὕτω λοιπὸν μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἔχων μὲν ἴδιόν τε καὶ ἐξαίρετον τὸ εἶναι μονογενής· Θεὸς γὰρ ἦν ἐκ Θεοῦ, μόνος ἐκ μόνου, καὶ ἀπορρήτως γεγεννημένος· ἐπειδὴ δὲ γέγονε καθ' ἡμᾶς, τότε δὴ, τότε καὶ ὡς ἀδελφοῖς ἤδη συντετάξεται διὰ τοῦ καλεῖσθαι πρωτότοκος. Ποῦ γὰρ ἢ κένωσις, εἰ μὴ ἐν τῷ γενέσθαι πρωτότοκον ἐκ μονογενοῦς, καὶ ἐν κτίσμασι μεθ' ἡμῶν ὡς ἄνθρωπον τὸν ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν; Ποῦ δὲ ὄλως "ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν," εἰ μὴ προσλαβὼν ὁράται τὸ ἀλλότριον, δι' οὗ καὶ ἐπτώχευσε; Εἰ δὲ ἐν τῷ κεκενωσθαι μόνῳ καὶ ἐν τῷ τῆς ὑφέσεως χρόνῳ τὸ γενητόν ἐστι, καὶ τὸ συντετάχθαι κτίσμασιν ἄρ' οὐχὶ πρέποι ἂν ἥκιστα γε τῷ μὴ κενωθῆναι τὸ γενητόν, ἀλλὰ τὸ ὑπερκεῖσθαι κτίσιν καὶ δόξης ἐπέκεινα τῆς τοῦ πεποιῆσθαι δραμεῖν; {B.} Πρέποι γὰρ ἂν. {A.} Καὶ εἰ τὸ πρωτότοκος ἐν τῷ δι' ἡμᾶς ἐλέσθαι παθεῖν τὴν θρυλλουμένην πτωχείαν εὖ μάλα παρῆσκρῖνεται, συνεπτώχευσε γὰρ ἡμῖν, πλούσιος ὢν, ἀραρὸς ἂν εἴη καὶ ἀληθές, οἶμαί που, τὸ χρῆναι νοεῖν ὡς ἦν ἐν τῷ μὴ πτωχεῦσαι μονογενής. Χρῆναι γὰρ οἶμαι πάντη τε καὶ πάντως οὐδὲ ἐν ἐπ' αὐτῷ διεψευσθαι τοῖν ὀνομάτοι. Ἔστι δὲ ἐν ταύτῳ 520 καὶ μονογενής καὶ πρωτότοκος, ὡς Υἱὸς ἀληθῶς καὶ οὐ ποίημα. {B.} Ἀλλὰ τέθειται, φασί, καὶ κατὰ τῶν ὁμολογουμένως ποιημάτων τὸ υἱὸς ὄνομα. "Ἐγὼ γὰρ εἶπα, φησί· Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες," {A.} Εἶτα τί, φράσον, τὸν ἀληθῶς τε καὶ φύσει Θεὸν καὶ Υἱόν, ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας πεφηνότα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἀδικήσειεν ἂν εἰς δόξαν ἤγουν εἰς αὐτὸν τὸν τοῦ πως εἶναι νοούμενον λόγον, εἰ καὶ ἡμεῖς αὐτοί, καίτοι τὴν φύσιν ὄντες ἐκ γῆς, διακεκλήμεθα κατὰ θέσιν υἱοὶ καὶ θεοί; Μᾶλλον δέ, πῶς οὐ μετρίως ὀνήσειεν ἂν τοὺς εὐμαθεστέρους ἐν γε τοῖς περὶ Υἱοῦ λόγοις τὸ καθ' ἡμᾶς; {B.} Τίνα δὴ τρόπον; {A.} Ὅτι, ὦ 'γαθέ, φαίην ἂν ὡς οὔτε τὰ ὑπερτάτην καὶ ἀνωκισμένην τινὰ λαχόντα φύσιν κατακομίσειεν ἂν εἰς τὸ τοῦ χειρόνως ἔχοντος μέτρον ἢ τῶν λέξεων ὡς ἐν κατα χρήσει δύναιμι, οὔτε μὴν τὸ μείον καὶ τῆς ἐκείνων εὐκλείας ἡττώμενον ἀναθρώσκοι ἂν εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν ψιλᾶς ῥηματίων ὑπερβολαῖς ἐκτετιμημένον. Ἄρ' οἶσθα ὃ φημι καὶ συνίης εὖ μάλα; {B.} Οὐ σφόδρα. {A.} Ἄκουε δὴ οὖν. Ἐνὸς ἐφ' ἡμᾶς ὄντος τε καὶ προσκυνουμένου τοῦ κατὰ φύσιν Θεοῦ, θεοὶ καὶ αὐτοὶ κατὰ χάριν ὠνομάσμεθα, καὶ μὴν καὶ τὴν τῆς υἰότητος πεπλου τήκαμεν δόξαν. Οὐ γὰρ δὴ τοῦτο προὔφηρες ἡμῖν ἀρτίως; {B.} Ναί. {A.} Τί οὖν, ὦ φιλότης, ἐπειδὴ θεοὶ κεκλήμεθα καὶ υἱοί, ἄρ' ἔσθ' ὅπως ἂν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ θεοὶ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς υἱοὶ τοῦ πάντων ὑπερκειμένου καὶ ὑπερανίσχοντος ὑπάρξαιμεν ἂν, οὐκ εἰσκειριμένον ἔχοντες τὸ ἐπὶ τῷδε λαμπρὸν ἀγλαΐσμα, φύσεως δὲ τῆς ἀνωτάτω καρπὸς εἶναι πεπιστευμένοι; {B.} Οὐδαμῶς. Τὸ γὰρ φύσει γενητόν, πῶς ἂν εἴη φύσει Θεός; {A.} Εὖγε, ὦ ἑταῖρε· μένει γὰρ ἕκαστος ἐν ἰδίᾳ φύσει, τῷ τῆς λέξεως ὄγκῳ μὴ συνεξαιρόμενον, μήτε μὴν συγκαθιέμενόν τε καὶ συνυφιζάνον, εἰ καὶ λαλοῖτό τι περὶ αὐτοῦ τῶν χθαμαλωτέρων. Οὐκοῦν φέρε λέγωμεν, ὡς εἴπερ ἴοι καθ' Υἱοῦ τὸ πρωτότοκος, ὡς γενητοῦ δι' ἡμᾶς ὅτε πέφηνε καθ' ἡμᾶς, οὐκ ἂν ἀποβάλοι τὸ εἶναι Θεὸς καὶ Υἱὸς κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς. Ὡσπερ γὰρ ἡμᾶς οὐκ

ἀνεβίβασεν εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν τὸ διακεκληῆσθαι θεοῦς, οὕτως, οἶμαι, κατα κομίσειεν ἂν οὐδαμῶς εἰς τὸ παρὰ φύσιν αὐτὸν τὸ συντετάχθαι κτίσμασι διὰ τὸ ἀνθρώπινον. Εἰ δὲ δὴ παραιτοῖντό τινες τὸ τῆς λέξεως ἀδιάφορον καὶ τὸ λίαν οὐκ ἀκριβὲς εἰς κατά χρῆσιν παρὰ γε ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς, ἀπορήσειν, οἶμαι, λόγου παντὸς ἡμᾶς τε κάκεινους, εἴ γέ τω δοκεῖ 521 περιεργότερον ἀναμαθεῖν ἐπείγεσθαι τε καὶ λέγειν τὴν ὑπὲρ πάντα φύσιν, τὴν ὑπὲρ σῶμα καὶ εἶδος, ἄποσόν τε καὶ ἀμεγέθη, καὶ ἀναφῆ, καὶ ἄυλον, πρὸς σωματικούς ἀνθρώτου καταφέρουσι τύπους αἱ θεόπνευστοι Γραφαί, πρόσωπον Κυρίου, χειρὰς τε καὶ πόδας ἡμῖν ὀνομάζουσαι; Ῥᾶστα δ' ἂν ἀποσκευασαίμεθα καὶ μάλα νεανικῶς τὰς τῶν τοιούτων ἐπιτιμήσεις, ἐκεῖνό που λέγοντες τὸ σοφόν, ὡς καταλω βήσαιτ' ἂν οὐδὲν εἴς γε τὸ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τὴν ὑπὲρ σῶμα φύσιν ἢ τῶν λέξεων ἀδιάκριτος προφορὰ διὰ τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν τοῖς ἀκρωμένοις ἀναγκαίως ἐπινοουμένη. Ἡ οὐκ ἂν γένοιτο πιθανὸς ὁ λόγος καὶ μάλα ἔχων ὀρθῶς; {B.} Κομιδῆ μὲν οὖν. {A.} Ἐπειδὴ δὲ ταῖς ἄγαν δοκησιοφίαις ἀναφυσώμενοι, κατεξανιστᾶσι φληνάφως ὡς δυσανάτρεπτον ἐπιχείρημα τῷ μονογενεῖ τὸ πρωτότοκος, οὐκ ἀσύντακτον εἶναι δεῖν κτίσει λέγοντες αὐτόν, ὡς ἀδελφὴν καὶ ὁμοφυᾶ τοῖς ὅλοις λαχόντα τὴν φύσιν, κατὰ γε τὸν τοῦ πεποιῆσθαι λόγον, βούλει τι καὶ ἕτερον ἐπὶ τούτῳ φῶμεν, οὐκ ἀσυντελὲς εἰς ὄνησιν; {B.} Ὡς ἥδιστα γε ἔρεῖς καὶ ἐθέλοντί μοι. {A.} Ἄρ' οὐχὶ δι' Ἰγίου κεκλήμεθα πρὸς υἰοθεσίαν οἱ πίστιν εἰσδεδεγμένοι τὴν εἰς αὐτόν, καὶ μεμορφώμεθα πρὸς αὐτόν οἶονεῖ πρὸς ἀρχέτυπον εἰκόνες; {B.} Ναὶ κεκλήμεθά τε καὶ μεμορφώμεθα πρὸς Υἱόν. Γέγραπται γὰρ ὅτι, "Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι." {A.} Ἄριστα ἔφη. Τὸ δ' οὖν ἀναγκαῖον ἔν γε τουτῷ φράσαις ἂν οἶδ' ὅτι καὶ μάλα ὀρθῶς. Κεκλήμεθα πρὸς υἰοθεσίαν, ἄρ' οὐσιώδη καὶ φυσικὴν; Καὶ εἰ μὴ κληθῆναι συμβαίνει λαχόντες τὴν ἀδελφότητα καὶ τὸ συγγενές, ἢ πῶς; {B.} Οὐκ οὐσιώδη ποθέν, ἀλλ' εἰσποίητόν τε καὶ κατὰ χάριν. {A.} Πῶς οὖν ἔτι γενητὸς ὁ Υἱὸς διὰ τὸ πρωτότοκος; Κατὰ τίνα δὲ τρόπον οὐσιωδῶς ὡς ἀδελφοῖς συντετάχεται διὰ τὸ ὁμοειδές, καίτοι τὴν πρὸς αὐτόν ἀδελφότητα φυσικὴν μὲν οὐ τί που, θύραθεν δὲ μᾶλλον καὶ ἐν χρόνοις ἀποκερ δαίνομεν, καὶ οὐχὶ τοῖς ἀνωτάτῳ τῆς μετὰ σαρκὸς ἐπιδημίας, ἀλλ' ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς; Οὐ γάρ, οἶμαι, φαῖεν ἂν, καίτοι σφόδρα παραληρεῖν ἠρημένοι, ὡς εἰς ἀδελφότητα τὴν πρὸς τὸν Υἱὸν τοὺς ἀρχαιοτέρους ἐκάλει τὸ γράμμα τὸ νομικόν. Πνεῦμα γὰρ ἦν ἐν ἐκείνοις δουλείας. Ὅθεν τοι καὶ μάλα ἐστὶν ἐναργές ὡς οὐκ ἐν δούλοις ἡμῖν ὁ ἐκ Θεοῦ Λόγος, 522 τὸ ἐν δούλου τάξει κείμενον ἔτι πρὸς ἀδελφότητα μὴ λαβών. Πλὴν ἐπ' ἐκεῖνο νυνὶ σοφῶς καὶ ἀπερισπάστως ἰτέον. {B.} Τὸ τί; {A.} Τὸ φύσει προσόν, ὃ Ἑρμεία, τῶν ὄντων τισὶν οὐκ ἐν χρόνοις ἂν γένοιτο μεθεκτόν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἴοι ποθέν ὡς ὀθνεῖον εἰσκεκριμένως, ἀεὶ δ' ἂν μᾶλλον ἐνυπάρχον ὀρῶτο, καὶ αὐτῷ τῷ εἶναι συμπαρομαρτοῦν. Οἶον δὲ δὴ τί φημι, λογικὸς ἐν ἀρχῇ καὶ κατὰ φύσιν ὁ ἀνθρώπος, πλούσιός γε μὴν οὐκ ἔτι. Ἄρ' οὖν εἰσδέξεται μὲν ὡς ἐπακτόν τε καὶ ἔξωθεν τὸ πλουτεῖν, φυσικοῖς δὲ νόμοις ἐρηρυσμένον ἔχει τὸ εἶναί τε καὶ κεκληῆσθαι λογικός; Οὐκοῦν ἀληθές ὡς οὐκ ἂν, οἶμαί, τις νοοῖτο λαβεῖν, καὶ τοῦτο ἐν χρόνοις, ὃ τῇ πρὸς τὸ εἶναι προόδῳ σύνδρομον ἔχει. {B.} Ἀληθές. {A.} Εἰ τοίνυν ἀεὶ τοῖς κτίσμασιν ἀδελφός τε ἦν καὶ ἐναριθμῖος ὁ Υἱός, ὡς ὁμογενὴς αὐτοῖς, διὰ τε τοῦτο πρωτό τοκος, τί τὸ φύσει προσόν ἡμῖν, ὡς οὐκ ἔχουσιν ἐχαρίζετο, φημὶ δὴ τὴν ἀδελφότητα; Τί δὲ δὴ καὶ μόνοις ἐδίδου τοῖς πεπιστευκόσι, καίτοι πᾶσι μετόν, καὶ εἰ μὴ πω πιστεύσειαν; Τί γὰρ ἔτι τὸ μεσολαβοῦν καὶ οἰκειότητος ἀποτέμνον, κατὰ γε τὸ πεποιῆσθαι κοινῶς, γενητοῦ τὸ γενητόν; Ἄρ' οἱ πρόεισιν ὁ λόγος τοῖς δι' ἐναντίας αἰσθάνη λοιπόν; {B.} Ναί. {A.} Οὐκοῦν τὸ φληνάφοις ἐντρίβεσθαι λογιμοῖς μεθέντες, ὃ τᾶν, τὸ ἀμωμήτως ἔχον διαπεραίνωμεν, φρονοῦντες ὀρθῶς ὡς εἴη μὲν δι' ἡμᾶς πρωτότοκος, ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς, μονογενὴς δὲ αὐτῷ ὡς οὐδενὶ τὸ σύμπαν συντεταγμένος, ἐπεὶ τοι μόνος ἐξέφυ, καὶ ἐξ αὐτῆς γεγέννηται τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ

καὶ Πατρός. {B.} Ἄλλ' εἵπερ ἔλοιnton καὶ αὐτοὶ μονογενῆ δεῖν οἶεσθαι λέγειν αὐτὸν ἐπειδὴ μόνος ἐκ μόνου γέγονε τοῦ Πατρός, τί ἂν ἔχοις πρὸς τοῦτο εἰπεῖν· {A.} Οἰηθείην ἂν εἰκότως ἐκκεκροῦσθαι μὲν νοῦ καὶ ἀπο λισθῆσαι φρενὸς ἀνδροπρεπές τι καὶ ἔρρωμένον εἰθισμένης ὄραν. Φαίην δ' ἂν ὅτι καὶ αὐτῆς οὐ μετρίως διημαρτήκασι τῆς τῶν ὀνομάτων ἀκριβοῦς εὐμαθείας, οἶονεὶ πως παροχε τεύοντες τὰ ἐξ αὐτῶν δηλούμενα καὶ πρὸς ὀτιοῦν τῶν σφίσιν αὐτοῖς καθ' ἡδονὴν ἀπερινοήτως ἐξέλκοντες. Τὸ γάρτοι μονογενῆς, τὸ ἕκ τινος φύσει γεγεννημένον, οὐχὶ τὸ ἐκ τέχνης ἐξειργασμένον παραδηλώσειεν ἄν' ἤγουν ἡκόντων εἰς μέσον ἐρομένοις ἀποκρινόμενοι, ποῦ τὴν λέξιν ἀνεγνώ κασιν ἐφ' ὀτωοῦν τῶν ἐκ τέχνης τε καὶ ἐπιστήμης κειμένην. 523 Οὐ γὰρ δὴ ταῖς ἐκείνων ἀβελτηρίαῖς παραχωρήσομεν ἂ ἂν βούλοιντο νομοθετεῖν, ἀκαλλέστατα παρευθύνοντες ἐπὶ τὸ μὴ ἔχον ὀρθῶς τῶν σημαινομένων τὴν δύναμιν. Ἄρα γάρ, εἰ σκάφος ἔν τε καὶ μόνον διατεχνήσαιτό τις ἀνήρ ξυλουργός, μονογενῆς ἂν καλοῖτο αὐτοῦ, καίτοι τέχνημα καὶ ἐπιστήμης ἔργον ὄν; Εἶτα πῶς τοῦτο οὐ καταγέλαστον ἢ σοφὸν εἶναί σοι τὸ χρῆμα δοκεῖ; {B.} Ἦκιστά γε. {A.} Τὸ δὲ δὴ καὶ διατείνεσθαι περιττὰ τοὺς δι' ἐναντίας καὶ ἀσυνετώτατα λέγειν μόνον ἐκ μόνου γεγεννηθῆσαι τοῦ Πατρός τὸν Υἱόν, ταύτη τοι καὶ λίαν ἐξαιρετον ἀποτεμέσθαι τὴν φύσιν, καὶ εἰς λῆξιν εὐκλείας τὴν ἀνωτάτω διαδραμεῖν, διχῆ πλημμελεῖν ἐλομένους παραδείξειεν ἂν καὶ ἀμαθαίνον τας κομιδῆ. {B.} Φράσον ὀπως. {A.} Πρῶτον μὲν γὰρ ὡς ἐξ ἀναγκαίου τε καὶ ἀφύκτου λογισμοῦ τὴν μεθ' Υἱὸν ἀργίαν καταγράψουσι τοῦ Πατρός, καὶ τὴν ἀεικίνητον φύσιν ἀπρακτῆσαι πρὸς τὰ οἰκεῖα καὶ οὐχ ἐκόντες ὀμολογήσουσι, καὶ καταλήξαι δημιουργίας, οὐδενὸς τὸ σύμπαν ἔτι μετ' ἐκείνον ἐπιθιγγάνουσαν, μεθεῖσαν δὲ ὡσπερ τῆ τοῦ Υἱοῦ δυνάμει τε καὶ φύσει τὸ ἐνεργεῖν τε καὶ δρᾶν τὰ δι' ὄνωπερ ἂν εἶη καὶ μόνων τὴν ἀνωτάτω φύσιν ἐπιγινώσκεσθαι. Καὶ γενητῆς μὲν οὐσίας καρποὶ τὰ τῆς θεότητος ἴδια, κατακαυχήσεται δέ, ὡς ἔοικεν, ὁ μὲν Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐφ' ἐνὶ καὶ μόνῳ κτίσματι, τῷ Υἱῷ· ὁ δὲ τοῖς οὕτω πλείοσιν ἐναβρυνεῖται που, καὶ φρονήσει μεῖζον ἢ ὁ Πατὴρ, ἰσοσθενῆς μὲν αὐτῷ διὰ τοῦ πεφυκέναι δημιουργεῖν ἀναδεδειγμένος, καὶ διὰ τοῦ παράγειν εἰς γένεσιν τὰ οὐκ ὄντα ποτέ, πλεονεκτῶν δέ, οἶμαί που, κατὰ γε τὸ εἶναι χρηστός, εἵπερ ἐστὶν ἀγαθοῦ τὸ παρακομίζειν εἰς ὑπαρξιν ἐξ ἀνυπαρξίας καὶ ὄντα ποιεῖν τὰ οὐπῶ τοῦ εἶναι λαχόντα τὴν χάριν. Ἐξέρπει δὴ οὖν ἐπὶ τὸ ἀκαλλές ὁ λόγος, ἀεργῆ καθιστὰς τὴν ἀεικίνητον φύσιν, ἢ δὴ καὶ μόνῃ πρόπει ἂν τὸ τοῖς οὐκ οὔσι τὸ εἶναι προσνέμειν· ἢ γὰρ οὐχὶ τὴν τῆς ἡμερότητας πηγὴν τε καὶ γένεσιν τοῖς ἐξ ἰδίων ἐνθυμημάτων καταπεδήσαντες λογισμοῖς, μέχρι τῆς Υἱοῦ κατασκευῆς ἰσῆσιν οἱ δειλαιοὶ κατὰ γε τὸ σφίσι δοκοῦν; Καίτοι τί δῆποτε τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἀργεῖν ἐλομένου καὶ ἀπρακ τοῦντος εἰς τὰ λοιπά, συνετίθει λόγους ἡμῖν ὁ μακάριος Μωσῆς καὶ φενακισμοὺς εἰκαίους, κατὰ γε τὸ εἰκός, ἤγουν κατ' ἐκείνους ἀναγράφει λέγων· "Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὀμοίω σιν." Τὸ γάρτοι, Ποιήσωμεν, κατοκνοῦντα μὲν οὐδαμῶς 524 εἰς ποίησιν, τὴν γε εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς, συνεργάζεσθαι δὲ μᾶλλον Υἱῷ καὶ Πνεύματι κατηυτρεπισμένον καὶ δὴ καὶ ἐνηργηκότα διαμεμήνυκεν ἐναργῶς. "Καὶ ἐποίησε γάρ, φησίν, ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν." Ἄλλ' οὐκ ἂν ὀρῶτο ψευδοεπῆς, θεηγόρος τε ὢν καὶ ψήφῳ τῆ ἄνωθεν εὐ μάλα κατεστεμμένος, ὁ θεσπέσιος Μωσῆς. Καὶ ἀναπέσει μεζόνως, ἀεικίνητόν τε καὶ ἐνεργῆ τὴν τοῦ Πατρός φύσιν ἀνακηρύττων ὁ Λόγος ὁ ἐξ αὐτοῦ πεφηνῶς. Ἐφη γάρ που Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίοις ἐπιτιμῶν· ἀνακαίεσθαι γὰρ εἰς ὀργὰς ἐδόκει τισὶν εἶπερ τι δρῶη κατὰ τὸ Σάββατον· "Ὁ Πατὴρ μου ἔως ἄρτι ἐργάζεται, καγὼ ἐργάζομαι." Καὶ ἐτέρωθί που· "Τὰ ῥήματα ἂ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ, ὁ δὴ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτός." Ἄρ' οὐκ ἀπηχῆς, ὦ Ἑρμεῖα, φαίην δ' ἂν ὅτι καὶ σφαλερώτατον τὸ τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἡμᾶς ἀντιφέρεσθαι λόγοις, καὶ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τῶν ὀλων δημιουργῶν

συναποφαινούσης τῷ Υἱῷ τὸν Πατέρα κατα τολμᾶν εἰπεῖν ἀπρακτεῖν ἔτι περὶ τὴν κτίσιν; {B.} Σφαλερώτατον. {A.} Ἄσύνετον δὲ κάκεῖνο οἶμαί που. {B.} Τὸ τί δὴ; {A.} Εἰ γὰρ ἐξαίρετον ὁ Υἱὸς τὸν τῆς ποιήσεως τρόπον καὶ διαφερόντως ἀμείνω τούτου γε ἕνεκα καὶ μόνου διεκκλη ρώσατο ἐπεὶ μόνος ὑπὸ μόνου γέγονε τοῦ Πατρός, ἀναμαθεῖν ἐθέλοντί μοι φραζόντων ἐκεῖνοι πότερα τοῖς κτίσμασι τοῖς μεθ' Υἱὸν καὶ δι' αὐτοῦ γεγονόσι διεφθόνησεν ὁ Πατήρ, τὸ εἰς λῆξιν ἦκειν μακαριότητος οὐκ ἐφίεις αὐτοῖς διὰ τοῦ μὴ ἀνασχέσθαι τὴν ἐπ' αὐτοῖς αὐτουργίαν, ἡγουν φθόνου κρείττονα καὶ ὄκνου παντὸς ἐροῦσιν αὐτόν; {B.} Ἐροῦσι, καθάπερ ἐγῶμαι. {A.} Ὅρθα φρονοῦντες, ὧ τᾶν, κᾶν γοῦν ἔν γε τούτῳ. Οὐ γὰρ δὴ χεῖρους ἀναφανοῦνται τῶν παρ' Ἑλλησι σοφῶν, ὧν εἰς τις ἔφη περὶ Θεοῦ, Πλάτων οὗτος ἦν· "Ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ φθόνος οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς ἐγγίνεται." Ὅτε τοίνυν ἀγαθὸς ὁ Πατήρ, ἡγουν αὐτόχρομα τὸ ἀγαθόν, τό γε μὴν εἰς ἄκρον ἦκειν τοῖς κτίσμασι τοῦ γε ἄριστα πως ἔχειν διὰ μόνης ἂν ἐνεποιήθη τῆς παρ' αὐτοῦ θελήσεώς τε καὶ αὐτουργίας, τί μὴ τοῖς πᾶσι τὸ χρῆμα κοινὸν ἀδια φθονήτως προθείς, ὡς ἀγαθὸς θαυμάζεται, παρεχώρει δὲ δημιουργεῖν ἐτέρῳ, τοῦ ἀσυγκρίτως ἀμείνονος ἀποστερῶν τὴν κτίσιν; {B.} Ἄλλ' οὐκ εἰσάπαν, φησίν, ἀεργὸς ὁ Πατήρ· συνεργά ζεται γὰρ τῷ Υἱῷ, καὶ συνυφίστησι τὰ λοιπά. {A.} Τίνα δὴ ἄρα τὴν παρὰ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τοῦτο ἔχων 525 συνεισφορὰν; Ἄρ' ὡς ἀμείνω τῆς ἐνεργείας τῆς ἑαυτοῦ, ταύτη τοι καὶ χρειωδῶς ταῖς ἑαυτοῦ κινήσεσιν, ἡγουν ἀναγκαίως παρελιημένην, ἢ ὡς ἐλάττονα καὶ ἐν χείροσι, καὶ οὐκ ἀναγκαίως εἰσδεδεγμένην; Εἰ μὲν οὖν ὡς ἀμείνω καὶ χρειωδῶς, περιττολογία τοῦτό γε, μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ δυσφημία. Τὸν γὰρ ἐξ οὗ πέφηνεν ὁ Υἱὸς ὑπερκεῖσεται που, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς πλεονεκτήσει φύσιν, καὶ χρεῖαν αὐτῇ καὶ τὸ ἄμεινον ἀναπληρῶν. Εἰ δ' αὖ ὡς αἰσχίονα καὶ οὐκ ἀναγκαίαν, ἀκαλλεστέραν δὲ ὡσπερ ἀποφαίνουσιν τὴν δημιουργίαν, τί τὸ ἀναπειθόν, εἶπέ μοι, συνεργάζεσθαι τῷ Υἱῷ; Ἡ πῶς οὐκ ἐρεῖ τις διαμελλήσας οὐδὲν ὡς κατημέλησε μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως τοῦ ἀμείνονος ὁ Πατήρ, τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχον ἠθέλησε κρατεῖν, παρωσάμενος μὲν ἡγουν κατοκνήσας τὸ αὐτουργεῖν ἐλέσθαι περὶ τὴν κτίσιν, δι' οὗ δὴ καὶ μόνου τὸ ἀκραίφνης ἦν αὐτῇ κατασημαίνεσθαι κάλλος, συνεισδεξάμενος δὲ τὸν Υἱόν, ἵνα μὴ ἄκρατον καὶ ἀσυμμιγῆς τοῦ χείρονος λάχοι τὸ παρῆχθαι μακαρίως καὶ ἐλθεῖν εἰς ὑπαρξιν. {B.} Ἄλλ' οὐκ ἂν ὑπέστη, φησί, ἡ γενητὴ φύσις τὴν ἄκρατον αὐτουργίαν τοῦ Πατρός, ἦν δὲ καὶ ἐτέρως ἀπίθανον τὴν οὕτως ὑπερφυᾶ καὶ ὑπερτάτην ὑπεροχὴν καὶ μέχρι τῶν ἄγαν εὐτελεστάτων κατακομίζεσθαι δεῖν. {A.} Καὶ μὴν τοῦτό γέ ἐστι κιβδήλου καὶ βδελυρᾶς ἀπὸ βρασμα φρενός. Ἡ γὰρ οὐκ ἄσοφον ἐννοεῖν ὡς εἶπερ ἦν ἀληθῶς φορτικὴ καὶ διαβριθής, ἡγουν ἀπρόσιτος παντελῶς ἢ τοῦ Πατρὸς αὐτουργία γενητῆ καὶ πεποιημένη φύσει, τρυφερὰν καὶ εὐάντητον καὶ οἰστὴν γενέσθαι μόνῳ τῷ Υἱῷ, καίτοι κατ' ἐκείνους ὁμοφυᾶ τοῖς κτίσμασι λαχόντι τὴν φύσιν; Τὸ γὰρ ἄπαξ ἀνύποιστον γενητοῖς οὐδ' ἂν ἐνὶ γένοιτο φορητόν, κᾶν ὑπερκεῖσθαι δοκεῖ, καὶ διαφερόντως ἄμεινον νοοῖτο τῶν ἄλλων. Τὸ δὲ δὴ καὶ φάναι προχείρως ἀποτολμᾶν μὴ καθικνεῖσθαι πρέπειν τὴν Πατρὸς ὑπεροχὴν καὶ μέχρι τῶν οὕτως εὐτελεστάτων, διττὴν ἂν ἔχοι τὴν δυσφημίαν. Καθυβριουῖσι μὲν γὰρ τὸν Υἱόν, καταμωμήσονται δὲ καὶ αὐτόν, καίτοι τιμᾶν οἰόμενοι, τὸν Πατέρα. {B.} Τί νοοῦντες ἢ λέγοντες; {A.} Τῆς μὲν γὰρ ἐν Πατρὶ νοουμένης ὑπεροχῆς ὑποβί βάζουσι τὸν Υἱόν, πλήν, οἶμαί που, τό γε ἦκειν αὐτόν εἰς λῆξιν τὴν ἀνωτάτω καὶ ὑπεροχῆς καὶ δόξης οὐκ ἂν ἀφέλοιτο, καὶ εἰ σφόδρα τινὲς εἶεν τῶν ἄγαν ἀπηχεστάτων. Ἄρ' οὖν, ὧδε φύσεως ἔχοντι τῷ Υἱῷ καὶ εἰς τοῦτο τιμῆς καὶ μεγα 526 λειότητος ἀφιγμένῳ, τὸ μὲν χρῆναι δημιουργεῖν Ἀρχάς τε καὶ Θρόνους καὶ Κυριότητας καὶ τὰ ἔτι τούτων ἐπέκεινα πρέποι ἂν, εἶπέ μοι, τὸ δὲ καὶ στρουθίον ἐργάσασθαι βραχύ, καὶ τὸ ἔτι κατωτέρω, ταῖς ἐτέρου τινὸς δυνάμεσιν ἀναθή σομεν; Εἶτα τί φρονοῦντας ὑγιᾶς ἑαυτοῦς εὐρήσομεν; {B.} Οὐδαμῶς. "Πάντα γὰρ γέγονε δι' αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν," κατὰ

τὸ γεγραμμένον. {A.} Καὶ πῶς οὐ μικρὸν ἂν εἶη καὶ εὐτελὲς τῆ τοῦ Υἱοῦ φύσει τὸ πλαστοουργῆσαι στρουθίον; Ἄνθ' ὅτου δὲ καὶ εἰκῶν καὶ ὁμοίωσις ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, μὴ οὐχὶ καὶ ταυτηνὴ διεσώσατο πρὸς αὐτὸν τὴν ὁμοίωσιν, τὸ ἀπαξιῶσαί φημι καὶ τοῖς οὕτω καταβεβλημένοις τὴν ζωοποιὸν καὶ πρὸς τὸ εἶναι παρακομίζουσαν ἐπαφεῖναι δύναμιν; Ἄρ' οὐχ ὡσπερ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑπερτάτην ὑπεροχὴν θαυμάζοντες, μικρὸν εἶναί φασιν αὐτῷ τὸ δημιουρ γεῖν ἀγγέλους, φαῖεν ἂν εἰκότως ἀναμετροῦντες καὶ τὸν Υἱόν, ὡς ἀφεστήξει πολὺ τῆς αὐτῷ πρεπούσης ἀξίας ἢ ἐρπετοῦ ποιήσις, καὶ στρουθίου γένεσις, καὶ τῶν κατ' ἀγροὺς ἀνθέων ἢ παμποίκιλος διαφορὰ; Καίτοι τί δήποτε τοῖς ὑπὲρ λόγον ἐπαίνοισ ταυτὶ δεδημιουργηκότα στεφανοῖ λέγων ὁ Ψαλμωδός· "Ὁ ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῆ δουλεία τῶν ἀνθρώπων." Ἡ τοίνυν ἡμῖν παρῆς κρινόντων ἐτέρους ἀναλόγως ἔχοντας τῆ φύσει τῶν γεγονότων δημιουργούς, ἢ καθυβριούσιν οὐκ ἀσυμφανῶς τὸν Μονογενῆ, γενεσιουργὸν εἰσφέροντες καὶ τῶν οὕτως εὐτελεστάτων. {B.} Κινδυνεύσειεν ἂν αὐτοῖς οὐ μετρίως ὁ λόγος. {A.} Πῶς δ' ἂν οὐχὶ τύφον τε καὶ ἀμαθίαν καταρασθῶ δῆσειαν τοῦ Πατρὸς, εἶτα, ὥσπερ ἂν εἶναι βούλοιτό τε καὶ ἔστι Θεός, ἀπαξιῶν ἐροῦσι δημιουργεῖν; Καίτοι λέγοντος ἀκούω Χριστοῦ, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατα θαυμάζοντος πρόνοιαν· "Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσαρίου πωλεῖται, καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς;" Ὁ δὲ καὶ μέχρι στρουθίου τὴν τῆς ἑαυτοῦ προνοίας εὐρύτων περιβολὴν, πῶς ἂν διαπτύσαι τὸ δημιουργεῖν ἀγγέλους καὶ στερεοῦν οὐρανὸν καὶ διαπήξασθαι γῆν, ἡλίον τε καὶ σελήνην καὶ ἄστρα παρενεγκεῖν, ἐφ' οἷς καὶ τεθαύμασται κατακροτούντων ἐπαίνοισ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ὡς μεγαουργόν; Ἔφη γὰρ ὅτι "Ὅτε ἐγενήθησαν ἄστρα, ἦνεσάν με φωνῆ μεγάλη πάντες ἄγγελοί μου." Ἄρ' οὐ σοὶ δοκῶ διεσκέφθαι τὰ εἰκότα καὶ λέγειν ὀρθῶς; {B.} Πάνυ μὲν οὖν. {A.} Φαίης δ' ἂν, εἶπέ μοι, τῶν πεπονημένων ἢ μικρὸν ἢ 527 μέγα, μὴ οὐχὶ θείας ἔργον εἶναι δυνάμεις; {B.} Οὐδαμῶς. {A.} Εἶτα πῶς οὐκ ἀμαθὲς θεῖα μὲν ἔργα κατωνομάσθαι καὶ λέγεσθαι τὰ δι' Υἱοῦ γεγονότα, Θεὸν δὲ αὐτὸν οὐκ εἶναι πιστεύειν, συγκαταγράφειν δὲ μᾶλλον τοῖς πεπονημένοις, ὡς αὐτοῖς ὁμοφυᾶ; Θεὸς γὰρ οὐκ ἔστι τὸ γεγονός, ἀλλ' οὐδ' ἂν εἶεν ἔτι τῆς τοῦ πεπονηκότος οὐσιώδους ὑπεροχῆς δεικτικὰ τὰ κτίσματα, μὴ οὐχὶ μείω τε καὶ ἑτεροίως ἔχουσαν λαχόντα τὴν φύσιν, ἢ ὡσπερ ἂν νοοῖτο τυχόν ὁ Δημιουργός. Καὶ τοῦτο εὖ μάλα συνεῖς ὁ θεῖος ἡμῖν γράφει Παῦλος· "Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης." Ἄρα γάρ, ἔν γε τῷ νοεῖσθαι γενητὸν τὸν ἀπάντων γενεσιουργὸν Λόγον, ἢ θεϊότης αὐτοῦ γνωρίζεται, καὶ ἡ αἰεὶ τε καὶ ὡσαύτως ἔχουσα δύναμις; Τοῦτο γὰρ τὸ αἴδιον. Ἄλλ', οἶμαί που, τὸ ἐξεῖργον ἔτι παντελῶς οὐδὲν τῆ τῆς θεότητος κλήσει καὶ αὐτὴν ἡδη πως ἐπαυχῆσθαι τὴν κτίσιν. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Τὴν οἰκείαν ἡμῖν θεϊότητα κατασημανεῖ τὰ ὀρώμενα, τὴν δὲ Θεοῦ οὐκ ἔτι. {B.} Τί οὖν εἰ φαῖεν τὴν τοῦ Πατρὸς θεϊότητα καὶ τὴν αἴδιον δύναμιν διὰ τῆς τῶν ποιηθέντων μεγαουργίας ἐκφαίνεσθαι; {A.} Αὐτοῖ τῶν ἰδίων καταγορευούσι λόγων, καὶ ταῖς σφῶν αὐτῶν ἐννοίαις ἀντιτεταγμένοι παραδειχθεῖεν ἂν καὶ μάλα εὐκόλως. {B.} Πῶς ἔφης; {A.} Ὅτι μέχρι τοῦ παραγαγεῖν τὸν Υἱὸν ἀναμετροῦντές τε καὶ ὀρισάμενοι τὴν δημιουργικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πατρὸς, ἀπὸ κτίσεως κόσμου καθορᾶσθαι φασιν αὐτόν, καίτοι τῆς ἀγίας Γραφῆς τὴν τοῦ κόσμου ποιήσιν ἀνατιθείσης τῷ Υἱῷ. Γέγραπται γὰρ ὅτι "Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν." Δημιουργὸν οὖν ἄρα διακηρύξειεν ἂν ὁ κόσμος ἡμῖν τὸν Λόγον, καὶ τὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ θεϊότητα καθίστησιν ἐναργῆ. Οὐ γὰρ κτίσιν ὀρῶντες, ὡς κτίσιν θαυμάζομεν τὸν δημιουργὸν τῆς κτίσεως Λόγον, ἀλλὰ ταῖς ὑπὲρ τοῦτο πολὺ τιμώντες ἐννοίαις, εὐσεβήσομεν εἰκότως, Θεὸν εἶναι κατὰ φύσιν καὶ ἐκ

Θεοῦ πεφηνέναι πιστεύοντες τὸν Μονογενῆ. Ὡδε γὰρ ἂν τὴν ἐπὶ τῷ πεπλανῆσθαι δοκεῖν ἀπεσκευασμένοι γραφήν, παρωσώμεθα ποι, καὶ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς ἐκπέμψωμεν τὰς ἐπὶ τῷδε ποινας, ἃς καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν διηγόρευσε Παῦλος. Ἐφη γὰρ ὡδί· "Διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν 528 ἐν αὐτοῖς, οἵτινες μετέλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν." Οὐκοῦν, εἰ παράσημόν τε καὶ ἀνοσιώτατα κεκιβδηλευμένην ἀποφαίνουσί τινες διὰ τοῦ ψεύδους τὴν ἀλήθειαν, γεννητῆ λατρεύοντες κτίσει παρὰ τὸν ὄντα φύσει Θεόν, ἀδόκιμος μὲν καὶ ἡμῖν ἐνώκηκε νοῦς, διερρίμμεθα δέ ποι πρὸς τὸ οὐκ ἔχον ὀρθῶς καὶ τοῖς ἀθέοις συμπεπλανήμεθα, κτιστῆ λατρεύοντες φύσει τῷ Υἱῷ. Πεποιήται γὰρ κατ' ἐκείνους. Ἦ οὐχὶ κτίσις τὸ γενητόν; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Ἄθρει δὴ οὖν, ὧ Ἑρμεία, πρὸς ὅσιν αὐτοῖς ἠλιθιότητα καταρρεῖ τὰ φρονήματα. Θεῖος μὲν γὰρ που καὶ ἱερὸς ἔφη λόγος, Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινὸν ἐπεγνωκέναι τὰ ἔθνη, σεσαηνευμένα διὰ τῆς πίστεως εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ Υἱοῦ· οἱ δὲ ἀθλιότητος εἰς τοῦτο ἤκουσι λογισμῶν ὥστε κατερυθριῶσιν οὐδαμῶς τὸ ἐκ τοῦ πεποιῆσθαι σμικροπρεπὲς ἐπιρριπτοῦντες αὐτῷ. Γέγραπται δὲ οὕτω περὶ τῶν ἔπεσθαι δεῖν ἐλομένων τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις· "Αὐτοὶ γὰρ, φησὶν, περὶ ἡμῶν ἀπαγγελοῦσιν, ὅποιαν εἴσοδον ἐσχίκαμεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ." Εἶπερ οὖν ἐστὶν Ἑλληνικῆς μὲν αἴσχος λατρείας τὸ τῇ κτίσει προσκυνεῖν, ἐπεστράφη δὲ τὰ ἔθνη πρὸς Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινόν, Χριστὸν Δεσπότην ἐπιγραψάμενα, καὶ εἰς τὴν ἐφ' Υἱῷ προσκύνησιν τὴν μετὰ γε τοῦ Πατρὸς μετερρηκόντα, πῶς ἂν ἔτι νοοῖτο πεπονημένος, καὶ οὐκ ἀνάγκη φρονεῖν ὡς ματαία μὲν ἢ πίστις, διεψευσμένη δὲ δόξα περὶ Θεοῦ καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς ἔτι, καίτοι διαδρᾶναι λεγομένοις τῆς ἀρχαίας ἀπάτης τὴν γραφήν; {B.} Ναί, φησὶν· ἐπεστράφη γὰρ τὰ ἔθνη πρὸς Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινόν-τὸν Πατέρα. {A.} Καὶ τίς ἂν γένοιτο πρὸς ἡμῶν τῆς πρὸς Θεὸν ἐπιτροφῆς ὁ τρόπος; Ἦ πῶς ἂν ἴοιεν εὖ μάλα τινὲς ὀρθῶς τε καὶ ἀπλανῶς ἐπὶ ζῶντα καὶ ἀληθινόν Δεσπότην, τὸ κτίσει λατρεύειν ὡς ἕωλον διωσάμενοι; {B.} Διὰ πίστεως, οἴμαί που. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ "ἐξ ἀγαθῆς συνειδήσεως ἐπερώτημα εἰς Θεόν." {A.} Ἀληθῆς μὲν ὁ λόγος, πλὴν ἐκεῖνο φράσον· Ἄρ' οὐκ εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἢ πίστις; {B.} Οὕτω φημί. {A.} Οἱ δὲ δὴ τὴν πίστιν ἀκλινῆ τε καὶ ἀνυπαίτιον καὶ μώμου παντὸς ἐλευθέραν διασώσασθαι προτεθυμημένοι, 529 πιστεύσειαν ἂν εἶς γε Θεὸν ὁμοῦ καὶ κτίσιν, ἤγουν μονοτρόπως εἰς Θεόν, συνεισδέοντες ὡς ἰσοφυᾶ τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν; {B.} Ὡς εἰς ἓνα δηλονότι Θεόν, ἤτοι θεότητος εἰς μίαν φύσιν, ἤγουν εἰδεῖν ὡς οὐκ ἂν ἐξοίσειεν αἰτίας τὸν πόδα, τῇ κτίσει συναναπλέκοντες τὸν φύσει Θεόν. {A.} Ἄραρεν οὖν ὅτι καὶ εἰς Υἱὸν ἢ πίστις ὡς εἰς Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινόν. Ἄκοντι δ' ἂν γένοιτο σαφὲς καὶ τοῦτό σοι κατακρωμένῳ λέγοντος τοῦ Υἱοῦ· "Πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε," οὐχ ὡς εἰς κτίσιν καὶ Θεόν, πολλοῦ γε ἂν δέοι, μᾶλλον δὲ διὰ τὸ ταῦτόν εἰς οὐσίαν καὶ ἀπαραλλάκτως ἴσον εἰς μίαν θεότητος ἀνακομίζοντος φύσιν. Καὶ γοῦν ἔφη πάλιν· "Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με." Οὐ γὰρ ἐξίστησι τοῦ Πατρὸς τὸ πιστεύειν εἰς τὸν Υἱόν, ἀλλ' εἰς τὸν τεκόντα Πατέρα, διὰ τοῦ γεννήματος, τὸν γνήσιον ἀληθῶς ἀναφέρει προσκυνητήν. Ὅτι δὲ Χριστὸν ὡς Θεὸν ἀληθινόν ἔγνω τε καὶ προσκεκύνηκεν ἢ τῶν εἰδωλολατρῶν ποτὲ πληθὺς, ῥᾶρον ἂν μάθοις Παύλου λέγοντος ὡδί· "Διὸ μνημονεύετε ὅτι ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλῶτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ." Συνίης οὖν ὅτι δίχα μὲν ὄντα Χριστοῦ, Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν διεστήκει τὰ ἔθνη, καὶ τῆς ἀληθείας ἀπενος

φίζετο· καὶ γὰρ ἦν ἄθεα κατὰ τὸν κόσμον· ἐπειδὴ δὲ τὸν Υἱὸν ἐπέγνω διὰ τῆς πίστεως, ἐλπίδος τε εἴσω πέφηνεν ἀγαθῆς, καὶ τὸ τῆς ἀθείας αἴσχος διέδρα τε καὶ ἀπελούσατο. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Θεὸς οὖν ἄρα καὶ ἀληθῶς ὁ Υἱός· μένει γὰρ οὕτως ἀσυκοφάντητόν τε καὶ ἀκιβδήλευτον, καὶ τὸ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς κεκαιουργῆσθαι πεπιστευμένον διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος. {B.} Καὶ τί δὴ τοῦτό ἐστι; Συνίημι γὰρ οὐ τί που. {A.} Οὐ γὰρ, ὦ φιλότης, γέννησιν γεγεννήμεθα τὴν πνευματικὴν, πρὸς Υἱὸν διαμορφούμενοι, καὶ ἀναπλαττόμενοι διὰ τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ ὑπερκόσμιον κάλλος, θείας τε φύσεως ἀναδεικνύμεθα κοινωνοὶ τὴν Υἱοῦ λαχόντες μέθεξιν, ὡς Θεοῦ; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Πῶς οὖν ἔτι γενητός; Εἶτα ἐφ' ἡμῖν οὐκ ἀπάτη τὸ μυστήριον, καὶ ἐν ἐλπίσι κεναῖς, καὶ ψιλήν, ὡς ἔοικεν, ἔχον ὡς ἔν γε δὴ μόνῳ τῷ λαλεῖσθαι τὴν δόξαν, καὶ φενακισμὸς ἀληθῶς καὶ δόκησις, εἶπερ τοῦτο μὴ ὑπάρχον ἐστὶν ὅπερ 530 εἶναι πεπιστεύκαμεν; Θείας γὰρ φύσεως κοινωνοί, πῶς ἂν ἢ πόθεν ἡμεῖς, ἢ ποῖος ἡμῖν ἐνσημαίνεται Θεοῦ χαρακτήρ, καὶ εἰ μεμορφώμεθα πρὸς Υἱόν, ἐπεὶπερ ἐστὶν οὐ Θεὸς ὡς πεποιημένος; Ὡρα δὲ οἶεσθαι καὶ αὐτὸν οὐκ ἀγενήτως ὑπάρχειν τὸν Πατέρα καὶ Θεόν· ἐξεικονεῖ γὰρ που τὸ ἀρχέτυπον ὁ χαρακτήρ. Ἡ ἐκεῖνο φράσον. Ἐρήσομαι γὰρ· ἄρα γὰρ τὴν θεῖαν ὅτι ποτέ ἐστιν ἐννοήσας φύσιν, οὐκ ἀσύγκριτόν τι παντελῶς καὶ ἀπαραβλήτον κτίσει τὸ χρῆμα ἐρεῖς, καὶ οὐδενὶ τῶν ὄντων ἀπαραλλάκτως προσεικός; {B.} Παντάσῃ μὲν οὖν· Θεοῦ γὰρ φύσις πῶς οὐχ ἅπαν ὑπερκρίσεται γενητόν; {A.} Οὐκοῦν οὐκ ἂν τις, εἴ γε νοῦν ἔχοι, ἀρχέτυπον γενητοῦ τὴν ἄκτιστον καὶ ἀγένητον παραδέξαιτο φύσιν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἔν γε τῷ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ὄντι τε καὶ ἔχοντι τὴν οὐκ οὐσάν ποτε καὶ πεποιημένην καταθεάσαιο φύσιν. {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Ἀληθὲς δὲ οἶμαι καὶ τὸ ἔμπαλιν. Οὐ γὰρ ἐν τῷ μὴ ὄντι ποτὲ τὸ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ὄν καταθρήσαιμεν ἂν. {B.} Ἀληθές. {A.} Τί οὖν ἐστὶ τὸ ἀξιάγαστον ἐν ἡμῖν ἔκ γε τοῦ μεμorfώσθαι πρὸς τὸν Υἱόν; Ποῦ δὲ τὸ θεῖον ταῖς τῶν πιστευσάντων ψυχαῖς ἐνήστραψε κάλλος, ὡς ἀηθὲς τε καὶ ξένον; Καίτοι γενητῶ παντὶ πρὸς γενητόν, καθόπερ ἂν γεγενῆσθαι νοοῖντο, τὸ ταυτοειδὲς οὐκ εἰσκεκριμένον, φύσεως δὲ μᾶλλον ἐγχαράττει θεσμός. Ἦν οὖν ἄρα σύμμορφος ἀεὶ γενητῶ κατ' ἐκείνους ὄντι τῷ Υἱῷ καὶ ἡ λοιπῇ κτίσει. Ποῖον οὖν ἔτι ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς ἐνσημαίνεται κάλλος διὰ τοῦ Πνεύματος· Περιττοποιός, ὡς ἔοικεν, ἀναφανεῖται λοιπόν, προστιθεὶς εἰκαίως, ὃ καὶ εἰ μὴ τις ἔλοιτο τυχόν, τὸ γοῦν κατὰ φύσιν διακεκτῆσθαι μέτα, καὶ οἴκοθεν ἔχει παρ' ἐτέρου μὴ λαβών. Ἄλλ', οἶμαί γε δὴ, τουτωνὶ πασιτοῦν ὀρθός τε καὶ ἀπλανῆς καταμειδιάσειε λόγος. Θείας γὰρ φύσεως κοινωνοί, σχέσει τῇ πρὸς Υἱὸν διὰ Πνεύματος, οὐκ ἐν ψιλῇ δοκῆσει μᾶλλον, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ πάντες ἐσμὲν οἱ πεπιστευκότες, καὶ μεμορφώμεθα πρὸς Θεόν, πρὸς τὸ ὑπὲρ κτίσιν κάλλος ἀναστοιχειούμενοι. Μορφοῦται γὰρ ἐν ἡμῖν ἀρρήτως Χριστός, οὐχ ὡς γενητός ἐν γενητοῖς, ἀλλ' ὡς ἀγένητος καὶ Θεὸς ἐν γενητῇ καὶ πεποιημένῃ φύσει, πρὸς ἰδίαν εἰκόνα μεταχαράττων διὰ τοῦ Πνεύματος καὶ πρὸς τὸ ὑπὲρ κτίσιν ἀξίωμα τὴν κτίσιν μετατιθεῖς, τουτέστιν ἡμᾶς. {B.} Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ ἀποσοβοῦν ἢ μεμιστῶν τῆς ἀληθοῦς 531 υἰότητος τὸν Μονογενῆ, γεγενῆσθαι δὲ μᾶλλον αὐτὸν καὶ οὐ γεγενῆσθαι δώσομεν. {A.} Ναί, εἶπερ αὐτὸν εἰς Θεὸν ὄντως παραδεξόμεθα, καὶ προσκυνήσει τῇ πρὸς ἡμῶν καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἐκτετιμῆσθαι πρέπειν οἰόμεθα δεῖν, καὶ ταῖς τῆς θεότητος ὑπεροχαῖς τε καὶ δόξαις στεφανοῦν ἀξιόσομεν, ἵνα μὴ παρέντες τὸν Ποιητὴν, καὶ τὴν ὄντως βασιλίδα τῶν ὄλων παραθέοντες φύσιν, τῇ κτίσει λατρεύωμεν, καὶ τὴν τοῦ ἀγενήτου δόξαν τῷ γενητῷ δωρούμενοι, δικαίως ἀκούωμεν· "Ἰδοὺ λαὸς μωρὸς καὶ ἀκάρδιος." {B.} Οὐ γὰρ δὴ κάκεῖνοι φαῖεν ἂν ὅτι καὶ Υἱός ἐστι καὶ Θεός. {A.} Καὶ πῶς οὐκ ἀπόπληκτον καὶ καταγέλαστον κομιδῇ τὸ ψιλοῖς μὲν ὀνόμασι καὶ ταῖς τῶν κλήσεων διαφοραῖς καθάπερ ἐν εἰκόνι καὶ γραφῇ καταχρίειν αὐτόν, παραιρεῖσθαι δὲ δόξης τῆς θεοπρεποῦς, κατατιθέντας ἐν γενητοῖς; Ἡ οὐκ ἀκαλλὲς ἄγαν τὸ πεποιηθῆναι λέγειν αὐτόν, εἶπερ ἐστὶ Θεός, ὡς προσκυνητός;

{B.} Εὖ λέγεις. {A.} Εἰ μὲν οὖν τὸ δεῖν οἴεσθαι χρηστοῖς ἡμᾶς καταγοητεύειν λόγοις μεθέντες, ὡς ἀπωτάτω τῆς ἀληθοῦς θεότητος ἐκπέμπουσι τὸν Υἱόν, ἀπημφιεσμένη τοῦτο λεγόντων φωνῇ, καὶ δυσφημούντων ἀναφανδόν. Ἄντακούσονται γὰρ εὐθύς πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων· "Πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν καὶ τῇ φλογὶ ἧ ἔξεκαύσατε." Τετραψόμεθα γὰρ ἡμεῖς εἰς οἶμον τὴν ἀπλανῆ, Θεὸν εἶναι καὶ ἀληθῆ πιστεύοντες τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα Λόγον κατὰ τὴν ἄρρητον γέννησιν. Εἰ δὲ εἰς νοῦν ἰόντες τὸν οὐ σφόδρα δυσμαθῆ καὶ ἠλίθιον, ἄπαρνοι μὲν οὐκ ἔσονται, καταναρ κῶντες, οἶμαί που, τὴν δυσφημίαν, Θεὸν δὲ αὐτὸν ὁμολογεῖν ἐγνωκότες, τῆς μὲν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ὑποβι βάζουσι, ἀμείνονα δὲ πῶς ἢ κατὰ κτίσιν εἶναι φασι, καθάπερ ἐν μεταιχιμῷ τιθέντες φύσεως ἀγενήτου καὶ γενητῆς, ἀκούοντων ὅτι θεότητος φύσις πῶς ἂν νοοῖτο διάφορος· Θεὸς γὰρ ὡς πρὸς Θεὸν οὐκ ἂν ἑτεροίως ἔχοι κατὰ γε τὸ εἶναι Θεός, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν καταθρήσαι τις ἂν. Μίαν γὰρ εἶναι φαμεν τὴν τῆς ἀνθρωπότητος φύσιν, καὶ ὁ τῆς οὐσίας ὅρος εἷς ἂν εἴη, καὶ ἐν παντὶ καὶ ἐν τῷ καθέκαστον οὐκ ἐξηλλαγμένος. Ἡ τοίνυν Θεὸν εἶναι πιστεύοντες, ἀπαλλαττέτωσαν παντελῶς τοῦ τελεῖν ἐν γενητοῖς· ἢ, εἰ μὴ τοῦτο φρονεῖν ἀναπείθονται, μηδὲ Θεὸν ὅλως ὁμολογούντων ἔτι. Πλατὺ γὰρ δὴ τότε γελῶντες ἐροῦμεν· "Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν 532 αὐτοῦ καλόν· ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρὸν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται." Ἡ γὰρ οὐχ ἕκαστον τῶν ὄντων τὸ τί κατὰ φύσιν ἐστὶν ἐξ ὧν ἀληθῶς εἶναι πεπίστευται, σαφῶς τε καὶ ἀπλανῶς εἰδείημεν ἂν, ὦ ἑταῖρε; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Φέρε δὴ οὖν, ἦτις ποτέ ἐστι, τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν διασκεπτώμεθα, κάκεῖνο προσενθυμούμενοι ὡς, εἰ μὴ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ, πεποίηται δὲ μᾶλλον καὶ παρήκται μεθ' ἡμῶν πρὸς γένεσιν, κατὰ γε τὸν παρ' ἐκείνοις μεθύοντά τε καὶ ἐξεστηκότα λόγον, πῶς ἄρα διώλισθεν ὁ κόσμος αὐτοῦ καὶ διέστη τὸ ποιηθέν; Ἄρα τοῖς κατὰ τόπον καὶ μετρητοῖς διαστήμασι; Καίτοι πῶς οὐ τερθρεία τοῦτό γε; Ποῦ γὰρ ἢ πῶς διεστηξέη τὸ ἀσώματον, ἢ ποῖος αὐτὸ περιγράψει τόπος; Καὶ γοῦν ὁ μακάριος Ἰωάννης μεμαρτύρηκεν ὅτι "Καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω." Ἄρα οὖν, ὦ Ἑρμεία, φρονούντες ὀρθῶς, τῆς ἀποστασίας τὸν τρόπον καὶ τῆς μεταξὺ πεσοῦσης διακοπῆς οὐχ ἕτερόν τινα παρὰ τοῦτον εἶναι δώσομεν, τὸ μὴ ἐγνωκέναι φημι τὸν κόσμον τὸν αἰεὶ συνόντα Δημιουργόν; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Δραπέτης οὖν ἄρα ὁ κόσμος ἦν, τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας ἀποδραμών, διὰ γε τοῦ μὴ εἰδέναι τὸν ὑπὲρ κτίσιν Δημιουργόν καὶ τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος σχέσιν, ἐκ παρατροπῆς τῆς εἰς τὸ φαῦλον ἀποβαλῶν. Ἄμα τε γὰρ τοῖς τοῦ τεχνουργοῦντος ἀρρήτοις νεύμασι παρήχθη πρὸς ὑπαρξιν ἢ ἀνθρώπου φύσις καὶ τῇ πρὸς τὸ Πνεῦμα σχέσει κατεκαλλύνετο. "Ἐνεφύσησε γὰρ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς," οὐχ ἑτέρως, οἶμαι, τοῦ ζώου τὸ ἐν ἀγιασμῷ καὶ οἰκειότητι τῇ πρὸς Θεὸν διαφανὲς ἔξοντος ἂν, εἰ μὴ τῇ τοῦ ἀγίου Πνεύματος κατακαλλύνοντο μετουσίᾳ. Τοιγάρ τοι καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, ἐρήμην τοῦ πάλαι καὶ ἐν ἀρχαῖς ἀγαθοῦ τὴν ἀνθρώπου φύσιν εὐρών, πάλιν αὐτὴν εἰς ἐκεῖνο μεταστοιχειοῦν ἠπέιγετο, καθάπερ ἀπὸ πηγῆς τοῦ ἰδίου πληρώματος ἐνιείς τε καὶ λέγων· "Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον," τῷ διὰ σαρκὸς καὶ ἐμφανεστέρῳ φυσήματι τὴν τοῦ Πνεύματος φύσιν εὖ μάλα σκιαγραφῶν. Ἔσται δὴ οὖν ἐν ἴσῳ ταῖς ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸ εἶναι παρόδοις τὸ ἀνακαινίζεσθαι πρὸς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τὸν γε τοῦ κεχωρίσθαι τρόπον ἢ γενητῆ νενόσηκε φύσις, οὐχὶ τοῖς κατὰ τόπον νοουμένοις διαστήμασι, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἐξωθουμένη δὲ μᾶλλον καὶ διεκπίπτουσα Θεοῦ, καὶ τῆς πρὸς Υἱὸν συναφείας τῆς διὰ τοῦ Πνεύματος. Καὶ γοῦν 533 ἀναθεῖ πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς εἰ βούλοιο, πνευματικὴν λαχοῦσα τὴν ἀναμόρφωσιν, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως κεκλημένη πρὸς μετουσίαν διὰ τοῦ Πνεύματος. Εἶπερ οὖν ἔτι κατ' ἐκεῖ νους ἐν γενητοῖς ὁ Υἱός, κατὰ τίνα δὴ τρόπον ἐξέθορέ τε αὐτοῦ καὶ διέστη ἢ κτίσις;

Ἄει γὰρ φίλον τὸ συγγενές, καὶ οὐκ ἂν ἀπονοσφίζοιτο γενητὸν γενητοῦ, κατὰ γε τὸ εἶναι γενητά. Τὸ γὰρ ὀθνεῖον αἰεὶ πως ἐν τοῖς ἑτερογενέσιν, ἤγουν ἑτεροειδέσιν, οὐκ ἐν τοῖς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τῆς φύσεως ὄρον ἀποτεμομένοις ὀραῖσθαι φιλεῖ. Πῶς οὖν ἐνοὶ κίζεται τῇ κτίσει διὰ τοῦ Πνεύματος ὁ Υἱός; τί προστιθεῖς ἢ δωρούμενος, ἢ πρὸς ποῖον ὕψος ἀνακομίζων τὸ νοητόν, ἢ τί τὸ ἄμεινον ἐγχαράττων αὐτῇ; Πῶς δὲ οὐκ ὦν αὐτὸς ἐν ἀμείνοσι (πεποίηται γὰρ μεθ' ἡμῶν, ὡς γοῦν ἐκεῖνοί φασι), ἑαυτὸν κενῶσαι λέγεται, ἢ ποίας ἂν ἐδειήθη συγκα ταβάσεως, ἵνα καθεῖς ἑαυτὸν ὡς ἐξ ὑψωμάτων τῶν ὑπὲρ τὴν κτίσιν, κόσμῳ συναφθῇ καὶ κόσμου γένηται μέρος, εἰ μὴ ὑπὲρ κόσμον ἐστὶ καὶ κτίσιν; {B.} Ἀπορήσειν οἶμαι πρὸς τοῦτο αὐτοῦς. {A.} Ἄνθότου δὲ δὴ μόνος αὐτὸς ἐλεύθερός τε καὶ ἔλευ θερωτής, καίτοι τῆς ὅλης κτίσεως δοῦλον ὑποτιθείσης τῷ Θεῷ τὸν ἀχένα; Ἀνούστατοι δὲ καὶ λεληρηκότες εἶημεν ἂν, ὧ φιλότης, εἰ τὸν ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν καὶ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ συναΐδιον Υἱὸν ἐν τοῖς κατὰ χάριν θήσομεν. Ποῦ γὰρ ἡμῶν ἢ ποῖον ἔσται λοιπὸν τὸ ἀρχέτυπον, εἰ καθίκοιτο μεθ' ἡμῶν καὶ ὁ πρὸς ὃν μεμορφώμεθα πρὸς τὸ κατὰ θέσιν καὶ μίμησιν; {B.} Εὐκρινέστατα μὲν ἡμῖν καὶ μάλα σαφῶς τὸν περὶ τούτου δοκεῖς διαπερᾶναι λόγον. Οἶμαι δὲ ἔγωγε τοὺς δι' ἐναντίας, Οὐ γὰρ, ὧ γενναῖοι, φράσαι, ποίημα τὸν Υἱὸν ἱεροὶ μὲν ἄνωθεν ὑμνήκασι λόγοι, θεῖος δὲ καὶ μέγας ὁ τῶν ἀποστόλων ἔγνω χορός; Καίτοι Σολομῶν μὲν φησι, τὸ τοῦ Υἱοῦ πρόσωπον ἐν προαγορεύσει ζωγραφῶν· "Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ." "Ὁ γε μὴν τῶν ἄλλων ἔκκριτος Πέτρος· "Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεός." Τί δὴ οὖν ἄρα φαῖμεν ἂν εἰ καὶ τοιοῖσδε πάλιν ἡμᾶς ἐκπολιορκοῖεν λόγοις; {A.} Τί δὲ δὴ ἕτερον ἢ ὅπερ ἐστὶν ἀληθές εἰπεῖν· "Οἱ δὲ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀνόητοι;" Νοῦς γὰρ σοφία τῇ ἄνωθεν, ἢ ἐκ τοῦ τῶν φώτων καταχεῖται Πατρός, οὐ καταλαμ πόμενος παχύς τέ ἐστὶ καὶ μέλας, καὶ τὴν ἐκ τῆς δυσμαθείας ἀχλὺν διεκδραμεῖν οὐχ οἶός τε. Καί μοι δοκεῖ τὴν οὕτως ἀπηχθημένην καταναρκῆσαι νόσον, ἀναμέλψαι τε οὕτω πρὸς 534 Θεὸν τὸν θεσπέσιον Δαβίδ· "Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου μὴ ποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον." Ἄγε δὴ οὖν, γοργῶ τε καὶ ἀνανήφοντι νῶ, τὴν τῶν προκειμένων ἐκβασανίζοντες γνῶσιν, καὶ καθάπερ αἱ κυνῶν εὐρίνοι τε καὶ καλαὶ τὴν ἄποπτον ἔτι καὶ τοῖς πονηροῖς οὐχ ἀλώσιμον ἰχνηλατῶμεν ἀλήθειαν. Ἐκτίσθαι μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἑαυτὸν εἶρηκεν ὁ Υἱός, οὐ μὴν ἀναιτίως τοῦτό γε ἔφη παθεῖν, πρὸς ἔργα δὲ μᾶλλον αὐτοῦ, καὶ "ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ," δῆλον δὲ ὅτι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Οὐκοῦν ἢ κτίσις ἐν τούτοις κατασημῆνειεν ἂν, οὐ τὴν ἐξ οὐκ ὄντων ποθέν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ὄντος τε καὶ ὑφεστηκός ἐπὶ τοιοῖσδέ τισι τοῖς πραχθη σομένοις παραγωγῆν, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸν ὑφαντὴν, ἤγουν σιδηρέα τυχόν, ἔξω τοῦ τι δρᾶν ἐστῶτάς τε καὶ νοουμένους, ἢ τοῦ πρὸς ἔργα διανιστάντος θέλησις, ἐνεργὸν μὲν γενέσθαι ποιεῖ πρὸς ὅπερ ἂν ἐκάτερος ἐπιτηδείως ἔχοι, ὑπονοηθεῖ δ' ἂν οὐδαμῶς καὶ πρὸς τὸ εἶναι παρενεγκεῖν. Εἰ μὲν οὖν ἐπενηνεγμένου τὸ παράπαν οὐδενὸς τὸ "Κύριος ἔκτισέ με," φησὶν ὁ Υἱός, οὐκ ἀπίθανον κομιδῇ, τό γε ἦκον εἰς ὑποψίαν, ἦν ἂν αὐτοῖς τὸ θρυλλούμενον. Ἐπειδὴ δὲ οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ ἀσυμπλόκως ἐκτίσθαι φησὶν, ἀλλ' εἰς ἔργα καὶ ἀρχὴν ὁδῶν· τί μὴ παρέντες τὸ ἀκαλλές αἰροῦνται τὸ ἄμεινον, ἐννοοῦντες ὅτι γέγραπται περὶ Θεοῦ· "Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος εἰς καταφυγὴν;" Δοίης ἂν οὖν ἄρα γενητὸν εἶναι τὸν Θεὸν εἰ καὶ τῷ διαφημίζοιτο γενέσθαι καταφυγή; {B.} Οὐδ' ὀπωσιοῦν. {A.} Τί οὖν, εἰπέ μοι, μαθόντες, ἑτεροκλινῆ καὶ δυσήνιον ἔχουσι τὸν νοῦν, καὶ πολυπλόκοις φενακισμοῖς οἰονεῖ τιτι παντευχία χρώμενοι, κατακρούουσιν οἱ διεστραμμένοι, καίτοι δέον ἀπορθοῦν εἰς ἀλήθειαν εὐ μάλα φιλεῖν καὶ τὸ μὴ σφόδρα θεοπρεπῶς εἰρησθαι δοκοῦν, διὰ τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν τοῦ Υἱοῦ; Ἄλλως τε-φάναι γὰρ δὴ οἶμαι κάκεῖνο πρέπειν-ὡς ἐκτίσθαι λέγων προστέθεικεν ὅτι καὶ γεγέννηται. "Πρὸ γὰρ τοι βουνῶν ἀπάντων γεννᾷ με," φησὶν. "Ἡ τοίνυν τὴν

γέννησιν διὰ τὸ ἐκτίσθαι λέγειν ἀναιρήσομεν, ἢ τὸ ἐκτίσθαι μεθέντες γεγεννηῖσθαι δώσομεν. Ἄντεξάγουσι γὰρ ἀλλήλαιν αἱ λέξεις τὰ δι' ἀμφοῖν δηλοῦ μενα, ἀλλ' ἔχει τὸ ἀψευδὲς ἐν ἀμφοῖν ὁ λόγος. Οὐκοῦν ὁ αὐτὸς γεγέννηται μὲν ἐκ Πατρὸς ὡς Θεός, ἔκτισται δὲ αὖ κατὰ τὴν σάρκα. Καὶ ἀναπεῖθει πρὸς τοῦτο λόγος ἡμᾶς ἱερός· "Ἴδου γάρ, φησίν, ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, 535 ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός." Πῶς γὰρ ἂν γένοιτο μεθ' ἡμῶν Θεὸς ὦν ὁ Λόγος; Μὴν ἐγγύτητί τε καὶ σχέσει τῇ κατὰ τόπον, καὶ νόμῳ σωμάτων; Εἴτα πῶς τοῦτο οὐκ ἀπηχῆς; Οὐκοῦν, ὅτε τὴν πρὸς ἡμᾶς εἰσδέδεκται συμμορφίαν καὶ τὸ τῆς δουλείας σμικροπρεπές, καὶ καθίκετο μεθ' ἡμῶν ἐν γενητοῖς ὁ ἀγέννητος, τότε γέγονε μεθ' ἡμῶν, καίτοι τοσοῦτον ἀνεστηκώς τε καὶ ὑπερκείμενος ὅσον ἂν νοοῖτο θεότητος φύσις πρὸς κτίσμα καὶ ποίημα. Τοιγάρτοι καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ἀμετρήτοις τισὶ καὶ ἀσυγκρίτοις ὑπεροχαῖς τῶν καθ' ἡμᾶς ἡρμένον καὶ ἐν ἀρρήτοις ὄντα ταῖς δόξαις ἐκάλει πρὸς συμμορφίαν τὴν πρὸς ἡμᾶς τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα Μονογενῆ, ψάλλων τε καὶ λέγων· "Ἴνα τί, Κύριε, ἀφέστηκας μακρόθεν, ὑπερορᾶς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσιν;" Ὁ γὰρ τοι φύσεως νόμῳ διεστηκώς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀσυμφυᾶ καὶ ἀνέμβατον ἀποτεμώμενος ιδιότητα καὶ ὑπεροχὴν γέγονε μεθ' ἡμῶν, ὅτε τὴν ἐκούσιον δι' ἡμᾶς ὑπέστη κένωσιν. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχουν ἐροῦσι, τὸ ἀπεῖργον ἔτι, καθάπερ ἐγῶμαι, παντελῶς οὐδὲν ἀνυποστόλως εἰπεῖν ὡς ἐρραψώδηκε μάτην ὁ θεῖος ἡμῖν ἐν γε τουτωῖ λόγος, μεθ' ἡμῶν γεγεννησθαι λέγων τὸν Υἱὸν ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος. Πότε γὰρ ἦν οὐ μεθ' ἡμῶν, εἴπερ ἐστὶ γενητός; {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Εἰ δὲ δὴ καὶ λέγοιτο Χριστὸς γενέσθαι καὶ Κύριος, ἐννοήσεις ὅτι κεκένωκεν ἑαυτὸν, μέτρον ὑποδύς τὸ δούλο πρεπὲς διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν. Καὶ ἦν, οἶμαί που, σοφόν τε καὶ ἀναγκαῖον, οὐχὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς, οὐδὲ τῇ τῆς σαρκὸς ἀδοξία τὴν θεῖαν ἠττάσθαι φύσιν, ἀναπότριπτον ἔχουσαν τῆς δουλείας τὸ κατηγόρημα καὶ τὴν εἰσποίητον ἀδοξίαν, ἀλλὰ τὸ ἐκ τῆς δουλείας σμικροπρεπὲς τῇ τῆς θεότητος δόξῃ παραχωρεῖν. Οὐκοῦν ἐπέπερ ἐν δούλοις κεχημάτικε δι' ἡμᾶς, ἀνεφοίτησε δὲ αὖ εἰς τὴν ἐνουῶσαν αὐτῷ καὶ ἀναπόβλητον κυριότητα, καὶ φύσεως νόμοις ἐρηρυσμένην, Κύριος κεκλησθαι λέγεται, καὶ μεθ' ἡμῶν γενέσθαι διὰ τὸ ἀνθρώπινον. Εἰ δὲ δὴ μέλλοιμεν, τῆς ἀληθοῦς θεωρίας ἠφειδηκότες, ἐπιπλέκειν τῷ Λόγῳ πάντα τὰ σαρκὸς, ἢτοι διὰ τὴν σάρκα πεπραγμένα τε καὶ εἰρημένα, δυσσεβήσομεν οὐ μετρίως. Γέγονε γὰρ ὑπὸ νόμον· καὶ μὴν ὁρατός τε καὶ ἀπτός καὶ βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους, "καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἦχθη," καὶ τὸν οὕτως οἰκτρὸν ὑπέστη θάνατον. Ἀναθετόν οὖν ἄρα τῇ τοῦ Λόγου φύσει, καὶ εἰ δίχα νοοῖτο σαρκὸς, 536 τὸ καὶ ἐν τούτοις εἶναι τυχὸν τοῖς ὧδε χθαμαλωτάτοις καὶ πολὺ νοσοῦσι τὸ δυσκλεές. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἀπώλισθεν ὁ ἀγαπητός καὶ σύνεδρος τῷ Πατρὶ παντός, οἶμαι, λοιπὸν τοῦ πρὸς δόξαν αὐτὸν ἀνέχοντος τὴν θεοπρεπῆ, μᾶλλον δὲ κἂν γοῦν ἐν ἴσῳ τιθέντος τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις. Ἄνθότου δὴ οὖν, ὁ μὲν τοῖς θείοις ἐναγλαΐζεται θώκοις, καὶ συνεδρεῖ τῷ Πατρὶ, οἱ δὲ παρεστᾶσιν ἐν κύκλῳ, τὸ τῆς ὑπ' αὐτῷ δουλείας οὐκ ἀτιμάζοντες μέτρον; Καὶ ὁ μὲν ἔστι τε καὶ λέγεται Κύριος Σαβαώθ, οἱ δὲ ταῖς εἰς κυριότητα καταγεραίρουσιν εὐφημίαις, πλήρη τε εἶναί φασι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ; Ἄρ' οὖν οὐχὶ τὸ πεποιῆσθαι λέγειν τὸν ὧδε τεθαυμασμένον καὶ πρὸς τῶν ἐχόντων λῆξιν εὐκλείας, τῆς ἀνωτάτω ψυχρᾶς καὶ ἐώλου νόσημα φρενός; {B.} Παντάπασι μὲν οὖν· τὰ μὲν γὰρ ἐν τούτοις. Φασὶ δ' οὖν ὅμως εἰς ἔργα τοῦ Πατρὸς προβεβλησθαι τὸν Υἱὸν οὐχὶ μόνον ὅτε τὴν καθ' ἡμᾶς ὑπέδου μορφὴν, ἀλλ' ἐξ οὗ καὶ πέφηνεν, ἵνα δι' αὐτοῦ τὰ πάντα ἐργάσαιτο, καθάπερ ὀργανικὴν τινα τὴν ὑπουργίαν ἐν τοῖς κτίσμασι τὴν παρ' ἑαυτοῦ κίνησιν συνεισφέροντος. {A.} Βαβαὶ τῆς οὕτω δεινῆς καὶ ἀκράτου θρασυστομίας! Ποίων γὰρ ἂν ἔτι φείσαιντο λόγων οἱ καὶ αὐτοῦ καταχέοντες τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ εἰκαιουργόν, καὶ τὸ ἥκιστα διαρκῆ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν

διακεκτῆσθαι δύναμιν τὴν δημιουργόν, ἀλλ' ὁμοῦ μὲν τοῦ πρέποντος ἀμαρτεῖν, τητᾶσθαι δὲ οὕτω καὶ εὐσθενείας τῆς ἀνωτάτω; {B.} Πῶς; {A.} Ἥ οὐκ ἐννοεῖς καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐκεῖνο, ὡς εἶπερ ἦν ἄμεινον ταῖς ἑαυτοῦ κινήσεσιν ὀργανικὴν ὑπουργίαν ἀεὶ συνεισάγοντα δημιουργόν ὀραῖσθαι τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, πεφυκέναι τε οὕτως ἅ ἂν βούλοιο κατορθοῦν, ἤγουν τὴν ἐκ ψόγου μὴ διαδρᾶναι γραφὴν, εἶπερ ἴοι πρὸς ἔργα καθ' ἕτερον τρόπον· πῶς οὐκ ἠδίκηκε τὸν Υἱόν, οὐκ ἐν ὀργάνῳ καὶ μεσιτεία τινὸς ἐτέρου παρακομίζων εἰς ὑπαρξιν, ψιλὴν δὲ αὐτῷ καὶ μόνην τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως τὴν αὐτουργίαν δωρούμενος; Καὶ τὰ μὲν ἕτερα τῶν κτισμάτων, ἅ καὶ τῆς Υἱοῦ δόξης ἠττᾶσθαί φασι, τὸν ἄριστόν τε καὶ προὔχοντα τοῦ παρῆχθαι πρὸς ὑπαρξιν διεκκληρώσατο τρόπον· ὁ δέ, καίτοι τοῖς οὕτω ὑπερκειμένοις πλεονεκτήμασιν ἐκτετιμημένος, τὸν αἰσχίῳ τε καὶ ἐν δευτέροις. Ἄλλ' ἦν δήπου τυχόν, ἐροῦσί τινες, ἀμείνων ἢ αὐτουργία, καὶ ταύτης ἔλαχεν ὁ Υἱός. Εἶτα τί τὸ ἀναπειθόν, ἀποκρινάσθων ἐκεῖνοι, 537 τὴν ὑπερτάτην οὕτω καὶ ὑπὲρ θαῦμα βουλήν τοῦ Πατρὸς μὴ οὐχὶ τὸν ἀμείνω τοῦ χείρονος ἀνθελέσθαι τρόπον ἔν γε τῷ χρῆναι δημιουργεῖν, ἀφαμαρτεῖν δὲ οὕτω τοῦ λίαν πρεπωδεστάτου, παραλόγως κατωκνηκότα πρὸς τὸ δεῖν ἐλέσθαι περαίνειν ἅ χρῆν; {B.} Ἄμεσον οὖν ἔδει, φησί, τοῖς κτίσμασιν ἐπαφεῖναι τὴν ἐνέργειαν τὸν τῶν ὄλων Πατέρα; {A.} Τί μήν, ὦ ἑταῖρε; Ὀργανικὴν δέ, εἶπέ μοι, καὶ ὑπουργικὴν τὴν ἐπικουρίαν εἰσδέχεσθαι λῶφον ἦν αὐτῷ; Καίτοι τῶν ἐκτόπων ἐννοιῶν πάμπολυς ἡμῖν ἐντεῦθεν ἀνατελεῖ καὶ ἀναφανεῖται δῆμος. Τίς γὰρ ἂν γένοιτο τοῦ συνεργαζομένου χρεῖα τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, ὀργάνου δὲ καὶ μεσίτου τίς ἢ ὄνησις οὐχ ὀρῶ. Εἰ μὲν γὰρ ἀληθῶς ἀναγκαίαν οἶδεν ἑαυτῷ τοῦ συγκτίζοντος τὴν συνεισδρομήν, καὶ χρειωδῶς παρεκόμισεν ἔν γε τουτωῖ τὸν ἐπίκλην Υἱόν, τελοῦντά γε μὴν κατ' αὐτοὺς ἐν κτίσμασι, πῶς ἂν ἔχοι τὸ τελείως εὐσθενές, ἔν γε τῷ εἶναι δημιουργός, δι' ὀργάνου καὶ μόλις συλλέγων ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀπηρτίσθαι τελείως πρὸς ὃ πεφυκέναι λέγεται; Καὶ τὸ ἔτι δύσφημον οὐκ ἐρῶ. Πλήρωμα γὰρ θεότητος πέφηνεν ἤδη τὸ γενητόν, καὶ τὸ ἐν τάξει παραληφθὲν τῆ ὑπουργικῆ, τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως τοῦ Πατρὸς ἐπικούρημα χρειωδέστατον. Εἶτα πῶς, εἶπέ μοι, μεσολαβοῦντος οὐδενός, ἐξήρκεσεν ἂν εἰς τὴν Υἱοῦ ποίησιν, εἶπερ ἐστὶ γενητός, καίτοι μειζρόνως τε καὶ ἀσυγ κρίτως ὑπερκειμένου; Τιμαῖς γὰρ αὐτὸν ταῖς οὕτως ἀπατηλαῖς καταγοητεύειν ὑποκρίνονται, τὸ τῆς δυσφημίας ἀκαλλῆς κατερυθριῶντες, οἴμαί που. Ὁ δὲ δὴ πρὸς τὸ οὕτως ὑπερφερές τε καὶ ὑπερθρώσκον ἀνεπικούρητός τε καὶ μόνος ἀρκέσας, πῶς ἂν ἠτόνησεν εἰς τὴν τῶν ὑποβεβηκότων ὑπόστασιν τὸν συνεργάτην οὐκ ἔχων; Ἄρ' οὖν οὐχὶ κατοὶ μῶζειν ἄξιον τοὺς οἷ γε ταυτὶ καὶ διανοεῖσθαι μόνον οὐ καταπεφρίκασιν; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; πλὴν ἀκούοις ἂν ἔτι. Μικρὸν γὰρ εἶναί φασι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί τὸ ἐφ' ἅπασιν αὐτουργικόν. {A.} Ἄπαγε τῆς δυσφημίας, ἀνθρώπε! Λέγοις δ' ἂν εἰκότως, ὡς ἀπωτάτω τιθεὶς τῆς ἐπὶ τούτοις αἰτίας τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν· "Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλή μου· μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις, σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν." Ὁ γὰρ τοι σμικρὸν εἶναι λέγων τῷ Θεῷ καὶ Πατρί τὸ ἐφ' ἅπασιν αὐτουργικὸν τύφου καὶ ἀλαζονείας 538 αὐτὸν οὐκ ἀπηλλάχθαι φησί, ξυνωρίδα δὲ ταύτην αὐτῷ τῶν ὅτι μάλιστα βδελυρῶν καὶ ἀπηχθημένων ἀναθήσει παθῶν. Εἴη δ' ἂν καὶ ἐτέρως ἀμαθής, ἀλλ' οὐδὲ ὅποι πρόεισιν ὁ λόγος ἐννοῶν. Βουλοίμην δ' ἂν ἔγωγε διαπυθέσθαι σου. {B.} Τὸ τί δή; {A.} Οὐ γὰρ γενητόν εἶναί φασι τὸν Υἱόν; {B.} Ναί, ἀλλὰ τί μήν; {A.} Εἶπερ οὖν ὀρῶτο πρὸς ἡμῶν, κατὰ γε τὸ ἐγχωροῦν, ὃ τί ποτέ ἐστίν ἢ τῶν ὄλων κατάρχουσα φύσις, οὐ σμικρὸν ὀψόμεθα πᾶν αὐτῇ γενητόν; {B.} Σμικρὸν ὀμολογουμένως. {A.} Εἶτα τὸν μὲν Υἱὸν ἠξίου μόνον τε καὶ μόνως δημιουργεῖν· κατερυθριάσας δὲ ὡσπερ τὸ χρῆμα, μέτεισιν εὐθύς, καὶ ταῖς ἐτέρου δίδωσιν ἐνεργεῖας τὸ καλεῖν εἰς ὑπαρξιν τὰ οὐκ ὄντα ποτέ. Καίτοι δόξης τε καὶ εὐφημίας ἢ

παγκάλη τε καὶ παναρίστη μοῖρα τὸ δημιουργεῖν δύνασθαι τῷ Θεῷ, ὅτε καὶ διὰ τούτου τίς τε καὶ ὅσος ἐστὶ πρὸς ἡμῶν γινώσκειται. "Ἀπὸ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Εἰ δὲ δι' ὧν γινώσκειται σμικρὰ λογιεῖται καὶ κατερριμμένα ταυτί, τὴν ἰδίαν αὐτὸς αἰσχυνεῖται φύσιν, ἀκαλλέστατά που, κατὰ τὸ εἰκός, ἔχουσαν εἰδῶς. Καίτοι λίαν εὐκλεῆς παντὶ μὲν ἀνθρώπῳ, παντὶ δὲ ἀγγέλῳ, τὰ δι' ὧν ἑκάτερον ὀραῖσθαι πέφυκε τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ διακεκτῆσθαι τελείως, καὶ οὐδὲν ἂν οἷς ἔλαχεν ἔπερὶ θριάσοι ποτέ, τὸ τί κατὰ φύσιν ἐστὶν εἴπερ ἐθέλοι γινώσκεσθαι. Ἀνθρώπου δὲ οὖν ἐπαισχυνεῖται λοιπὸν οἷς ἂν ἔχοι Θεός, ἢ μῶμον ἠγήσαιο τὰ δι' ὧν ἂν νοοῖτο Θεός; Εἰ δὲ δὴ σμικρὸν αὐτῷ καὶ λόγου τοῦ μηδενὸς ἄξιον τὸ ποιῆσαι τὰ Σεραφίμ καὶ παραγαγεῖν ἀγγέλους, τῆς ἰδίας φύσεως ἀναμετροῦντι τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἐκπρεπεστάτην ὑπεροχὴν, ἄρ' οὐχὶ κατὰ τὸν ἴσον τρόπον σμικρὸν ἂν εἴη τὸ πρὸς αὐτῶν προσκυνεῖσθαι τε καὶ δοξολογεῖσθαι θέλαιν; Ὡς γὰρ οὐκ εἶναι δημιουργὸς ἀξιοῖ, πῶς ἂν ἔλοιτο νοεῖσθαι Θεός; Ἐφίεται δὲ ἀνθρώπου τῆς πρὸς ἡμῶν τιμῆς καὶ λατρείας, εἰ μηδὲ παράγειν ἡμᾶς εἰς γένεσιν ἀξιοῖ; Πῶς δ' ἂν οὐχὶ τὴν ἰδίαν αὐτὸς κατασίνοιτο δόξαν, εἰ σμικρὸν ἠγήσαιο τὸ δι' ὃ δοξάζεται; {B.} Πῶς δὲ οὖν ἄρα, φασίν, ἔκτισεν ὁ Πατὴρ τὰ πάντα δι' Υἱοῦ; {A.} Ὡς διὰ Λόγου καὶ σοφίας καὶ τῆς ἐνούσης ἰσχύος αὐτῷ. Πάντα γὰρ ταῦτά ἐστιν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ· ἀλλ' ὧδέ πη τότε διαγυμνάζωμεν, οἶμον ἰόντες τὴν βασιλικὴν, καὶ κατ' εὐθὺ τῆς ἀληθείας διαττοντες. Ἡ γὰρ οὐχὶ συννεύσειας ἂν, καὶ λίαν ἐτοιμῶς, ὡς εἴπερ εἶναί φαμεν τὸν Πατέρα 539 δημιουργόν, ἔψεται που πάντως καὶ τὸ χρῆναι νοεῖν ὡς οὔτε ἀναλκίς οὔτε ἄσοφος ὢν, οὔτε μὴν Λόγου δίχα δημιουργεῖ; {B.} Ἐψεται γὰρ οὖν. Τοιγάρτοι φησὶ μὲν ὁ Μελωδός· "Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας." Τὴν δὲ τοῦ παντὸς γένεσιν τρανότερον ἐξηγούμενος, ἀνεκεκράγει λέγων ὁ προφήτης Ἰερεμίας· "Κύριος ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, ὁ ἀνορθώσας τὴν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ τῇ φρονήσει αὐτοῦ ἐξέτεινε τὸν οὐρανόν." {A.} Τί δέ; Οὐχὶ σοφία τε καὶ ἰσχύϊ καὶ μὴν καὶ φρονήσει Θεοῦ τὰ πάντα ἐκτίσθαι διαρρηδὴν ἡμῖν ἀναγράφοντος Ἡσαΐου, πάντα δι' Υἱοῦ γενέσθαι φησὶν ὁ σοφὸς Ἰωάννης; "Πάντα γὰρ, ἔφη, δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν." {B.} Ναί. Τί οὖν τοῦτό γε; {A.} Ὅτι σοφία καὶ δύναμις ὢν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱὸς ἡμῖν ἀναπέφανται. {B.} Πῶς γὰρ ἢ πόθεν τοῦτο ἀμφίλογον; {A.} Οὐκοῦν, ἄγε δὴ φράσον πότερα τὸν Υἱὸν ἐν σοφίᾳ καὶ συνέσει καὶ δυνάμει τοῦ Πατρὸς παρήχθαι πρὸς ὑπαρξιν, ἢ γουν ἀσφῶς τε καὶ ἀσυνέτως καὶ ἀσθενῶς ἠγώμεθα; Γενητὸν γὰρ εἶναί φασι. {B.} Καὶ μὴν τοῦτό γέ ἐστι παντάπασιν ἀμαθές. Οὐ γὰρ ἦν ὅτε σοφίας ἦν δίχα καὶ δυνάμεως ὁ Πατὴρ. {A.} Εὖ λέγεις. Ἐπαινέσομαι γὰρ οὖν ὀρθὰ καὶ δίκαιά σε φρονεῖν ἠρημένον. Ἀλλὰ τί πρὸς ταῦτα φαῖεν ἂν οἱ τοῖς γενητοῖς ἐναρίθμιον καταγράφοντες τὸν Υἱόν; Εἰ γὰρ ἦν μὲν οὐκ ἀεὶ, νόμῳ δὲ κτίσεως χρόνῳ παρήχθη πρὸς ὑπαρξιν, καίτοι σοφία καὶ δύναμις καὶ σύνεσις ὢν τοῦ Πατρὸς, ἀσθενῆ καὶ ἀναλκίαν ἄσοφόν τε καὶ ἀσύνετον ὁμολογήσουσιν εἶναι πρὸ αὐτοῦ τὸν Πατέρα, πεποισθῆναι τε δώσουσι τὸν Υἱὸν ἀσφῶς τε καὶ ἀνάδρω, καίτοι πλουσίῳ περιχεόμενον θαύματι, καὶ οὐκ ἐν οἷς ἢ κτίσις, ἀλλ' ἐν ἀσυγκρίτοις ὄντα ταῖς ὑπεροχαῖς. Εἰ δὲ δὴ κατα μειδιῶντος αὐτῶν παντός, οἶμαι, λόγου, τὸ τῆς δυσφημίας αἴσχος παρωθούμενοι, καὶ αὐτὸν ἐν σοφίᾳ καὶ δυνάμει τοῦ Πατρὸς παρήχθαι πρὸς γένεσιν οἰήσονται δεῖν, ἀναγκαῖον ὁμολογεῖν ὡς αὐτὸς ἑαυτοῦ πρεσβύτερος ἔσται λοιπὸν καὶ πρὸς γε τούτῳ δημιουργός. Ὑπέστησε γὰρ ἑαυτὸν ὁ Υἱός, εἴπερ ὢν αὐτὸς ἢ πᾶσα σοφία καὶ ἢ δύναμις τοῦ Πατρὸς, ἐν δυνάμει τῇ ἑαυτοῦ καὶ σοφίᾳ γέγονε. Συνίης οὖν ὅπως πανταχῇ καταρρεῖ πρὸς τὸ ἀκαλλές ὁ λόγος; {B.} Καὶ πάνυ. {A.} Παραδειχθεὶ δ' ἂν οὐ σὺν ἰδρωτί πολλῷ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἠλίθιον κομιδῆ τὸ δόγμα αὐτοῖς. Φέρε γὰρ δὴ, τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν ταῖς ἐγχωρούσαις ἐννοίαις ὡς 540 ἔνι διαμετρήσαντες, τίς τε καὶ ὁπόση καὶ ἄπερ ἂν αὐτῇ πρέποι πολυπραγμονῶμεν, ὧ

τᾶν. Πότερα δὲ χρῆναι δημιουργεῖν πιστεύωμεν, ἀφορμὴν εἰς ὑπαρξιν τοῖς γενητοῖς τὸ εἶναι θέλιν αὐτὰ διανέμουσαν, καὶ τὸ δεῖν ὑπάρξαι μόνον τοῖς οὐκ οὐσί ποτε κατανεύουσαν, διαπεραίνειν τε οὕτω τὴν σύμπασαν κτίσιν, ἡγουν ὑπουργίαν ἔχοντα τὴν ὀργανικὴν, καὶ τὴν ἐκ τοῦ μεσιτεύοντος ἐπικουρίαν ὡς ἀναγκαίαν παρεπιλημμένην, οἷον εἰ καὶ τις ἀνδρὶ λιθουργῶ τὰ δι' ὧν ἔσται λιθουργός καὶ ποιητὴς ὧν οἶδε παρατεθεῖσθαι λέγοι; {B.} Εἶτα τίς, εἰπέ μοι, καταρνήσασαι' ἂν ὅτι πάμπλου τὸ θεοπρεπὲς ἔν γε τῷ θελήσει μόνῃ δημιουργεῖν; {A.} Ἄριστα ἔφης· ἐπειτοὶ καὶ ὁ θεῖος Μωσῆς ὧδέ πη καὶ οὐχ ἑτέρως παρέδειξεν ἡμῖν δημιουργοῦντα Θεόν. Εἶπε γάρ, φησίν, ὁ Θεός· "Γενηθήτω στερέωμα, καὶ ἐγένετο οὕτως," συνεκφαινομένης τάχα που τῆ τῶν λόγων ἐκδρομῆ τῆς τῶν ἔργων πληρώσεως, μελλησμοῦ τε μηδενὸς τὸν μεσίτην, κατ' ἐκείνους, καὶ ὑπουργὸν ἐνεργοῦντά τε καὶ ὀργανικῶς κινούμενον ὑποφαίνοντος. Ἔργου γάρ ὡσπερ ὑπόστασις ὁ λόγος ἦν, καὶ ψιλὸν τὸ νεῦμα τοῦ μὴ ὄντος ἢ πῆξις, καὶ ἐν μόνῳ τῷ θέλιν τῶν ποιουμένων ἢ γένεσις. Ὅτε τοίνυν ἄριστόν τε καὶ πρεπωδέστατον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ ὧδε δημιουργεῖν, τί τὴν, οὐκ οἶδ' ὅπως, μᾶλλον δὲ φληνάφως ἐξευρημένην ἐπικουρίαν αὐτῷ τοῦ μεσίτου καὶ ὑπουργοῦ προσνέμουσι, χρειωδέστατον Υἱὸν πεποιῆσθαι λέγοντες, ἵνα ὑπηρετοῖτο δι' αὐτοῦ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν κτισμάτων; Ἠγνοήκασι γάρ, ὡς ἔοικεν, ὅτι καίτοι γενητὸν καὶ τελεῖν ἐν κτίσμασι διαβεβαιούμενοι τὸν Υἱόν, ἀμείνω τε καὶ ἀξιολογώτερον ἀποφαίνουσι τοῦ Πατρός. {B.} Τίνα τρόπον; {A.} Εἰ διὰ μεσίτου μὲν ἀναγκαίως ὁ Πατήρ, ἐν δέ γε μόνῳ τῷ θέλιν καὶ νεύμασιν ὁ Υἱὸς ἂ ἂν βούλοιο κατορθοῖ, λεπρῶ μὲν λέγων ἐπ' ἐξουσίας· "Θέλω, καθαρῶσθητι." θανάτῳ δὲ ἤδη κατισχημένους ἀνακομίζων εἰς ζωὴν, καὶ μὴν τυφλοῖς ἐνιείς τὸ τριπόθητόν τε καὶ ἄηθες φῶς, ἄρ' οὖν οὐχὶ τὸν μεσίτην καὶ ὑπουργόν, ἡγουν τὸν φύσει δημιουργὸν ἐν εὐκλείαις ὄντα ταῖς ἄγαν περιφανεστέροις καταθρήσαι τις ἂν, οὐχ ὑπερεστήξει δὲ οὕτω τοῦ τεχνίτου τὸ ὄργανον; {B.} Ἔοικεν. {A.} Καίτοι τί δή ποτε τὴν ἐπὶ τῷ χρῆναι φρονεῖν ὀρθῶς σκέψιν τε καὶ θέλησιν ὡς ἕωλον ἀτιμάζοντες, ἀπροβούλευτον ποιοῦνται τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρω ῥοπήν, καὶ ἐπὶ μόνον <προ>ίενται 541 τὸ σφίσι δοκοῦν, οὐδὲ ἐκεῖνό που τάχα διενθυμούμενοι ὡς οὐκ ἂν ἐργάσαιτό ποτε τὸ ἀνθρώπου ποίημα τὰ ὧνπερ ἂν αὐτὸς εἶη δημιουργός, οὐδ' ἂν τὸ ὑπό του τεχνουργούμενον τῆς τοῦ τεχνουργοῦντος οὐσίας τὸ φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἴδιον εὖ μάλα διακεκτῆσεται, καὶ τοῦτο ἀπαραλλάκτως; {B.} Πῶς γάρ; Ἐπεὶ τοι καὶ τὸ ἔμπαλιν ἀληθές. Τέκτων γάρ ἦ, φέρε εἰπεῖν, χαλκουργός, οὐκ ἂν γένοιτό ποτε τὰ τέχνης ἔργα, χαλκουργικῆς ἢ τεκτονικῆς. {A.} Ὅρθῶς ἔφης· καί σε τῆς ἄγαν ἀγχινοίας ἄγαμαί τε καὶ ἐπαινέσας ἔχω. Τίνα δὴ οὖν τρόπον, εἴπερ ἐστὶ γενητὸς ὁ Υἱός, ἰσουργήσει μὲν ἀπαραλλάκτως τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τὸ τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας ἴδιον καὶ ἐξαίρετον ἐν ἰδίᾳ φύσει λαχών, καλεῖ μὲν ὡς ὄντα τὰ οὐκ ὄντα ποτέ, παραφέρει δὲ οὕτως εὐσθενέστατα καὶ ἀμογητὶ πρὸς ὑπαρξιν, ὡς ἔν γε τῷ βεβουλησθαι μόνον ἀποπεραίνεσθαι τὴν δημιουργίαν; Ἡ οὐχ ὧδε δημιουργήσειεν ἂν καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ, ἀποχρῶσαν ἔχων εἰς τοῦτο τὴν ἰδίαν φύσιν, καὶ ἀνεπικούρητον παντελῶς ὑπὸ του τῶν γενητῶν τὴν ἐνέργειαν; {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Ὡσπερ οὖν οὐχ οἶά τε τὰ ἐξ ἀνθρωπείας χειρός τε καὶ ἐπιστήμης ἐκτετεχνημένα δρᾶν τε καὶ ἐνεργεῖν τὰ αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον τε καὶ λόγον οὐκ ἂν ἐργάσαιτο τὰ Θεοῦ τὰ θείας ἔργα χειρός. Ἐπειδὴ δὲ δεδημιούργηκέ τε καὶ ἐνήργηκεν ὁ Υἱός, οὐ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀναμιξ φιλότηχνημα καὶ αὐτὸς θείας ἔσται χειρός, οὔτε μὴν ἐξ οὐκ ὄντων παρήκται δημιουργός, οὐσιωδῶς δὲ μᾶλλον τὸ χρῆμα διεκκληρώσατο, καὶ οὐ μείον ἢ ὡσπερ ἂν ἔχοι καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ. {B.} Ἄλλ' ἐνεργοῦμενος, φησίν, ὑπὸ τοῦ Πατρός ἐνεργεῖ τὰ περὶ τὴν κτίσιν. Ἐφη γάρ που καὶ αὐτός· "Τὰ ῥήματα, ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτός." Καὶ πάλιν· "Τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ οὐκ ἔστιν ἐμά, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με." {A.} Ταυτὶ μὲν οἶδ' ὅτι προσθεῖεν

ἂν ἡμῖν οἱ δι' ἐναντίας; πεπαύσονται γὰρ οὐδαμῶς παρασημαίνοντες τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ οἷσπερ ἂν ἔποιτο νοεῖσθαι σοφῶς, εἰ περιτρέποντο πρὸς οἰκονομίαν τὴν μετὰ σαρκός, κακουργότατα κιβδηλεύοντες. Εἰ μὲν οὖν ἄπαρνοί τε καὶ ἀπόψηφοι παντελῶς περὶ τὸ Χριστοῦ μυστήριον μεираκιωδῶς γεγονότες, παρῶ θοῖντο τοῦ Λόγου τὴν μετὰ σαρκός οἰκονομίαν, μεταπλαττόντων ἀβούλως ἐπὶ τὸ σφίσι δοκοῦν ἄς ἂν βούλοιντο φωνάς. Εἰ δὲ δὴ συννεύσειαν ὀρθὰ φρονεῖν ἡρημένοις ὅτι Θεὸς 542 ὦν ὁ Λόγος γέγονε σὰρξ καὶ κεχηματίκεν ἄνθρωπος, τί τὸ τῆς οἰκονομίας ἀδικοῦσι σοφόν, καὶ τοὺς ὅτι μάλιστα πρεπωδεστάτους αὐτῇ μεταρρυθμίζουσι λόγους ἐφ' ὅπερ ἂν ἔλοιντο, καὶ τό γε εἰς αὐτοὺς ἡκόν τε καὶ βλέπον ἀντιφέρεσθαι παραπείθουσι τῇ τοῦ Μονογενοῦς φύσει τε καὶ δόξῃ; Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ οἱ τάλανες, ταῖς ὑπὲρ νόμον εἰσηγήσει καὶ Μωσαϊκὴν στενολεσχίαν διαπρέποντα τὸν Χριστόν, καὶ προσέτι τοῖς ὑπὲρ λόγον τερατουργήμασιν, ὑπεράγασθαι δέον, καὶ κατακροτεῖν ἐπαίνοις, καὶ δοξολογεῖν ὡς Θεόν, τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων, παραθηγόμενοι πρὸς ὀργάς· φθόνῳ δὲ ὡσπερ πάντα σεῖοντες κάλων, ἐπὶ τὸ δεῖν ἐλέσθαι συκοφαντεῖν ἀφιλοθέως διώλισθον. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκον, ὅτε μὲν ὅτι "Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων" ὅτε δὲ αὖ· "Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις;" Ἄλλ' ἦν πως ἔτι σκληρόν καὶ τῆς ἐντέχνου οἰκονομίας ὡς ἀπρωτάτῳ τοῖς οὕτω διακειμένοις ὡς εἴη μὲν ἀληθῶς ἐκ Θεοῦ Θεός, πέφηνε δὲ δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀναφανδὸν εἰπεῖν· Ἐμοὶ μὲν <εἰσίν>, ὧ οὗτοι, σοφία καὶ δυνάμεις, ἐγὼ δὲ τῶν παραδόξων ὁ τεχνουργός, καὶ οὐκ εἰσποίητον ἔχων τὴν ἐξουσίαν, οὔτε μὴν ὀθνείοις ἐπαυχῶν ἀξιώμασιν, ἀλλ' ἰδικῶς τοῖς ἐμοῖς. Οὐ γὰρ ἂν εἰ τάδε ἔφη διεκαρτέρουν οἷ γε καὶ τοῖς οὕτω μετρίοις ἐπέτριζον λόγοις, καὶ κυνηδὸν ἐπιθρῶσκοντες, καθυλακτεῖν ἐπετόλμων, εἴ πού τι καὶ παρεφθέγγατο τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ἐπέκεινα μέτρων. Ὑποτεμνόμενος τοίνυν αὐτῶν τῆς ἀβελτηρίας τὸ πολὺ, καὶ παρακομίζων κατὰ βραχὺ πρὸς ἀμείνω διάσκεψιν, καὶ ἀστείως ἀποφέρων τοῦ μὴ δεῖν οἶεσθαι τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην καὶ Θεὸν ἐν Βεελζεβούλ ἐνεργεῖν, τὴν τῶν ἀποτελεσμάτων λαμπρότητα τῇ ἀφράστῳ δυνάμει προσνέμει τοῦ Πατρὸς, καὶ τῇ θείᾳ μᾶλλον ἀνάπτει φύσει τὰ αὐτῇ μάλιστα πρεπωδέστατα. Ὡς δὲ ὑπάρχων αὐτὸς ἐν Πατρὶ καὶ τὸν ἴδιον ἔχων ἐν ἑαυτῷ γεννήτορα, διὰ γε τὸ ταυτὸν ἀπαραποιήτως καὶ οὐσιωδῶς, τὸν Πατέρα ἔφασκεν ἐν ἑαυτῷ μένοντα τὰ ἔργα πληροῦν. Οὐ γὰρ τοι κατὰ τὸ ἀληθὲς οἷοιτό τις ἂν, εἴ γε νοῦν ἔχοι, τὸ Θεῷ πρέπον τε καὶ ἰδικῶς ἀνακείμενον ἔργον εἶναι σαρκός, ἡγουν ἀνθρωπότητος, εἰ νοοῖτο μόνη καὶ καθ' ἑαυτήν. Οἶμαι δὲ οὔτι που τῆς ἀναγκαίας τε ἅμα καὶ ἀληθοῦς ἐννοίας ἀφαμαρτεῖν τὸν λόγον. {B.} Οὐ γὰρ οὖν· ἔχει γὰρ ὀρθῶς. {A.} Φαίην δ' ἂν ὅτι καὶ τοῖς σφῶν αὐτῶν διαμαχοῦνται 543 λόγοις, ἐνεργούμενον ἐνεργεῖν εἴπερ οἶονται τὸν Υἱόν, καὶ πρὸς γε δὴ τούτῳ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πατέρα δυσσεβήσειν ἔτι. {B.} Φράσον ὅπως· νοεῖν γὰρ οὐκ ἔχω. {A.} Οὐ γὰρ, ὧ φιλότης, τὸ δοτὸν ὄτω οὖν ὑπὸ ὄτου οὖν, καὶ ἀφαιρετέον εἴη ἂν, εἰ καὶ μὴ ἀφαιροῖτο τυχόν, ἐννενοηκότος οὕτω τινὸς τὸ ἀφελέσθαι δεῖν, ὅς ἐάν οἷός τε ἦ τοῦτο δρᾶν; Τὸ δὲ δὴ τοῖς τῆς φύσεως νόμοις οὐκ ἐρηρυσμένον, εἰσποίητον δὲ καὶ θύραθεν, οὐκ ἀπόβλητον ἔσται τισὶ τῷ παθεῖν δύνασθαι τὴν ἀποβολήν, καὶ εἰ μὴ πάθοι τυχόν; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Θέα δὴ οὖν ὅσον ἐν γε τουτῶι κατὰ τοῦ Μονογενοῦς τὸ δυσσεβήμα. Εἰ γὰρ ἐνεργούμενος ἐνεργεῖ, καὶ δοτὸν αὐτῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸ ἰσχύσαι δημιουργεῖν, τί τὸ λυποῦν ἔτι μεθ' ἡμῶν εἰπεῖν· "Χάριτι Θεοῦ εἶμι ὃ εἶμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη;" Καὶ "Χάρις δὲ ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ," πῶς ἂν ἔτι διακηρύξειεν, εἴπερ ἔλοιο μὴ ψευδομυθεῖν, ὁ σοφώτατος Παῦλος; Πῶς γὰρ ἂν γένοιτο χάριτος τῷ Πατρὶ συνδοτῆρ ὁ χάριν ἔχων ἐφ' ἑαυτῷ; Λογισμοῦ δέ, οἶμαι, τοῦ καθήκοντός τε καὶ ἀληθοῦς ἀφεστήξειεν ἂν οὔτι που, τὸν Μονογενῆ καὶ Υἱὸν εἴπερ οἷοιτό τις ὅτι τὸ δημιουργεῖν εἰκαῖον αὐτῷ, καὶ

ἀπρακτῆσει ποτέ, παρελέσθαι τὸ δοτὸν ἐθελήσαντος τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς Υἱοῦ φύσεως ἀποσοβῆσαι τὴν ἐνέργειαν, ὅφ' ἦς, ὡς φασι, κινούμενος, δέδεικται ποιητής. Τὸ γὰρ ὑπὸ του κινούμενον, κατηρεμήσειεν ἄν, εἰ μὴ κινοῖτο τυχόν, ὅτε δὴ φύσεως ἰδίας καρπὸν οὐκ ἔχει τὴν κίνησιν. {B.} Ἀληθές. {A.} Καὶ πρὸς γε δὴ τούτῳ, τὸ δεινὸν αὐτοῖς καὶ πικρὸν ἔωλον ἔσται σόφισμα. {B.} Τὸ τί δὴ; {A.} Οὐ γὰρ δὴ διεπυθάνου σεμνολογούντων ἡμῖν ἀρτίως τὰ περὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ ἐξαιρόντων ἐπέκεινα τοῦ κατὰ σφᾶς ταπεινοῦ τε καὶ καταβεβλημένου τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον; Παρήχθαι γὰρ ἔφασκον χρειωδῶς τε καὶ ἀναγκαίως εἰς ὑπαρξιν τὸν Υἱὸν ἵν' ἐπεὶπερ ἔστι τὸ ἐφ' ἅπασιν αὐτοῦ γικὸν ἀκαλλῆς τῷ Πατρὶ καὶ τὸ εἶναι τῇ κτίσει προσεχῆ τὸ μεῖον πῶς ἢ κατ' αὐτόν, τουτέστιν ὁ Υἱός, ἐργάσαιτο τὰ λοιπά. {B.} Ἐπυθόμην. {A.} Ποῖ δὴ οὖν ἄρα τὸ σοφὸν αὐτοῖς διοίχεται πλάσμα εἴπερ ὅλως ἐνήργηκεν ὁ Πατήρ δι' Υἱοῦ τὰ περὶ τὴν κτίσιν; Τὸ γὰρ ἐνεργεῖν διὰ μέσου τινός, κίνησιν μὲν οὐκ ἔχοντος τὴν ἐπὶ τὸ τυχόν αὐτοκέλευστόν τε καὶ ἰδικήν, οἶονεὶ δέ πῶς τὴν ὀργανικὴν ὑπομένοντος, φαίην ἂν ἔγωγε τὸ αὐτουργεῖν 544 ὅτι καὶ ἀναμφιλόγως ἔστιν. Εὐθες δὲ ἤδη καὶ τὸ ἀκαλλῆς εἶναι λέγειν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ προσεχῆ μὲν εἶναι τοῖς ἄλλοις, ὡς μικροῖς, ἐφ' Υἱῷ γε μὴν οὐκ ἔτι. Τί γὰρ οὐ βραχὺ πρὸς Θεοῦ φύσιν, τῶν γε ἅπαξ τελούντων ἐν γενητοῖς; Ἡ ἴστωσαν ἀναμετροῦντες τὴν ἀμέτρητον φύσιν, σμικρὰ μὲν ὡς πρὸς αὐτὴν ἀναγράφοντες τινα, τὸ δὲ ὅτι μέγα καὶ ὑπερφυές, καὶ οὐ λίαν ἀφεστηκός, οὐκ οἶδ' ὅπως πεφλυαρη κότες. {B.} Ἄριστα ἔφη. {A.} Μεθέντες δὴ οὖν, ὦ Ἐρμεία, τὸ σοφίζεσθαι περιττά, καὶ οἶονεὶ τὸ σεμνοληρεῖν, ἐπ' αὐτὸ δὴ καὶ μόνον ἴωμεν ἤδη τὸ ἀληθές, ὁμολογεῖν ἐγνωκότες, ὡς ἔστι Θεός, πέφηνέ τε κατὰ φύσιν ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Μονογενής. Καὶ εἴπερ ἔστι τὸ ὄν ἀληθῶς ἢ ἀναρχός τε καὶ πρεσβυτάτη καὶ ἀγένητος φύσις, ἐρρέτω συκοφαντία καὶ φενακισμός. Τὸν γὰρ ὄντως ὄντα τοῦ Θεοῦ Λόγον ὀψιγενῆ καὶ πεποιημένον πῶς ἂν ἔτι παραδεξαίμεθα, καὶ οὐχὶ τῶν ἀρίστων ἡμᾶς ἀπολιθεῖν βουλευμάτων, πᾶς τισοῦν, οἶμαι, τῶν εὖ φρονούντων ἐρεῖ· Ἡ ἐκεῖνο φράσον (ἐρήσομαι γάρ), ἄρ' οὐκ ἀληθές ὁμολογήσαις ἂν ὁ φημι; Υἱὸν γὰρ εἴπερ τις ὀνομάσαι Θεοῦ, οὐχ ἕτερον, οἶμαι, τὸ ἐννοήσειεν ἂν, καίτοι πλείστων ὄσων εἰσπεποιημένων εἰς υἰοθεσίαν, ἀλλ' ἐπ' ἐκεῖνον αὐτὸν τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς τῶν ἀκρωμένων ὁ νοῦς ὀξεῖ καὶ ἀναμφιλόγῳ φέρεται δρόμῳ. Ἡ οὐκ ἀληθές εἶναί σοι τὸ χρῆμα δοκεῖ; {B.} Ναί. {A.} Ὡσπερ οὖν ἐνός ὄντος ἐν ἡμῖν τοῦ κατὰ φύσιν τε καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ, εἴπερ τῷ τῶν καθ' ἡμᾶς Θεὸν ὀνομάσαι δοκεῖ προσθέντι μηδέν, οὐδ' ὅσον εἰς νοῦν εἰσδεξαίμεθα ἂν τὴν ἐτέρου δήλωσιν, καίτοι πληθῆος οὕτω πολλῆς εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ κλῆσιν εἰσδεδεγμένης ἐν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καθὰ γέγραπται· οὕτω τὸν ἕνα καὶ ἀληθῶς Υἱὸν ὀξύτατα διασκέψαιτ' ἂν τῶν φιλοθέων ὁ νοῦς, εἴπερ τις ὅλως Υἱὸν ὀνομάσαι Θεοῦ, προσθεῖεν δ' ἂν ἔτι τοῖς εἰρημένοις καὶ τόδε. {B.} Τὸ ποῖόν τι φῆς; {A.} Οὐ γὰρ, ὦ βέλτιστε, φαίης ἂν τὸ ἀληθῶς ὄν ἐν εἶναί τι καὶ οὐ πολλά; Τοῦτο δὲ ἔστι Θεός, ἦτοι Θεοῦ φύσις. {B.} Φαίην ἂν. {A.} Ἄρ οὖν οὐκ ὄντα ἔστι τὰ πεποιημένα καὶ κεκλημένα πρὸς ὑπαρξιν δι' αὐτοῦ; {B.} ὄντα μὲν· πῶς γὰρ οὐ; τὰ γε ὅλως ὑφεστηκότα. Πλὴν κατὰ μίμησιν τοῦ ὄντος ἀληθῶς. {A.} Ἐπιψηφιοῦμαι τὸ ἀληθές ἄριστά σοι διεγνωκότι. Παρακλέπτει γὰρ πῶς ἀεὶ τὴν τοῦ φύσει δόξαν τὸ κατὰ μίμησιν. Ὡσπερ οὖν καὶ εἰ πολλὰ νοοῖτο τυχόν κατὰ μίμησιν τοῦ ἀληθῶς ὄντος τὰ ὄντα, τὸ γοῦν ἀληθῶς ὄν ἐστὶν ἕν. Κατὰ τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον, καὶ εἰ πολλοὶ καλοῖντο 545 θεοὶ καὶ υἱοί, ἀλλ' εἷς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς Υἱὸς καὶ Θεός. ρίζαν ἔχων ὡσπερ τινὰ τῆς ἀφράστου γεννήσεως τὴν τοῦ Πατρὸς φύσιν. Τοιγάρτοι καὶ συναΐδιος πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων ὁμολογοῖτο ἂν εἰκότως, καὶ οὐχὶ παρήχθαι δημιουργικῶς μετὰ τῶν κτισμάτων, καθὰ φρονεῖν ἔδοξε τοῖς διεστραμμένοις, οἱ τὴν ἀληθῶς ἀλήθειαν ἠγνοήκασιν, τουτέστι Χριστόν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἢ δόξα σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ Ὅτι τὰ τῆς θεότητος ἴδια καὶ ἡ δόξα φυσικῶς ἐν τῷ Υἱῷ καθὰ καὶ ἐν τῷ Πατρὶ.

{A.} Εἶεν· ἐκ παντὸς ἡμῖν, ὡς ἔοικε, συμβήσεται λόγου πιθανοῦ τε καὶ ἀναγκαίου, τὸ ὄψιγενῆ μὲν οὔτι που καὶ τὸν ἐπὶ τῷ πεποιῆσθαι μῶμον ἀνεξίτητον ἔχοντα τὸν Υἱόν, ἀναφῦναι δὲ μᾶλλον ἐξ αὐτῆς ὁμολογεῖν τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, ὑψηλὴν καὶ ὑπερφυᾶ λαχόντα τὴν δόξαν καὶ ταῖς ἐπέκεινα μέτρου καὶ ἀσυγκρίτοις ὑπεροχαῖς παντὸς γενητοῦ διάττοντα φύσιν, ὑπερενεγκεῖν τε τοσοῦτον ὅποσον ἂν οἴοιτό τις καὶ αὐτὸν τὸν Πατέρα. {B.} Σύμφημι· φρονεῖς γὰρ ὀρθῶς. Ἄτάρ, εἴτοι φίλον, ἐρῶ δὴ τι πάλιν. {A.} Καὶ μὴν, ὦ ἑταῖρε, καθικοίμην ἂν ὡς ἥδιστα τε καὶ ἀοκνότατα πρὸς γε τὸ χρῆναι γεννικῶς τοῖς διακυκῶσι τάληθές ἀντιφέρεσθαι λόγοις. "Ὁ γὰρ πραῦς, ἔστω καὶ μαχητής," ἱερὸς ἡμῖν ἀναπεφώνηκε λόγος, σὺ δὲ ἀλλὰ πέραινε τὸ δοκοῦν, εἰς νοῦν ἔχων τὸ γεγραμμένον· "Ἄμελγε γάλα καὶ ἔσται βούτυρον." {B.} Ἴσθι δὴ οὖν ὡς εἰ διαπύθοιτό σου Θεὸν ἀληθινὸν καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατονομάζοντος τὸν Υἱόν, αὐτίκα δὴ μάλα ἐροῦντας τοὺς δι' ἐναντίας· Τὸν ἔν γε δὴ τούτοις, 546 ὦ πανάριστε, κατὰ σέ, πῶς οὐκ ἰδίους ἐπαυχεῖν ἀγαθοῖς πρέποι ἂν μᾶλλον, καὶ οὐχὶ τοῖς θύραθεν ἐναγλαΐζεσθαι δεῖν; Θεὸς γὰρ ὁ ἀληθῶς, ἐξ ἑαυτοῦ παντέλειος, ἄρτιός τε καὶ ἀπροσδεῖς πρὸς ὅτιοῦν, οἶμαι, τῶν τῇ τοιαύδε φύσει προσπεφυκότων. {A.} Τί φής; Ὡς θρασὺς ὁ λόγος καὶ ἀπονένευκε μὲν ἀσχέτως εἰς τὸ λυποῦν! Φράζε δ' οὖν ὅμως ἀναφανδόν, τίνα δὴ τρόπον ἡμῖν ἀκρίτων οὕτω δυσφημιῶν ὄχλον τὸ σκαιὸν τῶν διεστραμμένων κεκαιούργηκε στίφος; {B.} Εἰ Θεός, φησίν, ἀληθινὸς καὶ ὁμοούσιός ἐστιν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, οἴκοθεν ἐχέτω τὰ δι' ὧν ἐστι Θεός, καὶ ἰδίους μᾶλλον ἤγουν τοῖς παρὰ Πατρὸς ἐπαυχείτω πλεονεκ τήμασιν. "Ὁ γὰρ ἂν ἔχων ὀρῶτο, τοῦτο ἐστι παρὰ Πατρὸς καὶ θεόσδοτον. Ζῆν γὰρ ἔφη διὰ τὸν Πατέρα, καὶ δοξάζεται καὶ ἀγιάζεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ἀνεβίω τριήμερος τῇ δυνάμει τοῦ Πατρὸς, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα πεπλούτηκε μεθεκτῶς, καὶ προσκυνεῖ μεθ' ἡμῶν καὶ ὑποτάττεται τῷ Πατρὶ, καὶ βασιλείαν δέχεται καὶ ἐξουσίαν· ἱεροὶ γὰρ ἡμῖν καὶ θεῖοι ταυτὶ παρέδωσαν λόγοι. {A.} Ἰού, ὦ Ἑρμεία! ὡς πάμπολυς καὶ δεινὸς βλασφημιῶν ἀριθμὸς οἴονεῖ πως ἐν κύκλῳ περισχῶν τὴν ἀλήθειαν ἀνοσίως καθυλακτεῖ! Καὶ καιρός, ὡς ἔοικεν, ἐναρμόσασθαι καὶ ἡμᾶς τῇ τοῦ Θεοῦ παντευχίᾳ, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος μάχαιραν, ἧ ἐστι ῥῆμα Θεοῦ, παρεξάγειν ἀνδρικῶς, κατορρωδοῦντας οὐδέν, κἂν εἰ τοῖς αἰσχίσιον ἔτι καὶ ἀγριωτέροις ἡμᾶς καταπαίσιον λόγοις. Ἄλλ' εἰ μὲν ἴοι χύδην τε καὶ οὐκ ἐν τάξει τὰ θεωρήματα, διολισθήσειεν ἂν εὐκόλως ὁ λόγος ἡμῖν ἔκ γε τουτουῖ πρὸς ἐκεῖνο καὶ αὐτὸ ἐξ ἐκεῖνου πρὸς τοῦτο, δυσειδῆ καὶ δυσκάτοπτον τὴν ἐφ' ἐκάστῳ γνῶσιν ἀποτελῶν. Παραδείξειε δ' ἂν εὖ μάλα τὸ ἀληθές καὶ ἀδια βλήτως ἔχον εἰ διεσταλμένην τε καὶ ἀναμέρος τὴν ἐφ' ἐκάστη τῶν δυσφημιῶν ποιοῖτο βάσανον. Φέρε δὴ οὖν εὐκρινέστατά τε καὶ ἀναμέρος καὶ ἐν τάξει λέγωμεν. Προαναπυθέσθαι δέ σου βουλοίμην ἂν τότε, πότερα τὰς τῶν θεηγόρων φωνὰς ταῖς ἐπ' ἀληθείᾳ καὶ ὀρθότητι στεφανοῦσι ψήφοις, ἤγουν ἀνούστατα διωσάμενοι, ποιήσονται παρ' οὐδέν; {B.} Ἀψευδεῖν ἐροῦσιν, οἶμαί που. {A.} Γράφει τοίνυν ὁ ἱερώτατός τε καὶ πανάριστος Παῦλος περὶ τοῦ Μονογενοῦς· "Τοῦτο φρονεῖσθω ἕκαστος ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων 547 γενόμενος καὶ σχήματι εὔρεθεις ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων

ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνου κάμψη, ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς." {B.} Τί οὖν τοῦτό γε; {A.} Οὐ γὰρ δυσὶν, ὡ φιλότης, διανέμει καιροῖς τὴν ἀφήγησιν καὶ διττὴν εἰσφέρει τοῦ μυστηρίου τὴν γνῶσιν; Ἐνα μὲν γὰρ ὀρίζει καιρόν, τὸν ἐν ἀρχαῖς τε καὶ πρῶτον, καθ' ὃν ἦν ὁ Λόγος ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· δεῦτερον δὲ καὶ ἐν ὑστέροις, καθ' ὃν οἶονεῖ πως μεθεῖς τὸ εἶναι ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς, κεκένωκεν ἑαυτὸν, μορφὴν δούλου λαβὼν καὶ αὐτὸν ἀνατλάς τὸν ἐπὶ σταυροῦ θάνατον. Τότε γὰρ δὴ καὶ τὸ φύσει μετὸν αὐτῷ καὶ οὐσιωδῶς εἰσποιήτως ἐλεῖν καὶ ὡς ἐν χάριτος τάξει νενόμισται, φημί δὴ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, καὶ τὸ προσκυνεῖσθαι δεῖν πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Ἄπας τοίνυν ἡμῖν τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ὁ λόγος ἐπ' ἄμφω βλέπει. Ὅτε μὲν γὰρ οὐπὼ καθιγμένον εἰς κένωσιν θεολογεῖ τὸν Υἱόν, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς θεότητος ὕψει καὶ ἐν οἷς ὁ Πατήρ· ὅτε δὲ αὖ, ῥοπαῖς ταῖς ἐθελουσίαις φειδοῖ τε τῇ πρὸς ἡμᾶς κεκλημένον εἰς κένωσιν, καὶ εἰς τὴν τῆς σαρκὸς ἀδοξίαν τῶν ἄνω καταφοιτήσαντα παρίστησιν ἐναργῶς. Ἄρ' οὖν (ἐρήσομαι γὰρ) σοφοὶ καὶ ἀγχίνοι καταλογισθεῖεν ἂν οἱ διφυᾶ καὶ διπλοῦν τὸν ἕν γε τουτοιῶσι προσιέμενοι λόγον, καὶ καιροῖς διανέμοντες τοῖς καθήκουσι τὴν μυσταγωγίαν, ἢ οἵπερ ἂν δόξειαν ἀνάχυσιν τινα καὶ ἀναφυρμὸν πραγμάτων τε ἅμα καὶ καιρῶν ἐπινοεῖν, ὡς ἀνάπτειν οὐ διεσταλμένως τὰ μὲν σαρκὸς καὶ διὰ τὴν σάρκα τῷ ἐκ Πατρὸς φύντι Λόγω, τὰ δὲ τοῦ Μονογενοῦς ἴδια καὶ ἐξαιρέτα καταγράφειν σαρκὶ καὶ χρόνῳ τῷ κατ' αὐτήν. {B.} Καὶ πῶς ἀμφίλογον, ὡς ἄμεινον δήπου, Χριστὸν μὲν ἕνα καὶ Υἱὸν ὁμολογεῖν κατὰ τὰς Γραφάς, ἐπινοίαις γε μὴν καὶ τῇ θεωρίᾳ τῇ κατὰ τὸν λόγον, ἕως μὲν ἦν τῆς πρὸς σάρκα καθ' ἑνωσιν συνδρομῆς ἀφεστηκῶς ὁ Μονογενῆς, τοῖς τῆς θεότητος ἀξιώμασιν ἐπαυχεῖν ἐκπρεπῶς, ὡς ἰδικοῖς τε καὶ φυσικοῖς· ἐπεὶ δὲ σαρκὶ συνηνέχθη καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, τότε δὴ τότε καὶ τὰ ἐκ τοῦ κεκενωσθαι λαβεῖν; {A.} Ἀναγκαῖος τοιγαροῦν ὁ ἐπ' ἀμφοῖν ἐστὶ λόγος, εἰ τὰ ἐκάστῳ πρέποντα βασιανίζοι καιρῷ. {B.} Καὶ μάλα. 548 {A.} Τὸ δὲ δὴ καὶ φύρδην ἀναχεῖσθαι τὰ ἐπ' ἀμφοῖν ἔαν, ἡλίθιον παντελῶς. Παραιρήσεται γὰρ κατασκοτίζον ἡμᾶς καὶ ἐπιθολοῦν τὸ ὀρθῶς ἔχον εἰς γνῶσιν. {B.} Ἀληθές. {A.} Ὁ δὴ, ποτὲ μὲν ὡς Λόγος ὢν ἔτι καὶ Μονογενῆς ἐκ Πατρὸς, ποτὲ δὲ ὡς ἄνθρωπος, καὶ ὅτι τοῦτο πρωτότοκος καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, ἄρ' οὐχὶ πρεπωδέστατά τε καὶ ἐντεχνέστατα δι' ἀμφοῖν ἂν ἴοι τοῖν λόγοι, καὶ τοῦ πρὸς λῆξιν τὴν ἀνωτάτω διέρποντος καὶ τοῦ πρὸς τὰ κάτω καὶ εἰς ἡμᾶς καθιγμένου τε καὶ ὑφιζάνοντος, εἵπερ ἦν αὐτῷ θέλησίς τε καὶ σκοπὸς τὸ ἀναπεῖθειν τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ὡς εἶη μὲν ἀληθῶς ἐκ Θεοῦ Θεός, καθήκοιτο δὲ δι' ἡμᾶς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ τὸ τῆς κενώσεως οὐκ ἀτιμάζοι μέτρον, ἦγουν αὐτὸς ἑαυτοῦ καταψηφιεῖται τὸ ἄσοφον καὶ τὸ μὴ ἄγαν βεβουλεῦσθαι καλῶς, τὸ μὲν καθ' ἡμᾶς γενέσθαι μὴ παρωθούμενος, ἐπερυθριῶν δὲ λόγοις οἷς ἂν οὐδαμῶς τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἐπαισχύνοιτο μέτρον; Τί γὰρ ὄλως ἔδει, φήσοιμι' ἂν ἔγωγε, καὶ μάλα εἰκότως, καθικέσθαι πρὸς φύσιν, ἥς τὸ ἄδοξόν τε καὶ σμικροπρεπὲς ὑποδύναμι φορτικὸν καὶ δυσδιακόμιστον ἦν τῷ γε ἄπαξ ἐκ Θεοῦ φύντι Θεῷ; Καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς λόγων ἢ παραίτησις εἵπερ ἦν αὐτῷ πρέπουσά τε καὶ ἀναγκαῖα, πρὸς τὸ ἀσινὲς καὶ ἀκίβη δηλον διασῶσαι δύνασθαι τὸ ἐν θεότητι κάλλος, πῶς ἂν οὐχὶ καὶ πρό γε τούτου πολὺ τὸ ἐνωθῆναι σαρκὶ καὶ τὴν οὕτως ἀκαλλεστάτην ἀνατλήναι ταπεινώσιν; Ἄλλ' οὐκ ἄν, οἶμαι, τίς ἐμβροντησίας εἰς τοῦτο προήκοι ποτὲ ὡς μὴ ὑπεράγασθαι σφόδρα τοῦ Μονογενοῦς, οὐχ ἀρπάσαντος μὲν δι' ἡμᾶς τὸ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς ἐκπρεπὲς ἀξίωμα καὶ ὑπέρτατον, ἐλομένου δὲ παθεῖν τὴν ἐν σαρκὶ κένωσιν, καὶ σὺν αὐτῇ τοὺς αὐτῇ πρέποντάς τε καὶ ἐοικότας λόγους, καὶ τὸ χρῆμα ἡγεῖσθαι παρ' οὐδέν, ἔστ' ἂν ἡμῖν εὖ μάλα διαπεραίνοιτο τὸ ἀλωβήτως ἔχειν, ἀναφοιτώσης εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς τῆς φύσεως καὶ ἀνακτιζομένης ἐν αὐτῷ πρὸς καινότητα ζωῆς δι' ἁγιασμοῦ ἐν Πνεύματι. Διατρανοῖ

γοῦν ὁ Παῦλος τῆς ἐνανθρωπήσεως τὴν αἰτίαν, οὐκ ἀγγέλων ἐπειληφθαι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον εἰπών, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ, "ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὅμοιω θῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν." Καὶ πάλιν· "Ἐπειδὴ γὰρ τὰ παιδία κεκοι νώνηκεν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον." 549 Καὶ τί τοῦτο λέγω καίτοι τοῖς ἐθέλουσι μετὸν ἀναφανδὸν ἐπαίειν ἀνακεκραγὸτος Χριστοῦ πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα Θεόν· "Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, ὀλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠδόκησας, τότε εἶπον· Ἴδου ἤκω, τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεός, τὸ θέλημά σου." Καὶ ποῖον ἦν ἄρα τὸ σοφὸν εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριον θέλημα τοῦ Πατρός; Τὸ καταργεῖσθαι θάνατον ἐν θανάτῳ Χριστοῦ, καὶ πρὸς γε τούτῳ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν τῆς ἁμαρτίας εὐρετὴν καὶ τεχνίτην ἐν ἀρχαῖς, καὶ δι' αἵματος τοῦ ἁγίου τὴν ἀπάντων γενέσθαι λύτρωσιν. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐπιστέλλει πάλιν ὡδὶ περὶ τοῦ Υἱοῦ· "Καὶ διὰ τοῦτο Διαθήκης Καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ Διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας. Διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μὴ ποτε ἰσχύει· ἕως ἂν ζῆ ὁ διατιθέμενος." Τεθνάται δὲ εἴπερ ἔδει τὸν Υἱὸν πρὸς τὴν τῆς οἰκονομίας κατόρθωσιν, οὐκ ὄντος ἀσυντελοῦς τοῦ δεῖν ἐλέσθαι τὸν θάνατον, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον καὶ χρειῶδες ἦν αὐτῷ καὶ εἰς τὴν τοῦ θανάτου δεκτικὴν καθικέσθαι φύσιν, ἧς ἂν εἴη καὶ τὸ ἐν λόγοις σμικροπρεπὲς οὐκ ἀπόβλητον τῷ γε ἅπαξ αὐτὴν ἐλομένῳ παθεῖν; Μῶν εἶναί σοι δοκεῖ θρασὺς ἢ ἐξίτηλος ὁ ἐν γε τουτοιῖσι λόγος, ἢ πρὸς ἠντιναοῦν ἀποκλίνων ἀναισχυντίαν; {B.} Οὐδαμῶς. {A.} Ἦν μὲν γὰρ καὶ ἔστιν ὁ Λόγος, καὶ ἐν σαρκὶ γεγονώς, ὅσα καὶ πρὸ σαρκός· ἃ δὲ γε προσειληφώς ὁράται διὰ τὴν σάρκα οὐκ ἦν ἐν ἀρχαῖς. {B.} Οἶον δὴ τί· βαθὺς γὰρ ὁ λόγος, καὶ οὐ πρόχειρος ἐλεῖν. {A.} Οὐ γάρ, ὦ φιλότις, Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν; Οὐχὶ δὲ "φῶς ἦν τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον;" Οὐ Μονογενῆς, καὶ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρός; Οὐκ ἄνωθεν ἔρχεται καὶ ἐπάνω πάντων ἐστίν; Οὐχὶ δὲ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ φησιν· "Ἐγὼ οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου;" {B.} Ναί· λέγεις γὰρ ἡμῖν ἃ καὶ ἡ θεία Γραφή. {A.} Ἄρ' οὖν οἶει τὴν κένωσιν ζημίαν τῶν ἐν ἀρχαῖς φυσικῶν τε καὶ ἰδικῶν ἐνεργάσασθαι τῷ Λόγῳ, ὡς παρα τροπῆς τε καὶ ἀλλοιώσεως τῆς ἐπὶ τὸ λυποῦν εἰς πείραν ἐλθεῖν; {B.} Οὐκ ἂν οἰηθείην πώποτε. Τροπῆς γὰρ ἀμείνω τὸν Υἱὸν ἴσμεν τε καὶ πεπιστεύκαμεν, γεγραφότος ἡμῖν τοῦ Παύλου· "Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας." {A.} Ὅρθως, ὦ ἐταῖρε, καὶ μάλα σοφῶς. Εἰ γὰρ εἰσδέξαιτο 550 τὸ λυποῦν καὶ ἀδικοῦν εἰς δόξαν καὶ φύσιν αὐτὴν διὰ τῆς παρατροπῆς, πῶς ἡμῖν ὁ αὐτὸς νοοῖτ' ἂν ἔτι; Ἐρηρεῖσθαι δὴ οὖν ἐν οἷς ἦν αἰεὶ δοξάζειν ἀνάγκη τὸν Μονογενῆ, καὶ εἰ γέγονε σὰρξ καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. {B.} Ἀνάγκη. {A.} Ἰτέον οὖν ἤδη καὶ πρὸς τὰ σαρκός, ἦτοι διὰ τὴν σάρκα. Ἀπτὸς γέγονεν ὁ ἀναφῆς· τοιγάρτοι καὶ ὁ Θωμᾶς, χειρὶ καὶ δακτύλοις τοὺς τῶν ἡλῶν τύπους ἐπαφώμενος, ἔλεγεν· "Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου." Ὅρατὸς πέφηνεν ὁ ἀόρατος, καὶ λιγυρὸν ἀνιεῖς ἐπὶ τούτῳ μέλος ὁ θεῖος ἔφη Δαβίδ· "Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν. Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν, ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ· ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται." Πότε γὰρ ἢ ποῦ, τίνα τε τρόπον ἐμφανῶς ἡμῖν ἀφίκται Θεός, ὃς καὶ πάσαν ἐκάλεσε τὴν γῆν, εἰ μὴ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενῆς, καὶ ὁ μηδενὶ τῶν κτισμάτων ὀρώμενος ἐμφανῶς ἐδείχθη διὰ τὴν σάρκα καὶ κεκοπίακεν ἐκ τῆς ὀδοιπορίας ὅτε τὴν Σαμαρειτῶν διέθει πόλιν, καὶ μὴν καὶ τροφῆς ἐδεῖτο σωματικῆς, καίτοι "διδούς τοῖς πεινῶσιν ἰσχύν," κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν; Ὁ ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν μεθ' ἡμῶν γενέσθαι λέγεται καὶ ἐν θανάτῳ σαρκός. Περιθείης ἂν οὖν, ὦ ἐταῖρε, ταυτὶ τῷ Μονογενεῖ καὶ πρὸ σαρκός, καὶ οὐκ ἂν

ἀσυνέτως καταλωβήσαιο τὸν ὑγιᾶ τε καὶ εὐσεβῆ περὶ αὐτοῦ λόγον; {B.} Κινδυνεύομεν. {A.} Ἀποσκευασώμεθα δὴ οὖν ἀνοσιότητός τε γραφὴν καὶ δυσσεβείας ἐγκλήματα, τὰ μὲν ὅσα πέρ ἐστι θεοπρε πέστερα καὶ ὑπὲρ φύσιν τὴν καθ' ἡμᾶς οὕτω καθ' ἡμᾶς γεγονότι προσνέμοντες τῷ Υἱῷ, τὰ δὲ ὅσα πῶς χθαμαλωτέραν καὶ καθ' ἡμᾶς τὴν ὑπόληψιν ἔχει περιτρέποντες οἰκονομικῶς καὶ "αἰχμαλωτίζοντες," κατὰ τὰς Γραφάς, "εἰς ὑπακοὴν αὐτοῦ." Οὐ γὰρ δὴ τι παθόντες τῶν ἔξω λόγου καὶ φρενὸς ὅταν μὲν λέγῃ Χριστός: "Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου," καὶ αὐτὴν ἔξ οὐρανοῦ τὴν σάρκα κατοίσομεν, καίτοι τοῦ προφήτου σαφῶς τὴν ἀγίαν ἡμῖν καταδεικνύοντος Παρθένον καὶ βοῶντος ἀναφανδόν: "Ἴδου ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ." Οὐδ' αὖ ἐν μήτρᾳ σωματικῆ τῆς ἐν ἀρχαῖς ὑπάρξεως τὴν καταβολὴν ἐσχηκέναι νομιοῦμεν τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον, ὅταν αὐτὸν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς ὁ Παῦλος 551 ἀποκαλῆ, τὴν ἀσώματόν τε καὶ ἄφραστον γέννησιν ταῖς ὑπὲρ λόγον ἡμῖν κατασημαίνων ἐννοίαις. {B.} Παντάπασι μὲν οὖν. {A.} Ὁμοῦ τοιγαροῦν τοῖς πράγμασι καὶ τὰ ἑκατέρω πρέποντα νοητέον. Εὐθὺ γὰρ οὕτω τῆς ἀληθείας ἤξομεν, οὔτε τοῦ λόγου τὸ ὑψηλὸν εἰς τὸ ἀκλεῆς καταστρέφοντες διὰ τὴν σάρκα καὶ τὰ αὐτῆς, οὔτε τὰ σαρκός τε καὶ δι' αὐτὴν, τῶν καθ' ἡμᾶς εἰσάπαν ἀνακομίζοντες διὰ τὴν οἰκονομίαν, διεκσῶζοντες δὲ μᾶλλον τῷ Μονογενεῖ τὸ ἀναλλοιώτως ἔχειν, τὸν αὐτὸν ὄντα γινώσκομεν καὶ πρὸ τῆς εἰς σάρκα συνδρομῆς καὶ ὅτε γέγονε σάρξ, εἰ καὶ τι τῶν ὅσα ἐστὶ μικροπρεπέστερά τε καὶ ὑφειμένα λαλοῖτο περὶ αὐτοῦ διὰ τὸ ἀνθρώπινον. {B.} Ἄλλ' εἰ μέλλοις ἅπαντα, φησί, κατὰ τὸ αὐτῷ σοι δοκοῦν περιτρέπειν εἰς οἰκονομίαν τὴν μετὰ σαρκός, διὰ ποίων ἔτι τὴν τοῦ Λόγου φύσιν ὃ τί ποτέ ἐστιν εὐρήσομεν; {A.} Οὐκοῦν, ὦ γενναῖε, φαίην ἂν ἤδη σοι καὶ αὐτὸς ἐγώ: εἰ δὴ μέλλοις ἅπαντα περιτρέπειν εἰς τὸ ὃ τί ποτέ ἐστιν ἡ τοῦ Λόγου φύσις, διερμηνεῦσαι δεῖν, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος, πῶς ἂν εἰδείης ἢ πόθεν; Οὐ γὰρ τοῖς τῆς θεότητος ιδιώμασιν ἐκμάθοι τις ἂν τὰ ἀνθρώπινα. Τὸ δὲ ἀσυγκρίτως ὑπερτεροῦν, καὶ ὅλη τῇ φύσει διενεγκεῖν ἀνευδοκίᾳς πεπιστευμένον, πῶς ἂν, εἰπέ μοι, τὴν τῶν οὕτω μειονεκτουμένων ἐμποιῆσαι δήλωσιν; Τὸ δὲ δὴ διειδέναι μὲν εὖ μάλα καὶ σαφῶς ὅτι Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, μὴ μὴν ὅτι καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἀποχρῶσαν ἔχοι τὴν ὄνησιν: ἀλλ' εἰ προσκείτο τῷ πρώτῳ καὶ ἡ θατέρου πίστις, ἄρτιοι πρὸς σύνεσιν εἶεν ἂν οἱ πεπιστευκότες. Καὶ γοῦν ὁ σοφὸς καὶ θεηγόρος Ἰωάννης, "Τίς ἐστὶ, φησὶν, ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;" Ὅνομα γὰρ καινὸν τῷ Λόγῳ τὸ Ἰησοῦς, καὶ τῇ τῆς σαρκὸς γενέσει σύνδρομον. Προφητικὸν δὲ ἡμῖν χρησιμώδημα πάλιν ἐπαγωνιεῖται, λέγων: "Καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ καινὸν ὃ ὁ Κύριος ὀνομάσει αὐτό." Οὐ γὰρ, ὦ φιλότις, ὁ Γαβριὴλ τῇ Παρθένῳ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐπὶ τούτῳ θέλησιν ἐμφανῆ καθίστη λέγων: "Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ: ἰδοὺ γὰρ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξεις υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν;" {B.} Ἀληθές. {A.} Ἀνθότου δὴ οὖν (πυθοίμην γὰρ ἂν ὡς ἡδιστά σου) τὸ χρῆναι νοεῖν μεθέντες ὀρθῶς, καὶ τὸ ὡς ἔνι μάλιστα σοφῶς καὶ ἀτέχνως τῇ τῶν ἱερῶν εἰδήσει Γραμμάτων προσφέρεσθαι διαπτύσαντες, τοῖς εὐπαραφόροις ἐν ἴσῳ δόναξιν ἐς τὸ ἀεὶ προσωθοῦν εὐκόλως μετακεκλίμεθα, καίτοι 552 τοῦ μακαρίου Παύλου διακεκραγότος ὡδί: "Ἀδελφοί, ἐδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι" καὶ μὴν καὶ Θεοῦ τὸ λίαν εὐπάροιστον καὶ εὐδιαπτόητον τοῦ τρόπου, τὴν ἀνωτάτω τοῖς ἔχουσι τιθέντος διαβολὴν, καὶ δίκην ὀρίζοντος τῇ νόσῳ τὴν ἀποστροφὴν. Ἐφη γὰρ ὧδε περὶ τινῶν: "Ἠγάπησαν κινεῖν πόδας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐφείσαντο, καὶ ὁ Θεὸς οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς;" Τὸ γὰρ τοι βεβαίως τε καὶ ἀκλινῶς ἰδρυμένον πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τῶν τελούντων εἰς ὄνησιν ἀσφαλές τε καὶ ἄσυλον. {B.} Πῶς οὖν ἄρα διωσαίμεθα ἂν τοὺς παρ' ἐκείνων λόγους εἰ κατὰ μέθεξιν ἐν Υἱῷ φαίεν εἶναι τὰ θεοπρεπῆ; {A.} Οὐκ

ἀκονιτι μὲν, ὦ 'γαθέ· τὸ γάρ τοι χρῆμα δυσδιε ζήτητον μὲν, πλὴν ἐξ ἀναγκαίων συλλογισμῶν, φιλοθηρεῖν εὖ μάλα παρέσται τάληθές. Πρῶτον μὲν γάρ, εἰ τῆδε φρονεῖν ἐγνώκασιν, ἀφαιρούντων αὐτοῦ, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων, τὴν τῆς θεότητος δόξαν, καὶ ἥκιστα μὲν Υἱόν, πάντα δὲ μᾶλλον ὁμολογούντων ἢ τοῦτο, Ἰουδαίους δὲ ὡς πεπωρωμένοις ἀναδεικνύμενοι σύμφρονες, καὶ καταλευόντων ἤδη, τῆς εἰς αὐτὸν εὐσεβείας εἰσάπαν ἠφειδηκότες. Ἐλομένῳ δὲ τὰς αἰτίας ἀναπυθάνεσθαι τῆς οὕτως ἀκράτου καὶ δεινῆς ἀπονοίας, φάσκοντί τε· "Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἀπὸ τοῦ Πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἐμὲ λιθάζετε;" βοώντων ἀφιλοθέως· "Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι σύ, κτίσμα ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν Υἱὸν Θεοῦ." Προσεκτέον δὲ ἡμῖν οὐχὶ τοῖς εἰς τοῦτο πεσοῦσιν ἐμβροντησίας, οὐδὲ τοῖς ὧδε τὸν νοῦν κατηρρωστηκόσι καὶ παρειμένοις τὴν φρένα καὶ κατεφθορόσι τὸν λογισμὸν, ἀλλ' οἷς ἂν αὐτὸς ἐναυλίζοιτο διὰ τοῦ Πνεύματος ὁ Χριστός, τὴν τοῦ μυστηρίου γνῶσιν ἀκαπήλευτον ἐντιθείς. Υἱὸν δὲ ἡμῖν ὁ θεοκλυτήσας Παῦλος ὠνόμασε τὸν Μονογενῆ, καὶ μὴν καὶ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Πατρός, καὶ ἐν χαρακτήρῳ δέχεται τάξει, διὰ τὸ εἰσάπαν, οἴμαι που, περικαλλές, καὶ ὡς ἔνι μάλιστα λεπτὸν καὶ ἠκριβωμένον εἰς ἐμφέρειαν. Ἀσωμάτῳ δὲ πρὸς ἄσωματον, τί ἂν γένοιτο τὸ ἰσοτυποῦν, νοοῖτο δ' ἂν ὅπως τὸ ταῦτοειδές, πῶς οὐκ ἄξιον ἰδεῖν; Τὸ γὰρ ἀπωτάτῳ σώματος σχηματισμῶν οὐκ ἀνέχεται καὶ διαμορφώσεων ἀποφοιτᾶ· καὶ ἀπαξαπλῶς τὰ σωμάτων ἴδια πῶς ἂν εἰσδέξαιτο; Ὡσπερ γάρ, κατὰ γε τὸ αὐτῷ μοι καλῶς ἔχειν δοκοῦν, οὐκ ἂν ἐνυπάρξαι πώποτε τὰ τῶν ἀσωμάτων ἴδια σώμασι τοῖς ἀπτοῖς τε καὶ αἰσθητοῖς, οὕτως ἀνεπίδεκτα παντελῶς εἶεν ἂν τοῖς αἰσθήσεως ἀνωτέρω, καὶ ἐν ἀσωμάτῳ φύσει τὰ 553 ὅσαπερ ἂν τοῖς αἰσθητοῖς ἐπισυμβαίνειν σώμασιν. Ἡ διανοῆ τι καὶ λέγειν ἂν ἔχοις αὐτὸς παρὰ τοῦτο ἕτερον; {B.} Οὐκ ἂν ἔχοιμι· πῶς γάρ; {A.} Φέρε δὴ οὖν, ἐπεὶπερ ἡμῖν ἀσώματος ὁ Πατήρ, ταῖς ὑπὲρ κτίσιν ἐννοίαις εἰδοποιούντες ὡς ἔνι τὴν ἄφραστον τε αὐτοῦ καὶ ἀκήρατον φύσιν, καὶ τὰς τῶν ἀρχαιοτέρων πολυπραγμονώμεν δόξας. Εἴη γὰρ ἂν οὕτω χαλεπὸν οὐδὲν καὶ ἐπ' αὐτὴν ἰέναι λοιπὸν τὴν εἰκόνα τὴν ἀπαράλλακτον αὐτοῦ, φημί δὴ τὸν Υἱόν. {B.} Ἴωμεν· ἔφης γὰρ ὀρθῶς. {A.} Οὐκοῦν, κατέθορε μὲν ἐν εἴδει πυρὸς ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ, τῆς παιδαγωγίας τῆς πρὸς Ἰουδαίους ἀρχόμενος, ὅτε καὶ σαλπίγγων ὀρθρία τε καὶ διαπρύσιος ἠχὴ πρὸς τὸ ἄνω διάττουσα, δύσοιστον ἐτίθει τοῖς ἀκρωμένους τὸ δεῖμα. Ἄλλ' οἱ μικρὰ φρονούντες περὶ Θεοῦ καὶ σπιθαμῇ μετροῦντες τὸν οὐρανόν, τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν τοῖς ἐν τύπῳ πεφηνόσιν ἐγκατακλείοντες μόνοις, ζῶντο κατὰ σφᾶς αὐτοὺς αὐτὴν ἤδη τὴν τοῦ Θεοῦ καταθρηῆσαι φύσιν, ὡς οὐδὲν οὔσαν ἕτερον, ἢ πῦρ καὶ φωνὴν εἰς οὓς εἰσδεδέχθαι τὴν ὀργανικὴν. Ταύτητοι καὶ μέγα φρονούντες ἐπὶ Μωσεῖ, τὰ Χριστοῦ παιδεύματα διαγελάσθαι δεῖν ζῶντό τε καὶ ἔφασκον· Μωσῆς ὁ θεσπέσιος ταῖς δι' ὀμμάτων αἰσθήσεσι τὴν θείαν ἡμῖν παρέθηκε φύσιν, καὶ φωνῆς τῆς ἄνωθεν ἀκοῦσαι δεδώρηται· πῶς οὖν ἀμαθαίνοντας καὶ πολὺ τοῦ πρέποντος ἀπονενευκότας καὶ τῆς ἀληθείας ἀπεσφαλμένους διήλεγξεν ὁ Χριστός; "Ἀμὴν ἀμὴν, φησί, λέγω ὑμῖν, οὔτε φωνὴν αὐτοῦ πώποτε ἀκηκόατε οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἐώρακατε, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ὑμῖν μένοντα, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε." Καίτοι γὰρ ἐνὸν ἐν Υἱῷ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός εὖ μάλα καταθεῖσθαι φύσιν, τοῦτο μὲν οὐκ ἔδρων οἱ δαίλαιοι, πυρὶ δὲ καὶ γνόφῳ καὶ καπνοῖς τὸ τῆς θεότητος εἶδος ἀνάπτειν τεθαρσῆκασι. Διὸ δὴ κατὰ βραχὺ μεταπαιδεύων ἐπὶ τὸ ἄμεινον χρησίμως, καὶ ἀναπλέκων τῷ θεοπρεπεῖ τὸ ἀνθρώπινον, ἔφασκεν ὁ Σωτήρ· "Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με. Καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με." Ὅτι μὲν γὰρ οὐκ εἰς ἄνθρωπον ἀπλῶς ἢ πίστις, ἀλλ' εἰς Θεοῦ φύσιν, εἰ καὶ ἦν ὁ Λόγος ἐν σαρκί, διὰ τοῦ μὴ εἰς αὐτὸν πράττεσθαι τὴν πίστιν εὖ μάλα διαμεμήνυκεν. Ὅτι δὲ ἐστὶν ἐν ταυτότητι τῇ κατὰ πᾶν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, διὰ τὴν φυσικὴν ἐμφέρειαν καὶ τὸ τῆς οὐσίας οἰοεῖ

ταύτοειδές, διεσάφει λέγων· 554 "Ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με." Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πατὴρ ἐν Υἱῷ λαμπρῶς καὶ ἀπαραλλάκτως ὁράται καὶ γινώσκεται, κοινὰ πῶς ἤδη τὰ πάντα αὐτοῖς, μᾶλλον δὲ τῆς μιᾶς θεότητος ἴδια νοοῖτ' ἂν εἰκότως τὰ ἐν ἀμφοῖν. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα καὶ Θεὸν ὅτι "Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ καὶ τὰ σὰ ἐμὰ." Εἰκόνι μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀκριβῶς ἰσοτύπον, ἰσοτύπῳ δὲ αὐτὸς πρὸς ἐμπε ρεσάτην εἰκόνα τὸ διαλλάττον οὐδέν, κατὰ γε, φημί, τὸ ἐν ὁμοιώσει τε καὶ ὡς ἐν εἶδει ταυτόν. Καὶ γοῦν οὐκ ἐξ ἀκριβοῦς ἐννοίας φιλοπευστοῦντί ποτε τῶν μαθητῶν ἐνί (Φίλιππος οὗτος ἦν), λέγοντί τε· "Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν." οὐκ ἀμώμητον ἀφείς τὴν ἐρώτησιν, "Τοσοῦτῳ χρόνῳ, φησί, μεθ' ὑμῶν εἶμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; Ὁ ἑωρακῶς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα. Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστίν; Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν." Ὅτι γὰρ οἶονεὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐστὶν ὁ Υἱὸς ἐκπαι δεύσειεν ἂν εὐκόλως ὁ Ψαλμωδός, ποτὲ μὲν λέγων· "Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω;" ποτὲ δὲ αὐτὸς, ὡς ἐκ προσώπου τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων· "Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε." Κατεσφραγίσμεθα γὰρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι πρὸς ἐμφέρειαν καὶ ὁμοίωσιν τοῦ προσώπου τοῦ Πατρὸς, τουτέστι τοῦ Υἱοῦ. Καὶ μαρτυρήσει γράφων ὁ Παῦλος· "Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος." {B.} Ἄλλ' εἰ καὶ πρόσωπον, φησί, καὶ εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις ὀνομάζοιτο πρὸς ἡμῶν τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, διαλυμανεῖται τοῦτο τοῖς παρ' ἡμῶν προβλήμασιν οὐδέν. Οὐ γὰρ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ τῆς βουλήσεως εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτὸν εἶναι φαμεν. Οὐκοῦν, κατὰ γε τὸ ἐν θελήσει ταυτόν, εἴ τις ἴδοι τὸν Υἱόν, αὐτὸν ἤδη πῶς ἐκτεθέεται τὸν Πατέρα. {A.} Ὡς εὐῆθες λίαν καὶ ἀβελτηρίας αὐτοῖς τῆς ἐσχάτης τὸ σκέμμα μεμέστωται, μεираκιωδῶς δὲ ὅτι καὶ τοῦτό φασι, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν. Ἄρα γὰρ βούλησιν εἶναι φασι τὸν Πατέρα, καὶ ὅ τί ποτέ ἐστίν ἢ θέλησις τοῦτο νοεῖσθαι δεῖν ἀξιοῦσιν αὐτόν, ἢ ἐν ὑπάρξει τιθέντες ἰδικῆ, προσεπάγουσι τότε τὴν βούλησιν αὐτῶ; {B.} Καὶ πῶς ἂν εἴη τὸ θεῖον ἀπλοῦν εἰ καὶ ἐν ὑπάρξει νοοῖτο, φησί, καὶ ἐν θελήσει διωρισμένως; Σύνθετον γὰρ 555 ἤδη καὶ οἶονεὶ πῶς ἐκ μερῶν εἰς ἐν τὸ ἀρτίως ἔχον συνδε δραμηκότιον. {A.} Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ ἀπλοῦν τὸ θεῖον καὶ ἄμεινον ἢ κατὰ σύνθεσιν εἶναι σοὶ δοκεῖ-δοκεῖ δὲ ὀρθῶς-, οὐχ ἕτερα παρ' αὐτὸ εἴη ἂν ἢ βούλησις αὐτοῦ. Θέλησιν δὲ τις εἰπὼν, τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατεσήμηνε φύσιν. {B.} Ἔοικεν. {A.} Ἡ δὲ θέλησις ἐν ὑποκειμένῳ καθὰ καὶ τὰ τῶν τεχνητῶν εἶδη. Τὸ γὰρ τοι θέλειν ἢ μὴ, προσγένοιτο ἂν οὐκ αὐτῷ τῷ θέλειν, ἀλλ' ἑτέρῳ μᾶλλον, ἐν ᾧ τὸ θέλειν ἐστίν, ἢ πῶς· {B.} Οὕτως. {A.} Ἔστι τοίνυν ἐν ἑτέρῳ τὸ εἶναι τοῦ Πατρὸς, καὶ συμβέβηκε τινα τὸ ὑπάρχειν αὐτόν, καὶ συντέθειται σοὶ παχύτερόν τε καὶ ἀκαλλέστερον νυνὶ μᾶλλον ἢ τότε. Ἐτέρῳ γὰρ ἐστίν ὁ ἐστίν, οὐχ ἑαυτῷ, εἴπερ ἐμὴ μὲν θέλησις ἢ ἐμὴ, ἢ δὲ γε τοῦ δεῖνος ἢ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ. {B.} Πῶς οὖν ἐν ἀπλοῖς τε καὶ ἀσυνθέτοις ἕτερα παρ' αὐτὰ τὰ αὐτῶν εἶεν ἂν; {A.} Ὡσπερ ἂν εἰ καὶ ἐκ νοῦ νοοῖτο θέλησις πηγὴν ἔχουσα τὸν ἀναβράττοντα νοῦν, καὶ ρίζαν ὡσπερ τινα προὔπο κειμένην τὸ ἐν ᾧ στρέφεται νοηματικῶς. Νοῦς μὲν γὰρ τῶν ἐν αὐτῷ κινήσεών τε καὶ ἐννοιῶν προκαταρκτικός· ποιότης δὲ κινήματων, ἢ ἐφ' ὁτῶν καὶ ἐφ' ἐκάστῳ θέλησις, πολλή τις οὕσα, καὶ ταῖς τῶν πραγμάτων ποιότησι καὶ διαφοραῖς, οἷαπερ τισὶ βαφαῖς καταχρῶννυμένη πρὸς τὸ ἄλλοτε ἄλλως καὶ ἑτεροίως ἔχειν· πλείστη γὰρ ὅση θελημά των ἐν ἡμῖν ἢ διαφορὰ, καὶ διεστηκότων ἔσθ' ὅτε πρὸς τὸ ἔχον ἐναντίως. Οὐ γὰρ ᾧ θέλομεν τὸ καλὸν τούτῳ καὶ τὸ φαῦλον· οὐδὲ ᾧπερ ἂν ἔλοιτό τις τὸ εἶναι σοφὸς αὐτῷ δὴ τούτῳ καὶ τὸ ἐναντίον. Οἴμαι δὴ οὖν ἀπόπληκτον παντελῶς τὸ θέλησιν εἶναι λέγειν τὴν ὑπαρξιν τοῦ Πατρὸς. {B.} Ναί. {A.} Οὐκοῦν, εἴπερ ἐστίν ἢ θέλησις ἐν διαφοραῖς αὐτῆ καθ' ἑαυτήν, ὧδε δὲ ἔχειν τὴν

τοῦ Θεοῦ φύσιν οὐκ ἂν οἴοιτό τις εἶ φρονῶν· οὐκ ἄρα θέλησις ὁ Πατήρ, ἀλλ' ἐν ὑπάρξει νοούμενος ἰδικῆ, συμφυᾶ καὶ συνάναρχον οἶονεὶ θέλησιν ἔχει τὸν ἴδιον Υἱόν, οὐ συντεθειμένος κατ' ἐκείνους, ἔχων δὲ οὕτως ὡς ἂν εἶναι νοοῖτο τυχὸν τὰ ἐν ἀπλῆ φύσει καὶ σοφῆ, καὶ ἡρεμείτω λοιπὸν τὸ περιέργον ἔτι. Νοῦ δὲ ἐπέκεινα καὶ λόγου παντὸς τὸ Θεῖον, ὧ τᾶν. Ἦ οὐχ οὕτως; {B.} Φημί δὴ. Βουλὴν δὲ καὶ θέλησιν ἐπέπερ ἡμῖν ὠνόμα σας τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, ἄρα ἂν ἔχοις ἐξ ἱερῶν καὶ τοῦτο παραστήσαι Γραμμάτων; {A.} Πῶς γὰρ οὐ; Καὶ οἶμαι μὲν ὅτι μάλιστα διαρκῶς ἀναπέσειν, καὶ ἀποχρῶσαν ἡμῖν ἐμποιῆσαι τὴν πληροφορίαν ἀναμέλποντα τὸν Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα· 556 "Ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με." Δείξει δὲ ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δι' ἐννοιῶν ἐτέρων ἐκβασανίζων τὸ ἀληθές. Ἦ γὰρ οὐχὶ πάντα γέγονε δι' Υἱοῦ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἐν, κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν; {B.} Ὅδε ἔχει. {A.} Ψάλλει δὲ που Δαβὶδ καὶ τὸν τῶν ὄλων δημιουργὸν Πατέρα καὶ Θεὸν καταθαυμάζων φησίν· "Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας;" σοφίαν, οἶμαί που, τὸν Υἱὸν ἀποκαλῶν. {B.} Τί οὖν τοῦτό γε; {A.} Ὅτι, ὧ φιλότης, ἡ τοῦ Πατρὸς θέλησις, εἴπερ ἐστὶ παρ' αὐτὸν οὐχ ἕτερα, καὶ οὐκ ἄσοφός γε, σοφία δὲ ὁ Υἱός, πῶς ἂν ἐν ὑπάρξει νοοῖτο τῆ καθ' ἑαυτὸν ὁ Πατήρ; Μετακεχώρηκε γὰρ ἤδη πῶς εἰς τὸν Υἱόν, καὶ οἶονεὶ πῶς ἤδη μεθεὶς τὸ εἶναι λοιπὸν τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ σοφία γέγονεν, εἴπερ ἐστὶ θέλησις οὐ κατὰ μέθεξιν ἔχουσα τὸ σοφόν, ἀλλ' αὐτόχρομα καὶ σοφία τὸ πᾶν. Προσθεῖν δ' ἂν ὅτι καὶ εἰκῶν καὶ ὁμοιότης ἑαυτῶ πέφηνεν ὁ Υἱός, εἴπερ ὦν αὐτὸς σοφία καὶ θέλησις, καὶ εἰκῶν ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, καίτοι βουλῆς καὶ σοφίας ὠνομασμένου. {B.} Ἄπαγε τῆς τῶν λογισμῶν ἀτοπίας! {A.} Μυσαρωτάτη γὰρ ἀληθῶς καὶ πολὺ λίαν ἔχουσα τὸ διστραμμένον. Εἰκόνα δὴ οὖν καὶ ὁμοίωσιν ἀκριβῆ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας, παραδεξόμεθα τὸν Υἱόν, καὶ οὐχὶ μόνην αὐτῶ προσάπτοντες τὴν ταυτοβουλίαν, τῆς ὑπὲρ κτίσιν ὑπεροχῆς ἀξιόσομεν, ἀλλ' ἐν μορφῇ τῇ ἐμφερεστάτῃ καταλογιζόμεθα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἐκείνῳ προσπεφυκῶτων ἀνακομίζοντες φυσικῶς. Εἰ δέ, ἐπέπερ ἐστὶ συνθελητής, ταύτητοί φασιν ὑπάρχειν αὐτὸν καὶ εἰκόνα τοῦ Πατρὸς, ὧδε δὲ ἔχων φύσεως τε καὶ μέτρων, οὐ κατέδεισεν εἰπεῖν· "Ὁ ἑωρακῶς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα. Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί ἐστιν. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν;" οὐκ ἀπίθανον οἶμαί που τὸ χρῆναι νοεῖν, τὴν οὕτως ὑπερφυᾶ καὶ ὑπὲρ κομπον ἀληθῶς καὶ μόνῳ πρέπουσαν τῷ Υἱῷ φωνήν τε καὶ παρρησίαν, οἷά τινα στέφανον ἀναδήσασθαι τὸν Δαβὶδ, καὶ μεγαλαυχεῖν ἐφ' ἑαυτῶ λέγοντα σαφῶς· "Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ δὲ ἐν ἐμοί. Ὁ ἑωρακῶς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν." Ἦ γὰρ οὐχὶ συνθελητὴν γεγονότα τὸν ἄνδρα Θεῷ καταθρήσαιμεν ἄν; Ἐφη γὰρ που περὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν μακάριον Σαμουήλ· "Εὔρον Δαβὶδ, τὸν τοῦ Ἰεσοαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου." {B.} Πιθανὸς ὁ λόγος, πλὴν οὐκ ἀσφαλής. 557 {A.} Κομιδῆ μὲν οὖν ἀπίθανος, ὧ ἑταῖρε, τερθρείας δ' οὖν τῆς ἐκτόπου παραδεικτικῆς, ἧς οὐκ οἶδ' ὅπως προεστη κότες οὐκ ἐρυθριῶσιν οἱ δι' ἐναντίας. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἡμᾶς τὸ συνθελησθαι μόνον καὶ ταῦτ' ἀβούλεσθαι τῷ Πατρὶ πρὸς εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν φυσικὴν ἐξεργάσαιτο τὴν αὐτοῦ, δρῶν δ' ἂν τοῦτο καὶ μόνη φύσεως ὁμοιότης, καὶ ἡ κατὰ πᾶν ὅτιοῦν ἐξ αὐτῆς ἰοῦσα τῆς οὐσίας ἐμφέρεια. {B.} Κατ' εἰκόνα δὴ οὖν τὴν θεῖαν πῶς ἂν εἴημεν αὐτοί; {A.} Ὡς ἔναυλον ἔχοντες τὸν Υἱόν, καὶ χαρακτῆρα τὸν θεῖον εἰσοικισάμενοι καὶ πεπλουτηκότες ἐν ἑαυτοῖς. Μεμορφώμεθα γὰρ δι' αὐτοῦ πρὸς Θεόν. Εἶδος δὲ τὸ πάντων ἐπέκεινα καὶ ὑπέρτατον, τουτέστιν ὁ Υἱός, διὰ Πνεύματος ἐνσημαίνεται ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς. Καὶ γοῦν ἐπιστέλλει Γαλάταις ὁ Παῦλος, ἐξ ἐλαφρίας ὠλισθηκόσιν ἐπὶ τὸ ἀκαλλέστερον· "Τεκνία μου, οὐς πάλιν ὠδίνῳ ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." {B.} Ἄριστα ἔφη. {A.} Εὔηθες δὲ καὶ ἐτέρως καὶ ἀκατάσκεπτον κομιδῆ τὸ μὴ οὐχὶ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, βουλῆς δὲ καὶ θελημάτων εἰκόνα λέγεσθαι τὸν Υἱόν. Ὁ γὰρ τοι Φίλιππος,

"Δείξον ἡμῖν τὸν Πατέρα," καὶ οὐχὶ τὴν θέλησιν ἔφασκε τοῦ Πατρός. Ἐαυτὸν δὲ παριστὰς εἰς εἰκόνα τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, "Ὁ ἑωρακὼς ἐμέ," φησὶν, οὐχὶ τὴν θέλησιν τοῦ Πατρὸς· αὐτὸν δὲ μᾶλλον τεθέαται τὸν Πατέρα. Καίτοι ἐχρῆν δήπου τὸν ἀψευδεῖν ἡρημένον, μᾶλλον δὲ οὐκ ἔχοντα δόλον ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, τότε ἐκείνοις δοκοῦν, ἀλλὰ μὴ τοῦτο εἰπεῖν, εἴπερ ἦν οὐχ ὧδε ἔχων. Ἄλλ' ὁ μόνος εἰδὼς τὸν Πατέρα καὶ ὑπὸ μόνου διεγνωσμένος τοῦ Πατρὸς οὐ ψιλῆς ἡμῖν καὶ ἀνυπάρκτου θελήσεως εἰκόνα, χαρακτήρα δὲ μᾶλλον τῆς ὑποστάσεως τοῦ γεγεννηκότος ἑαυτὸν ἀπέφηνεν εἰπὼν· "Ὁ ἑωρακὼς ἐμέ ἑώρακε τὸν Πατέρα." {B.} Ἄλλ' εἴπερ ὧδε φρονεῖν ἔκ τε τοῦ εἰκότος καὶ πρὸς αὐτῆς ὄντως τῆς ἀληθείας ἀναπεπέισμεθα, τρίβον μὲν ἴμεν τὴν ἀγαθὴν· πλὴν ἴσθι τοι κάκεῖνο ἐροῦντας· ὅτινος, ὃ βέλτιστοι, χαρακτήρ εἴη δήπου πάντως ἂν οὐκ ἐν ὑποστάσει τῇ καθ' ἑαυτὸν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἰδίαν ἔχοι τὴν ὑπαρξιν, νοοῖτο δ' ἂν μᾶλλον ἐν ὑποκειμένῳ καὶ ὡς ἐν τάξει συμβεβηκότος, εἰ καὶ ἀχωρίστως ἐνείη τυχόν, καθάπερ ἀμέλει τὰ εἶδη τοῖς σώμασιν. Ἀνυπάρκτος οὖν ὁ Υἱός, εἴπερ ἐστὶ καθ' ὑμᾶς ὡς χαρακτήρ ἐν τῷ Πατρὶ. {A.} Ἀχρεῖον, ὡς ἔοικε, καὶ τοῖς ἄγαν αἰσχροῖς ἐναρίθμιον τὸ βούλεσθαί τι νοεῖν ἄριστά τε καὶ ἀδιαπτώτως, πάρα 558 γε τοῖς οὕτω διεστραμμένοις· τὸ δὲ ἀρρωστοῦν εἰς σύνεσιν ἐντετίμηταί που· καὶ παρατροπῆς μὲν αἰεὶ τῆς ἐπὶ τὸ λίαν εὐθηκότος, τὸ ἰσοστατοῦν οὐδέν, ἐν μοίρᾳ δὲ τῇ αἰσχίονι τὸ εὖ ἔχειν ὑπειλημμένον. Ἥ οὐκ ἄμεινον ἐννοεῖν ὡς τὴν μὲν τοῦ Υἱοῦ φύσιν, ἣτις ποτὲ ἐστὶ, νῶ μὲν ἐπαθρῆσαι τῷ καθ' ἡμᾶς ἀνέφικτον παντελῶς, μεῖζον δὲ εἰπεῖν ἢ κατὰ δύνάμιν λόγου; "Δόξα γὰρ Κυρίου κρύπτει λόγον," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἐκ πλείστων δὲ ὄσων θεωρημάτων, τὴν ὡς ἐν ἐσόπτρῳ γινώσκον οὐκ ἀνιδρωτὶ καὶ μόλις ἐραυνοῦμεθα, ἰσχυαῖς δὲ δὴ λίαν καὶ οἰονεῖ κατερρινημέναις φαντασίαις ἐννοίων τὴν ὡς ἐν αἰνίγμασι θεῶν εἰς νοῦν συναγείροντες, τὸ ἀκλινὲς ἐν πίστει κερδαίνομεν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν κτίσμασι καὶ τοῖς ὑπὸ γένεσιν καὶ φθορὰν οὐδὲν ἀκριβῶς καὶ μοναδικῶς ἐξήσκηται πρὸς ἐμφέρειαν τῆς ἀνωτάτω φύσεως τε καὶ δόξης, συνίεμεν μόλις τὰ περὶ αὐτῆς, τὸ τελοῦν εἰς δήλωσιν ἀφ' ἐκάστου τῶν ὄντων χρειωδῶς ἀρπάζοντες· σπιθαμῇ δὲ ὡσπερ μετροῦντες τὸν οὐρανόν, βραχεῖ κομιδῇ τῷ γε ἐν ἡμῖν ὄντι νῶ πρὸς τὰ ἐπέκεινα νοῦ παντὸς ἀναμύειν οὐ παραιτούμεθα, φῶς τε καὶ ζωὴν καὶ σοφίαν καὶ δύνάμιν καὶ ἕτερα ἅττα πρὸς τούτοις φαμὲν εἶναι τὸν Υἱόν. Ὀνόμασται γὰρ οὕτω παρά γε τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, ἀλλ' οὐχ ἐκάστῳ τῶν ὀνομάτων τὴν ἄρρητον αὐτοῦ φύσιν ἐγκατακλείοντες, ἐκ διαφόρων αὐτὸν συγκεῖσθαί φαμεν, καὶ εἰς ἕν τι τὸ ἀρτίως ἔχον ἀναπεπλέχθαι μόλις. Ἀπλοῦς γὰρ ἐστὶ καὶ μονοειδής, ἀλλ' ἐκ πλείστων ὄσων τῶν αὐτῷ προσπεφυκότων οὐσιωδῶς, εἰς αὐγὰς ὡσπερ ἴμεν ἰσχυὰς τῆς ἐπ' αὐτῷ θεωρίας καὶ συμμέτρου περιωπῆς. Εἰ τοίνυν λέγοιτο χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς, ἀχωρίστως τε ἅμα καὶ προσπεφυκῶς συνυπάρχοντα νόει, καὶ οἰονεῖ τὸ εἶδος αὐτοῦ τοῦ γεγεννηκότος. Ἦνίκα δ' ἂν καὶ ἀπαύγασμα μονονουχὶ φωτὸς προέντος τε καὶ ἀπαστράψαντος, εἰς νοῦν ἔχε τὴν ἐκ Πατρὸς οἰονεῖ πως εἰς τὸ ἔξω διεκδρομῆν, οὔτε εἰσάπαν ἀπηλλαγμένως τῆς ὅθεν ἐστὶν ὑποστάσεως, οὔτε μὴν εἰσάπαν συνεσταλμένως, προεκκύπτουσαν δὲ ὡσπερ εἰς τὸ ὑφεστάναι καθ' ἑαυτὴν καὶ εἰς ὑπαρξιν ἰδικήν. Ἐμφιλοχωρεῖ μὲν γὰρ τῇ τοῦ Πατρὸς φύσει, μονο νουχὶ ρίζαν ἔχων αὐτὴν ὁ Υἱός καὶ τομῆς τῆς εἰσάπαν οὐκ ἀνεχόμενος, πλὴν ὑφέστηκεν ἰδικῶς, καὶ ἔστιν Υἱὸς ἀληθῶς, οὐκ ἀνυπόστατος χαρακτήρ, οὐδὲ ἀνυπάρκτως ἐπερριμμένος, ἢ συμβεβηκῶς, ὡς εἶδος ἐν σώματι. Ζωὴ 559 γὰρ ὡν κατὰ φύσιν, πῶς ἂν νοοῖτο μὴ ὑφεστάναι; Ἥ οὐ διεπύθου λέγοντος· "Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, τοῦτό μού ἐστὶν ὄνομα, καὶ μνημόσυνον αἰώνιον γενεαῖς γενεῶν;" {B.} Εὖ λέγεις. Εἰς καιρὸν δὲ ἡμῖν ὄντα τε ἔφης καὶ ζωὴν τὸν Υἱόν, ὡς χαρακτήρα που πάντως καὶ ὁμοίωσιν ἀκριβῆ τοῦ ὄντος τε καὶ ζῶντος Πατρὸς. Ἀλλὰ τί δητὰ, φασίν, εἴπερ ὧδε ἔχει, ζωὴν δέχεται παρὰ τοῦ Πατρὸς; Ἐφη γὰρ αὐτός· "Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως καὶ τῷ Υἱῷ δέδωκε ζωὴν

ἔχειν ἐν ἑαυτῷ." Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι, καταναρκήσας οὐδέν· "Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ κάγω ζῶ διὰ τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με κάκεῖνος ζήσει δι' ἐμέ." Πρὸς ἡμᾶς δὲ ὁ Παῦλος, "Ὁ δὲ Θεός, ἔφη, πλούσιος ὢν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἦν ἡγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωποποίησε τῷ Χριστῷ, χαριτί ἔστε σεσωσμένοι, καὶ συνήγερκε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἔπου ρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." Καὶ ὅλως διὰ πάσης, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ζωοποιούμενός τε παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ζωῆς ὁράται μέτοχος. Τίνα δὴ οὖν ἄρα τρόπον τάληθές ἀντεξοίσομεν τοῖς δι' ἐναντίας, ὡς ἥδιστα ἂν σου διαπυθοίμην. {A.} Καὶ μὴν ἄριστά σοι καὶ οὐκ ἀποσκοπῶς που λέγειν ἐδόκουν, οὐχὶ τῆς βουλήσεως τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐσίας καὶ ὑποστάσεως χαρακτήρα τὸν Υἱὸν νοεῖσθαι δεῖν, καὶ οὐκ ἀπαδόντως τῇ θείᾳ Γραφῇ. {B.} Ἄριστα μὲν οὖν ἀποφήσασαι γὰρ ἂν οὐδαμῶς τό γε ὀρθῶς ἔχον τε καὶ εἰρημένον. {A.} Ἐν δέ γε τοῖς οὖσιν, ὅσα μὴ μόνον εἰς σχῆμα καὶ εἶδος μεμόρφωται τό τινος, οὐσιώδη δὲ μᾶλλον διεκληρώσατο τὴν ἐμφέρειαν, ὁμοφυῆ δὴπου πάντως εἶεν ἂν, καὶ τῆς κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ὁμοιότητος ἀνενδεῶς ἐξημμένα. {B.} Πῶς δὴ φῆς; Οὐ γάρ μοι μάλα σαφῆς ὁ λόγος. {A.} Τὸ χαλκοῦ, φέρε εἰπεῖν, ἢ λίθου πεποιημένον ἀνδροειδὲς ἄγαλμα, πότερα τῆς τοῦ δεῖνος οὐσίας ἡγουν εἶδους καὶ μορφῆς ἐξεικονισμὸς εἶη ἂν; {B.} Εἶδους δηλονότι. {A.} Ὁ γε μὴν τοῦ δεῖνος υἱός, πρὸς αὐτῆς εἰς τοῦτο πλαστουργηθεὶς τῆς φύσεως καὶ ἄκρως ἐξησκημένος πρὸς ὁμοίωσιν τοῦ γεννήσαντος, λόγοις δὲ δὴ φημι τοῖς κατὰ τὴν φύσιν, ἄρ' οὐκ ἂν νοοῖτο λοιπὸν φυσικὴ τε καὶ οὐσιώδης εἰκὼν; {B.} Ναί. {A.} Ὅντος δὴ οὖν ἤδη σαφοῦς τε καὶ ἐναργοῦς ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑποστάσεως χαρακτήρ ὑπάρχων ὁ Υἱός, ἀδιαλώβητόν τε καὶ ἀπαράσημον τὸ θεῖον ἐν ἑαυτῷ 560 παρέδειξε κάλλος, διαρρήδην εἰπών· "Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί ἐστι" καὶ "Ὁ ἑωρακῶς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα" πῶς οὐκ ἀναγκαῖον ἐννοεῖν ὡς τοῖς τῆς θεότητος ιδιωμασιν ὑπάρχων διαπρεπῆς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Πατήρ, κατ' οὐδένα τρόπον ἀπο λισθήσειεν ἂν τοῦ εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιός, ἵνα μὴ διὰ τῆς εἰκόνας ὑβρίζηται πῶς ὁ οὐπὲρ ἐστὶν εἰκὼν; Συμβήσεται γάρ, εἴπερ οὐχ ὥδε ἔχει, τό γε ἦκον εἰς τὸν Υἱόν, ὅς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, ζωὴν μὲν οὐκ ἔτι, ζωῆς δὲ μᾶλλον ἐπιδεᾶ καὶ τῆς παρ' ἐτέρου μέτοχον, καὶ αὐτὸν ἤδη πῶς ὑποπτεύεσθαι τὸν Πατέρα. Ἡ πῶς ἂν γένοιτο τοῦ ζωογο νοῦντος εἰκὼν ἀπαράλλακτος τὸ ζωογονούμενον, τοῦ πλουσιῶς ἔχοντος τὸ ἐπιδεᾶς, τοῦ διανέμειν ἐτέροις οἴου τε τὸ καὶ ἰδίᾳ φύσει μὴ ἐπαρκοῦν; {B.} Εὐ λέγεις. {A.} Οἱ δὲ δὴ ζωῆς μέτοχον καὶ οὐκ αὐτὸ κατὰ φύσιν ὑπάρχειν ζωὴν πεφλυαρηκότες τὸν Υἱόν, ὅποι ποτὲ θεῖεν ἂν τὴν αὐτοῦ φύσιν, ὡς ἑτέραν οὐσαν παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ζωὴν, ἐννοεῖν οὐκ ἔχω. Ἡ οὐκ ἀνάγκη τὸ ἐν μεθέξει τινὸς γενέσθαι πεπιστευμένον ἑτεροφυῆς εἶναι παρ' αὐτό, ἵνα μὴ αὐτό τι ἑαυτοῦ λέγοιτό τε καὶ ὀρῶτο μέτοχον, εἴπερ ἐστὶν ὁμοφυῆς; {B.} Ἀνάγκη. {A.} Οὐκοῦν, εἰ μὴ ἐστὶ ζωὴ κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, ἐν ἰδίᾳ που πάντως ἔσται φύσει, μεταλαχὼν ὡς ἑτέρας, ἢ ὅπερ ἐστὶν αὐτὸς τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς. Ἀποκρινάσθων δὴ οὖν οἱ τοσοῦτω παρεφθαρμένοι συναθλοῦντες δόγμασιν, ὑπὸ ποῖον ἡμῖν ἔσται κατ' ἐκείνους γένος· προαπέδειξε γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος ὅτι μὴ γενητός. {B.} Ζωή, φησί, γέγονε παρὰ τοῦ Πατρὸς· ἔφη γὰρ ὁ Ἰωάννης· "Ὁ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν." Ὁ <Υἱός> οὖν ἐστὶ ζωὴ. {A.} Συνεισδήσας οὖν ἄμφω καὶ εἰς ἓν τι συνενεγκῶν ζωὴν τε καὶ τὸν Υἱόν, οὐχ ἕτερον εἶναι φῆς παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ζωὴν, ὡς διαφόροις ὀνόμασι τὴν ἐνὸς ἡμῖν τοῦ νοουμένου κατασημαίνεσθαι φύσιν, εἴτουν Υἱὸς εἴτε ζωὴ λέγοιτο τυχόν; {B.} Οὕτω φημί. {A.} Εἴτα πεποιῆσθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς ὑπειλήφασιν τὴν ζωὴν· καὶ πῶς ἂν οὐχὶ μωρίας αὐτοῖς ἐπὶ κλημα καὶ γραφῆ τὸ χρῆμα λοιπόν; Ἡ οὐχὶ τὸ γεγονὸς ἐξ ἀνυπαρξίας παρήχθαι λέγειν, καὶ οὐχ ἐκόντας, ἀνάγκη, καὶ τὸ εἰς ἀρχὰς τοῦ εἶναι παρακεκομισμένον τοῦ εἶναι πρεσβύτερον τὸ μὴ εἶναι λαχεῖν; Ἄλλ' οὐ τοῦτό γε, ὃ βέλτιστοι, ζωὴ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ζωὴ γάρ ἐστὶν οὐ τὸ εἰς ζωὴν παρηγμένον· πρέποι

δ' ἂν μᾶλλον αὐτῇ τὸ εἶναι διὰ παντός, ἄναρχόν τε καὶ ἀτελεύτητον τὴν ὑπαρξιν ἔχειν. Εἰ δὲ δὴ σοφὸν οἶονται 561 καὶ κατεσκευμένον ὑπάρχειν αὐτοῖς τὸν λόγον, τὸν ἐν μεθέξει ζωῆς, κἂν εἰ νοοῖτο ζωῆ, πρεσβεύοντα τὸν Υἱόν, ἀκούοντων ὅτι ζωὴ λέγοιτ' ἂν τὸ ζωοποιῶν, οὐχὶ τὸ ζωοποιούμενον, καθάπερ ἀμέλει καὶ φῶς καὶ σοφία καὶ δύναμις, οὐ τὸ φωτὸς ἐπιδεῖς καὶ σοφίας τητῶμενον καὶ ἰσχύος τῆς παρ' ἑτέρου γλιχόμενον, τὸ φωτίζον δὲ μᾶλλον καὶ σοφοὺς ἀποτελοῦν καὶ δυναμοῦν ἑτέρους. Ἡ οὐχὶ δὴ τρίβον ἰέναι σοὶ δοκῶ τὴν εἰς εὐθύ τε καὶ ἀκαμπῆ καὶ ταῖς ἐκ νόμου ψήφοις ἐπαινουμένην; "Ὁδῶ γάρ, ἔφη, πορεύση βασιλικῆ." {B.} Καὶ μάλα. {A.} Τὸ δὲ δὴ σχέσει τῇ μὴ κατὰ φύσιν καταπλουτοῦν καὶ μόλις τό γε ὅλως εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστί, πῶς ἂν ἐν ἴσῳ γένοιτό ποτε τῷ καὶ μετασχεῖν ἐφίεντι, καὶ χαριζομένῳ μεταλαχεῖν τῶν ἰδικῶς αὐτῷ προσεῖναι πεπιστευμένων; Ἀκούω γὰρ λέγοντος τοῦ Υἱοῦ. "Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὐς θέλει ζωοποιεῖ." Καὶ μάλα εἰκότως. Ἐνεργήσει γὰρ ἐν ἴσῳ καὶ οὔτι που παρηλλαγμένως ἢ τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ φύσις. Ζωὴ γὰρ ἐστὶν ὁ Πατήρ, ζωὴ δὲ καὶ ὁ Υἱός, οὐ μείον ἢ ὁ Πατήρ. {B.} Ἄλλ', οἶμαί γε δὴ, φαῖεν ἂν ὅτι ψευδομυθεῖς, ὧ οὔτος, οἴχεται δὲ δὴ σοὶ πρὸς τὸ μηδὲν ἤδη πως ὁ νοῦς καὶ τῶν μὲν ἐξ ἀκριβείας διημάρτηκεν ἐννοιῶν, τὸ δὲ τοῦ Πατρὸς ὑπερανεστηκός τε καὶ ὑπερκεείμενον ἐν γε τῷ εἶναι ζωὴ κεκιβδήλευκὴ τε καὶ κατασμικρύννας ἔχει. Πῶς γὰρ ἢ πόθεν ἐν ἴσῳ κείσεται τῷ Υἱῷ, καὶ εἰ καλοῖτο ζωὴ; {A.} Βραχὺ πρὸς λόγους διαμελλήσαντες, ἀτρέμα ἔχειν δεῖν οἰησόμεθα μὲν ἡμεῖς. Οἱ δὲ τοῖς σφῶν αὐτῶν συναθλοῦντες δόγμασι, καὶ πειράσθων ἀναπειθῆναι ὡς ἀμείνων μὲν ἢ καθ' ἑαυτὸν ζωοποιὸς ὁ Πατήρ, μείων δὲ ἢ κατ' αὐτόν, καίτοι ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ Υἱός. Ἄλλ' ἔσονται μὲν οὐχ οἰοί τε τοῦτο δρᾶν, οἶδ' ὅτι, καταμαντεύσονται δὲ τὸ δοκοῦν καὶ καθοριοῦσιν εὐκόλως ἂ ἂν βούλωνται τοῦ Υἱοῦ, καὶ θεσμοῖς ἰδίους τὴν ἀπάντων βασιλίδα καταζευγύντες φύσιν. Εἶτα τιμᾶν οἶονται τὸν Πατέρα τὸν ἐξ αὐτοῦ πεφηνότα κατὰ φύσιν Υἱὸν ταῖς εἰς τὸ μείον καταλυποῦντες ψήφοις, καίτοι λέγοντα σαφῶς. "Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με" καὶ, "Ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με." Τίνα γὰρ τρόπον καταθρήσαιμεν ἂν ζωὴν ὄντα κατὰ φύσιν ἐν Υἱῷ τὸν Πατέρα, εἰ μὴ νοοῖτο ζωὴ κατὰ φύσιν καὶ ὁ Υἱός; Τί δὲ οὐχὶ καὶ φάσκοντι πιστευτέον τὸ "Εγὼ εἰμι ἢ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ;" Συνάρθρως δὲ καὶ μοναδικῶς 562 ἑαυτὸν εἶναι λέγων τὴν ζωὴν, ἄρ' οὐκ ἐξώσειεν ἂν τοῦ εἶναι ζωὴν τὸν Πατέρα καὶ Θεόν, εἰ μὴ φύσεως μιᾶς ἄμφω τε εἶναι δώσομεν, καὶ δι' ἀμφοῖν εἰς ἡμᾶς ἐν ἴσῳ τὸ χρῆμα ἰέναι, καὶ οὔτι που δυοῖν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἑνὸς τοῦ τὰ πάντα ζωογονοῦντος Θεοῦ; {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Ἡ οὐκ "ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν;" {B.} Παντάπασιν μὲν οὖν, εἴπερ εἶναι συγχωρήσομεν ἀληθῆ τὸν ἱερώτατον Παῦλον. {A.} Ἀληθῆς μὲν οὖν. πῶς γὰρ οὐ; Ζῆ γὰρ ἐν αὐτῷ καὶ λαλεῖ Χριστός, ὅς ἐστιν ἡ ἀλήθεια. Θεὰ δὴ οὖν, ὧ φιλότης, ὡς ἐν Θεῷ μὲν Πατρί ζῶμεν καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν. Ὁ δὲ γε τοῦ εἶναι καὶ ζῆν χορηγὸς οὐχ ἕτερος ἂν εἴη παρὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ πεφηνότα Υἱόν, ὃς τοῖς τοῦ Πατρὸς ἰδιώμασιν ὑπάρχων διαπρεπῆς καὶ ζωῆς τῆς κατὰ φύσιν βλάστημα ζωοποιόν, ὡς ἴδιον ἀγαθὸν ἐνήσει τὴν ζωὴν τοῖς τούτου δεδημένοις καὶ ὄλην συνέχει πρὸς τὸ εἶναι τὴν κτίσιν. Καὶ γοῦν Ἰουδαίοις προσλαλῶν, "Ἀμὴν ἀμὴν, φησί, λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ Πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. Ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ." Εἶτα τὴν ἰδίαν ἡμῖν κατασημαίνων φύσιν, "Ἀμὴν ἀμὴν, φησί, λέγω ὑμῖν. ὁ πιστεύων ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς." Εἴπερ οὖν ἐν ἴσῳ τε καὶ ἀπαραλίσκτως ἐνεργὸς ἐν ἡμῖν ὁ Υἱός, κατὰ γε τὸ εἶναι ζωὴ καὶ οὐ μείον ἢ ὁ Πατήρ, πῶς οὐκ ἐν ἴσοις ἀυχήμασι θεῖεν ἂν οὐσίας αὐτόν, εἴπερ ἔλοιτό τινες ὀρθὰ φρονεῖν ἐπ' αὐτῷ καὶ διασκέπτεσθαι δεῖν; {B.} Ἄλλ' ἐψόμεθα, φησίν, οἷς αὐτὸς εἶρηκεν ὁ Υἱός. Ἔφη γὰρ ἀναφανδόν. "Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατήρ ἔχει ζωὴν ἐν

ἑαυτῶ, οὕτω καὶ τῷ Υἱῶ δέδωκεν ἔχειν ζωὴν ἐν ἑαυτῶ." {A.} Προστίθει τὸ λεῖπον, ἤγουν ἀδικῶν ἴσθι τοι τὸ ἀληθές. {B.} Τὸ τί δὴ; {A.} Τὸ οἷς ἔφης ἀναγκαίως καὶ χρειωδῶς ἐπενηνεγμένον, τουτέστι· "Καὶ ἐξουσίαν δέδωκεν αὐτῶ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν." {B.} Ἐοικας, οἴμαί που, καταδηλοῦν ἐκεῖνο θέλειν ὅτι ζωὴν δέχεται παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς οὐχ ἢ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός, ἀλλ' ἢ γέγονεν ἄνθρωπος, ὁ φύσει μὲν οὐκ ἔχων τὸ εἶναι ζωὴν, ζωῆς δὲ μᾶλλον τῆς παρὰ Θεοῦ μέτοχος. {A.} Καίτοι τί δήποτε μὴ οὐχὶ μᾶλλον σαυτῶ, ταυτὶ δὲ ἀβούλως ἀνάπτεις ἐμοί; Οὐ γὰρ διεπύθου λέγοντος ὅτι δέδωκεν ὁ Πατὴρ τῷ Υἱῶ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῶ καὶ τοῦ κρίνειν τὴν ἐξουσίαν ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν; 563 {B.} Ἐπυθόμην· τὸ δὲ δὴ δοῦναι νυνὶ κατὰ μόνου τοῦ κρίνειν τετάχθω, φησίν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ κρίνειν ὁ νόμος ὡς γέρας ἐξαίρετον ἀνετίθει Θεῶ (ἔφη γὰρ ὅτι ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἐστίν), δέχεται τὸ Θεοῦ γέρας ὡς ἄνθρωπος. {A.} Τὸ δὲ γε ζωογονεῖν, ὧ βέλτιστοι, πρέποι ἂν ἐτέρω μᾶλλον ἢ Θεῶ; Καίτοι καὶ Παῦλος ἡμῖν ὁ σοφώτατος, Τιμοθέω γράφων, "Διαμαρτύρομαι, φησίν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωογονοῦντος τὰ πάντα." {B.} Naί, πρέποι ἂν καὶ τοῦτο, φησί, τῷ Θεῶ, ἀλλὰ τί μὴν; {A.} Τὸ δὲ Θεῶ πρέπον, καὶ οὐσιωδῶς ἀνημμένον, ἄρ' οὐχὶ τῇ ἀνθρώπου φύσει δοτόν τε καὶ ἐπακτόν; {B.} Καὶ τοῦτο ἀληθές. {A.} Ἄνθρωπος δὲ καθ' ἡμᾶς ὁ Χριστός, εἰ καὶ νοοῖτο Θεὸς καθὸ πέφηνεν ἐκ Θεοῦ; {B.} Naί· πῶς γὰρ οὐ; {A.} Φύσεως οὖν ἄρα τῆς θείας ἴδιον καὶ ἐξαίρετον ἔργον ἦν τὸ ὡς ἀνθρώπῳ δοτόν, τουτέστιν ἡ ζωὴ; {B.} Ἄλλ' ὁ Πατὴρ λέγεται τῷ Υἱῶ δεδωκέναι τὴν ζωὴν. {A.} Προστίθει τὸν χρόνον καὶ λελύσθω τὸ ζητούμενον. Ὅτε γὰρ πέφηνε καθ' ἡμᾶς, τότε δὴ τότε καὶ ζωοποιεῖσθαι λέγεται, καίτοι ζωὴ κατὰ φύσιν αὐτὸς ὢν ὡς ἐκ Θεοῦ καὶ ζωῆς. Καὶ γοῦν λεγομένου τοῦ Πατρὸς ὡς οὐκ ἔχοντι τῷ Υἱῶ χορηγήσαι τὴν ζωὴν, κατίδοι τις ἂν, καὶ λίαν ἀμογητί, ζωῆς ὄντα χορηγὸν ἑαυτῶ τὸν Υἱόν, καὶ οὐτὶ πού φαμεν καθὸ νοεῖται Θεός, καθὸ δὲ πέφηνεν ἄνθρωπος, ὧ δοτόν τε καὶ εἰσκεκριμένον ἐξωθεν ἡ ζωὴ. Ἐφη μὲν γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος· "Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας ἐκ νεκρῶν Χριστὸν Ἰησοῦν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν." Ὁ δὲ γε Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς οὐχὶ ταῖς ἐτέρου μᾶλλον, ἀλλὰ ταῖς ἰδίαις ἐνεργείαις τὸ χρῆμα διδούς, πρὸς Ἰουδαίους φησὶ περὶ τοῦ ἰδίου σώματος· "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν." {B.} Πῶς οὖν ἐνήργηκεν ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῶ τὴν ζωὴν, εἴπερ ἀνεβίω Χριστὸς ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεσί τε καὶ ἐνεργείαις; {A.} Ὅτι ζωῆς ὄντος τοῦ Πατρὸς, ζωὴ πέφηνεν ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν τε καὶ ἀληθῶς ὁ Υἱός, τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας ἐμφαντικός, καὶ ὅλος μὲν ὑπάρχων ἐν τῷ Πατρί, φέρων δὲ αὐτὸ ὀλοκλήρως ἐν ἑαυτῶ τὸν Πατέρα. Ταύτη τοί φαμεν τὸ Πατὴρ ἐνέργημα καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ὅπερ ἂν ὁ Υἱὸς ἐργάσαιτο, τοῦτό ἐστιν ἐνέργημα τοῦ Πατρὸς. Καὶ γοῦν τὴν ὡς ἐκ Πατρὸς ἐνέργειαν ἰδίαν οὖσαν ἐπίδεικνυς καὶ τὸ ἐν ἅπασιν ἰσοουργὸν τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοουσιότητος 564 μὴνυσιν ἐναργῆ τοῖς φιλομαθεσί παρατιθεῖς, "Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι, φησίν, εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύετε." Ὅτε δὲ αὐτῶ· "Ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτός." Οὐ γὰρ δὴ χρῆναι πρέπειν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις τὰ θεοπρεπῶς εἰργασμένα διανοεῖτό που, τῇ δὲ γε ἀρρήτῳ καὶ ὑπὲρ νοῦν ἀνετίθει φύσει· διὰ τοι τοῦτό φησι· "Κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύετε." Τὰ γὰρ τοι θεοπρεπῶς καὶ ὑπὲρ λόγον ἐξεργασμένα τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις ἐμφιλοχωρεῖν οὐκ ἔα τὴν ἐπ' αὐτῶ δόξαν τε καὶ πίστιν, αἴρεται δὲ ὡσπερ ὑψοῦ, καὶ ἄνθρωπος μὲν οὐτὶ που ψιλός, Θεὸς δὲ ἔτι καὶ ἐκ Θεοῦ γινώσκεται. Ἥ οὐκ ἀληθές ὁ φημι; {B.} Πάνυ μὲν οὖν. {A.} Ἀλλὰ με μικροῦ καὶ τόδε παριππεῦσαν ὤχετο. {B.} Τὸ ποῖόν τι φῆς; {A.} Τὸ παροισθὲν ἀρτίως τοῦ Παύλου λόγιον, ἐν ᾧ καὶ μάλα σαφῆς ἡ δίδαξις ἦν ὡς διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἢ παρὰ Πατρὸς ζωοποιήσις ἐν τε αὐτῶ τῷ Χριστῶ καὶ ἐν ἡμῖν ἐκπράττεται. Ἐφη γὰρ

ὅτι "Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας ἐκ νεκρῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν." Διὰ Πνεύματος οὖν ἄρα ζωοποιὸς ὁ Πατήρ, οὐχ ὡς διὰ κτίσματος ζωογονῶν τὴν κτίσιν, ἀλλ' ὡς ἐν μεθέξει φύσεως τῆς ἰδίας εἰς τὴν ἑαυτοῦ μεταπλάττων ζωὴν τὸ ζῶν οὐκ ἔχον ἐν ἰδίᾳ φύσει. Δοτὸν γὰρ που φαῖεν ἄν, οἶδ' ὅτι, τῇ κτίσει τὸ ζῆν. {B.} Φαῖεν γὰρ ἄν, ἐρήσεται δὲ καὶ πρὸς ἡμῶν αὐτῇ· "Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;" {A.} Ζωοποιὸν οὖν ἄρα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὗ καὶ λαχόντες τὴν μέθεξιν, Θεοῦ τοῦ μόνου καὶ ἀληθινοῦ μετε λάχομεν ὡς ζωῆς. {B.} Σύμφημι. Φρονεῖς γὰρ ὀρθῶς, ἐπεὶ τοὶ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν Θεοῦ μέθεξιν τε καὶ παρουσίαν τὸ Πνεῦμα πληροῖ. Διαμεμνήσομαι γὰρ Ἰωάννου γράφοντος ὡδί· "Ἐκ τούτου γινώσκουμεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστὶν ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν." {A.} Ἄθρει δὴ οὖν, ὦ ἑταῖρε, τοῦ θεοῦ τε καὶ ζωοποιῶ Πνεύματος χορηγὸν καὶ δοτῆρα, τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα Υἱόν. Ἐνεφύσησε γὰρ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων· "Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον." Εἶτα πῶς οὐκ ἂν γένοιτο τῶν λίαν ἀπηχε στάτων ζωῆς ὑπάρχειν χορηγὸν τὸν οὐκ ὄντα ζωὴν, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς ἐν τοῖς ἐπακτὸν ἔχουσι τὴν ζωὴν κατὰ γε τὸ ἐκείνοις οὐκ οἶδ' ὅπως δοκοῦν; Καίτοι τί δήποτε, φαίην ἂν εἰκότως, εἴπερ ἐστὶν οὐ ζωὴ, ὡς ἴδιον ἀγαθὸν ἐνίησὶ 565 τε τὸ Πνεῦμα, καὶ τρόπῳ τῷ κατὰ τὴν ἐκφύσησιν χορηγὸν ὄντα ζωῆς ἑαυτὸν ἀποφαίνει; Ὅταν τοίνυν λέγηται ζωῆς μέτοχος ὁ Υἱός, ἡγουν ὅτι ζωοποιεῖται παρὰ τοῦ Πατρός, τὴν θείαν εὐθὺς ἀναλογίζου φύσιν ὄλην ὡσπερ ἐν Πατρὶ νοουμένην, ἐν ᾧ καὶ ἐξ οὗ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ζωοποιὸν τοῖς εἰσκεκριμένῃν ἔχουσι τὴν ζωὴν τὴν ζωοποιήσιν ἐνεργοῦν, οὐχ ὡς τῆς ἀρρήτου φύσεως ὄργανον, ἀλλ' οἶονεὶ πως ὄλην αὐτῆς τὴν ποιότητα δι' ἑαυτοῦ τῇ κτίσει δωρού μενον, καὶ ἀναμορφοῦν εὖ μάλα τὸ φθειρεσθαι πεφυκὸς εἰς μακραίωνα βίον. Ἐννοίαις δὲ ταῖς εἰς τοῦτο σεσοφισμένος, τὴν ἐν Χριστῷ ζωοποιήσιν ἐνηρηγμένην εὐρήσεις εἰς γε δὴ μόνον τὸ ζωοποιεῖσθαι πεφυκός, τουτέστι τὸ ἀνθρώπινον. Ὁ γὰρ ἐκ Πατρὸς ἀληθῶς καὶ μονογενῆς διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς ἀπεσόβει τὴν φθοράν, καὶ θανάτου κρείττονα τὸν οἰκεῖον ἀπετέλει ναόν. Ὅτι γὰρ ἦ Θεὸς τέ ἐστι καὶ ἐξ αὐτῆς ἀνέφυ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ Πατρός, ζωὴ καὶ αὐτὸς κατὰ φύσιν ἐστί, μάρτυς ἂν γένοιτο περιφανῆς τε καὶ ἀληθῆς ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης. Γράφει γὰρ ὡδε περὶ αὐτοῦ· "Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη καὶ ἐωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἣτις ἦν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν." Σαφέστερον δὲ καθιστὰς τὸ τίς ἂν εἴη λοιπὸν ἢ πρὸς αὐτοῦ κεκλημένη ζωὴ, πάλιν φησὶ· "Καὶ οἶδαμεν ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει· καὶ ἔδωκεν ἡμῖν διάνοιαν ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ἐσμέν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος." Ποῦ γὰρ ὅλως ἢ πῶς ἂν νοοῖτο καὶ ὑπάρχων ἀπ' ἀρχῆς καὶ Θεὸς ἀληθινός, εἰ μὴ τοῦ κεκληθῆσθαι πρὸς ὑπαρξιν πρεσβύτερόν τε καὶ ἀνωτάτω τὸ εἶναί τε ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχειν λαχόν; Ζωὴ γὰρ κατὰ φύσιν ὑπάρχων, τότε δὴ τότε πρεπόντως ἐπιγινώσκεται. Θεῷ γὰρ που τῷ ἀληθινῷ, τὸ ὧδέ τε εἶναι πρέποι ἄν, καὶ διαμαχεῖται τὸ ἔμπαλιν, καὶ γοῦν ὄνομα τὸ ὄν αὐτῷ· "Ἐγὼ γὰρ, ἔφασκεν, εἰμὶ ὁ ὄν, τοῦτό μου ἐστὶν ὄνομα καὶ μνημό συνον αἰώνιον γενεῶν γενεαῖς." {B.} Ἄλλ' εἰ χαρίζη, φησὶ, τὴν Πατρὸς ἐνέργειαν τῷ Υἱῷ, καὶ τοῦτο ἀπαραλλάκτως, ἰσοσθενῆ τε εἶναι φῆς, ποῦ τὸ μεῖον ἔτι τηρήσεις αὐτῷ, καίτοι λέγοντι σαφῶς· 566 "Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἐστί;" καὶ πάλιν· "Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν;" Ἦδει γὰρ ὄντα Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα. {A.} Οὐκοῦν, εἰ μὴ φύσει καὶ ἀληθῶς Θεὸν εἶναι πεπιστεύκασι τὸν Υἱόν, κτίσμα που πάντως καὶ ἕτερον παρὰ τοῦτο οὐδὲν εἴη ἄν. Ἐπὶ δὲ γε τοῖς ὡδε φρονεῖν ἡρημένοις, οἴμαι δὴ πρέπειν ἐκεῖνο εἰπεῖν· "Τίς δώσει τῇ

κεφαλῆ μου ὕδωρ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρῦων, καὶ κλαύσομαι τὸν λαὸν τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτός;" Ἐπιφωνεῖτω δὲ πᾶς αὐτοῖς φιλόθεός τε καὶ εὐσεβής· "Ἀπηλλοτριώθητε ἀπὸ Χριστοῦ, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε." Μερὶς δὲ καὶ κληρὸς ὑμῖν Θεὸς μὲν οὐκέτι, πολλοῦ γε καὶ δεῖ νόθος δέ τις ἀπλῶς καὶ ψευδώνυμος, κατάπλαστον ἔχων τὴν τῆς θεότητος δόξαν. Λελατρεύκασιν ἀληθῶς τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, διὰ τοῦτο καὶ ἐν μείοσιν ἢ ἐν οἷς ὁ Πατὴρ καὶ ἐπακτὸν ἔχειν τὴν ζωὴν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν οἷς ἡ ζωὴν ἰδίαν οὐκ ἔχουσα κτίσις, πεπιστεύκασι τὸν Υἱόν. Εἶτα τί προσκυνεῖν ἐγνώκασιν ὃν τοῖς τῆς κτίσεως ἐγκαταδεσμοῦσι μέτροις, καὶ τῆς κατὰ πάντων οὐσιώδους ὑπεροχῆς δυσσεβοῦντες ἀπαλλάττουσι, καίτοι λέγοντος Ἰωάννου σαφῶς· "Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν." Οὐ γὰρ δὴ ταῖς κατὰ σύγκρισιν ὑπεροχαῖς τὸ ἐπάνω πάντων ὁ Υἱὸς κεκτῆ σεται· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ πάντα εἰπεῖν, γεννητοῦ παντός εἰσφέρεται δήλωσις, ὑπερανεστήξει τὰ πάντα τὸ τελεῖν ἐν κτίσμασιν οὐδαμόθεν ἔχων ὡς ἴδιον ὁ Υἱός· ἐπεὶ μὴ ἐν τοῖς πᾶσιν ἐστίν, ἀλλ' ἐπάνω πάντων ἐξηρημένως, διὰ τὸ εἰς λῆξιν ἰέναι τὴν ἀνωτάτω λοιπόν, ἧς ἐπέκεινα παντελῶς οὐδέν. Ἦ οὐχὶ Θεὸς τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, καθὰ καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν ἔφη Παῦλος; {B.} Ναί. {A.} Τοῦτο δὲ ἦν ὁ Υἱός· "Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος." {B.} Τί οὖν ἐροῦμεν εἰ φαῖεν ὅτι γέγραπται περὶ τοῦ Πατρὸς ὅτι ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα; {A.} Ἄλλ' εἰ προσθεῖεν ἡμῖν, ὦ Ἑρμεία, τὸ ἀναμαθεῖν ἐθέλειν ὅπη τε καὶ ὅπως εἰσποίητον ἔχει τὸ εἶναι Θεὸς ὁ Υἱός, καίτοι κατὰ φύσιν καὶ αὐτῷ τῷ εἶναι συμπαρομαρτοῦν τὸ ἀξίωμα λαχών, αὐτόθεν, οἶμαί που, καταβαλοῦσι, καὶ τὸ δύσερι μεθέντες ὡς νόσον ἀποπληξίας, ἀποπεπαύ σονται μὲν τὴν ἄρρητον τοῦ Υἱοῦ συκοφαντοῦντες οὐσίαν, φρονεῖν δ' ἂν ἔλοιτο μεθ' ἡμῶν ὀρθά. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν, κατὰ τὸ εἶκός, ἐνστήσονται ταῖς σφῶν αὐτῶν ἐπαμύνοντες δόξαις καὶ τοῦ ψεύδους ὑπερμαχόμενοι καὶ προεστηκότες 567 γεννικῶς οὐ προθυμίαις, οἶμαι, δευτέραις, ἢ αἵσπερ ἂν ἔλοιτό τινες τοῖς ἐθέλουσι καταδηλοῦν τὸν πολέμου καὶ μάχης ὀπλίζεσθαι νόμον πρό τε παίδων καὶ πρό γυναικῶν. Ἡμᾶς δὲ ἀνάγκη, λεπτοεπεῖν ἡρημένους, ἀνασκαλεύειν τὰ κεκρυμμένα, καὶ τὴν τοῖς ἀμαθεστέροις οὐ ραδίαν ἐλεῖν ἀπογυμνοῦν ἀλήθειαν. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Ἔφη τοίνυν ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ τοῦ Μονογενοῦς· "Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς." Ἄρ' οὖν οὐχὶ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου καιρὸς, εἶπερ ἔλοι ποθὲν τὸ ἀνακεκραγεῖν δύνασθαι, τοῖς οὕτω νενοηκόσιν ἀναφανδὸν ἐρεῖ ὡς οὐχ ἥπερ ἂν νοοῖτο Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, ἀλλ' ἡ πέφηνεν ἄνθρωπος εἰς τὴν τῆς θεότητος ἀναπεφοίτηκε δόξαν, καὶ μετὰ σαρκός, καὶ ὅτε κεκένωκέ τε καὶ τεταπείνωκεν ἑαυτὸν, τότε καὶ ὑψοῦσθαι λέγεται; Ἐπεὶ δίδασκε· πυθοίμην γὰρ ἂν ὡς ἡδιστα σου καὶ ἐρομένω φράσον. {B.} Τὸ τί δὴ φῆς; {A.} Κεκένωκεν ἑαυτὸν ὁ Μονογενής, καθεὶς ἐν δούλου μορφῇ, καὶ ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας, καὶ γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου. Τοιγάρτοι, φησίν, ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψη, ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. Ἄρ' οὖν ἐν τάξει τῇ καθ' ἡμᾶς μισθὸν ἀνδραγαθημάτων καὶ δῶρον ὑπακοῆς καὶ στέφανον εὐτολμίας τὸ κεκληθῆσθαι Θεὸς ἐκτῆσατο καὶ τὸ προσκυνεῖσθαι δεῖν πρὸς τε αὐτῶν τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ἡμῶν τε τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ἤδη κατοικομένων; {B.} Ἔοικεν. {A.} Οὐκοῦν (ἐρῶ γὰρ δὴ τι μικρὰ τοῦ πρέποντος εἶς γε τὸ παρὸν φροντίσας διὰ τὸ ἀναγκαῖον), τοῖς τῶν ἐπὶ γῆς

ολισθήμασι καὶ ταῖς ἡμῶν ἀμαρτίαις πλείστην μὲν ὄσσην ἐχέτω τὴν χάριν ὁ Μονογενής. Ἴστω δὲ ὅτι πρόφασις αὐτῷ τῆς θεοποιῦ δόξης, τῆς ἀνθρωπότητος τὰ ἐγκλήματα. Εἰ μὴ γὰρ ἡμάρτομεν, οὐκ ἂν γέγονε καθ' ἡμᾶς· καὶ εἰ μὴ γέγονε καθ' ἡμᾶς, οὐδ' ἂν ὑπέμεινε τὸν σταυρόν· καὶ εἰ 568 μὴ ἀπέθανεν, οὐδ' ἂν ἐκτίησάτο τὸ προσκυνεῖσθαι δεῖν πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων. {B.} Θρασύς μὲν ὁ λόγος, πλήν ἔχει τὸ πιθανόν. {A.} Εἰ δὲ καὶ ἦν ἐν ἰσότητι καὶ ἐν μορφῇ τοῦ Πατρὸς τῶν τῆς κενώσεως μέτρων ἀμέτοχος ὢν, ποίαν ἂν ἔχοι δόξης ἐπίδοσιν τὸ ὄνομα λαβὼν τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα κατὰ τὸν τῆς κενώσεως χρόνον; Ἄρ' οὐ συνίης ὅποι ποτὲ αὐτοῖς ἀποκινδυνεύσειεν ἂν ὁ λόγος, εἰ ἐρευνῶτο λεπτότερον; {B.} Συνίημι. {A.} Βούλει δὴ οὖν, μεθέντες εἰς τὸ παρὸν τὸ ἅγαν ἰσχυρο λογεῖν, ἐπ' ἐκεῖνο ἴωμεν τὸ ὅτι Θεὸς ἦν ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς ὁ Μονογενής, καίτοι μακρὸν ἐπὶ τούτῳ δαπανήσαντες λόγον ἔν γε τοῖς παρωχηκόσι; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Οὐκοῦν διὰ μὲν φωνῆς Ἡσαΐου φησὶν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ· "Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ἔτι ἀπ' ἀρχῆς." Ἀνακεκραγόντων δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ἀγίων ἐπαῖοι τις ἂν πρὸς αὐτόν· "Οὐχὶ σὺ ἀπ' ἀρχῆς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνωμεν;" Ἴδου Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς κατωνόμασταί τε καὶ ἔστιν ἀληθῶς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ. Ὁ δὲ γε θεσπέσιος Ἰωάννης, ὅτε τοὺς ἐφ' Ἰησοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐποιεῖτο λόγους, "'Ὁ ἦν, φησὶν, ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ Λόγου τῆς ζωῆς." Προσεφώνει δὲ τισι· "Γράφω ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς." Καὶ τίς δὴ οὗτός ἐστιν, αὐτὸς ἔφη πάλιν· "Τάδε λέγει ὁ ὢν, ὁ ἦν, ὁ ἐρχόμενος." {B.} Ἄλλ' ὅτι μὲν ἦν καὶ πρὸ τῆς κτίσεως καὶ αὐτοὶ φαῖεν ἂν· τὸ δὲ ὅτι καὶ Θεὸς ἦν, οὐπω σαφῶς διέγνωσται, φασί. Δέχεται γάρ, ὡς οὐκ ἔχων δηλονότι. {A.} Εἶτα πῶς οὐκ ἐπὶ καιροῦ τοῖς τὸν ἀπόπτυστον τουτονὶ προεμένους λόγον εἰκότως ἐπιστυγνάζοντες καὶ ἡμεῖς ἐροῦμεν· "Οἱ κωφοί, ἀκούσατε, καὶ οἱ τυφλοί, ἀναβλέψατε ἰδεῖν." Οὐ γὰρ ὅτι ἦν ἀπλῶς, ἀλλ' ὅτι καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος ἀναγράφοντος ἐναργῶς τοῦ θεηγόρου καὶ εὐαγγελιστοῦ, καθάπερ ἐξ οἴνου καὶ μέθης πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἰόντες ἀκατασκέπτως, κατειρωνεύονται τὴν ἀλήθειαν. Φέρε δὴ οὖν καὶ δι' ἐτέρων ἐλάσαντες ἐννοιῶν, ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ἐπιγινώσκωμεν τὸν Υἱόν. Ἥ γὰρ οὐχὶ πρόποι ἂν τῷ γε ὄντι κατὰ φύσιν Θεῷ τὰ ἐφ' ἐκάστῳ ψηφηφορεῖν, καὶ στεφανοῦν μὲν ἐπαίνοις τοὺς νόμον ἔχοντας τοῦ βίου τὸν ὀριστὴν καὶ τὴν εὐκλεᾶ καὶ περίοπτον ἐκτετιμηκότας ζωὴν, κολάζειν δὲ τοὺς ἡμαρτηκότας ὡς ἀλαζόνας καὶ ὕβριστὰς καὶ θεσμοῖς τοῖς ἄνωθεν ἐμπαροινουῦντας εὐκόλως; 569 {B.} Πρόποι ἂν. {A.} Τί δὲ δὴ τὸ πληροῦν τὰ πάντα δύνασθαι καὶ διὰ πάντων μὲν ἦκειν, εἶναι δὲ καὶ ἐν πᾶσι δοίης ἂν ἐτέρα φύσει παρὰ τὴν θείαν; {B.} Οὐκ ἔγωγε· πῶς γάρ; {A.} Τὸ δὲ Θεῷ πολιτεύεσθαι καὶ διαβιοῦν, αὐχημά τε ποιῆσθαι Θεόν, οὐχὶ φαίης ἂν, ὦ ἑταῖρε, τοῖς ἀγίοις ἀρμο διώτατον; {B.} Πάνυ μὲν οὖν. {A.} Ἴθι δὴ οὖν, ἐκεῖνο φράσον. {B.} Τὸ ποῖον; {A.} Οὐχὶ "πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων," λόγος δὲ σοφίας, τὸ πάντων μάλιστα τιμαλφέστατον; {B.} Σύμφημι· Γράμμα γὰρ ὧδέ φησιν ἱερόν. {A.} Θέα δὴ οὖν τῶν ἄνωθεν τε καὶ ἐκ Πατρὸς ὡς ἡμᾶς ἠκόντων ἀγαθῶν διανομέα καὶ πρύτανιν, καὶ τοῦτο κατ' ἐξουσίαν, ὑπάρχοντα τὸν Υἱόν· ἔφη γὰρ ὁ Παῦλος· "Ἐνὶ δὲ ἐκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ." Καὶ μέντοι καὶ ἐτέρωθί που πρὸς Μωσέα τὸν ἱερώτατον διειπόντος Θεοῦ· "Τίς ἔδωκε στόμα ἀνθρώπῳ, καὶ τίς ἐποίησε δύσκωφον καὶ κωφόν, βλέποντα καὶ τυφλόν; οὐκ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός; Καὶ νῦν πορεύου, καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου." προσελάλει που πάλιν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός· "Θέσθε οὖν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπο λογηθῆναι· ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν ἣ οὐ δυνήσονται ἀντιστῆναι ἢ ἀντειπεῖν πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν." Ἀναμελωδοῦντος δὲ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστὶν, ἔχοντός τε ἀραρότως ὡς ἔνεστι μὲν αὐτῷ τὸ

ἐκάστῳ διανέμειν ὧν ἂν δρώη τὰς ἀμοιβὰς καὶ οὓς ἂν ἔλοιτο δικαιοῦν ("Θεὸς γὰρ ὁ δικαιοῦν, τίς ὁ κατακρίνων;" κατὰ τὸ γεγραμμένον). ἐνεργὸν ἐπ' ἀμφοῖν οὐχ ὑπουργικῶς ἀλλ' ἐν ἐξουσίᾳ τῇ θεοπρεπεῖ κατοψόμεθα τὸν Υἱόν. Ἔφη γὰρ αὐτός: "Τί γὰρ ὠφελήθησεται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ." Προσε φώνει δέ τῳ τῶν ἠρρωστηκότων: "Τέκνον, ἀφένονται σοι αἱ ἀμαρτίαι σου" ἐφ' ᾧ καὶ λελυττηκότες οἱ πέρα λόγου παντὸς ἀνόσιοι Φαρισαῖοι, δυσφημίας ἐγκλήματι καταδεσμεῖν ἀπετόλμων τὸν οὕτω θεοπρεπῆ καὶ λίαν ἀνυποστόλως ἀνέντα φωνήν, καὶ δὴ καὶ ἔφασκον: "Οὗτος βλασφημεῖ. Τίς δύναται ἀφιέναι ἀμαρτίας, εἰ μὴ ὁ Θεός;" 570 Ὁ τοίνυν καὶ νόμου καὶ δίκης Κύριος, καὶ στεφάνων διανομεύς, καὶ δικαιοσύνης πρῦτανις, καὶ ἀνιείς ἀμαρτίας, καίτοι μετὸν οὐδενὶ τῶν ἠριθμημένων ἐν κτίσμασι τοῦτο δρᾶν, πῶς οὐκ ἂν εἶη Θεὸς κατὰ φύσιν; Ἄρα σοι δοκῶ ταυτὶ δοξάζειν ὀρθῶς; {B.} Ἀστεϊοτάτα γε καὶ τοῦ κατεσκῶφθαι μακράν. {A.} Θεοῦ δὲ ὄντος ἐν πᾶσι, καὶ ἀποφοιτῶντος μὲν οὐδενός, ἐνεργεία δὲ τῇ θεοπρεπεῖ διαπιμπλάντος τὰ πάντα, ταύτη τοι καὶ λέγοντος πρὸς τὸν Ἰσραὴλ: "Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει Κύριος; Ἡ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;" περιτρέπων τὸ χρῆμα, καὶ μάλα ὀρθῶς, εἰς τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνότα Λόγον ὁ θεσπέσιος ἡμῖν γράφει Παῦλος: "Ὅπου οὐκ ἔστι Ἑλλήν καὶ Ἰουδαῖος, περιτομῆ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός." Καὶ αὖ ἐπὶ τούτοις: "Ὁ καταβάς αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα." Ἄρ' οὖν τὸ πάντα πληροῦν καὶ διὰ παντὸς μὲν ἦκειν, εἶναι δὲ καὶ ἐν πᾶσιν, οὐ μείζον ἢ κατὰ κτίσιν; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Ἁγίου δὲ παντός, τὴν ἐγκόσμιόν τε καὶ σαρκικὴν μεθέντος ζωὴν, ἀνατεθεικότος δὲ ὡσπερ Θεῶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, αὐχημά τε ποιεῖσθαι διεγνωκότος παρ' αὐτὸν οὐδένα, γράφει πάλιν ὁ Παῦλος: "Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον ἵνα Θεῶ ζήσω," δηλὸν δὲ ὅτι τῷ Υἱῷ, καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Πατρί. Εἶη δ' ἂν σοι καὶ τοῦτο σαφές καὶ ἀναμφιλόγως ἔχον εἰ προσθέντος ἐπαΐοις: "Εἷς γὰρ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι." Καὶ μὴν ἐπὶ τούτοις: "Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ." καίτοι φάσκοντος ἁγίου παντός: "Χαρήσομαι ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρί μου, Κύριος ὁ Θεός μου δύναμίς μου." {B.} Καὶ μὴν, ᾧ γενναῖε, τῶν μὲν τοιούτων ἡμῖν ἄλις ἐννοιῶν. Θεὸς γὰρ οὐτις ποῦ ψευδώνυμος, ἀληθὴς δὲ μᾶλλον ὁ Υἱὸς διὰ μυρίων ὄσων ἡμῖν ἀπεφάνθη λόγων. Τοιγάρτοι, τόδε μεθεῖς, ἐκεῖνο φράσον, τὸ ὅπως ἂν τις ἐκδέξαιτο καὶ συνιέναι πρέποι: "Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν." Τί δὲ δὴ καὶ μαθὼν Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα καλεῖ; Μὴ γὰρ ἐνδοιᾶσης ὅλως ὅτι πάντως ποῦ καὶ τοῦτο ἐροῦσιν. {A.} Ἀταλαίπωρος κομιδῆ τῶν ζητουμένων ἢ γνώσις καὶ 571 οὐκ ἀνάτης ἐλεῖν, εἴ τῳ τις εἶη σοφὸς καὶ ἀρτίφρων ὁ νοῦς. Γέγραπται γὰρ ὅτι "Πάντα ἐνώρια τοῖς συνιοῦσι, καὶ ὀρθὰ τοῖς εὐρίσκουσι γινῶσιν." Εἰ δὲ δὴ τις ἔλοιτο, τὸ ἐπ' εὐθὺς φέρεσθαι μεθεῖς, εὐηθέστατα σκολιοδρομεῖν, καὶ τὴν εὐστιβῆ τῶν θεωρημάτων μεταμείψας ὁδόν, παρατρέπεσθαι πρὸς ἕτερον, ἀκάνθαις περιπεσεῖται καὶ βόθροις καὶ τοῖς διὰ μέσου προσπταίσμασιν. Ὅθεν, οἶμαι, καὶ ἀνιγματοδῶς ὁ νόμος ταυτί ποῦ παραδηλῶν: "Ὁδῶ βασιλικῆ πορεύσῃ, φησί, καὶ οὐκ ἐκκλινεῖς δεξιᾶ οὐδὲ ἀριστερᾶ." Ὅταν <τι> τοίνυν τῶν ὅσα ἐστὶ μείω μὲν ἢ κατὰ Θεοῦ δόξαν, γεννητὴν δὲ φύσιν οὐχ ὑπερκεείμενα, λέγεται περὶ τοῦ Υἱοῦ, μὴ τὴν ἄρρητον εὐθὺς καὶ ἐκ Πατρὸς ἰδικῶς ἀναλογίζου φύσιν, ἀλλ' ἥπερ ἂν ἴοι τῶν θεωρημάτων ὁ σκοπὸς ἴθι κατὰ ροῦν, μήτε τὰ τῆς θεότητος ἰδικῶς τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος ἐγκαταγράφων μέτροις, μήτε τῆς

άνθρω πότητος τὸ σμικροπρεπὲς τῆ ὑπὲρ πάντα φύσει προσνέμων, ὡς αὐτῆ κυρίως προσπεφυκός, ἀλλ' εὐκρινῆ καὶ τετορευ μένην τὴν ἐφ' ἐκάστῳ διαστολὴν εὖ μάλα ποιεῖσθαι διεγνωκώς. Ὡδε γὰρ ἂν ἔχοις, καὶ οὐχ ἑτέρως, τὸ ἀπλανε στάτην δύνασθαι τὴν θεωρίαν ἐλεῖν. {B.} Οἶον δὲ δὴ τί φῆς; {A.} Ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος περὶ τοῦ Μονογενοῦς ὅτι καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Ἄνες δὴ οὖν ἐν γε τουτοισί καὶ παντὸς ἐπέκεινα γενητοῦ μεθίει τὸν νοῦν, καὶ τὸ θεῖον αὐτὸ περιαθρεῖτω κάλλος καὶ τὴν ἄρρητον αὐτοῦ κατα σκεπτέσθω γέννησιν, καὶ τὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον ὡς ἐν ἐσόπτρῳ βλέπων, κατακροτεῖτω ταῖς εὐφημίαις. Εἰ δὲ δὴ γράφοι περὶ αὐτοῦ· "Ὁς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρῶν προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν Υἱός, ἔμαθεν ἐφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν," κάτιθι βραχύ, καὶ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἀναλογίζου μέτρον. Οὐ γὰρ ἂν ἀπέθανεν ὁ χαρακτήρ τοῦ Πατρός. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν ταῖς τῆς σαρκὸς ἡμέραις ἡ ἱκετηρία γέγονε, σαρκὸς ἂν εἴη τὸ δεῖμα, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἰδικῶς τὸ κατορρωδῆσαι θάνατον. Οὐκοῦν εἰ καὶ λέγοιτο λαβεῖν τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, μὴ τῶν τῆς θεότητος ὄρων ἀποσόβει τὸν Υἱὸν ἢ Λόγος ἐστὶ καὶ ἐκ Θεοῦ πέφηνε Πατρός. Ἦν γὰρ φύσει καὶ ἀληθῶς Θεὸς καὶ πρὸ τῶν τῆς κενώσεως χρόνων. Ἦ οὐχὶ δὴ τοῦτο ἐρεῖς; {B.} Πάνυ γε. {A.} Ἐπειδὴ δὲ πέφηνεν ἄνθρωπος, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς 572 κένωσιν καὶ εἰς δούλου μορφὴν, γέγονε μεθ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ Θεόν, οὐκ ἀπεμπολήσας ὅπερ ἦν, τὸ δὲ τῆς ἀνθρω πότητος μέτρον οὐκ ἀτιμάσας. Συνεπτώχευσε γὰρ ἡμῖν πλούσιος ὢν ὡς Θεός. Τοιγάρτοι καὶ ὑπὸ νόμον καὶ μὴν καὶ ἐν δούλοις καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη, καὶ αὐτὸν ὑπέστη τὸν κατὰ σάρκα θάνατον. Ἄλλ' ἦν ἀναγκαῖον, τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν καὶ ἀνεκποίητον ἔχοντα τὴν ἐπὶ τούτῳ δόξαν μὴ τοῖς τῆς κενώσεως ἐμφιλοχωρῆσαι μέτροις, ἀλλ' εἰς τὴν ἄνωθὲν τε καὶ ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἰδικῶς ἐνυπάρχουσαν παλινδρομῆσαι τιμὴν μετὰ τοῦ προσληφθέντος σχήματος. Ἀκούει τοίνυν ὡς ἄνθρωπος, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει καὶ Υἱός· "Εγὼ σήμερον γεγέννηκά σε" καὶ "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑπο πόδιον τῶν ποδῶν σου." Ἐπειδὴ γὰρ ὅλως γέγονεν ἄνθρωπος καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν, γέγονέ τε οὕτω καὶ ὑπὸ Θεόν· ἀναγκαιότατά τε καὶ πρεπωδέστατα τοῖς τῆς κενώσεως συμπλάττεται μέτροις, καὶ Θεὸν ἐπεγράψατο μεθ' ἡμῶν τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἑαυτοῦ μὲν Πατέρα, Θεὸν δὲ ἡμῶν. Διὰ γὰρ τοι τοῦτο καὶ ἡμεῖς αὐτοί, καίτοι τὴν ὑπὸ Θεῶ δουλείαν ἔχοντες φυσικῆν, Πατέρα καλοῦμεν τὸν Θεόν, τῆ πρὸς τὸν Υἱὸν συμμορφία πλουτοῦντες τὸ χρῆμα. Καταυλίζεται γὰρ ἐν ἡμῖν καὶ ἐνώκηκεν ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, ἐν ᾧ καὶ δι' οὗ κράζομεν· "Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ." Ὅτι δὲ <εἰς> μὴνυσιν ἀκριβῆ καὶ οἰονεὶ σήμαντρον υἰοθεσίας τῆς πρὸς Θεὸν τὸ Πνεῦμά ἐστὶν ἐν ἡμῖν, δι' οὗ πρὸς Υἱὸν μεμορφώμεθα, σαφηνεῖ γράφων ὁ Παῦλος· "Ὅτι δὲ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον· Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ." {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Οἶμαι μὲν οὖν ἔγωγε τοὺς δι' ἐναντίας καταναρκήσειν ἔτι τὴν ἀντίστασιν, καὶ τὸ τοῖς τῆς ἀληθείας ἀντιφέρεσθαι λόγοις ὡς ἀπηχθημένον ἤδη διαρριπτεῖν. Εἰ δὲ δὴ τοῦτο μὲν οὐχὶ δρῶεν, ἐνστήσονται δὲ καὶ ἐροῦσιν ἔτι Θεὸν ἀληθῶς τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα ὑπάρχειν, οὐκ εἰσδεδεγμένης τῆς οἰκονομίας ἐφ' ἧπερ ἔφη Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα· πῶς οὐκ ἀναγκαῖον εἰπεῖν ὅτι νομοθέτας μὲν καὶ ὀριστὰς ὢν ἂν βούλοιντο νοεῖν ἢ λέγειν παραδεξαίμεθα ἂν οὐδαμῶς, πρόποι δ' ἂν μᾶλλον ἡμῖν ταῖς τοῦ Σωτῆρος φωναῖς ἀπο νέμειν τὸ ἀληθές; Ἐφη τοίνυν· "Ὅτι πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν." Διατεινέσθων οὖν, ὅτι καὶ ἡμεῖς υἱοὶ μετ' αὐτοῦ κατὰ φύσιν, εἶπερ ἐστὶν αὐτὸς μεθ' ἡμῶν κατὰ φύσιν ὑπὸ 573 Θεόν. "Πορεύομαι γὰρ, φησί, πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν." Τὸ δὲ Υἱὸς ὄνομα, τὸ οὐσιωδῶς ἐκ Πατρὸς γεγεννησθαι δηλοῖ.

Πλείστοι δὴ οὖν ὅσοι κατὰ φύσιν υἱοί, μᾶλλον δὲ ἀριθμοῦ κρείττονες· καὶ τὸ τῆς δυσφημίας παρείσθω πλάτος, εἰ πάντες υἱοὶ κατὰ φύσιν, ταύτη τοι καὶ θεοί. Ἄλλ' οἷμαί που πάντως αὐτίκα δὴ μάλα ἔρεῖν ὅτι ξένιον μὲν εἰς ἡμᾶς ἡμερότητος Θεοῦ τὸ τῆς υἰότητος ὄνομα· (γηγενεῖς γὰρ ὄντες τὴν φύσιν, οὐκ ἐκ Θεοῦ γεγεννήμεθα, κατὰ γε τὸν ἀληθῆ τῆς γεννήσεως τρόπον), ἔξωθεν δὲ ἡμῖν καὶ εἰσκεκριμένον, τὸ χρῆναι καλεῖν Πατέρα τὸν Θεόν. Εἶτα τί, φαῖμεν ἂν καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς, ὧ πάντα τολμῶντες εὐκόλως, τί μὴ οὐχὶ τοῖς ἴσοις ἀπευθύνεσθε λογισμοῖς πρὸς τὸ ὀρθῶς τε καὶ ἀμωμήτως ἔχον, παραληροῦντες δὲ οὕτως οὐκ ἐρυθριάτε μακρὰ; Πῶς γὰρ οὐκ ἄμεινον διενθυμεῖσθαι σοφῶς ὡς ἐπέπερ ἐστὶ κατὰ φύσιν ἐκ Θεοῦ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, ἀκαλλῆς αὐτῷ τὸ συναριθμεῖσθαι κτίσμασι, πρέποι δ' ἂν μᾶλλον τὸ εἶναι Θεόν; καὶ ἐπειδὴ πέφηνεν ἄνθρωπος, εἰσποίητόν τε καὶ ἐπακτὸν εἶη δήπου πάντως ἂν μετὰ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν τῆς ἀνθρωπότητος μέτρων τὸ ὑπὸ Θεῷ γενέσθαι τὸν ἐξ αὐτοῦ; {B.} Ἄλλ' εἰ μηδὲν, φησί, τὸ διάφορον ἐν Υἱῷ, Θεὸς δὲ οὕτως ἐστὶν ὡςπερ ἂν νοοῖτο καὶ ὁ Πατήρ, πάντως που καὶ ἴσον ἔρεῖς καὶ κατ' οὐδὲν ὄλως μειονεκτούμενον. Εἶτα πῶς ἔφασκεν αὐτός· "Ὁ Πατήρ μου μείζων μου ἐστίν;" {A.} Θεοῦ γάρ, εἶπέ μοι, πρὸς Θεόν, εἰ ἐπ' ἀμφοῖν νοοῖτο τὸ φύσει τε καὶ ἀληθῶς, ποίαν ἂν τις ἴδοι τὴν διαφορὰν, ἢ τί τὸ μεσολαβοῦν κατὰ γε τὸ ἑτεροίως ἔχειν; Ἐπειδὴ δὲ χαρακτῆρα τοῦ Πατρὸς ἄκρως τε καὶ πέρα λόγου παντὸς οἶονεῖ πως ἐκτετορνευμένον εἰς ἐμφέρειαν φυσικὴν διεβεβαιούμεθα τὸν Υἱόν, πῶς ἂν ἡμῖν, εἴπερ ἀληθῶς ἐν μείοσι καὶ οὐχὶ τελείως ἐστὶν ἐν οἷς ὁ Πατήρ, κατασημήνειεν ἂν ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀμείνω τε καὶ ὑπερκείμενον κατ' αὐτούς; Οὐ γὰρ που τὸ ἐνδεὲς τοῦ τελείως ἔχοντος εἰκῶν τε καὶ ὁμοιότης ἀπαραποίητος παντελῶς εἶη ἂν· ἀλλ' οὐδ' ἂν Θεὸς ὑπεράλλοιτο Θεόν, ἤγουν ἐν χείροσιν ἄτερος ἀτέρου νοοῖτο ποτε κατὰ γε τὸ εἶναι Θεός, ἐπεὶ μηδὲ ἄνθρωπος ἀνθρώπου, κατὰ γε τὸ εἶναι τοῦθ' ὅπερ εἰσί, διαφέροι ἂν. Ῥώμη μὲν γὰρ καὶ φρονήσει καὶ τοῖς κατ' ἀρετὴν ἀυχῆμασι, καὶ μὴν καὶ ποσότητι καὶ ὑφέσει σώματος, δυσειδεῖα τε καὶ εὐμορφία καὶ χρώματος ἑτερότητι διενεγκεῖν ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος λέγοιτ' ἂν ἔσθ' ὅτε. Εἰ δὲ δὴ 574 τις ἔλοιτο σαφῶς Πέτρου τε καὶ Παύλου τίς ἂν εἶη τυχὸν ὁ τῆς οὐσίας ὄρος ἀναμαθεῖν, ἴσον ἐπ' ἀμφοῖν εὐρήσει καὶ ὡσαύτως ἔχοντα κατὰ πᾶν ὀτιοῦν, τὸ δὲ δὴ μείον ἢ ὅτι, φληνάφως, οἷμαί που, καὶ οὐκ ἐκ νοῦ τοῦ σώφρονος διασκέψαιτ' ἂν. Μείζονα τοίνυν ἐπέπερ εἶναι φασὶ τὸν Πατέρα, τί δὴ ἄρα τὸ ὑπερτεροῦν ἐν αὐτῷ, καὶ ᾧ τὸ μείζον εἰσβέβηκεν ἀποδεικνύντων αὐτοί! {B.} Ἄρ' οὖν διημάρτηκε τάληθοῦς ὁ Υἱὸς φάσκων· "Ὅτι μείζων μου ἐστὶν ὁ Πατήρ;" {A.} Καὶ πῶς ἂν ψεύσαιτο λέγων· "Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια;" Ἄλλ' ὅπως μὲν ἂν νοεῖσθαι πρέποι τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν παρείσθω νυνί. Καιρῷ γὰρ εἰρήσεται. Φράζε δὲ ὁ φημι, μία θεότητος φύσις ἢ πάντων τεχνίτις καὶ τῶν ὄλων δημιουργὸς γινώσκεται πρὸς ἡμῶν; "Κύριος γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν Κύριος εἷς ἐστίν," ἢ οὐκ ἀληθὴς ὁ νόμος; {B.} Ἀληθής. {A.} Ἀπλοῦν δὲ ὑπάρχον καὶ μονοειδὲς τὸ Θεῖον, ἐν ἀγία Τριάδι πιστεύεται καὶ γινώσκεται, ἔν τε Πατρί, φημί, καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι. Ἥ ἄρα τι φῆς παρὰ τοῦτο ἕτερον καὶ διδάσκειν ἔχεις; {B.} Οὐδ' ὅπως οὖν. {A.} Οὐκοῦν εἰς μίαν μὲν καὶ τὴν αὐτὴν συνενεγκόντες φύσιν καὶ εἰς ταυτότητα συνεισδέοντες τῶν εἰρημένων ἕκαστον, μετὰ καὶ τοῦ ὑπάρχειν ἰδιοσυστάτως, ἕνα Θεὸν προσκυνήσομεν καὶ ἐνὶ τῷ τῶν ὄλων Θεῷ λατρεύσομεν. Διελόντες δὲ καὶ κατατεμόντες εἰς ἑτερότητα φυσικὴν καὶ ἀναμέρος ἕκαστον ἐν ἰδίᾳ τινὶ τιθέντες φύσει, τρεῖς ἤδη θεοὺς καὶ οὐχ ἑκόντες ὁμολογήσομεν. Εἶτα τίς ἂν ἡμᾶς ἐξέλοιτο τοῦ πεπλανῆσθαι λόγος, εἰ τῆδε διακεῖ σόμεθα; Πῶς δὲ οὐχὶ παντὸς ἂν ἀμάρτοι λογισμοῦ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ τρεῖς ἡμῖν εἴ τις ἀνθ' ἑνὸς διακηρύττει θεοὺς; Ἄλλ' οἷμαι κατορρωδῆσαντες τὸ ἀναφανδὸν ἐλέσθαι ληρεῖν, Θεὸν μὲν καὶ ἀληθῆ τὸν Πατέρα ἐροῦσι, δυσφημίαν δὲ τὴν σφίσι αὐτοῖς ἐντριβῆ καὶ πρέπουσαν μόνοις κατα χέοντες τοῦ Υἱοῦ, γενητὸν μὲν ἐροῦσι καὶ ἐκτισμένον, τῆ τῆς θεότητος δόξῃ καθάπερ τινὰ

σκιαν̄ ἐπαλείφοντες καὶ ψιλοῖς ὀνόμασιν ἐκτετιμῆσθαι πιστεύοντες· τοῦ γε μὴν εἶναι φύσει τε καὶ ἀληθῶς Θεὸν ἀνέδην ἐκπέμψουσιν. Εἶτα τίς οὕτω νωθὴς τε καὶ παρειμένος, ἔν γε τοῖς ἐθέλουσι φρονεῖν ὀρθῶς, ὃς οὐχὶ τῶν οὕτω διεγνωκότων πλείστην ἂν ὄσσην ποιήσαιτο τὴν καταβολὴν καὶ τῆς ἀμέτρου τερθρείας καταμεδιάσας ἔρει· εἰ μὴ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ Υἱός, εἰσποίητον δὲ αὐτῷ τὸ ὄνομα καθ' ὑμᾶς, τί μαθόντες αὐτὸν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ συγκρίνετε καὶ τὸ μείον ἢ ὑπερτεροῦν 575 ἐπ' ἀμφοῖν δοκιμάζετε, καίτοι παντός, οἶμαι, λόγου σοφοῦ τε καὶ ἀναγκαίου τὰς πρὸς ἄλληλα συγκρίσεις ἀπονέμοντος πράττεσθαι τε πρεπωδέστερον ἀναπειθόντος τοῖς ὁμοφυέσι πρὸς τὰ ὁμοφυῆ, καὶ ὅσαπερ ἂν φαίνοιτο ταῦτα κατ' οὐσίαν, ἤγουν κατ' οὐδένα τρόπον ἐκσεσοβημένα πρὸς τὸ ἐτέρως ἔχειν; Χρῆμα μὲν γὰρ λογικὸν ἄγγελός τε καὶ ἄνθρωπος· πλὴν ἔστι τις ἐν ἀμφοῖν ἢ διαφορὰ καὶ τὴν εἰσάπαν οὐκ ἔχει πρὸς ἄλληλα συνδρομὴν. Ὅταν τοίνυν ὁ τῆς τῶν ἀγγέλων εὐκλείας καὶ ὑπεροχῆς βασανίζεται λόγος, ἄγγελον ἀγγέλω παραβλητέον. Εἰ δὲ δὴ τις καὶ ἐφ' ἡμῶν τοῦτο δρώη, καλῶς Παῦλος μὲν τοῦ δεῖνος διοίσει τυχόν, Πέτρος δὲ αὖ ἐτέρου τοῦ τῶν καθ' ἑαυτόν. Θεὸς δὲ ὁ πάντων καὶ ἐπὶ πάντας ἀπαράβλητόν τι χρῆμα καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερτεροῦν καὶ ἐπεὶ τοῖς πάντων ἐστὶν ἀνωτάτω καὶ εἰς λῆξιν ἀναφοιτᾶ, τοῖς πεπονημένοις ἀστιβῆ καὶ ἀνέμβατον, ποῖον ἂν ἔχοι τὸ παρεπόμενον καὶ ἀγχοῦ καὶ παραβραχὺ καὶ εἰς τοῦτο ἦκον ἤδη πως ὡς ἀμιλλᾶσθαι κατατολμᾶν καὶ ὅτι μὴ μείον ἀμφιγνοεῖσθαι λοιπόν; Ἡ οὐ δοκεῖ σοι γέλωτά τε ὄφλειν καὶ νοῦ παρολισθεῖν ἀγαθοῦ καὶ μὴν καὶ ὀρθῆς ἐκσεσοβῆσθαι φρενός, εἴ τι τῶν ἐν κτίσμασι κατηριθμημένων κατατολμῶη λέγειν· Ὁ πάντων Θεὸς καὶ Πατὴρ μείζων μου ἐστὶ; Τίσιν ἂν, εἶπέ μοι, τῶν ὄντων αὐτὸς τὴν οὕτω θρασεῖαν καὶ σφαλερωτάτην ἐφαρμόσας φωνήν; Ἀγγέλοις ἄρα καὶ Ἀρχαγγέλοις, ἤγουν Ἐξουσίαις, Θρόνοις τε καὶ Κυριότησι; Πῶς γὰρ ἢ πόθεν τῷ οἰκείῳ δημιουργῷ φιλονεικήσει τὸ ποιηθέν; Ἀμαθέστατα τοιγαροῦν τὸ πάντη τε καὶ ὀλοτρόπως διεστηκός κατὰ φύσιν, εἴπερ οἴονται Θεὸν μὲν οὐκ εἶναι κατ' ἀλήθειαν τὸν Υἱόν, παρῆχθαι δὲ μᾶλλον γεννητῶς εἰς ὑπαρξιν, ἀντιπαρεξάγουσι τῷ Πατρὶ καὶ τὸ ἴσον ἢ μείον ἐπ' ἀμφοῖν βασανίζουσιν. {B.} Ἔοικε. Φασὶ δ' οὖν ὁμῶς ὅτι Θεὸς μὲν ἐστὶν ὁ Υἱός, μείζων δὲ ὁ Πατὴρ. {A.} Εἶτα ποῦ τὸ μείζων ἐν τῷ Πατρὶ καὶ μέντοι τὸ μείον ἐν τῷ Υἱῷ καταθρήσαιμεν ἂν, εἰ τὴν τοῦ Θεοῦ φύσιν, ἣτις ποτέ ἐστιν, ὡς ἔνι κατοπτριζοίμεθα; Ἡ οὐχὶ τὸ Θεῖον ἐροῦσιν ἀσώματόν τι καὶ ἀναφές, ἄποσόν τε καὶ ἀναυξές, καὶ χρόνου παντός πρεσβύτερον, αἰεὶ ὄν καὶ ὡσαύτως ἔχον, αὐτό τε ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐξ ἑαυτοῦ παντέλειον; {B.} Οἶμαί γε. {A.} Τίνα δὴ οὖν τρόπον ὑπερανεστήξοι τε καὶ ὑπερφέροιτο ἂν Θεὸς Θεοῦ; Ἡ οὐκ ἀνάγκη τὸ κατὰ τι γοῦν ὅλως μειονεκτούμενον τοῦ τῆς θεότητος ὅρου παρολισθεῖν, εἰ μήτε εἰς ἄκρον ἦκει τῶν τῆς θεότητος ἀγαθῶν, ἐν ἐνδείᾳ 576 τε τοῦ τελείως ἔχοντος καταφωρᾶται πεσόν; {B.} Ἀνάγκη. {A.} Οὐ γὰρ, οἶμαι, φαῖεν ἂν ὡς ποσότητι μετρητῆ τὸ μείζων ἐν τῷ Πατρὶ· πέρα γὰρ ποσότητος τὸ ἀσώματον· οὐδ' αὖ ὅτι τοῦ Γεγεννηκότος ὑστερογενῆς ὁ Υἱός. Ἀεὶ γὰρ ὄντος Πατρὸς τοῦ Πατρὸς καὶ ἀλλοιώσεως καὶ μεταβολῆς οὐκ εἰς ἕτερόν τι παρὰ τοῦτο καλούσης τὸν αἰεὶ τε καὶ ὡσαύτως ἔχοντα Θεόν, ἦν δήπου πάντως τὸ ἐξ αὐτοῦ συνἀναρχόν τε καὶ συναΐδιον καὶ τῆ τοῦ τεκόντος ὑπάρξει συμπαρομαρτοῦν. {B.} Μείων, φησίν, ὁ Υἱός, οὐ ποσότητι τῆ κατὰ σῶμα· πῶς γάρ; Ἀλλ' ὅτι μὴ ἐν οἷς ὁ Πατὴρ. {A.} Φέρε δὴ οὖν τὰ τῆς θεότητος ἀξιώματα φιλοκρινοῦντες εὖ μάλα, κατιδεῖν σπουδάζωμεν εἰ ἐμπρέποι μὲν μόνῳ ταυτὶ τῷ Πατρὶ, ἥκιστα γε μὴν τῷ Υἱῷ κατὰ τὸν ἴσον τρόπον ἢ ὡςπερ ἀμέλει καὶ αὐτῷ τῷ Πατρὶ. Ἀλλὰ μοι τουτὶ καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐρομένῳ φράσον. Ἄρα γὰρ εἰ προὔχει τε καὶ ὑπερέφου τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ, οὐχ ἔψεται πάντως τῷ τοιῶσδε κρεῖττονι τὸ χρῆναι πλεονεκτεῖν οὐ καθ' ἓνα τρόπον, ἀλλὰ κατὰ πᾶν ὅτιοῦν τῶν ὅσα ἐστὶ θεότητος ἴδια; {B.} Καὶ πάνυ. {A.} Εἰ δὲ ἐν ἴσῳ φαίνοιτο τοῦ Υἱοῦ τὸ ἐφ' ἅπασιν ἴσοστα τοῦν, οὐκ ἂν εὖ μάλα διακρούσαιτο τὴν ἔν γε τῷ δεῖν μειονεκτεῖσθαι

συκοφαντίαν; Δεδόσθω γὰρ ὅτι καὶ τὸ ἄγαν ὑπερκείμενον ἐθελουσίως ἔσθ' ὅτε πρὸς τὸ τῶν ὑποκα θημένων σμικροπρεπές, τὴν ἰδίαν καταβιβάζει δόξαν· τὸ δὲ ἐν μειοσί τε καὶ ἔλαττον ἀληθῶς, πῶς ἂν τὴν οἰκείαν ὑπεραλοῖτο φύσιν, καὶ πέρα μὲν τῶν οἰκείων ἀφίκοιτο μέτρων, τοῖς δὲ τοῦ λίαν ὑπερκειμένου φιλονεικήσοι πλεονεκτήμασιν; {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Πῶς οὖν ἡμῖν ὁ Υἱὸς τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἀκριβῆ τινα τύπον οἶονεὶ καὶ γραφὴν τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀνιστάς, καὶ εἰς τὴν τοῦ τεκόντος ἐπίδειξιν τὴν ἰδίαν εὖ μάλα παρακομίζων φύσιν, "Ὁ ἑωρακῶς ἐμέ, φησίν, ἑώρακε τὸν Πατέρα. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν;" Εἴπερ οὖν ἐστὶν οὐκ ἐν οἷς ὁ Πατὴρ, τί μαθὼν αὐτὸν ἐν ἰδίᾳ φύσει ζωγραφεῖ, καὶ ἐν εἶναί φησι πρὸς τὸ τελείως ἔχον τὸ τοῦδε καταδεές καὶ ἡττώμενον; {B.} Οὐκ ἂν ὧδε ἔχοι, κατὰ γε τὸ αὐτῷ μοι δοκοῦν. {A.} Οὐκοῦν-τετράψομαι γὰρ ἐπὶ τὸ χρῆναι λοιπὸν τὰ ὅσα περ ἂν τὴν θεϊαν ἡμῖν καὶ ἀνωτάτω κατακαλύνοι φύσιν, ὡς ἂν οἷός τε ὦ, κατιδεῖν-, φέρε δὴ, φέρε κατασκεπτώμεθα πότερα μειζόνως ἐν τῷ Πατρὶ ἡγουν ἔλαττον ἢ χρὴ τὸ τῆς θεότητος κάλλος ἐκπρεπές ἐν Υἱῷ; 577 {B.} Ὡς ἄριστά μοι ταυτὶ διεσκέφθαι δοκεῖς. {A.} Ὑποφέρει τοίνυν τοῖς τῆς θεότητος σκήπτροις καὶ ζυγῷ δουλείας ἐγκαταδεσμεῖ πᾶν ὅσον ἐστὶ τελοῦν ἐν κτίσμασιν ὁ θεσπέσιος Μελωδός, φιλοθέως σφόδρα καὶ ὀρθότατα τοῦτο δρῶν. Ἐφη γὰρ πρὸς τὸν τῶν ὅλων γενεσιουργόν· "Κατ' ἀρχὰς σύ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίω σας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί. Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιῶ θήσονται καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτούς καὶ ἀλλαγὴ σονται, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν, ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά." Καὶ μὴν καὶ δοξολογίαις καταγεραίρειν αὐτὸν τούς τε οὐρανοὺς τῶν οὐρανῶν ἐπιτάττει, καὶ ἥλιον καὶ σελήνην, ἄστρα τε καὶ φῶς, ὕδωρ τε τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. Καὶ πρὸς μὲν ἀνθρώπους φησί· "Δεῦτε, προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ καὶ κλαύσωμεν ἐναντίον Κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ." Ἀγγέλων δὲ πέρι, καὶ τῶν ἔτι λειτουργίαν ἐχόντων τὴν ἀνωτέρω· "Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, λειτουργοὶ αὐτοῦ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ. Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ." Συνίης οὖν ὅπως τῷ τῆς δουλείας ζυγῷ τὰ σύμπαντα καθειργνύς, πρόβατα μὲν χειρὸς αὐτοῦ κατωνόμασε τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὠδοὺς δὲ καὶ λειτουργοὺς παρίστησι τοὺς ἀγγέλους; {B.} Συνίημι. {A.} Ἄθρει δὴ οὖν τὰ πρόβατα τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἴδια λέγοντα τὸν Υἱὸν καὶ ζυγὸν ἡμῖν ἐπιτιθέντα δουλείας. Ἐφη γὰρ ὧδε· "Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούουσι, κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι· κἀγὼ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἀρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου. Ὁ Πατὴρ μου, ὃς δέδωκέ μοι, πάντων μείζων ἐστὶ, καὶ οὐδεὶς δύναται ἀρπάξαι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πατρὸς μου. Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν." Πρόβατα τοίνυν ἡμεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὐδὲν δὲ ἡττον καὶ τοῦ Υἱοῦ διακεκλήμεθα καὶ ἐσμέν. Καὶ μὴν ὅτι καὶ ἄγγελοι λειτουργοῦσιν αὐτῷ, εὐκόλως ἂν μάθοις ἐξ ἱερῶν καὶ τοῦτο Γραμμάτων. Ὁ σοφὸς γὰρ ἔφη Ματθαῖος, ὡς ἀποδράντος τε ἤδη καὶ οἰχομένου πρὸς τὸ μηδὲν τοῦ πειράζοντος Σατανᾶ νενηστευ κότα Χριστόν, "Ἴδου ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ." Καὶ μὴν καὶ ἐν κύκλῳ τὸν ὑπερφυᾶ τε καὶ ἐπηρμένον αὐτοῦ περιεστᾶσι θρόνον δοξολογοῦντα τὰ Σεραφίμ, ἅγιόν 578 τε αὐτὸν καὶ μὴν ὅτι Κύριος τῶν δυνάμεων ὀνομάζοντα, πλήρη τε εἶναι λέγοντα τὸν τε οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ. Ὁ δὲ δὴ κατάρχων ἐν ἴσῳ τῶν ὅλων, ἰσόχειρ τε καὶ ἰσοσθενὴς τῷ Πατρὶ καὶ οὐ μείον εὐκλεές (πλέα γὰρ τὰ πάντα τῆς δόξης αὐτοῦ), καὶ πρὸς τὸν τῶν ὅλων μείζονα τὸ ἐν ταυτότητι φυσικῇ διακεκτῆσθαι λέγων, πῶς οὐκ ἂν ἔχοι τὸ ἰσοστατοῦν; Ἥ ἔχεις τι νοεῖν ἢ φράσαι ὅποι ποτὲ ἂν ὑπεραλοῖτο μὲν ἢ τοῦ Πατρὸς δόξα, μειονεκ τοῖτο δ' ἂν ἢ Υἱοῦ, συμπαρομαρτεῖν οὐκ ἔχουσα καὶ τὸ συνεκτείνεσθαι παραιτουμένη ἐνδεία τῶν ἴσων; {B.} Οὐκ ἂν ἔχοιμι

νοεῖν. {A.} Τί δὲ δὴ ἄρα καὶ ἡ χεὶρ ἡμῖν κατασημανεῖ τοῦ Πατρὸς; Πότερα τὴν παντουργικὴν ἐνέργειαν, ἢ τὴν ἰσχύον; Ἀμείνων γὰρ πῶς αἰεὶ σωματικῆς φαντασίας ὁ περὶ Θεοῦ λόγος. {B.} Τάττοίτο ἂν ἐπ' ἀμφοῖν εἰκότως, καθάπερ ἐγῶμαι· λυπεῖ γὰρ οὐδέν. {A.} Εὖ λέγεις, ἀλλὰ τό τοι μείον καὶ ὡς ἐν ὑφέσει πεπιστευ μένον ἢ ἐν οἷς ἂν εἴη τὸ ὑπερτεροῦν, πῶς ἂν ἔτι καὶ ἰσορρογὸν καὶ ἰσορροποῦν εἰς δύνάμιν ὀρωπτό τε καὶ λέγοιτο; Πῶς δ' ἂν ἔχοι τὸ ἰσοκλεῆς τῷ Πατρὶ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐνότητος τὸ δι' ἐμφερείας τῆς εἰς ἄκρον ἠκριβωμένον; "Ἐγὼ γάρ, φησί, καὶ ὁ Πατήρ ἔν ἐσμεν," καίτοι τὸ εἰς λῆξιν ἦκειν τὴν ἀνωτάτω μεμαρτυρηκῶς αὐτῷ· "Ὁ Πατήρ μου γάρ, ἔφασκε, πάντων μείζων ἐστίν." {B.} Οὐκ ἂν ἔχοι, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· μείων γὰρ εἶπερ ἐστὶ κατὰ τι γοῦν ὅλως, συνυφιστάσειεν ἂν αὐτῷ πάντα τὰ αὐτοῦ. {A.} Οὐκοῦν τοῖς τοῦ Πατρὸς ἀξιώμασι παρέποίτο ἂν οὐδαμῶς κατ' οὐδέν ἠττώμενος. Τὸ δὲ ἐν ἴσοις εἶναι μὴ λαχόν, οὐδ' ἂν, οἶμαι, φαίη πρὸς αὐτόν, καὶ τοῦτο ἐκ παρρησίας, ὅτι "Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ καὶ τὰ σὰ ἐμὰ." Φέρε γάρ, εἰ δοκεῖ, προσνέμωμεν μὲν τὸ ὑπερκεῖσθαι δεῖν τῷ Πατρὶ, φῶμεν δὲ εἶναι καταδεῶ τὸν Υἱόν. Εἶτα ποῖος ἡμῖν ὁ τῆς εὐτεχνίας ἀναφανεῖται τρόπος ὃς ἐφαρμόσειε μὲν ἅπαντα τῷ Υἱῷ τὰ τοῦ Πατρὸς, τῷ δ' αὖ Πατρὶ τὰ τοῦ Υἱοῦ, ἐν δὲ δήπου πάντως τῶν ἐνεῖναι λεγομένων τῷ Πατρὶ νοηθεῖν ἂν τὸ ὑπερκεῖσθαι τε καὶ ὑπερτερεῖν; Εἶτα πῶς ἴδιον ἔσται τοῦτο τοῦ Υἱοῦ, καίτοι λαχόντος τὸ μείον; Καὶ εἰ τὸ μείον ἴδιον τοῦ Υἱοῦ, πῶς ἂν γένοιτο καὶ τοῦ Πατρὸς, τοῦ ὑπερκεῖσθαι λαχόντος, διηπόρημαί μὲν ἐγώ, σὺ δὲ ἡμῖν ἐκδείξειας ἂν ὅπως. {B.} Οὐκ ἂν ἔχοιμι. Δυσδιάφυκτον γὰρ κομιδῇ τῆς ἐννοίας τὸ χρῆμα. {A.} Ἦκέτω δὴ οὖν κατὰ ῥοῦν ὁ λόγος, καὶ οἶμον ἴτω τὴν προκειμένην· ἐρήσομαι δέ τι καὶ ἀναγκαῖον. Ἄρ' οὐκ 579 ἐν μόνῃ κείσεται τῇ τοῦ Πατρὸς ἐξουσίᾳ τὸ καὶ πταισμάτων ἐλευθεροῦν καὶ τὴν δυσσπόνιπτον ἡμῶν ἀπαλείφειν ἀμαρτίαν; {B.} Φημί δή. {A.} Καὶ πῶς οὐ λίαν ἐπισφαλές τὸ κατακολούειν ἀπο τολμᾶν, καίτοι τοῖς ἴσοις ἐμπρέποντα κατορθώμασι, τὸν Υἱόν, καὶ ὡς ἔστιν ἐν μείοσιν ἢ ἐν οἷς ὁ Πατήρ ῥιψοκινδύνως εἶπεῖν; Ὡν γὰρ ἂν βούλοιο καὶ αὐτὸς ἀνίησιν ἀμαρτίας. Τὴν γοῦν ἀμνησικακίαν προσίεσθαι παραινῶν, χρῆναί τε αὐτῆς ἐξῆφθαι διδάσκων, "Ἐὰν γὰρ ἀφήτε, φησί, τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος." ἀναθεὶς δὲ τῷ Πατρὶ τὸ ἀνεῖναι δύνασθαι κατ' ἐξουσίαν τὰς ἀμαρτίας ὧν ἂν ἔλοιτο τυχόν, αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν ἐπὶ τῷδε κατόρθωσιν κατεγγυᾶ λέγων· "Ἴνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἀμαρτίας (τότε λέγει, φησί, τῷ παραλυτικῷ)· Ἐγερθεὶς ἄρὸν σου τὴν κλίνην καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου." Τὸ τοίνυν ἴσον ἐν ἐξουσίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ ταύτων πῶς ἂν γένοιτο καταδεῆς καὶ ἐν δευτέροις ἔτι κατα τετάξεται; {B.} Οὐκ ἂν γένοιτο· σαφῆς γὰρ ὁ λόγος. {A.} Ἐπιμαρτυρήσαι δ' ἂν τοῖς εἰρημένοις τὸ ἀκριβὲς καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν ὑποφωνήσας Παῦλος· "Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ; Θεὸς ὁ δικαίων· τίς ὁ κατακρίνων;" Καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ μεγαλοουργίαν μετατιθεὶς εἰς τὸν Υἱόν, ἀπονέμων τε αὐτῷ τὸ δικαιοῦν δύνασθαι τοὺς πεπιστευκότας, γράφει πάλιν ὡδί· "Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ." Οἰκειοὶ γὰρ ἡμᾶς ἢ πίστις τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ ἀγχοῦ καθίστησι δι' Υἱοῦ· δικαιοὶ δὲ ἡμᾶς, κατὰ γε τὸν ἀληθῆ τε καὶ ἀκιβδήλευτον λόγον, οὐκ ἀναμέρος μὲν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, ἀναμέρος δὲ αὐτὸς καὶ ἰδικῶς ὁ Υἱός· ἀλλ' ἢ περ ἂν εἶναι νοοῖτο δικαίωσις ἢ παρὰ Πατρός, αὕτη που πάντως ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ· καὶ ἢ περ ἂν ὁ Υἱὸς χαρίσαιτο, ταύτην εἶναι θετέον τοῦ Πατρὸς. Ὡσπερ γὰρ τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον δι' Υἱοῦ τὰ πάντα διεκληρώσατο καὶ οὐχ ἕτερον ἔχει δημιουργὸν τὸν δι' οὗ παρήχθη πρὸς ὑπαρξιν τὰ κεκλημένα πρὸς γένεσιν, οὕτω δὴ σώζεται δι' αὐτοῦ τὰ τῆς ἐν ἀρχαῖς εὐταξίας ἀπολιθῆσαντα, καὶ τὴν εἰς τὸ εἶναι πάλιν δέχεται διαμονήν, πρὸς τὸ ἀκριβὲς ἕκαστα τῆς οἰκείας φύσεως ἀναθέοντα κάλλος. {B.} Πείθομαι. {A.} Καὶ γοῦν ὁ θεῖος ἔφη Μωσῆς φειδοῦς ἠξιώσθαι τῆς ἄνωθεν καὶ παρὰ Πατρός, καίτοι

σκληρὸν καὶ δυσάγωγον 580 ὄντα, τὸν Ἰσραήλ. Γράφει γὰρ ὡδί· "Ὡς ἀετὸς σκεπάσαι νοσσιὰν ἑαυτοῦ, διεῖς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ, ἐδέξατο αὐτοὺς καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ." Ἐνηργη κένοι γε μὴν αὐτὸ δὴ τουτὶ δισχυρίζεται λέγων ὁ Υἱός· "Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου ὄν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠθελήσατε; Ἴδοῦ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος." Καὶ οὐ δὴ τι δρῶντες τῶν ἀβουλοτάτων παρωσόμεθα μὲν ὡς ἀεργὴ τὸν Πατέρα, μόνω δὲ ὅτι προσήκοι τῷ Υἱῷ τὴν ἐπὶ τῷδε δόξαν ἐλεῖν, ἄριστα ἔχειν ἐροῦμεν. Ἄλλ' ὅτι τὸ ἐπ' ἀμφοῖν ὀλοτρόπως ἰσοστατοῦν καὶ τὸ ἐν οὐσίᾳ ταύτων καὶ μὴν ὅτι μονοειδές τέ ἐστι καὶ ἐν ἀπλοῖς τὸ Θεῖον, ἐνεργὸν ἡμῖν δι' Υἱοῦ τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ἐφήκε νοεῖν, ὑποψίας ἀπάσης τῆς ὡς ἐν ὑφέσει τῆ ὑπουργικῆ νοουμένης ἰούσης ὡς ἀπωτάτω καὶ ἀδικούσης οὐδὲν εἰς γε τὸν ἰσότητός τε καὶ εὐκλείας τρόπον, τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνότα Λόγον. Ἐνεργεῖ γὰρ ὁ Πατὴρ ὡς ἰδίᾳ δυνάμει χρώμενος τῷ Υἱῷ, ζώση τε καὶ παρ' αὐτὸν οὐχ ἑτέρω, κατὰ γε τὸ εἶναι Θεὸν ἐκ Θεοῦ καὶ ἐν Θεῷ φυσικῶς, εἰ καὶ μέτεστιν ἑκατέρω τὸ γοῦν ἐν ὑπάρξει νοεῖσθαι τῆ καθ' ἑαυτόν. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Ὅτι δὲ φύσει τε καὶ ἐξουσίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ θεοπρεπεῖ τῆ κατὰ πᾶν ὀτιοῦν οὐδαμόθεν ἂν καταδεῶ κατοψόμεθα τὸν Υἱὸν ἢ ὡσπερ ἂν ἔχειν νοοῖτο καὶ ὁ Πατὴρ, ἀναμάθοις ἂν, οἴμαί που, κάκ τῶνδε ῥαδίως. Διὰ μὲν γὰρ τῆς Ἡσαΐου φωνῆς ὁ Θεὸς ἔφασκε καὶ Πατὴρ· "Ἐπιστράφητε πρὸς με, καὶ σωθήσεσθε, οἱ ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς. Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος. Κατ' ἑμαυτοῦ ὁμνῶ, εἰ μὴν ἐξελεύσεται ἐκ τοῦ στόματός μου δικαιοσύνη, οἱ λόγοι μου οὐκ ἀποστραφήσονται." Τὸ δὲ δὴ λαμπρὸν αὐχημα τοῦ Πατρὸς, τὸ καὶ καλεῖν δύνασθαι καὶ ἀνασώζειν φημί τοὺς ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς, καὶ λαλεῖν μὲν τὴν δικαιοσύνην, εὐσθενῆ δὲ οὕτω καὶ ἀποστροφῆς ἀμείνω διακεκτῆσθαι τὸν λόγον, περιθειῆς ἂν ἑτέρω τῷ παρ' αὐτόν, εἶπέ μοι; {B.} Οὐκ ἔγωγε· μόνω γὰρ ἂν πρέποι Θεῷ τὰ ἰδικῶς αὐτοῦ τε καὶ μόνου. {A.} Εἰ δὲ δὴ τοῖς ἴσοις ἀυχήμασι καὶ ἡ τοῦ Υἱοῦ κατακαλλύνοιτο φύσις, καὶ ἰσομοιροῦσαν ἔχοι τὴν δόξαν, ἄρα ἂν ἔτι τὸ μείον αὐτῷ πρέποι ἂν, ὧ ἴαθέ, κατὰ τι γοῦν ὄλω; {B.} Οὐδαμῶς. {A.} Πεύση τοιγαροῦν βοῶντος ἀναφανδόν· "Δεῦτε πρὸς 581 με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κάγω ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς." Ἡ οὐχὶ τοῦτό ἐστι τό "Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος;" Θεῖω γὰρ ὑπέζευκται τὰ πάντα ζυγῷ, καὶ τοῖς τῆς δουλείας ἐπήχθισται μέτροις. Περὶ δέ γε τῶν οἰκείων λόγων ὡδέ πῆ φησιν· "Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι." Συνίης οὖν ὅπως παθεῖν οὐκ ἀνέχονται τὴν ἀποστροφήν οἱ δι' Υἱοῦ λόγοι, καθάπερ ἀμέλει καὶ οἱ τοῦ Πατρὸς; {B.} Συνίημι. {A.} Καὶ πρὸς γε τούτοις ἐρῶ, τὸ προνοεῖν δύνασθαι τῶν ὄντων, ὡς ἔξω χειρὸς ἀνεῖναι τῆς ἑαυτοῦ παντελῶς οὐδέν, οὐχ ἑτέρω τῷ μᾶλλον, μόνω δ' ἂν καὶ σφόδρα εἰκότως ὀρῶτο προσὸν τῷ τῶν ὄλων κρατοῦντι Θεῷ. Ἡ οὐκ ἄριστα σοι ταυτὶ φάναι τε καὶ καταθρῆσαι δοκῶ; {B.} Ἄριστα γε. {A.} Ἰσογενῆ τοιγαροῦν τὴν τῶν ὄλων πρόνοιαν ποιου μένους εὐρήσομεν τὸν τε Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. {B.} Πῶς ἔφη; {A.} Περὶ μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς αὐτὸς ἔφασκεν ὁ Υἱός· "Οὐχὶ δύο στρουθία ἄσσαρίου πωλεῖται, καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς;" Ὁρῶτο δ' ἂν καὶ αὐτὸς τὴν οὕτω μακρὰν καὶ ἐπὶ πάντα διήκουσαν ἀπονέμων φειδῶ καὶ τοῖς τῶν ὄντων εὐτελεστάτοις καὶ ὧν ὁ λόγος οὐ πολὺς. Ἐπειδὴ γὰρ τοὺς τῆς Ἰουδαίας ὄρους ἀφείς, εἰς τὴν τῶν Γεργεσηνῶν μετεφοίτησε γῆν, ἀπεσόβει μὲν ἀνθρώπων τὰ πονηρὰ δαιμόνια, τὰ δὲ τοῖς θείοις εἰκοντα νεύμασιν, ἔδρα μὲν ἀνάγκη τὸ κεκελευσμένον, χοίρων γε μὴν ἐζήτει τὴν ἐξουσίαν. Εἶτα ὁ πάντα ὑπὸ πόδας ἔχων ἀνίησιν ἐκὼν καὶ σφιν ἰέναι κελεύει· τὰ δὲ τοῖς ὕδασι ἐνιέντα θερμῶς τὰς συῶν

ἀγέλας ὀμιλαδὸν ἀποπνίγουσιν. Ἄρ' οὖν, εἶπέ μοι, τοῖς οὕτω βδελυρωτάτοις καὶ ἀκαθάρτοις πνεύμασι κατένευσε τὴν φιλοτιμίαν, καὶ διαπεραίνεσθαι τὸ δοκοῦν ἠφίει Χριστὸς τοῖς οὐδὲν ἐθέλουσιν ἀγαθόν; Καὶ μὴν ἀπίθανον κομιδῇ τὸ γοῦν τι τοιοῦτον ἡμᾶς ἐννοεῖν· ἀλλ' ἦν ἀναγκαῖον οὐ μείον ἢ ὁ Πατὴρ καὶ τὴν τῶν ὄντων πρόνοιαν ἀνῆφθαι τὸν Υἱόν, τοῦτό τε αὐτὸ δι' ἐνεργεστάτων ἡμῖν κατέδειξε πραγμάτων, ἵνα τὸ τῆς κατὰ πᾶν ὀτιοῦν ἰσότητος κάλλος λαμπρόν τε καὶ ἀκιβδηλεύτον ἐπ' ἀμφοῖν διαφαίνοιτο. {B.} Καὶ πῶς ἂν γένοιτο τοῦτο, φησί· ποῦ δὲ τὸ ἴσον ἐπ' ἀμφοῖν ὀρωτο ἂν, ὑποταττομένου τε καὶ ὑφίζανοντος 582 τοῦ Υἱοῦ, περὶ οὗ φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· "Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, δηλονότι ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἢ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν;" {A.} Εἶτα τί τοῦτο ἐροῦσι, τὸ ὑποτετάχθαι φημί τῷ Πατρὶ τὸν Υἱόν, ἢ καὶ ὅπως ἂν ἐξώσειαν τῆς πρὸς αὐτὸν ἰσότητος τὸν ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν γεγεννημένον; Οὐ δ' ἂν ὅλως ὁ τῆς φύσεως ἡμῖν πολυπραγμονῆται λόγος, τί τὸ χρῆμα τῆς ὑποταγῆς ἀνοητότατα παρειακρίνεται, τοῖς τῆς οὐσίας λόγοις οὐκ ἐγγραφόμενον; {B.} Ὅτι ἐκ τοῦ ὑποτετάχθαι, φησὶν, ἢ τῆς οὐσίας ποιότης εὖ μάλα διαγιγνώσκειται. {A.} Καὶ μὴν, ὦ φιλότης, ἀναμάθοις ἂν καὶ λίαν ἀκονιτὶ τὸν ἐπὶ τῷδε λόγον ὡς σαθρὸς τέ ἐστι καὶ ἀμαθίας ἔμπλεως. "Πνεύματα μὲν γὰρ προφητῶν προφήταις ὑποτάττεται," κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ οἱ τοῦ δεῖνος, φέρε εἰπεῖν, υἱοὶ τῷ ἰδίῳ γεννήτορι, καθάπερ ἀμέλει φαῖν ἂν ὅτι τῷ μὲν Ἀβραάμ ὁ Ἰσαὰκ ὑπετάττετο, τῷδε δὲ αὖ πάλιν ὁ ἐξ αὐτοῦ. Ἄλλ' οὔτε τὰ τῶν προφητῶν πνεύματα διὰ τὴν εἰς ἄλληλα γενομένην ὑποταγὴν ἀνομοίαν αὐτοῖς τὴν φύσιν ἐτίθει, οὔτε μὴν ἑτεροφυᾶ τε καὶ ἔκφυλον τὸν μακάριον Ἰσαὰκ, ἐπεὶπερ αἰδοῖ τῇ πρὸς πατέρα νικώμενος, ὑπετάττετο καὶ καλὸν υἰότητα ξένιον ἐδίδου τῷ φύσαντι τὴν ὑπακοήν. Εἰ μὲν οὖν οἷς ἂν ἐγγένοιτο τῆς ὑποταγῆς τὸ χρῆμα πάντη τε καὶ πάντως ἑτερουσίους ὀραῖσθαι ποιεῖ καὶ θεσμῶν ἐξίστησι φυσικῶν, διαπεπήχθω καλῶς, ἐστάτω τοῦτο καὶ ἐφ' Υἱοῦ, καὶ ἀληθῆς ἔστω ὁ λόγος. Εἰ δὲ τοῖς τῆς οὐσίας λόγοις παρενοχλεῖ μὲν οὐδέν, τρόπος δέ, οἶμαι, τις οὕτοσι τιμῆς καὶ ὑπακοῆς, ὡς ἐξ υἱοῦ πρὸς πατέρα, καὶ θελημάτων ἀστεία ῥοπή τὸ εἰκὸς καὶ πρέπον ἐκτετιμηκότων, ὃ μὴδὲ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν κατὰ τῶν τῆς φύσεως ἰσχύει λόγων· τί προσνέμουσιν ἀμαθῶς καὶ ὡς δυσανάτρεπτον κομιδῇ κατεξανιστᾶσιν οἱ δέλαιοι τῷ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν Θεῷ; Ἦ γὰρ οὐχὶ γέγραφεν ὁ Λουκᾶς περὶ τε αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀγίας Παρθένου καὶ τοῦ νομισθέντος κατὰ σάρκα πατρὸς ὅτι "Ἦν ὑποταττομένος αὐτοῖς;" {B.} Ναὶ γέγραφεν ὁμολογουμένως. {A.} Ἄρ' οὖν, ὦ ἁγαθέ, καὶ ἀνθρώπου φύσεως ἐρρίφθαι κατόπιν ὑποτοπητέον αὐτόν, καίτοι Θεὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα, καὶ ἀπορρήτως γεγεννημένον, ἐπεὶ καὶ αὐτοῖς ὑπετίθει τὰ καθ' ἑαυτόν, καὶ ὑπετάττετο μὲν τῇ κατὰ σάρκα μητρί, 583 αἰδοῖ δὲ ἠττώμενος τῇ πρὸς Ἰωσήφ τὸ ὡς πατρὶ πρέπον ἐχαρίζετο γέρας; {B.} Οὐδαμῶς, θορυβεῖ δὲ λίαν ἢ ὑποταγὴ καὶ τοῦ τὸ μείον ἔχειν αὐτὸν ὑποψίας ἐμποιεῖν οὐκ ἀνικάνως ἔχει. {A.} Ἄλλ' οὐχὶ τοῖς ἐν πίστει βεβαίως ἐρηρυσμένοις ἐνεργάσαι' ἂν τὸ κατὰ τι γοῦν ἐνδοιάσαι δεῖν, οἱ τὸν ἀσινῆ τε καὶ ἀκαπήλευτον ἐν ἰδίαις ψυχαῖς εἰσοικισάμενοι λόγον, τὴν ἀπατεῶνα καὶ βωμολόχον τῶν διεστραμμένων οὐ προσίενται δόξαν, διαμέμνηται δὲ μᾶλλον τοῦ μακαρίου γράφοντος Παύλου· "Λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ." Ἄναπνεῖ μὲν γὰρ ἔσθ' ὅτε καὶ ἀναφυσᾶται πολὺ κατὰ γε τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς τῶν δι' ἐναντίας ὁ λόγος, καὶ ἐξ αὐτῶν ἡμῖν τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἀρτύει τὸ κατηγόρημα, ὁποῖον δὴ τοῦτό ἐστι τὸ δεινόν, ὡς οἶονται, καὶ ἀειθρὺλλητον πρόβλημα· "Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα." Ἄλλ' οἱ νήψει τῇ κατὰ Θεὸν διεγυγερμένοι πρὸς σύνεσιν τὴν εὐμαθῆ τε καὶ ἀπαράφθορον κατατυραννοῦν τῆς ἀληθείας εἰ θεάσαιντο

τὸ ῥητόν, καὶ οὐτι που δι' ἑαυτὸ (γέγραπται γὰρ ὀρθῶς), ταῖς δὲ τῶν δι' ἐναντίας παρατροπαῖς εἷς γε τὸ δοκεῖν οὐκ ὀρθῶς εἰρησθαι παρω θούμενον, τότε δὴ τότε τοῖς τῆς ἀληθείας ὄπλοις ἐρηρυσμένοι, πᾶν ὕψωμα καταστρέφουσι λογισμῶν ἀσυνέτων, καὶ χωροῦν ἤδη πως εἰς ἀπόστασιν ἔλκουσι τὸ ῥητόν ἀντιπαρατρέποντες εὐσθενῶς εἰς ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, τουτέστιν εἰς οἰκονομίαν τὴν μετὰ σαρκός. Τὸ γὰρ τοι τῆς ὑπακοῆς ὄνομά τε καὶ χρῆμα τὸν τῆς δουλείας ἡμῖν κατασημαίνει καιρόν, ὅτε Θεὸς ὢν γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τὸ κατὰ πάντων κράτος οὐκ εἰσποίητον ἔχων, ἀλλ' ὡς ἐκ Θεοῦ Θεός, κεχηρημάτικε δοῦλος, ἐν μορφῇ τε ὢν καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρός, τεταπείνωκεν ἑαυτόν, καθεὶς ἀβιάστως εἰς ἐκούσιον κένωσιν. Ταύτητοι, καὶ μάλα εἰκότως, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς γενέσθαι πεπιστευμένος, τὴν κοινὴν δὴ ταύτην ἀπάντων φύσιν μετὰ τῶν αὐτῆς μειονεκτημάτων ἐδέχεται· μειονέκτημα δὲ φύσεως γεννητῆς ὡς πρὸς Θεὸν τὸ ὑποτετάχθαι δεῖν. Πλὴν οὐκ ἔν γε τῷ ὑποτετάχθαι τοῖς οὐσι τὸ εἶναι ἔστι, κατὰ γε τὸ ἐκείνοις ἀδιορίστως δοκοῦν καὶ ἀτημελῶς εἰρημένον, ἀλλ' ὄντα τε καὶ ὑφειρηκότα κατ' ἴδιον λόγον, καὶ ὡς ἂν ἐκάστῳ βραβεύοι τυχόν ἢ αὐτοῦ φύσιν, ἐθελούσιον 584 εἰσδέχεται τὴν ὑποταγὴν καὶ γνώμης ποιεῖται τὸ χρῆμα καρπὸν. {B.} Πάνυ μὲν οὖν. {A.} Κεῖσεται δὴ οὖν ἐν μόναϊς ἡμῖν ταῖς ἐθελουσίαις ῥοπαῖς ἢ ὑποταγῇ καὶ τὸ ἐναντίον, χαρακτηριεῖ δὲ οὐχὶ τῆς οὐσίας τὸν λόγον. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Τί δὲ δὴ, κάκεινο πρὸς τούτῳ πῶς οὐκ ἄξιον ἰδεῖν; {B.} Τὸ τί δὴ φῆς; {A.} Ὁ ἱερὸς ἡμῖν γράφει Παῦλος περὶ Χριστοῦ· "Νυνὶ δὲ οὐπὼ ὀρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα." Οὐκοῦν εἰ ὑποταγήσεται κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῷ Πατρὶ ἡνίκα ἂν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποταγῇ, καιρὸς ἔσται τις, ὡς ἔοικεν, ὁ τῷ πράγματι πρέπων. Ἄνυπότακτος δὲ τέως εἷς γε τὸ παρὸν ὁ Υἱός, ἐνεστηκότος οὐπὼ τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν καὶ αὐτὸς ὑποταγήσεται. {B.} Σύμφημι· σαφῆς γὰρ ὁ λόγος. {A.} Εἰ δὲ δὴ τις οἶοιτο νυνὶ μὲν αὐτὸν οὐκ ὑποτετάχθαι λέγειν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, πείσεσθαι δὲ τοῦτο κατὰ καιροῦς, καὶ καθοριεῖ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ ἄνισον διὰ τὴν ὑποταγὴν, ἀναφανδόν, ὡς ἔοικεν, ἐκεῖνό φησιν, ὡς ἔσται ποτέ, κατὰ τὸ εἶκος, ἀνόμοιος ἑαυτῷ κατὰ φύσιν ὁ Υἱός, καὶ μεταβολὴν εἰσδέχεται τὴν ἐφ' ἕτερόν τι παρ' ὃ νῦν ἔστι καὶ εἶναι πεπίστευται. Εἰ γάρ, ὦ βέλτιστοι, φαίην ἂν ἔγωγε τοῖς δι' ἐναντίας, τοῖς τῆς οὐσίας συντετάχεται λόγοις ἢ ὑποταγῇ, φορέσει που πάντως οὐσίας δύναμιν καὶ τὸ ἐναντίον, τουτέστιν ἢ ἀνυποταξία. Καὶ εἰ φαμέν ὅτι νῦν ἔστιν ἀνυπότακτος καὶ τοῦτο φύσιν αὐτῷ, μεταχωρήσει που πάντως, εἰ ὑποτάττοιο τῷ Πατρὶ, πρὸς ἕτεραν τινὰ καὶ ὀλοκλήρως διωκισμένην, εἷς γε τὸ ἐναντίως ἔχουσαν, φύσιν. Οὐκοῦν ἐν παρατροπαῖς ἡμῖν γέγονεν ὁ Υἱός καὶ ἀναλλοίωτος μὲν οὐκέτι; διαψεύσεται δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ, γέρας ἀνάπτων αὐτῷ τὸ περίοπτον, τὸ ἐρηρεῖσθαι φημι καὶ ὡσαύτως ἔχειν. "Οἱ οὐρανοὶ γάρ, ἔφασκεν, ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγῆσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι." Διημάρτηκε δὲ τάληθοῦς καὶ ὁ Παῦλος γράφων· "Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας." Ποῦ γὰρ ἔτι μεμένηκεν ὁ αὐτὸς εἰ μετατρέποιο κατ' οὐσίαν; {B.} Ἀληθές. {A.} Ἀποκρινάσθων δὴ οὖν οἱ πάγκαλοι σοφισταί, τίς δὴ ἄρα καὶ ποδαπὸς ὁ τῆς ἀλλοιώσεως ἔσται τρόπος. Εἰ μὲν οὖν ἐπὶ τὸ αἴσχιον, διὰ γε τὸ ὑποτάττεσθαι δεῖν, ὀνήσειεν ἂν εἰς δόξαν οὐδὲν τὸν ἀπάντων Σωτῆρα καὶ Λυτρωτὴν ὁ τῆς ἐσομένης αὐτοῦ βασιλείας καιρὸς, τουτέστιν ὁ ἐν 585 ἐσχάτοις, ὅτε καὶ ὑποταχθήσεται τῷ Πατρὶ, καὶ νυνὶ που πάντως ἔστιν ἐν ἀμείνοσιν, ὅτε κεκενῶσθαι λέγεται καὶ τεταπείνωκεν ἑαυτόν. Εἰ δὲ δὴ τοῦτο παρέντες ὡς ἀμαθές, ἐπὶ τι τῶν ἀμεινόνων ἐροῦσιν ἔσεσθαι τὴν μεταβολήν, ἀνθότου λοιπὸν καταφλυαρεῖν ἐγνώκασιν τῆς ὑποταγῆς καὶ τὸ μείον αὐτῆς ὡς ἐν Υἱῷ καταγράφουσι, καίτοι τιθείσης ἐν τοῖς ἀνωτέρω καὶ ἀμείνοσι τὸν νῦν ἐν ἰσότητι τοῦ Πατρός; "Οὐ γὰρ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ," κατὰ τὸ γεγραμμένον, "ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου

λαβών." Ἡ οὐκ ἄριστα σοι ταυτὶ δὴ φάναι δοκῶ; {B.} Ἀστειότατά γε. {A.} Ἑρρωστηκότες δὴ οὖν πανταχόθεν αὐτοῖς τὸ ἄχαρί τε καὶ ἀκαλλές τοῦ λόγου, φέρε λοιπὸν ἴωμεν ἐπὶ τὸ ἀπημάντως ἔχον, οὐχὶ τῆς οὐσίας τοῦ Μονογενοῦς κατηγοροῦντες τὸ μείον διὰ τὴν θρυλλουμένην ὑποταγὴν, ἣν καὶ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἔσεσθαι φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον περινοοῦντες εὐσεβῶς. {B.} Τὸ ποῖον; {A.} Οὐ γάρ, οἶμαι, φαίη τις ἂν ἀπονοσφίζεσθαι ποι καὶ ἀποφοιτᾶν εἰς ἰδίαν τινὰ θέλησιν παρά γε τὴν τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, ἀπονεῦσαι δὲ ὡσπερ εἰς τὸ ἕξω φέρεσθαι δοκεῖν τοῦ ἀνδάνοντος αὐτῶ· εἶναι δὲ μᾶλλον ὑποτοπήσειεν ἂν εἰκότως ὁμογνώμονά τε καὶ συνεθελητήν, ἅτε δὴ καὶ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῶ κατὰ φύσιν ὄντα τε καὶ νοούμενον. Ἴνα γὰρ φαίνεται τιμῶν τὸν Πατέρα καὶ τὸν ἐξ οὐπὲρ ἐστὶ γεννητῶς ταῖς εἰς λῆξιν καὶ ἀνωτάτω στεφανῶν εὐφημίαις, ποτὲ μὲν φησι· "Θουσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, ὀλοκαυτώματα καὶ περὶ ἀμαρτίας οὐκ ἐζήτησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι· τότε εἶπον· Ἴδου ἦκω· ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ τοῦ ποιῆσαι, ὁ Θεὸς, τὸ θέλημά σου·" ποτὲ δὲ αὖ ὅτι "Καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με." Ἴδου γάρ, ἰδού καὶ μάλα σαφῶς, καθικέσθαι φησὶν ἐξ οὐρανῶν, ἔχειν δὲ οὕτω περὶ γε τὸ δεῖν ἀποπεραίνειν ἐθελουσίως τὸ δοκοῦν τῷ γεγεννη κότι, ὡς εἴπερ ἦν ὅλως τῶν ἐνδεχομένων εἰς ἑτερότητα θελημάτων ἀποχωρεῖν αὐτόν, ἀλογῆσαι μὲν τῶν ἰδίων, μεταποιεῖσθαι δὲ μᾶλλον τῶν τοῦ Πατρὸς; Ἐχων δὲ οὕτω σκοποῦ τε καὶ γνώμης, ἄρα ἂν τῷ δόξειε παραιτεῖσθαι μὲν ὡς δυσκλεές τὸ ὑποτετάχθαι δοκεῖν, ἀποσεῖσθαι δὲ τὸ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν συνεθέλειν αὐτῶ; {B.} Ἥκιστα γε. {A.} Οὐκοῦν ὁ καὶ νῦν ὁμογνώμων τε καὶ συνεθελητῆς τῷ γεγεννηκότι, μᾶλλον δὲ ἢ βουλή καὶ ἡ θέλησις τοῦ 586 Πατρὸς, τίνα δὴ τρόπον ὑποταχθήσεται, καὶ τοῦτο κατὰ καιρούς, ὡς οὐπω νοούμενος συνεθελητῆς ἦγουν ὑποτεταγμένος; Κεχρήσομαι γὰρ ἀδικούση μηδὲν εἰς οὐσίας λόγον τὸν Μονογενῆ καὶ τῆ τοῦ Παύλου φωνῆ. {B.} Ποῖον οὖν ἄρα τὸ χρεῖμα τῆς ἐσομένης ὑποταγῆς; {A.} Ἐν ἐλπίσιν ἐσμέν ἀγαθαῖς, ὧ Ἑρμεία, καὶ ἀραρότως πεπιστεύκαμεν ὡς τοῖς ἐθέλουσι διαβιῶναι λαμπρῶς, ἀγίαν τε καὶ ἀξιάγαστον ἀληθῶς κατωρθώκοσι ζωὴν, ἢ παντὸς ἀγαθοῦ μέθεξις ὑπάρξει παρά Θεοῦ, καὶ μὴν ὅτι τὰ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ταῖς τῶν ἀγίων τεθησαύριστα κεφαλαῖς. Ἔσται δὲ τούτων ἀπάντων διανομὴ καὶ πρύτανις ὁ Υἱός· πάντα γὰρ παρά Πατρός εἰς ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἐν Πνεύματι, καὶ οὗτι πού φαμεν ὑπουργικὴν εἰσκομίζοντος εἰς τοῦτο τὴν διακονίαν, διανέμοντος δὲ μᾶλλον ἐπ' ἐξουσίας ὡς Υἱοῦ τὰ παρά Πατρός, ἵνα ἦ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν, ἀγιασμὸς δηλονότι καὶ σοφία καὶ ζωὴ, δόξα τε καὶ ἀφθαρσία. Ὅτι δὲ ὑποτεταγμένων ἀπάντων τῷ Υἱῷ, συγκατάρξει πάλιν πάντη τε καὶ πάντως αὐτῶ, καὶ συμβασιλεύσει τῶν ὄλων ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ, ἐκδείξειεν ἂν εὐκόλως, τὸ ἀραρότως ἡμᾶς ἐννοεῖν, ὁμογνωμονήσειν αὐτῶ καὶ τότε καὶ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ἔσεσθαι συνεθελητήν τὸν Υἱόν, καὶ διὰ τῆς ἑαυτοῦ μεσιτείας ἀποπληροῦν τοῖς ἀγίοις τὰ ἐν ἐλπίσι. Καὶ αὐτὸ δὴ τουτὶ τῷ τῆς ὑποταγῆς ὀνόματι καταχρηστικῶς μεμνηνυ κέναι φαμέν τὸν θεσπέσιον Παῦλον. Ἥδει γάρ, ἦδει προσκρούσων αὐτῶ κατ' οὐδένα τρόπον κἂν εἰ τοιάδε τινὰ λέγοι. Σκοπὸς γὰρ αἰεὶ τῷ Υἱῷ τιμᾶν τὸν Πατέρα, ὅτι ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν ἐστίν, ἴσος τε καὶ ὅμοιος κατὰ πᾶν ὀτιοῦν καὶ κατ' οὐδένα τρόπον μειονεκτούμενος. Δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτῶ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

**ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ Ὅτι τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια καὶ τὰ μὴ σφόδρα
θεοπρεπῶς εἰρημένα περὶ τοῦ Υἱοῦ πρέποι ἂν μᾶλλον τῆ μετὰ σαρκὸς
οἰκονομία, καὶ οὐκ αὐτῇ τῆ φύσει τοῦ Λόγου καθὸ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός.**

587 {A.} Ἰσότητος μὲν οὖν, οἶμαι, πέρι, καὶ μὴν ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας παράδειξις ἐναργῆς καὶ οἶονεῖ τι σήμαντρον ἀκριβὲς ἢ τοῦ Υἱοῦ φύσις, ἀποχρῶν ἡμῖν εὖ μάλα καὶ σαφῆς ἐξείργασται λόγος. Τὰ γάρ τοι τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἰδικῶς ἐξαίρετα δέδειχεν ὄντα τοῦ Υἱοῦ, μᾶλλον δὲ πᾶν ὅπερ ἂν λέγοιτο τοῦ Πατρὸς ἴδιον φυσικῶς τοῦτο ἀπέφηνεν ὄντα τὸν Υἱόν. Οἶει δὴ οὖν, ὦ Ἑρμεία, τοῖς ἐτέρου τυχὸν ἰδιώμασιν ὡς ἰδίους ἂν ποτε διαπρέπειν δύνασθαι τὸ μηδαμόθεν αὐτῷ φυσικῶς ἐνούμενον, διαμοιρηθὲν δὲ ὡσπερ εἰς ἔκφυλον ἐτερότητα; {B.} Πῶς λέγεις; {A.} Οὐ γὰρ ἕκαστον τῶν ὄντων λόγῳ μὲν φύσεως ἰδίῳ κατασημαίνεται, ταυτότητα δὲ τὴν εἰσάπαν διαδιδράσκον ὁρᾶται πρὸς τὰ λοιπὰ, κἂν εἰ μετεῖναι τι λέγοιτο κοινὸν αὐτοῖς; Ζῶον μὲν γὰρ ἄνθρωπός τε καὶ ἵππος, ἀλλ' ἐφ' ἑκάστῳ τις ἕτερος διέρπει λόγος, ἀποτεριχίζων αὐτὸ τῶν ἄλλων, καὶ ἀσύμβατον ἀποφαίνων τὴν εἰς ταυτότητα συνδρομήν, τὴν εἰσάπαν δὴ λέγω καὶ ὀλοσχερῶς. Ἴδιος γάρ τις ἀνθρώπου λόγος, βοός τε καὶ ἵππου. Εἰ δὲ δὴ τις ἐξέλοι τὸ μεσολαβοῦν καὶ τοὺς τῆς οὐσιώδους διαφορᾶς ἀποστήσας λόγους, τὰ τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἰδιά τε καὶ πάντα περιθεῖη τοῖς ἄλλοις, ἄρ' οὐκ ἀνθρώπου φύσιν ἡμῖν ὀριεῖ καὶ ἕτερον οὐδὲν ἔσται τὸ δηλούμενον; {B.} Ἀληθές. {A.} Οὐκ οὖν ἀμαθές, μᾶλλον δὲ ἤδη πως καὶ ἀμήχανόν ἐστιν ὀλοτρόπως δύνασθαι τοῖς ἐτέρου τυχὸν ἰδιώμασι διαγινώσκεσθαι τι καὶ οὐκ εἶναι νομίζειν αὐτὸ τοῦθ' ὅπερ ἐκεῖνο κατὰ φύσιν ἐστὶν οὗ καὶ τοῖς ἰδιώμασιν ἐπιγινώσκειται; 588 {B.} Ὀρθῶς ἔφησ. {A.} Μείων οὖν ἄρα κατ' οὐδὲν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, εἰ τοῖς τῆς θεότητος ἰδιώμασιν ὀλοσχερῶς διαπρέπων, ὅ τι ποτὲ ἐστὶ κατὰ φύσιν γινώσκειται. Ταύτη τοι καὶ ἔστι χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρός. Δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐν αὐτῷ τὴν τοῦ Πατρὸς φύσιν καταθρήσαιμεν ἄν. {B.} Βούλει τι λέγωμεν τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν, ἡγουν ἀνέντες ἤδη σοι τὸ ἀντιτετάχθαι δοκεῖν, τῆς τῶν ἐναντίων δόξης ἐρήμην ὡσπερ ἐῶμεν καταθεῖν τὸν λόγον; {A.} Καὶ μὴν, ὦ φιλέταιρε, πάρα μὲν εἶπεῖν ἐλευθέρως τὸ δοκοῦν. Ὁκνου δὲ ἀμείνους ἡμεῖς, καὶ διερρίφθω μέλλησις, καιροῦ παραθήγοντος εἰς τὸ δεῖν ἐλέσθαι καὶ νῦν τοῖς τῆς ἀληθείας ἡμᾶς συναθλήσασθαι δόγμασιν. Ἀναπέθει δέ, οἶμαι, πρὸς τοῦτο ἰέναι προθύμως καὶ ὁ θεσπέσιος Πέτρος ὧδέ πη λέγων· "Ἐτοιμοὶ γίνεσθε αἰεὶ πρὸς ἀπολογίαὶν παντὶ τῷ ἀπαιτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος." Ἐλπὶς δὲ δὴ τίς ἂν εἴη παρά γε ἡμῖν ἑτέρα παρά τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν; {B.} Οὐκοῦν, ἴσθι τοι πάντη τε καὶ πάντως ἐκεῖνο ἐροῦντας ὡς οὐκ ἂν εἴη ποτὲ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, κατὰ γε τὸν τῆς φύσεως λόγον, ἢ ἴσος ἢ ὁμοῖος ὁ Υἱός, ὅς γε καὶ ἀγιάζεται παρ' αὐτοῦ καὶ ὑψοῦται καὶ δοξάζεται καὶ δυναμοῦσθαι λέγεται. Ὅτι γὰρ καὶ προσκεκύνηκε μεθ' ἡμῶν καὶ τὴν συντελείας ἡμέραν ὠμολόγηκεν ἀγνοεῖν ἐξ αὐτῶν ἔτοιμοι τῶν ἱερῶν ἡμῖν ἀποφαίνειν Γραμμάτων. Τὰς δὲ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων φωνάς τε καὶ πίστεις ἀπὸ γε τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς παραθεῖν ἂν εὐκόλως, εἴ γέ σοι δοκεῖ. {A.} Καὶ μὴν ἔγωγε παρηβῆσαι μὲν ἤδη μοι τὸν ἀγῶνα ἐδόκουν, ὁ δὲ ἐστὶν ἐν ἀκμαῖς ἔτι καὶ οἶονεῖ σφριγῶσαν ἔχει τὴν ἔφοδον. Ἐπειδὴ δὲ διημάρτηκα τῆς ἐλπίδος καὶ εἰς ἀρχὰς ἰδρώτων ἑτέρας ἤκομεν, σωρηδὸν γὰρ ἡμῖν τῆς τῶν ἐναντίων σκαϊότητος ἐπιθεῖ τὰ προβλήματα, φέρε δὴ πάλιν, ἀνὰ μέρος ἑκάστῳ τὸν ἀληθῆ καὶ ἀμώμητον ἀντεξάγοντες λόγον, ἡγνοηκότας ἐλέγχωμεν τὸ Χριστοῦ μυστήριον. {B.} Οὐκοῦν εἰμί τοι καὶ μάλα πρόθυμος ἦνπερ ἂν ἔλοι διαστείχην αὐτός. Καὶ γάρ τοι καὶ λίαν εὐκρινεστέραν τὴν ἐφ' ἑκάστῳ βάσανον ἐξεργάσαιτ' ἂν ἡμῖν οὐχ ἑτέρως ἢ οὕτως ὁ λόγος. Ὅτι τοίνυν, φασίν, ἀγιασμοῦ μέτοχος ὁ Υἱός, σαφηνιεῖ γράφων ὁ μακάριος Παῦλος περὶ αὐτοῦ· "Ὁ τε γὰρ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι ἐξ ἐνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν λέγων· Ἀπαγγεῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου." 589 Καὶ μὴν καὶ ὁ σοφός φησιν Ἰωάννης "τὸ Πνεῦμα τεθεᾶσθαι καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν ὡσεὶ περιστεράν." Καὶ

πρός γε δὴ τούτοις καὶ αὐτὸς ἔφασκεν ὁ Υἱός, Ἰουδαίοις προσλαλῶν· "Οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν ὅτι Ἐγὼ εἶπα, θεοὶ ἐστε; Εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ Γραφή, ὃν ὁ Πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον ὑμεῖς λέγετε ὅτι Βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον Υἱός εἰμι τοῦ Θεοῦ;" Μυρία δ' ἂν τις καὶ ἕτερα καὶ λίαν ἀκονιτὶ τοῖς εἰρημένους ἐπισωρεύσειε δι' ὧν ἔνεστι μαθεῖν ὡς ἡγιάσται παρὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός. {A.} Καὶ τίς ἂν νοοῖτο τυχὸν ὁ τοῦ ἡγιάσθαι τρόπος, εἰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τάττοιο τοῦ Μονογενοῦς, διαπυθοίμην ἂν λέγοντος ὡς ἡδιστα σοῦ· πλειστή γὰρ ὄση τοῦ πράγματος ἢ διαφορὰ παρὰ γε ταῖς θεοπνεύστοις ὁράται Γραφαῖς· ἀγιάζεσθαι μὲν γὰρ λέγονταί τινες ὡς ἐν προγνώσει Θεοῦ, προαναθροῦντος ὅτι τὴν εὐδόκιμόν τε καὶ ἐννομωτάτην κατωρθώκοτες ζωὴν, ἐπιτηδείως ἔξουσι καὶ εἰς τὸ χρῆναι μεταλαχεῖν ἀγίου Πνεύματος· ὁποῖοι τινες εἶεν ἂν περὶ ὧν ὁ σοφὸς ἐπιστέλλει Παῦλος ὅτι "Οὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. Οὓς δὲ προώρισε τούτους καὶ ἐκάλεσεν, οὓς δὲ ἐκάλεσε τούτους καὶ ἐδικαίωσεν." Ἐφη δὲ Θεὸς καὶ πρὸς τὸν σοφώτατον Ἰερεμίαν· "Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε, καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας, ἡγιάκά σε." Ἀγιάζονται δὲ αὐ καὶ ἕτεροί τινες, καίτοι τὸν φύσει Θεὸν οὐκ ἐπεγνωκότες, ἀλλ' οὐ σχέσιν τινὰ καὶ οἰκειότητα τὴν πρὸς τὸ θεῖόν τε καὶ ἅγιον Πνεῦμα κατασημῆναι ἂν ὁ ἔν γε τούτοις ἀγιασμός, ἀλλ' οἰονεῖ πως ἀνάδειξιν καὶ παραγωγὴν τὴν εἰς τὸ χρῆναι πληροῦν ἂν βούλοιο Θεός. Καὶ γοῦν Κύρου τε περὶ καὶ Μήδων κατὰ κράτος αἰρήσειν τὴν Βαβυλῶνα μελλόντων καὶ ὑπὸ θείας εἰς τοῦτο παρενηνεγμένων ὀργῆς, "Γίγαντες ἔρχονται, φησί, πληρῶσαι τὸν θυμόν μου, χαίροντες ἅμα καὶ ὑβρίζοντες." Ἐφη δὲ ὅτι "Ἠγιασμένοι εἰσὶ καὶ ἐγὼ ἄγω αὐτούς." Ἀγγαίῳ δὲ τῷ προφήτῃ φησὶν ὁ Θεός· "Ἐὰν δὲ λάβῃ ἄνθρωπος κρέας ἅγιον," τό, οἶμαι, προσκομισθὲν ἄμωμον θῦμα, καὶ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας ἀνατεθειμένον τῷ Θεῷ, κρέας ἅγιον ὀνομάζων. Φαμὲν δὲ ἀγίους καὶ τοὺς ἀληθῶς διὰ Πνεύματος ἡγιασμένους, οὕτω τε θείας φύσεως κοινωνοὺς ἀναδε δειγμένους. Τίνα δὴ οὖν ἡγιάσθαι τρόπον ὑπονοήσουσι 590 τὸν Υἱόν, συμπαραζευγμένης ἀναγκαίως τῷ ἡγιάσθαι λέγειν καὶ τῆς εἰς τόνδε τὸν κόσμον ἀποστολῆς; Ὡδε γὰρ ἔφη Χριστός· "Ὁν ὁ Πατὴρ ἡγίασε, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον." Τὸ γὰρ ἐκ τῆς ἀμφοῖν συνδρομῆς οὐκ ἀσυντελές, οἶμαί που, πρὸς ὀρθότητα λογισμῶν, εὐ μάλα διαγιγνώσκεται. Ἀποστέλλων γὰρ ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ἀγιάσαι λέγεται, καὶ οὐχὶ πρὸ τῆς ἀποστολῆς. {B.} Ἠγιάσθαι φασὶν αὐτὸν παρὰ τοῦ Πατρὸς. {A.} Ἀγιάσαι δ' ἂν ἑτέρως ὁ Πατὴρ πλὴν ὅτι διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος; {B.} Ναί, διὰ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἀλλὰ τί μὴν; {A.} Ἄθρει δὴ οὖν, ὧ ἑταῖρε, πρὸς ὄσην αὐτοῖς ὁ λόγος τὴν ἀτοπίαν ἐκρεῖ. Εἰ μὲν γὰρ πρὸ τῆς σαρκώσεως καὶ τῆς εἰς τόνδε τὸν κόσμον ἀποστολῆς ἐν μεθέξει Πνεύματος ἦν ὁ Λόγος, κατὰ γε τὸ ἐκείνοις εὐ ἔχειν ὑπειλημμένον, τί πάλιν αὐτὸ καὶ μετὰ σαρκὸς ἐδέχετο; Περιττὸν τὸ χρῆμα καὶ εἰκαιόβουλον. Ἄλλ' οὐκ ἂν, οἶμαι, τίς νοῦν ἔχων τό γε ἐν τούτοις ἀλῶναί ποτε τὴν ἀπόρρητον τοῦ Θεοῦ λογιεῖται φύσιν. Οὐ γὰρ ἂν ἀμάρτοι τοῦ πρέποντος καὶ τὸ ἀμωμήτως ἔχον, οὐκ ἐν παρατάσει μακρᾷ δια σκέψεων τε καὶ ἐννοιῶν, ἀλλ' ἐκ πρώτων εὐθὺς ὀρᾷ κινήματων τῆς ἐνούσης αὐτῇ βουλῆς καὶ σοφίας. Εἰ δέ, ἐπεὶ τοι πέφηνε καθ' ἡμᾶς καὶ ἀπεστάλη μετὰ σαρκὸς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, τὸ Πνεῦμα πλουτεῖ, καινὴν δὲ ὡσπερ τινὰ τὴν ἐπὶ τῷδε λαμπρὰν ἀποκεκέρδακε χάριν, ποῦ κεκένωκεν ἑαυτόν, ἀφίκται δὲ ὅπως εἰς ὑποβίβασμόν καὶ ταπείνωσιν, γεγονῶς ἐν ἀμείνοσιν, εἰ μὴ ἄρα, φασί, καὶ τῶν εἰς λῆξιν ἠκόντων ἀφειδήσαντες κακῶν, ὡς ἦν ἐν αἰσχίοσι, τὸ Πνεῦμα λαβὼν, καὶ τὸ ἀγιάζειν πεφυκὸς κατωθεῖ πρὸς τὸ χεῖρον τοὺς ἐν οἷς ἂν γένοιτο; {B.} Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἐννοήσουσι κατὰ γε τὸ εἶκόσ· ὅτι δὲ ἡγιάσθαι φασὶ καταπτάντος ἐπ' αὐτὸν τοῦ Πνεύματος ἐν εἶδει περιστερᾶς. {A.} Εἶτα τίς ὁ τοῦτο εἰπὼν, ἐποπτεύσας τε ἅμα τὴν ἐξ οὐρανῶν τοῦ Πνεύματος ἐπ' αὐτὸν καταφοίτησιν;

{B.} Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς μεμαρτύρηκε λέγων ὅτι "Τεθέα μαι τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ἐξ οὐρανοῦ ὡσεὶ περιστεράν, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν." {A.} Οὐκοῦν, ἀναμέτρει τὸν τοῦ ἡγιασθαι χρόνον. Οὐ γάρ τοι πρὸ τῆς ἐπιδημίας ἡγιαζέτο Θεὸς ὢν ὁ Λόγος, ἀλλ' ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς, οἷς οὐ φύσεως καρπὸς ἰδίας, ἀλλ' ἔξωθέν τε καὶ ἐπακτὸς ὁ ἁγιασμός. Ἦ οὐκ οἶσθα ὅτι πεπλούτηκε μὲν ἐν ἀρχαῖς ἡ ἀνθρώπου φύσις τὸ καὶ 591 Θεοῦ Πνεύματος μεταλαχεῖν καὶ τὸν δι' ἁγιασμοῦ πρὸς Θεὸν ἐξεικονισμόν· πεποίηται γὰρ καὶ κατὰ τοῦτο κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος· ἐπειδὴ δὲ τὴν θείαν λελύπηκεν ἐντολήν, ἀπεμπολήσας τὸ δῶρον, θανάτῳ κατεδικάζετο καὶ τὸν τῆς ἁμαρτίας ὑπέδου ζυγόν; {B.} Συνίημι. {A.} Ἔδει τοίνυν, ἐπεὶ ἐξ ἡμερότητος τῆς ἐνούσης αὐτῷ τὸ διολισθῆσαν γένος ἀναστοιχειοῦν εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς ἐβουλεύετο Θεός, δευτέραν ὡσπερ τοῦ γένους ἀρχὴν ἀναφῦναι Χριστόν, καὶ ἀπότεξιν μὲν ἀνατλήναι τὴν διὰ τῆς ἁγίας Παρθένου, μὴ μὴν ἔτι καὶ πατέρα σαρκικὸν ἀνασχέσθαι λαβεῖν, ἵνα καὶ σὺν αὐτῷ Θεὸν ἔχωμεν οἱ πάντες Πατέρα, δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τῆς τοιαύτης δόξης εἰς ἀρχὰς ἀναβαίνοντες. Ἔδει γενόμενον ἄνθρωπον τὸ Πνεῦμα λαβεῖν, ἵν' ἐπεὶ ἦν τε καὶ ἔστιν οὐκ εἰδὼς ἁμαρτίαν, ἐμφι λοχωροίη λοιπὸν ἐν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα καὶ ἀναπαύηται καθάπερ ἐν ἀπαρχῇ τοῦ γένους καὶ ρίζῃ δευτέρᾳ. Τοῦτ' ἂν οἶμαι πῶς κατασημαίνειν εὖ μάλα τὸν θεσπέσιον Βαπτιστὴν, βοῶντα περὶ τοῦ Πνεύματος ὡς θεάσοιτο μὲν αὐτὸ καθιγμένον ἐξ οὐρανῶν ἐν εἴδει περιστερᾶς· φάναι δὲ ὅτι καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν, οὐ γὰρ μεμένηκεν ἐν ἡμῖν διὰ τὴν παράβασιν, μεμένηκε δὲ ἐν Χριστῷ. Φύσεως γὰρ ἦν οὐκ ἀνεχομένης παθεῖν τὴν ἐξ ἁμαρτίας κηλῖδα. Ὡσπερ δὲ ὑπάρχων ἀεὶ βασιλεὺς καὶ ὁμόθρονος τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, κεχειροτονῆσθαι λέγεται βασιλεύς, ὅτε καθ' ἡμᾶς γέγονεν ἄνθρωπος, ὃ καὶ δοτὸν ἄνωθεν τὸ βασιλεύειν ἐστὶ· καὶ ὡσπερ ἀεὶ συνυπάρχων τῷ Πατρί, εἰς Υἱὸν ὀρίζεται διὰ Πνεύματος, διὰ τὸ τοῖς κατὰ θέσιν υἱοῖς ἐξωμοιωθῆσαι κατὰ τὴν σάρκα, καὶ ὡσπερ ἡμῖν τοῖς ὑπὸ Θεὸν συμμορ φούμενος Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα ἐκάλει, καίτοι Θεὸς ὑπάρχων αὐτός, οὕτω καὶ ἡγιασθαι λέγεται, χωροῦντος εἰς τὸ ἀνθρώπινον ἤτοι περὶ τήνδε τὴν σάρκα τοῦ ἁγιασμοῦ, διὰ τὸ μὴ οἴκοθεν ἔχειν δύνασθαι τὴν ἀνθρώπου φύσιν τὸν ἁγιασμόν. Ἐνεστι γὰρ τοῦτο μόνῃ τῇ γε ἀληθῶς θείᾳ τε καὶ ὑπὲρ πάντα φύσει ἧς ἐπεὶ ἐστὶ καρπὸς ὁ Λόγος, ἔξει δὴ πάντως ὡς ἴδιον ἐν ἑαυτῷ τῆς τεκούσης αὐτὸν φύσεως τὸν ἁγιασμόν. {B.} Τί γάρ, φασί, τὸ ἄτοπον ἐν τῷ ἡγιασθαι λέγειν παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν; {A.} Ἀνακυκλήσας δὴ οὖν ὅπερ ἔφην ἀρτίως, καὶ ἐσαῦθις ἐρῶ. Εἰ μὲν γὰρ καθὸ ἀνθρωπος, ὡς ἀνθρωπον ἡγιασθαι φασίν, ἀδιαφορήσειεν ἂν ὁ λόγος, ὡς ἐν γε δὴ τούτῳ τὸ βλάβος οὐδέν. Εἰ δὲ δὴ παρέντες τὸ ἀληθὲς καὶ παρῶ 592 θούμενοι τὸ εἶκός, εἰς ἀκαλλεστάτην τινὰ καὶ πέρα παντὸς ἰοῦσαν θράσους ἀπολισθαίνουσι γνώμην, αὐτὸν ἡγιασθαι λέγοντες τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνότα Λόγον, ἀπάσης ἡμῖν ἀτοπίας ἐπέκεινα διεκπίπτοι ἂν ὁ λόγος. {B.} Οὐκοῦν ἐκδειξίας ἂν τῆς ἐν γε τούτοις ἡμῖν ἀτοπίας τοὺς τρόπους. {A.} Καὶ μάλα. Κατοκνήσαιμι γὰρ ἂν ἡκιστὰ γε, συλλήπτωρά τε καὶ ἀρωγὸν τὸν τῆς ἀληθείας προεστηκότα Χριστὸν ἔσεσθαι μοι προσδοκῶν. Μεθέντες δὴ οὖν τὸ διαμέλλειν ἔτι, τὴν τῶν προκειμένων βάσανον εἰς μέσον ἤδη παράγωμεν, καὶ μοὶ φράσον ἐκεῖνο δὴ πάλιν. {B.} Τὸ τί; {A.} Τίνος ἴδιον φῶμεν εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Πότερα δὴ μόνου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἤγουν καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἢ καὶ ἀναμέρος ἐκατέρου καὶ ἀμφοῖν, ὡς ἐν ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας; {B.} Οὕτως ἔγωγέ φημι. {A.} Ὅρθως, ὃ ἔταῖρε, καὶ σὲ τῆς ἀγχινοίας ἄγαμαι, καὶ ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς εὖ μάλα συμβαίνουσιν τὴν ἐπὶ τῷδε δόξαν εἰρησθαι φημι. Νοεῖται μὲν γὰρ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐν ὑπάρξει τῇ καθ' ἑαυτόν, ὑφέστηκε δὲ αὐτὸς καὶ ὁ Υἱὸς ἰδικῶς· ἀλλ' εἰ καὶ ἰδίαν ὑπόστασιν ἐκάτερος ἀπετέμετο, τὸν γοῦν εἰσάπαν διορισμὸν οὐ προσίεται. Οὐδὲ γὰρ ἂν διορίζοιτο τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱὸς ὡσπερ ἄγγελος ἀγγέλου καὶ μὴν καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος ὅλος ὅλου διεστηξεί τυχόν, οὔτε μὴν καὶ διάμπαξ ἐλάσει τῆς

διαφορᾶς ὁ λόγος, ἀναμέρος ὀλοτρόπως ἐκάτερον ἰστάς· ἢ γὰρ ἂν εἶεν καὶ δύο θεοί· μιᾶς δὲ καὶ μόνης οὔσης τε καὶ νοουμένης θεότητος, ζῶντα καὶ ὑφεστηκότα καταθρήσαιμεν ἂν ἐν Πατρὶ τὸν Υἱόν, καὶ μὴν καὶ τὸ ἔμπαλιν, τουτέστιν ἐν Υἱῷ τὸν Πατέρα· χαρακτήρ γάρ ἐστὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. {B.} Σύμφημι. {A.} Μιᾶς οὖν φύσεως ἐν καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ προχεῖται μὲν οἰάπερ ἀπὸ πηγῆς τοῦ Πατρὸς· ἔστι γε μὴν οὐκ ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ· γεγέννηται γὰρ οὗτος τὴν τοῦ Πατρὸς ἰδιότητα πᾶσαν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐπέπερ ἐστὶ τῆς ἀνωτάτω θεότητος ὁ καρπός, πῶς ἂν νοοῖτο γυμνός τῶν τῆς θεότητος ἀγαθῶν; Ἴδιον δὲ θεότητος ὁ ἀγιασμός, οὗ τὸ Πνεῦμα δεικτικόν. Ἄγιον γὰρ κατὰ φύσιν καὶ τῆς ὅλης κτίσεως ἀγιαστικόν. {B.} Καὶ τίς ἂν γένοιτο τούτων ἢ πίστις, πῶς δ' ἂν μάθοιμι σαφῶς ὡς ἔστιν ἴδιον τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καθάπερ ἀμέλει τοῦ Πατρὸς; {A.} Οὐ θύραθεν ἡμῖν ὁ μάρτυς, αὐτὸν δὲ εἰσκομίσω βοῶντα Χριστόν· "Ἐτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα 593 τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμὰ ἐστὶ· διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν." Ἡ οὐκ ἀποχρῶν ὁ λόγος εἰς πληροφορίαν τοῖς σοφοῖς, ὡς ἴδιον μὲν φησὶ τὸν Παράκλητον; Πνεῦμα γὰρ ἀληθείας ὠνόμασεν αὐτόν, οὐχ ἑτέρα δὲ παρ' αὐτόν ἢ ἀλήθεια. Προστιθεὶς δὲ "Ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται," τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν οἰκειότητα δέδειχεν ἐναργῶς, καθ' ἣν ἐν ἐστὶ πρὸς αὐτόν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Οὐ γὰρ τοι μεταληπτῶς σοφὸν ἔσεσθαι παρ' αὐτοῦ τὸ Πνεῦμά φησιν, οὔτε μὴν ἐν τάξει τῆ ὑπουργικῆς τοῦ παρ' Υἱοῦ λόγους τοῖς ἀγίοις διακομίσειν. Ἄλλ' ὡσπερ ἂν εἴ τι τῶν εὐοσμοτάτων ἀνθέων περὶ τῆς ἐξ ἑαυτοῦ διασκιδναμένης ὁσμῆς καὶ ταῖς τῶν περιεστώτων αἰσθήσεσιν ἐμπιπτούσης λέγοι ὅτι "Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται," τὴν φυσικὴν οἰκειότητα κατασημήνειεν ἂν, καὶ οὔτι πού τὸ ὡς ἐν μεθέξει διηρημένως, ὡδὲ πη νοήσεις καὶ ἐφ' Υἱοῦ καὶ Πνεύματος. Πνεῦμα γὰρ σοφίας καὶ δυνάμεως ὄν, σοφία πάντως καὶ δύναμις ἐστίν, ὅλην ἐξ ὅλου τὴν τοῦ προιέντος ἐνέργειαν ἀποσῶζον ἐν ἑαυτῷ, καὶ ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει καταδεικνύον εὖ μάλα τὴν οὐπὲρ ἐστίν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, φησί, προστέθεικεν ἀναγκαίως ὅτι "Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμὰ ἐστὶ· διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει." Ὡσπερ γὰρ ἅγιόν ἐστὶ κατὰ φύσιν, ἐπέπερ ἐστὶν ἀγίου Πνεῦμα Πατρὸς, οὕτω καὶ σοφόν, ἐπεὶ τοι σοφίας Πνεῦμά ἐστι· σοφία δὲ ὁ Υἱός· καὶ οὔτι πού φαμεν ὡς κατὰ σχέσιν τινὰ καὶ μέθεξιν ἅγιον καὶ σοφόν τὸ Πνεῦμά ἐστίν, οὐσιωδῶς δὲ μᾶλλον καὶ οἰονεῖ τις ποιότητος φυσικῆς τῆς ἀγίας τε καὶ σοφῆς θεότητος, τῆς ὡς ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ νοουμένης, καὶ αὐτῷ τῷ Πνεύματι. Ὅτι δὲ τὸ τοῦ Πατρὸς Πνεῦμα Πνεῦμά ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ, αὐτός σε δι' ἑαυτοῦ μυσταγωγῆσει λέγων· "Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ." Συνίης οὖν ὅπως ὡς ἴδιον ἐπαγγέλλεται καταπέμψειν ἡμῖν τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ Πνεῦμα μὲν ἀληθείας ἀποκαλεῖ, προχεῖσθαι γε μὴν ἐξ αὐτοῦ διωρίσατο τοῦ Πατρὸς, καὶ μὴν ὅτι καὶ μαρτυρήσει περὶ αὐτοῦ προμεμήνυκε; {B.} Καὶ τίς ἂν νοοῖτο τῆς μαρτυρίας ὁ τρόπος; {A.} Ἐπειδὴ γὰρ ἐνήργηκε τὰ Θεοῦ διὰ χειρὸς ἀγίων 594 μεμαρτύρηκεν ἐναργῶς ὅτι Θεός ἐστὶν ὁ Υἱός, οὗ καὶ Πνεῦμά ἐστὶ, καθάπερ ἀμέλει τοῦ Πατρὸς. {B.} Ἄλις μὲν ἡμῖν τῶν τοιούτων, ὧ τᾶν. Τὸ γὰρ τοι σαφές καὶ ἀναμφιλόγως ἔχον δέοιτ' ἂν οὐχὶ τοῦ συνειπεῖν ἡρημένου. Πνεῦμα γὰρ ἐστὶ καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἀντερεῖν οἶμαι παντελῶς οὐδένα. Τριβὴν οὖν καὶ πόνον τὸν ἐπὶ τῷδε μεθείς, ἴοις ἂν μᾶλλον ἐπ' ἐκεῖνα νυνί, τὰ δι' ὧν ἔνεστιν ἀναμαθεῖν ὅτι κατὰ φύσιν ἅγιος ὁ Υἱός καὶ οὐ κατὰ μέθεξιν ἐκ Πατρὸς. {A.} Καὶ μὴν, ὡς ἐγῶμαι, πᾶς τις οὖν εἴ γε νοῦν ἔχοι, κατατεθήποι ἂν, εἶπερ ἴδιον εἶναι διοριζόμενοι τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ,

καταψηφιοῦνται πάλιν αὐτοῦ τὴν μέθεξιν καὶ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς διὰ Πνεύματος ἁγιασμὸν εἰσκεκρίσθαι τέ φασι καὶ δοτὸν ὡς οὐκ ἔχοντι γενέσθαι ποτέ. Καίτοι τί δήποτε τῆς ἐντεῦθεν ἀτοπίας τὰ βλάβη βασανίζεις οὐκ ἀνεχόμενοι, ἐπὶ μόνον ἴενται, καὶ τοῦτο ἀκατασκέπτως, τὸ σφίσιν αὐτοῖς ἡδύ; Μετάσχοι γὰρ ἂν ὁ Υἱὸς τοῦ ἰδίου Πνεύματος κατὰ τίνα δὴ τρόπον ὡς θύραθεν ἐπεισθέντος; Μέτοχον γὰρ ἑαυτοῦ παντελῶς οὐδέν. Ἄλλ' οὐκ ἔν γε τῷ σοφῷ τε καὶ ἀκριβεῖ λογισμῷ τὰ φύσει προσόντα τισὶ τὴν τῶν εἰσποιήτων ὑποκρίναιτο δόξαν, ἤγουν ἐν τοῖς τῶν ὀθνείων τετάξεται λόγοις. Πῶς οὖν διὰ Πνεύματος ἡγιασθαι φασί, καίτοι λέγοντα σαφῶς περὶ τοῦ Πνεύματος· "Ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν;" Καὶ τοῦτό φαμεν οὐ μεθεκτῶς εἶναι τι πιστεύοντες τῶν ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι-παντέλειον γὰρ καὶ ἀνενδεές κατ' ἰδίαν ἐστὶ φύσιν τε καὶ ὑπαρξίν-ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον κατασημαίνοντες ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας καὶ τοῦ κατὰ φύσιν ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ πεφηνότος Λόγου Πνεῦμα ὑπάρχον, πᾶν ὅπερ ἐστὶ τῆς θεότητος ἴδιον κατὰ φύσιν ἐπάγεται, πηγὴν μὲν ὡσπερ ἔχον αὐτήν, προχεόμενον δὲ ὡσπερ ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἀγιάζον τὴν κτίσιν. Εἰ δὲ δὴ καὶ αὐτὸν οἶοντο μεθ' ἡμῶν ἡγιασθαι τὸν Λόγον, τὰ ἐκ φληνάφων εἰς τοῦτο συλλέγοντες λογισμῶν, φραζόντων ἐκεῖνο. {B.} Τὸ τί δή; {A.} Τῆ τῶν γενητῶν φύσει τὸ Πνεῦμα προσομιλοῦν, ὀνίνησι μὲν αὐτὴν ὁμολογουμένως· γένοιτο δ' ἂν, ὧ 'γαθέ, τίς ὁ τοῦδε τρόπος; {B.} Ἁγίαν αὐτὴν ἀποτελεῖ. {A.} Οὐκοῦν ἐκδειξείας ἂν ἀσαφείας δίχα. Συνήμι γὰρ οὔτι που. Τί δὲ δὴ τοῦτό ἐστι τὸ ἀγίαν ἀποτελεῖν; Φράσαις ἂν ἐθέλοντί μοι. {B.} Καὶ μάλα. Τὴν γὰρ τοι κτίσιν τὴν λογικὴν ἀμαρτίας ἀμείνω καὶ τῆς εἰς φαυλότητα παρατροπῆς ἀποφαῖνον 595 μεταμορφοῖ πρὸς εἰκόνα τοῦ κτίσαντος δι' ἁγιασμοῦ. Ἅγιος γὰρ ὁ πάντων Δημιουργός, διὸ καὶ φησιν· "Ἅγιοι ἔσεσθε, διότι ἐγὼ ἅγιος." {A.} Ὁρθότατα ἔφης. Ἐκτίσμεθα γὰρ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ. Τὸ δὲ δὴ τὸν θεῖον ἡμῖν ἐμποιοῦν ἐξεικονισμὸν εἶη δὴ που πάντως ἂν ὁ ἁγιασμός, τουτέστιν ἢ ἐν Πνεύματι μέθεξις τοῦ Υἱοῦ. Καὶ γοῦν ὅτε πρὸς παρατροπὴν ἢ ἀνθρώπου φύσις διώλισθε καὶ τὸ τῆς εἰκόνης κάλλος παρεσημαίνετο, κεκαινουργήμεθα πρὸς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ἀναστοιχειούμενοι διὰ Πνεύματος εἰκόνα τοῦ κτίσαντος, δῆλον δὲ ὅτι τοῦ Υἱοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα παρὰ τοῦ Πατρὸς. Καὶ γοῦν ὁ σοφώτατος Παῦλος, "Τεκνία, φησίν, οὐς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." Καὶ μὴν ὅτι τὸ τῆς ἐνθάδε λεγομένης μορφώσεως εἶδος διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνσημαίνεται ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, αὐτὸς ἐκδειξεί βοῶν, "Ἡμεῖς δὲ πάντες, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος· ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστίν." {B.} Ἄριστα ἔφης. {A.} Οὐκοῦν, κτίσει μὲν καὶ ποιήμασι δοτὸς ὁ ἁγιασμός· οἴκοθεν γὰρ οὐκ ἔχει, καὶ γοῦν ἐστὶ καὶ ἀπόπεμπτος καὶ αὐτόκλητον ἂν ἔλοι τὴν παρατροπὴν τὰ πεπλουτηκότα. Διώλισθε γὰρ καὶ ἀγγέλων φύσις, καὶ οὐ τετηρήκασί τινες τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἐνεχόμεθα δὲ καὶ αὐτοὶ ταῖς τῆς παραβάσεως αἰτίαις. Ἄρ' οὖν, εἴπερ τις οἶοιτο καὶ αὐτῷ τῷ Υἱῷ δοτὸν εἶναι τὸν ἁγιασμὸν, οὐχὶ δὴ πάντη τε καὶ πάντως ἐρεῖ τὸ καὶ παθεῖν δύνασθαι τὴν παρατροπὴν; Πάθοι γὰρ ἂν τὸ παθεῖν δυνάμενον, καὶ εἰ μήπω λέγοιτο παθεῖν. {B.} Ἀληθές. {A.} Τί δέ, ὧ φιλότης; Τὸ ἡγιασθαι λεγόμενον οὐχ ἅπας ἡμᾶς ἀναπέσει λόγος ἅγιον οὐκ εἶναι φάναι ποτέ; Κεκλήσθαι γὰρ οἶμαι πρὸς ἁγιασμὸν ἕκ γε τοῦ μὴ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ὅτε καὶ ἀγιάζεται. {B.} Ἀνάγκη. {A.} Τὸ δὲ οὕτω σεπτὸν τε καὶ ἅγιον, οὐκ ἀνάλωτον ἀμαρτίας, μᾶλλον δὲ ἤδη νοσοῦν τὴν εἰς τὸ φαῦλον διαβολὴν, εἴπερ ἐστὶν ὁ ἁγιασμός φαυλότητός τε καὶ ἀμαρτίας ἀποτριβὴ καὶ ἀπόθεσις. {B.} Σύμφημι. {A.} Οὐκοῦν εἴπερ ἔλοιντο νοεῖν τε καὶ λέγειν συνηγιασθαι τοῖς κτίσμασι τὸν Υἱόν, οὐ δυσεύρετος ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἦν ἔτι τὴν φύσιν ἀσθενῆς καὶ ἀμείνων οὕτω τοῦ πεφυκέναι πλημμελεῖν· ἀλλ' ὧδέ τε ἔχων καὶ νοούμενος, πῶς ἦν 596 ἄρα καὶ εἰκῶν

τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός; Πῶς δὲ καὶ ἀπαύ γασμα καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ; Οὐ γὰρ ἐν χρόνῳ γέγονε χαρακτήρ, ἀλλ' ἦν τοῦτο κατὰ φύσιν καὶ ἐν ἀρχῇ. Εἶτα πῶς οὐχ ἅγιον ἦν τὸ ἀκραιφνές τοῦ Πατρός καὶ εἰλικρινέστατον κάλλος καὶ αὐτὸς τῆς οὐσίας ὁ χαρακτήρ; Ἡ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀφύκτου λοιπὸν συνωθήσειεν ἄν καὶ οὐχ ἐκόντας ἡμᾶς ὁ λόγος εἶς γε τὸ χρῆναι λέγειν μηδὲ αὐτὸν ἅγιον εἶναι τὸν Πατέρα ποτέ; {B.} Πάνυ μὲν οὖν. Ἐψεται γὰρ πάντως τὸ δεῖν ταῖς εἰκόσιν ὁρᾶσθαι ταῦτοειδῆ τὰ ὦνπερ ἄν εἶεν εἰκόνες. {A.} Τί δέ, ὦ φιλότης; Οὐ γὰρ ἑαυτὸν εἶναι φησιν ἀλήθειαν ὁ Υἱός, καὶ φῶς τὸ ἀληθινὸν παρά γε ταῖς θείαις κατω νόμασται Γραφαῖς; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Εἶτα οὐ μάτην ἐρραψωδηκότες ἡμῖν τὰ ἐξ ἀμαθίας ἀλοῖεν ἄν, εἰ τοῦ κατὰ φύσιν ἀγιασμοῦ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν δεδεῆσθαι φασί; Δισχυριοῦνται γὰρ ἕτερον οὐδὲν ἢ τοῦτο σαφῶς, ἡγιάσθαι λέγοντες τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Πῶς γὰρ ἔτι φῶς ἀληθινὸν τὸ ἥκιστα μὲν ἅγιον ἐν ἰδίᾳ φύσει, γεγονὸς δὲ τοῦτο ποτε; {B.} Οὐ γὰρ οὖν. {A.} Ὁ δὲ καὶ ἐν τάξει τοῦ δύνασθαι πλημμελεῖν τὸ κατὰ τι γοῦν ὅλως ψευδομυθεῖν παρωθόμενος. "Οὐ γὰρ ἐποίησεν ἀμαρτίαν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ," καθὰ γέγραπται· τί μὴ μᾶλλον ἐφ' ἑαυτῷ κατε ρυθριάσας οὐδέν, ἡγιάσθαι μὲν ἔφασκε παρὰ τοῦ Πατρός, προσετίθει δὲ τούτοις οὐδέν, ἀπαυθαδίζεται δὲ καὶ εἰς τοῦτο προῆκει λόγων μεγαλοπρεπείας καὶ ὑπερβολῆς ὡς ἀνυποστόλως εἰπεῖν· "ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑμαυ τόν;" {B.} Πῶς οὖν ἄν τις ἴδοι τὸ ἀληθές; {A.} Εἰ διαλογίζοιτο σοφῶς ὅτι κατὰ φύσιν ἅγιος ὢν ὡς Θεός, ἡγιάζετο μεθ' ἡμῶν καθὸ ἄνθρωπος, τῷ ἰδίῳ Πνεύματι τὸν οἰκεῖον αὐτὸς καταχρίων ναόν. {B.} Πῶς οὖν ὁ Πατὴρ αὐτὸν ἀγιάσαι λέγεται; {A.} Ὅτι πάντα παρὰ Πατρός δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι. Ἀγιάζοντα δὲ καὶ ἀγιαζόμενον τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς Υἱόν, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, εἰσκεκόμικεν ἡμῖν ὁ τοῦ Παύλου λόγος· "Ὁ τε γὰρ ἀγιάζων, φησί, καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ἀδελφοὺς καλεῖν λέγων, Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου." Ἀγιάζει μὲν γὰρ αὐτός, ἅγιος ὢν κατὰ φύσιν ὡς Θεός· ἀγιάζεται δὲ μεθ' ἡμῶν, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὅτε τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ὑπελθὼν, καὶ κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ ἡγιάσθαι φημί, καίτοι τῶν ὄλων κατεξουσιάζων ὡς Θεός, ἀδελφοὺς ἡμᾶς οὐκ ἐπαισχύνεται καλεῖν. 597 {B.} Ἀλλὰ ναί, φασίν, οὐκ ἄν διαψεύσαιτο λέγων ἡγιάσθαι παρὰ τοῦ Πατρός καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκονομίας ἐξηρημένης. Καὶ γὰρ ἐν ἐσχάτοις μὲν τοῦ αἰῶνος καιροῖς πέφηνεν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἦν καὶ πρὸ τούτου τοῖς εἰς τὸ εἶναι κεκλη μένοις ὁμογενῆς καὶ ἀδελφὸς τῶν πεπονημένων, καθὸ καὶ αὐτὸς οὐκ ἀγέννητός ἐστι τὴν φύσιν, πεποιήται δὲ παρὰ τοῦ Πατρός. Ἀληθεύει δὴ οὖν, καὶ ἀδελφοὺς ἡμᾶς ἀποκαλῶν καὶ συνηγιάσθαι λέγων. {A.} Ἀλλ' ὦ πρὸς πάντα ἰόντες ἐτοιμῶς καὶ τὰ πέρα λόγου καὶ τοῦ καθήκοντος λογιζοῦ, ποῖ ποτε ἄρα καὶ νῦν ὁ θρασὺς ἡμῖν οὐτοσί καὶ ἀπόπληκτος ἐκτελευτήσει λόγος ἐννοεῖν οὐκ ἔχω. Ὅτι μὲν γὰρ οὐ γενητός ὁ Υἱός, οὐ τοῖς παρ' ὑμῶν μαντεύμασι, προσεκτέον δὲ μᾶλλον τοῖς ἱεροῖς τε καὶ θείοις μυσταγωγοῖς, οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐντέταλται λέγων· "Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη." Ἔφη τοίνυν Ἰωάννης ἡμῖν ἐναργῶς περὶ τοῦ Υἱοῦ· "Καὶ οἶδαμεν ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦκει, καὶ ἔδωκεν ἡμῖν διάνοιαν ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν· καὶ ἐσμέν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ Υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος." Θεὸς δὲ ἀληθινὸς τοῖς κτίσμασιν οὐχ ὁμογενῆς. Ὅτε τοίνυν, κατὰ γε τὸ ἐκείνοις ἀβουλότατα δοκοῦν, ἐν μεθέξει γέγονεν ἀγιασμοῦ, καίτοι Θεὸς ὢν ἀληθινὸς ὁ Λόγος, καὶ εἰ νοοῖτο καθ' ἑαυτὸν καὶ δίχα σαρκός, ἡκόντων εἰς μέσον καὶ Θεὸν ἡμῖν τὸν ἀληθινὸν ἐπακτὸν ἔχοντα τὸν ἀγιασμὸν οἷσπερ ἄν βούλοιντο καταδεικνύντων λόγοις· ἢ οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὡς εἶπερ ἐστὶν ἐν Υἱῷ τὸ ἡγιάσθαι δοτόν, Θεῷ κατὰ φύσιν ὄντι καὶ ἀληθινῷ, οὐδέν, οἶμαι, τὸ ἀπειργον ἔτι καὶ αὐτὸν ἡγιάσθαι φληνάφως ὑπονοεῖν τὸν ἐξ οὐπὲρ ἐστὶ Πατέρα, καὶ εἰ Θεὸς ἀληθινὸς εἶναι πεπίστευται; {B.} Κινδυνεύομεν. {A.} Ἴνα δὲ πανταχόθεν αὐτῶν τὸ

άνοσιον έκπολιορκήται θράσος κατοκνήσαιμ' ἂν οὐδαμῶς καί τι τῶν εἰς ἀτοπίαν ἤκόντων εἰπεῖν· ἢ γὰρ οὐχὶ πρόποι ἂν μόνῳ τε καὶ ἐξαιρέτως ἀνακείσεται τὸ ἀγιάζειν δύνασθαι τῷ γε ὄντι κατὰ φύσιν Θεῷ, καθάπερ ἀμέλει καὶ τὸ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ ὄντα καλεῖν; {B.} Ἀνακείσεται. {A.} Οὐκοῦν εἰ τοῖς κτίσμασιν ἐναρίθμιος ὑπάρχων ὁ Υἱός, κατὰ γε τὸν παρ' ἐκείνοις λόγον τὸν ἀκαλλῆ τε καὶ βδελυρῷ τατον, τὰ τῆς κατὰ φύσιν θεότητος ἴδια καὶ ἐξαίρετα διαπεραίνεται καὶ φύσεως τῆς ἰδίας ποιεῖται δόξαν· ἑαυτὸν γὰρ ἀγιάσαι φησί· κατεκομίσθη μὲν, ὡς ἔοικε, τὰ τῆς 598 ἐπέκεινα πασῶν οὐσίας ἐπὶ τὴν κτίσιν, οὐκ ἀπίθανον δέ, οἶμαι, τὸ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἀγιάζειν δύνασθαι κατατολμᾶν εἰπεῖν καθ' ὁμοιότητα τὴν Υἱοῦ. {B.} Πῶς τοῦτο ἔφη; {A.} Εἰ γὰρ γενητὸς ὑπάρχων αὐτὸς τὰ τῆς τοσοῦτον ἀνωκισμένης οὐσίας ἴδια ποιεῖται πλεονεκτήματα, τί τὸ ἐμποδῶν εἰς τὸ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς τὰ αὐτοῦ δύνασθαι πληροῦν, ἅτε δὴ καὶ ἀγχοῦ καὶ οὔτι που διεστηκότας τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος, εἴπερ ἐστὶ τις παντὶ γενητῷ πρὸς γενητὸν συγγενείᾳ τε καὶ σχέσις, κατ' αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ γεγενῆσθαι φημι; {B.} Οὐκ ἀπίθανος ἡμῖν ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος. {A.} Εἴη δ' ἂν καὶ ἐτέρως δυσσεβές τε ἅμα καὶ ἀμαθές τὸ ἡγιάσθαι πιστεῦναι αὐτόν. {B.} Τίνα τρόπον; {A.} Τὸ ἀγιαζόμενον ἄρ' οὐχὶ τῷ ὑπερκειμένῳ καὶ ἀμείνῳ τῆς ἰδίας φύσεως ἀγιάζεται; Οὐ γὰρ που τῷ γε αἰσχίονι φαῖεν ἄν, ὡςπερ οὖν ἐγῶμαι, εἴπερ εἷς τι τῶν τελούντων εἰς ὄνησιν ἀναβιβάζει τὸ ἀγιάζεσθαι. {B.} Ἄριστα ἔφη. {A.} Οὐκοῦν, εἴπερ ἐστὶν ἀληθές ὡς ἡγιάσθαι κατ' ἐκείνους διὰ τοῦ Πνεύματος ὁ Υἱός, ὡς ἀμείνῳ πάντως που κατε χρίετο, καὶ τὴν φύσιν ἔχοντι παρ' αὐτὸν ἐτέραν. Μετάσχοι γὰρ ἂν ἑαυτοῦ τῶν ὄντων οὐδέν, ἀλλ' ἕτερον ἐν ἐτέρῳ μετεχόμενον, κατὰ γε τὸν τοῦ πως εἶναι λόγον. {B.} Ἐψεται καὶ τοῦτο. {A.} Εἶτα πῶς ἡμῖν ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ Πνεύματος ἕναυ λίζεται; Πῶς δὲ τὸ ἄμεινον κατὰ φύσιν τὴν τοῦ χείρονος ἡμῖν ἐμποιήσει μέθεξιν δι' ἑαυτοῦ; Καὶ εἰ θείας φύσεως ἀποτελούμεθα κοινωνοί, τὸ Πνεῦμα δεχόμενοι, πῶς ἐν δευτέροις τοῦ Πνεύματος ὁ Υἱός; Ἡ πῶς ἄμεινον αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ὡς αὐτός τε καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, ὅλην ἔχον αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν αὐτοῦ μέθεξιν ἐμποιοῦν; Καὶ γοῦν ἔφασκεν ὁ Υἱός· "Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς." Ἐπειδὴ δὲ ἀναβέβηκε πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν, ἐν ἡμῖν ἐστὶ διὰ τοῦ Πνεύματος. Ἴδιον γὰρ αὐτοῦ καὶ οὐ θύραθεν εἰσεκεκρίμενον τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἀνθρώπινον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀμετρήτως διεστηκός τῆς θείας αὐτοῦ καὶ ὑπερτάτης οὐσίας ἴδιον ἐποίησατο, φημι δὲ τὴν σάρκα, τότε δὴ τότε καὶ ἡγιάσθαι λέγεται, σοφῶς τε καὶ πρεπωδέστερον ἐπὶ τὸ ἀνθρώπινον τοῦ ἡγιάσθαι διάττοντος· τὴν γε μὴν τοῦ ἡγιάσθαι πλήρωσιν, ἥτοι τὴν ἐνέργειαν, ὡς ἐν προσώπῳ Πατὴρ τῆ τῆς θεότητος ἀντίθει φύσει, μόνῃ γὰρ αὐτῇ τὸ ἀγιάζειν οἰκεῖον. {B.} Σύμφημι. Τὸ γὰρ τοι μακροῦς ἀντεξάγειν λόγους, 599 ὀρθῶς λέγοντί σοι, περιττόν, μᾶλλον δὲ ἡκιστα σοφόν. Ἄλλ' εἰ μόνῳ, φασί, τῷ γε ὄντι φύσει τε καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεῷ τὸ ἀγιάζειν δύνασθαι προσὸν ὀρώτο καὶ πρόποι, τούτου δὲ πέφηνεν ἐνεργὸς ὁ Υἱός, τὸ ἀποσοβοῦν οὐδὲν ὅτι καὶ Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ διαρρήδην ὁμολογεῖν· καὶ εἰ τοῦτο συγχωρήσασιν, Θεῷ δὲ τῷ κατὰ φύσιν τῶν ἀγαθῶν ἐνδεῖ μηδενός, τί μαθῶν ὁ καθ' ὑμᾶς Υἱὸς καὶ Θεὸς δόξης τε καὶ βασιλείας καὶ κυριότητος τὴν οἰκειαν ἐπιδεᾶ παρέδειξε φύσιν; Ἐφη γὰρ που πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα· "Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε· καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω· καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς ἔδωκας, καὶ τὸν λόγον

σου ἐτήρησαν. Νῦν ἔγνωσαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ εἰσιν, ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρὰ σοῦ ἐξήλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας." Ἔφη δὲ καὶ ὁ Λουκᾶς ἐν τῇ τῶν Πράξεων συγγραφῇ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Πέτρου· "Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ Κύριον αὐτὸν καὶ Χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεός." Συνίης οὖν ὅτι πανταχῇ δίδωσι μὲν ὁ Πατὴρ δόξαν τε καὶ κυριότητα, δέχεται δὲ καὶ μάλα ἀσμένως ὁ Υἱός; Ἄλλ' εἰ τοιοῖσδέ τισι καταπαίειν ἡμᾶς ἀποτολμῶεν λόγοις, προσείροντές που καὶ ἕτερα, τίς ἂν γένοιτο διεκδρομὴ καὶ ἀπόνευσις τοῦ κακοῦ, τοῖσγε ὡς ἄριστα φρονεῖν ἠρημένους; {A.} "Ὁ πραῦς ἔστω μαχητής," ἱερός καὶ θεῖος ἡμῖν ὑποπεφώνηκε λόγος. Δεῖν δὲ ἔγωγέ φημι ταῖς τῶν ἐναντίων ἀντιφέρεσθαι δόξαις, κατορρωδοῦντας οὐδέν. Θεὸς γὰρ ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν, καὶ ῥῆμα μὲν γλώτταις ἐνείεις, ἀπευθύνων δὲ πρὸς τὸ ἀκιβδήλως ἔχον τῶν εὐσεβούντων τὸν νοῦν· τὸ δὲ δὴ τῆς εὐθείας ἐξέρπειν ὁδοῦ καὶ παρακομίζεσθαι ποι πρὸς τὸ ἀκαλλές καὶ ἐκτετραμμένον μεταπειθὸν αὐτοὺς ἐκεῖνό ἐστιν. {B.} Τὸ τί δὴ φῆς; {A.} Τό, οἶμαι, παρέντας ὡς ἀσυντελὲς εἰς ὄνησιν τὸ εἰδέναι καιροὺς οἵπερ ἂν ἐκάστω πρέποιεν τῶν δρωμένων, 600 ἀκατάσκεπτον ποιεῖσθαι τῶν λόγων τὴν ἐπιτήρησιν. Εἰ μὲν γὰρ οὐ γέγονε σὰρξ ὁ Λόγος, εἰ μὴ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, παρείσθω λοιπὸν ὡς ἔωλον ἢ καιρῶν ἐπιτήρησις, καὶ ἀκριβείας τῆς ἐν γε τούτοις ἐξηρημένης, ἀδιαφορεῖτω πᾶς λόγος κατὰ τοῦ Μονογενοῦς· εἶτα τὸ ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς, ὁ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, ὁ σύνοδος τῶ γεννήσαντι καὶ συναΐδιος Λόγος, ὁ ἀναφῆς καὶ ἀόρατος, λεγέσθω παθεῖν εἰς ἰδίαν φύσιν καὶ τὰς κατὰ νώτου πληγὰς καὶ τὴν εἰς χεῖράς τε καὶ πόδας τῶν ἡλῶν διάτρησιν καὶ τραῦμα τὸ εἰς πλευράν, καὶ τὴν κορωνίδα τῶν κακῶν, φημί δὴ τὸν θάνατον. {B.} Ἀλλὰ ταυτί που πάντως ἐροῦσι συμβῆναι περὶ τὸ ἀνθρώπινον· πέπονθε γὰρ καθὸ ἄνθρωπος. {A.} Τί δέ, ὦ φιλότις, οὐ πρὸς ἐντροπῆς τε καὶ ἀδοξίας συμβῆναι φαμεν τῷ Υἱῷ τὸ παθεῖν; {B.} Ναί· γράφει γὰρ ὁ Παῦλος ὅτι "Υπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας." Καὶ αὐτὸς δέ που διὰ φωνῆς Ἡσαΐου φησί· "Διὰ τοῦτο οὐκ ἐνετράπην, ἀλλ' ἔθηκα τὸ πρόσωπόν μου ὡς στερεὰν πέτραν, καὶ ἔγνω ὅτι οὐ μὴ αἰσχυρθῶ, ὅτι ἐγγίζει ὁ δικαίωσας με." {A.} Ἀνέστησε δέ, εἰπέ μοι, τὸν ἑαυτοῦ ναόν, καινοτομήσας τὸν θάνατον καὶ πλεονεκτήσας τὴν φθοράν, πότερα καθ' ἡμᾶς ὡς ἄνθρωπος, ἢ ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ, καὶ εἰ πέφηνε μετὰ σαρκός; {B.} Ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ. {A.} Τὸ ἐν ἐκείνοις οὖν αἰσχος καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐντροπῆς ἀκαλλές κατηφάνισται τοῖς δευτέροις, καὶ δεδόξασται διὰ τὴν ἀνάστασιν ὁ Υἱός, καίτοι πρὸ αὐτῆς τὸν ἀτιμότητόν τε καὶ ἀκλεᾶ μὴ παρωσάμενος θάνατον, διὰ τὴν ἐκούσιον κένωσιν. {B.} Ἀλλὰ ταύτην εἰληφέναι λέγεται παρὰ τοῦ Πατρὸς τὴν δόξαν ὁ Υἱός. {A.} Ὁρθῶς, ὦ ἑταῖρε, συνθήσομαι γάρ. Ἐπειδὴ πέφηνεν ἄνθρωπος, καίτοι σοφία καὶ δύναμις ὡν τοῦ Πατρὸς, καταρ γήσας δι' ἑαυτοῦ τὸν θάνατον καὶ ζωῆς ἀναπιμπλὰς τῆς παρ' ἑαυτοῦ τὸ ἴδιον σῶμα, τῇ οἰονεῖ πηγῇ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως ἀνετίθει τὸ δρώμενον. Πρέποι γὰρ ἂν οὐχ ἑτέρω τῶ τῶν ὄντων καὶ παρηγμένων εἰς γένεσιν τὸ ζωογονεῖν δύνασθαι καὶ φθορᾶς ἀμείνω ἀποφαίνειν τὴν ἀπὸ γῆς σάρκα, κἂν εἰ ἐπ' αὐτοῦ νοοῖτο Χριστοῦ, καθὸ λέγεται σὰρξ, πλὴν ὅτι δὴ μόνη τῇ τῆς θεότητος φύσει. Ὅτι δὲ γέγονεν ἐνεργὸς ὁ Υἱὸς εἰς ἀνάστασιν τοῦ ἰδίου ναοῦ, καὶ εἰ λέγοιτο δεδωρῆσθαι τοῦτο αὐτῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς, κατίδοι τις ἂν καὶ λίαν εὐπετῶς, Παύλου μὲν λέγοντος περὶ τοῦ Πατρὸς· "Τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα" πρὸς δέ γε τοὺς Ἰουδαίους, 601 αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ· "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν." Ἀπέθανε μὲν γὰρ ἐν ἀνθρώπῳ που τάξει κατὰ τὴν σάρκα, καίτοι ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὡς Θεός. Ἀνεβίω δὲ αὐτὸς ἀρρήτῳ δυνάμει καὶ ἀφράστοις ἐνεργείαις χρώμενος, καίτοι καθ' ἡμᾶς ὑπάρχων, κατὰ γε, φημί, τὸ ἀνθρώπινον. Οὐκοῦν, δοξάζεται μὲν παρὰ τοῦ Πατρὸς, οὐχ ὡς δόξης ὑπάρχων ἐπιδειχθεὶς ὅταν ἕξω νοῆται σαρκὸς καὶ Θεὸς ἐκ Θεοῦ πιστεύηται, ἀλλ' ἐπέπερ ἦν

ἄνθρωπος, ὃς ἰδίας φύσεως καρπὸν οὐκ ἔχων τὸ ἐνεργεῖν δύνασθαι τὰ θεοπρεπῆ, δέχεται πῶς αὐτὸ καθ' ἑνώσειν καὶ τὴν ἀπόρρητον συνδρομήν, ἥπερ ἂν νοοῖτο τοῦ Λόγου πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. Δοξάζει δὲ καὶ αὐτὸς τὸν Πατέρα. Πατὴρ γὰρ Θεοῦ γνωρίζεται τοῦ πάντα ἰσχύοντος, καίτοι πεφηνότος ἐν σαρκὶ καὶ μετὰ γηϊνοῦ σώματος συνδιαιω μένου τοῖς κατὰ κόσμον. Διὰ τοῦτο φησιν· "Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς· τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω αὐτό." Προτεθύμῃσαι μὲν γάρ, ὦ Πάτερ, φησί, τὸ θρασὺ καὶ δυσάντητον τοῦ θανάτου καταργῆσαι κράτος· ἀλλ' ἦν τοῦτο δρᾶν καὶ κατισχυῖσαι πληροῦν οὐχ αἵματος καὶ σαρκός, ἀλλὰ τῆς σῆς θείας καὶ ζωοποιῦ καὶ ἀκινήτου φύσεως, ἧς ἐπέπερ ἐξέφυν ἐγὼ, κατάρθωκα τὸ δοκοῦν, ἀτονήσας πρὸς οὐδὲν διὰ τὸ ἀνθρώπινον τῶν τελούντων εἰς ἰσοουργίαν, ἀλλὰ, καίπερ ὢν ἐν σαρκὶ καὶ αἵματι, τὸ γοῦν ὅτι τῆς σῆς ἐξέφυν οὐσίας ἐξ ἰσομοιρούσης ἰσχύος πεπιστευμένους. Δόξασον δὴ οὖν με καὶ σύ, τὸν ὡς ἄνθρωπον ἀδοξήσαντα, συννεύσας ἐμοὶ τῇ σῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ ζωοποιῶ, καὶ θανάτου κρείττονα τὸν ἀπορρήτως ἐνωθέντα μοι καταδείξαι ναόν. "Ὅτι δὲ οὐκ ἀσυνήθους καὶ τῆς οὐ πάλαι μετούσης αὐτῷ τιμῆς τε καὶ δόξης ἀξιούσθαι ζητεῖ, δηλὸν ἂν εἴη δήπουθεν. "Ἐφη γὰρ ὅτι "Καὶ νῦν δόξασόν με, Πάτερ, τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί." Ὁ γὰρ αἰεὶ τε καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς δόξης Κύριος, ἀδοξήσας διὰ μέσου διὰ τοῦ καθικέσθαι πρὸς τὰ ἀνθρώπινα, πρὸς τὴν ἄνωθεν αὐτῷ καὶ φυσικῶς ἐνυπάρ χουσαν δόξαν ὑπονοστεῖ, τοὺς τῇ κενώσει πρέποντας λόγους μετὰ τοῦ παθεῖν αὐτὴν τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ δωρούμενος. Οὐκοῦν ἀναγκαῖον ὅτι μάλιστα τῶν ἄλλων τὸ εἰδέναι καιροὺς καθ' οὓς ἦν ἔτι τὰ τε τῆς σαρκὸς καὶ τὰ τῆς ἀδοξίας χρήσιμα καὶ τοὺς ἄνωθεν ἔτι τῆς ἐπιδημίας, καθ' οὓς τῆς δόξης Κύριος ὢν, δόξαν οὐ λαβὼν, ἀλλ' ἔχων ἰδίαν ὡς Θεὸς εὐρίσκηται. 602 {B.} Πῶς οὖν δέχεται τινὰς τῶν ἀπὸ τοῦ κόσμου παρὰ τοῦ Πατρὸς, περὶ ὧν καὶ φησι πρὸς αὐτόν· "Οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου σοὶ ἦσαν καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκάς;" {A.} Οὐκοῦν ἐρῶ δὴ τι πάλιν, ταῖς τῶν ἐννοιῶν ἀτοπίας εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς συνωθούμενος. Μάτην, ὡς ἔοικεν, κεκενῶσθαι λέγεται, καὶ εἰ γέγονε καθ' ἡμᾶς, ὁ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς Υἱὸς μονογενῆς. Εἰ γὰρ εἰσποίητον ἔχει τὸ χρῆναι κρατεῖν, καὶ δέχεται τινὰς παρὰ τοῦ Πατρὸς οὓς οὐ πρὶν ἔχων ὄραται, κεκαινούργηταί τι κατὰ τὸ εἶκός ἐφ' Υἱῷ καὶ ταῖς ἐντεῦθεν εὐκλείαις κατακαλλύνεται, ξεναγεῖ δὲ ὡςπερ ἡ χάρις αὐτόν ἐπὶ τὸ ἄμεινον καὶ ὑπερτεροῦν ἢ πρότερον ἦν. Εἶτα ὅποι ποτὲ ἡμῖν ὁ τῆς ὑφέσεως οἰχήσεται λόγος, ἢ ὅποι κεκενωμένον καταθρήσαι τις ἂν, εἴπερ ὄλως τι καὶ τῶν οὐ πάλαι προσπεφυκότων ἀλοίῃ πεπλουτηκῶς, καὶ οἷά τινα τῆς ἐνανθρωπήσεως μισθὸν καὶ ἀντέκτισιν τὴν κατὰ τινων ἐξουσίαν ἀποκερδαίνων; {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Ψευδηγορήσει δὲ κατὰ τὸ εἶκός καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης εἰ λέγοι περὶ αὐτοῦ· "Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτόν οὐ παρέλαβον." Πῶς γὰρ ἴδιον αὐτοῦ τὸ μόλις καὶ ἐν ἐσχάτοις καὶ παρ' ἐτέρου δοτόν; Καίτοι μυρίοι μὲν ὅσοι καὶ ἀναρίθμητοι παντελῶς δεδαπάνηνται χρόνοι καθ' οὓς ὁ Υἱὸς συναΐδιος ἦν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Εἰ δέ, ἐπέπερ γέγονεν ἄνθρωπος, δέχεται τοὺς ἀπὸ τοῦ κόσμου, καὶ σκήπτρου καινότητά προσειληφῶς ὄραται ταυτηνί, φαῖν ἂν ἤδη λοιπόν, καταδείσας οὐδέν, ὡς ἀμείνων ἢ ἐνανθρώπησις τῷ Θεῷ Λόγῳ καταστάσεως ἦν τῆς ἐν ἀρχαῖς, καὶ εἰ νοοῖτο πλουτῶν τὸ ἐν ἰσότητι τοῦ Πατρὸς. Ἀναβιβάζει γάρ, ὡς ὄρας, ἐπὶ τὸ ὑπερτεροῦν καὶ ἀσυγκρίτως ἄμεινον ἐν δόξῃ. Ἐαυτῷ τοιγαροῦν κατάρθωκεν ὁ Υἱὸς τὴν μετὰ σαρκὸς οἰκονομίαν, καὶ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπον ταῖς ἰδίαις ἐχαρίζετο δόξαις. Πῶς οὖν ἔτι δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπῆσαι λέγεται ἢ πῶς ἀντίλυτρον τῆς ἀπάντων γέγονε ζωῆς, εἰ τῷ θανάτῳ τῆς ἰδίας σαρκὸς τὴν οὕτως ἀήθη καὶ οὐ πάλαι βατὴν ἐξεπρίατο δόξαν; {B.} Ἄριστα μὲν ἔφης, ἀνασκιρτᾷ δὲ ἡμῖν εἰς τὸ θρασὺ τε καὶ ἀπηχῆς ὁ λόγος. {A.} Οὐκοῦν ἐρρίφθω καὶ παρ' αὐτῶν τὸ οὕτω πικρὸν καὶ κακόηθες εἰς λόγους· "Ἡ οὐ δύσοιστον εἶναί σοι τὸ χρῆμα δοκεῖ καὶ κατωθοῦν ἀναγκαίως εἰς ἀνεθελήτους ἰσχυομυθίας; Μεθέντες γὰρ δὴ τὸ

ἀνάπτειν χρόνοις τοῖς καθήκουσι τὰς 603 φωνάς, ἄνω τε καὶ κάτω τὰ πάντα διακυκᾶν καὶ ἀναφύρειν ἐγνώκασι. Καίτοι πῶς οὐκ ἄμεινον ἐννοεῖν ὡς ἴδια μὲν ἦν τὰ πάντα τοῦ Λόγου, καὶ τῶν εἰς τὸ εἶναι παρενηνεγμένων ἢ φύσις τῆ τοῦ κεκληκότος ὑπέζευκτο δόξη; Ἐπειδὴ δὲ λογισμοῦ τοῦ πρέποντος τὸ ἐπὶ γῆς παρώλισθε γένος, οὐ παρεδέχθη πρὸς τινων ἐν σαρκὶ δι' ἡμᾶς πεφηνῶς ὁ Λόγος, ἀναπεπεισμένους δὲ ἤδη κατὰ βραχὺ καὶ πεπιστευκότας ὑπετίθει ταῖς ζεύγλαις, καὶ ἀναμανθάνειν ἐθέλοντας τὰ ἀμείνω δέχεται. "Κάμψει γὰρ αὐτῷ πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός." Οὐκοῦν ἴδια μὲν τοῦ Λόγου τὰ πάντα, καθὸ πέφηνεν ἐκ Θεοῦ καὶ κατάρχει τῶν ὄλων μετὰ τοῦ Πατρός. Δέχεται δὲ ταῦτα κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ὅτε γέγονε καθ' ἡμᾶς, οἷς τὸ βασιλεύειν καὶ τὸ κρατεῖν δύνασθαι παρὰ Θεοῦ καὶ δοτόν. {B.} Δόξαν οὖν ἴδιαν ἔχειν ἐροῦμεν αὐτόν, μηδὲν εἰς τοῦτο προσειληφότα παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός; {A.} Ναί, καθὸ νοεῖται Θεὸς καὶ τῆς δόξης Κύριος. Κατωνόμασται γὰρ οὕτω παρὰ γε ταῖς θείαις Γραφαῖς. Καὶ γοῦν τοῦ Σωτῆρος ὁ μαθητῆς, Ἰάκωβος οὗτος ἦν· "Ἀδελφοί, φησί, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης." {B.} Εἶτα τίς ἢ τοῦ Υἱοῦ δόξα παρὰ τὴν τοῦ Πατρός; {A.} Οὐχ ὑπέρτονος, ὡς τᾶν, οὐ μείων, ἀλλ' ἢ αὐτῆ· μᾶλλον δέ, ὥσπερ ἐστὶ σοφία καὶ δυνάμις τοῦ Πατρός, οὕτως ἂν εἴη καὶ δόξα, τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας ἀφράστως ἀπηυγασμένος, καὶ τὴν ὅθεν ἐξέφυ δι' ἑαυτοῦ κατασημαίνων φύσιν, καθάπερ τις ἡλίου βολὴ καὶ φωτὸς ἀπαύγασμα τῆς τοῦ προέντος διεκκύπτου οὐσίας, καὶ ὡς ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ ἐξ οὐπὲρ ἐστὶ διὰ τῆς εἰς ἄκρον ἐμφερείας καὶ ταῦτοειδοῦς ποιότητος εὖ μάλα νοούμενον. {B.} Ἄρα ἂν ἔχοις εἰπεῖν ἐκ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων τίς ἂν γένοιτο τῶν τοιούτων ἢ πίστις; {A.} Καίτοι βραχὺς κομιδῆ δαπανηθήσεται πόνος, συναγεί ροντί σοι τὰς τῶν ἁγίων φωνάς. Ἐφεσίους μὲν γὰρ ἐπιστέλλων ὁ Παῦλος· "Διὰ τοῦτο, φησί, κάγω ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ καὶ τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνεῖαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατὴρ τῆς δόξης, δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ." Συνίης οὖν ὅτι Πατέρα Χριστοῦ καὶ Πατέρα τῆς δόξης κατω νόμασεν εὐθὺς τὸν Θεόν, οὐχ ἕτερον οἶμαί τι παρὰ γε τὴν 604 δόξαν τοῦ Πατρός τὸν Χριστὸν ἀποφαίνων. Ἔφη δὲ πού πάλιν· "Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος." – "Ἀποβλέποντες γὰρ εἰς τὸν τῆς πίστεως ἡμῶν ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν," ὅς ἐστιν ἢ δόξα τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς Κυρίου, φημι δὴ τοῦ Πατρός, ἀναμορφούμεθα πρὸς αὐτόν δι' ἁγιασμοῦ ἐν Πνεύματι. Πέτρος δὲ αὖ, καίτοι διαπρέπων ἐν μαθηταῖς, τοῖς ἰοῦσιν ἐκ περιτομῆς εἰς δικαίωσιν τὴν ἐν Χριστῷ διὰ πίστεως προσεφώνει λέγων, "Ὡς τὰ πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ." Εἴπερ οὖν ἐστὶν ἴδια δόξα τοῦ Πατρός ὁ Υἱός, δι' οὗ καὶ κεκλήμεθα πρὸς ἐπίγνωσιν αὐτοῦ, τίς ὁ φάναι τολμῶν ὅτι δοτόν καὶ εἰσποιητὸν τῆ δόξῃ τοῦ Πατρός τὸ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστί; Τίς γὰρ ὁ ἕτερά δόξη καταλαμπρύνων ἐστὶ τὴν τοῦ Πατρός δόξαν; Ἡ οὐκ ἐν ἴσῳ τίθησιν τὸ καὶ ἕτερουσ χρῆναι κατατολμᾶν εἰς μέσον ἤκοντας λέγειν ὡς σεσόφωται μὲν πρὸς τινος ἢ σοφία τοῦ Πατρός, τὸ δὲ εἶναι δυνάμις ἢ ἐνοῦσα κατὰ φύσιν ἰσχύς αὐτῷ, τουτέστιν ὁ Υἱός, κεκέρδακε παρ' ἑτέρου, καὶ ὀθνεῖον ἔχει τὸ αὐχημα; † σοφον γε ου γαρ ει † τοῖς τοιοῖσδε κατακηλοῦντες λόγοις, ἀποφέροιν ἡμᾶς οἱ δι' ἐναντίας πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν διεστραμμένων; Εἰ μὲν οὖν ἀπόχρη τὰ εἰρημμένα πρὸς ἀπόδειξιν ἐναργῆ τοῦ δόξαν εἶναι τὴν ἴδιαν τοῦ Πατρός τὸν Υἱόν, εὖ ἂν ἔχοι καὶ σιωπήσομαι· εἰ δὲ δὴ σοι προσδεῖν καὶ ἑτέρων οἶει μαρτυριῶν, παροίσω λέγοντα τὸν θεσπέσιον Μελωδὸν πρὸς τὸν τῶν ὄλων Πατέρα

καὶ Θεόν, ὡς ἐκ προσώπου τῶν ἐν πίστει δικαιουμένων· "Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ σου, χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου." Πρόσωπον γὰρ καὶ εἰκὼν τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς οὐσίας ὁ χαρακτήρ, τίς ἂν ἕτερος εἶη παρὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ πεφηνότα Λόγον, δι' οὗ καὶ γνωρίζεται τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, ὡς ἐν ἰδίᾳ δόξῃ καταστράπτων τὰ σύμπαντα; Τοιγάρτοι καὶ προσεφώνει ποτὲ τῷ πανσόφῳ Μωσεῖ· "Ἀλλὰ ζῶ ἐγώ, καὶ Ζῶν τὸ ὄνομά μου, καὶ ἐμπλήσει ἡ δόξα Κυρίου πᾶσαν τὴν γῆν." Ἐμπέπλησται γὰρ τὰ πάντα Χριστοῦ, ὥφθη δὲ ἡμῖν ἐν αὐτῷ. Καὶ τοῦτο εἰδώς, ἔφη πάλιν ὁ θεῖος Δαβὶδ ὅτι "Οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών, καὶ ὀφθήσεται ἐν τῇ 605 δόξῃ αὐτοῦ." Ὡφθη γὰρ ἡμῖν ἐν Υἱῷ λέγοντι σαφῶς· "Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα." {B.} Ἐψεται δὴ οὖν, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς ἰδία δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ Υἱός, τὸ δεῖν εἶναι κατὰ φύσιν αὐτὸν Κύριον μὲν τῶν ὄλων, βασιλέα δὲ οὐχ ἑτέρως ἢ ὡσπερ ἂν εἶη καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ. Εἶτα τί δὴ ποτε διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς ἔφη πάλιν· "Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ;" Κύριον δὲ καὶ Χριστὸν πεποιῆσθαι σαφῶς παρὰ τοῦ Πατρὸς αὐτὸν ὁ σοφὸς ἡμῖν προσμεμαρτύρηκε μαθητής. {A.} Ἄρ' οὖν. ὦ φιλέταιρε, φράσαις ἂν ὡς ἄριστά γε μελλήσας οὐδὲν εἴ τί περ ἐλοίμην ἀναπυθέσθαι σου; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Τὸ κεκλημένον εἰς κυριότητα καὶ ἀσυνήθως εἰς τοῦτο παρενεχθέν, ἄρ' οὐκ ἂν νοεῖσθαι πρόποι Κύριον οὐκ εἶναι ποτε; Οὐδὲν γὰρ ἂν ἔκ γε τοῦ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ὡς ἐφ' ἕτερόν τι πάλιν ἐπ' αὐτὸ βαδιεῖται τι. {B.} Οὐ γὰρ οὖν. {A.} Πηνίκα δὴ οὖν ἀνακεκομίσθαι φασὶν εἰς κυριότητα τὸν Υἱόν, πρὸ τῆς εἰς τοῦτο μεταδρομῆς, τῆς εἰς κυριότητα τιμῆς τε καὶ δόξης τητῶμενον ἔτι; Τουτὶ γὰρ ἀνάγκη καὶ οὐχ ἐκόντας ἡμᾶς εἰπεῖν. {B.} Τί γὰρ εἰ φαῖεν ὅτι καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως; {A.} Ἐροῦσι μὲν οἶδ' ὅτι καὶ πέρα τοῦ πρόποντος ἰόντες εὐκόλως· ἀλλ' ὅ γε τῆς ἀληθείας αὐτοῖς ἀντιτάσσεται λόγος. Γενομένῳ γὰρ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν ἡμῖν σκηνώσαντι συμβῆναί φαμεν τὸ εἰσποίητον κράτος, εἰληφέναι τε δοκεῖν βασιλείαν καὶ κυριότητα. Κύριον γὰρ καὶ Χριστὸν πεποιῆσθαι φησι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ θεσπέσιος μαθητής οὐκ ἀδιακρίτως τὸν ἐξ αὐτοῦ πεφηνότα Λόγον, ἀλλ' Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον. Ὅτι δὲ πρὸ τῆς πρὸς σάρκα συνδρομῆς καὶ τῆς καθ' ἑνώσειν συναφείας Κύριος ἦν ὁ Υἱός ἀνιδρωτὶ καταθρήσομεν, ἐκεῖνο τοῖς ἄλλοις προσενθυμούμενοι. {B.} Τὸ τί δὴ φῆς; {A.} Οὐ γὰρ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, τότε καὶ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ καθικέσθαι λέγεται; {B.} Οὕτω φημί. {A.} Εἶναι δὴ οὖν ἀνάγκη νοεῖν πρὸ τῆς πρὸς σάρκα συνδρομῆς οὐκ ἐν τῇ τοῦ δούλου μορφῇ τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα Λόγον, ἀλλ' ἐν κυριότητι φυσικῇ, καὶ ἐν ἰδίῳ ὑψώμασιν, οἷς ἐπέπερ ἐμφιλοχωρεῖν διὰ τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπησιν οὐ λίαν ἐδόκει, κεχημάτικε δούλος, ἴν' ὡσπερ αὐτὸς ἐν τοῖς παρὰ φύσιν ἐθελοντῆς δι' ἡμᾶς, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν πρόθυμοι δι' αὐτόν· καθίκετο γὰρ εἰς κένωσιν, οὐχὶ τῇ κενώσει διδοὺς τὸ χρῆναι νικᾶν τὴν ἔμφυτον τε αὐτοῦ καὶ ἀπαραποίητον δόξαν, ἀλλ' ἵνα 606 τὸ ἐν ὑφέσει καὶ κάτω, τουτέστιν ἡμεῖς, ἀναθρώσκῃν ὑψοῦ δι' αὐτόν ἰσχύσωμεν. Οὐ γάρτοι τὸ χεῖρον ἐκβιάσεται ποτε τὸ ὑπερτεροῦν, ἔψεται δὲ μᾶλλον τῷ νικῶντι καὶ προὔχοντι τὸ ἀσυγκρίτως ἠττώμενον. Ἄμαθές οὖν λίαν τὸ οἶεσθαι δεῖν αὐτόν ἐκβεβιάσθαι τοῖς καθ' ἡμᾶς, ὡς σὺν ἡμῖν δι' ἡμᾶς ἀπομεῖναι κάτω· σοφὸν δὲ καὶ ἀληθές τὸ διανοεῖσθαι καὶ λέγειν πρὸς τὸ θεῖον αὐτοῦ καὶ ἀπόρρητον κάλλος ἀναφοιτῆσαι τὸ ταπεινόν, τῇ ὑπερτάτῃ δόξῃ νικῶμενον. Ὅνπερ γὰρ τρόπον παθεῖν μὲν αὐτῷ συνέβη τὸν κατὰ σάρκα θάνατον διὰ τὴν τῷ θανάτῳ κάτοχον σάρκα, ζωὴ δὲ ὢν κατὰ φύσιν, ἀνεκόμισε πρὸς τὸ οἰκεῖον αὐτὴν, οὐδὲν εἰς ἰδίαν ὑπομείνας φύσιν, κατασεΐσας δὲ μᾶλλον τοῦ θανάτου τὸ κράτος, οὕτω φαμέν ὅτι παθεῖν μὲν αὐτῷ τὴν δουλείαν συμβέβηκεν οικονομικῶς. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ φύσιν ἐστὶ Θεὸς καὶ Κύριος, παραχωρεῖ τὸ λυποῦν καὶ ταῖς τῆς δόξης ὑπερβολαῖς ἠττώμενον τὸ ἐκ τῆς δουλείας κατηφάνισται δυσκλεές. Οὐκοῦν, εἰ μεμένηκεν ἐν νεκροῖς, κατὰ γε, φημί, τὴν σάρκα, μένει καὶ ἐν δούλοις. Εἰ δὲ ἀνέθορέ τε καὶ ἀνέβη πρὸς τὸ ἐν ἀρχαῖς, φημί

δὴ τὸ ζῆν, οἰκονομικῶς τῷ θανάτῳ τὸ δόξαι νικᾶν ἐπιδούς, ἀνοιχίσεται δηλονότι καὶ πρὸς τὸ ἕτερον, τουτέστι τὸ ἐν κυριότητι φυσικῇ διαφανές, τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομία τὸ ἐν καιρῷ δούς ἰσχύσαι βραχύ, κατὰ γε τῆς δουλείας τὸν τρόπον. Ταύτητοι καὶ ἰσοκλεῆς καὶ ὁμόθρονος ὦν ὡς Υἱὸς Πατρὶ καὶ Θεὸς Θεῶ, μονονουχὶ καὶ εἰς ἀρχὰς τῆς οὕτω περιφανοῦς καὶ ὑπερκοσμίου δόξης ἀναβιβάζεσθαι δοκεῖ, φάσκοντος πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου." Ὁ γὰρ ἂν ὑποστορέσει ἐν ἑαυτῇ κατευνάζουσα πρὸς τὸ εὐπειθές ἢ θεία τε καὶ ἀπόρρητος φύσις, τουτὶ δὴ πάντως τοῖς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὑποφέρεται ποσίν, οὐκ ἀνθρωπίνως ἐνηργηκός, οὐδὲ ἐπειτοὶ γέγονε σὰρξ διὰ τοῦτο κρατεῖν τῶν ἡπειθηκόντων ἰσχύοντος, ἀλλ' ὅτι τῆς ἀνθρωπότητος τὸ μικροπρεπές εἰς τὸ τῆς ἀνωτάτω καὶ ὑπερτάτης φύσεως ἀναθείς ἀξίωμα, καὶ τοῖς τῆς θεότητος θώκοις ἐνιδρύσας ἑαυτόν, καὶ μετὰ σαρκὸς ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος κατακυριεύσει τῶν ὄλων οὐ δίχα Πατρός. Ὁ γὰρ ἂν δρῶτο παρὰ Πατρός, τοῦτο δὴ πάντως ἐστὶν ἐνέργημα τοῦ Υἱοῦ· καὶ ὅπερ ἂν λέγοιτο διαπεραίνεσθαι δι' Υἱοῦ, τοῦτο δὴ πάντως ἐστὶ κατόρθωμα τοῦ Πατρὸς. Πάντα γὰρ δι' ἀμφοῖν ἐν ἴσῳ, ἐνεργοῦντος μὲν τοῦ Πατρὸς, ἔχοντος δὲ δι' Υἱοῦ καὶ σὺν αὐτῷ ἐν 607 Πνεύματι τὴν ἐφ' ὅτῳ οὖν τῶν δρωμένων ἐνέργειάν τε καὶ θέλησιν. {B.} Ἀστειότατα ἔφη· φρενοῖς γὰρ ἡμᾶς, ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον διαστείχων ὁδόν· ἦσαις δ' ἂν οὐ μείον ἢ πάλαι, καθιστὰς εἰς τὸ ἐμφανεστερον τὴν κυριότητα τοῦ Υἱοῦ. {A.} Οὐκοῦν εἴ τις ἔλοιτο φιλοπευστεῖν, προσίοι τε λέγων· Φράσον ἡμῖν, ὦ τᾶν, ὅ τι ποτὲ εἶναι φῆς τὴν κυριότητα τοῦ Πατρὸς· ὅ τι ἂν ἀπεφήνω; {B.} Ἔφην ἂν ὅτι τὸ κατάρχειν τῶν ὄλων, τὸ δοξάζεσθαι παρὰ πάντων, τὸ εἶναι τὰ πάντα αὐτοῦ, τὰ τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. {A.} Ἐν δέ γε τοῖς οὕτω σεπτοῖς καὶ περιφανέσιν οὐκ εἶναί φασι ἐκπρεπῆ τὸν Υἱόν; {B.} Εἶναι μὲν ἐροῦσιν, οἴμαι που, πλην ἐφέντος ἔχειν αὐτῷ τοῦ Πατρὸς. {A.} Εἶτα πῶς οὐ ψευδομυθία τοῦτό γε καὶ ῥαψῶδημα κενόν, τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς διαρρήδη ἀνακεκραγός· "Τὴν δόξαν μου ἐτέρῳ οὐ δώσω;" Οὐδὲ γὰρ ἂν ἠφίει τῶν ὄντων τισὶ καὶ παρ' αὐτὸν ἐτέροις, κατὰ γε, φημί, τὴν οὐσιώδη διαφοράν, τοῖς τῆς ἀληθοῦς θεότητος ὑψώμασιν ἐναβρύνεσθαι. Ποῦ γὰρ ἔτι τὸ ἀνεστηκός αὐτῆς, εἰ φύσεως γεννητῆς εἰς τοῦτο προήκοι μέτρον ὡς μηδὲν ἐπέκεινα λοιπὸν εὐκλείας ἔαν; Ἡ οὐκ ἀναγκαῖον παντὶ τῷ πεποιημένῳ καὶ παρηγγμένῳ πρὸς γένεσιν ἀστιβῆ καὶ ἀνέμβατα νοῆσαι παντελῶς τὰ ἰδικῶς τοῦ Θεοῦ· {B.} Ἀναγκαῖον. {A.} Εἶτα πῶς ἐν τοῖς τοῦ Πατρὸς διαπρέποι ἂν ὁ Υἱός, καὶ οὐ καθ' ἕτερον, οἴμαι, τρόπον ἢ καθ' ὃν αὐτός; Ὁ μὲν γὰρ μακάριος Δανιήλ, θεοπτίας ἡμῖν ἀναγράφων καὶ ὁράσεις προφητικάς, καθίζει μὲν ἐπὶ θρόνου τὸν Παλαιὸν τῶν ἡμερῶν, περιίστησι δὲ χιλίας μὲν αὐτῷ χιλιάδας τῶν τεταγμένων εἰς λειτουργίαν, μυρίας δὲ μυριάδας τῶν παραστατῶν. Ἡσαΐας γε μὴν ὁ θεσπέσιος οὐκ ἐν μείονι δόξη τεθεᾶσθαι φησι τὸν Υἱόν. "Εἶδον γάρ, ἔφη, τὸν Κύριον Σαβαώθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμέ νου. Καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ Σεραφίμ εἰστήκεισαν κύκλῳ αὐτοῦ· ἕξ πτέρυγες τῷ ἐνί, καὶ ἕξ πτέρυγες τῷ ἐνί· καὶ ταῖς μὲν δυοῖς κατεκάλυπτον τὸ πρόσωπον, ταῖς δὲ δυοῖς τοὺς πόδας, καὶ ταῖς δυοῖς ἐπέταντο, καὶ ἐκέκραγεν ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον," τὸν ἐν τριτῷ μὲν ἐν ἀρχῇ, καταλήγοντα δὲ εἰς ἐνάδα καὶ εἰς κυριότητα μίαν ἁγιασμόν. Ἄρά σοι δοκεῖ τὸ ἰσοπαλὲς ἐν δόξῃ διακεκτῆσθαι λοιπὸν ὁ Υἱός; Ὅπου γὰρ θρόνος ὁ ἀνωτάτω καὶ ἰσόδρομος ἢ ὑπεροχὴ καὶ τῶν ἐν οὐρανῷ δυνάμεων ἢ ὡς ἐν κύκλῳ στάσις, τὸ τῆς δουλείας τῶν γεννητῶν ἐμφανίζουσα 608 μέτρον καὶ τὴν τῆς κυριότητος δόξαν προσμαρτυροῦσα τῷ καθημένῳ, ποῖον ἂν ἔχοι τόπον ἐνδοιασμοῦ, ἢ πῶς ἀμφίλογον ὡς εἰς αὐτόν τις τῆς ἀμαθίας πυθμένα τὸν κατωτάτω διελήλακεν ἤδη πως, εἴπερ οὖν οἴοιτο μὴ τῇ τοῦ Πατρὸς κυριότητι φυσικῇ καταγλαΐζεσθαι τὸν Υἱόν; {B.} Ἄραρε, καὶ ἔστι λοιπὸν ἀληθὴς ὁ λόγος. {A.} Δοίης δ' ἂν, ὦ ἑταῖρε, μὴ διεψεῦσθαι λέγοντας, ἐμέ τε καὶ σὲ καὶ

μήν εἴπερ τῷ καὶ ἑτέρῳ δοκεῖ, ὡς τῷ γε ὄντι κατὰ φύσιν Θεῷ τὸ κατὰ παντὸς τοῦ γεγονότος ἀνήπται κράτος, καὶ ἔστι πάντα Θεοῦ, συλλήβδην εἰπεῖν οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν ἀμφοῖν. {B.} Ἔγωγε. {A.} Οὐκοῦν ἐν ἴσῳ μὲν τρόπῳ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἶεν ἂν οἱ τὴν μακαρίαν ἄνω τρίβοντες ζῶην, ἄγγελοί τε καὶ ἀρχάγγελοι καὶ εἴ τι τούτων ἐπέκεινα· εἶεν δ' ἂν καὶ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ. Τουτὶ δὲ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν ἐπὶ γῆς ὡς εὖ ἴσθι τοι φρονοῦντά με. {B.} Ἐφης μὲν ὀρθῶς. Πλὴν εἰ ἔποιτο τοῖς λόγοις ἡμῖν ἢ ἐφ' ἐκάστῳ πίστις δρώης ἂν ὡς ἄριστά γε. {A.} Οὐκοῦν ὁ μὲν θεσπέσιος Μελωδὸς "Εὐλογοεῖτε, φησί, τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, λειτουργοὶ αὐτοῦ οἱ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ," τῆ τοῦ Πατρὸς ἐξουσία προσνέμων τὴν ἁγίαν τῶν ἄνω πληθύν. "Ὅτι δὲ ἤξει κριτῆς κατὰ καιροῦς ὁ Υἱὸς προκαταμηνύων φησὶν αὐτός· "Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ." Ἦξει γάρ, ἤξει κατὰ καιροῦς, ἀποδώσων ἐκάστῳ κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ· πλὴν οὐκ ὀθνεῖοις αὐτὸν λειτουργοῖς ἐπικομπάσειν τε καὶ ἐναβρυνεῖσθαι φαμεν, ἀλλὰ ταῖς ἐξ ἀγγέλων δορυφορίαις ὡς ἰδίαις ὄντως ὑπηρετούμενον. {B.} Σύμφημι. {A.} Ἀναμέλλοντος δὲ αὐτοῦ τοῦ θεσπεσίου Δαβίδ, λέγοντός τε περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· "Δεῦτε, προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ, καὶ κλαύσωμεν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ ποιήσαντος ἡμᾶς, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ," τὰς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ λογικὰς ἀγέλας ἰδίας εἶναι φησὶν ὁ Υἱός, ὅτε μὲν λέγων περὶ τῶν ἐξ Ἰσραὴλ πεπιστευκότων· "Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει," ὅτε δὲ αὐτὸ καὶ περὶ τῶν οὐπὼ πεπιστευκότων· "Καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης." Οὐκοῦν ἐκ μυρίων ὄσων ἡμῖν ἀποδειξάει ῥᾶον ὡς δεδοξάσθαι λέγεται παρὰ τοῦ Πατρὸς διὰ τὸ ἀνθρώπινον ὁ Υἱός, καίτοι τῆς δόξης Κύριος ὢν, σύνεδρός τε αἰεὶ καὶ ὁμόθρονος τῷ Πατρί. Εἴη 609 δ' ἂν καὶ μάλα εἰκότως δυσδιάφυκτος ἢ γραφή καὶ δυσαπόνιπτον αἰσχος, τοῖς ἐπακτὸν αὐτῷ περιτιθεῖσι τὴν δόξαν καὶ εἰσκεκρίσθαι λέγουσι τὸ κατὰ πάντων κράτος. {B.} Οὐκοῦν, εἰ μὴ θύραθεν, μήτε μὴν εἰσδεδεγμένον αὐτῷ τὸ κατὰ πάντων κράτος, ἀλλ' ἐμπέφυκεν οὐσιωδῶς, οὐκ ἂν ἔχοιμι φράσαι τί δὴ ἄρα καὶ μαθὼν ὁ θεσπέσιος Παῦλος καταλήξειν ποτὲ τὰ τῆς βασιλείας αὐτῷ δισχυρίσατο λέγων· "Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. Ἐκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι· ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ· εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῶ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις οὗ θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος." Ἴδου γάρ, ἰδού, φαῖεν ἂν, μεθόριον ὡσπερ τι τὸ πρὸς κατάληξιν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, τὸ ἀπρακτῆσαι μὲν ἀρχάς, καταργηθῆναι δὲ θάνατον· παραδώσει γὰρ τότε τὸ χρῆναι κατάρχειν μόνῳ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. {A.} Ἄπαγε τῆς οὕτω γραοπρεποῦς καὶ γελοιοτάτης ἐννοίας! Ὁ γάρ τοι ταυτὶ πεφρονηκώς τε καὶ λέγων "ἀπέλιπε μὲν ὁδοὺς τοῦ ἑαυτοῦ ἀμπελώνος, τοὺς δὲ ἄξονας τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται, διαπορεύεται δὲ δι' ἀνύδρου ἐρήμου, καὶ γῆν διατεταμένην ἐν διψώδεσι, συνάγει δὲ χερσὶν ἀκαρπίαν," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Οὐ γὰρ ὅτι τῶν τῆς βασιλείας καταστεμμάτων καὶ τῆς κατὰ πάντων ἀρχῆς ἀπόπεμπτος ἔσται κατὰ καιροῦς ὁ Υἱὸς ὁ θεῖος ἡμῖν ἔφη μυσταγωγός· ἦδει γάρ, οἶμαί που, λύραν μὲν ἀνακρούοντα τὴν πνευματικὴν τὸν θεσπέσιον Δαβίδ, ἀναμελωδοῦντα δὲ πρὸς τὸν Υἱὸν ἐν Πνεύματι· "Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου." Τί δὲ δὴ καὶ δρῶεν ἂν οἱ πρὸς πᾶν ὅτιοῦν τῶν ἀπηχεστάτων ἀθυροστομοῦντες εὐκόλως καὶ τὴν ἀγροῖκον οὕτω νοσοῦντες φρένα, προκατασημαῖ νοντος τῆ ἁγία Παρθένῳ τὰ ἐπὶ Χριστῷ τοῦ μακαρίου Γαβριήλ; "Μὴ γὰρ δὴ, φησί, καταδείξης τὴν οἰκονομίαν, ὧ Μαριάμ· εὗρες

γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ Υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς 610 τοὺς αἰῶνας καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος." Ἄνδρὸς τοιγαροῦν ἀγίου τὴν εἰς ἀπεράντους αἰῶνας ἄσχετον ἐπιδρομὴν τῆς τοῦ Υἱοῦ βασιλείας κεχρησμοδηκότος, καὶ μὴν καὶ ἀγγέλου φωνῆς συνηχούσης τὸ ἀληθές, συναινέσειν οἴμαί που τὸν τε ἀγαθὸν καὶ σώφρονα καταψηφιῆσθαι δὲ τὸ ληρεῖν καὶ ἐκκεκροῦσθαι φρενῶν εἰπεῖν τοὺς οἶεσθαι δεῖν ἐλομένους ἕτερα ἄττα φρονεῖν, καίτοι τοῦ νόμου σαφῶς ἀνακεκραγότος· "Ἐπὶ στόματος δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα." Ἦ οὐ πλείστης ὄσης θεομισοῦς ἀσεβείας ἀνάπλεως ἢ ἀντίστασις; {B.} Φαίην ἂν ἔγωγε, πλὴν ἴσθι τοι διακειμένους οὐ καθ' ἡμᾶς τοὺς δι' ἐναντίας. {A.} Ἄλλὰ τό γε ὡς ἄριστα φρονεῖν ἐλέσθαι καὶ μαθεῖν κείσεται που πάντως ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ οὐ ταῖς ἐκείνων νωθείαις ἐφέντες ἀπλῶς ἐρεύγεσθαι τὸ δοκοῦν, ἡσυχῇ καθεδούμεθα· παρακρουόμενοι δὲ πανταχῇ, κατὰ γε τὸ ἐφικτόν, τὰ ἐξ ἀλλοκότου φρενὸς εὐρήματα καὶ νεανικῶς ὑπερθέοντες τὸ ἀλῶναι βρόχοις τῆς βωμολόχου ψευδο μυθίας, ἐφ' ἑαυτοῖς ἀναμέλψομεν· "Εὐλογητὸς Κύριος ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν." Ἐπειδὴ δέ, ὡς γοῦν ὁ σοφὸς καὶ παροιμιώδης ἡμῖν ἐπεφώνησε λόγος, "κυβερνῶσι δὲ ἀσεβεῖς δόλους," φέρε λέγωμεν τὸ τελοῦν εἰς ὄνησιν τοῖς ἐντευξομένοις καὶ τὰ δι' ὧν ἂν δύναιντο παρακρούεσθαι γεννικῶς τῆς ἀπάτης τὴν ἔφοδον. Οὐκοῦν τοῖς ἐν πίστει δεδικαιωμένοις καὶ λαμπρὰν ἐλπίδα τὴν ἐπὶ τῷδε πεπλουτηκόσιν ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος· "Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχομεν χάριν δι' ἧς λατρεύομεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ." Βασιλείας οὖν ἄρα τῆς τίνος αὐτὸν διαμεμνησθαι φήσομεν ἔν γε τουτοισί, φράσαις ἂν, ὧ ἑταῖρε; Ἄθρει δὲ ὅπως αὐτὴν ἐρηρισμένην ἔσσεσθαι λέγει καὶ ἀεὶ λαχοῦσαν τὸ ἀκατάσειστον· δηλοῖ γάρ, οἴμαί που, τουτὶ τὸ ἀσάλευτον. {B.} Οὐ σφόδρα ἂν ἔχοιμι σαφῶς εἰπεῖν, βουλοίμην δ' ἂν ἔγωγε διαπυθέσθαι σου. {A.} Ἐκβασανιστέον δὴ οὖν, ἐπεὶ τοι δοκεῖ, πότερα τὴν Υἱοῦ βασιλείαν ἡγουν τὴν καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀγίοις δοθησομένην φησίν. Εἰ μὲν οὖν ἀμείνω τοῦ μεταπίπτειν δύνασθαι καὶ ἀπαρακόμιστον εἶναί φασι τὴν τε βασιλείαν καὶ ὑπεροχὴν τοῦ Υἱοῦ, πεφλυαρηκότας εἰκῆ κατερυθριάσειν οἴμαί που τοὺς δι' ἐναντίας. Εἰ δὲ δὴ μεθέντες καὶ διωσάμενοι τὸν Υἱόν, ἀπαραποίητον ἔσσεσθαι τοῖς ἀγίοις τὸ βασιλεύειν ἐροῦσι, πρῶτον μὲν ἀμείνους καὶ αὐτοῦ φανήσονται τοῦ Χριστοῦ καὶ μοῖραν ἤδη λαχόντες τὴν ἐπέκεινα τῶν αὐτοῦ, 611 εἰ ὁ μὲν ἀπόβλητον ποιήσεται τὴν ἀρχὴν, οἱ δὲ ἀμήρυτον καὶ διηνεκὴ λαχόντες τὴν εὐθυμίαν, καὶ τὸ ἐν βεβαίῳ κείσθαι τῆς δόξης διακεκτήσονται. {B.} Ἄριστα ἔφη. {A.} Τὸ δὲ δὴ καὶ ἀγροῖκον οὕτω ποιῆσθαι τὴν συκοφαντίαν πῶς οὐκ ἀπόπληκτον κομιδῆ; Τὸ μὲν γὰρ χρῆναι κρατεῖν καὶ βασιλεύειν τῶν ὄλων προσήκοι ἂν οὐχ ἑτέρῳ μᾶλλον ἢ αὐτῷ τῷ Χριστῷ, οὐκ ἐπίκτητον ἢ δοτὸν πλουτοῦντι τὸ χρῆμα, καθάπερ ἡμεῖς, ἀλλὰ τοῖς τῆς φυσικῆς κυριότητος ἐπόμενον λόγοις. "Οἱ δέ γε συμπάσχοντες, καὶ συμβασιλεύσομεν αὐτῷ," καθὰ γέγραπται. Οὐκοῦν, ὁ μὲν τοῦ κατάρχειν κύριος, εἰσποίητοι δὲ ἡμεῖς καὶ τρόπῳ τῷ κατὰ μέθεξιν ἐκτετιμημένοι. Συμβασιλεύσουσι γὰρ βασιλεύοντι τῷ Χριστῷ. Εἴτα πῶς ἀσάλευτον ἔξουσι τὴν ἐπὶ τῷδε φιλοτιμίαν καὶ διηνεκῶς βασιλεύσουσιν εἰ κατασεισθήσεται καὶ καταλήξει ποτὲ τὸ Χριστοῦ κράτος, οὗ καὶ μετόχους αὐτοὺς εἶναί φασιν; Καὶ εἰ τῆς βασιλείας αὐτοῖς ὁ χορηγὸς καὶ πρύτανις ἀποπεπαύσεται τῆς ἀρχῆς, ποῦ τὰ αὐτῶν ἔτι κείσεται, ποῖον ἔχοντα βᾶθρον; Ποῦ γὰρ ἔτι συμμεθέξουσιν, εἰ τὸ κεκληκὸς εἰς δόξαν ἀσθενεῖ; Ἦ οὐκ ἀνάγκη συγκατολισθεῖν τοῖς ἀνέχουσι τὸ ἀνεχόμενον καὶ τοῖς κατωτάτω βᾶθροις συνιζῆσαι τὰ ἐπερηρισμένα; Ὅτε τοίνυν ἢ τῆς εὐκλείας κρηπὶς καὶ ὁ τῆς εὐημερίας θεμέλιος κατασεισθήσεται, κατ' αὐτούς, συνοιχήσεται που πάντως εἰς τὸ δυσκλεές τε καὶ ἐν ὑφέσει καὶ ἢ τῶν ἀγίων ἐλπίς.

{B.} Συνοικήσεται γὰρ οὖν· ὡς ἔστι σαφῆς τε καὶ ἀληθῆς ὁ λόγος. {A.} Τί δὲ δὴ καὶ μαθῶν ὁ τῶν θείων ἡμῖν μυστηρίων ἱεουργὸς Θεοῦ βασιλείαν ὠνόμαζε τὴν Χριστοῦ; Γράφει γὰρ ὧδε· "Τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὃς ἐστὶν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ." Ἐνδοιάσαιμι γὰρ ἂν οὐδαμῶς ὡς ὅτῳπερ ἂν ἐνυπάρχῃ φυσικὸν ἀξίωμα τὸ χρῆναι κρατεῖν, ἔψεταιί που πάντως αὐτῷ καὶ τὸ δεῖν εἶναι Θεόν. Ἡ οὐχ ὧδε ταῦτ' ἔχειν οἰησόμεθα ἂν, ὧ Ἑρμεία; {B.} Πάνυ μὲν οὖν. Εἴη γὰρ ἂν, εἴπερ ὅλως Θεός, πάντως που καὶ βασιλεύς. {A.} Εἴπερ οὖν ἄρα καταλήξει ποτὲ τῆς τοῦ βασιλεύειν εὐκλείας, ἀπολισθήσειεν ἂν καὶ τοῦ εἶναι Θεός· καὶ ζωὴ μὲν ἢ φῶς οὐκ ἔτι, σιωπῶ δὲ τὸ ἄτοπον. Τίς οὖν ἂν εἴη λοιπὸν ἢ τοῦ Υἱοῦ φύσις, θεότητος τε καὶ βασιλείας καὶ τοῦ εἶναι φῶς ἀπημφιεσμένη, καὶ ζωοποιεῖν οὐκ ἔχουσα τὸ ζωῆς τητῶμενον, ἔχοις ἂν ἄρα εἰπεῖν, ὧ φιλότης; 612 {B.} Οὐκ ἐννοῶ. {A.} Τὸ δὲ δὴ μάλιστα κατορρωδεῖν ἀναπειθῶν τὴν οὕτως αἰσχροὴν καὶ ἀπόπεμπτον δόξαν τῶν δι' ἐναντίας ἐκεῖνό ἐστιν. {B.} Τὸ ποῖον; {A.} Τίνα δὴ ἄρα φασὶν ἀναφανεῖσθαι καιρὸν καθ' ὃν, ὡς οἴονται, παραδίδωσι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὴν βασιλείαν ὁ Υἱός; {B.} Φαῖεν ἂν ὅτι θεσμοθετήσομεν οὐδαμῶς μὲν ἡμεῖς τό γε ἦκον εἰς τοῦτο· αὐτὸς δὲ ὁ Παῦλος διορίζεται λέγων· "Ἀπαρχὴ γάρ, φησί, Χριστός. Ἐπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ· εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδῶ τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις οὗ θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἐσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος." {A.} Καταγρηάσκοντος οὖν οἰονεῖ τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ εἰς λῆξιν ἤδη καταίροντος τοῦ καιροῦ, παραδίδωσι τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, κατ' αὐτούς, ὁ Υἱός. Ἐχεται δὲ νυνὶ τῆς κατὰ πάντων ἀρχῆς, καὶ ἔστιν ἐν δόξῃ τῇ θεοπρεπεῖ· "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου," λέγοντος αὐτῷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, "ἔως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου." {B.} Ἀληθές. {A.} Ἔστι τοίνυν ὁμόθρονος μὲν καὶ ἰσοκλεῆς τῷ Πατρὶ, καθυφέντων οὐπω τῶν ἀνθεστηκότων, καὶ τὸν τῆς ὑποταγῆς ἀποσειομένων τρόπον. Ἐξωσθήσεται δὲ τῶν τῆς θεότητος θρόνων ἡνίκα ἂν ὑποθεῖεν αὐτῷ τὸν ἀυχένα καὶ ὑποστο ρέσειαν ἤδη πως τὸν ἀπειθῆ μὲν πάλαι καὶ ἀτεράμονα νοῦν, κατατετηγμένον δὲ ὡσπερ καὶ μετερρηκότα πρὸς ἀπαλήν καὶ εὐαφεστέραν ἔξιν τε καὶ θέλησιν; Εἶτα τί τὸ χρῆμα τὸν Υἱὸν ὀνήσειεν ἂν; Τίτι γὰρ ὑποτετάχθαι φαρμέν τοὺς ἐν χρόνῳ μακρῷ πρὸς τοῦτο ὑπενεχθέντας μόλις; Εἰ γὰρ οἱ μὲν εἰσκομίζονται δι' ὑποταγῆς, ὁ δὲ τῶν θώκων ἀποφοιτᾷ, τί τὸ τῆς οἰκονομίας ἔσται τέλος, ἐννοεῖν οὐχ οἶός τε μὲν ἐγώ· σὺ δὲ δὴ τί φῆς, ὧ ἑταῖρε; {B.} Οὐδ' ἂν αὐτὸς ἔχοιμι κατιδεῖν. {A.} Ἀλλὰ φέρε δὴ κάκεῖνο κατασκεπτώμεθα. {B.} Τὸ τί δή; {A.} Ἡ οὐκ ἀμείνων ὁ χρόνος τῷ Μονογενεῖ καθ' ὃν ἀντεφέροντό τινες τὸ δεῖν ὑποτάττεσθαι παρωθούμενοι, ἢ καθ' ὃν ἀνάγκη τῆς βασιλείας ἀπολισθεῖν, ὑποπεπτωκότων αὐτῷ τῶν ἐχθρῶν καὶ ὑπεζευγμένων ἤδη τῶν πολεμῶν ἐγνωκότων; {B.} Ἔοικεν. {A.} Προσθεινὴ δ' ἂν ἔγωγε, καταδείσας οὐδέν, τοῖς εἰρημένοις καὶ τόδε· Ἀνατροπὴν, ὡς ἔοικε, τῆς τοῦ Υἱοῦ βασιλείας ὁ Πατὴρ εἰργάζετο, τοὺς ἐχθροὺς ὑποτιθεὶς αὐτῷ 613 καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπούμενος. Ἐφη γὰρ οὕτω 613 διὰ φωνῆς τοῦ Δαβίδ. Ἀλοίη δ' ἂν καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἡγνοηκῶς που τάχα τὰ δι' ὧν ἦν δύνασθαι μακρὰν τε καὶ ἀκατάσειστον διακεκτήσθαι δόξαν. Οὐ γὰρ ἂν ὦήθη δεῖν τοῖς ἀποφοιτῶσιν ἔτι πρὸς τὸ ἐξήνιον καὶ τὴν ἐν πίστει νοουμένην ὑποταγὴν οὐ προσιεμένους διὰ τὸ δυσάγωγον τοῦ τρόπου φιλανθρώπως ἐπιφωνεῖν· "Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς." Ἡ οὐχὶ δὴ τὸ φάναι ταυτὶ κατασοβοῦντος εἰς λῆξιν εἴη ἂν, ὧ ἱγαθέ, τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν, εἴπερ ἔμελλεν ὑποτεταγμένων οὐ κατάρξιν ἔτι; {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Φαίην δ' ἂν ὅτι ψευδομυθήσειεν ἂν καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ, ὡς ἐνανθρωπήσαντι λέγων τῷ Υἱῷ· "Αἴτησαι

παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς." Ποῦ γὰρ ἔτι τοῦ Υἱοῦ νοοῖτ' ἂν ὁ κλῆρος, εἰ παραδίδοται τῷ Πατρὶ; Ποῦ δὲ τὸ τῆς κατασχέσεως χρῆμα τὸν αὐτῆ πρέποντα διασώσει λόγον, εἰ ἐξίσταται τὸ δοθὲν καὶ ἠνίκα δὴ χρῆν ἔρηρεῖσθαι καλῶς, ἀδόκητον ὡσπερ ὑπομένει τὸν κλόνον; {B.} Ἀποχρῶσαν μὲν ἤδη γενέσθαι φημί καὶ οὐκ ἀγεννή τὴν ἀντίστασιν. Ὑιοὶς δ' ἂν ὡς ἡδιστά γε καὶ ἐπ' ἐκεῖνο λοιπόν, ὃ καὶ οἶμαί που τοῖς εἰρημένοις ἐνδεῖν. Μαθεῖν γὰρ οὐκ ἔχω κατὰ τὸ ἀληθὲς ὃ τι ποτέ ἐστι τὸ παραδίδοσθαι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ Υἱοῦ. {A.} Οὐ γάρ, ὦ γενναῖε, καὶ αὐτὸς ἐρεῖς ὅτι βεβασίλευκε μὲν ἡ δυσκαταγώνιστος ἀμαρτία, τετυράννηκε δὲ καθ' ἡμῶν καὶ φθορὰ καὶ θάνατος, καὶ "ἐπλάτυνεν ὁ ἄδης τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ διήνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ τοῦ μὴ διαλιπεῖν," κατὰ τὸ γεγραμμένον; {B.} Ναί· σαφὲς γὰρ λίαν τό γε καὶ οὕτως ἔχον ἔτι. {A.} Τί δέ; οὐχὶ καὶ τὰ ἐγκόσμια ταυτὶ τῆς πονηρίας πνεύματα καὶ ὁ τῆς ἐκείνων πληθὺς προεστηκὼς ὄλην ὡσπερ τοῖς ἰδίους ποσὶν ὑποστορέσας τὴν οἰκουμένην, θεὸς μὲν αὐτὸς κατωνόμασται τοῦ αἰῶνος τούτου, τὰ δὲ αὐτῶν δυνάμεις τε καὶ ἀρχαὶ καὶ κυριότητες, καὶ προσέτι τούτοις κοσμοκράτορες; {B.} Ἀληθές. {A.} Ἀλλὰ τουτὶ δὴ πάντα κατοίσων εἰς τὸ μηδὲν καὶ ἀφανίσων εἰσάπαν ἐπιδεδήμηκεν ὁ Υἱός, ἵνα τῶν πάλαι κεκρατηκότων, τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος ἐκσεσοβημένων, τὸ τοῦ Θεοῦ καθαρῶς ἐπιλάμψη κράτος καὶ ἀνά παῖσαν ἦ τὴν γῆν, ἀναβοθρευθείσης μὲν τῆς ἀμαρτίας διὰ τῆς 614 πίστεως, τεθριαμβευμένων δὲ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν σὺν αὐταῖς ἐξουσιῶν διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ, κατασεισθέντος δὲ καὶ θανάτου διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως αὐτοῦ. Δυνάμει τοιγαροῦν τῇ ἰδίᾳ, τουτέστι τῷ Υἱῷ, ταυτὶ δὴ σύμπαντα κατορθοῦν ἐφίεις ὁ Πατὴρ, ἀνεκεφαλαιοῦτο τὴν οἰκουμένην καὶ ἀνεκόμιζεν εἰς τὸ ἐν ἀρχῇ δραπετήν ὄντα τὸν ἄνθρωπον. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε πρὸς αὐτὸν ὁ Υἱός· "Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω." {B.} Ἀριστα ἔφη. {A.} Ἄθρει δὴ οὖν, ὡς ἐν γε τῷ παρόντι καιρῷ τυραννούσης μὲν ἔτι τῆς φθορᾶς, οὕπω δὲ εἰσάπαν τῆς ἀμαρτίας ἐξήρη μένης, βασιλεύοντος δὲ τῶν ἀπίστων ἔτι τοῦ πονηροῦ καὶ ἀπατεῶνος δράκοντος, διανενομήται πως τὸ τοῦ Θεοῦ κράτος, ἐπαμφοτερίζει δὲ ὡσπερ, ἀποσειομένων ἔτι τὸν ζυγὸν τῶν οὕπω κατεγνωκότων τῆς τῶν δαιμονίων ἀπάτης καὶ τῆς ἀνοσίου ταυτησὶ καὶ γεωδεστέρας ζωῆς· ἀναδεικνυμένου δὲ τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἀτονήσει θάνατος καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας διαπεσεῖται κράτος, καταφθαρήσεται δὲ εἰσάπαν καὶ ἡ τοῦ διαβόλου πλεονεξία, παρίστησιν ὡσπερ εἰλικρινῆ τὴν ἀρχὴν καὶ τοῦ χείρονος ἀμιγῆ παραδίδωσι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὴν βασιλείαν ὁ Υἱός. Μόνος γὰρ ἡμῶν κατάρξει δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτῷ. Τὴν τοίνυν ἐκπλήρωσιν τῆς οἰκονομίας καὶ τὴν τοῦ παντὸς μυστηρίου κατόρθωσιν τῷ τῆς παραδόσεως ὀνόματι κατεσήμηνεν ὁ πνευματοφόρος. Οἶονεὶ γὰρ πως ὑφ' ἐτέρων ἐχομένην τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν καὶ τῶν μεταξὺ παρεισδεδυκότων ἐκπάσας, προσαγήοχέ τε καὶ παρέδωκεν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, οὐκ ἔξω τοῦ βασιλεύειν ὑπάρχων αὐτός· συγκατάρξει γὰρ πάντως τῷ ἰδίῳ Γεννήτορι, οὗ καὶ δύναμις ὦν ζῶσά τε καὶ ἐνυπόστατος, ταυτὶ δὴ πάντα ἐνηρηγικῶς νοοῖτ' ἂν εἰκότως. Ὅτι δὲ ἀκατάληκτος ἡ Χριστοῦ βασιλεία, καὶ εἰ λέγοιτο λαβεῖν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, εἰδείη τις ἂν καὶ ἐξ ὧν ὁ θεῖος ἡμῖν γέγραφε Δανιήλ, ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ καὶ σχήματι θεωρῶν ἤδη πως τὸν Μονογενῆ. Ἐφη δὲ οὕτως· "Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων ἐκείνων ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν ἣτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρήσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῷ ἐτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται. Λεπτυνεῖ καὶ λικμήσει πάσας τὰς βασιλείας καὶ αὕτη ἀναστήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας." Καὶ πάλιν· "Ἐθεώρουν, φησίν, ἐν ὀράματι τῆς νυκτός, καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡσεὶ Υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἦν, καὶ ἕως τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε, 615 καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ προσηνέχθη, καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία· καὶ πάντες οἱ λαοί, γλώσσαι αὐτῷ

δουλεύουσιν. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται." {B.} Σαφῆς καὶ ἀπαραλόγιστος τῶν εἰρημένων ἢ πίστις. Ἄλλ' ἰδρῶτα μὲν, ὦ γενναῖε, τὸν ἐπὶ τῷδε μέθες· εἴη γὰρ ἂν οὐκ ἀσυμφανὲς ὡς ἐν ἀκλονήτῳ διαμονῇ κείσεται, τό γε ἦκον εἰς βασιλείαν τε καὶ δόξαν ἰδίαν, ὁ Μονογενῆς, ἔξει τε ὡσαύτως αἰετὴν τὴν ἐπὶ θάτερα παρατροπὴν διωθοῦ μενος· πάθοι γὰρ ἂν ἠκιστὰ γε τὸ πεφυκὸς ἀνιαῶν, τὴν ὑψοῦ τε καὶ ἀνωτάτῳ καὶ τὴν ἐπέκεινα τοῦ παθεῖν ἀποτε μόμενος φύσιν. Ἐπειδὴ δὲ κατακερτομεῖ τις ἡμᾶς πρὸς οἷς ἔφην ἕτερος τῶν διεστραμμένων, ἀσύνητος μὲν, ὡς ἔοικε, πλὴν οὐκ ἄτραχυς λόγος, "ἐπ' αὐτὸν τεινέτω ὁ τεινὼν τὸ τόξον αὐτοῦ," κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν, "καὶ ἐπ' αὐτῷ περιτιθέσθω ὁ περιτιθέμενος τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ὄπλα αὐτοῦ." Ὡς εὖ ἴσθι τοι δριμείας ἡμᾶς ἀπαλλάξεις φροντίδος, οἷμον ἰὼν ταυτηνὶ καὶ παρενεγκῶν εἰς τοῦτο τοῦ λόγου τὴν βάσανον. Φασὶ τοίνυν ὅτι τὸν ὁμόθρονον, καθ' ὑμᾶς, τῷ Πατρὶ καὶ σκῆπτρον ἔχοντα τὸ θεοπρεπές, τί μὴ καὶ ἰδίαν διακεκτήσθαι δύναμιν αἰθεόπνευστοι χρησιμοδοῦσι Γραφαί; Ἐνεργούμενον γὰρ αὐτῷ δὴ τουτὶ τὸ δύνασθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς κατίδοι τις ἂν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀναμάθοι τῶν τοῦ Σωτῆρος ῥημάτων. Ἐφη γάρ· "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν ἂν μὴ τι βλέπῃ τὸν Πατέρα ποιοῦντα. Ἄ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ." Καὶ πάλιν· "Ἄπ' ἑμαυτοῦ οὐδὲν ποιῶ, ὁ δὲ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα." {A.} Ἰσχύος οὖν ἄρα τῆς θεοπρεποῦς ἐπιδεᾶ καὶ ἀναλκιν ἀληθῶς τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς πεφηνότα Υἱὸν ὁ θρασὺς τῶν δι' ἐναντίας καταμαντεύεται λόγος, οἷς ἂν εἰκότως πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ πρὸς αὐτοῦ λέγοιτο τοῦ Χριστοῦ· "Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ." Ὡσπερ γὰρ ἐστὶ καὶ πρόσωπον καὶ εἰκὼν τοῦ Πατρὸς, καὶ σοφία καὶ δόξα καὶ ἀπαύγασμα καὶ χαρακτήρ, οὕτως ἂν νοοῖτο καὶ δύναμις, δι' ἧς ἐνεργὸς εἰς πᾶν ὀτιοῦν τῶν πεποιημένων γέγονέ τε καὶ ἔστι καὶ ἔσται. "Πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν." Ὅνπερ γὰρ τρόπον οἱ βαναυσικῆς τινος τέχνης ἐπιστήμονες, χαλκοτύποι τυχόν, ἡγούν ἐπιτήδευμα τὸ λιθουργικὸν οὐκ ἀθαυμάστως ἐξησηκμένοι, δρῶεν ἂν 616 οὐχ ἑτέρως τὰ τεχνουργούμενα πλὴν ὅτι διὰ χειρὸς τῆς ἰδίας, καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀλκῆς τε ὁμοῦ καὶ τῆς εἰς ἔργα σοφίας, κατὰ τὸν αὐτόν, οἶμαι, λόγον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὴν ἐφ' οἷς ἂν ἐθελήσειεν ἐνέργειαν δημιουργικὴν ὡς διὰ δυνάμεως ἰδίας ποιήσεται τοῦ Υἱοῦ. Καὶ γοῦν ὁ θεῖος Δαβίδ, ζῶσάν τε καὶ ἐνυπόστατον ἐνέργειάν τε καὶ δύναμιν τοῦ Πατρὸς εἰδὼς τὸν Υἱόν, κατηντιβόλει λέγων· "Ἐντειλαί, ὁ Θεός, τῇ δυνάμει σου· δυνάμωσον, ὁ Θεός, τοῦτο ὃ κατηρτίσω ἐν ἡμῖν." Παῦλος δὲ ὁ σοφώτατος Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν ἀνεκεκράγει σαφῶς. {B.} Οὐδ' ἂν αὐτοὶ φαῖεν ἀναλκιν εἶναι τὸν Υἱόν, ἀλλ' οὐδέ, ἐν ἴσῳ προφήταις καὶ ἀποστόλοις, ἐλεῖν ἐν χρόνῳ τὸ δύνασθαι κατὰ χάριν, λαβεῖν δὲ μᾶλλον αὐτῇ τῇ ὑπάρξει συγκαταβεβλημένον εὐθὺς τὸ πᾶν ὀτιοῦν δύνασθαι κατορθοῦν. {A.} "Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀνόητοι," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἄγνοεῖν γὰρ εἰκότα τὸ ζητούμενον. Πολυπραγμονεῖ δὲ ἡμῖν εἰς τὸ παρὸν ὁ λόγος οὐχὶ πηνίκα καὶ πῶς δέδωκεν ὁ Πατὴρ τὸ δύνασθαι τῷ Υἱῷ, ἀλλ' εἴπερ ὅλως δοτόν, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐμπεφυκὸς οὐσιωδῶς αὐτῷ τὸ χρήμᾳ ἐστίν. Ὀνήσει γὰρ ἂν τὸ σύμπαν οὐδὲν, εἷς γε τὸ ἀμωμήτως ἔχειν τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτῇ τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν, τὸ καὶ ἐν ἀρχαῖς δεδόσθαι λέγειν αὐτῇ τὸ δύνασθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐπεὶ τοῦτο τὸ δυσκλεές ἐν τῷ δεδεῆσθαι φαίνεται καὶ ἠκιστα μὲν ἔν γε τῷ μὴ ἐν ἀρχαῖς ἐλεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ τι τῶν ὄντων εἰσποίητον ἔχειν. Δεῖ δὲ δὴ πάντως ἰσχύος ἐπιδεᾶ προαναφαντάζεσθαι τοῦ λαβεῖν τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν καὶ δυνάμεσιν μὲν οὐκ ἰδίαις, ὀθνεῖαις δὲ μᾶλλον εἰς τοῦτο ἡγμένην. Τί δὲ δὴ καὶ φαῖεν ἂν ἐρομένῳ τόδε; {B.} Τὸ ποῖον; {A.} Τὸ ὑπὸ τοῦ δυναμούμενον, αὐτὸ φαῖεν ἂν εἶναι τὸ δυναμοῦν ἢ παρ' ἐκεῖνο ἕτερον; {B.} Ἐτερον, οἶμαί που. {A.} Εἴπερ οὖν ἐνήργηκε, κατ' αὐτοῦς, ἐν Υἱῷ τὴν δύναμιν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, αὐτὸς τὴν ἰδίαν ἰσχὺν

άλωσεται δυναμῶν. Ἄρ' οὖν οὐχὶ γέλως ἂν εἴη πλατύς, μᾶλλον δὲ ἀποπληξία ταυτί; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Ἐπόμενοι τοίνυν τῇ τῶν ἱερῶν πίστει Γραμμάτων καὶ οἴονεϊ τὴν ἐντριβὴ τοῖς σοφοῖς ἀμαξιτὸν διαστείχοντες, δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς αὐτὸν εἶναι λέγωμεν τὸν Υἱόν, ἀμέσως τε ἅμα καὶ προσεχῶς, δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ τὴν ἐπὶ πᾶσιν ἐνέργειαν ἀπόρρητον ἔχει καὶ διεπήξατο μὲν οὐρανοὺς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, διδρύσατο δὲ τὴν γῆν, παρήγαγε δὲ καὶ τὰ ὧν ἐστὶν ὄχημα καὶ τροφὸς καὶ "ποιεῖ μὲν 617 ἀγγέλους πνεύματα, τοὺς δὲ λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα," κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἐπειδὴ δὲ κατανεύσαντος τοῦ Πατρὸς καὶ τοῖς ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ τὴν σωτηρίαν, κεχηματικέ τε καὶ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ Μονογενής, ὅς ἐστιν ἰσχύς καὶ δύναμις τοῦ Πατρὸς, ἐζωοποιεῖ μὲν τοὺς νεκροὺς καὶ τῶν μνημάτων ἀνίστησι τοὺς ἤδη κατεφθαρ μένους καὶ πονηρὰ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἀπεσόβει πνεύματα, τοῖς δὲ τῶν ὁμμάτων ἐστερημένοις ἀσύνηθες μὲν, γλυκὺ δ' οὖν ὅμως ἐνίει τὸ φῶς, καὶ τὰ τούτοις ἀδελφὰ καὶ ἰσοπαλῆ τερατουργήματα κατ' ἐξουσίαν εἰργάζετο τὴν θεοπρεπῆ. {B.} Ἄλλ' ἐνεργοῦντος, φησὶν, ἐν αὐτῷ τοῦ Πατρὸς. {A.} Καὶ τίς ἂν γένοιτο τῆς τοῦ Πατρὸς ἐνεργείας ὁ τρόπος, οὐκ ἂν ἔχοιεν, οἴμαί που, φιλοπευστοῦσιν εἰπεῖν. Ἄρ' ὡς δι' ὄργάνου καὶ ὑπουργικῆν εἰσφέροντος χρεῖαν τοῖς τοῦ τεκόντος θελήμασι τοῦ Υἱοῦ ἢ, ὅπερ ἐστὶν ἄμεινόν τε καὶ ἀληθές, ὡς διὰ δυνάμεως τῆς ἰδίας ἐνήργηκεν ὁ Πατήρ; Εἰ δὲ δὴ παρέντες τὸ ἄμεινον καὶ τὸ ὀρθῶς ἔχειν εἰκότως ὑπειλημμένον ἐξιτηλότατα παραθέοντες, ὀργανικὴν αὐτῷ τὴν ἐνέργειαν περιθεῖεν οἱ τάλανες, ἰστέον ὅτι διοικῆ σεται μὲν εἰς τὸ μηδέν, καταρρεῖ δὲ ἤδη πρὸς τὸ ἀκαλλές ἢ περὶ αὐτοῦ δόξα καὶ χάρις. Ὅτι γὰρ οὐδὲν παντελῶς, τό γε ἦκον εἰς αὐτήν, ἢ διὰ τῶν ὀργάνων ἐστὶν ὑπουργία, τοῖς δὲ κινεῖν εἰωθόσι καὶ ἐφ' ὅτῳπερ ἂν ἔλοιτο παρατρέπειν αὐτὰ τὰ τῆς εὐκλείας ἀνήπται μόνοις, σαφές ἂν γένοιτο καὶ δι' αὐτῆς ἡμῖν τῆς θείας Γραφῆς. Ἔφη γάρ που Θεός, τὴν ὀργανικὴν ὑπουργίαν ὡς ἀνόνητον διαγελῶν· "Μὴ δοξασθήσεται ἀξίνη ἄνευ τοῦ κόπτοντος ἐν αὐτῇ; Ἡ ὑψω θήσεται πρίων ἄνευ τοῦ ἔλκοντος αὐτόν;" Οὐκοῦν, ὅσον ἦκεν εἰς ἰδίαν φύσιν, νοοῖτ' ἂν οὐδέν, καίτοι Θεὸς ὧν ὁ Λόγος, ἐνέργειαν μὲν οὐδεμίαν ἔχων φυσικὴν, ἀψύχους δὲ ὡσπερ ὀργάνοις προσεοικῶς καὶ τοῖς τοῦ κινουῦντος θελήμασιν ὑποκείμενος. Φύσεως δὲ οὕτως ἔχων (δοκεῖ γὰρ ὧδε ληρεῖν τοῖς δι' ἐναντίας), λόγοις ἡμᾶς ἀνθότου τοῖς ὑπὲρ ἀξίαν κατακροτεῖ λέγων· "Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καγὼ ἐργάζομαι." Καὶ πρὸς γε τούτῳ, σαφέστατά τε καὶ ἐναργῶς ταῖς ἰσοστάθμοις τιμαῖς αὐτὸς τὴν ἰδίαν κατεχρύσου φύσιν, ἀναφανδὸν ἀνακεκραγῶς· "Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὐς θέλει ζωοποιεῖ." Καίτοι πῶς οὐκ εὐμαθὲς καὶ ψευδοεπειάς ἀπάσης ἀπηλλαγμένον τὸ ἴδιον μὲν ὅλως ἐνέργειαν μηδὲ ἐπὶ γλώττης ἔχειν, ἀπονέμειν 618 δὲ μόνῳ τὴν ἐφ' ἅπασιν τοῖς δρωμένοις κατόρθωσιν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, λέγοντα· Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται δι' ἐμοῦ τε καὶ ἐν ἐμοί, καὶ μὴν καὶ οὐς θέλει ζωοποιεῖ; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ φησιν· ἀναμέρος δὲ ὡσπερ ἀνατιθεῖς καὶ ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεσιν τὸ δρᾶν ἀκωλύτως ἄπερ ἂν ἔλοιτο κατορθοῦν οὐ μείον ἢ ὁ Πατήρ, δέδειχεν ἐναργῶς ὅτι τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας ἐκπεφυκῶς καὶ ὑπάρχων ἰδιοσυστάτως, ἐπάγεται φυσικῶς τὸ κατὰ πᾶν ὀτιοῦν ἰσοσθενές καὶ ἰσοστατοῦν εἰς ἐνέργειαν. Οὐ γὰρ τοι τοῖς καθ' ἡμᾶς τὰ πολὺ λίαν ἀνεσθηκότα καὶ ὑπερκείμενα κανονίζοντες, ἀνύπαρκτον εἶναι δώσομεν, κατὰ γε τὸν ἴδιον λόγον, τὴν ἐν Θεῷ νοουμένην ἰσχύν, τουτέστι τὸν Υἱόν. Ἔστι γὰρ, ἔστι ζωσά τε καὶ ἐνυπόστατος, ἀνίσχουσα μὲν ἀπορρήτως καθάπερ ἀπὸ πηγῆς τοῦ ἰδίου Πατρὸς, τοῖς δὲ τῆς θεότητος ἰδιώμασιν οὐκ ἐπακτῶς, οὐσιωδῶς δὲ μᾶλλον ἐκπρεπῆς. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Ταυτητοὶ καὶ ὁ θεῖος μὲν ἔφη Μωσῆς· "Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν." Οὐκ ἔκφυλον δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ δύναμιν, τουτέστι τὸν Υἱόν, ἐπιστάμενος ὁ μέγας ἔφη Δαβίδ· "Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις

αὐτῶν." Ἦ οὐχ ἕτερος, κατὰ γε τὸ εἶναί φημι, καθ' ὑπόστασιν ἰδικὴν νοοῖτ' ἄν, εἰπέ μοι, παρά γε τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ὁ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ Λόγος; {B.} Ἐτερός που πάντως. Ὑφέστηκε γὰρ ἰδικῶς, εἰ καὶ ἔστιν ὁμοούσιος. {A.} Παρακομίζοντος οὖν εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα τοῦ Πατρὸς καὶ διαπηγνύντος τοὺς οὐρανοὺς, πῶς ὁ Λόγος ἔστιν ὁ τῶνδε δημιουργός; {B.} Φράσαις ἄν αὐτὸς γλιχομένῳ μοι μαθεῖν. {A.} Καὶ μάλα. Πικρὸς δὲ ὁ λόγος καὶ πολὺ πρὸς ἰσχνότητα κατερρινημένος. Ἡ τῆς μιᾶς θεότητος φύσις ἐν ἀγία τε καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι γινώσκειται πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀγίων ἀγγέλων. Καὶ ἔστι μὲν καθ' ὑπόστασιν ἰδικὴν παντέλειος ὁ Πατήρ, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ἄλλ' ἢ ἐνὸς τῶν ὀνομασμένων δημιουργικῆ θέλησις, ἐφ' ὅτῳ περ ἄν λέγοιτο γενέσθαι τυχόν, ἐνέργημα μὲν αὐτοῦ, πλὴν διὰ πάσης ἔρχεται τῆς θεότητος καὶ τῆς ὑπὲρ κτίσιν ἔστιν οὐσίας ἀποτελεσμα, κοινὸν μὲν ὥσπερ τι, πλὴν καὶ ἰδικῶς ἐκάστῳ προσώπῳ πρέπον, τὸ τοίνυν ἐκ μιᾶς φύσεως ἐνερ γούμενον ὡς διὰ τριῶν ὑποστάσεων πρέποι ἄν καὶ ἰδικῶς ἐκάστη, παντελείως ἐχούση καθ' ἑαυτήν. Ἐνεργεῖ τοιγαροῦν ὁ Πατήρ, ἀλλὰ δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι· ἐνεργεῖ καὶ ὁ Υἱός, 619 ἀλλ' ὡς δύναμις τοῦ Πατρὸς, ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ νοούμενος καθ' ὑπαρξιν ἰδικὴν. Ἐνεργεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα· Πνεῦμα γὰρ ἔστι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, τὸ παντουργικόν. {B.} Ἐφικτὰ μὲν οὐχ ἅπασιν ἅπερ ἔφη; ὑποβάθραν δ' οὖν ὅμως αὐτὴν ἔχει τὴν ἀλήθειαν. {A.} Βραχὺ τοιγαροῦν τῶν οὕτως ἰσχνῶν ἐννοιῶν τὸν λόγον ὑποβιβάζοντες, διαστείχωμεν ἕτεραν, εἰ δοκεῖ, τὰς ἐκ λογισμῶν ἑτέρων πληροφορίας συλλέγοντες. {B.} Ἴωμεν· ἔψομαι γὰρ ἀσμένως. {A.} Οὐκοῦν, εἰ μὴ ἔστιν ὁ Υἱὸς ἰσχύς τοῦ Πατρὸς, εἰσποιητὴν δὲ καὶ αὐτὸς τὴν δύναμιν ἔχων ὁμοῦ τοῖς πεπονημένοις ἐνήργηκεν ἐπὶ γῆς τὰ παράδοξα, φράσειας ἄν ὅπως οὐκ ἄν αὐτῷ τις διαμωμήσαιτο, καὶ λίαν εἰκότως; Οὐ γὰρ ἠθέλεν ἐπιτιμᾶν καίτοι λέγοντι τῷ λεπρῷ· "Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθάρισαι·" ἀνεσόβει δὲ ὥσπερ αὐτῷ τὰ τῆς ἀμαθίας ἐπὶ τὸ χειρόνως ἔχον, προαλῶς ὑπισχνούμενος, μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ προστεταχῶς ὑπάρξει τὴν αἴτησιν. "Θέλω γάρ, ἔφασκε, καθάρισθητι." Ὀφθαλμῶν δὲ τισιν ἐξερρηκῶτων, ἐπειδὴ προσθέοντες ἔφασκον, "Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, Υἱὲ Δαβίδ," ἤρετο δὴ πάλιν· "Τί θέλετε ἵνα ποιήσω ὑμῖν;" Τῶν δὲ τὸ τριπόθητον ἐκλιπαρούντων σφίσι ἐνίσθαι φῶς ἐνετίθει πάλιν, μελλήσας οὐδέν. Καίτοι τί μὴ μᾶλλον ἔδει τῷ μὲν λεπρῷ λέγειν· θέλει ὁ Πατήρ, καθάρισθητι· τοῖς δὲ τοῦ βλέπειν ἐστερημένοις· Τί βούλεσθε, ἵνα ποιήσῃ ὑμῖν ὁ Πατήρ; Ἦ οὐκ ἄμεινον ἐροῦμεν βεβουλεῦσθαί τε ὁμοῦ καὶ δρᾶσαι τοὺς ἀγίους ἀποστόλους, ἀποσειομένους εὖ μάλα τὸ δοκεῖν ἰδίᾳ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ κατορθοῦν δύνασθαι τὰς θεοσημίας; Ἐφασκον γὰρ τῷ μὲν τῇ ὠραία πύλῃ προσεδρεύοντι· "Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ἔγειραι καὶ περιπάτει·" ἐτέρῳ δὲ αὖ· "Αἰνέα, ἰάταί σε Ἰησοῦς ὁ Χριστός." Οὐκ ἀθαύμα στον δὲ διὰ τοῦτό τισι πεπονημένοις τὴν ἐνέργειαν διαρρήδην ἔφασκον· "Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεπονηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν;" Ὡντο γὰρ δεῖν Χριστῷ τὴν δόξαν ἀνάπτειν καὶ οὐχὶ σφίσι αὐτοῖς, ἐπεὶ τοι κατὰ γε τὸ ἀληθὲς τῆς ἐν αὐτοῖς χάριτός τε καὶ ἐνεργείας πηγὴ τις ὥσπερ ἡ ἀνωτάτω καὶ ρίζα Χριστός. Ἐπειδὴ γὰρ προετίθει τῶν ἄλλων καὶ προεχειρίζετο πρὸς ἀποστολὴν αὐτοῦ, ταῖς θεαῖς εὐθὺς κατακαλλύνων δωρεαῖς καὶ ἀμογητὶ δύνασθαι κατορθοῦν τὰς τερατουργίας ὡς Θεὸς ἐπιδιδούς, "Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, φησί, καὶ νεκροὺς 620 ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε·" οὐκοῦν, ἄριστά τε καὶ ὡς ἔνι καλῶς ἐννενοηκότες τίς ὁ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἰσχύος δοτήρ τε καὶ πρῦτανις, αὐτῷ τῆς εὐκλείας τὸν στέφανον ἀναπλέκουσιν, ἐπιφωνοῦντες ἀεὶ τοῖς ἡρρωστηκόσιν· "Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου·" πρὸς ὃν καὶ ὁ θεῖος ἡμῖν Μελωδὸς ἀναμέλλει λέγων ὅτι "Καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν εἶ σύ, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλ λιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν." Ἦ οὐκ ἀξιεπαινετώτατον εἶναι φῆς τῶν ἀγίων

ἀποστόλων τὸ ἐπὶ Χριστῶ φρονεῖν ἐλέσθαι μέγα, αὐχημά τε ποιεῖσθαι φιλεῖν τῆς διὰ σφῶν αὐτῶν ἐνεργείας αὐτόν; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Τί οὖν ἐπὶ τῷδε φαῖεν ἄν, ὃ Ἑρμεία, διηπορηκόσιν ἡμῖν καὶ ἀνθότου λέγουσι μὴ καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς τοῦ ἰδίου προσώπου μεθιστάς εἰσάπαξ τὴν τοῦ δύνασθαι δόξαν, μόνου διαμέμνηται τοῦ Πατρός, ἀλλ' ἰδίους νεύμασι καταγράφει τὰς θεοσημίας, ζωοποιεῖν μὲν εὐκόλως οὐσπερ ἄν ἔλοιτο διειπῶν, κατὰ τὸ ἰσομοιροῦν τῷ Πατρὶ καὶ ἐν ἰσοσθενεῖ δυνάμει, θέλησιν δὲ τῷ λεπρῷ πρὸς ἀπόνιψιν τοῦ πάθους ἐπιδιδούς καὶ τοῖς τὴν ὄψιν ἐρρηγκόσι τὴν χειρὸς ἀφήν δωρούμενος; Ἄρ' ἐνδοιαστὸν ἔτι, μᾶλλον δὲ οὐχὶ καὶ ἀναμφιλόγως ἔχον, ὡς αὐτὸς ὑπάρχων ἢ δύναιμις τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἀναστοιχειοῖ τὴν κτίσιν εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, οὐκ εἰσποίητον, οὐκ εἰσκεκριμένον, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, φύσεως δὲ μᾶλλον τῆς ἰδίας ἔχων καρπὸν καὶ ἐνέργημα τὸ δημιουργεῖν, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Πατήρ; Εἴη δ' ἄν, ὡς γέ μοι φαίνεται, κατόρθωσίς τε καὶ ἀποτέλεσμα τῆς αὐτῆς ἰσχύος καὶ ἐνεργείας τὸ καὶ ἀπ' ἀρχῆς εἰς τὸ εἶναι παρενεγκεῖν ἐξ ἀνυπαρξίας τὰ ἐκτισμένα καὶ κατεφθαρμένα δι' ἁμαρτίαν, κλόνον τε ὑπομεμενηκότα τὸν ἐπὶ τὰ χεῖρω καὶ αἰσχίονα, μεταπλάττειν δύνασθαι πρὸς τὸ ἀπ' ἀρχῆς. {B.} Πῶς οὖν ἔφασκεν οὐχ ὑπεσταλμένως· "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἐκεῖνος ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ." καὶ πρὸς γε δὴ τούτῳ, "Ἄπ' ἑαυτοῦ οὐδὲν ποιῶ· ὁ δὲ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα;" Ὡς εἴπερ ὀρθῶς ἀναμάθοιμι ταυτί, τὴν χάριν ἂν εἰδείην οὐ μικράν. {A.} Ἴθι δὴ οὖν εἰς ἀνάμνησιν ὧν ἐλέγομεν ἀρτίως περὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος. Ἔφην γὰρ ὅτι τριῶν ὑποστάσεων ὑπαρχουσῶν, ἰδικῶς τε ἅμα καὶ ἀλλήλαις προσεχῶς, ὡς ἐν μιᾷ θεότητος φύσει, τὸ ἐνὸς ἐνέργημα 621 προσώπου καὶ ὅλης ἂν λέγοιτο τῆς οὐσίας καὶ ἐκάστης ὑποστάσεως ἰδικῶς· ὅλη γὰρ ὡσπερ δι' ὅλης καὶ ἰδικῶς δι' ἐκάστου κινεῖσθαι φιλεῖ. {B.} Μεμνήσομαι· πῶς γὰρ οὐ; {A.} Οὐκοῦν ἐνεργεῖν ἐθέλοντός τι περὶ τὴν κτίσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, οὐκ ἂν ἀπρακτῆσειεν ὁ Υἱὸς· οὐδ' ἂν εἰ ἐργάσαιτό τι τυχόν ὁ Υἱὸς, ἀέργητος ὁ Πατήρ εἴη ἄν, εἴπερ ἐστὶ Θεὸς εἷς καὶ δημιουργός. Ἄτερος γὰρ ἐν ἀτέρῳ νοεῖται καὶ ἔστιν ἀληθῶς, κατὰ γε τὸ συμφυές τε καὶ ὁμοούσιον, εἰ καὶ νοοῖντο διηρημένως ἔν τε ὑπάρξει καὶ προσώποις ἰδικοῖς. {B.} Ὁρθῶς ἔφη. {A.} Τούτων δὴ οὖν οὕτως ἡμῖν ἄριστα πῶς κατὰ τὸ εἰκὸς θεωρημένων, φέρε καταθρήσωμεν τὴν οἰκονομίαν τὴν ἐν γε τοῖς προκειμένοις καὶ τῶν τοῦ Σωτῆρος ρημάτων τὴν εὐτεχνίαν καταθαυμάσωμεν. Ὀλκὸν ἀεὶ τὸ θαῦμα πρὸς πίστιν καὶ εἰ τοῖς λόγοις ἔποιτο τὸ τερατουργεῖν, ῥᾶστα ἂν ἴοιεν ἐπὶ τὸ ἐλέσθαι φρονεῖν ὀρθῶς καὶ οἱ σφόδρα πῶς ἤδη διανενοκότες εἰς ἀπόστασιν. Καὶ τοῦτο εἰδὼς καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς τῷ ἑκατοντάρχῳ προσεφώνει λέγων· "Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε." {B.} Συνήκα ὁ φῆς. Βούλει γὰρ που, καθάπερ ἐγῶμαι, λέγειν ὅτι τεθαυματούργηκεν ὁ Χριστὸς, ἀπόνασθαι τι κἀντεῦθεν τοῖς Ἰουδαίοις ἐπιδιδούς καὶ ὁδὸν ὡσπερ τινὰ πρὸς τὸ εἰκτικόν τε καὶ εὐπειθὲς εὐτέχνως ἐκμηχανώμενος τοῖς τοῦ θέλειν ἀναμαθεῖν τὴν ἀλήθειαν ἀνοσίως ἀπεσκιτηκόσιν. {A.} Οὕτω φημί. Φθάνει γὰρ με τὸ σόν, ὃ οὗτος, εὐμαθές. Ὡς ἄγαμαί τοι σοφὸν ἔχων ὁμιλητὴν καὶ εἰς εὐήκοον οὐς λιγυρὸν ὡσπερ ἰεὶς ἐκ καλάμου τὸ αὐλημα. Οὐκοῦν, ἐπειδήπερ ἐνήργηκέ τι καὶ ἐν Σαββάτῳ τῶν ἄγαν τεθουμασμένων, ἐπέθρωσκον μὲν Ἰουδαῖοι πικροὶ καὶ δεινοί· ἀνοὶ γνύντες δὲ ὡσπερ ἀπύλωτόν τε καὶ ἀκρατέες τὸ στόμα αὐτῷ, καὶ μὴν καὶ εἰς λόγους ὅτι μάλιστα τοὺς δριμεῖς τὴν γλῶσσαν ἐκθήγοντες, ἀριστοεπεῖν ἐδόκουν καὶ τοῦ νόμου λύσιν ἐπιφημίζοντες, "Εἰ ἦν οὗτος, ἔφασκον, ἀπὸ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος, οὐκ ἂν ἔλυε τὸ Σάββατον." Τοιγάρτοι Χριστὸς ἀπεσκευάζετο τὰς αἰτίας, καὶ αὐτὸν ἐν Σαββάτῳ καταδεικνύς ἐνεργὸν τὸν Πατέρα καὶ τὸ δρᾶν ἐθέλειν τοῖς ἐν κόσμῳ τὰ ζωαρκῆ διὰ τὸν νόμον οὐ κατοκνήσαντα. Ἔφασκε γὰρ ὅτι "Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καγὼ ἐργάζομαι." Ὅτι δὲ ἐστὶ μία μὲν θέλησις, μία δὲ δύναιμις, ἢ ἐφ' ἅπασιν τοῖς

δρωμένοις αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Πατρὸς, ἐπληροφόρει προστιθείς· "Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 622 οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν οὐδὲν ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν Πατέρα ποιοῦντα." Καὶ διαλέγεται μὲν παχύτερόν πως ἢ χρὴ περὶ τῆς θείας ἰσχυρότητος καὶ ὑπεροχῆς· φράσαι γὰρ ἦν οὐχ ἑτέρως τὰ πέρα λόγου τοῦ καθ' ἡμᾶς. Συνίεμεν δὲ ἡμεῖς λεπτῶς τε καὶ διεσμιλευμένως καὶ ὡς ἂν αὐτῇ πρέποι τῇ θεία τε καὶ ἀπερινοήτῳ φύσει. "Ἄ γὰρ ἂν βλέπῃ, φησί, τὸν Πατέρα ποιοῦντα, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ." Ἡ οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὡς εἶπερ ἰσχύος καταδεῖται τὴν ἰδίαν αὐτὸς ἐξήδει φύσιν, ἔφη ἂν, οἴμαί που, σαφέστερόν τε καὶ πρεπωδέστερον· Οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν ἐὰν μὴ λάβῃ τὸ δύνασθαι παρὰ τοῦ Πατρὸς; Ἐπειδὴ δὲ ἰσουργόν τε οἶδε καὶ ἰσοσθενῆ, παρέδειξεν ὅτι μίαν ἔχων καὶ τὴν αὐτὴν πρὸς αὐτὸν οὐσίαν, καὶ αὐτὸς διαττει κατ' αὐτὸν ἐπὶ τὰ δρώμενα, μιᾶ βουλήσει πρὸς πᾶν ὁτιοῦν ὁμόσε τε ἰὼν τῷ φύσαντι καὶ εἰς τὴν ἐφ' ἅπασιν ταῦτοεργίαν τε ὁμοῦ καὶ ταῦτοβουλίαν κοινοῖς ὥσπερ τισὶ τοῖς τῆς θεότητος συνδούμενος νόμοις. Τό γε μὴν οὐ δύναται, οὐχὶ πάντῃ τε καὶ πάντως ἀσθενείας ἂν ἔχοι δήλωσιν, ἀλλὰ καὶ φύσεως ἔσθ' ὅτε τὴν ἐφ' οἷς ἐρήρυσται τε καὶ ἔστηκεν ἀπαραποίητον διαμονὴν κατασημήνειεν ἂν, ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγοι τυχόν· Θεὸς ἀμαρτεῖν οὐ δύναται. Εἴποι δ' ἂν καὶ φῶς μὲν ὡς Οὐκ ἂν δυναίμην μὴ εἶναι φῶς. Πῦρ τε αὖ καὶ ὕδωρ, φωνῆς ἐνούσης, ἀνακε κράζονται τὸ Οὐκ ἂν δυναίμεθα μὴ εἶναι πῦρ τε καὶ ὕδωρ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῖς τερατουργουμένοις καὶ πέρα παντὸς ἰοῦσι θαύματος ἐπετίμων οἱ πάντολμοι, τοῦ ἐμπαροινεῖν ἀφιστὰς αὐτῷ, τὴν τῶν ἀποτελεσμάτων ἐνέργειαν ἀντίθει τῷ Πατρί, λέγων· "Ἄπ' ἑμαυτοῦ οὐδὲν ποιῶ· ὁ δὲ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ μένων ποιεῖ τὰ ἔργα αὐτός." Ἐνεργὸς γὰρ ὁ Πατὴρ δι' Υἱοῦ, καὶ οὐκ ἂν τι δρώῃ πρόποτε δίχα τῆς ἐνούσης ἰσχύος αὐτῷ, τουτέστι τοῦ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ πεφηνότος τε καὶ ὄντος Λόγου. Τοιγάρτοι καὶ ἔφασκεν αὐτός· "Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύετε·" τὸ εἰς ἀλκὴν οἴμαί που διὰ πάντων ἴσον μήνυσιν ἀκριβῆ τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοουσιότητος κἀνθάδε τιθείς. {B.} Οὐδὲν ἂν ἔχοιμι τοῖς οὕτως ὀρθῶς εἰρημένοις ἐπι τιμᾶν, προσερέσθαι δέ τι βραχὺ δοίης ἂν ἐθελοντί μοι, ἤγουν ἤδη λογιῇ δυσμαθῆ τε καὶ φορτικὸν καὶ ὄχλοποιὸν ἑτέρως; {A.} Ἦκιστά γε, ὦ φιλότης. Ὅκνου γὰρ ἀμείνων ἢ προθυμία, καὶ τὸ συνεπιεῖν εὐκλεὲς εἰ συκοφαντοῖτο πρὸς τινος τοῦ Σωτῆρος ἢ δόξα. 623 {B.} Ὁ τοίνυν, φασίν, ὁμοουσιός τε καὶ ἰσουργὸς τῷ Πατρί πρὸς ὑμῶν εἶναι πεπιστευμένος προσκυνεῖ μεθ' ἡμῶν. Γυναικὶ γάρ που τῇ Σαμαρείτιδι προσλαλῶν, "Ἦμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, φησίν· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν." Ἄλλ', ὦ γενναῖοι, φασίν, ὃ τοῖς προσκυνοῦσιν ἐναρίθμιος, πῶς ἂν ἔτι τὴν τῆς ὁμοουσιότητος ἀποίσειται δόξαν καὶ περὶ τῶν ἴσων ἀμιλλήσεται τῷ προσκυνουμένῳ Πατρί, καίτοι καθ' ἕτερον ἂν τις ἴδοι τρόπον τὸ ἀνέχειν τε καὶ ὑπερκεῖσθαι τὴν αὐτοῦ φύσιν παραχωρήσαντα τῷ Πατρί; Ἐφη γὰρ ὅτι "Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ τῆς ὥρας," δηλον δὲ ὅτι τῆς ἐσχάτης, "οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ ἄγγελος ἐν οὐρανῷ, οὔτε ὁ Υἱὸς, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ." {A.} Λάτρις οὖν ἡμῖν ἀντὶ Θεοῦ καὶ τοῖς δι' αὐτοῦ γεγο νόσιν ἐν ἴσῳ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐπὶ τέλει διάσκεψιν καθάπερ ἐκ μηχανῆς ἠγνοηκῶς ὁ Υἱὸς ἀδοκῆτως ἐκφαίνεται. Ἄρ' οὖν οὐχὶ γέλωσ τε ἤδη ταυτί, καὶ τοῖς ἐν σκηνῇ παιγνίοις προσεοικότα καλόν γε; Οὐ γὰρ εἰ τοῖς τοιοῖσδε βωμολοχεύμασι καὶ λογισμοῖς ἀνθρωπίνους εἰς αὐτό που τὸ λοῖσθον ἴουσιν ἀπαιδευσίας, καθάπερ τισὶ βορβόροις ἐγκαθιέντες τὸν νοῦν, τὴν εὐσομοτάτην τῶν ἱερῶν δογμάτων ἀπεμπολήσασιν γνῶσιν. Ἐοίκασι γάρ που, κατὰ γε τὸ εἶκόσ, διαλελῆσθαι παντελῶς, καίτοι πλειστάκις ἐνηχούμενοι πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ὅτι Θεὸς ὢν ὁ Λόγος καὶ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς, πέφηνε καθ' ἡμᾶς, οὐκ ἐν εἶδει μόνῳ τῷ τῆς σαρκός, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος εἴτ' οὖν ιδιώμασιν, εἴτ' οὖν ἑτεροίως ὀνομάσαι χρὴ. Ἰδίωμα δὲ

άνθρωπότητος τῆς Θεῶ κατεζευγμένης καὶ ζυγῶ δουλείας κατεσφιγμένης μεθ' ὑπακοῆς ἢ προσκύνησις, καὶ μὴν καὶ τὸ μὴ εἰδέναι τίς ἢ ἐν Θεῶ βουλή τε καὶ σκέψις. "Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο;" Καὶ ὡσπερ ἐπίτοι πέφηνε καθ' ἡμᾶς ὁ Λόγος, οὐκ ἄν, οἶμαι, φαῖεν ἂν ὡς σεσάλευται τοῦ εἶναι Λόγος, μεταποιηθεὶς εἰς σάρκα τὴν ἀπὸ γῆς, οὕτω καὶ εἰ προσεληφθῆ τὸ ἀνθρώπινον, ἴδιόν τε γέγονεν αὐτοῦ, τὸ λυποῦν οὐδὲν ἐννοεῖν τε καὶ φράσαι ὅτι πεφόρεκεν οἰκονομικῶς ὁμοῦ τῇ ἀνθρωπότητι τὰ αὐτῆς. Τουτὶ γὰρ αὐτὸ καὶ ὁ τῆς κενώσεως ἐζήτει λόγος. Οὐκοῦν ἢ ἀπογυμνούντων ἀναφανδὸν σαρκὸς τε ἅμα καὶ τῶν δι' αὐτὴν τὸν Λόγον καὶ ἀναιρούντων εἰσάπαξ τὴν ὅλην οἰκονομίαν, καὶ Θεὸν ὄψονται καθαρῶς τὸν Υἱόν, ἢ εἰ τοῦτο καταπεφρίκασιν ὡς ἀνόσιόν τε καὶ ἀπηχῆς, 624 ἀνθότου λοιπὸν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος ἐπερυθριῶσι μέτροις καὶ ἐπιτιμῶν ἐγνώκασιν τοῖς ὅτι μάλιστα τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ πρεπωδεστάτοις; Καίτοι χρῆν δῆπου διανοεῖσθαι σοφῶς ὅτι ὡσπερ Θεὸς ὢν φύσει καὶ ἐκ Θεοῦ πεφηνῶς, ἴδια ποιεῖται τὰ ἀνθρώπινα, οὕτω καὶ ἄνθρωπος γεγωνῶς, τὴν τῇ θεότητι πρέπουσαν τιμὴν τε καὶ δόξαν ὡς ἴδιαν ἔχει· προσκυνεῖται γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν οὐρανοῖς, καίτοι τὸ χρῆναι προσκυνεῖν ὡς ἄνθρωπός τε καὶ Ἰουδαῖος οὐκ ἀτιμάσας ὡς μικροπρεπές. "Ὅταν γάρ, φησὶν, εἰσαγάγῃ τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην λέγει· Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ." Εἰ μὲν οὖν ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ τὸν ἐκ Θεοῦ πεφηνότα Λόγον γεγεννησθῆ φασί, ληροῦμεν ἡμεῖς· κεκλήσθω καὶ Ἰουδαῖος, καὶ ἔστω προσκυνητής. Εἰ δὲ εἰς λῆξιν ἤδη μανίας τὴν ἀνωτάτω διεληλακὸς αὐτοῖς τὸ ἐγχείρημα ταυτὶ φρονεῖν ἐλομένοις ἐξελέγχεται, διαβεβαιώσονται δὲ μᾶλλον, ὡς ἠνίκα μὲν ἐπελάβετο σπέρματος Ἀβραάμ, ἀνέφυ δὲ κατὰ σάρκα καὶ ἐκ ρίζης τῆς Ἰεσσαί, κεχηρημάτικε μὲν Ἰουδαῖος, γέγονε δὲ καὶ προσκυνητής ὡς ἄνθρωπος, τί μεθέντες ὡς ἔωλον τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον, ἐπ' αὐτὴν ἀναθρώσκουσι τὴν τοῦ Λόγου φύσιν καὶ τὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατακομίζουσι δυσσεβῶς ἐπὶ τὸ χρῆναι προσκυνεῖν γυμνῶς τε καὶ ἀπημφιεσμένως, καὶ εἰ μὴ νοοῖτο τυχὸν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἤγουν ἐν ἡμῖν, οἷς, εἴπερ ἔλοιτο προσκυνεῖν, οὐδεὶς ἂν, οἶμαι, διαμωμήσαιτο, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς ἐπαίνου τὸ χρῆμα καὶ ἀπάσης ἂν γένοιτο θυμηδίας πρόξενον; Ἥ γὰρ οὐχὶ γέγραπται περὶ αὐτοῦ ὡς ὑφίζησειεν ἂν κατὰ γε τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὴν ἀμείνω φύσιν, τουτέστι τὴν ἀγγελικὴν, καὶ τῆς ἐκείνων εὐκλείας νοοῖτ' ἂν ἠττησθαι βραχύ; {B.} Ἀληθές· ἔφη γὰρ ὁ Παῦλος· "Τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον." {A.} Εἶτα τί μαθόντες, εἶπέ μοι, καίτοι τὴν ἀμείνω λαχόντες φύσιν οἱ τὴν ἄνω τρίβοντες πόλιν καὶ ἀπλανῆ που πάντως καὶ ἀπαραλόγιστον παντελῶς τὴν ἐπὶ Θεῶ γνῶσιν πεπλουτηκότες, τὸν ἐν μείωνι φύσει καὶ κατόπιν ἤκοντα τῆς ἐνούσης εὐκλείας αὐτοῖς, ἐποιοῦντο προσκυνητόν, φράσαις ἂν, ὧ ἑταῖρε; {B.} Καὶ μὴν καὶ τοῦτό γέ ἐστιν ἤδη σόν. {A.} Οὐκοῦν, εἴπερ ἐστὶν ὁ αὐτὸς ἐλάττων τε ἅμα καὶ ἐν τοῖς ἀσυγκρίτως ὑπερκειμένοις, ἀπονεμοῦμεν εὐκρινῶς 625 τῇ μὲν ἀνθρωπότητι, χωροῦν ἐπ' αὐτὴν πρεπόντως τὸ ἔλαττον–παρὰ πολὺ γὰρ ἀγγέλων ἢ ἀνθρώπου φύσις– τῇ δὲ ὑπὲρ πάντα θεότητι, τὸ ὑπερκεῖσθαι τε καὶ ὑπεραίρειν τὰ γενητά, καὶ πάσης ἐπέκεινα λογικῆς οὐσίας καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου διάττειν οὐσιωδῶς. Εἰ δὲ δὴ καὶ δίχα σαρκὸς καὶ οὐπὼ τοῖς καθ' ἡμᾶς οἷον ἐμπλακεῖς ὁ Λόγος τό γε ἐν ἐλάττωσι κεῖσθαι καὶ αὐτῶν ἂν εἰκότως ἀποφέροιτο τῶν ἀγγέλων, μείων μὲν ἔσται τῶν ἰδίων κτισμάτων καὶ πρὸς γε τούτῳ προσκυνητής, οὐδὲν ἐπαμύνοντος ἢ ὑπερδικούντος ἔτι τοῦ παρ' ἡμῶν λόγου. Εἰ δὲ δὴ ταυτὶ φάναι τε καὶ φρονεῖν δυσσεβές τε ἅμα καὶ σφαλερώτατον, μείων δὲ ὅτι καὶ ἄνθρωπος, ἔψεται που πάντως ἐκεῖνο νοεῖν· προσκυνητής γὰρ ὅτι καὶ ἄνθρωπος, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει καὶ ἐν ἴσῳ τῷ Πατρὶ πρὸς ἀπάντων προσκυνούμενος. Ἔφη μὲν γὰρ που Θεὸς δι' ἑνὸς τῶν προφητῶν, "Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος,

ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται." Ὁμοούσιον δὲ τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν εὖ μάλα τιθεὶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος καὶ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ γεγεννηκότος εἰδῶς τὸ γεγεννημένον. "Ἐν τῷ ὀνόματι, φησὶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψει, ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς." {B.} Ἀλλὰ ναί, φασί, συμπροσκυνούμενον μὲν τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν εὐρήσομεν, προσκυνοῦντα δὲ αὐτῷ, ὡς τετιμημένον καὶ τίς κατὰ φύσιν ἐστὶν οὐκ ἠγνοηκότα· τὴν μὲν γὰρ τῶν γεννητῶν ὑπερανέχει φύσιν, ἔστι δὲ οὐκ ἐν οἷς ὁ Πατήρ. {A.} Ξένιον οὖν ἄρα καὶ μισθὸν ἀρετῆς τὴν τῆς θεότητος δόξαν ἀποκεκέρδακεν ὁ Υἱός, καὶ τὸ προσκυνεῖσθαι δεῖν οὐκ ἀξίωμα φύσεως ἰδικῆς, ἀλλ' ἐν ψιλοῖς καὶ μόνοις διεκκληρώσατο τοῖς θελήμασι τοῦ Πατρὸς. {B.} Οὕτως οἴονται καὶ φασίν. {A.} Εἶτα ὅποι τε καὶ ὅπως κατανένευκε τῷ Υἱῷ τὴν προσκύνησιν ὁ Πατήρ, ἐκδείξειεν ἄν· οὐ γὰρ που τοῦτο ἐροῦσιν ὡς ὅτι ἂν ἔλοιτο δοξάζειν αὐτοῖ ψῆφος ἂν εἶη τοῦτο τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς. {B.} Προστέταχε, φασί, τοῖς ἀγίοις ἀγγέλοις προσκυνεῖν αὐτόν. Τί γὰρ ἕτερον ἢ τοῦτο αὐτὸ κατασημῆναι ἂν τὸ "Ὅταν δὲ εἰσαγάγῃ τὸν Πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ;" {A.} Ἄρ' οὖν, ὅτι προστέταχε μὲν ὁ Πατήρ προσκυνεῖσθαι δεῖν τὸν Υἱὸν ἀκριβῶς ἐγνώκασι, καταρνήσονται γε μὴν 626 ὅτι τῷ Μονογενεῖ τὸ πρωτότοκος ἐπενηνεγμένον, κατὰ γε τὸν τῆς ἀνθρωπότητος τρόπον, συνεισκεκόμικεν ἀναγκαίως τὸ καὶ εἰσποίητον εἶναι δοκεῖν τὴν δόξαν αὐτῷ; Πότε γὰρ, εἰπέ μοι, πρωτότοκος ἢ ὅτε γέγονεν ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς; Εἰ μὲν οὖν ὁμογενῆς τε ἡμῖν καὶ ἀδελφὸς τὴν φύσιν καὶ πρὸ σαρκὸς ἦν ὁ Λόγος, τί μὴ τοῦτο ὑπάρχειν ἐν ἀρχαῖς, ἀλλ' ἐν ἐσχάτοις καιροῖς γεγενῆσθαι λέγεται; πῶς δ' ἂν νοοῖτο Μονογενῆς ὁ τῆ κτίσει συντεταγμένος; Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐνδοιαστόν, μᾶλλον δὲ ἀληθῶς τε καὶ ἀραρότως ἔχον, ὡς ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς πέφηνεν ἄνθρωπος, διὰ τε τοῦτο Πρωτότοκος, ἐπακτὴν ἔχει τὴν δόξαν καὶ τὸ προσκυνεῖσθαι δεῖν ἐπενηνεγμένον. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ἔχειν οἴονται κατὰ σφᾶς, ἀναγκαῖος αὐτοὺς περιτρέψει λόγος εἰς ἀκαλλῆ τε καὶ ἔκτοπον ἠλιθιότητα λογισμῶν. Φαίη γὰρ ἂν οἴμαί τις· Εἰ, ἐπέιτοι γέγονεν ἄνθρωπος Πρωτότοκος διὰ τοῦτο, καιρὸς δὲ οὗτος αὐτῷ τοῦ προσκυνεῖσθαι δεῖν, ὅτε δὴ μάλιστα κεκενῶσθαι λέγεται, πρὸς εὐκλείας μὲν ἔσται τῆς ἀληθοῦς αὐτῷ τῆς κενώσεως ὁ καιρὸς, πρεσβύτερον δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸ μικροπρεπές τε καὶ ἀκλεές, ὅτε καὶ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Πατρὸς ὑπάρχων, ὡς γέγραπται, πρὸς τὴν οὕτω καταβεβλημένην κατέθορε φύσιν, φημί δὴ τὴν ἀνθρωπίνην. Ἄλλ' εἴπερ ἦν ἀκλεῆς καὶ τοῦ προσκυνεῖσθαι μακράν, τί μαθόντα τὰ Σεραφίμ ἐν τῷ τῆς θεότητος θῶκῳ καθίζοντα τὸν Υἱὸν ἐν κύκλῳ περιεστᾶσιν, ὕμνοις καὶ δοξολογίαις καταγεραίροντα καὶ Κύριον Σαβαώθ ὀνομάζοντα, πλήρη τε εἶναι λέγοντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῆς δόξης αὐτοῦ; Ποίας γὰρ δόξης ἀνάπλευς ἦν ὁ οὐρανός, εἰ τὸ προσκυνεῖσθαι μετὰ Πατρὸς εἰσδέχεται μόλις ὅτε πέφηνε καθ' ἡμᾶς; Ἄκουε δὲ γράφωντος Ἐσδρα τοῦ σοφοῦ· "Πᾶσα ἡ γῆ τὴν ἀλήθειαν καλεῖ, καὶ ὁ οὐρανὸς αὐτὴν εὐλογεῖ, καὶ πάντα τὰ ἔργα σείεται καὶ τρέμει." Καίτοι τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ἀνακεκραγὸς ἐναργῶς περὶ τοῦ τῶν ὄλων κατεξουσιάζοντος Θεοῦ, "Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν." Ὁ τοίνυν πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ τοῦ κεκληῖσθαι Πρωτότοκος τοῖς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἀξιώμασιν ὑπάρχων ἐκπρεπής, πῶς ἂν ἐν μείοσι κατὰ τι γοῦν ὄλως ἢ ἐν οἷς ὁ Πατήρ; {B.} Ἔστω, φησί, κατὰ τὸ αὐτῷ σοι δοκοῦν· ὅτε γέγονε Πρωτότοκος, τοτηνικάδε καὶ προσκυνεῖσθαι προστέτακται. Μὴ οὐχὶ δοτὸν αὐτῷ τὸ χρῆμά ἐστι παρὰ τοῦ Πατρὸς; {A.} Ἄλλ' οὐχ ἀπλῶς εἰ δοτὸν, ἀλλὰ ὀπηνίκα δοτὸν εὖ μάλα κατασκεπτέον. 627 {B.} Ὅτε δηλαδὴ καὶ Πρωτότοκος. {A.} Ὡς πρὸς ἀδελφότητα τὴν πρὸς ἡμᾶς καθιγμένος; Τουτὶ γὰρ, οἴμαί που, δηλοῖ τὸ πρωτότοκος. {B.} Οὕτω φημί. {A.} Εἶτα πρέποι ἄν, εἰπέ μοι, τῇ ἀνθρώπου φύσει, νοουμένη καθ' ἑαυτὴν τοῦθ'

ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐν τάξει τε καὶ μέτρῳ Θεοῦ προσκυνεῖσθαι δεῖν; {B.} Ἕκιστα γε. {A.} Ὅρθῳς, ὧ ἐταῖρε. Μόνη γὰρ ἂν πρόποι τῆ τῶν ὄλων βασιλίδι φύσει τὰ αὐτῆς ἰδικῶς. Οὐκοῦν, ὅτε τῶν ἰδίων ὑψωμάτων κατέθορον ὁ Υἱὸς καὶ οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, τὸ τῆ φύσει δοῦλον καὶ τὸ ἀναγκαίως προσκυνεῖν οἰκειωσάμενος σχῆμα, τότε προσκεκύνηκε μεθ' ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀνέφικτον παντελῶς καὶ λογισμοῦ τοῦ καθήκοντος ἐκπεφοιτηκὸς τὸ μὴ ἐν ταῖς τοῦ Πατρὸς εὐκλείαις ὀραῖσθαι περιφανῆ τὸν ἐξ αὐτοῦ πεφηνότα Υἱόν, καὶ εἰ γέγονεν ἐν σαρκί, διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος δαδουχίας μυσταγωγεῖται λοιπὸν τὸ ἐπ' αὐτῷ μυστήριον ὁ οὐρανός, τουτέστιν ἡ τῶν ἀγίων ἀγγέλων πληθὺς, καὶ ὡς πρωτότοκον ἀναδεδειγμένον καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς τὸν μονογενῆ καὶ ὁμόθρονον τῷ Πατρὶ προσκυνεῖν ἐπετάττετο, οὐκ εἰς πρώτας εἰσβολὰς τῆς τοιαύτης δόξης ἀνακομίζοντος αὐτὸν τοῦ Πατρὸς, οὔτε μὴν ὡς ἀτριβῆς τι καὶ ἄηθες ἀπονέμοντος τὴν προσκύνησιν, ἀλλὰ τὸν αἰεὶ τε καὶ ἐξ ἀρχῆς αἰῶνων πρὸς αὐτῶν προσκυνούμενον καὶ ἐν σαρκὶ γεγονότα προσκυνητὸν ἀποφαίνοντος. Οὐκοῦν (ἀνακομίσω γὰρ αὐθις εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς τὸν λόγον) προσκεκύνηκεν ὁ Υἱὸς ὅτε καὶ Πρωτότοκος καὶ ἐν τῷ τῆς δουλείας πέφηνε σχήματι, ὅθεν δὴ μάλιστα διαμάθοι τις ἂν τῆς ἐνούσης αὐτῷ κατὰ φύσιν ὑπεροχῆς τὸ περιφανὲς ἀξίωμα. Εἰ γὰρ τῷ τῆς δουλείας σχήματι πρόποι ἂν μόνῳ τὸ προσκυνεῖν, τίνι τῶν ὄντων ἀσυμφανὲς ἐστὶ τὸ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἐλεύθερον κάλλος; Ὅτι δὲ μυσταγωγίας τῆς παρὰ τοῦ Πνεύματος καὶ αὐτοῦ λέγοντες δεδεῖσθαι τοὺς οὐρανοὺς, οὐ τὴν τῶν ἀγίων ἀγγέλων ἐξυβριούμεν φύσιν, ἀλλὰ ταῖς θείαις ἐπόμενοι Γραφαῖς καὶ εἰς τοῦτον ἴμεν τὸν λόγον, πληροφορήσει γράφων ὁ Παῦλος, "ἵνα γνωρισθῆ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανόις διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰῶνων ἦν ἐποίησεν ἐν τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν." καὶ πρὸς γε τούτῳ φησὶ καὶ ὁ θεσπέσιος Μελωδός, "Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι, 628 καὶ εἰσελεύσεται ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος τῶν δυνάμεων αὐτός ἐστιν ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης." Ἐπειδὴ γὰρ ἀνεβίω σκυλεύσας τὸν ἄδην καὶ καταργήσας τὸν θάνατον ὁ Χριστός, ἀναθέοντι λοιπὸν εἰς τὸ ἄνω καὶ παλινδρομεῖν ἐθέλοντι πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς Πατέρα διοιγνύναι μὲν ἢ τάχος αὐτῷ τὰς ἐν τοῖς οὐρανοῖς διεκελεύετο πύλας τὸ Πνεῦμα που πάντως τὸ ἐνηχοῦν ἐν αὐτοῖς καὶ ταῖς ἄνω δυνάμεσι τὸν ἐν σαρκὶ πεφηνότα Θεὸν παρεδείκνυ, λέγον· "Κύριος τῶν δυνάμεων αὐτός ἐστιν ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης." {B.} Ἄραρεν οὖν ὅτι προσκεκύνηκε μὲν ὡς ἄνθρωπος, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει. Φαίης δ' ἂν ὅτι, καθάπερ ἐγῶμαι, ὡς τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις ἐφαρμόσοιμεν ἂν τά γε εἰκότα φρονεῖν ἠρημένοι καὶ τὸ μὴ εἰδέναι λέγειν αὐτὸν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν ἐκείνην. {A.} Φαίην ἂν, ἴσθι τοι, κατερυθριάσας οὐδέν. Πλεῖστος γὰρ ὅσος ἡμᾶς οὐκ ἀβασανίστων ἐννοιῶν, μονονουχὶ καὶ ὀφρυῶσιν αὐταῖς διανεύων ἐσμός, δυσχερείας ἀπάσης ἐψίλω μένην καὶ ἀμαξιτὸν ὡσπερ τινὰ διαστείχειν κελεύει τὴν ἐπὶ τῷδε δόξαν. Εἴη γὰρ ἂν, οἶμαί που, τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις οὐκ ἀσύμβατον τὸ τῆς ἀγνοίας σμικροπρεπές, οὐχὶ τῆς τοῦ Λόγου φύσεως ἴδιον μειονέκτημα, καθὸ νοεῖται Λόγος καὶ σοφία τοῦ Πατρὸς. Ἥ γὰρ οὐχὶ ταυτὶ δὴ σοὶ δοκῶ καταθρῆσαι σοφῶς; {B.} Πάνυ μὲν οὖν. {A.} Τίς γὰρ ἡμᾶς βωμολόχος οὕτω καὶ δὴ καὶ πανούργως ἐξυφασμένος ἀναπέσειεν ἂν λόγος ἐννοεῖν ἐλέσθαι καὶ φρονεῖν ὡς ἠγνόηκε τι τῶν ἐν Θεῷ κεκρυμμένων ὁ Μονογενῆς, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς κατὰ τὰς Γραφὰς καὶ σοφία καὶ βουλή τοῦ Πατρὸς; {B.} Ἀναπέσειεν ἂν οὐδεὶς τὸν γε ἀληθῶς νουνεχῆ. {A.} Οὐ γάρ, ὧ φιλότης, ψευδοεπήσειεν ἂν οὔτι που καὶ ὁ σοφὸς ἡμῖν γράφων Παῦλος· "Ὡσπερ γὰρ οὐδεὶς οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ, οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ." {B.} Παντάπασι μὲν οὖν. {A.} Οἶδεν οὖν ἄρα τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ κεκρυμμένον ἢ ἀσυμφανές; {B.} Οἶδε·

πῶς γὰρ οὐ; {A.} Εἴπερ οὖν ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ἴδιον τοῦ Υἱοῦ, πῶς ἀγνοήσει
 τι τῶν ἐν Θεῷ κεκρυμμένων, ἴδιον ἔχων αὐτὸς τὸ Πνεῦμα, τὸ πάντα εἰδὸς τὰ ἐν τῷ
 Πατρί, καίτοι λέγοντος ἀκούω σαφῶς τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις, "Ἐτι πολλὰ ἔχω ὑμῖν
 λέγειν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Ὄταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς
 ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει 629 ἀφ' ἑαυτοῦ,
 ἀλλ' ὅσα ἀκούσει λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι
 ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν." Ἄρά σοι σαφὲς τὸ παροισθὲν ἐστὶ λόγιον,
 καὶ προσδέδορκας ὅτι Πνεῦμα μὲν ἀληθείας κατωνόμασε τὸν Παράκλητον, ἔφη γε
 μὴν ὡς πρόεισιν ἐκ Πατρὸς, ἴδια πάντα δεικνὺς ἑαυτοῦ τὰ τοῦ Πατρὸς; {B.} Ἄριστα
 ἔφη. {A.} Τὸ δὲ δὴ μάλιστα καταγέλαστον ἀληθῶς καὶ διεπτυσ μένην εἰκότως τῶν
 δι' ἐναντίας ἀποφαίνον τὴν δόξαν οὐδὲν ἦττον ἂν τις καὶ διὰ τούτου μάθοι. Τὸ γὰρ
 ἀγνοεῖν οἶεσθαι τὸ οὕτω βραχὺ τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρός φύντα τε καὶ ἀπαστρά φαντα
 Λόγον, τὸ ἀπαύγασμα, τὴν εἰκόνα, τὸν τῆς ὑποστάσεως χαρακτήρα λαμπρόν, τὸν
 ἰσοκλεᾶ καὶ ὁμόθρονον, "ἐν ᾧ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπό
 κρυφοί," καθὰ γέγραπται, ὅσην ἂν αὐτοῖς καὶ μάλα εἰκότως τὴν τῆς εἰσάπαν
 ἀβελτηρίας ἐμπούησειε δόξαν; {B.} Ὡς πλείστην ὅσην. {A.} Ἄλλ' οὐδ' ἂν αὐτόν, οἴμαι
 που, τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν ὑγιᾶ τὴν οἰκείαν ἀνασώσασθαι δόξαν, εἴπερ ἠγνόηκε τι
 κατὰ τὸ ἀληθὲς ἢ βουλή καὶ ἡ σοφία αὐτοῦ. {B.} Σύμφημι ὡς ἅπας τις οὖν ὅπερ ἂν
 εἰδεῖται τυχὸν εἴσεται που πάντως οὐ δίχα βουλή καὶ σοφίας τῆς ἑαυτοῦ. {A.} Εὐγε, ὦ
 φιλότης· πρέποι γὰρ ἂν οὐχ ἑτέρως ἢ ὧδε φρονεῖν τοὺς τῆς ἀληθείας ὑπασπιστάς.
 Παρέντες δὴ οὖν τὸ περιττοῖς ἔτι καὶ μακροῖς ἐνδιατρίβεσθαι λόγοις, ἐπ' ἐκεῖνο
 ἴωμεν. Ἔθος τῷ Σωτῆρι Χριστῷ τοιόνδε τι δρᾶν ἐπὶ τοῖς ἀγίοις μάλιστα μαθηταῖς· εἰ
 διαπυθάνοιτό τι τῶν ὅσα ἐστὶ φιλομαθείας μὲν ἔχοντα δόξαν, ὑψηλοτέρας γε μὴν
 ἐρεύνης ἀπηλλαγμένα, χαρίζεσθαι τὴν ἀφήγησιν καὶ ἐξακρι βούν ὅτι μάλιστα
 πειρᾶσθαι λεπτῶς· εἰ δὲ δὴ τι βούλοιντο τῶν ἐπέκεινα μέτρου τοῦ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς
 περιττῶς ἀναμαθεῖν, καταστέλλειν ἡσυχῇ καὶ μεταπέθειν εὖ μάλα πολυπραγμονεῖν
 ἐλέσθαι τὰ πρεπωδέστερα, καὶ δρᾶν ἐπὶ τούτῳ τὰ δι' ὧνπερ ἂν γένοιτο διαφανεῖς
 καὶ ἐκπρεπεστά την ἔχοντες τὴν ἐξ ἔργων ἀγαθῶν φαιδρότητα παρὰ Θεῷ.
 Ἐλομένους τοιγαροῦν οὐκ οἶδ' ὅπως τὰ ὑπὲρ μέτρον οἰκε τικὸν ἐρέσθαι τε καὶ
 ἀναμαθεῖν, ἡρεμεῖν ἀναπέθει, λογισμοῖς ἀναγκαίοις ἐκδυσωπῶν, ὅτι μήτε ἀγγέλοις
 ἀπεκάλυψεν ὁ Πατήρ, μήτε δ' ἂν αὐτῷ τῷ Υἱῷ καθίστη γνώριμον, εἴπερ τις εἶη ψιλὸς
 καὶ κατ' αὐτοὺς ἄνθρωπος ἐπὶ γῆς, καὶ οὐκ ἔχων φύσει τὸ εἶναι Θεός. Ἐγκειμένους δέ
 που καὶ ἐνεστη κόσιν εἰς τὸ δεῖν ἀναμαθεῖν, οἰονεῖ πως ἤδη καὶ ἐπιτιμᾶ 630 λέγων·
 "Οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὐς ὁ Πατήρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ,
 ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι
 μάρτυρες, ἔν τε Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρεία καὶ ἕως ἐσχάτου
 τῆς γῆς." Ὁρᾶς ὅπως ἡκιστα μὲν δεῖν πολυπραγμονεῖν ἐπιτάττει τὰ ὑπὲρ σφᾶς
 αὐτοὺς, μετακομίζει δὲ ὡςπερ ἐπὶ τὸ ἐν χερσὶ τε καὶ πρεπωδέστερον; Δρᾶν γὰρ τοῦτο
 ἔθος αὐτῷ· καὶ γοῦν τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν προσεκόμιζόν ποτε τῶν ἱερῶν ἀρτίως
 ἐκθέοντι περιβόλων οἱ θεσπέσιοι μαθηταί· εἶτα δόξαις Ἰουδαϊκαῖς
 κατακολουθοῦντες ἔτι, φιλομαθείας ὑπό θεσιν ἐποιοῦντο τὸν ἄρρωστον καὶ δὴ καὶ
 ἔφασκον, "Ραββί, τίς ἡμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ;"
 Ἐπειδὴ δὲ κριμάτων ἠπτοντο θείων, καὶ τὸ οὕτως ἀστιβὲς καὶ δυσέφικτον
 ἀνθρώποις κατατρανοῦσθαι σφίσιν αὐτοῖς καὶ πέρα τοῦ πρέποντος ἰόντες
 ἐξελιπάρουν, μεθίστη πάλιν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ φρονεῖν ἐλέσθαι τὰ οἰκετικά, καὶ τῆς ὑπὲρ
 ἀνθρώπου γνώσεως ἀπεσόβει, καὶ φιλεργίας ἔχεσθαι μᾶλλον καὶ ἀγαθῶν
 σπουδασμάτων μετεπαίδευσε λέγων, "Οὔτε οὗτος ἡμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ,
 ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ. Ἡμᾶς δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ
 πέμψαντος ἡμᾶς ἕως ἡμέρας ἐστίν· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι."

Ἄκουεις ὅπως ἀνηρηκῶς τὴν δόξαν ὡς ἀκαλλῆ καὶ ταῖς Ἰουδαίων ἀμαθίαις πρεπω δεστέραν, τὸ χρῆναι μᾶλλον ἀγαθουργεῖν τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐννοιῶν ἀνθελέσθαι κελεύει, τῇ θεῖα που πάντως ἀπονέμων φύσει τὸ εἰδέναι μόνη καὶ καθ' ἑαυτὴν ἄπερ ἂν ἔλοιτο πληροῦν. {B.} Εὖ λέγεις. {A.} Οὐκοῦν οὐχ ἑτέρως διακεισόμεθα, φρονοῦντες ὀρθῶς, ἢ ὅτι, καὶ εἰ μεθ' ἡμῶν ἀγνοῆσαι λέγεται τι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ' οὖν, ἐπεὶ περ ἐστὶ Θεός, οἶδε πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἀγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ 631 Περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὅτι Θεός καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν. {A.} "Πόνων ἀγαθῶν ὁ καρπὸς εὐκλεῆς" ἀνακεκραγὸς τινὸς τῶν σοφῶν, καὶ τοῖς ὅτι μάλιστα φιλεργεῖν εἰωθόσι μονονουχὶ κατεπάδοντος, ἀποψηφιῖ τοῦ λόγου τὸ ἀληθές, ἢ κατακροτήσεις ἐπαίνοις, ὡς ἄριστά τε καὶ ὀρθῶς ἐκπε ποιημένον; Τὸ γάρ τοι χρῆναι τληπαθεῖν, ἀγιοπρεπές, ὧ Ἑρμεία. {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Ἄγε δὴ οὖν, ἐπ' αὐτὸ δὴ τὸ λοῖσθον ἰόντες τοῦ πόνου, προθυμίαις μὲν ταῖς τελεωτάταις ἀναδησώμεθα τὴν ὀσφύν, ἐνδυσάμενοι δὲ τῆς δικαιοσύνης τὸν θώρακα καὶ τὴν τομωτάτην τοῦ πνεύματος ἀναλαβόντες μάχαιραν, ὃ ἐστὶ ρῆμα Θεοῦ, καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, καθὰ γέγραπται, ταῖς τῶν ἑτεροδοξούντων τερθρείαις ἀνδρωδῶς ἀντεξάγωμεν, οἷ νοῦν τε καὶ γλῶτταν τὴν ἀναιδῆ καταθήγουσι τὸ θεῖον αὐτὸ περιυβρίζοντες Πνεῦμα καὶ τὸν τῶν ἀσθενεστέρων καταληγίζονται νοῦν, γνώσεως μὲν τῆς ἀπλανοῦς τε καὶ ἀληθοῦς ἀποφέροντες, ἐνιέντες δὲ ὡς περ τοῖς τῆς ἀπωλείας βόθροις καὶ τῆς σφῶν αὐτῶν ἀσυνεσίας τὸν ἰὸν ἐκχέοντες, καίτοι νόμου μὲν διηγορευκός τοῦ διὰ Μωσέως, "Ἄνθρωπος ὃς ἂν πατάξῃ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω." Χριστοῦ γε μὴν ἐναργῶς καὶ ἀναφανδὸν εἰρηκότος, "Ὅς ἐὰν οὖν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικός περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης." {B.} Πάμμεγα καὶ δύσοιστον ἀληθῶς τῶν τοιούτων τὸ κρίμα. Ἐμπαροινούντες γὰρ ἀδελφοῖς καὶ τύπτοντες αὐτῶν ἀσθενοῦσαν τὴν συνείδησιν, εἰς Χριστὸν ἀμαρτάνουσι. Τίς δὲ ἄρα καὶ τουτοῖσι λόγος; {A.} Ἀλογία μὲν οὖν τὸ χρῆμα, καὶ εἰ λέγοιτο πρὸς αὐτῶν δόξα τε καὶ λόγος ἂ φρονεῖν ἐγνώκασι. Φαίην δ' ἂν ὡς ἥδιστα γε φιλοπευστοῦντί σοι· οἱ μὲν γὰρ εἰς ἀχάλινον 632 ἀπονενευκότες θράσος καὶ γυμναῖς ἤδη πως ταῖς ἀναιδεΐαις χρώμενοι, κτιστόν τε καὶ γενητόν τὸ τοῦ Θεοῦ Πνεῦμά φασι. Ἐτεροι δὲ αὖ, τὸ παχὺ τῆς δυσφημίας οἰοῦν πως ἀπολεπτόντες, ἐπερυθριῶσι μὲν που κατὰ τὸ εἶκος τῆδε τῇ δόξῃ, διατορνεύοντες δὲ πρὸς ἀστειοτέραν πλάνησιν τὸν ἐπ' αὐτῷ λόγον, Θεὸν μὲν οὐκ εἶναι φασι, οὐσίας δὲ τῆς ἀνωτάτω κατακομίζοντες ἀμαθῶς, μονοειδές τε εἶναι πιστεύουσι, καὶ ἰδίαν τινὰ καὶ μέσσην ἀποτεμέσθαι φύσιν, ἢ μήτε εἰς λῆξιν ἤκει τὴν ἀνωτάτω, καὶ τὸ ὑπερκεῖσθαι πολὺ τὸ τῆς κτίσεως μέτρον διέλαχέ τε καὶ ἐκκληρώσατο. {B.} Καὶ τίς ἂν εἴη λοιπὸν ἢ τοιαύδε φύσις ἢ μήτε Θεός ἐστὶ μήτε μὴν κτίσις; Τὸ μεσολαβοῦν γὰρ οἶμαι παντελῶς οὐδέν. Μία γὰρ ἡ τελεωτάτη μεταξὺ διαφορά, διίστάσα ταῖς φύσεσι Θεὸν τε καὶ κτίσιν, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἔν γε τοῖς εἶναι πεπιστευμένοις ἢ ὅτι ταυτὶ καὶ μόνα καταθρήσαι τις ἂν. Ἡ πέρα τι τούτων αὐτὸς ὅτι χρῆ προσίεσθαι διανοῆ; {A.} Ἦκιστα μὲν οὖν, ὧ ἑταῖρε· πάντα γὰρ δι' Υἱοῦ πεποιῆσθαι φησιν ἡ θεόπνευστος Γραφή· ὥστε, εἴ τι τῶν ὄντων ἀπάντων ἀπονοσφίζοιτο φυσικῶς, διαδιδράσκοι ἂν καὶ τὸ ἐπὶ τῷ πεποιῆσθαι μικροπρεπές, φύσεως δὲ τῆς ἰδίας ὑπεροχῆ, Θεὸς ὑπάρχον γνωρίζεται· ἀπολισθήσειε δ' ἂν οὐτι που τάληθοῦς ἡμῖν καὶ τὸ ἔμπαλιν. Εἰ γὰρ μήτι Θεὸς κατὰ φύσιν, ἔσται που πάντως ἐν γενητοῖς. Ἡ τοίνυν ἀνακομιζόντων ὑψοῦ τὸ θεῖον τε καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἀσυναφές οὐσιωδῶς ὁμολογούντων τῇ κτίσει, ἢ τῶν ἀνωτάτω καὶ ὑπερτάτων αὐτὸ κατασύροντες θρόνων, καταλογιζέσθων ἐν γενητοῖς. Τόπος γὰρ ἢ λόγος φύσεως ἡμῖν ἑτέρας οὐδεὶς παρεισβέβληκε μεταξύ, τὸ πρὸς ἄμφω συγγενές ἀρνούμενος. Τὸ γάρ τοι φάναι μονοειδές τὸ Πνεῦμα, καὶ δόξαν ἀνάπτειν

αὐτῷ τὴν ἐπὶ τῷδε δοκεῖν, πῶς οὐχ ἔωλον παντελῶς, καίτοι πλείστων ὄσων ἡμῖν, καὶ εἰ τελοῖεν ἐν κτίσμασι, τὸ μονοειδὲς ἐχόντων ἐφ' ἑαυτοῖς; Εἷς γὰρ ἥλιος, καὶ μία σελήνη· γῆ δὲ οὐχ ἑτέρα παρὰ τὴν οὖσαν· μία δὲ αὖ καὶ ἡ παντὸς ὕδατος φύσις, τὸ μονοειδὲς ἀποσῶ ζουσα, κἂν εἰ ταῖς ποιότησιν ἔποιτο τὸ παρηλλάχθαι δοκεῖν. Ἀμαθίας οὖν ἄρα καὶ μεираκιώδους ἐπίκλημα φρενὸς τὸ καταχρυσοῦν οἶεσθαί τινας καὶ ταῖς εἰς λῆξιν εὐκλείαις στεφανοῦν ταῖς οὕτω ψυχραῖς εὐρεσιλογίαις τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τοῖς τῆς κτίσεως μέτροις ἐγκατακλείειν ἀπο τολμᾶν, οὐκ ἀσυγκρίτοις ὑπεροχαῖς διεσχοινοισμένον καὶ 633 ἀνεστηκὸς αὐτῆς, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Πατήρ, καὶ μὴν καὶ ὁ Υἱός, ἀλλ' εἰς ὀκλάζουσαν τε καὶ ὑφιζάνουσαν φύσιν, καὶ τόπον οὐδένα παντελῶς ἔν γε τοῖς οὖσιν εὐρίσκουσιν ἀνοσίως ἐκβεβιασμένον. {B.} Τί οὖν εἰ λέγοιεν· Ποῦ Θεὸς ὠνόμασται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; {A.} Εἴρηται δὲ ὅποι καὶ ὑπὸ τοῦ, λέγε, τοῖς πεπονημένοις ὁμογενές, τὸ Πατρὶ καὶ Υἱῷ συντεταγμένον καὶ συναριθμού μενον, καὶ εἰς πίστιν τῆς μιᾶς καὶ ὑπὲρ πάντα θεότητος συνεισδεδειγμένον; Ἡ οὐχ ὥδε μυσταγωγεῖν τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις κεκέλευκεν ὁ Σωτήρ; "Πορευθέντες γάρ, φησί, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος." Τοιγάρτοι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος τῶν πεπιστευκότων ἤρετό τινος· "Εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες;" Ἀποφυσάντων δὲ τοῦτο ἐκείνων καὶ ἀναφανδὸν εἰρηκότων· "Ἄλλ' οὐδ' εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἔστιν ἠκούσαμεν," ἐπετίμα λέγων· "Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε;" οὐκ ἐν καλῷ γενέσθαι τὴν πίστιν εἰδῶς, οὔτε μὴν ἀρτίως ἔχειν δύνασθαι ποτε, εἰ μὴ πράττειτο τελείως εἰς Θεὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν ὁμολογίαν ἐκφέρουσα. Οὕτω παρέδοσαν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ Λόγου· οὕτως ἡμᾶς πεπαιδαγωγῆ κασιν οἱ Πατέρες, καὶ σοφῶν εἰδέναι τὸ γεγραμμένον· "Μὴ μέταιρε ὄρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου."- "Εἷς οὖν Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα," κατὰ τὰς Γραφάς. Βεβαπτίσμεθα γὰρ εἰς θεότητά τε καὶ κυριότητα μίαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, οὐχ ὡς εἰς πολύθεον ἀριθμόν, οὔτε μὴν ὡς κτίσει λατρεύοντες, ἢ γέγονεν ἡμῖν τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, "Κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα;" καὶ, "Ἦς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου." Οἱ γὰρ τοῦ λατρεύειν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίστην ἐξηρημένοι, διὰ πίστεως δὲ δηλονότι τῆς εἰς ἓνα τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν, αὐχημά τε ποιούμενοι καὶ σωτηρίας ἐλπίδα τὸ τὴν ἀρχαίαν καὶ βέβηλον ἀποθέσθαι πλάνησιν, εἰ μὴ τοῖς τῆς ἀληθοῦς θεότητος θώκοις οὐσιωδῶς ἐμπρέπειν ὁμολογοῦμεν τὸ Πνεῦμα, ποῖ ποτε ἄρα καὶ πόθεν ἴμεν, ὡς εὖ ἴσθι τοι διηπόρηκά τε νοεῖν, εἰπεῖν δὲ οὐκ ἔχω· μᾶλλον δὲ σαφές ἂν γένοιτο καὶ ῥᾶστά γε δή. Ἀμαξίτου γὰρ ὡσπερ ἀποπεπτώκαμεν, πεπλανημέθα τε οὐδὲν ἤττον ἢ πάλοι, πεφενάκικε δέ, ὡς ἔοικεν, ὡδὶ λέγων ὁ Παῦλος· "Ἄλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες Θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ οὔσι θεοῖς· νῦν δὲ γνόντες Θεόν, μᾶλλον 634 δὲ γνωσθέντες ὑπὸ Θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε;" Ποῦ γὰρ ὄλως τὸν ἀληθῆ καὶ οὐσιωδῶς ἐγνώκαμεν Θεόν, εἰ μὴ συνθεολογεῖται τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ; {B.} Ναί, φησί, Θεὸν ἐγνώκαμεν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, οὐχὶ δὲ δὴ καὶ τὸ Πνεῦμα. {A.} Ἄλλ' οὐ τοῖς διεφθορόσι τὸν ἴδιον νοῦν μυσταγωγοῖς χρῆσόμεθα, προσέξομεν δὲ οὐχὶ πνεύμασι πλάνης, κατὰ τὰς Γραφάς· ἐνεῖναι δὲ μᾶλλον καὶ ἐνυπάρχειν οὐσιωδῶς πιστεύσομεν τῷ Θεῷ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, καθὰ καὶ ἀνθρώπῳ τὸ ἀνθρώπινον· καὶ ὡσπερ ἂν εἴ τις ἢ Πέτρον ἡμῖν ἢ Ἰωάννην ὀνομάσαι τυχόν, συνεσήμηνέ που πάντως αὐτοῖς καὶ τὸ ἴδιον αὐτῶν καὶ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα, καὶ τοῦ παντὸς ζῶου ποιεῖται τὴν δήλωσιν· κατὰ τὸν αὐτόν, οἴμαι, τρόπον ἐπὶ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ. Συγκατασημαίνεται γὰρ ἑκατέρῳ τὸ Πνεῦμα, καὶ οὐχ ὡς μέρος ὄν αὐτοῦ, καθὰ καὶ ἐπ' ἀνθρώπων νοοῦμεν. Ὑφέστηκε γὰρ ἰδικῶς, καὶ προΐησι μὲν ἐξ ἰδίας αὐτὸ φύσεως ὁ Πατήρ, χορηγεῖ δὲ τοῖς ἀξίοις καὶ αὐτὸς ὁ

Υίός. Δυσσεβές δὲ καὶ ἀπόπληκτον κομιδῆ τὸ κολοβοῦν εἰς δυάδα, καὶ οἶονεὶ συστέλλειν ἀποτολμᾶν τὴν τῆς θεότητος φύσιν, καίτοι γε τῆς ἀγίας καὶ θεοπνεύστου Γραφῆς ἐξαπλοῦσης μὲν αὐτὴν ὡς ἐν ὑποστάσει ταῖς τρισὶ, συναγειρούσης δὲ αὐτὴν διὰ τῆς εἰσάπαν ἰσότητός τε καὶ ὁμοιότητος εἰς ἐνότητες φυσικὴν καὶ εἰς τὸ ταῦτόν ἐν οὐσίᾳ. {B.} Πόθεν οὖν, φησὶν, ἢ πῶς ἂν νοοῖτο καὶ τὸ Πνεῦμα Θεός; {A.} Ἄφ' ὧν εἶναι πέφυκεν, ὧ γενναῖε, καὶ ἐξ ὧν ὅ τι ποτέ ἐστὶ κατὰ φύσιν, ὡς ἐνὶ γνωρίζεται. Γινώσκειται δὲ τὰ ὄντα καλῶς ἀφ' ὧν ἕκαστον ἀληθῶς ἐστὶν ὀνομάτων δὲ ἡμῖν οὐ σφόδρα πολὺς ὁ λόγος, εἰς ἀναγκαίαν δήλωσιν τῶν ἀπλανῶς ἐγνωσμένων, εἰ καὶ χρήσιμος τοῖς οὖσιν ἢ ἐκάστῳ πρέπουσα κλήσις. {B.} Σκοτεινὸς ὁ λόγος, συνήμι δὲ οὐ σφόδρα. {A.} Ἐγὼ φράσω· καταλευκανῶ γάρ, ὡς οἶόν τε, τὸ δηλούμενον· Ζῶον λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, εἰ περὶ τοῦ τις λέγοι, τί ἂν αὐτὸν ὠρίσθαι δοίης, ὧ 'γαθέ; {B.} Ἄνθρωπον δηλονότι. {A.} Εἰ δὲ δὴ καὶ ζῶον λέγοι, προσθεῖς ὅτι χρεμετιστικόν; {B.} Φαίην ἄν, ἵππον. {A.} Εἶτα σεσιωπηκότος τὸ ἐκατέρου τῶν ὠρισμένων ὄνομα, πῶς ἂν αὐτὸς ἔφης ἄνθρωπόν τε καὶ ἵππον; {B.} Ὅτι, ὧ ἐταῖρε, τὴν ἀνθρώπου καὶ ἵππου φύσιν ὠρίσατο. {A.} Εἰ δὲ δὴ τις ἐπετίμα ταυτί σοι διειρηκότι καὶ μήτε 635 ἄνθρωπον εἶναι τὸ ζῶον τὸ λογικόν μήτε μὴν ἵππον ἔφη τὸ χρεμετιστικόν, οὐκ ἐπενηνεγμένον τοῖς ὅροις τοῖν ὀνομάτων, ἄρ' οὐ περιττόν καὶ ἐξεστηκότα καὶ ὀλιγογνώμονα διακεκλήσθαι δεῖν τόν γε οὕτως ἀμαθῆ δικαίωσομεν; {B.} Πάνυ μὲν οὖν. {A.} Ἀνθότου δὲ δὴ τοῦτο δρᾶς, εἴ τις ἔροίτο σε καὶ ἀναμαθεῖν ἠξίου, τί ἂν ἀπεκρίνω; {B.} Ἐφην ἂν ὅτι τοῖς ἄγαν ὀρθῶς καὶ ἐντέχνως ὠρισμένοις τὸ ἐπιτιμᾶν ἀμαθές. Ἴδιος μὲν γὰρ ὁ ἐκάστου τῶν ὄντων λόγος, ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς καταδεικνύς· ὁμωνύμως δὲ πολλάκις ἐκφέρεται τὰ ὀνόματα. {A.} Οὐκοῦν ἀληθεστέρα καὶ ἀπλανῆς τῶν ὄντων ἢ δήλωσις, εἰ ἀφ' ὧν ἕκαστον κατὰ φύσιν ἐστὶν ἀκριβῶς βασανίζοιτο, καὶ οὐχὶ πάντως ἐξ ὀνομάτων. Ἡ γὰρ οὐχὶ τὸ ἀφθαρτον καὶ ἀνώλεθρον, αἰδίον τε καὶ ἀναλλοιώτων, τῆ τῶν ὄλων βασιλίδι προσάψομεν φύσει; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Τί δέ, εἰπέ μοι, τὸ Θεός; {B.} Αὐτὴ δὴ πρεπόντως. {A.} Ἄλλ' ἴδια μὲν αὐτῆς τὸ ἀφθαρτόν καὶ ἀνώλεθρον· ὄνομα δὲ τὸ Θεός, κοινὸν μὲν ἀγγέλοις, κοινὸν δὲ ἡμῖν αὐτοῖς, εἰ καὶ εἰσποίητον καὶ δοτόν. Ὅμοίως ἔνεστι μὲν ἀνθρώπῳ τὸ λογικόν· ὄνομα δὲ τὸ ἄνθρωπος καὶ τοῖς ἐκ λίθου πεπονημένοις, ἠγουν ἐξ ὕλης ἐτέρας, εἰς εἶδος τὸ καθ' ἡμᾶς εὖ μάλα τετορνευμένοις. Ἴθι δὴ οὖν ἐπὶ τὸ χρῆναι σκοπεῖν πότερα τὸ Πνεῦμα Θεός τε καὶ ἐν Θεῷ, καὶ ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς, ἅτε δὴ καὶ τοῖς τῆς θεότητος ιδιώμασιν οὐσιωδῶς ἐνηγλαϊσμένον, ἠγουν κατ' ἐκείνους ἀληθῆ τὴν κατάρρησιν καὶ ἀποχρῶσαν ἂν δέξαιτο τὴν αἰτίαν τοῦ δεῖν αὐτὸ τῆς πρὸς Θεὸν ὁμοουσιότητος ἀπο λισθεῖν, ἐπεὶ μὴ ὀνόμασται Θεός. Καίτοι κἂν τούτῳ ψευδο μθεῖν ἐλομένους ἀκονιτὶ διελέγξομεν, οὐκ ἐξαγωνίσις χρώμενοι λογισμοῖς, ἀλλ' ἐξ ἱερῶν ἐλόντες γραμμάτων, καὶ τῆς ἐώλου βαττολογίας λήμης ὡσπερ τινὸς τὸν ἑαυτῶν ἀπαλλάττοντες νοῦν. {B.} Δοίην ἂν ἔγωγε παραπολὺ δὴ τι καὶ ἀσυγκρίτως ἄμεινον τὸ κατασκεπτεσθαι δεῖν εἰ τοῖς τῆς θεότητος ιδιώμασιν ἐκπρεπές τέ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ μεῖον οὐδὲν ἐν αὐτῷ παρὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, ἠγουν ἀσυνέτως στενολεσχεῖν, καὶ ἰδροῦν εἰκῆ περὶ μόνην τὴν τοῦ ὀνόματος ζήτησιν. {A.} Εὐκρινέστατά τε καὶ λίαν ὀρθῶς, ὧ Ἐρμεῖα· μοίρας γὰρ οἶμαι τουτὶ τῆς ἀμείνονός τε καὶ ἀκριβοῦς. Ἐνεστι δ' οὖν ὅμως πολυπραγμονεῖν ἐθέλουσι περιττὰ τοῖς δι' ἐναντίας καὶ Θεὸν ὀνομασμένον τὸ Πνεῦμα ἰδεῖν. Ὁ γὰρ τοι θεσπέσιός τε καὶ ἱερώτατος Πέτρος, κατάφωρον μὲν 636 ἐποίει κεκλοφῶτα τὸν Ἀνανίαν τῶν θείων ἀναθημάτων, ἐπητιᾶτο δὲ λίαν, "Ἀνανία, λέγων, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; Οὐχὶ μένον σοι ἔμενε καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῆ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; Τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ." {B.} Ναί· Θεῷ γὰρ ψεύδεται, φησί, κἂν ἔλοιτό τις εἰς τὸ

Πνεῦμα τοῦτο δρᾶν. {A.} Τίνα δὴ τρόπον, ὧ τᾶν, εἰ μὴ Θεὸς τὸ Πνεῦμά ἐστιν; {B.} Ὅτι κἂν εἴ τις ἔλοιτο, φησὶν, εἰς ἀγίους εὐσεβεῖν, εἰς Θεὸν εὐσεβεῖ. Καὶ γοῦν τοῖς ἀγίοις μαθηταῖς ἀναφανδὸν εἶρηκεν ὁ Χριστός· "Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται." Καὶ οὐ δήπου φαμέν, ὀρθοῖς τε καὶ ἀναγκαίοις ἐπόμενοι λογισμοῖς, θεοὺς εἶναι κατὰ φύσιν τοὺς μαθητάς, κἂν εἰ δέξαιτό τις τὸν Υἱὸν ἀγίους εἰσοικισάμενος. Ἀναλόγως τοιγαροῦν τῷ τοιῶδε τυχόν ὁ εἰς τὸ Πνεῦμα πλημμελῶν, Θεῷ πλημμελεῖ τῷ ἀποστείλαντι αὐτό. {A.} Ἄλλ' ἔνθαπερ ἂν τὰ ὀνομασμένα καὶ ἐν χερσὶν ἴσοις καὶ ἀπαραλλάκτοις ἰδιώμασι φυσικῶς ἐμπρέποντα τὸν τῆς ὁμοουσιότητος λόγον ἀναγκαῖον ἔχει πρὸς ἄλληλα, τῆς εἰς τὸ ἄμεινον ἀναφορᾶς ἐκεῖ που πάντως ἐστὶ περιττός ὁ τρόπος· εἶεν δ' ἂν μᾶλλον, κατὰ γε τὸ ἐν οὐσίᾳ ταυτόν, ἄμφω μὲν ἐν ἀμφοῖν· ἐκεῖνό γε μὴν ὡς τοῦτο, τοῦτο δὲ αὐτὸ ὡς ἐκεῖνο· ἀνισότητος δὲ φυσικῆς διυστάσης τινὰ πρὸς τὸ ἑτεροίως ἔχειν, οὐκ ἔγωγε φαίην ἂν ἀπίθανόν τε καὶ ἀκαλλῆ τῆς ἐπὶ τὸ προὔχον ἀναφορᾶς τὸν λόγον. Εἰ μὲν οὖν οὐχ ὁμοούσιον τῷ Θεῷ τὸ Πνεῦμά ἐστιν, οὐκ εἰς Θεὸν ἔσται πεπλημμεληκῶς ὁ εἰς αὐτὸ πλημμελῶν. Ζητεῖτω <αὐ>τόχημα τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν ἀποστείλαντα αὐτό. Εἰ δὲ ἅπας αὐτοὺς κατωθήσειεν ἂν καὶ οὐχ ἐκόντας λόγος ὁμοουσιότητι τῇ πρὸς Θεὸν τὸ Πνεῦμα τιμᾶν, ἐπερυθριάτω σαν ἤδη πως τοῖς σφῶν αὐτῶν εὐρήμασιν, ἐν ἴσω τοῖς Θεῷ μὴ ὁμοουσίους καταλογιζόμενοι καὶ τιθέντες τὸ ὁμοούσιον. Ἴσοστατήσειε γὰρ ἂν οὔτι που τὸ εἰς ἀγίους τι δρᾶν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἄλλ' εἰ μὲν τις γένοιτο περὶ ἀνθρώπου λόγος, εἰκότως ἂν οἴσομεν εἰς Θεὸν τὸν προεστη κότα τὴν ἀναφορὰν· ἤκοντος δὲ εἰς μέσον ἡμῖν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, εἰς αὐτὴν ἅπαν ἔσται τὸ δρώμενον τὴν θείαν τε καὶ ἀπόρρητον φύσιν, οὐ διὰ μεσίτου τρέχον εἰς τι τῶν ὑπερκειμένων, ἀναθρῶσκον δὲ μᾶλλον προσεχῶς καὶ ἄμεσι 637 τεύτως εἰς αὐτὸ τὸ ἀνωτάτω καὶ ὑπερκόσμιον κάλλος. Τοιγάρτοι διὰ τὸ τῆς οὐσίας ταυτόν, ἐφήρμοσται μὲν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, καίτοι τρίτη κατὰ μόνην τῶν ὀνομάτων τὴν σύνταξιν ἐκφερομένη πρὸς ἡμῶν ἢ τοῦ Πνεύματος κλησὶς, ἐφήρμοσται δὲ τῷ Υἱῷ. Ἐφη μὲν γὰρ ὁ Χριστός, τὸ ἐκ Σαμαρείας γύναιον εὖ μάλα παιδαγωγῶν· "Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν." Γράφει δὲ καὶ ὁ Παῦλος· "Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένω προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος·" καὶ πάλιν, "Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν." {B.} Ὁμοούσιον οὖν τὸ Πνεῦμά ἐστὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ; {A.} Ναί, εἶπερ ἔστιν οὐχ ἑτέρως τὴν Θεοῦ μέθεξιν ἀγίους καταπλουτεῖν ἢ ἐν τῷ τὸ Πνεῦμα ἐλεῖν. Θείας γὰρ φύσεως ἀποτελούμεθα κοινωνοί, κατὰ τὰς Γραφάς, πότερα κτιστῆ τε καὶ γεννητῆ συνδούμενοι φύσει, ἢ γοῦν θεότητος ἀληθῶς ὡς ἐνὶ μεταλαγχάνοντες, γένος τε οὕτω χρηματίζοντες Θεοῦ; {B.} Εἰ πυρὸς ἔστι μεταλαχεῖν οὐ δίχα πυρός, πῶς ἂν τις καὶ μετάσχοι θεότητος οὐ διὰ Θεοῦ; {A.} Τὸ δ' οὖν ἐν ἡμῖν ὡς Θεὸς καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ τάξιν τε καὶ ἐνέργειαν ἀποπληροῦν, ἄρ' ἔσθ' ὅπως ἂν οὐκ εἴη Θεός; {B.} Τίνα τρόπον; {A.} Ἄθρει δὴ οὖν τοῖς μὲν ἄνωθέν τε καὶ ἀρχαιότεροις προσπεφωνηκότα τὸν Θεόν· "Διότι μεθ' ὑμῶν ἐγὼ εἰμι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ Πνεῦμά μου ἐφέστηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν, θαρσεῖτε·" ἡμῖν δὲ αὐτὸν θεσπέσιον εὐαγγελιστήν· "Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔδωκεν ἡμῖν." Τίνα γὰρ, εἶπέ μοι, τρόπον ἐν τε τοῖς ἀρχαιότεροις ἦν ὁ Θεός, ἐφεστη κότος τοῦ Πνεύματος; Ἡ πῶς ἂν γένοιτο καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἔχουσι τὸ Πνεῦμα; Οὐ γὰρ που τὴν γε τοῦ κατὰ φύσιν Θεοῦ παρουσίαν ἀποτελέσειεν ἂν ἐν ἡμῖν, ἑτεροφυῆς ὄν τὸ Πνεῦμα πρὸς Θεόν. {B.} Ἥκιστά γε. {A.} Θεὸς οὖν ἄρα τὸ Πνεῦμά ἐστι, καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν· ἢ εἶπερ οὐχ ὧδε ἔχειν οἴονται κατὰ σφᾶς αὐτοὺς, εἰκαῖον ἤδη ραψώδημα καὶ φενακισμὸς ἀληθῶς ὁ τοῦ σοφωτάτου Παύλου καταφανεῖται λόγος, γεγραφότος ὡδὶ τοῖς τὸ Πνεῦμα ἐλοῦσι καὶ δι' αὐτοῦ προφητεύουσιν· "Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δὲ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης,

ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται· καὶ οὕτω 638 πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ Θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὄντως ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐστι." Καὶ μὴν καὶ τοῖς γλωσσῶν ἑρασταῖς, "Ὡστε, φησὶν, ὁ λαῶν γλώσση οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ. Οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, Πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια." Ποῦ γὰρ ἂν ὅλως τοῖς διὰ τοῦ Πνεύματος προφητεύουσιν ἐγκατωκηκῶς νοοῖτο Θεός; Πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια τίνα δὴ τρόπον ὁ Θεὸς διαλεγόμενος, εἰ ταυτότητος τῆς πρὸς Θεὸν φυσικῆς ὁθνεῖόν ἐστι τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ; {B.} Ὡς ὀρθὰ καὶ δίκαια λέγεις! {A.} Καὶ πρὸς γε τούτοις φαίην ἂν ὅτι πλείστη τις ὄση περιεστήξει πληθὺς οὐκ ἀσυνέτων ἡμᾶς διαλογισμῶν, τῆς μὲν κατὰ τοῦ Πνεύματος δυσφημίας νεανικῶς ἀποφέρουσα, ταῖς δὲ τῆς ἀληθείας ἐφιστᾶσα τρίβοις. {B.} Πῶς ἔφη; {A.} Ἡ οὐχὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ τετεχνουργήσθαί φαμεν· ἐπὶ γῆς τὸν ἄνθρωπον; {B.} Πῶς γὰρ οὐ; {A.} Τὸ δὲ δὴ τὴν θείαν ἡμῖν ἐγχαράττον εἰκόνα, καὶ σημάντρον δίκην ἐμποιοῦν τὸ ὑπερκόσμιον κάλλος, οὐχὶ τὸ Πνεῦμά ἐστιν; {B.} Ἄλλ' οὐχ ὡς Θεός, φησὶν, ἀλλ' ὡς θείας χάριτος ὑπουργόν. {A.} Οὐκ αὐτὸ τοιγαροῦν ἡμῖν, ἀλλ' ἡ δι' αὐτοῦ χάρις ἐνσημαίνεται. {B.} Ἐοικεν. {A.} Ἦν οὖν ἀναγκαῖον εἰκόνα τῆς χάριτος, καὶ οὐχὶ μᾶλλον εἰκόνα Θεοῦ διακεκληῖσθαι τὸν ἄνθρωπον. Καὶ τόδε δὲ σκόπει· σοφὸς γάρ, ὡς οἶμαι, καὶ ἀπλοῦς ὁ λόγος. Δεδημιούργηται μὲν γὰρ ἐν ἀρχῇ τὸ ζῶον πλαστουργοῦντος αὐτὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τετιμηκότος οἰονεῖ καὶ αὐτοχειρία, κατὰ τὰς Γραφάς. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ εἶναι παρήκτο, διεμορφοῦτο πρὸς Θεόν, ἐμφυσηθείσης αὐτῷ πνοῆς ζωῆς. Ἀπεμποληκῶς δὲ τὸν ἀγιασμόν διὰ τῆς εἰς φαυλότητα παρατροπῆς, εἰς τὸ ἐν ἀρχαῖς καὶ πρεσβύτατον αὐθις ἀνεκο μίζετο κάλλος, καινουργοῦντος τὸ παλαιωθὲν εἰς εἶδος τὸ θεῖόν τε καὶ νοητὸν τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον πλὴν ὅτι τὸν ἐν ἀρχαῖς ἐνεφύσησε γὰρ τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις λέγων· "Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον." Ἡ οὐκ εἶ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις; {B.} Ναί. {A.} Οὐκοῦν ἀληθὲς εἰπεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀναγκαῖον ἤδη πως ἐννοεῖν, ὡς εἶπερ ἡ παλαιώσις καὶ ὁ τρόπος τῆς κατα φθορᾶς νερόσηκε τῆς εἰκόνας τῆς ἐν ἀγιασμῷ τὴν ἀπεμπολήν, ἄρ' οὐχὶ τῇ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἀναδρομῇ, καὶ καινουργία τῇ διὰ Χριστοῦ τῆς πρὸς Θεὸν ἐμφερείας τὴν πρόσληψιν ἐνεῖναι παραχωρήσομεν; {B.} Πάνυ μὲν οὖν. {A.} Ἄλλ' εἰ τῆς οὐσίας τοῦ Πνεύματος διεσχοινομένη 639 τις ἦν ἡ δι' αὐτοῦ χάρις, τί μὴ ἔφη σαφῶς ὁ μὲν μακάριος Μωσῆς ὅτι παρενηνεγμένω τῷ ζῶω πρὸς τὸ εἶναι, λοιπὸν ἐνεφύσησε χάριν ὁ πάντων Δημιουργός, τὴν διὰ πνοῆς τῆς ζωῆς, Χριστὸς δὲ ἡμῖν· Λάβετε χάριν τὴν δι' ὑπουργίας τοῦ ἀγίου Πνεύματος; Ἄλλ' ὠνόμασται μὲν ἐν ἐκείνω, Πνοὴ ζωῆς· ζωὴ γὰρ ἀληθῆς ἡ τῆς θεότητος φύσις, εἶπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὡς ἐν αὐτῇ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν· διὰ δὲ τῆς τοῦ Σωτῆρος φωνῆς, Πνεῦμα ἅγιον, αὐτὸ που κατὰ τὸ ἀληθὲς ταῖς τῶν πιστευόντων ψυχαῖς ἐγκατοὶ κίζοντός τε καὶ ἐνιέντος τὸ Πνεῦμα καὶ δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ μεταπλάττοντος εἰς εἶδος τὸ ἐν ἀρχαῖς, τουτέστιν εἰς ἑαυτόν, ἥτοι πρὸς ἰδίαν ἐμφέρειαν δι' ἀγιασμοῦ, οὕτω τε ἡμᾶς ἀνακομίζοντος εἰς τὸ τῆς εἰκόνας ἀρχέτυπον, τουτέστι τὸν χαρακτήρα τοῦ Πατρός. Χαρακτήρ μὲν γὰρ ὁ ἀληθινὸς καὶ εἰς λῆξιν ἀκριβείας τῆς κατ' ἐμφέρειαν νοουμένης αὐτός ἐστιν ὁ Υἱός· ὁμοίωσις δὲ ἀκραιφνῆς τε καὶ φυσικὴ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστι, πρὸς ὃ καὶ ἡμεῖς μορφούμενοι δι' ἀγιασμοῦ, πρὸς αὐτὴν εἰδοποιούμεθα τὴν Θεοῦ μορφήν. Ἀποστολικὸς δὲ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἀναπέσει λόγος. "Τεκνία γὰρ, ἔφασκεν, οὐς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν." Μορφοῦται δὲ διὰ Πνεύματος ἀναστοιχειοῦντος ἡμᾶς πρὸς Θεὸν δι' ἑαυτοῦ. Ὅτε τοίνυν πρὸς Χριστὸν μορφούμεθα, καὶ αὐτὸς ἡμῖν ἐνσημαίνεται καὶ εἰδοποιεῖται καλῶς ὡς δι' ὁμοίου φυσικῶς τοῦ Πνεύματος, Θεὸς ἄρα τὸ Πνεῦμά ἐστι, τὸ διαμορφοῦν πρὸς Θεὸν οὐχ ὡς διὰ χάριτος ὑπουργικῆς, ἀλλ' ὡς θείας φύσεως μέθεξιν ἑαυτῷ τοῖς ἀξίοις δωρούμενον. Ὅτι δὲ ὁμοίωσις ἀληθῆς τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμά ἐστι, γεγραφότος ἀκούση τοῦ μακαρίου Παύλου· "Ὅτι οὐς προέγνω καὶ προώρισε

συμμόρφους τῆς εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, τούτους καὶ ἐκάλεσεν." Ἄναπλαττόμεθα γὰρ εἰς εἰκονισμόν τὸν πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἦτοι πρὸς Θεόν, διὰ πίστεως καὶ ἁγιασμοῦ, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸ σχέσεως, δῆλον δὲ ὅτι τῆς κατὰ μέθεξιν καὶ εἰσκεκριμένως, εἰ καὶ θείας φύσεως ὠνομάσμεθα κοινωνοί. {B.} Οὐκ ἂν ἔχοιμί τι τοῖς εἰρημένοις ἐπιτιμᾶν. {A.} Ναοὶ δὲ Θεοῦ, καὶ μὴν καὶ θεοὶ κεκλήμεθα καὶ ἐσμέν, ἀνθότου γε δῆ; Πύθου τῶν δι' ἐναντίας, εἴπερ ἐσμέν ἀληθῶς ψιλῆς καὶ ἀνυποστάτου χάριτος μέτοχοι; Ἄλλ' οὐχ ὧδε ἔχει ποθέν. Ναοὶ γὰρ ἐσμεν τοῦ ὄντος τε καὶ ὑφεστηκότος Πνεύματος· κεκλήμεθα δὲ δι' αὐτὸ καὶ θεοί, ἅτε δὴ τῇ θείᾳ τε καὶ ἀπορρήτῳ φύσει τῇ πρὸς αὐτὸ συναφείᾳ 640 κεκοινωνηκότες. Ἐκφυλον δὲ εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς καὶ τῆς θείας φύσεως διωκισμένον οὐσιωδῶς τὸ θεοποιοῦν ἡμᾶς Πνεῦμα δι' ἑαυτοῦ, διημαρτήκαμεν τῆς ἐλπίδος, ἀυχῆμασι τοῖς εἰς τὸ μηδὲν οὐκ οἶδ' ὅπως ἠγλαϊσμένοι. Ποῦ γὰρ ἔτι θεοὶ καὶ ναοὶ Θεοῦ, κατὰ τὰς Γραφάς, διὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐν ἡμῖν; Τὸ γάρτοι τοῦ εἶναι Θεὸς τητῶμενον, πῶς ἂν ἐνθεῖη τὸ χρῆμα ἐτέροις; Ἄλλὰ μὴν ἐσμεν ναοὶ καὶ θεοί. Προσεκτέον δὲ οὐτι που τοῖς πεπλανημένοις. Οὐχ ἕτεροοῦσιον ἄρα πρὸς Θεὸν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. {B.} Ἄλλ' εἴπερ ἐστὶν οὐχ ἕτεροοῦσιον, ὡς σὺ φῆς, διὰ τί μὴ καὶ αὐτό, φασίν, ἢ Πατὴρ ἐστὶν, ἢ Υἱός; {A.} Εἶτα φύσεως, εἶπέ μοι, τῆς ἀνωτάτω καὶ πάντα ὑπερκειμένης ἀπολισθήσειν εἰκότως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπειλήφασιν, ἐπεὶ μήτε Πατὴρ ἐστὶ μήτε Υἱός; {B.} Ὡδέ πη δοξάζουσι. {A.} Καὶ μὴν ἀνούστατά γε καὶ δυσσεβέστατα καὶ τόδε συνθέντες ἀλοῖεν ἂν εἰς τὴν τῶν ἀπλουστέρων καταστροφὴν, εἰ τοῖς τῆς ὀρθότητος ἐνωρῶη τις λόγους. Οὐ γὰρ ἔν γε τῷ εἶναι Πατὴρ Θεός ἐστὶν ὁ Πατὴρ· οὐδὲ αὖ ἐν τῷ εἶναι Υἱός Θεός ἐστὶν ὁ Υἱός. Ἐπει φράσον, ἄρ' οὐχὶ πάντη τε καὶ πάντως, εἰ τὸ γεννῶν καὶ γεγεννημένον, τοῦτό ἐστὶ θεότης ἢ κατὰ φύσιν, πᾶν εἴ τι τέτοκεν, ἦτοι γεγέννηται, εἴη ἂν πάντως που καὶ Θεὸς ἀληθῶς; Ἄλλ' ἔστι θρασὺς ὁμολογουμένως ὁ ἐπὶ τῷδε λόγος. Οὐ γὰρ Θεὸς ὁ Πατὴρ ὅτι γεγέννηκεν, οὐδ' αὖ Θεὸς ὁ Υἱός ὅτι γεγέννηται· ἀλλὰ Θεὸς ὢν τέτοκεν ὁ Πατὴρ, καὶ Θεὸς ὑπάρχων γεννητός ἐστὶν ὁ Υἱός. Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ παρωθοῦν καὶ ἐξεῖργον ἔτι τοῦ τῆς θείας φύσεως ἴδιον εἶναι πιστεύειν τὸ ἐξ αὐτῆς τε καὶ ἐν αὐτῇ φυσικῶς ἅγιον Πνεῦμα, κἂν εἰ μήτε Πατὴρ, μήτε μὴν Υἱός εἴη ἂν, ἀλλ' ἦτις ποτέ ἐστὶν ἢ τοῦ Πνεύματος φύσις, πολυπραγμονεῖν ἀναγκαῖον, τὴν τῶν ὀνομάτων ιδιότητα μεθέντας εἰς τὸ παρόν, οὐχὶ τῆς θεότητος οὖσαν δεικτικὴν, ἀλλ' ἐκάστου τῶν ὠνομασμένων τίς ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ὁ τῆς ὑπάρξεως τρόπος εὖ μάλα κατασημαίνουσαν. Ὅτι γὰρ τέτοκε δηλοῖ τὸ Πατὴρ, καὶ ὅτι γεγέννηται διεσάφησε τὸ Υἱός. Καὶ μὴν ὅτι τὸ Πνεῦμά ἐστὶν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς, ἴδιον δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ, δίκην τοῦ καθ' ἡμᾶς καὶ ἀνθρωπίνου πνεύματος, εἰ καὶ ἐν ὑποστάσει νοοῖτο καὶ ὑπάρχον ἀληθῶς, διαμεμήνυκεν ἢ κλήσις. {B.} Ὅποια τις οὖν ἄρα ἐστὶν ἢ τοῦ Πνεύματος φύσις; {A.} Ἦπερ ἂν νοοῖτο καὶ ἢ τοῦ Πατρὸς καὶ ἢ τοῦ Υἱοῦ· καὶ ἀπόρρητος μὲν ὁμολογουμένως, ὑπερανέστηκε δὲ νοῦ 641 τε καὶ λόγου τοῦ καθ' ἡμᾶς τὸ μέτρον ἢ περὶ τῆς θεότητος δόξα. Τοῖς δ' οὖν ὄραν εἰθισμένοις, κἂν γοῦν ἐν ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι, καὶ γινώσκουσιν ἐκ μέρους, ἰσχυαί πως ἀνίσχουσι τῆς θεοπτίας αὐγαί, τὸν τῆς διανοίας αἰθέρα περιαστράπτουσαι, καὶ πρὸς γνῶσιν αὐτοῦ ἀποφέρουσαι τὴν ἐνδεχομένην. Ἀπλῆ τοιγαροῦν καὶ ἀσύνθετος ἢ παντός ἐστὶν ἐπέκεινα φύσις, ὑποστάσεων μὲν ιδιότησι, προσώπων δὲ καὶ ὀνομάτων διαφοραῖς ἐξευρνομένη, καὶ εἰς ἀγίαν ἰοῦσα Τριάδα, πλήν ἐνότητι φυσικῇ καὶ τῇ κατὰ πᾶν ὀτιοῦν ἀπαραλλάκτω ταυτότητι πρὸς ἓν τι συντρέχουσα, τὸ Θεὸς ὄνομά τε καὶ χρῆμα, ὥστε καὶ ἐν ἐκάστῳ τὴν ὄλην νοεῖσθαι φύσιν, μετὰ τοῦ προσεῖναι καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ, δῆλον δὲ ὅτι τὸ καθ' ὑπόστασιν. Μένει γὰρ ἕκαστον τοῦθ' ὅπερ ἐστίν, ἐνώσει τῇ πρὸς τὰ ἕτερα φυσικῇ κάκεινα πλουτοῦν ἐν ἰδίᾳ φύσει. Ἔστι γὰρ ὁ Πατὴρ ἔν τε τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Υἱός καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν τε τῷ Πατρὶ καὶ ἐν ἀλλήλοις. {B.} Καὶ τίς ἂν γένοιτο τούτων ἢ πίστις; {A.} Τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν, ἢ θεόπνευστος Γραφή

σαφῶς καὶ ἠκριβωμένως ἐνοῦσα Θεῶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἂν ἐτέρως ἐσομένην ἐν ἡμῖν τὴν τοῦ Θεοῦ μέθεξιν πλὴν ὅτι διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀναφανδὸν ἐκδιδάσκουσα. Καὶ γοῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς περὶ παντός, οἶμαι, πιστοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ, "Ἐλευσόμεθα, φησὶν, ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῶ ποιησόμεθα" καί, "Ἐν γε τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστίν, ἐκ τοῦ Πνεύματος οὗ ἔδωκεν ἡμῖν." "Ἐνοικον γὰρ καὶ ἐνηλισμένον καταπλουτοίη τις ἂν τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν οὐκ ἀλλότριόν τι καὶ διεσπασμένον οὐσιωδῶς αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα λαβών, ἀλλὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῶ καὶ ἴδιον αὐτοῦ, καὶ τὴν ἴσην ὡς πρὸς αὐτὸν κυριότητα φοροῦν, οὕτω τε ὠνομασμένον, καὶ ὡς ἐν τάξει παραληφθὲν τοῦ Υἱοῦ διὰ ταυτότητα φυσικὴν. "Εἷς μὲν γὰρ Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα." Ἐνὸς δὲ ὄντος Κυρίου, κατὰ τὰς Γραφάς, "ὁ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν." "Ἡ οὐκ ἀληθὲς ὁ φημι; {B.} Ναί. Γέγραπται γὰρ ὡδί. {A.} Ἀκειρεκόμεν δὲ ὄντι ποτὲ τῶ μακαρίῳ Σαμψὼν παρεῖναι τε καὶ συναθλεῖν τὸ Πνεῦμα λέγεται. Ἐπειδὴ δὲ ταῖς εἰς γυναῖον ἡδοναῖς τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐδίδου καὶ ἐψιλοῦτο σιδήρῳ τὴν κεφαλὴν, ἀπέστη, φησί, Κύριος ἀπ' αὐτοῦ. Ἀναβήσεσθαι δὲ μέλλων εἰς οὐρανοῦς, προσ πεφώνηκεν ὁ Χριστὸς τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· "Οὐκ 642 ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς." Καὶ μὴν καί, "Ἴδου ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἶμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος." Ἐπεμψε δὲ ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ τὸν Παράκλητον δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ μεθ' ἡμῶν ἐστὶ καὶ ἐν ἡμῖν ἀυλίζεται, οὐκ ὀθνεῖον ἡμῖν ἐγγέων, ἀλλὰ τὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ τῆς τοῦ Πατρὸς ἴδιον Πνεῦμα. {B.} Σύμφημι. Μεμνήσομαι γὰρ καὶ αὐτὸς ἐγὼ θείου τε καὶ ἱεροῦ Γράμματος, ὧδε πη λαλοῦντος περὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὅτι "Ἐπείραζον μὲν εἰς τὴν Βιθυνίαν ἀπελθεῖν, οὐκ εἶασε δὲ αὐτούς τὸ Πνεῦμα Ἰησοῦ." {A.} Τί δέ; Οὐχὶ καὶ αὐτούς τοὺς Θεοῦ λόγους Πνεύματος εἶναι φησὶν ἢ Γραφή; Ἡσαΐας μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος, τὴν ἐξάϊσιον ἡμῖν καὶ φρικωδεστάτην ἐκείνην θεοπτίαν ἀφηγοῦ μενος, "Εἶδον, φησί, τὸν Κύριον Σαβαῶθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου." Καὶ τὰ διὰ μέσου τούτοις ἐπενεγκών, "Ἦκουσα, φησί, Κυρίου Σαβαῶθ λέγοντος· Τίνα ἀποστείλω, καὶ τίς πορεύσεται πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον; Καὶ εἶπα· Ἴδου ἐγὼ, ἀπόστειλόν με. Καὶ εἶπε· Πορεύου, καὶ εἶπε τῶ λαῶ τούτῳ· Ἀκοῆ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε καὶ βλέποντες βλέψητε καὶ οὐ μὴ ἴδητε." Ἄλλ' ὁ μὲν θεσπέσιος Ἰωάννης περὶ τοῦ Μονογενοῦς φησι, "Ταῦτα δὲ εἶπεν Ἡσαΐας ἠνίκα εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ." Στέφανός γε μὴν ὁ σοφώτατος Ἰουδαίος ἔφη προσλαλῶν· "Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι καρδίαις καὶ τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς αἰεὶ τῶ Πνεύματι τῶ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε." Ἄρ' οὐκ ἐναργὲς ἤδη πως ὡς ἐτερότητι μὲν τῆ καθ' ὑπόστασιν ἰδικὴν τί μὲν ἐστὶ Πατήρ, τί δὲ καὶ Υἱός, τί δὲ δὴ καὶ τὸ Πνεῦμα, πρὸς ἡμῶν εὖ μάλα διαγιγνώσκεται; Συμβάσει γε μὴν τῆ πρὸς ἐνότητα φυσικὴν, πάντα δὴ πάντων, παρουσία τε, καὶ λόγοι, καὶ μέθεξις, ἐνέργειά τε καὶ δόξα, καὶ ὅσα τὴν θείαν κατακαλλύνει φύσιν· ἀλλὰ με μικροῦ καὶ τότε διέδρα. {B.} Τὸ τί δὴ; {A.} Ἀνακεκραγόντων μὲν γὰρ ἐπαῖοις, ᾧ τᾶν, τῶν ἁγίων προφητῶν· "Τάδε λέγει Κύριος." Μυσταγωγῶν δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς, οἳ καὶ αὐτόπται γεγόνασι καὶ ὑπηρέται τοῦ λόγου· "Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον." Γέγραπται δὲ αὐ· "Νηστεύοντων δὲ αὐτῶν καὶ λειτουργούντων τῶ Κυρίῳ, εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Παῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς." Ἄλλ' εἶπερ ἔχει τὸ μείον ὡς πρὸς Θεὸν τὸ Πνεῦμα καὶ κατόπιν ἔρχεται τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τὴν ἔκφυλον ἐτερότητα πεπονθός, ἑτεροφυές τε ὑπάρχον ἀληθῶς, ἄρ' οὐκ 643 ἐν ἀμείνοσι τῶν ἀρχαιοτέρων ἁγίων ἢ διακονία λοιπὸν τῆς εὐαγγελικῆς τε καὶ ἀποστολικῆς λειτουργίας, εἶπερ οἱ μὲν τοὺς παρὰ Κυρίου καὶ Θεοῦ διηγγέλκασιν λόγους, οἱ δέ, τοῦ Πνεύματος; {B.} Κινδυνεύσει. {A.} Καίτοι τί δήποτε κατακρίσεως μὲν καὶ θανάτου διακονίαν ἐκείνην, ταυτηνὴ δὲ ζωῆς καὶ δικαιοσύνης κατω νόμαζέ πη γράφων ὁ Παῦλος· "Εἰ γὰρ τῆ διακονία τῆς

κατακρίσεως δόξα, πολλῶ μᾶλλον περισσεύσει ἢ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ;" Ἐαυτοῦ γε μὴν πέρι καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων. "Ὅς καὶ ἰκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους Καινῆς Διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ Πνεύματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτέννει, τὸ δὲ Πνεῦμα ζωοποιεῖ." Ἄρ' οὐ παντὶ τῷ καταφανές κάντεϋθεν ἂν γένοιτο, καὶ λίαν ἀκονιτί, ὡς οἱ μὲν ἄνωθέν τε καὶ παρὰ Θεοῦ λόγοι κατέκρινον τοὺς ἀρχαιότερους, καὶ εἰς αὐτὸ που τὸ λοῖσθον κατεκόμιζον τῶν κακῶν, δικαιοῦσι δὲ νυνὶ καὶ ζωοποιοῦσιν οἱ Πνεύματος; Ἡ οὐκ αἰσθάνη λοιπὸν ὅποι ποτὲ ἡμῖν διεκπαίουσιν οἱ λόγοι; {B.} Ναί· πολὺ γὰρ τὸ δέος μὴ ἄρα τι καὶ ἄμεινον περὶ τοῦ Πνεύματος ἢ περὶ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ δοξάζωμεν· ἀλλ' εἴτοι δοκεῖ, ταυτὶ μὲν, ὧ τᾶν, ὧδέ τε ἔχειν ἕα καὶ εἰρησθαι καλῶς. Ἐπειδὴ δὲ Θεὸν τε καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν τὸ Πνεῦμά φαμεν, εἰ τοῖς τῆς θεότητος ιδιώμασιν οὐ σχέσει τῇ πρὸς Θεόν, ἀλλ' ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει κατίδοι τις ἂν ἐκπρεπὲς αὐτό, πολυπραγμονῶμεν ἡμεῖς. {A.} Οὐ γάρ, ὧ φιλότης, καταβαλεῖς αὐτόθεν, οὐ σχέσει τῇ πρὸς Θεὸν καθ' ἣνπερ ἂν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τὸ Πνεῦμα νοῶν ἐξωραϊσμένον, ἀλλ' ὡς ἐν ἰδίᾳ φύσει καταπλουτοῦν τὸ τῆς ἀληθοῦς θεότητος κάλλος, καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Υἱός, ὃς ἔφη πρὸς τὸν Πατέρα ὅτι "Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ καὶ τὰ σὰ ἐμὰ, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς." Τὸ γὰρ τοι σχέσει τῇ μὴ κατὰ φύσιν τιμώμενον ὀθνεῖαν που πάντως εἰσοικίζεται δόξαν. Ἐπειδὴ δὲ ἑαυτοῦ μὲν οὐκ ἂν τι μετα λάχοι ποτέ, πάθοι δ' ἂν αὐτὸ τῇ πρὸς ἕτερον σχέσει, τὸ μετέχον τοῦ μετεχομένου πᾶσά πως ἀνάγκη καὶ ἑτεροφυῆς εἶναι λέγειν. {B.} Ἀνάγκη. {A.} Εἶτα τίς ἐξοῖσει ποτ' ἂν, εἰπέ μοι, τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ ἐν αὐτῇ τε καὶ ἐξ αὐτῆς ἅγιον Πνεῦμα; Ἄρ' οὐκ εἰς λῆξιν παντὸς ἂν ἴοι θράσους, κἂν εἰ μόνον τις ἔλοι ταυτὶ κατὰ νοῦν; Μόνους γὰρ ὧδε χρῆναι φρονεῖν οἰηθεῖν ἂν ἔγωγε, τοὺς λογισμοῦ καὶ φρενὸς τῆς ἀρίστης ὠλισθηκότας. Ἀλλὰ φέρε, λέγωμεν τὰ Θεοῦ καὶ Πνεύματος. Τοῦτο καὶ αὐτῷ σοι συνδοκοῦν σοφῶς τε καὶ ἀναγκαίως. {B.} Λέγωμεν. {A.} Φράζε δὴ οὔν, τίς ἂν νοοῖτο πρὸς ἡμῶν ἢ τοῦ Θεοῦ 644 δόξα καὶ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας ἢ δύναμις; {B.} Θεοῦ μὲν δόξαν εἶναι φημι τὸ παντὸς γενητοῦ φύσιν τε καὶ μέτρον ὑπερανίστασθαι καὶ ὑπάρχειν οὐκ ἐκτισμένως· ἐνέργειαν δὲ φυσικὴν, τὸ δημιουργεῖν ἐξ οὐκ ὄντων δύνασθαι καὶ καλεῖν τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, τὸ συνέχειν εἰς τὸ εἶναι τὰ ὄντα καλῶς, τὸ ζωοποιεῖν, τὸ ἀγιάζειν, τὸ κατασοφοῦν εὔ μάλα τὰ σοφίας δεκτικά. {A.} Ἐκβασανιστέον δὴ οὔν, εἰ δοκεῖ, τὸν περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λόγον. Εἶδεῖεν γὰρ ἂν οὐχ ἑτέρως ἢ οὕτως οἱ ψυχρά τε καὶ μεираκιώδη περὶ αὐτοῦ δοξάζοντες ὡς ἠκιστα μὲν ἐν μειοσιν εἶη ἂν ἢ ἐν οἷς ὁ ἐν μορφῇ καὶ ἰσότητι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ Υἱός· ἰσοστατοῦν δὲ μᾶλλον οὐσιωδῶς αὐτῷ καὶ ἰσοσθενὲς κατ' ἐνέργειαν ἐκ παντὸς ἂν ἡμῖν παραδειχθεῖν τρόπον. {B.} Ἴθι δὴ οὔν εἰς τοῦτο γεννικῶς, Θεῷ πίσυνος λέγοντι· "Πλάτυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό." {A.} Οὐκοῦν (ἐρήσομαι γάρ), τὸ θεοποιεῖν δύνασθαι τοὺς οὐκ ὄντας θεοὺς, ἄρα ἂν πρέποι γεννητῇ καὶ πεποιημένῃ φύσει; {B.} Οὐκ ἔγωγε φαίην ἂν. Οὐ γάρ τοι τὸ μείον εἶς γε τὸ οὕτως ὑπερτεροῦν ἀνακομίσειεν ἂν. {A.} Ὅρθως ἔφησ· καὶ πρὸς γε δὴ τούτῳ κάκεῖνο περιὰ θρεῖν τῆς σῆς ἂν εἶη παγκάλῃς φρενός. Εἰ γὰρ ἢ κτίσματος μέθεξις θεοποιεῖν οἶδε τὸ γενητόν, πῶς οὐκ ἂν εἶη καὶ τὸ ἔμπαλιν ἀληθές; Ζημιοὶ γὰρ μᾶλλον ἢπερ ὀνίνησιν ἀληθῶς τὸ Θεοῦ τοῦ κατὰ φύσιν μεταλαχεῖν. Ἄλλ' οὐκ ἂν νοοῖτο ποτε θεοποιὸς ἢ κτίσις, ἀνήφθω δὲ μόνῳ τὸ χρῆμα Θεῷ, ταῖς τῶν ἁγίων ἐνιέντι ψυχαῖς, τῆς ἰδίας ιδιότητος τὴν διὰ Πνεύματος μέθεξιν, δι' οὗ καὶ σύμμορφοι γεγονότες τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ, θεοὶ κατ' αὐτὸν καὶ υἱοὶ κεκλήμεθα Θεοῦ. "Ὅτι γὰρ ἔσμεν υἱοί, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν κράζον· Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ." Εἴπερ οὔν ἐστὶ μεῖζόν τε καὶ ἄμεινον ἢ κατὰ κτίσματος φύσιν τὸ θεοποιεῖν δύνασθαι δι' ἑαυτοῦ, τίς τοῖς γεγονόσιν ἐγκαταριθμήσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἴ γε νοῦν ἔχοι μὴ κατεφθαρμένον, ἢ πῶς ἂν λέγοιτο γενητόν τὸ Θεοῦ ἀποτελοῦν; {B.} Οὐχ ὀρῶ. {A.} Τὸ δὲ τῆς δουλείας ὄνομά τε καὶ

χρήμα παρέποιο ἄν, ὧ Ἑρμεία, καὶ μάλα εἰκότως, κτιστῆ καὶ πεπονημένη φύσει, Θεοῦ δὲ δὴ πάντως ἀφροσύνη μακράν. {B.} Πάνυ μὲν οὖν. Ἀληθὲς γάρ που τὸ ὑμνούμενον πρὸς Θεόν, ὅτι "Τὰ σύμπαντα δοῦλα σά." {A.} Τὸ δουλείας οὖν ἄρα τὸ δοῦλον ἀπογυμνοῦν, καὶ 645 τοῖς τῆς ἐλευθερίας ἀυχήμασι κατασεμνύνειν εἶδος καὶ ἐξ ἑαυτοῦ δυνάμενον δουλοπρεποῦς αὐτὸ προαποφοιτήσῃ μετρου, καὶ φύσεως ἔσται τῆς ἀνωτάτω καὶ ἐλευθέρας. Ἐνεργὸν γὰρ οὕτω καὶ εἰς ἑτέρας γένοιτ' ἂν ἰδίου τε καὶ προσπεφυκὸτος οὐσιωδῶς ἀγαθοῦ, τῆς ἐλευθερίας. {B.} Συναινέσαιμ' ἂν ὀρθῶς λέγοντί σοι. {A.} Ἀνακεκραγέτω τοίνυν ὁ μακάριος Παῦλος· "Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος. Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία." Καὶ μὴν καὶ ἑτέρως· "Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἰοθεσίας, φησὶν, ἐν ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ, ὁ Πατήρ." Τῆ δὲ τῆς υἰότητος δόξη συμπαρομαρτήσῃεν ἂν πάντως που καὶ τὸ ἐλεύθερον. Καὶ γοῦν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ἐπειδὴ τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀξιώμασιν ἔγνω τιμᾶν, ἄτε δὴ καὶ μετόχους οὐκ εἰς μακράν ἐσομένους τοῦ ἀγίου τε καὶ ἐλευθέρου Πνεύματος, φίλους τε ἤδη καὶ ἐλευθέρους ἐκάλει. "Οὐκ ἔτι γάρ, ἔφασκε, λέγω ὑμᾶς δούλους· ὑμεῖς φίλοι μου ἔστε." Ὅτε τοίνυν ὁ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστι, καὶ ἔνθαπερ ἂν ἦ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ζητητέον ἐκεῖ τὴν ἐλευθερίαν, φύσεως ἄρα τῆς ἐλευθέρας ἐκπεφυκός, καὶ οὐχὶ τῆ κτίσει συντεταγμένον καὶ τοῖς γενητοῖς ἐναριθμίον νοοῖτ' ἂν ὑπάρχειν τὸ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ τὴν ἐλευθέραν ἢ κτίσις ἀποκερδαίνει δόξαν, τὸ ἐκ τῆς δουλείας αἴσχος διωθουμένη τε καὶ διαδιδράσκουσα. {B.} Ἄλλ', οἴμαί που, φαῖεν ἂν ὅτι διακονικὴν ὑπουργίαν ἀποτελοῦν διακομίζει τὸ Πνεῦμα τοῖς ἀγίοις τὰ παρὰ Θεοῦ. {A.} Λογιοῦνται δὴ οὖν, κατὰ γε τὸ εἶκος, τῶν δι' αὐτοῦ διακονουμένων ἐν εἶναί τι τὴν ἐλευθερίαν, τὸ μέγα καὶ ὑπὲρ κτίσιν ἀξίωμα· δοῦλον γάρ, εἴ τι παρήκται πρὸς γένεσιν. {B.} Λογιοῦνται τυχόν. {A.} Αὐτὸ τοιγαροῦν τὸ διακονοῦν οὐκ ἐλεύθερον φυσικῶς, εἴπερ ἑαυτῷ διακονεῖ μὲν οὐδέν, διαπορθμεύει δὲ μᾶλλον εἰς τινὰς τὴν παρ' ἑτέρου του χάριν· ἢ οὐκ ἀνάγκη τὸ διακονοῦν τε καὶ μέσον, οὐκ αὐτόχρημα νοεῖσθαι τὸ διακο νοούμενον; {B.} Ἀνάγκη. {A.} Πῶς οὖν ὁ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν, εἰ τῆς ἐλευθέρας δόξης τητῶμενον, τὸ δοῦλόν που πάντως καὶ ὑπὸ ζυγὸν οὐ διέδρα μέτρον; Καὶ εἰ μὲν ἔστιν ἐν δόξη θεότητος φυσικῆ, 646 διακονεῖ μὲν οὐκ ἔτι, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, διανέμει δὲ μᾶλλον καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς ὡς ἔμφυτον ἀγαθὸν τὴν ἐλευθερίαν. Εἰ δὲ τοῦ κατὰ φύσιν εἶναι Θεὸς παρῶλισθεν ἀληθῶς, γεγράφεται μὲν ἐν διακόνοις καὶ ὑπουργοῖς· διακονήσῃ δὲ τὸ ἀλλότριον, καὶ διακομίσει τοῖς ἀξίοις τὸ μεῖζον ἢ καθ' ἑαυτό. Παραχωρήσει γάρ, οἴμαι, τοῖς ἐκ Θεοῦ τὸ νικᾶν. Ἀμείνους οὖν ἤδη λοιπὸν καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τῆ ὑπὲρ τοῦτο καταχρυσούμενοι δόξη. Ἡ οὐκ ἄριστά σοι ταυτὶ δὴ φάναι δοκῶ, κἂν εἰ πλείστην ὄσσην τὴν ἀποπληξίαν ἡμῖν ἀρρωστοῖεν οἱ λόγοι; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Ἴωμεν δὲ καὶ δι' ἐννοιῶν ἑτέρων ἰχνηλατοῦντες τὸ ἀληθές. Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, εἴ πῆ τινὰς ἔλοιτο τῶν ἐπιτηδείων, ἤγουν τῶν ἐξ αἵματός τε καὶ γένους, τῆ σφῶν αὐτῶν κατακαλλύνειν τιμῆ, καὶ τῆ βασιλίδι στεφανοῦν εὐκλεία, τίνα δὴ τρόπον ὡς ἄριστά τε καὶ ἐπιεικέστατα ταυτὶ δρῶεν ἄν; {B.} Ταῖς ἀνωτάτω που πάντως τιμαῖς ὑπεραίροντες. {A.} Τὴν οὖν βασιλίδι τιμῆν τε καὶ δόξαν, ὑφ' ἧς στεφα νοούμενος ἑαυτοῦ τε καὶ ἑτέρων ὑπερφέροιτ' ἂν τις, πότερα λογιεῖ τοῦ τετιμημένου κρείττονα καὶ προφερεστέραν, ἤγουν ἐν ἴσῳ τυχόν ἢ ἐν μείοσιν; {B.} Ἀμείνω δηλονότι καὶ προφερεστέραν· καταφαιδρύνει γὰρ οὕτω τὸ τιμώμενον. Οὐ γάρ τοι τὸ τῆς τινος δόξης ἠττώμενον καὶ κατόπιν ἰόν, εἰ προσγένειτό πως αὐτῷ, λαμπρότερον ἀποφανεῖ, κατακομίσει δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὸ αἴσχιον. {A.} Εὖ λέγεις· ὧδε γὰρ ἔχει τὸ χρήμα, καὶ ὀρθῶς διανοῆ. Οὐκοῦν εἴπερ ἔστιν οὐκ ἐν φύσει τε καὶ δόξη τῆ κατ' ἀλήθειαν ἐλευθέρα τὸ Πνεῦμα

τὸ ἅγιον, διακονεῖ δὲ μᾶλλον ὑπουργικῶς τὴν παρ' ἐτέρου του χάριν, πῶς εἰς βασιλέα κέχρισται, χρίσμα λαβὼν τὸ Πνεῦμα Χριστός; "Ἰησοῦν γάρ, φησί, τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ, ἔχρισεν ὁ Θεὸς Πνεύματι ἁγίῳ." Γράφει δὲ ὧδε καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ σοφὸς Ἰωάννης: "Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ μένει ἐν ὑμῖν, καὶ οὐ χρεῖαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκη ὑμᾶς, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτοῦ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων." Πάρα δὲ καὶ αὐτοῦ διαπυθέσθαι Χριστοῦ διὰ τῆς τοῦ Ψάλλοντος φωνῆς, ὧδέ πη βοῶντος, καὶ τὴν ἐκ τοῦ κεχρῖσθαι δόξαν διερμηνεύοντος: "Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ." Τὸ δοῦλον, εἶπέ μοι, Πνεῦμα ποιεῖ δεσπότην; Βασιλικὸν ἀξίωμα τὴν ἰδίαν ἔχει φύσιν, τὸ κατ' αὐτοὺς οὐκ ἐλεύθερον; Ἀπαγε τῆς δυσβουλίας. Ἀθλητῶ γὰρ ἤδη πως τοῖς τῶν ἐναντίων ἐμέτοις περιτυχόν. Ἔδει γάρ, ἔδει φρονούντας ὁρθῶς τὸ 647 ἐλεύθερόν τε καὶ βασιλικὸν τοῦ Πνεύματος ἀξίωμα κἂν τεῦθεν ἰδεῖν. Περὶ μὲν γὰρ τῶν ἐν πίστει δικαιουμένων ὁ μέγας ἡμῖν ἔφη Παῦλος: "Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ; Θεὸς ὁ δικαίων· τίς ὁ κατακρίνων;" Ἀνάψας δὲ μόνη τῇ θείᾳ τε καὶ ὑπὲρ πάντα φύσει τὸ δικαιοῦν δύνασθαι τινὰς καὶ ἀπολέκτους ἀποτελεῖν, τῇ τοῦ Πνεύματος φύσει τε καὶ δόξῃ τὸ χρῆμα προσνέμει. Γράφει γὰρ πάλιν: "Καὶ ἡμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ· ἀλλ' ἀπελούσασθε, φησὶν, ἀλλ' ἡγιασθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν." {B.} Ἄρ' οὖν ὡς Θεὸς δικαιοῖ τὸ Πνεῦμα τοὺς ἡμᾶρ τηκότας; {A.} Πάνυ μὲν οὖν, ὧ ἔταϊρε. Θεῷ γὰρ ἂν πρέποι καὶ μόνῳ παραβάσεων τε καὶ γραφῆς ἀπολύειν δύνασθαι τοὺς ἐνισχημένους, ἐτέρῳ γε μὴν τῶν ὄντων οὐδενί. Θεὸς δὲ καὶ ἐκ Θεοῦ κατὰ φύσιν τὸ Πνεῦμα δέδεικται μὲν ἤδη καὶ διὰ μακρῶν ἡμῖν λόγων, δειχθήσεται δὲ καὶ ἐσαυθις, εἰ μὴ τις εἶην ἔν γε δὴ τούτῳ φορτικός. {B.} Οὐκ ἂν γένοιο. Τὸ γὰρ τοι βλέπον εἰς ὄνησιν οὐδαμῶθεν ἂν ἔχοι τὸ λυπεῖν εἰδός, παρά γε τοῖς ἐπιεικεστέροις. {A.} Ἄθεοι τοιγαροῦν καὶ ἐλπίδος ἀγιοπρεποῦς τητῶμενοι διατελοῦσιν ἐν κόσμῳ, κατὰ τὰς Γραφάς, οἱ κτίσει λελατρευ κότες παρὰ τὸν Κτίστην καὶ Ποιητὴν. {B.} Ὡδε ἔχει. {A.} Νυνὶ δὲ γνόντες Θεόν, καὶ ἐγνωσμένοι παρὰ Θεοῦ, τὸν τῶν ὄλων Πατέρα καὶ Θεὸν ἐγνώκαμεν δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι. Καὶ μάρτυς αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν περὶ μὲν ἑαυτοῦ λέγων: "Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, καὶ γὰρ δίδωμι αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον· καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκουσί με τὰ ἐμὰ." Περὶ δὲ γε τοῦ Πνεύματος τοῖς ἁγίοις μαθηταῖς φησιν: "Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ." Ἄρ' οὖν οὐχὶ Θεὸς ἐναργῶς τὸ ὡς Θεὸς ἐγνωσμένον καὶ ἐν ἡμῖν οἰκοῦν, οὐχ ὡς κτίσμα καὶ γενητὸν καὶ δουλείᾳ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐνεχόμενον, ἀλλ' ὡς ἐλεύθερον κατὰ φύσιν καὶ αὐτῆς ὑπάρχον τῆς ἀληθείας τὸ Πνεῦμα, μᾶλλον δὲ αὐτῆ καθ' ἑνώσειν τὴν πρὸς τὸν Υἱὸν ἢ ἀλήθεια· Τὸ γὰρ Πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια, κατὰ τὰς Γραφάς, ἀλήθεια δέ, ὁ Χριστός. {B.} Ἡ πρὸς τὸν Υἱὸν οὖν ἄρα φυσικὴ ταυτότης ὡς εἶη τὸ Πνεῦμα Θεὸς ἀπόχρη πρὸς ἀπόδειξιν καὶ πληροφορίαν ἡμῖν; {A.} Naί, εἶπερ ἐνός ὄντος Θεοῦ τοῦ Πατρὸς Θεός ἐστιν ὁ Υἱὸς καὶ ἐνός ὄντος Κυρίου τοῦ Υἱοῦ, Κυρίως ἐστιν ὁ Πατήρ. 648 Συνεισθέοντος γὰρ οὕτω καὶ ἐν ἀμφοῖν ὄντος τε καὶ νοουμέ νου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κατ' εὐθὺ τῆς ἀληθείας οἰχθήσεται, καὶ τῶν εἰς ὁρθότητα νοημάτων ἀμοιρήσειεν ἂν οὐτι που τῶν πιστευόντων ὁ νοῦς. Διὰ γὰρ τοι τὸ ἐν οὐσίᾳ ταῦτὸν Κυρίως τε καὶ Θεὸς τὸ Πνεῦμά ἐστιν, οὕτω τε ὠνόμασται παρὰ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ. Ἡσαΐας μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος περὶ τῶν ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ: "Κατέβη Πνεῦμα παρὰ Κυρίου, φησί, καὶ ὠδήγησεν αὐτούς· οὕτως ἤγαγες τὸν λαόν σου τοῦ ποιῆσαι σεαυτῷ ὄνομα δόξης." Μωσῆς δὲ ὁ μέγας, Κύριόν τε καὶ Θεὸν τὸ Πνεῦμα εἰδώς, ὧδέ πῆ φησι: "Κύριος μόνος ἤγεν αὐτούς, καὶ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν Θεὸς ἀλλότριος." Καὶ προσεφώνει μὲν ἐν ὁδῇ τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ: "Μνήσθητι, μὴ ἐπιλάθῃ ὅσα παρώξυνας Κύριον τὸν Θεόν σου ἐν τῇ ἐρήμῳ." Κατασημαίνων δὲ αὐτὸν τὸν παροξυνθέντα Κύριον καὶ Θεὸν ὁ προφήτης φησὶν: "Οὐ

πρέσβυς οὐδὲ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσεν αὐτούς, διὰ τὸ ἀγαπᾶν αὐτοὺς καὶ φείδεσθαι αὐτῶν. Αὐτὸς ἐλυτρώσατο αὐτούς, καὶ ἀνέλαβεν αὐτούς, καὶ ὑψώσεν αὐτοὺς πάσας τὰς ἡμέρας τοῦ αἰῶνος, αὐτοὶ δὲ ἠπεύθησαν, καὶ παρώξυναν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ, καὶ ἐστράφη αὐτοῖς εἰς ἔχθραν." Ἄρ' οὐχὶ σαφῶς ἔν γε τουτοιῖσι τὸ κατα φοιτῆσάν τε καὶ ὀδηγοῦν τοὺς λελυτρωμένους ἅγιον Πνεῦμα Κύριόν τε καὶ Θεόν, οὐκ ἀλλότριον, ἀποκαλεῖ; Εἶτα πῶς ἂν εἴη λοιπὸν ἑτεροφυῆς πρὸς Θεὸν τὸ μήτε διωκισμένον οὐσιωδῶς αὐτοῦ μήτε μὴν ἀλλότριον, ἀλλ' ἴδιον αὐτοῦ; Παραθήγοντες δέ, εἰπέ μοι, τὸ Πνεῦμά τινες, κατὰ τίνα δὴ τρόπον παροργίζουσι Θεόν; Ἡ πῶς ἂν ἔχοιεν ἐχθρὰ φρονεῖν ἠρημένον οἷς ἀντιφέρεσθαι τὸ Πνεῦμα δοκεῖ; {B.} Φράσαις ἂν αὐτός· σὸν γὰρ ἤδη πως καὶ τοῦτο εἰπεῖν. {A.} Οὐκοῦν φαίην ἂν ὅτι τῇ πρὸς Θεὸν ἐνώσει τὸ Πνεῦμα Θεὸς καὶ τῇ πρὸς Κύριον ταυτότητι φυσικῇ τὸ Πνεῦμα Κύριος· γένοιτο δ' ἂν καὶ τοῦτο εὐθύς ὅτι μάλιστα διαφανές, εἰ καὶ δι' ἐτέρων τις ἔλοιτο διαστεῖχειν ἐννοιῶν. Καὶ γοῦν, οὐ τόπω καὶ περιορισμοῖς, ποσότητί τε καὶ μέτροις ὑποκειμένου Θεοῦ (πρέποι γὰρ ἂν μᾶλλον ταυτὶ γενητοῖς· ἄποσον γὰρ καὶ ἀπεριόριστον, καὶ ἀμέγεθες, καὶ οὐκ ἐν θέσει τῇ κατὰ τόπον νοεῖται τὸ Θεῖον, ἐπεὶπερ ἔστιν ἀσώματον παντελῶς), καὶ αὐτὸ φανεῖται τὸ Πνεῦμα τοῖς τῆς θείας φύσεως ἐκπρεπὲς ἰδιώμασι, σὺν Πατρί τε καὶ Υἱῷ τὰ πάντα πληροῦν καὶ ἐν πᾶσιν εἶναι πεπιστευμένον. Ἐφη μὲν γὰρ που δι' ἐνὸς τῶν προφητῶν ὁ πάντα ἐν πᾶσι Θεός· "Μὴ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, 649 λέγει Κύριος;" Περιτιθεὶς δὲ τὸ χρῆμα τῷ Υἱῷ, γέγραφεν ἡμῖν ὁ Παῦλος· "Ὁ καταβάς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα." Ἀναμελωδεῖ δὲ πρὸς Θεὸν καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ· "Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην, πάρει." Οὐκοῦν εἰ τόπος οὐδεὶς ἔνθα μὴ ἔστι τὸ Πνεῦμα, καὶ πληροῦντος τὰ πάντα τοῦ Πνεύματος, Θεὸς ὁ πληρῶν, κατὰ τὸ ὑπὸ του καλῶς εἰρημένον ὅτι "Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην, καὶ τὸ συνέχον τὰ πάντα γνώσιν ἔχει φωνῆς;" πῶς ἂν γένοιτο λοιπὸν ἄποπτόν τε καὶ ἀσυμφανές ὅτι τῇ πρὸς Θεὸν ἐνώσει φυσικῇ τὸ Πνεῦμα Θεός; Εἰ δὲ καὶ συνέχει τὰ πάντα, πῶς ἂν εἴη κτιστὸν ἢ γενητόν, καίτοι τοῦ πάντα πᾶν εἶδος τε καὶ γένος οὐσίας, πεποιημένης δὲ δηλονότι, κατακλείοντος ὡσπερ ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἕτερον ἐναργῶς παρὰ πάντα καταδεικνύντος τὸ συνέχον αὐτά; Ὁ δὲ μὴ ἔστιν ἐν πᾶσιν, ἀλλ' ἔξω τοῦ πάντα, φυσικῶς ὑπερκεῖσεται που τὰ γενητά, καὶ τὴν τῶν παρ' αὐτοῦ πληρουμένων τε καὶ συνειλημμένων ὑπεραλείται φύσιν. Θεὸς δὲ ἤδη τὸ ὑπὲρ κτίσιν· ἢ οὐκ ἀληθὲς ὁ φημι; {B.} Σύμφημι· πλήν ἐροῦντας ἴσθι τοὶ πάλιν ὡς εἴη τὸ Πνεῦμα κτιστόν τε καὶ γενητόν. Θεὸς γὰρ πού φησι, προσπεφώνηκέ τις τῶν ἀρχαιοτέρων· "Ἐγὼ εἶμι Κύριος στερεῶν βροντῆν καὶ κτίζων πνεῦμα καὶ ἀπαγγέλλων εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, ποιῶν ὄρθρον καὶ ὀμίχλην, καὶ ἐπιβαίνων ἐπὶ τὰ ὕψη τῆς γῆς." {A.} Καὶ μὴν, ὦ ἑταῖρε, τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δόξαν καταπημῆναι ἂν οὔτι που τὸ παροισθὲν ἀρτίως, εἰ μὴ ἀδρανῆ τις ἔχοι καὶ παρεφθαρμένον τὸν νοῦν. Πνεῦμα γὰρ ὠνομασμένον ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως, οὐχὶ πάντη τε καὶ πάντως τὸ ἅγιόν τε καὶ θεῖον κατασημῆναι ἂν· ἢ γὰρ ἂν ἔφην οὐκ ἀπίθανον κομιδῇ τὸν τῆς δυσφημίας αὐτοῖς ἐκπεποιῆσθαι λόγον· ἀλλ' ὁμωνύμως ἐκφέρεται καὶ κατὰ πλείστων ὄσων λόγῳ τῷ κατὰ φύσιν εἰς ἀνομοιότητα διατετημένων. Πνεῦμα γὰρ ὁ ἄγγελος, καὶ μὴν καὶ ἀνθρώπου ψυχῆ, καὶ τὸ ἐγκόσμιόν τε καὶ ἀερῶδες κίνημα. Εἶτα τί, παρέντες τὸ λίαν ἐξακριβοῦν καὶ φυλοκρινεῖν εὖ μάλα κατὰ καιροὺς τὸ δηλούμενον, ἐώλοισ φενακισμοῖς καταλυπεῖν ἐγνώκασι τὸ ὑπὲρ τὴν κτίσιν καὶ δημιουργὸν ἐνώσει τῇ πρὸς τὸν ἕνα καὶ φύσει δημιουργόν; Ὁ γὰρ τοὶ προφήτης, μᾶλλον δὲ δι' αὐτοῦ Θεός, οὐχὶ τὸ ἴδιον ἔφη παρενεγκεῖν 650 εἰς τὸ εἶναι Πνεῦμα, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· διακεισόμεθα γὰρ οὐχ ὥδε ἔχειν· οἰθηθέντων δὲ τινῶν ἐκ πολλῆς ἄγαν ἠλιθιότητος καὶ δίχα τῆς ἄνωθεν

ψήφου, σφίσι τε αὐτοῖς καὶ ἑτέροις δύνασθαι κατορθοῦν τὸ καὶ θρόνων ἐφικέσθαι βασιλικῶν, ἀρχῆς τε περιφανοῦς καὶ σκήπτρων κατάρχειν, ἑαυτῶ τὸ πάντων ἀνάπτει κράτος ὁ ὑπὲρ πάντα Θεὸς καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ θεσμοῖς καὶ νεύμασι τὴν σύμπασαν κτίσιν διοικουμένην ἐπιδεικνύς, Ἐγὼ, φησί, εἰμὶ Κύριος στερεῶν βροντῆν, ἀνιείς δὲ τοῖς ἐν κόσμῳ πνευμάτων φοράς. Κτίζω γὰρ οὕτω τὸ πνεῦμα, καὶ σαφῆ ποιούμενος τὴν ἀνάρρησιν οὐπὲρ ἂν ἐλοίμην εἶναι Χριστοῦ, τουτέστι τοῦ πρὸς βασιλείαν καταχρισμένου καὶ τὸ κρατεῖν λαγχά νοντος· οὐκ ἀνεθελήτως ἐμοί, ἐμοῖς δὲ προστάγμασιν ὄρθρος τε καὶ ὀμίχλη πράττεται, τουτέστι νύξ καὶ ἡμέρα καὶ φῶς καὶ σκότος. Ἐπεὶ λεγόντων ἐκεῖνοι, τί τὸ κοινὸν βροντῆ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, τί δὲ ὄρθρω καὶ ὀμίχλῃ πρὸς τὸ ἐκ Θεοῦ τε καὶ ἐν Θεῷ. Ἄρ' οὐκ ἐναργῆς ὁ λόγος; {B.} Ἔοικε. Τὸ γὰρ τῶν ὠνομασμένων ἀσυμφυῆς καὶ ἀσύμβατον κομιδῆ, τῆς ἐκείνων δόξης καταψηφιεῖται τὸ ἀκαλλές. {A.} Πῶς δ' ἂν καὶ ἐτέρως κτίσμα τε καὶ γενητὸν ὑπάρχειν νοοῖτο, συνδημιουργοῦν τῷ μόνῳ Δημιουργῷ, καὶ τὴν ἐν γε τούτῳ δύναμιν τε καὶ ἐξουσίαν οὐκ ἔξωθεν ἐπακτόν, οὐδὲ παράσημον ἔχον ἢ παρ' ἐτέρου του πεπλουτηκός, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ καὶ ἰδίαν καὶ φυσικῶς; "Πνεῦμα γὰρ θεῖον τὸ ποιῆσάν με," φησί· καίτοι τῶν ἱερῶν Γραμμάτων εἰληφέναι μὲν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς διῖσχυριζομένων τὸν Θεόν, καὶ οἶονεὶ ταῖς διὰ χειρῶν αὐτουργίαις ἐκτετιμηκότα τὸν ἄνθρωπον, εἴπερ ἐστὶν ἀληθῆς ὁ λέγων· "Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καὶ ἔπλασάν με." {B.} Καὶ μὴν τὸ χρῆμά ἐστιν ἀληθές. {A.} Τί δέ, οὐχὶ καὶ τὸν ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἀναπλασμόν, τὴν τε εἰς τὸ αὐθις εἶναι παραγωγὴν, οὐ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας ἔσεσθαι τε διακεισόμεθα, καὶ θεῖος ἡμῖν προκεχρησώδηκε λόγος; {B.} Πῶς ἔφη; {A.} Οὐκ ἀναβιώσεσθαι τοὺς νεκροὺς καὶ ἐγερθήσεσθαι τοὺς ἐν τοῖς μνημείοις λόγιον, οἶμαί που, προφητικὸν ἀνακέκραγέ τε καὶ ἡμεῖς πιστευόμεν, ἀναστοιχειοῦντος ἡμᾶς εἰς ζωὴν τοῦ πάντα ἰσχύοντος Θεοῦ, διὰ τοῦ ἰδίου Πνεύματος; {B.} Ναί, μεμνήσομαι γὰρ τοῦ μακαρίου βοῶντος Δαβὶδ καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἡμῶν ὄλισθον εἰς φθορὰν καὶ 651 θάνατον ἀναγεγραφότος, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀναστάσεως ἀνακαινισμόν εὖ μάλα προῦμνηκότος. Ἐφη γὰρ ὧδε πρὸς Θεόν· "Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον ταραχθήσονται· ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἐκλείψουσι, καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσιν. Ἐξαποστελεῖς τὸ Πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς." {A.} Ὁ τοίνυν ἀναπλασμός καὶ ἡ τοῦ κατεφθαρμένου μεταδρομὴ πρὸς καινουργίαν τε καὶ ἀναμόρφωσιν ἔργον ἂν γένοιτο, κατὰ γε τὸ εἶκος καὶ αὐτῶ μοι δοκοῦν εὖ ἔχειν, τῆς αὐτῆς φύσεως τε καὶ ἐνεργείας ἧς ἂν φαίνοιτο καὶ τὸ ἐν ἀρχαῖς ἀπορρήτως πλαστοουργηθέν. {B.} Σύμφημι. {A.} Πῶς οὖν ἄρα τὸ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ Θεὸς ἐνεργὸς περὶ τὴν κτίσιν καὶ τῶν ὄλων ὄραται δημιουργὸς γενητὸν ἂν εἶη καὶ ἐκτισμένον; Ὡρα γὰρ ἤδη πως ἡμᾶς εἰπεῖν ὡς, εἴπερ ὧδε ἔχειν ἐροῦσι τὸ χρῆμα, κτιστὴν εἶναι τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν καὶ οὐχ ἐκόντες ὁμολογήσουσι. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Θεομισῆς δυσφημία, παλίμφημοι δόξαι, καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἠκούσης ἀμαθίας ἐγκλήματα. Ἐρεῖ γάρ, οἶμαι, τίς τῆς ἀνδράσι πρεπούσης σοφοῖς εὐκοσμίας ἠφειδηκῶς ἀπλοῦν καὶ ἀσύνθετον κυρίως τε καὶ πρώτως τὸ Θεῖον, ᾧ τᾶν, οὐκ ἐκ φύσεως καὶ ἐνεργείας ὡς παρ' αὐτὸ φυσικῶς ἐτέρας συντεθεῖσθαι νοούμενον, ἀλλ' ἐν τῷ τὸ σύμπαν ὑπάρχειν μεθ' ὧν ἂν οὐσιωδῶς ἔχοι πεπιστευμένον. Οὐκοῦν εἰ λέγοιτο κτιστὴν καὶ πεποιημένην τὴν ἐνέργειαν ἔχειν, ἰδίαν οὖσαν αὐτοῦ, τουτέστι τὸ Πνεῦμα, καὶ αὐτό που πάντως ἔσται κτιστόν, ἐπεὶ μὴ ἕτερόν τι παρ' αὐτὸ τὸ ἐνεργὲς αὐτοῦ. Ἄρ' οὐ στυγητὸς καὶ ἀπεχθῆς ὁ λόγος, καὶ πολὺ διανενευκῶς εἰς τὸ πεποιῆσθαι δυσσεβῶς; {B.} Παντάπασι μὲν οὖν. {A.} Καθίκοιτο δ' ἂν καὶ εἰς ἑτέραν αὐτοῖς ἀτοπίαν ἢ δόξα. {B.} Ποίαν δὴ τινα φῆς; {A.} Κύριος τῶν δυνάμεων κατωνόμασται ὁ Θεός, ἔστι δέ που πάντως καὶ ἀληθὲς τὸ ὑμνούμενον. {B.} Ἀληθές· πῶς γὰρ οὐ; {A.} Εἴ τι τοιγαροῦν τὴν ἀνωτάτω τε καὶ θεῖαν ὑποκάθηται φύσιν, ἰδίαν μὲν οὐκ ἂν ἔχοι δύναμιν· ἔρπει δὲ

ὡσπερ ἀπὸ πηγῆς τοῦ Θεοῦ, κατὰ γε τὸ αὐτῶ μοι δοκοῦν, ἐφ' ἕκα στον τῶν δυναμουμένων ἢ δύναμις, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ σοφία, καὶ τὰ ὧν ἔστι δοτήρ. Ὁ γάρ ἔστι κατὰ φύσιν ὁ πάντων Δεσπότης μεθεκτῶς ἔσται καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ πεποιημένα, ὥστε καὶ ἄγαμαί τι καλῶς εἰρημένον τό "Τί γὰρ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες;" Ἐφαρμόσειε γὰρ ἄν, ὡς ἔοικεν, εἴ τις ἔλοιτο φιλοσοφεῖν, οὐχ ἡμῖν γε μόνοις τοῖς 652 ἐπὶ γῆς αὐτό, μᾶλλον δὲ ἀπάσῃ τῇ κτίσει. {B.} Τί οὖν ἄρα τὸ ἐντεῦθεν ἡμῖν συναγόμενον; {A.} Ἀναμελωδοῦντος ἀκούω καὶ πνευματικὴν ὡσπερ τινὰ διακρούοντος λύραν τοῦ μακαρίου Δαβίδ, λέγοντός τε σαφῶς· "Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν." Φράζε δὴ οὖν, τὸ στερεοῦν οὐρανοὺς καὶ ἡ πᾶσα τῶν ὄντων δυνάμις, Θεὸς ἂν εἴη μᾶλλον ἢ κτίσις; {B.} Θεὸν ἔγωγέ φημι, καὶ μάλα εἰκότως. Ἐφείην γὰρ ἂν οὔτι που τοῖς πεποιημένοις τὸ μηδαμῆ δεῖσθαι Θεοῦ, κατορθοῦν δὲ μᾶλλον ἑαυτοῖς καὶ ἐκπορίζειν δύνασθαι τὰ δι' ὧν ἂν ἔχοι τὸ σῶζεσθαι καὶ συνεστάναι καλῶς, καίτοι διαπίπτοντα φυσικῶς εἰς φθοράν. {A.} Στερεοῖ τοιγαροῦν τὸ Πνεῦμα τοὺς οὐρανοὺς οὐ κτιστῆς καὶ πεποιημένης οὐσίας τὴν μέθεξιν ἐμποιοῦν αὐτοῖς, ἀλλ' ὡς ἐνέργειαν Θεοῦ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δωρούμενον. Τὸ γὰρ τοι συνέχειν τὰ ὄντα καλῶς, καὶ στερεοῦν εἰς διαμονὴν τὸ καταφθεῖρεσθαι πεφυκός, οἴκοθέν τε νοσοῦν τὴν εἰς τὸ μηδὲν ἀναδρομήν, παραδεικτικὸν ἂν εἴη τῆς τότε τὸ πᾶν ἠνιοχούσης οὐσίας. Καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἦτις ποτέ ἔστιν ἡ τοῦ Θεοῦ φύσις ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων μετρίως διαφαντάζεσθαι καὶ ἐννοεῖν ἡμᾶς ἀναπειθεὶ λέγων· "Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ ἠὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν." Ἐξοίσει δὴ οὖν τὸ τῆς θείας φύσεως κάλλος εἰς ὄψιν ὡσπερ ἐμφανε στέραν, ἢ ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεότης. Δυναμοῖ δὲ πάντως ἡ δύναμις καὶ στερεοῖ τὸ Πνεῦμα τοὺς οὐρανοὺς, οὐχ ὡς ἐν τῶν κτισμάτων ὑπὸ τοῦ παραληφθὲν εἰς ἐπικουρίαν-ἀποπληξία γὰρ τοῦτο φρονεῖν ἢ λέγειν-ἀλλ' ὡς ἴδιον ὑπάρχον Πνεῦμα τοῦ τὰ πάντα δημιουργοῦντός τε καὶ δυναμοῦντος Θεοῦ· ἢ εἴπερ οὐχ ὥδε ἔχειν ἐροῦσιν, ἀποκρινάσθων αὐτοῖ, καὶ παραδεικνύντων ἡμῖν τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ πάντων δημιουργὸς τὸ ἐν καλῶ κείσθαι τοῖς κτίσμασι καὶ τὸ τελείως ἔχειν εἰς εὐκοσμίαν διὰ τοῦ μεταλαχεῖν ἀγίου Πνεύματος ἐκμηχανᾶται καὶ δίδωσι. Δυναμοῖ γὰρ οὐρανοὺς, οἷς εἴπερ ἀπέχρη τὸ ἐκτίσθαι μόνον πρὸς τὸ ἐρηρεῖσθαι καλῶς, οὐκ ἀναγκαῖα που πάντως ἢ διὰ τοῦ Πνεύματος πῆξις. Ἀλλὰ μὴν τοῦτο οὐκ ἀληθὲς ἐκδείξειεν ἂν ἢ ἐπ' αὐτῷ βάσανος, ἢ περ ἂν γένοιτο πρὸς ἡμῶν· οὐκοῦν εὐδοκιμήσει τὸ ἔμπαλιν. {B.} Ὁρθῶς ἔφη. 653 {A.} Τί δὲ δὴ τὴν ἀνθρώπου φύσιν τε καὶ γένεσιν οὐκ εἰς τελειότητα τότε δὴ μόλις τὴν αὐτῇ πρεπωδεστάτην ἀνήχθαι φαμεν ἠνίκα διὰ τοῦ Πνεύματος τὸν θεῖον ἐφ' ἑαυτῇ πεπλούτηκεν ἐξεικόνισμον; Καὶ μὴν τοῦτο γέ ἔστιν οὐκ ἀσυμφανές, εἰ τὸν γε τῆς φύσεως ὄλισθον, καὶ τὸν εἰς τὸ εὖ εἶναι μεταπλασμὸν διενθυμοῖτό τις. Διανενευκότος γὰρ τοῦ ζῶου πρὸς τὸ πλημμελές, καὶ τὴν εἰσποίητον ἀμαρτίαν ἐκ τῆς εἰσάπαν φιλοσαρκίας ἠρρωστηκότος, τὸ πρὸς θεῖαν εἰκόνα διαμορφοῦν αὐτὸ καὶ σημάντρον δίκην ἀπορρήτως ἐντεθειμένον ἀπενοσφίζετο Πνεῦμα, φθαρτὸν τε οὕτω καὶ ἀκαλλές καὶ τί γὰρ οὐχὶ τῶν ἐκτόπων συνειληχὸς ἀναπέφανται; Ἐπειδὴ δὲ ὁ τῶν ὄλων γενεσιουργὸς ἀνακομίζειν ἤθελεν εἰς ἐδραιότητά τε καὶ εὐκοσμίαν τὴν ἐν ἀρχαῖς τὸ διολισθῆσαν εἰς φθοράν, παράσημόν τε καὶ ἀκαλλές διὰ τὴν εἰσποίητον γεγονὸς ἀμαρτίαν, ἐνήκεν αὐθις αὐτῷ τὸ ἀποφοιτῆσάν ποτε θεῖόν τε καὶ ἅγιον Πνεῦμα, μεταστοιχειοῦν εὖ μάλα πρὸς τὴν ὑπερκόσμιον εἰκόνα, καὶ πεφυκὸς καὶ δυνάμενον διὰ τοῦ πρὸς ἰδίαν ἡμᾶς μεταρρυθμίζειν ἐμφέρειαν. Τὸ τοίνυν συνέχον εἰς τὸ εὖ εἶναι τὸ ποιηθὲν καὶ κατακαλλύνειν εἶδος σχέσει τῇ πρὸς αὐτὸ καὶ διαμορφοῦν τὸ ζῶον εἰς ὁμοίωσιν

Θεοῦ, κατόπιν ἵνα διακεισόμεθα τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ διὰ τῆς εἰς ἔκφυλον ἑτερότητα διακοπῆς διοικοῦμεν αὐτοῦ τὸ διαπρέπειν ἐν τελειότητι τῇ ἐκάστῳ πρεπωδεστάτῃ, τοῖς παρ' αὐτοῦ κτίσμασι δωρούμενον; Ἡ ἰσοφυῆς τε καὶ ὁμοούσιον εἶναι λέγοντες αὐτῷ τὸ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ κατὰ φύσιν, ὀλοκλήρῳ τῇ δημιουργίᾳ τιμήσομεν, καὶ ὄλην ὡσπερ αὐτῷ τὴν ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἐνέργειαν ἀναθήσομεν, ἐκτετελεσ μένην δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι; {B.} Ὁρθῶς εἰρησθαι ταυτὶ φαίην ἂν ὅτι μάλιστά γε. {A.} Ὅτι δὲ δι' Υἱοῦ ἐν Πνεύματι πάντα διὰ πάντων, καὶ μὴν καὶ ἐν πᾶσι τὸ ἐνεργῆσαι τοῦ Πατρὸς ἐκφαίνεται, πῶς οὐκ ἀταλαίπωρον κἀντεῦθεν ἰδεῖν; Ἀπόχρη μὲν γὰρ εἰς ἀπόδειξιν τὸ στερεοῦσθαι μὲν οὐρανοὺς τῷ Λόγῳ Κυρίου, εἶναι δὲ αὐτοῖς τὴν ὄλην ἰσχὺν ἐν Πνεύματι, κατὰ τὸ πάλαι καλῶς ὑμνούμενον. Παροίσω δ' οὖν ὅμως διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας τερατουργοῦντα Χριστόν· γέγραπται γὰρ ὅτι "Ἦγετο ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν Γαλιλαίαν·" καὶ πού καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἀνόσια πεφλυαρηκόσι καὶ τὴν ἀγροῖκον ἐπ' αὐτῷ διαθήγουσι γλῶτταν εἰκότως ἐπιτιμῶντα· ἔφασκον γὰρ ὅτι 654 "Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ, ἄρχοντι τῶν δαιμονίων·" καὶ μεθ' ἕτερα· "Καὶ εἰ ἐγώ, φησὶν, ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ κριταὶ ἔσονται ὑμῶν. Εἰ δὲ ἐν Πνεύματι Θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ." Νοῦ μὲν γὰρ ἐπέκεινα παντὸς καὶ πέρα λόγου τοῦ καθ' ἡμᾶς τὴν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς γέννησιν ὁμολογητέον τοῦ Μονογενοῦς. Ἐπειδὴ δὲ γέγονε σὰρξ καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, τῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας τὴν ἐνέργειαν, καὶ ἄνθρωπος ὢν, ἐπεδείκνυτο. Τοιγάρτοι φησὶν, ὡς τοῖς καθ' ἡμᾶς μέτροις ἐμβεβηκῶς· "Εἰ δὲ ἐν Πνεύματι Θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ." Τοῦτο δὲ ἐστὶν ἕτερον οὐδὲν ἢ ἐκεῖνο λέγειν, ὅτι καταβέβηκε καὶ εἰς ἀνθρώπους ἡ θεοπρεπὴς ἐξουσία καὶ δύναμις, εἴπερ ἐγὼ καθ' ὑμᾶς δι' ὑμᾶς γεγονῶς, τερατουργῶ διὰ Πνεύματος. Βασιλείαν γάρ, οἶμαι, Θεοῦ τὴν ἐν Πνεύματι τῷ ἀγίῳ θεοπρεπεστάτην ἐνέργειαν εὖ μάλα διακαλεῖ, ἢ καὶ αὐτὸ τάχα πού τὸ Πνεῦμα, κατ' ἐκεῖνο δὴ πάντως τὸ πρὸς ἡμᾶς εἰρημένον· "Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν." Ὅτε τοίνυν μεγαλοργεῖ μὲν ἐν Πνεύματι, καίτοι Θεὸς ὑπάρχων ὁ Υἱός, βασιλείαν δὲ θεῖαν ἀποκαλεῖ τὴν ἐν αὐτῷ τε καὶ δι' αὐτοῦ καρτερωτάτην τε καὶ ἄμαχον ἐξουσίαν, πῶς ἂν, εἰπέ μοι, πεποισθαι λέγοιτο καὶ οὐχὶ πάντῃ τε καὶ πάντως ἐν ἀμείνοσιν ἢ κτίσις ἢ ἐν οἷς ὁ πάντων δημιουργὸς πρὸς τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ πρὸς τῶν ἄνω νοοῖτο πνευμάτων; Ἠγλάισται γὰρ ἐν κτίσματι, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ πάντα δύνασθαι δόξαν ἀποκεκέρδακεν ἑαυτῷ. Καίτοι τί δήποτε διὰ τῆς τῶν δρωμένων ὑπεροχῆς καὶ δι' ὧν ἐνήργηκεν εἰς ἡμᾶς ἐν Πνεύματι Θεός, ὅτι κατὰ φύσιν ἐστὶν καὶ ἰσοργὸς τῷ φύσαντι, καὶ μὴν ἐπὶ τούτῳ καὶ ὁμοούσιος ἡξίου πιστεῦσθαι, καίτοι καθ' ἡμᾶς γεγονῶς ὁ Μονογενής; "Εἰ γὰρ οὐ ποιῶ, φησὶ, τὰ ἔργα τοῦ Πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις μου πιστεύετε." Ὅτε τοίνυν ἐκ τῆς τῶν κατωρθωμένων ὑπερφυοῦς λαμπρότητος ἢ θεῖα φύσις διαγινώσκειται, ἐπράττετο δὲ ταυτὶ δι' ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, πῶς ἂν ἔτι κτιστὸν τὸ ἰσοργὸν τῷ Θεῷ καὶ συγκτίζον καὶ συζωποιοῦν τὸ ζωῆς ἐπιδεῆς; Ἡ γὰρ οὐχὶ καὶ τὸ δύνασθαι ζωοποιεῖν μόνῃ περ ἂν πρέποι τῇ γε ἀληθῶς κατὰ φύσιν ζωῇ, τουτέστι Θεῷ; {B.} Σύμφημι· γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ· "Ὁ μόνος 655 ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον." {A.} Μόνου τοιγαροῦν τὴν ἀθανασίαν οἰκοθέν τε καὶ ἐν ἰδίᾳ φύσει λαχόντος Θεοῦ καὶ ζωῆς εἶναι πεπιστευμένου, πῶς ἂν εἴη τὸ Πνεῦμα ζωοποιόν, καίτοι τελοῦν κατ' ἐκείνους ἐν τοῖς ζωοποιουμένοις, εἰ μὴ διαπέφευγε τὸ εἶναι κτιστός; Ἀλλὰ μὴν οὐχ ὥδε ἔχει· ζωοποιόν γὰρ τὸ Πνεῦμα, ἡκιστα γε μὴν τῆς παρ' ἑτέρου ζωῆς μέτοχον ἢ ἐπιδεῆς· φενακισμὸς ἄρα καὶ ψευδηγορία τηνάλλως τὰ κατ' αὐτοῦ τοῖς θεομάχοις ἐξευρημένα. Ἄλλ' οὐκ ἀδελφὴν καὶ συμβαίνουσαν ταῖς παρ' ἐκείνων τερθραῖαις

εἰσδεδεγμένοι τὴν δόξαν, τὴν ἐπ' εὐθὺ βαδιούμεθα, διανευμάτων μὲν ὡσπερ καὶ ῥοπῆς τῆς εἰς πᾶν ὀτιοῦν ἀκαλλῆς καὶ ἐξεστραμμένον τὸν νοῦν ἀπαλλάττοντες, μόνους δὲ τοῖς ἱεροῖς μυσταγωγούμενοι Γράμμασι, καὶ τὴν ἀκραιφνῆ τοῦ Πνεύματος δόξαν ἐνθὲνδε καταθεώμενοι, Θεὸν εἶναι τε καὶ ἐκ Θεοῦ πιστεύομεν, οὐκ ὀθνεῖοις τοῖς καὶ τοῖς θύραθεν ἀγαθοῖς κατηγλαῖσμένον, ἀλλ' αὐτὸ κατὰ φύσιν ὑπάρχον, ὅσα καὶ Θεός. Καὶ γοῦν προσεκτέον γὰρ πανταχῆ ταῖς τῶν ἀποστόλων φωναῖς, "Ἐν Θεῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν." Καὶ περὶ μὲν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Τιμοθέω φησὶν ὁ σοφώτατος Παῦλος· "Παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζωογονοῦντος τὰ πάντα." Λαζάρου δὲ τὴν ὀμαίμονα μυσταγωγῶν ὁ Χριστός· "Ἐγὼ εἶμι, φησὶν, ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή." Περὶ δὲ γε τοῦ ἁγίου Πνεύματος· "Ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν, τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν." Ὅτε τοίνυν ζωογονοῦντος τὰ πάντα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὄντος τε ζωῆς τοῦ Υἱοῦ, τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, τίς ἂν ἀποτέμοι καὶ ἐξοικίσαιτο τῆς ζωῆς τὴν ζωοποιὸν αὐτῆς δύναμιν, καὶ οὐχ ἕτερον τι τὴν ζωὴν ἀποφανεῖ παρ' ὅπερ εἶναι πεπίστευται, μᾶλλον δὲ ζωὴν οὐκ ἔτι; Τὸ γὰρ τοῦ ζωοποιεῖν δύνασθαι κατὰ φύσιν τητῶμενον, πῶς ἂν ἔτι νοοῖτο ζωῆ; {B.} Ζωοποιὸν τὸ Πνεῦμά φασι, ὡς διακονοῦν τοῖς κτίσμασι τὴν παρὰ Θεοῦ ζωὴν, οὐ μὴν αὐτόχρομα ζωὴν. {A.} Ἀλλ' οὐ θεσμοθέται καὶ ὀρισται τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον οἰ κίβδηλον οὕτω νοσοῦντες τὴν παραφθορὰν εἰσδεχθεῖεν ἄν, ἅμαχον ὡσπερ τι τὸ σφίσι δοκοῦν εἰσκεκο μικότες· ὑποτετάζονται δὲ μεθ' ἡμῶν τοῖς ἱεροῖς τε καὶ θείοις Γράμμασι, οὐ τῆς παρ' ἑτέρου ζωῆς ὑπουργόν, ἀλλ' αὐτόχρομα ζωὴν ὑπάρχειν διακηρύττουσιν ἐναργῶς τὸ τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς ζωοποιὸν τε καὶ ἅγιον Πνεῦμα. Ὡς γὰρ που πάλιν ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· "Εἰ δὲ τὸ 656 Πνεῦμα τοῦ ἐγειραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγειρας Χριστὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν." Τὸ ζωῆς οὖν Πνεῦμα τῆς κατὰ φύσιν εἴη δὴ που πάντως ἂν παρ' αὐτὴν οὐχ ἕτερον, κατὰ γε τὸ ἀμωμήτως ἔχον εἰς ὀρθότητα λογισμῶν. Εἴη γὰρ ἂν ὅπως οὐ ζωὴ τὸ ρίζαν ἔχον τὴν ζωὴν καὶ πηγὴν ὡσπερ τινὰ τὴν ἀκήρατον καὶ παντὸς ἐπέκεινα γενητοῦ τοῦ Θεοῦ φύσιν; Ὅτι γὰρ ἐξ αὐτῆς ἐκπορεύεται τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας οὐκ ἄσυμφανές, προκείσεται δὲ τοῖς γε ἀληθῶς ἀρτίφροσιν εὐκόλως ἰδεῖν, ἔκ γε τοῦ λελέχθαι σαφῶς· "Ὁ ἐγειρας Χριστὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν." Ἴδιον γὰρ τοῦ Θεοῦ τὸ ταῖς ἡμετέραις καρδίαις ἐνηλισ μένον ζωοποιὸν ἐστι Πνεῦμα. Τὸ δὲ ἴδιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν, εἰ ζωῆς τητᾶσθαι δώσομεν, εἴπερ ἐπακτὴν ἔχει τὴν ζωὴν, πῶς οὐκ ἂν νοοῖτο δυνάμει νεκρόν; Ὁ γὰρ ἂν ἐνδέχοιτο παθεῖν, εἴπη τις ἂν, καὶ εἰ μήπω γέγονεν ἐν τῷ παθεῖν, ὡς ἅπαν, οἰμαί που, τὸ εἰσκεκρίσθαι δοκοῦν, ἢ καὶ εἰσποῖητον ἀληθῶς, οὐκ ἀνύποπτον εἰς ἀπό στασιν, ἀλλ' ἐν φόβῳ τοῦ διαπεσεῖν. Φύσεως γὰρ οὐκ ἐρήρεισται νόμοις, οὔτε μὴν ἀκατάσειστον ἔχει τὴν ἔδραν τὸ ὡς ἐν τάξει συμβεβηκότος καὶ ὡς ἐν εἴδει βαφῆς τοῖς ἅπαξ ἐλοῦσιν ἐπερριμμένον. {B.} Ἄραρεν οὖν ὅτι τὸ Πνεῦμα ζωὴ, φυσικῶς δηλονότι καὶ οὐ μεθεκτῶς. {A.} Παντάπασιν μὲν οὖν, ὧ ἑταῖρε, τοῦτο δὲ εἴση καλῶς καὶ ἐξ ἐτέρων ἐννοιῶν. Θεοῦ μὲν γὰρ λέγοντος ἐπαῖοι τις ἂν, καὶ μονονουχὶ λειποταξίου γραφὴν καταχέοντος τῶν τῆ κτίσει λελατρευκότων· "Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξεν ἐπὶ πλεῖον σφόδρα, λέγει Κύριος, ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαός μου· ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὠρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους οἱ οὐ δυνήσονται ὕδωρ συνέχειν." Προσπεφωνηκότα δὲ τοῖς Ἰουδαίοις εὐρήσομεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν· "Εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρέουσιν ὕδατος ζῶντος." Ὁ δὴ καὶ διατρανῶν εὖ μάλα καὶ καθιστὰς ἐναργῆς ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος φύσιν τε καὶ ἐνέργειαν

ἀποφέρει λέγων· "Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ 657 τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν." Ἴδου δὴ αὐτὸ σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς, ὕδωρ ζωῆς ἰσοτρόπως καὶ ἰσοσθενῶς, τὸ Πνεῦμα καὶ ὁ Πατήρ, ἡγούν ὁ Υἱός, τῆ τῆς οὐσίας ταυτότητι παρεπομένης, οἶμαι που, τῆς ὁμωνυμίας. Ὡδε γὰρ ἔχον τῆ φύσει τὸ χρῆμα, καὶ καθ' ἕτερον τινα τρόπον ἐπιδείξει τις ἄν. Ἄγιου γὰρ ὄντος Θεοῦ κατὰ φύσιν, ἅγιον οὐσιωδῶς τὸ Πνεῦμά ἐστι, δι' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ τοῦ ἁγίου Θεοῦ μεταλάχοι τις ἄν. {B.} Οὐχ ὡς ἴδιον, φασίν, ἀλλ' ὡς ἐπακτὸν ἔχοντος τὸν ἁγιασμόν, διακομίζοντός τε τῆ κτίσει παρὰ Θεοῦ. {A.} Προηγιασμένον οὖν ἄρα τὸ Πνεῦμα, τὸν οὐχ ἑαυτοῦ τοῖς κτίσμασιν ἐνήσιν ἁγιασμόν, εἶπερ εἶναί φαμεν ἀληθές ὡς ἐν γε παντὶ τῷ διακομίζειν ὑπειλημένῳ τὸ δι' αὐτοῦ τυχὸν εἰς ἑτέρους διάττον εἶη δὴ που πάντως ἄν καὶ ἕτερον παρ' αὐτό. Διακομίσαι γὰρ ἄν οὔτι που τῶν ὄντων οὐδὲν ἑαυτὸ πρὸς ἑτέρους, οὐχ ὡς ἑαυτό. {B.} Ἀληθές. {A.} Οὐκοῦν, εἰ μὴ ἔστιν ἅγιον φύσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἐν ἡμῖν, φραζόντων ἐκεῖνοι τίνα δὴ ἄρα λοιπὸν ἀπεκληρώσατο φύσιν. Καὶ εἰ μὴ βούλοιντο τὴν ἁγίαν ἀπονέμειν αὐτῷ, ἄρ' οὐχὶ πάντη τε καὶ πάντως ἀποκινδυνεύσειεν ἂν αὐτοῖς εἰς ἀδιάφυκτον δυσφημίαν ὁ λόγος; {B.} Ὁμοίως. Πλὴν ἐκεῖνό φασι ὅτι Χριστὸς ἔφη περὶ αὐτοῦ· "Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν." Μέτοχον οὖν ἄρα φασὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ. {A.} Ἦκιστα γε, πολλοῦ γε, οἶμαι, καὶ δεῖ. Τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ καὶ ἴδιον αὐτοῦ, πῶς ἂν αὐτοῦ μεταλάχοι πώποτε, καὶ ἐν ἴσῳ τοῖς θύραθεν σχετικῶς ἁγιάζοιτο, καὶ ἀλλότριον ἔσται κατὰ φύσιν, οὗ καὶ ἴδιον εἶναι λέγεται; Δεινοὶ δέ, ὡς οἴονται, τῶν θείων λόγων γεγονότες βασανισταί, καὶ ἰσχυροὶ λίαν, ἀνθότου, παρέντες τὸ κατασκέπτεσθαι δεῖν τὸ ἐτύμως ἔχον, κεκιβδηλευμένοις καὶ νόθοις ἐπινήχονται λογισμοῖς; Οὐ γὰρ τοι φύσεως ἐδήλου διαφορὰν ἑαυτοῦ τε περὶ καὶ τοῦ Πνεύματος λέγων ὁ Υἱός ὅτι "Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν." Ἡ γὰρ ἂν ἔφη καὶ μάλα σαφῶς ὡς λήψεται μὲν ἐξ ἐμοῦ τὸν ἁγιασμόν, ἀνθαγιάσει δὲ καὶ ὑμᾶς αὐτό. Φύσεως γὰρ ἐδήλου ταυτὶ τὴν εἰς ἀνισότητα διακοπήν καὶ ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τὸν ἁγιασμόν ἐν τῷ Πνεύματι κατεδείκνυ σαφῶς. Ἀλλὰ τουτὶ μὲν οὐκ ἔφη, λόγοις δὲ ὅτι κεκρήσεται τοῖς αὐτοῦ διὰ τὸ τῆς οὐσίας ταύτων καὶ εἰσάπαν ἰσοφυές, ἰσουργόν τε καὶ ἰσοεπές, ὡς εἶπερ τι καὶ ἐνηχεῖν τοῖς ἁγίοις ἔλοιτο τυχόν, λόγον εἶναι τοῦτο Χριστοῦ. "Οὐ γὰρ λαλήσει, φησίν, ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἀλλὰ ὅσα ἀκούσει λαλήσει. 658" Ὡσπερ οὖν ὁ Υἱός, ὁμοούσιος ὑπάρχων τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, Λόγος τε ὢν αὐτοῦ, τὰ αὐτοῦ λαλεῖ-" Ὅν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὰ ῥήματα τοῦ Θεοῦ λαλεῖ," κατὰ τὴν Ἰωάννου φωνήν, ἐπεὶ μὴ ἕτερον παρά γε τὸ ἐν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί τὸ θέλημα τοῦ Υἱοῦ-, κατὰ τὸν ἴσον, οἶμαι, τρόπον τε καὶ λόγον, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὰ Χριστοῦ λαλεῖ, Πνεῦμα ὑπάρχον αὐτοῦ, καὶ τῆ πρὸς πᾶν ὀτιοῦν ταυτότητι φυσικῇ τὴν αὐτοῦ δόξαν τε καὶ ταυτοπέειαν ἔχον. Ἄγιον τοίνυν οὐ μεθεκτῶς οὐδὲ τῆ ἕξωθεν σχέσει τῆ πρὸς τὸν Υἱόν, ἀλλὰ φύσει καὶ ἀληθείᾳ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Καὶ ὡσπερ ἔστιν ἀπόπληκτόν τε καὶ ἀμαθές ἄνθρωπον μὲν ὀνομάζεσθαι τὸν ἄνθρωπον ἀληθῶς, νοεῖσθαι γε μὴν παρὰ τοῦτο ἕτερον, οὕτω ἡλίθιον κομιδῇ Πνεῦμα μὲν ἅγιον ὀνομάζειν τὸ Πνεῦμα, τοῦ γε μὴν εἶναι κατὰ φύσιν ἅγιον ἀποσοβεῖν αὐτό, καὶ εἰς ἑτέραν ἐκτόπως καταβιάζεσθαι φύσιν. Οὐ γὰρ δόξης ἢ ὑπεροχῆς κατασημανεῖ τινα τρόπον τοῦνομα αὐτῷ, καθάπερ ἀμέλει τὸ Ἄρχῃ καὶ Θρόνῳ καὶ Κυριότητι ἐπὶ τῶν εἰς τὸ εἶναι δι' αὐτοῦ παρενηνεγμένων· ἔσται δὲ μᾶλλον οἰονεῖ τῆς οὐσιώδους ποιότητος δεικτικόν, ὡσπερανεῖ καὶ τῷ Πατρί τὸ Πατήρ καὶ τῷ Υἱῷ τὸ Υἱός. Καὶ εἶπερ ἔστι τῆς ἐσχάτης ἀσυνεσίας μὴνυσις ἀκριβῆς τὸ Πατέρα μὲν ὀνομάζειν τὸν Θεόν, οὐκ εἶναι δὲ αὐτὸ Πατέρα νοεῖν αὐτόν, ἢ καὶ Υἱὸν μὲν τὸν Υἱόν, οὐκ εἶναι δὲ τοῦτο λέγειν, πῶς ἂν ἀπαλλάξαιμεν τῶν ἐξ ἀμαθίας αἰτιαμάτων τοὺς ἀγιότητος φυσικῆς κατατολμῶντας ἀπογυμνοῦν τὸ φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἅγιον Πνεῦμα; Εἶπερ οὖν ἅγιος κατὰ φύσιν Θεός, ἅγιον δὲ κατ' αὐτόν καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ νοούμενον Πνεῦμα, τίς ἂν εἶη λοιπὸν ὁ τῆς

ἑτερότητος τρόπος, φημὶ δὲ τῆς κατ' οὐσίαν; Ἡ πῶς οὐχ ἀλοῖεν ἂν σαθροὶ καὶ ὀλιγογνώμονες οἱ κτίσει συγγράφοντες τὸ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ θεότητος φύσις ἐστὶν ἐν ἡμῖν; Οὐ γὰρ ἐν κτίσματι μεθεκτὸν τὸ ὑπὲρ τὴν κτίσιν; ἢ οὐκ ἀληθὴς ὁ λόγος; {B.} Καὶ μάλα. {A.} Τί δέ; Οὐχὶ σοφός, μᾶλλον δὲ αὐτόχρημα σοφία Θεός; {B.} Καὶ πῶς τοῦτο ἀμφίλογον; {A.} Σοφὰ δὲ ἐν τίνι τὰ σοφούμενα, φράζε δή μοι πάλιν. {B.} Ἐν σοφίᾳ δηλονότι. {A.} Οὐκοῦν εἰ σοφοὶ τὸ Πνεῦμα τὰ σοφίας δεκτικά, σοφία που πάντως ἔσται καὶ νοηθήσεται. Τοῦτο δὲ ἔφαμεν εἶναι τὸν Θεόν. {B.} Τί οὖν, εἰ καὶ ἄνθρωποι καὶ ἄγγελοι, φασί, σοφοὶ 659 τέ εἰσι καὶ εἰς τὸ σοφοῦν ἑτέρους ἐπιτήδαιοι; {A.} Ἄλλ' οὐ σοφίαν, ὡ τᾶν, τοῖς παρὰ σφῶν σοφοῦσθαι λεγομένοις ἐνιέντες ὡς Θεός, ἀλλ' εὐμαθείας τῆς σφῶν κοινωνοὺς ἀποφαίνοντες. Χρησιμώδημα γὰρ ἀγιοπρεπὲς φαίην ἂν ἔγωγε τὸ "Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε." Τὸ δέ γε Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἰσουργεῖ τῷ Θεῷ. "Ὡστε, εἴπερ τῷ κατὰ μέθεξιν καὶ ἐναυλισμὸν ἑαυτὸ χαρίσαιτο, σοφόν που πάντως ἀποτελεῖ δι' ἑαυτοῦ, καὶ τῆς ἀνωτάτω φύσεως ἀποπληροῖ τὴν ἐν γε τούτῳ πάλιν ἐνέργειαν. Καὶ γοῦν πρὸς Μωσέα μὲν ἔφη τὸν ἱεροφάντην ὁ πάντα ἰσχύων Θεός· "Τίς ἔδωκε στόμα ἀνθρώπῳ; καὶ τίς ἐποίησε δύσκωφον καὶ κωφόν, βλέποντα καὶ τυφλόν; Οὐκ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός;" Καὶ μὴν καὶ ἐτέρωθι δι' ἐνὸς τῶν προφητῶν περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀγέλης ὅτι "Ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χεῖλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως πιστεύουσιν." Ἐν δέ γε ταῖς Πράξεσι τῶν ἁγίων ἀποστόλων τῇ τοῦ Πνεύματος ἐνεργείᾳ τὸ χρῆμα πράττεται· "Καὶ ἤρξαντο γὰρ, φησί, λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς." Χριστοῦ δὲ αὖ λέγοντος τοῖς ἰδίῳις μαθηταῖς ὡς ἀχθήσονται μὲν ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς, ἢκιστα δ' ἂν αὐτοὺς δεδιέναι πρέποι· "Μὴ γὰρ δὴ μεριμνᾶτε, φησί, τί εἴπητε ἢ τί λαλήσητε. Ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν γλῶτταν τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργείᾳ καὶ φύσει," τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν ἐκπεπεράνθαι φησὶ τοῖς ἁγίοις τὴν ὑπόσχεσιν. Αὐτὸς γὰρ ἔφη Χριστός· "Οὐχ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν." Πῶς οὖν ἔτι κτιστὸν καὶ πεπονημένον καὶ τῆς ἀνωτάτω φύσεως ἐν δευτέροις καὶ ἐν ὑφέσει λοιπὸν τὸ ὡς σοφία σοφοῦν, καίτοι σοφίας ὄντος τοῦ Θεοῦ; Πῶς δὲ τὸ πάντα εἶδος καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ πολυπραγμονοῦν τοῖς οὐκ εἰδόσι τὰ ἐν Θεῷ συντετάσσεται, καὶ δουλοπρεπῆ τὴν δόξαν ἐφ' ἑαυτῷ πρὸς ἡμῶν εἰσδέξεται, καίτοι τοῦ Σωτῆρος λέγοντος ἐναργῶς· "Ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος;" Εἶδος οὖν ἄρα τὸ Πνεῦμα τὰ ἐν Θεῷ καὶ Κυρίῳ τῷ κατὰ φύσιν, πῶς οὐκ ἐλεύθερον καὶ ὑπὲρ τὴν κτίσιν; Πῶς δὲ οὐχὶ τὸ ὑπὲρ τὴν κτίσιν τῇ τῆς οὐσίας ταυτότητι συντετάσσεται μὲν τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, συντετάσσεται δὲ αὖ τῷ Υἱῷ; Δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ἡ δόξα σὺν αὐτῷ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.